9
2-D
36

D. 11. n.° 16

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
5 H
16

9 - 2 . D . 36

FRAGMENTA HISTORICORVM

COLLECTA AB ANTONIO AVGVSTINO,

Emendata à Fuluio Vrſino.

FVLVI VRSINI NOTAE

Ad { Salluſtium. Cæſarem. Liuium. Velleium. }

Ad { Tacitum. Suetonium. Spartianum. & Alios.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Plantiniana,
Apud Viduam, & Ioannem Moretum.
M. D. XCV.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

NOMINA DOCTORVM VIRORVM *qui vel corrigendis, vel illuſtrandis nonnullis locis Hiſtoricorum ad quos Notæ in hoc libro eduntur, operam dederunt.*

ANTONIVS AVGVSTINVS.

OCTAVIVS PANTAGATHVS.

GABRIEL FAERNVS.

PETRVS CIACCONVS.

M. ANT. MVRETVS.

LATINVS LATINIVS.

ANTONI AVGVSTINI FRAGMENTA HISTORICORVM.

Q. FABIVS PICTOR IN ANNALIBVS.

CICERO lib. I. de Diuinat. Hiſq. adiungatur etiam Æneę ſomnium, quod in Numerij Fabij Pictoris Græcis annalibus eiuſmodi eſt, vt omnia, quæ ab Ænea geſta ſunt, quæque illi acciderunt, ea fuerint, quæ ei ſecundùm quietem viſa ſunt.

PLINIVS lib. xiv. cap. xiij. Fabius Pictor in annalibus ſuis ſcripſit matronam, quod loculos, in quibus erant claues caellæ vinariæ, reſignauiſſet, à ſuis inedia mori coactam.

IDEM lib. x. cap. xxiv. Tradit & Fabius Pictor in annalib. ſuis, cùm obſideretur præſidium Romanum à Liguſtinis, hirundinem à pullis ad ſe allatam, vt lino ad pedem eius alligato nodis ſignificaret, quoto die adueniente auxilio eruptio fieri deberet.

PLVTARCHVS in Romulo. τὰ μὲν κυριώτατα πρῶτος εἰς τοὺς ἕλληνας ἐξέδωκε διοκλῆς πεπαρήθιος ᾧ καὶ φάβιος ούίκτωρ* ἐν τοῖς πλείστοις ἐπηκολούθηκε.

* ὁ πίκτωρ

Q. FABIVS PICTOR.

DIONYSIVS lib. j. (verſione Papi Latina, nam Græca deſunt) Q. Fabius anno primo Octauæ Olympiadis vrbem conditam fuiſſe ſcribit, L. autem Cincius, &c.

SOLINVS cap. ij. Cincio Romam duodecima Olympiade placet conditam, Pictori Octaua.

DIONYSIVS lib. I. περὶ δὲ τῆς ἐκ τῆς ἰλίας γενομένων κόϊντος μὲν φάβιος, ὁ πίκτωρ λεγόμενος, ᾧ λεύκιός τε κίγκιος, καὶ κάτων πόρκιος, καὶ πείσων καλπούρνιος, καὶ τῶν ἄλλων συγ-

γραφέων οἱ πλεῖστοι ἠκολούθησαν τῇ δὲ γράφει, ὡς κελεύσαντος ἀμουλίου τὰ βρέφη λαβόντες ἐν σκάφη κείμενα, &c.

QVINCTILIANVS lib.j.cap.x. Varro in eo libro, quo initia Romanæ vrbis enarrat, Lupum feminam dicit, Ennium, Pictoremque Fabium ſecutus.

LIVIVS lib. I. Millia LXXX. primo luſtro ciuium cenſa dicuntur, adijcit ſcriptorum antiquiſſimus Fabius Pictor, eorum, qui ferre arma poſſent, eum numerum fuiſſe.

CICERO lib.j. de Diuinat. Omnes hoc hiſtorici, Fabij, Gellij, ſed proximè Cœlius, cùm bello Latino ludi votiui maximi primùm fierent, ciuitas ad arma repentè eſt excitata. itaque ludis intermiſſis inſtauratiui conſtituti ſunt, &c.

LIVIVS lib. ij. Coriolanum inuidia rei oppreſſum periſſe tradunt, alij alio leto. Apud Fabium longè antiquiſs. auctorem vſque ad ſenectutem vixiſſe eundem inuenio. Refert certè hanc ſæpe eum exacta ætate vſurpaſſe vocem, multo miſeriùs ſeni exilium eſſe.

FESTVS Puilia ſaxa eſſe ad portum, qui ſit ſecundùm Tiberim, ait Fabius Pictor.

CICERO lib.ij. de Orat. Græci ipſi ſic initio ſcriptitarunt, vt noſter Cato, vt Pictor, vt Piſo. erat enim hiſtoria, nihil aliud, niſi annalium confectio. & poſtea. Hanc ſimilitudinem ſcribendi multi ſecuti ſunt, qui ſine vllis ornamentis monimenta ſolùm temporum, hominum, locorum, geſtarumque rerum reliquerunt, talis noſter Cato, & Pictor, & Piſo, qui neque tenent quibus rebus ornetur oratio, & dum intelligatur quid dicant, vnam dicendi laudem putant eſſe breuitatem *.

* veritatem

IDEM lib.j. de legibus. Nam poſt annales Pontificum Max. quibus nihil poteſt eſſe iocundius *, ſi aut ad Fabium, aut ad eum, qui tibi ſemper in ore eſt, Catonem, aut ad Piſonem, aut ad Fannium, aut ad Venonium venias, quamquam ex his alius alio plus habet virium

* ieiunius

vitium; tamen quid tam exile, quàm iſti omnes?

Ex Fabio Pictore Plinius lib. x. xiii. xiv. xv.

Q. FABIVS.

DIONYS. lib. I. ὁμοίας δὲ τούτοις καὶ οὐδὲν διαφόρους ἐξέδωκαν ἱστορίας, καὶ ῥωμαίων ὅσοι τὰ παλαιὰ ἔργα τῆς πόλεως ἑλληνικῇ διαλέκτῳ συνέγραψαν, ὧν εἰσὶ πρεσβύτατοι κόϊντος φάβιος, λεύκιος κίγκιος, ἀμφότεροι κατὰ τοὺς φοινικοὺς ἀκμάσαντες πολέμους: τούτων δὲ τῶν ἀνδρῶν ἑκάτερος οἷς μὲν αὐτὸς ἔργοις παρεγένετο, διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἀκριβῶς ἀνέγραψε. τὰ δὲ ἀρχαῖα τὰ μετὰ τὴν κτίσιν τῆς πόλεως γενόμενα, κεφαλαιωδῶς ἐπέδραμε.

FABIVS PICTOR LIB. VI.* *al. xvi.

Aquam manibus, pedibusque dato (polubrum) ſiniſtra manu teneto: dextera vaſum cum aqua (Nonius de generibus vaſorum.)

FABIVS PICTOR *rerum geſtarum lib. I.*

Et ſimul videbant (Picum Martium) Nonius in Picumnus:)

FABIVS.

VICTORINVS de Orthogr. Fabius ait litteras Cadmum ex Phœnice in Græciam, inde in Italiam Euandrum attuliſſe.

DIONYSIVS lib. I. ὁ μὲν οὖν ῥῶμος ἐπὶ τοῖς πολεμίοις γενόμενος οὕτως, εἴθ᾽ ὡς ὁ φάβιος παραδέδωκε, δέσμιος εἰς τὴν ἄλβαν ἀπήγετο. ῥωμύλος δὲ, &c.

IDEM lib. ij. τάρπεια ὀνομαζομένη, καὶ αὐτὴν, ὡς μὲν φάβιός τε καὶ κίγκιος γράφουσιν, ἔρως εἰσέρχεται τῶν ψαλίων, ἃ περὶ τοῖς ἀριστεροῖς βραχίοσιν ἐφόρουν, καὶ τῶν δακτυλίων, ὡς δὲ πίσων, &c.

IDEM lib. iiij. βούλομαι δ᾽ ἐπιστήσας τὸν ἑξῆς λόγον ἀποδοῦναι τὰς αἰτίας δι᾽ ἃς οὔτε φαβίῳ συγκατεθέμην, οὔτε τοῖς ἄλλοις ἱστορικοῖς, ὅσοι γράφουσιν υἱοὺς εἶναι τοὺς καταλειφθέντας παῖδας ὑπὸ ταρκυνίου, &c.

IBIDEM, διεῖλε δὲ καὶ τὴν χώραν ἅπασαν, ὡς μὲν φάβιός φησιν, εἰς μοίρας ἓξ καὶ εἴκοσιν,* ἃς καὶ αὐτὰς καλεῖ φυλὰς, καὶ τὰς ἀστικὰς προστεθεὶς αὐταῖς τέτταρας, καὶ τριάκοντα *φυλὰς *ἓξ * ἀμφοτέρων. * δέκα * εἴκοσι

IBIDEM, ἐνταῦθα πάλιν ἀναγκάζομαι μνησθῆναι φαβίου, καὶ τὸ ῥᾴθυμον αὐτοῦ περὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν χρόνων ἐλέγχειν, ἐπὶ γὰρ τῆς ἀρουύντα τελευτῆς γινόμενος, οὐ καθ' ἓν ἁμαρτάνει μόνον, ὃ καὶ πρότερον ἔφην, ὅτι γέγραφεν υἱὸν εἶναι ταρκυνίου τὸν ἀρούντα, ἀλλὰ καὶ καθ' ἕτερον, ὅτι φησὶν ἀποθανόντα ὑπὸ τῆς μητρὸς τανακυλίδος τετάφθαι, ἣν ἀμήχανον ἔτι κατ' ἐκείνους εἶναι τοὺς χρόνους, &c.

ARNOBIVS lib.vj. Fabius ſcribit, Iolus cuius filius fuerit, cuius gentis, & nationis.

LIVIVS lib.j. Itaque Pomptinæ manubiæ quæ perducendo ad culmen operi deſtinatæ erant, vix in fundamenta ſuppeditauere. eo magis Fabio præterquam quod antiquior eſt, crediderim, XL. ea ſola talenta fuiſſe, quàm Piſoni, qui XL, millia pondo argenti ſepoſita in eam rem ſcribit.

Lib. IV. Fabij Annalium.

Quapropter tum primùm ex plebe alter Conſul factus eſt, duo & viceſimo anno poſt quàm Romam Galli ceperunt. *Alio loco.*

Mortuus eſt anno duo & viceſimo: Rex fuit anno viceſimo primo*. Gellius lib.v.cap.IV.

*annos xxj vel an.xxj. (nos ex ve. C.)

LIVIVS lib.XXI. Hæc eſt nobilis ad Thraſymenum pugna, atque inter paucas memorata populi Ro. clades. XV. millia Romanor. in acie cæſa ſunt, X. millia ſparſa fuga per omnem Etruriam diuerſis itineribus Romam petiere. Fabium æqualem temporibus huiuſce belli potiſſimùm auctorem habui.

POLYBIVS lib.j. καὶ διὰ τὸ τοὺς ἐμπειρότατα δοκοῦντας γράφειν ὑπὲρ αὐτοῦ φιλῖνον καὶ φάβιον μὴ δεόντως ἡμῖν ἀπηγγελκέναι τὴν ἀλήθειαν, ἑκόντας μὲν οὖν ἐψεῦσθαι τοὺς ἄνδρας οὐχ ὑπολαμβάνω, στοχαζόμενος ἐκ τοῦ βίου καὶ τῆς αἱρέσεως αὐτῶν. δοκοῦσι δέ μοι πεπονθέναι τι παραπλήσιον τοῖς ἐρῶσι, &c.

FABIVS MAXIMVS.

PRISCIANVS lib.viij. Fab. Max. Amitti magis, quàm apiſci.

CICERO lib.j. de Diuinat. Omnes hoc hiſtorici, Fabij,

Fabij, Gellij, ſed proximè Cœlius: cum bello Latino ludi, &c. (vide Pictor.)

DIONYSIVS lib. j. τὰ δὲ ἐκ τῶν ἱστοριῶν ἀναλεξάμενος, ἃς οἱ παρ' αὐτῶν ἐπαινούμενοι ῥωμαῖοι συνέγραψαν πόρκιός τε κάτων, καὶ φάβιος μάξιμος, καὶ οὐαλέριος ἄντιας, καὶ λικίνιος μάκερ, &c.

POLYBIVS lib. iij. φάβιος δὲ φησὶν ὁ ῥωμαϊκὸς συγγραφεὺς ἅμα τῷ κατὰ ζακανθαίους ἀδικήματι, καὶ τὴν ἀσδρούβα πλεονεξίαν, καὶ φιλαρχίαν αἰτίαν γίνεσθαι τοῦ κατὰ ἀννίβαν πολέμου, &c. τίνος δὲ χάριν ἐμνήσθην φαβίου, καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνου γεγραμμένων οὐχ ἕνεκα τῆς πιθανότητος τῶν εἰρημένων ἀγωνιῶν μὴ πιστευθῇ παρά τισιν. ἡ μὲν γὰρ παρὰ τούτῳ ἀλογία, &c. καὶ λαβόντες ἐν νῷ διότι κατὰ τοὺς καιροὺς ὁ γράφων γέγονε, καὶ τοῦ συνεδρίου μετεῖχε τῶν ῥωμαίων, &c.

FABIVS MAXIMVS, SERVILIANVS PONTIFEX *lib xj.*

MACROBIVS lib. j. Sed & Fabius Max. Seruilianus Pontifex in lib. xj. negat oportere atro die parentare: quia tunc quoque Ianum, Iouemque præfari neceſſe eſt, quos nominari atro die non oportet.

Q. FABIVS MAX. VERRVCOSSVS

CICERO in Catone Maiore. Multa in eo viro præclara cognoui. Sed nihil eſt admirabilius, quàm quomodo ille morte Marci filij tulit clari viri, & conſularis. Eſt in manibus laudatio, quam cùm legimus, quem Philoſophum non contemnimus?

*FABIVS PICTOR *Pontificij iuris lib. j.* * ser. fuit

A. GELLIVS lib. j. cap. xij. In libro primo Fabij Pictoris, quæ verba Pontificem Max. dicere oporteat, cùm virginem capit, ſcriptum eſt. ea huiuſmodi ſunt. Sacerdotem Veſtalem, quæ ſacra faciat, quæ ius ſiet, ,, Sacerdotem Veſtalem facere, pro populo Ro. Quiri- ,, tium vti quod optima lege fuat, ita te Amata capio. ,,

IDEM lib. x. cap. xv. Cærimoniæ impoſitæ flamini Diali multæ, itèm Caſus* multiplices, quos in libris, qui de Sacerdotibus publicis compoſiti ſunt, * Caſtrs, nos cxv. c.

item in Fabij Pictoris librorum primo ſcriptos legimus. vnde hæc fermè ſunt, quæ cōmeminimus. Equo Dialem Flaminem vehi religio eſt. Claſſem procinctam extra pomerium, id eſt, exercitum armatum videre: &c. Macrobius lib. iij. pag. 167. Primo Pontificij iuris libro apud Pictorem verbum hoc poſitum eſt, vitulari.

IDEM ibid. Sicut Veranius ex primo libro Pictoris, ita diſſertationem huius verbi executus eſt. Exta porriciunto, dijs danto in altaria, aramve, focumve, eove, quo exta dari debebunt.

CICERO in Bruto: Sed viuo Catone minores natu multi vno tempore Oratores floruerunt. Nam & A. Albinus is, qui Græcè ſcripſit hiſtoriam, & Ser. Fuluius, & vna Ser. Fabius Pictor, & iuris, & litterarum, & antiquitatis benè peritus. Quintusq. Fabius Labeo fuit ornatus iiſdem ferè laudibus.

FABIVS PICTOR *Iuris Pontificij lib. iij.*

*al. lib. 1.
*al. picum
*al. picumno.
*al. iſtum fortè, ictū.
*facilem addectum.

Pilumno & (pico*) Nonius in Picumnus*.

VARRO ſcribit. Commentario veteri Fabij Pictoris legimus Tesfit, & ſale, quo ſale ſordidū ſi* vſtum eſt, & ollam rudem facile * obiectum eſt, & poſtea id ſal virgines Veſtales ſerra ferrea ſecant. (Nonius in Sale)

Aliat.

In Commentario veteri Fabij Pictoris legi: Muries fit ex ſali, quòd ſale ſordidum ſi piſum eſt, & in ollam rudem fictilem coniectū, poſtea Virgines Veſtales ſerra ferrea ſecant. (Nos ex Feſto in Muries. & VV. CC.)

C. LICINIVS MACER *Hiſtoriarum, al. Annalium lib. j.*

Auſpicia pulcra, & luculenta commemorat, (Nonius in luculentum.)

Non minimo opere milites Quirites volebant eſſe. (Priſcianus lib. vj.)

MACROBIVS lib. j Macer hiſtoriarum lib. j. Fauſtuli

ſtuli coniugem Accam Larentiam Romuli & Remi nutricem eſſe confirmat. Hanc regnante Romulo Tarutio cuidam Tuſco diuiti denuptam, auctamque hæreditate viri, quam poſt Romulo, quem educaſſet, reliquit, & ab eo parentalia, diemque feſtum pietatis cauſa ſtatutum.

LIB. II. al. lib. IV.

* Nequaquam ſui * lauandi * reluant arma lue. (Nonius in lues.) * al. Ne quiſquam * al. lauadi * al. reluat.

LIB. XVI.

Omnium veſtrum neglegerit auctoritatem. Priſcianus lib. x. Diomedes lib. j. cap. iiij.

LIB. XXI. *Rerum Rom.*

Deligati ad patibulos deligantur, & circumferuntur, cruci defiguntur. (Nonius in Patibulus.)

Alias. Ad patibulos deligantur, & circum feruntur, cruci deinde figuntur (Nos)

INCERTA.

MACROBIVS lib. j. Quando autem primùm intercalatum ſit, variè refertur. & Macer quidem Licinius eius rei originem Romulo aſſignat. Cenſorinus de die Natali. Annum vertentem Romæ Licinius quidem Macer, & poſtea Feneſtella ſtatim ab initio xij. menſium ſcripſerunt.

DIONYSIVS lib. ij. ὡς δ' οἱ περὶ λικίνιον γράφουσιν, οὐ μετὰ ῥωμύλου παραγινόμενος, οὐδὲ χάριν ἱερῶν, ἀλλὰ μόνος ὡς πείσων τοὺς ἀδικηθέντας ἀφεῖναι τοῖς δεδρακόσι τὴν ὀργὴν, &c.

IDEM lib. iiij. παραγίνεται δ' εἰς ῥώμην ἄγκου μαρκίου βασιλεύοντος, ὡς μὲν γέλλιος ἱστορεῖ, κατὰ τὸν πρῶτον ἐνιαυτὸν τῆς βασιλείας. ὡς δὲ λικίνιος γράφει, κατὰ τὸν ὄγδοον, &c. εἴ γε δὴ κατὰ τὸν ἔνατον ἐνιαυτὸν τῆς ἄγκου δυναστείας ἱππέων ἡγούμενος ἐπὶ τὸν πρὸς λατίνους πόλεμον ὑπὸ τοῦ βασιλέως πέμπεται, ὡς ἀμφότεροι λέγουσιν οἱ συγγραφεῖς.

IDEM lib. v. τότε πρῶτον, ὡς λικίνιος ἱστορεῖ, τοῦτον ἐξευρούσης τὸν θρίαμβον τῆς βουλῆς.

IBID. λικίνιος δὲ παρ' ἀλβανῶν οἴεται τὸν δικτάτωρα ῥωμαίοις εἰληφέναι, τούτοις λέγων πρώτοις μετὰ τὸν ἀμουλίου καὶ Νομίτορος θάνατον, ἐκλειπούσης τῆς βασιλικῆς συγγενείας, ἐνιαυσιαίοις ἄρχοντας ἀποδεῖξαι τὴν αὐτὴν ἔχοντας ἐξουσίαν τοῖς βασιλεῦσι, καλεῖν δὲ αὐτοὺς δικτάτωρας.

IDEM lib. vj. λικίνιος μὲν γὰρ καὶ οἱ περὶ γέλλιον οὐδὲν ἐξητακότες οὔτε τῶν εἰκότων οὔτε τῶν δυνατῶν αὐτὸν εἰσάγουσι τὸν βασιλέα ταρκύνιον ἀγωνιζόμενον ἐφ' ἵππου καὶ τιτρωσκόμενον, ἄνδρα ἐνενήκοντα ἔτη προσάγοντα.

Quo die magiſtratum obijt, repentè celeri gradu per forum * ſe in Capitolium contendit. (Nonius in contendere.)

* forte deſcendum.

LIVIVS lib. iiij. T. Quinctius Barbatus Interrex Conſules creat L. Papirium Mugillanum, L. Sempronium Atratinum. His Cos. cum Ardeatibus fœdus renouatum eſt. Idque monumenti eſt, Conſules eos illo anno fuiſſe, qui neque in annalibus priſcis, neque in libris magiſtratuum inueniuntur. Credo quod Tribuni militum initio anni fuerunt: eò perinde ac ſi totum annũ in Imperio fuerint, ſuffectis his Cos. prætermiſſa nomina Conſulum horum. Licinius Macer auctor eſt, & in fœdere Ardeatino, & in linteis libris ad Monetæ inuentos.

IBID. Omnes ante me auctores ſecutus A. Cornelium Coſſum Tribunũ militũ ſecunda ſpoliaopima Iouis Feretrij templo intuliſſe expoſui. (& poſtea) Qui ſi ea in re ſit error, quod tam Veteres annales, quodque magiſtratuum libri, quos linteos in æde repoſitos Monetæ Macer Licinius citat identidem auctores, ſeptimo poſt demũ anno cum T. Quinctio Penno A. Cornelium Coſſum Conſulem habeant; exiſtimatio communis omnibus eſt.

IBIDEM. Eoſdem Conſules in ſequenti anno refectos Iulium tertium, Verginium iterum apud Macrum Licinium inuenio. Valerius Antias, & Q. Tubero, M. Manlium, & Q. Sulpicium Cos. in eum annum

num edunt. Ceterùm in tam diſcrepanti editione & Tubero,& Macer libros linteos auctores profitentur, neuter Tribunos militum eo anno fuiſſe, traditum à ſcriptoribus antiquis diſſimulat. Licinio libros haud dubiè ſequi linteos placet: & Tubero incertus veri eſt. Sed inter cetera vetuſtate incomperta hoc quoque in incerto poſitum.

IDEM lib.ix. Eodem anno C.Flauius C N.F. Scriba patre Libertino humili fortuna ortus, &c. quem aliquanto antea defiſſe ſcriptum facere arguit Macer, Licinius tribunatu ante geſto, triumuiratibusque nocturno altero, altero coloniæ deducendæ.

IDEM lib.x. In eum annum cùm Q. Fabium Cos. non petentem omnes dicerent centuriæ, ipſum auctorem fuiſſe Macer Licinius, ac Tubero tradunt, differendi ſibi Conſulatus,&c. Id ne pro certo ponerem, vetuſtior annalium auctor Piſo effecit,&c.

DIONYSIVS lib. j. οὐαλέριος ἀντιὰς, καὶ Λικίνιος Μάκερ, αἴλιοί τε, καὶ Γέλλιοι, καὶ Καλπούρνιοι.

IDEM lib.vij. οὐχὶ διονύσιος ὁ συρακούσιος ὡς Λικίνιος γέγραφε, καὶ Γέλλιος, καὶ ἄλλοι συχνοὶ τῶν ῥωμαίων συγγραφέων οὐδὲν ἐξητακότες τῶν περὶ τοὺς χρόνους ἀκριβῶν, ὡς αὐτὸ τοὔργον δηλοῖ, ἀλλ' εἰκῆ τὸ προστυχὸν ἀποφαινόμενοι. ἡ μὲν γὰρ εἰς σικελίαν ἀποδειχθεῖσα πρεσβεία, &c. ἑπτακαίδεκα διελθόντων ἐτῶν μετὰ τὴν ἐκβολὴν τῶν βασιλέων, ὡς οὗτοί τε καὶ ἄλλοι σχεδὸν ἅπαντες συγγραφεῖς ὁμολογοῦσι, &c.

LICINIVS MACER *pro Thuſcis.*

Quos oportuit amiſſa reſtituere, hiſce etiam reliquias auerrerunt. (Priſc.lib.x.pag.131.)

LICINII MACRI *epiſtula ad Senatum.*

Illi ſuam vitam mecum contendunt, * quorum in corpore ita crebra ſunt vulnera * vitæ, nouæ cicatrici * vt locus non ſit. (Nonius in contendere.) * quoius (Nos) * vti (Nos) (Nos).

INCERTA.

PLINIVS lib.xxxij.cap.j. Cetero moriuntur totidem diebus, quot vixerit Lepus. Incertique tempo-

ris

ris veneficium id eſſe, auctor eſt Licinius Macer.

IDEM cap. ij Licinius Macer murænas tantùm feminini ſexus tradit, & cõcipere è ſerpentibus, vt diximus, ob id ſibilo à piſcatoribus, tanquam ſerpentibus euocari, & capi, pingueſcere lactatu; fuſte non interimi, eaſdem ferula protinus.

Ex Licinio Macro Plinius lib. xix. xxj. xxij. xxiix. xxix. xxx. xxxij.

VALERIVS Max lib. ix. cap. xij. Conſimili impetu mortis C. Licinius Macer vir Prætorius Calui pater repetundarum reus, dum ſententiæ diceretur, in mænianum conſcendit. Siquidem cùm M. Ciceronem, qui id iudicium cogebat, &c. De eadem re Plutarchus in Cicerone.

LICINIVS IN PARTE (MACER, nos)

* A, A, læuis.

Pars magna * læuius clypea portant. (Nonius in Clypeus)

SEMPRONII ASELLIONIS
Hiſtoriarum lib. j.

Verùm inter eos, qui annales relinquere voluiſſent, & eos, qui res geſtas à Romanis perſcribere conati eſſent omnium rerum, hoc interfuit. Annales libri tantum modò quod factum, quoque anno geſtum ſit, id * demõſtrabant. Id * eorum eſt, quaſi qui diarium ſcribunt, quàm Græci ἐφημερίδα vocant. Nobis non modò ſatis eſſe video, quod factum eſſet, id pronuntiare; Sed etiam quo conſilio, quaque ratione geſta eſſent, demonſtrare. (Agellius lib. v. cap. xviij.

* ea, nos ex v.c.
* fortè delendum. (nos)

IBID. Nam neque alacriores ad Remp. defendundam, neque ſegniores ad rem perperam faciundam annales libri commouere quicquam poſſunt.

Scribere autem, bellũ quo initum Conſule, & quomodo confectum ſit, & quis triumphans introierit, exque eo libro, quæ in bello geſta ſint, iterare: non prædicare autem interea quid Senatus decreuerit, aut quę lex rogatione lata ſit, neque quibus conſilijs ea geſta

ſunt,

ſunt, iterare: id fabulas pueris eſt narrare, non hiſtorias ſcribere.

Et quòd bubo in columna ædis Iouis ſedens conſpectus eſt. (Nonius in bubo)

LIB. III.

Vt fieri ſolet plerum, vt in victoria mitior, manſuetiorque fiat. (Priſcianus)

LIB. IV.

Nam ſe patrem ſuum audiſſe dicere L. Aemilium Paulum, nimis bonum Imperatorem ſignis collatis decertare, niſi ſumma neceſſitudo, aut ſumma ei occaſio data eſſet. (Agellius lib. xiij cap. iij.)

Vt maior inuidia Lepido gliſceretur (Nonius in gliſcitur.)

LIB. V.

In libro Sempronij Aſellonis Rerum geſtarũ quinto, ita poſitum eſſe oſtendimus. Is Aſellio ſub P. Scipione Africano TR. Mil. ad Numantiam fuit. reſq. eas, quibus gerendis ipſe interfuit, conſcripſit. Eius verba de Ti. Graccho TR. PL. quo in tempore interfectus in Capitolio eſt, hæc ſunt. Nam Gracchus domo cùm proficiſcebatur, nunquam minus terna, aut quaterna millia hominum ſequebantur. (Atque inde infra de eodem Graccho ita ſcripſit.) Orare quidem cœpit id, vt ſe defenderent, liberoſque ſuos. Eum, quem virilis ſexus tum (in* eo tempore) habebat, produci iuſſit; populoque commendauit propè flens. (Agellius lib. ij. cap. xiij.)

* fortè deleuda (uos)

LIB. XI. al. XI.

Tam pulchrum opus, tamque artificiosè factum, paſſus eſt dirui. (Soſipater lib. ij.)

LIB. XIII.

Facta ſua ſpectare oportere, non dicta; ſi minùs facundioſa eſſent. (Agellius lib. IV. cap. IX.

LIB. XIIII.

Crepidarium cultellum rogauit à crepidario ſutore.

tore. (Agellius lib. xiij. cap. xx.)

* haud (Ach.St.) Ne poſſent aut ſtationes facere hoc,* ſecus. (Soſipater lib.ij.)

INCERTA.

SEMPRONIVS Aſellio hiſtoricus ait, P. Craſſum Mucianum quinque habuiſſe rerum bonarũ maxima,& præcipua: quòd eſſet ditiſſimus, quòd nobiliſſimus,quòd eloquentiſſimus,quòd iuris conſultiſſimus, quòd Pontifex Maximus. Is cùm in Conſulatu obtineret Aſiam prouinciam, & circunſedere, oppugnareque Leucas oppidum pararet, opuſque eſſet firma,ac procera trabe, qua arietem faceret, quo muros eius oppidi quateret, ſcripſit ad magiſtrum ἀρχιτέκτονα molis Athenienſium ſociorum, amicorumque Populi Romani, vt ex malis duobus, quos apud eos vidiſſet, vter maior eſſet,eum mittendum curaret. Tum magiſter ἀρχιτέκτων comperto quamobrem malum deſideraret,non vti iuſſus erat,maiorem, ſed quem eſſe magis idoneum,aptioremque faciendo arieti,faciliorem que portatu exiſtimabat,maiorem miſit. Craſſus conuocari iuſſit,& cùm interrogaſſet,cur non quem iuſſerat,miſiſſet,cauſis, rationibusq;, quas dictitabat ſpretis, veſtimenta detrahi imperauit, virgiſque multum cecîdit; corrumpi, atque diſſolui officium omne imperantis ratus,ſi quis ad id,quod facere iuſſus eſt, non obſequio debito, ſed conſilio non deſiderato reſpondeat. Agellius lib.j.cap.xiij.

Aſellio (A.A.) Succeſſere huic bello, Clodius, Aſilo: nihil ad Cœlium.

Sed potiùs ad antiquorum langorem, atque inſcitiam. Cicero de legib.lib.j.

1. L. *COELII ANTIPATRI * *Hiſtoriarum belli Punici ſecundi ad L. Aelium lib.j.*

*al. CAELII in principio lib. j.

*al. Annalium CAECILII.

Quarto Cos. (Agellius lib.x.cap.j.)

Dextimos in dextris ſcuta iubet habere. (Priſc.lib.iij.)

Qui

Qui cum ijs ita fœdus icitis. (idem libro x.)

Neque ipſi eos alij modi eſſe, atque Hamilcar dixit, oſtendere poſſunt aliter. (Priſcianus lib. XIII.)

Antequam Barcha perierat, alij rei cauſa in Africam eſt miſſus. (Priſcianus lib. XIII.)

Saguntium. (Soſipater lib. I.)

Duodecies C. Mil. paſſuum longè (Soſipater lib. II.)

Sempronius Lilybæo celocem in Africam mittit viſere locum, vbi exercitum exponat (Idem lib. II.) al. lib. XI.

Commodum * eſſe ſatis videtur. (Idem lib. II.) * eſt al.

Ne aut verba traijciamus apertè, quo melius aut cadat, aut voluatur oratio. quòd ſe Lucius Cœlius Antipater in procœmio belli Punici, niſi neceſſario facturum negat. O virum ſimplicem, qui nos nihil cælat; ſapientem, qui ſeruiendum neceſſitati putet: Sed hic omnino rudis. & hic quidem, qui hanc à * Lælio, ad quem ſcripſit, cui ſe purgat, veniam petit, & vtitur ea traiectione verborum, & nihilo tamen aptius explet, concludit ſententias. (Cicero in Oratore.) * L. Aelio (AA.)

* Qui intelligunt, qui faciunt, diſſentiuntur. (Priſcianus lib. VIII.) * Cæcilius.

Cum iure ſine periculo bellum geri poteratur, (Nonius in poteratur.)

Legati, quò miſſi ſunt, veniunt; dedicant mandata. (Nonius in, dedicare.)

Primùm malo publico gratias ſingulatim nomina. (Nonius in, ſingulatim.) * grata (Non)

Armis, & magno commeatu, ſed præda ingenti copiantur. (Nonius in, copiantur.)

LIB. II.

Si vis mihi equitatum * dare, & ipſe cum cetero exercitu me ſequi: die quinti Romæ in * Capitolio curabo tibi * cæna ſit cocta (Agellius lib. x. cap. XXIV. Macrobius lib. I.) * dari. v. c. Non (dariet.) * al. Capitolium. * al. cœnam coctam.

* Domus ſuas * quoque ire iubet, & ſua omnia (fruiſci) Nonius in, fruiſci.) * Cæcil.

*quoſq. ex Agellio lib. XVII, cap. II, qui quemq. legit, & Quadrigario tribuit.

LIB. III.

Imperator conclamat, de medio, vt velites ſiniſtro cornu remoueantur, & Gallis non dubitatim imittantur. (Nonius in, dubitatim.)

• al. Cæcil. *Omnes ſimul terram cum claſſi accedunt: nauibus, atque ſcaphis egrediuntur caſtra metari ſigna ſtatuunt. (Nonius in, metarij.)

•al. lib. VI. LIB. IIII.

• al. Cæcil. *Cuſtodibus diſſeſſis multi interficiuntur. (Priſcianus lib. IX.)

LIB. V.

• al. aliæ. Nullius *alius rei niſi amicitiæ eorum cauſa. (Priſcianus lib. VI. & VII.)

Morboſum factum, vt ea, quæ oportuerint, facta
• al. Cæcil. non ſint (Priſcianus lib. VIII.)

al. Cel. * Ad aliquam huic bello finem facere. (Nonius in,
* At (AA.) finem.)

LIB. VI.

• al. Cæcil. *Conſulto non paucies arceſſitum. (Nonius in, paucies.)

Res publica amiſſo ex fundato pulcherrimo oppido. (Nonius in, exfundare.)

• al. Cæcil. *Ipſe cum cetera copia pedetentim ſequitur. (Nonius in, pedetentim.)

LIB. VII.

Conſuetudine vxoris, indulgitate liberum. (Seruius in lib. II. Georg.)

Ita, vti ſeſe quiſque vobis ſtudeat æmulari in ſtatu fortunæ Reipublicæ. eadem, re geſta topper nihilo minore negotio acto gratia minor eſſet. (Feſtus in, topper.)

• al. Cæcil. *Duos, & ſeptuaginta lictores domum deporta-
* faſces uiſſe *faſcis, qui ductoribus hoſtium ante ſoluerint
(Nos) ferri. (Nonius in, ſoluerint.)

Ipſe Regis eminus equo ferit pectus aduorſum, congenuclat, percuſſus deiecit dominum. (Nonius in, congenuclare.)

INCER-

INCERTA.

Vbi Senatus intellexit populum depeculari (Priſcianus lib.viij.)

*Tantum bellum ſuſcitare conari aduerſarios contra (belloſum) genus (Nonius in, belloſum.) *al. Cæcil.

Caluaria (Caper.)

Pelia cincinnatus (Quinctilianus lib.x.)

Parricidatum. (Quinctilianus lib.j.)

Nucerum. Dijq. Saguntinorum. (Soſipater lib j.)

Subinde. (Soſipater lib.ij.)

Cœlius Antipater ait vidiſſe ſe, qui nauigaſſet ex Hiſpania in Æthiopiam commercij gratia. (Plinius lib.ij.cap.xvij. Capella lib.j.)

Idem tradit Alpes in longitudinem x.M.paſſ. patere à ſupero mari ad inferum. (Plinius lib.iij.cap.xix.)

Idem ait duos elephantos Antiocho Regi in bellicis vſibus celebres etiam cognominibus fuiſſe: nouiſſeq; ea. (Idem lib.viij.cap.v.)

Cœlius ait in Auerno etiam folia ſubſidere. (Idem lib.xxxj. cap.ij.)

Annibalem Cœlius ſcribit, cùm columnã auream, quæ eſſet in Fano Iunonis Laciniæ, auferre vellet, dubitaretq. vtrum ea ſolida eſſet, an extrinſecus inaurata, perterebrauiſſe. cumque ſolidam inueniſſet, ſtatuiſſe eam tollere. Secundùm quietem viſam eſſe ei Iunonem prædicere, ne id faceret, minitarique ſi id feciſſet, ſe curaturam, vt eum quoque oculum, quo bene videret, amitteret. idque ab homine acuto non eſſe neglectum. Itaque ex eo auro, quod exterebratum eſſet, buculam curaſſe faciendam, & eam in ſummo columnæ collocauiſſe. Hoc idem in Sileni, quem Cœlius ſequitur, Græca hiſtoria eſt. (Cicero Diuin. lib.j.)

Omnes hoc hiſtorici Fabij, Gellij: ſed proximè Cœlius. Cum bello Latino ludi votiui maximi primùm fierent: Ciuitas ad arma repentè eſt excitata. itaque ludis intermiſſis inſtauratiui conſtituti ſunt, qui ante-

quam fierent, cumque iam populus conſediſſet; ſeruus, qui circum virgis cæderetur, furcam ferens ductus eſt. Exin cuidam ruſtico Romano dormienti viſus eſt venire, qui diceret præſultorem ſibi nõ placuiſſe ludis: idque ab eodem iuſſum eſſe eũ Senatui nuntiare. illum non eſſe auſum. iterum eſſe idem iuſſum, & monitum, ne vim ſuam experiri vellet. ne tum quidem eſſe auſum. Exin filium eius eſſe mortuum, eandem in ſomnijs admonitionem fuiſſe tertiam: tum illum etiam debilem factum, rem ad amicos detuliſſe, quorum de ſententia lectulo in Curiam eſſe delatum. Cumque Senatui ſomnium enarrauiſſet, pedibus ſuis ſaluum reuertiſſe. Itaque ſomnio comprobato à Senatu, ludos illos iterum inſtauratos memoriæ proditum eſt. Cicero Diuin. lib. j.

C. verò Gracchus multis dixit, vt ſcriptum apud eundem Cœlium eſt, ſibi in ſomnis Quæſturam petenti. Ti. fratrem viſum eſſe dicere, quam vellet, cunctaretur, tamen eodem ſibi leto, quo ipſe interiſſet, eſſe pereundum. Hoc antequam Tribunus PL. Gracchus factus eſſet, & ſe audiſſe ſcribit Cœlius, & dixiſſe multis. Idem ibidem. & Valerius Max. lib. j. cap. vij.

Magnum illud etiam, quod addidit Cœlius, eo ipſo tempore, cùm hoc calamitoſum fieret prælium, in quo C. Flaminius occiſus eſt, tantos terræmotus in Ligurib. Galliæ, compluribusq. inſulis, totaque in Italia factos eſſe, vt multa oppida corruerint, multis locis labes facta ſit, terræque deſederint, fluminaq. in contrarias partes fluxerint, atque amnes mare influxerint. (Idem ibidem.)

Qua tẽpeſtate Pœn' in Italiã venit. Cic. (in Bruto.)

Cœlius per Cremonis iugum dicit tranſiſſe Annibalem. (Liuius lib. xxj.)

Seruati Conſulis P. Scipionis decus Cœlius ad ſeruum natione Ligurem delegat. (Idem lib. xxj.)

Cœlius auctor eſt, Magonem cum equitatu, & Hiſpanis

ſpanis peditibus flumen extemplo tranſnataſſe: ipſum Annibalem per ſuperiora Padi vada exercitum traduxiſſe, elephantis in ordinem ad ſuſtinendum impetum fluminis oppoſitis. (Idem xxj.)

Fannij ætate coniunctus Antipater paulò inflauit vehementiùs, habuitque vires agreſtes ille quidem, atque horridas, ſine nitore, ac palæſtra. Sed tamen admonere reliquos potuit, vt accuratiùs ſcriberent. (Cicero de legib. lib. j.)

L. Cœlius Antipater ſcriptor quemadmodum videtis fuit, vt temporibus illis, luculentus, iuris valde peritus, multor. etiam, vt L. Craſſi magiſter. (Idem in Bruto)

Paululum ſe erexit, & addidit hiſtoriæ maiorem ſonum vocis vir optimus Craſſi familiaris Antipater. Ceteri non exornatores rerum, ſed tantum modo narratores fuerunt. Eſt, inquit, Catulus, vt dicis, ſed iſte ipſe Cœlius, neque diſtinxit hiſtoriam varietate locorum, neque verborum collocatione, & tractu orationis leui, & æquabili perpoliuit illud opus. Sed vt homo neque doctus, neque maximè aptus ad docẽdum, ſicut potuit, dolauit. vicit tamen, vt dicis, ſuperiores. (Idem de Oratore lib. ij.)

Vetuſtior Siſenna fuit Cœlius. (Paterculus lib. ij.)

* Cœlium prætulit Saluſtio Hadrianus Imp. (Spartianus in Hadriano.) * al. Cæcilium.

Omnium prope annales Fabium Dictatorem aduerſus Annibalem rem geſſiſſe tradunt. Cœlius etiam eum primum à populo creatum Dictatorem ſcribit. (Liuius lib. xxij.)

Huius populatio templi ad lucum Feroniæ haud dubia inter ſcriptores eſt. Cœlius Romam euntem ab Ereto diuertiſſe eo Annibalem tradit, iterque eius ab Reate, Cutilijſque & ab Amiterno orditur. Ex Campania in Samnium, inde in Pelignos perueniſſe. præterq. oppidum Sulmonem in Marucinos tranſiſſe: in-

de Albenſi agro in Marſos: hinc Amiternum, Foruloſque vicum veniſſe. (Idem lib. xxvj.)

Eiſdem diebus naues onerariæ Pœnor. ad LXXX. circa Sardiniam ab C. Octauio, qui prouinciæ præerat, captæ. Eas Cœlius frumento miſſo ad Annibalem, commeatuque onuſtas; tradit. (Idem lib. xxviij.)

Quantum militum in Africam tranſportatum ſit à P. Scipione, non paruo numero inter auctores diſcrepat. Cœlius, vt abſtinet numero, ita ad immēſum multitudinis ſpeciem auget, volucres ad terram delapſas clamore militum ait, tantamque multitudinem conſcendiſſe naues, vt nemo mortalium, aut in Italia, aut in Sicilia relinqui videretur. (Liuius lib. xxix.)

Cœlius vnus, præterquam quod non merſas fluctibus naues, ceteros omnes cœleſtes, maritimoſque terrores, poſtremo abreptam tempeſtate ab Africa claſſem ad Inſulam Ægimurum, inde ægrè correctum curſum exponit. & prope obrutis nauibus, iniuſſu Imperatoris ſcaphis haud ſecus, quàm naufragos milites ſine armis cum ingenti tumultu in terram euaſiſſe. (Idem lib. xxix.)

Cœlius quidem, & Valerius captum Hannonem tradunt. (Idem lib. xxix.)

* al. Clodij
* al. Cæcil.
al. Cœlius.

Q. * CLAVDII, QVADRIGARII
Annalium lib j.

* al. atq. inermes in latebras ſe illatebrant.

* Arma plerique abijciunt, atque * inermi inlatebrant ſeſe. (Agellius lib. xvij. cap. ij. Nonius in, illatebrant.)

* In v. c. ex victoria incerti, victoriæ certi. (Nos)

Ea dum fiunt, Latini ſubnixo animo, ex * victoria inerti conſilium ineunt. (Agellius lib. xvij. cap. ij. (Nonius in, ſubnixum.)

* al. fruiſci

Domus ſuas quemq. ire iubet, & ſua omnia * fruniſci. (Agellius ibidem, & Nonius in fruniſci.)

Et Romani multis armis, & magno commeatu, prędaque ingenti copiantur, (Agellius ibid. & Nonius in, copiantur,)

Sole

Sole occaſo. (Agellius ibidem.)

Nos in medium relinquemus. (Agellius ibidem.)

Poſtquam nunciatum eſt, * pugnatum eſſe in Gallos. (Agellius ibidem.) * al. vt pugnatū eſſet

Simul forma, factis, eloquentia, dignitate, acrimonia, confidentia, pariter præcellebat: vt facilè intelligeretur magnum viaticum * ex ſe, atq. in ſe ad Remp. euertendam habere. (Agellius ibidem.) * (Nos ex v.c.)

Nam M. Manlius, quem Capitolium ſeruaſſe à Gallis ſuprà oſtendi, cuiuſque operam cum M. Furio Dictatore apud Gallos (* comprime) fortem, atque exuperabilem Reſp. ſenſit: is & genere, & vi, & virtute bellica * neminem concedebat. (Agellius ibidem.) * al. (cumprime.) * al. nemini.

Nihil ſibi diuitias opus eſſe. (Agellius ibidem.)

Nam hæc maximè verſatur deorū iniquitas: quod deteriores ſunt incolumiores: neque optimum quempiam inter nos ſinunt diurnare. (Agellius ibidem.)

Cum his conſermonabatur (Agellius ibidem.)

Seſe ne id quoque, quod tum ſuaderet, facturum eſſe. (Agellius ibidem.)

Tanta ſanctitudo fani eſt, vt nunquam * quiſquam violare ſit auſus. (Agellius ibidem.) * quis.

Cùm tantus arrabo penes Samnites P.R. eſſet, Arrabonem dixit D C. obſides. (Agellius ibidem.)

Et compluries in laboribus miſerrimas vitas exegerunt. (Agellius ibidem.)

Et hic * motus in otijs cōſumptus. (Agellius ibid.) * al. minus ex v.c.

Cominius, qua aſcenderat, deſcendit, atque verba Gallis dedit. (Agellius ibidem.)

Conualles, & arboreta magna erāt. (Agellius ibid.)

Putabant eos, qui foris, atque qui in arce erant, inter ſe commutationes, & conſilia facere. (Agellius ibid.)

Quod in I. Annalium Quadrigarij conſcriptum eſt, C. Pontium Samnitem à Dictatore Romano ſex horarum inducias poſtulaſſe. (Agellius libro I. cap. XXV.)

Ea Lucani vbi reſciuerunt, ſibi per fallacias verba data eſſe. (Agellius lib.ij.cap.xix.

Id vbi reſciuerunt propinqui obſidum, quos Pontio traditos ſupra demonſtrauimus: eorum parentes cum propinquis capillo paſſo in viam prouolarunt. (Agellius ibidem.)

Perſuadenti cuidam adoleſcenti Lucano, qui apprimè ſummo genere natus erat, ſed luxuria, & nequitia pecuniam magnam conſumpſerat, (Agellius lib.vij.cap.xj.)

Cùm interim Gallus quidã nudus preter ſcutum, & gladios duo torque, atq, armillis decoratus proceſſit, qui & viribus, & magnitudine, & adoleſcentia, ſimulque virtute ceteris anteſtabat. Is * maximè prælio commoto, atque vtriſque ſummo ſtudio pugnantibus manu ſignificare cœpit, vtrique vt quieſcerent. Pugnæ facta pauſa eſt ex templo. Silentio facto cum voce maxima inclamat, ſi quis ſecum depugnare vellet, vti prodiret. Nemo audebat propter magnitudinem, atq. immanitatem (* facies) Deinde Gallus irridere cœpit, atque linguam exertare. Id ſubito perdolitum eſt cuidam T. Manlio ſummo genere nato, tantum flagitium ciuitati accidere: è tanto exercitu neminem prodire. Is, vt dico, proceſſit: neque paſſus eſt virtutem Romanam à Gallo turpiter ſpoliari: ſcuto pedeſtri, & gladio Hiſpanico cinctus, contra Gallum conſtitit. Metu magno * ea congreſſio, in ipſo ponte, vtroque exercitu inſpectãte * facta eſt. Ita, vt antè dixi, conſtiterũt. Gallus ſua diſciplina ſcuto proiecto cautabundus; Manlius animo magis, quàm arte confiſus, ſcutum ſcuto percuſſit, atque ſtatum Galli conturbauit. Dum ſe Gallus iterum eodem pacto conſtituere ſtudet, Manlius iterum ſcuto ſcutum percutit: atque de loco hominem iterum deiecit. Eo pacto ei ſub Gallicum gladium ſucceſſit, atque Hiſpanico pectus hauſit. Dein continuò humerum dextrum eodem * concuſſu incidit. neque

* maximo (AA.)

* Facij al.

* v.c. eam congreſſionem.

* v.c. factum.

* v.c. congreſſu.

receſſit vſquam, donec ſubuertit; ne Gallus impetum icti haberet. Vbi eum euertit, caput præcidit; torquem detraxit; eamque ſanguinolentam ſibi in collum imponit. Quo ex facto ipſe, poſterique eius Torquati ſunt cognominati. (Agellius lib. ix. cap. xiij. xiv. (Nonius in, Torquem.)

* Aliquantiſper * pugnate, nihil promouet Pœnus. (Nonius in, Aliquantiſper.) * al. lib. vj. * al. pugnare.

Cùm non poſſetur decerni vtrius putaretur victoria eſſe (Nonius in, Poſſetur)

* Prius hiſce auctoribus inde reticula galearia. (Nonius in, Reticulum.) * CL.

Bellatum cū Gallis eo anno (CCCLXXXV.) circa Anienem flumen auctor eſt Claudius, inclytamq. in ponte pugnam, qua T. Manlius Gallum, cum quo prouocatus manus conſeruit, in conſpectu duorum exercitũum cæſum torqueſpoliauit tum pugnatam. (Liuius lib. vj.

LIB. II.

Comprehenſare ſuos quiſque, ſeruare, amplexare. (Priſcianus lib. viij.)

Peruerſum eſt alij modi poſtulare Pyrrhum in te, atque in * ceteris fuiſſe (Priſcianus lib xiij.) (AA.) * ceteros.

His deſubito vtriſq; nuntiatur ipſorum copias adeſſe (Nonius in Deſubito.)

Inde poſtquam aliquantum receſſit, offendit montem, loca munita, resque omnes habere, quæ militibus opus ſunt, ligna, aquam, pabulum. (Nonius in, offendere.)

Eo conſules * propere exercitum reducunt. (Nonius in, Properatim.) * (properatim) ex Nonio AA.

Et qui ibi * erant, non ignauiter * putādo eum diem pro meliore habuerunt. (Nonius in, Ignauiter.) * al. inerāt. * al. pugnādo.

LIB. III.

Senatus autem de noctu conuenire, noctu multa domum dimitti, (Macrobius lib. j.)

Ibi occiditur mille hominum. (Agellius lib.j. cap. xvj. Macrobius lib.j.)

Dum hi conciderentur, hoſtium copias ibi occupatas futurum. (Agellius lib j cap. vij.)

Vide Catone lib. iv orig. Hanc Q. Cæditij virtutem M. Cato tali ſuo teſtimonio decorauit: Claudius autem Quadrigarius annali tertio non Cæditio nomen fuiſſe refert, ſed Laberio (Agellius lib. iij. cap. vij.)

Quadrigarius lib. iij. non Timocharem, ſed Niciam adiſſe ad Conſulem ſcripſit, neque legatos à Senatu miſſos, ſed à Conſulibus, & Regem, populo Ro. laudes, atque gratias ſcripſiſſe, captiuosque omneis, quos tum habuerit, reſtituiſſe, & reddidiſſe. Conſules tunc fuerunt C. Fabricius,* atque Aemilius. Litteras, quas ad Regem Pirrhum ſuper ea cauſſa miſerunt, Claudius Quadrigarius ſcripſit fuiſſe hoc exemplo.

*(Nos ex v.c.) & Q.

Conſules Romani ſalutem dicunt Pirrho regi. Nos pro tuis iniurijs continuo animo ſtrenui commoti, inimiciter tecum bellare ſtudemus, ſed communis exempli, & fidei ergo viſum eſt, vti te ſaluum velimus: vt eſſet, quem armis vincere poſſimus. Ad nos venit Nicias familiaris tuus, qui ſibi * pretium à nobis peteret, ſi te clam interfeciſſet. Id nos negauimus velle: néve ob eam rem quicquam commodi expectaret. Et ſimul viſum eſt, vt te certioré faceremus, ne quid eiuſmodi ſi accidiſſet, noſtro conſilio ciuitates putarent factum; & quòd nobis non placet, pretio, aut præmio, aut dolis pugnare. Tu niſi caueas, iacebis. (Agellius lib. iij. cap. viij.)

* al. præmium. v.c.

* al. lib. iiii.

Item gaudium, atque ægritudinem alternatim ſequi. (Nonius in, Alternatim.)

Adeò memorari vix poteſtur, vt omnes ſimul ſuum quiſque negotium adorti eſſent. (Nonius in Poteſtur.)

Fabius de nocte cœpit hoſtibus caſtra, ſimulare oppugnare; eum hoſtem delectare; dum collega id caperet, quod captabat. (Nonius in, delectare.)

LIB. IV.

Vt videret, ne reſpueret, verminaret litteris addixalis, quod verminatione ad cācer perueniret. (* Priſcianus lib.vj. *(al.lib.iij.

* Et ita rebus præclariter geſtis Romam * reuerterunt. (Nonius in, præclariter.) * al. reuertetur.

Sed circiter horas duas graui prælio vrſerunt: deinde in fugam ſunt coniecti. (Nonius in, vrgere.)

* Pluuia imbri lutus erat multus. (Nonius.) * al. Pluuiæ.

LIB. V.

Q. Claudius annalium quinto refert, cladem illam vaſtiſſimam pugnæ Cannenſis factam ante diē quartum Nonas Sextiles. (Agellius lib.v.cap.xvij. Macrobius lib.j.)

Is vbi * Datium cognouit, & patriæ eum recordauit. (Nonius in, recordauit.) * al. Dacium. (AA. Decium.) Liuius Datium lib. xxvj

Et * dicerent caſtra facta eſſe, atque hos cohortarēt, vti maturarent. (Nonius in, cohortarent.) * al. educerent. (Nos edicerent.) (AA.)

LIB. VI.

Artorius Taureæ dextrum humerum ſauciat; atque ita reſilijt. (Priſcianus lib.x.)

Deinde facti * Conſules Sempronius Gracchus iterum, Q. Fabius Maximus filius eius, qui priore anno erat Conſul. Ei Conſuli pater * Proconſul obuiam in equo vehens, venit. neque deſcendere voluit, quòd pater erat. Et quòd inter eos ſciebant maxima concordia conuenire, lictores non auſi ſunt deſcendere iubere. Vbi iuxta venit, tum Conſul ait, deſcendere iube. Quod poſtea quam lictor ille, qui apparebat, cito intellexit, Maximum Proconſulem deſcendere iuſſit. Fabius Imperio paret, & filium collaudauit, cum Imperium, quod populi eſſet, retineret. (Agellius lib.ij.c.ij.) * Conſules facti Ti. * Proconſule. (AA.)

Pænè factum eſſe, quin caſtra relinquerent, atq. cederent hoſti. (Agellius lib.xvij.cap.xiij.)

* Ne nos ad certationem cenſeas hæc incepiſſe. (Nonius in, cenſere.) * al. lib. vij.

LIB. VII.

Animos eorum habentia inflarat. (Nonius in, habentia.)

LIB. VIII.

Qui prior bellum, quod cum his geſtum erat, meminiſſent (Priſcianus lib. VII.)

Vbi decreuerunt: commemorant Gracco fœdus prior Pompeianum non eſſe ſeruatum. (Priſcianus lib. VII.)

Romam venit vix ſuperat, quin triumphus decernatur. (Agellius lib. XVII. cap. XIII.)

Hoſpicatur. (Diomedes lib. IV.)

In eo loco populus murmurari cœpit. (Nonius in, murmurari.)

LIB. * XII.

* al. Duodeuigeſimo. v.c.

Si pro tua bonitate, & noſtra voluntate tibi valetudo ſuppetit: eſt, quod ſperemus deos bonis benefacturum. (Agellius lib. j. cap. vij.)

* al. Quinque. al. quique. quid, quod. (A. Stat.)

* al. piſtris.

Quin quod * nauigium ea forma à marina belua dicta eſt priſtis *. (Nonius in, priſtis.)

LIB. XIII.

* v.c. non habet.

Concione dimiſſa Metellus in Capitolium venit cum multis mortalibus. Inde cùm * domum proficiſcitur, tota ciuitas eum reducit. (Agellius lib. XIII. cap. XXVII.

LIB. XV.

* al. xvj.

* Grundibat grauiter pecus ſuillum. (Diomedes lib. j. Nonius in, grundire.)

LIB. XVI.

Equæ hinnibunde inter ſe ſpargentes terram calcibus. (Nonius in, hinnibunde.)

LIB. XIX.

Q. CLAVDIVS in vndeuiceſimo annali, cùm oppidum à Metello Proconſule oppugnari, cōtra ab oppidanis deſuper è muris propugnari deſcriberet, ita ſcripſit,

Sagit-

Sagittarius cum funditore vtrimq. ſummo ſtudio ſpargunt * fortiſſimè. Sed ſagittam, atq. lapidem deorſum an ſurſum mittas, hoc intereſt. nam neutrum poteſt deorſum verſum rectè mitti, ſed ſurſum vtrumq. optimè. Quare milites Metelli ſauciabantur multo minùs, & quod maximè opus erat, à pinnis hoſtes defendebant facillimè funditores. (Agellius lib. ix. ca j.) * al. agunt.

C. MARIVM creatum ſeptimo Conſulem ſcripſit Q Claudius. (Agellius lib. x. cap. j.)

IDEM faciem pro ſtatura dicit. (Agellius lib. xiij. cap. XXIX.)

Cùm oppugnaret L. Sylla in terra Attica Pirçneum: & contra Archelaus regis Mithridatis præfectus ex eo oppido propugnaret, &c. verba Quadrigarij ſunt.

Cùm Sylla (conatus eſt *, & tempore magno) eduxit copias, vt Archelai turrim vnam, quam ille interpoſuit * ligneam, incenderet: venit, acceſſit, ligna ſubdidit, ſubmouit Græcos, ignem admouit; ſatis ſunt diu conati, nunquam quiuerunt incendere. Ita Archelaus omnem materiam obliuerat * alumine. Quod Sylla atq. milites mirabantur; & poſtquam non ſuccendit, reduxit copias. (Agellius lib. xv. cap. j) * al. v. e. non habet. * al. impoſuit. * al. obleuerat.

C. MARI ecquando te noſtrum, & Reipublicæ miſerebitur? (Agellius lib. xx. cap. v.)

LIB. XXI.

Eum enim cum partim copijs hominum adoleſcentium placentem ſibi. (Agellius lib. x. cap. xiij.) al. lib. xxij.

Crudeliter ille, nos miſericorditer: auariter ille, nos largiter. (Nonius in, auariter.)

LIB. XXII.

Quadrigarius hoc libro tradit, quod cum obſideretur Drumentum, & iam ad ſummam deſperationem ventum eſſet, duos ſeruos ad hoſtem transfugiſſe, & operæ pretium feciſſe. Deinde vrbe capta, paſſim diſcurrente victore, illos per nota itinera ad domum, in qua ſeruierant, præcurriſſe: & dominam ſuam ante ſe Seneca lib. 3 de Benef.

ſe egiſſe, & quærentibus, quæ nam eſſet, dominam, & quidem crudeliſſimam ad ſupplicium ab ipſis duci, profeſſos eſſe. Eductam deinde extra muros, ſumma cura cælaſſe, donec hoſtilis ira concideret. Deinde vt ſatiatus miles ad Romanos mores citò redijt, illos quoque ad ſuos rediſſe, & dominam ſibi ipſos dediſſe. Manu miſit vtrumque è veſtigio illa. (Seneca de beneficijs, lib.iij, cap. xxviij.)

LIB. XXIII.

Sed idcirco me feciſſe, quod vtrum negligentia partim magiſtratum, an auaritia, an calamitate P. R. eueniſſe dicam, neſcio. (Agellius lib.x.cap.xiij.)

INCERTA.

Pugna acriter commiſſa multis vtrimque interitis. (Priſcianus lib.ix.)

*al. ducere. Exercitu inſtructo pedetentim. milites * deducere cœpit. (Nonius in, pedetentim.)

Senatus cenſuit referentibus ſuffetis. (Feſtus in, Sufes.)

Scribit Claudius ad cccr. ex coniuratis vinctos Romam miſſos, eamque deditionem ab Senatu non acceptam, quod egentium, atque humilium pœna defungi velle Fundanum populum cenſuerint. (Liuius lib.viij.)

Succeſſere huic bello Clodius & Aſellio, nihil ad Cœlium. Sed potiùs ad antiquorum languorem, atq; inſcitiam. (Cicero de legib.lib.j.)

Aequalis Siſennæ Rutilius, Claudiusque Quadrigarius, & Valerius Antias. (Paterculus lib.ij.)

* Lucaniam. * Apuliã. P.O. Ita per ſexennium Lugatiam *, Polam *, atque agrum Campanum, quod his per militem licebat, ſpoliabatur. (Nonius in, ſpolior.)

Agrum Nolanum populare cœperunt. (Nonius in, populat.)

Facite exempla eorum, vt vos cum illis congermaneſcereſciatur. (Nonius in, congermaneſcere.)

CLODIVS LICINIVS * *Rerum Romanar. Lib. j.* * Licinus (AA.)

III.

LIVIVS lib.xxix. Hunc Pleminium Clodius Licinius * in libro tertio rerum Romanar. refert ludis votiuis, quos Romæ Africanus iterum Conſul faciebat, conatum per quoſdam, quos pretio corruperat, aliquot locis vrbem incendere, vt frangendi carceris, fugiendique haberet occaſionem; patefacto dein ſcelere, delegatum in Tullianum ex S.C. * Licinus (AA.)

CLAVDIVS *Acilianor. Annalium interpres.*

LIVIVS lib.xxv. Ita nocte, ac die bina caſtra hoſtium expugnata ductu L. Marcij. Ad triginta ſeptem millia hoſtrum cæſa, auctor eſt Claudius, qui annales Acilianos ex Græco in Latinum ſermonem vertit, captos ad mille octingentos triginta, prædam ingentem partam, in ea fuiſſe clypeum argenteum pondo CXXXVIII. cum imagine Barchinij Aſdrubalis.

IDEM lib.xxxv. Claudius ſecutus Græcos Acilianos libros, P. Africanum in ea fuiſſe legatione tradit, eumque Epheſi collocutum cum Hannibale. & ſermonem etiam vnũ refert, quo quærenti Africano, &c.

DE C. ACILIO.

PLVTARCHVS in Romulo. Γάϊος δὲ ἀκίλιος ἱστορεῖ περὶ τῆς κτίσεως τὰ θρέμματα τῶν περὶ τὸν ῥώμυλον ἀφανῆ γενέσθαι, τοὺς δὲ τῷ φαύνῳ προσευξαμένους ἐκδραμεῖν γυμνοὺς ἐπὶ τὴν ζήτησιν, ὅπως ὑπὸ τοῦ ὑδρῶτος μὴ ἐνοχλοῖντο· καὶ διὰ τοῦτο γυμνοὺς περιτρέχειν τοὺς λυπέρκους.

DIONYSIVS lib.iij. Γαΐον ἀκύλλιον * ποιησάμενος τοῦ μέλλοντος λέγεσθαι βεβαιωτήν; ὅς φησιν ἀμεληθεισῶν ποτε τῶν τάφρων, καὶ μηκέτι διαῤῥεομένων τοὺς τιμητὰς τὴν ἀνακάθαρσιν αὐτῶν, καὶ τὴν ἐπισκευὴν χιλίων μισθῶσαι ταλάντων. * ἀκίλιον (AA.)

CLAVDIVS.

LIVIVS lib.xxxviij. Claudius, qui bis pugnatum in Olympo monte ſcribit, ad XL. millia hominum cæſa auctor eſt.

Idem ibidem. Quamquam tum quoque Claudius auctor eſt ad xv. millia Thracum præcedenti ad exploranda loca agmen Mutini Numidæ,&c.

LVCIVS CINCIVS ALIMENTVS.

Dionysivs lib.j. λεύκιος δὲ κίγκιος ἀνὴρ τῆς ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ συνεδρίου περὶ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς δωδεκάτης ὀλυμπιάδος.

Solinvs cap.ij. Cincio Romam xij. Olympiade placet conditam.

Dionysivs lib.j. περὶ δὲ τῶν ἐκ τῆς ἰλίας γενομένων κόϊντος μὲν φάβιος ὁ πίκτωρ λεγόμενος, ᾧ λεύκιός τε κίγκιος, καὶ κάτων πόρκιος, καὶ πείσων καλπούρνιος, καὶ τῶν ἄλλων συγγραφέων οἱ πλείους ἠκολούθησαν,&c.

Idem lib.ij. ταρπεία ὀνομαζομένη, καὶ αὐτὴν, ὡς μὲν φάβιός τε, καὶ κίγκιος γράφουσιν, ἔρως εἰσέρχεται τῶν ψαλίων, &c. οἱ δὲ περὶ τὸν φάβιόν τε, καὶ κίγκιον οὐδὲν τοιοῦτον λέγουσι γεγονέναι, ἀλλὰ φυλάξαι τὴν κόρην διαβεβαιοῦνται τὰς περὶ τὴν προδοσίαν, συνθήκας,&c.

Livivs lib. xxj. L. Cincius Mimentus, qui captum ſe ab Hannibale ſcribit, maximè auctor moueret me, niſi confunderet numerum Gallis, Liguribuſque additis. Cum his ſcribit lxxx. millia peditum, decem equitum adducta in Italiam, ex ipſo autem audiſſe Hannibale, poſt quam Rhodanum trãſierit, xxxvj. millia hominum, ingentemque numerum equorum, & aliorum iumentorum amiſiſſe in Taurinis, quæ Gallis proxima gens erat in Italiam digreſſo.

Fvlgentivs de verbis antiquis. Cincius Mimentus in hiſtoria de Georgio * Leontino. Qui dum iam Silicemius ſui finem temporis expectaret, ſi morti * non potuit, tamen infirmitatibus exultat.

a Gorgia. (A.Nat.)
a morte. (AA.)

Dionysivs lib. j. καὶ ῥωμαίων ὅσοι τὰ παλαιὰ ἔργα τῆς πόλεως ἑλληνικῇ διαλέκτῳ συνέγραψαν, ὧν εἰσὶ πρεσβύτατοι κόϊντος φάβιος, λεύκιος κίγκιος, ἀμφότεροι κατὰ τοὺς φοινικοὺς ἀκμάσαντες πολέμους, τούτων δὲ τῶν ἀνδρῶν ἑκάτερος οἷς μὲν αὐτὸς ἔργοις παρεγένετο διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἀκριβῶς ἀνέ-

γραψε.

χαθεῖ τὰ δ᾽ ἀρχαῖα τὰ μετὰ τὴν κτίσιν τῆς πόλεως γινόμενα κεφαλαιωδῶς ἐπέδραμε.

CN. GELLIVS *Annalium* LIB. I.

LIB. II.

Deabus ſupplicant. (Soſipater lib.j.)

Multitudo puerorum iam erat ex raptab.(Ibid.)

LIB. III.

AGELLIVS lib.xiij.cap.xxij. Qui leget CN.Gellij Annalem tertium, in quo ſcriptum eſt, Herſiliam, cùm apud T. Tatium verba faceret, pacemque oraret, ita precatam eſſe. Neria Martis te obſecro, pacem date*, vti liceat nuptijs proprijs,& proſperis vti, quod de tui coniugis conſilio contigit, vti nos itidem integras raperent, vnde liberos ſibi,& ſuis poſteris patriæ pararent. Soſipater lib.j Cum alijs paucab.conſilium. *al.dare

DIONYSIVS lib. ij. ταῦτα δὲ γενέσθαι τινὲς μὲν γράφουσι κατὰ τὸν πρῶτον ἐνιαυτὸν, τῆς ῥωμύλου ἀρχῆς. Γναῖος δὲ γέλλιος κατὰ τὸν τέταρτον, ὃ καὶ μᾶλλον εἰκός. (De raptu Sabinarum.)

LIB. IV.

LIB. V.

Puellabus. (Soſipater lib.j.)

LIB. VI.

LIB. VII.

Pro duabus pudicabus.(Soſipater lib.j.)

LIB. XV.

MACROBIVS lib.j.Horum cauſam Gellius annalium lib.xv.& Caſſius Hemina hiſtoriar. lib. ij. referunt, anno ab v.c.CCCLXIII. à Tribunis Mil. Vergilio, Manlio, Cœlio, Poſthumio, collegiſque eorum in Senatu tractatum, quid eſſet, propter quod totiens Inter* paucos annos malè eſſet afflicta Reſp. &c. *intra. (AA.)

LIB. XXX.

*Caluariæque eius ipſum oſſum expurgauerunt, inaurauerunt que. (Soſipater lib.j, Priſcianus lib. vij.) *al.lib. xxxiij.

LIB.

LIB. XCVII.

Portabus, oleabus. (Soſipater lib.j.)

INCERTA.

DIONYSIUS lib ij. ἡ δ᾽ ἑβδόμη μοῖρα τῆς ἱερᾶς νομοθεσίας τῷ συστήματι προσετέθη τῶν καλουμένων φετιαλίων, &c. νομᾶ τοῦ βασιλέως πρώτου καὶ τοῦτο ῥωμαίοις τὸ ἱερὸν ἀρχεῖον καταστησαμένου. εἰ μέν τοι παρὰ τῶν καλουμένων ἐσικλῶν τὸ παράδειγμα ἔλαβεν, ὥσπερ οἴονταί τινες, ἢ παρὰ τῆς ἀρδεατῶν πόλεως, ὡς γράφει Γέλλιος, οὐκ ἔχω λέγειν.

IDEM ibidem. ὡς δὲ Γέλλιος γναῖος ἱστορεῖ θυγατέρα μόνην, ἐξ ἧς ἐγένετο ἄγκος μάρκιος ὁ τρίτος ἀπ᾽ ἐκείνου γενόμενος ῥωμαίων βασιλεύς.

IDEM lib. iiij. παραγίνεται δ᾽ εἰς ῥώμην ὁ λεύκιος ἄγκου μαρκίου βασιλεύοντος, ὡς μὲν Γέλλιος ἱστορεῖ κατὰ τὸν πρῶτον ἐνιαυτὸν τῆς βασιλείας, ὡς δὲ λικίννιος γράφει κατὰ τὸν ὄγδοον, &c. εἶτα δὴ κατὰ τὸν ἔνατον ἐνιαυτὸν τῆς ἄγκου δυναστείας ἱππέων ἡγούμενος ἐπὶ τὸν πρὸς λατίνους πόλεμον ὑπὸ τοῦ βασιλέως πέμπεται, ὡς ἀμφότεροι λέγουσιν οἱ συγγραφεῖς.

IDEM lib. vj. pag. 258. Λικίννιος μὲν γὰρ καὶ οἱ περὶ Γέλλιον οὐδὲν ἐξητακότες οὔτε τῶν εἰκότων, οὔτε τῶν δυνατῶν αὐτὸν εἰσάγουσι τὸν βασιλέα ταρκύνιον ἀγωνιζόμενον ἐφ᾽ ἵππου καὶ τιτρωσκόμενον ἄνδρα ἐνενήκοντα ἔτεσι προσάγοντα.

MACROBIUS lib.j. Nec me fugit Gellium ſcribere. Senatum decreſſe, vt ædes Saturni fieret, eique rei L. Furium TR. Mil. præ fuiſſe.

CICERO lib.j. de Diuin. Omnes hoc hiſtorici, Fabij, Gellij, ſed proximè Cœlius, cum bello Latino ludi votiui maximi primùm fierent, ciuitas ad arma repentè eſt excitata, &c.

MACROBIUS lib. iij. Poſt annum xxij. legis Orchiæ, quæ lata eſt tertio anno, quàm Cato Cenſor fuerat, Fannia lex lata eſt anno poſt R. C. ſecundùm Gellij opinionem DXXCIIX. Fanniam legem poſt annos XVIII. lex Didiæ conſecuta eſt.

CENSORINUS de die Natali, Quartos ludos Piſo Cenſorius, CN. Gellius, ſed & Caſſius Hemina, qui

qui illo tempore vivebat * poſt annum factos tertium affirmant C. Cornelio Lentulo, L. Mummio Achaico Cos. id eſt, DC. anno III. * viuebãt. (AA.)

Regerum. Lapiderum. (Soſipater lib. j.)

Fora nauium. (Idem lib. j.)

PLINIVS lib. vij. cap. lvj. litteras ſemper arbitror Aſſyrias fuiſſe, ſed alij apud Ægyptios à Mercurio, vt Gellius, alij apud Syros repertas volunt.

VICTORINVS de Orthogr. lib. I. Cadmus ex Phœnice in Græciam, inde Euander in Italiam attulit litteras, vt Gellius ait.

PLINIVS lib. vij. cap. lvj Gellio Doxius Cœli filius lutei ædificij inuentor placet, exemplo ſumpto ab hirundinum nidis. & poſtea. Auri metalla, & conflaturam Cadmus Phœnix ad Pangeum montem, vt alij Thoas, & Eaclis in Panchaia, aut Sol Oceani F. cui Gellius medicinæ quoque inuentionem, & mellis aſſignat.

IBIDEM Menſuras, & pondera Phidon Argiuus, aut Palamedes, vt maluit Gellius.

DIONYSIVS lib. j. αἴλιοί τε καὶ γέλλιοι, καὶ καλπύρνιοι.

L. CALPVRINVS PISO FRVGI.

LIB. I. *Annalium.*

PRISCIANVS lib. x. Piſo Hiſtoriar. primo, Cuius vnius præmio multorum allicuit animos.

DIONYSIVS lib. j. κόϊντος μὲν φάβιος ὁ πίκτωρ λεγόμενος, ᾧ λεύκιός τε κίγκιος, καὶ κάτων πόρκιος, καὶ πείσων καλπούρνιος, καὶ τῶν ἄλλων συγγραφέων οἱ πλείους ἠκολούθησαν, τῇ δὲ γράφῃ ὡς κελεύσαντος ἀμουλίου τὰ βρέφη λαβόντες, &c.

IDEM lib ij. ὡς δὲ πίσων λεύκιος ὁ τιμητικὸς ἱστορεῖ, καλοῦ πράγματος ἐπιθυμία γυμνοὺς τῶν σκεπαστηρίων ὅπλων παραδοῦναι τοῖς πολίταις τοὺς πολεμίους, &c. Πίσων γὰρ ὁ τιμητικὸς, οὗ καὶ πρότερον ἐμνήσθην, ἄγγελόν φησιν ὑπὸ τῆς ταρπείας ἀποσαλῶσαι νύκτωρ ἐκ τοῦ χωρίου, &c. ἔπειτα πάλιν ὁ μὲν πίσων φησὶ τῶν σαβίνων τῶν χρυσῶν ἑτοίμων ὄντων διδόναι τῇ κόρῃ, &c. τάφου τε γὰρ ἔνθα ἔπεσεν ἠξίωται, τὸν ἱερώτατον τῆς πόλεως κατέ-

χρυσοῦν λόφον, καὶ χοὰς αὐτῇ Ῥωμαῖοι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἀποτελοῦσι. λέγω δὲ ἃ Πίσων γράφει.

AGELLIVS lib.xj.cap.xiv. Simpliciſſima ſuauitate,& rei,& orationis L. Piſo Frugi vſus eſt in primo annali,cùm de Romuli regis vita, atq. victu ſcriberet.

Eundem Romulum dicunt ad cœnam vocatum,ibi non multum bibiſſe, quia poſtridie negotium haberet: Ei dicunt; Romule ſi iſtuc omnes homines faciant, vinũ vilius ſit. Is reſpondit, immò verò carum, ſi quantum quiſque volet,bibat: nam ego bibi, quantum volui.

VARRO lib.IV de ling. Lat. L Calpurnius Piſo in Annalibus ſcribit Sabino bello,quod fuit Romulo, & Tatio, virum fortiſſimum Metium Curtium Sabinum, cùm Romulus cum ſuis ex ſuperiore parte impreſſionem feciſſet,Curtium in locum paluſtrem, qui tum fuit in foro,antequam Cloacæ ſint factæ, ſeceſſiſſe atque ſuos in Capitolium recepiſſe.ab eo lacum inueniſſe nomen.

IDEM lib.IV de ling. Lat. Tertia eſt Ianualis dicta ab Iano,& ideo ibi poſitum Iani ſignum,& inſtitutum à Numa Pompilio,vt ſcribit in annalibus L. Piſo,vt ſit clauſa ſemper,niſi cùm bellum ſit.

PLINIVS lib ij.cap.LIIJ. Fulmẽ euocatum à Porſena ſuo rege,& ante eum à Numa ſæpiùs hoc factitatum, in primo annalium ſuor.tradit L. Piſo grauis auctor, quod imitatum parum ritè Tullum Hoſtilium ictum fulmine.

IDEM lib.xxviij. cap. ij. Difficillimumque ex his etiam fulmina elici,vt ſuo loco docuimus. L.Piſo primo annalium auctor eſt,Tullum Hoſtilium Regem ex Numæ libris eodem, quo illum, ſacrificio Iouem cælo deuocare conatum,quoniam parum ritè quædam feciſſet,fulmine ictum.

DIONYSIVS lib. IV. τούτων δὴ τῶν ἀδυνάτων τε καὶ ἀπίστων ἕκαστα ἐπιλογιζόμενος, οὐχ υἱοὺς εἶναι Ταρκυνίου γράφω τοὺς παῖδας,

παῖδας, ἀλλ' υἱωνοὺς, λευκίῳ πίσωνι τῷ φρυγὶ συγκατατιθέμενος. ἐκεῖνος γὰρ ἐν ταῖς ἐνιαυσίοις πραγματείαις τοῦθ' ἱςόρηκε μόνος.

Idem ibidem. ὡς δὲ πείσων λεύκιος ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἐνιαυσίων ἀναγράφει ἱςορίᾳ, βουλόμενος καὶ τῶν ἐν ἄςει διατριβόντων τὸ πλῆθος εἰδέναι, τῶν τε γινομένων, καὶ ἀπογινομένων, καὶ τῶν εἰς ἄνδρας ἐγγραφομένων, ἔταξεν ὅσον ἔδει νομίσματος καταφέρειν ὑπὲρ ἑκάςου τοὺς προσήκοντας, &c.

Livius lib.j Eo magis Fabio, præterquam quod antiquior eſt, crediderim XL. ea ſola taléta fuiſſe, quàm Piſoni, qui XL. millia pondo argenti ſepoſita in eam rem ſcribit.

Lib. II.

Agellius lib. xv cap. xxix. Verba Piſonis in ſecundo annalium hæc ſunt. L. Tarquinium collegam ſuum, quia Tarquinium * nomen eſſet, metuere, eum- *Tarquinio ſ. v. c.* que orat, vti ſua voluntate Romam * contendat, quia *Romæ. Roma cōcedat.* Tarquinio, inquit, nomen eſſet. Plinius lib. xxxiv. cap. vj. Clœliæ ſtatuam Piſo tradit ab ijs poſitam, qui vna obſides fuerāt, redditis à Porſena in honorē eius.

Idem lib. xxxij. cap. ij. Coronas ex auro dedere ciuibus, quis primus donatus ſit ea, nō inueni; ſed quis primùm donauerit, à L. Piſone traditur. A. Poſtumius Dictator apud lacum Regillum caſtris Latinorum expugnatis, ei, cuius maximè opera capta eſſent, hanc coronam ex præda dedit.

Piso Frugi in ij. Annalium. Quodcumq; deliquiſſet, ignoſciturum affirmabat. (Priſcianus lib. x.)

Livius lib. ij. Sicinio quodam auctore iniuſſu Conſulum in ſacrum montem ſeceſſiſſe trans Anienem amnem tria ab vrbe millia paſſuum: ea frequentior fama eſt, quàm cuius Piſo auctor eſt, in Auentinum ſeceſſionem factam eſſe.

Idem ibidem. Tū primùm tributis comitijs creati Tribuni ſunt, numero etiam additos tres, perinde ac duo ante fuerint, Piſo auctor eſt, nominat quoque tri-

bunos CN. Siccium, L. Numitorium, M. Duellium, Sp. Icilium, L. Mecilium.

LIB. III.

L. PISO in tertio annali. (Agellius lib. vj. cap. ix.)

* C. (nos) ,, CN.* Flauius patre Libertino natus ſcriptum facie-
,, bat. iſque in eo tempore Aedili Curuli apparebat,
,, quo tempore Aediles ſubrogantur. eumque primæ
* pro tribu ,, tribus * Aedilem Curulem renuntiauerunt. At Ae-
(v.c.) ,, dilis *, qui comitia habebat, negat accipere: neq. ſi-
* ille (Nos ,, bi placere, qui ſcriptum faceret, eum Aedilem fieri:
vt de Cos. dictú ſit.) ,, CN. Flauius Annij * filius dicitur tabulas poſuiſſe,
* Anei v.c. ,, ſcriptu ſeſe abdicaſſe. Iſque Aedilis Curulis factus
el. CN. ,, eſt Idem CN. * Flauius Annij * F. dicitur ad colle-
* C. (Nos) * C. ,, gam veniſſe viſere ægrotum, & * in conclaue poſt
* Anei. vel. ,, quam introiuit, adoleſcentes ibi complures nobiles
* N. (v.c.) ,, ſedebant. Hi contemnentes eum, aſſurgere ei nemo
* co (v.c.) ,, voluit. CN. * Flauius Annij * filius id artiſit: Sellam
* C. (v c.) ,, Curulem iuſſit ſibi afferri. eam in limine appoſuit,
* Anei, vel, CN. (v.c.) ,, nequis illorum exire poſſet: vtique ij omnes inuiti
,, viderent ſeſe in ſella curuli ſedentem.

LIB. VII.

CENSORINVS de die Nat. Sed noſtri maiores naturale ſæculum ad certum annorum modulum annorum centum ſtatuere, teſtis eſt Piſo, in cuius annali ſeptimo ſic ſcriptum eſt. Roma condita anno vij. ſæculum accipit his Cos. qui proximi ſunt Conſules M. Aemilius, M. F. Lepidus, C. Popillius II. abſens.

Vide infr. ex Plinij lib. XXXIV. cap. VI.

INCERTA.

LIVIVS lib. ix. Creati Cos. L. Poſtumius, T. Minucius. Hos Cos. Piſo, Q. Fabio, & P. Decio ſuggerit. biennio exempto. quo Claudium Volumniumque & Cornelium cum Marcio Cos. factos tradidimus. Memoriane fugerit in annalibus digerendis, an conſulto binos, quos falſos ratus tranſcenderit, incertum eſt.

IDEM lib. x. Macer Licinius, ac Tubero tradunt, id ne pro certo ponerem, vetuſtior annalium auctor Piſo effecit,

effecit, qui eo anno Aediles Curules fuiſſe tradit C.Domitium CN.F. Caluinum, & Sp. Caruilium Q.F.Maximum.

Plinivs lib. iix. cap. vi. Victoria L. Metelli Pont.anno i i.elephanti cxlii.fuere tranſuecti.L.Piſo inductos dumtaxat in circum,atque vt contemptus eorum increſceret, ab operarijs haſtas præpilatas habentibus per circum totum actos.

Idem lib.xv.cap.xxix. L. Piſo tradit Papiriũ Maſſonem,qui primus in monte Albano triumphauit de Corſis,myrto coronatum ludos Circenſes ſpectare ſolitum. Auus maternus Africani ſequentis hic fuit.

Idem lib. xvj. cap. xxxix. Mirum apud antiquos primo Punico bello claſſem Duellij Imperatoris ab arbore exciſa lx.die nauigaſſe. Contra verò Hieronem regem ccxx.naues effectas diebus xlv tradit L. Piſo.

Idem lib.iij cap.xix. Ab Aquilea ad xij. lapidem deletum oppidum etiam inuito Senatu à M. Claudio Marcello, L. Piſo auctor eſt.

Livivs lib. xxv. pag. 123. Piſo quinque millia hominum cum Mago cedenteis noſtros effusè ſequeretur,cæſa ex inſidijs ſcribit.

Apud omnes magnum nomen Martij ducis eſt.

Plinivs Maior.lib.xxxiv. cap.vj. L. Piſo prodidit M. Aemilio, C. Popillio ii. Cos. à Cenſoribus, P.Cornelio Scipione, M.Popillio ſtatuas circa forum eorum,qui magiſtratum geſſerunt, ſublatas omnes, præter eas, quæ populi, aut Senatus ſententia ſtatutæ eſſent. Eam verò,quam apud ædem Telluris ſtatuiſſet ſibi SP. Caſſius, qui regnum affectauerat, etiam conflatam à Cenſoribus. Vide ſuprà lib. vii.

Idem lib eod. cap.iij. Triclinia ærata, abacosque & monopodia CN. Manlium Aſia deuicta primùm inuexiſſe triumpho ſuo, quem duxit vrbis anno lxvij. L.Piſo auctor eſt.

Idem lib. xvij. cap. xxv. Necnon & Romæ in Ca-

* ara Iouis (nos ex v.c.& Feſto.) pitolio (capite * bis) bello Perſei enata palma victoriã, triumphosque portendit, hac tempeſtatibus proſtrata eodẽ loco ficus enata eſt M. Meſſallæ, C. Caſſij Cenſorum luſtro. A quo tempore pudicitiam ſubuerſam Piſo grauis auctor prodidit.

CENSORINVS de die Nat. At Piſo Cenſorius, & CN. Gellius, ſed & Caſſius Hemina, qui illo tempore

* viuebant (AA.) viuebat *, poſt annum factos tertiũ affirmant C. Cornelio Lentulo, L. Mummio Achaico Cos. id eſt, DC.

* DC.VIII. anno III *.

PLINIVS lib. XVIII. cap. vj. C. Furius Cretinus è ſeruitute liberatus, cum in paruo admodum agello largiores multo fructus perciperet, quàm ex ampliſſimis vicinitas, in inuidia magna erat, ceu fruges alienas pelliceret veneficijs. Quamobrem à SP. Albino Curuli die dicta metuens damnationem, cùm in ſuffragium tribus oporteret ire; inſtrumentum ruſticum omne in forum attulit, & adduxit filiam validam, atque vt ait Piſo, bene curatam, ac veſtitam, ferramẽta egregiè facta, graues ligones, vomeres ponderoſos, boues ſaturos. Poſtea dixit, veneficia mea Quirites hæc ſunt, nec poſſum vobis oſtendere, aut in forum adducere lucubrationes meas, vigiliasque & ſudores. omnium ſententijs abſolutus.

Vide infrà ex Commentarijs. *MACROBIVS lib. j. Piſo vxorem Vulcani Maieſtam, non Maiam dicit vocari.

IDEM lib. iij. Piſo ait vitulam victoriam nominari. cuius rei hoc argumẽtum profert, quod poſtridie Nonas Iulias re bene geſta, cùm pridie populus à Tuſcis in fugam verſus ſit, vnde Populifugia vocantur, poſt victoriam certis ſacrificijs fiat vitulatio.

ARNOBIVS lib. iij. Piſo Nouenſiles deos eſſe credit nouem in Sabinis apud Trebiam conſtitutos.

LACTAN. lib. j. Inſtit. cap. vj. Quartam Cumæam in Italia, quam Næuius in libris belli Punici, Piſo in annalibus nominat.

VARRO de re ruſtica lib.ij. cap j. Denique Italia à vitulis, vt ſcribit Piſo.

CICERO lib.ix. epiſt. xxij. Piſo ille Frugi in annalibus ſuis, queritur adoleſcenteis peni deditos eſſe.

Ex L.Piſone Plin. lib.ij.iij.viij.xij. xiij. xiv. xv. xvj. xvij.xiix.xxiix.xxix.xxxiij xxxiiij xxxvj.

CICERO in Bruto, L.Piſo TR.PL. legem primus de pecunijs repetundis Cenſorino, & Manilio Cos. tulit, ipſe etiam Piſo, & cauſas egit, & multarum legum aut auctor, aut diſſuaſor fuit. Iſque & orationes reliquit, quæ iam euanuerunt, & annales ſanè exiliter ſcriptos.

IDEM lib.ij. de Orat. Græci ipſi ſic initio ſcriptitarunt, vt noſter Cato, vt Pictor, vt Piſo. erat enim hiſtoria nihil aliud, niſi annalium confectio. Et poſtea. Talis noſter Cato, & Pictor, & Piſo; qui neque tenent, quibus rebus ornatur oratio, & dum intelligatur, quid dicant, vnam dicendi laudem putant eſſe breuitatem.* * veritatē. (AA.)

IDEM lib.j. de leg. ſi aut ad Fabium, aut ad eum, qui tibi ſemper in ore eſt, Catonem, aut ad Piſonem, aut ad Fannium, aut ad Vennonium venias, quamquam ex his alius alio plus habet virium; tamen quid tam exile, quàm iſti omnes?

DIONYSIVS lib.j. αἴλιοί τε, καὶ Γέλλιοι, καὶ καλπούρνιοι, καὶ ἕτεροι πρὸς τούτοις συχνοὶ ἄνδρες οὐχ ἀφανεῖς.

L. CALPVRNIVS Piſo Frugi Cos. fuit cum P. Mucio Scæuula an. V.C. DCXX. ex Faſtis. Cenſor an .....* * DCXXXiij (Quidam)

C.* CALPVRNIVS PISO. *Commentarior.* * L. (AA.)

LIB. I.

PLINIVS Maior lib. xiij. cap. xiij In his libris ſcripta erant philoſophiæ Pythagoricæ, eoſque combuſtos à Q. Petillio PR. quia philoſophiæ ſcripta eſſent. Hoc idem tradit C.* Piſo Cenſorius primo Commentatiorum. Sed libros ſeptem iuris Pontificij, totidemque Pythagoricos fuiſſe. * L. (AA.)

Adde quæ ſupra ex Macrobio, & Arnobio.

M. PISO.

„ M. PISO à trimetro coepit. Pro dij immortales,
„ qui hic illuxit dies? (Diomedes lib.ij. cap.ix.)

L. PISO. *Poëta.*

L. PISO poſtea vrbis cuſtos, ad quem Horatius artem ſcripſit, Poëta fuit (Porphyrio in Horatii artem poët.)

Eius filius maior L. Piſo tragœdias ſcripſit. (Acron in Horatij artem poët.)

al. Hiſtoriarum. L. CASSII HEMINÆ.* *Annalium*

LIB. I.

AGELLIVS lib.xvij.cap.xxj. Homerum, & Heſiodum ante Romam conditam vixiſſe Siluijs Albæ regnantibus annis poſt bellum Troianum (vt Caſſius in primo annalium de Homero, atque Heſiodo ſcriptum reliquit) plus centum, atque ſexaginta annis ante Romam conditam, vt Corn. Nepos in 1. Chronicor. de Homero dixit annis circiter CLX.

* ſcotinos. (Nos) PRVDENS perplexim ſcottino* ſcribit. (Nonius in, perplexim.)

* al. quia, al. tamen. Et eum*, quo irent, neſciebant, ilicò manſerunt. (Nonius in, Ilico.)

LIB. II.

„ Paſtorum vulgus ſine contentione conſentiendo
„ præfecerat æqualiter imperio Remum, & Romulum
„ ita, vt de regno pares inter ſe eſſent. Monſtrum fit: ſus
„ parit porcos xxx. cui rei fecerunt Laribus grundiles.
„ (Diomedes lib. 1.)

PLINIVS lib. xviij. cap.ij. Numa inſtituit deos fruge colere, & mola ſalſa ſupplicare, atque, vt auctor eſt Hemina, far torrere, quoniam toſtũ cibo ſalubrius eſſet. Id vno modo conſecutum, ſtatuendo non eſſe purum ad rem diuinam, niſi toſtum.

IDEM lib. xxxij. cap.ij. Piſces marinos in vſu fuiſſe protinus condita Roma, auctor eſt Caſſius Hemina,
„ cuius verba de ea re hîc ſubijciam. Numa conſtituit, vt

piſces,

piſces,qui ſquamoſi non eſſent, ni pollucerent, patri- »
monia commentus, vt conuiuia publica, & priuata, »
cœnæque ad puluinaria facilius compararentur,ni qui »
ad polluctum emerent,pretio minùs parcerent,eaque »
præmercarentur. »

MACROBIVS lib.I.ſed Caſſius Ser.Tullium feciſſe nundinas dicit, vt in vrbem ex agris conuenirent, vrbanas, ruſticasque res ordinaturi.

PRISCIANVS lib.ix.L.Caſſius Hemina II.annal,idque amiratum eſſe gauiſi.

MACROBIVS lib.I.Tuditanus refert lib.* trium magiſtratuum Decemuiros, qui decem tabulis duas addiderũt,de intercalando populum rogaſſe, Caſſius eoſdem ſcribit auctores. *tertio. (AA.)

IDEM ibidem. Horum cauſam Gellius annalium lib.xv.& Caſſius Hemina hiſtoriar.lib.ij.referunt.anno ab vrbe condita ccclxiij. à Tribunis militum Vergilio, Manlio,Cœlio,Poſtumio, collegisque eorum in Senatu tractatum,quid eſſet, propter quod totiens inter* paucos annos malè eſſet afflicta Reſp. & ex præcepto patrum L. Aquinium Aruſpicem in Senatum venire iuſſum religionum requirendarum gratia, dixiſſe Q.Sulpicium TR.M.ad Alliam aduerſus Gallos pugnaturum,rem diuinam dimicãdi gratia feciſſe poſtridie Idus Quinctilis.item apud Cremeram,multisque alijs temporibus, & locis,poſt ſacrificium die poſtero celebratum,male ceſſiſſe conflictum. Tunc patres iuſſiſſe,vt ad collegium Pontificum de his religionibus referretur.Pontificesq. ſtatuiſſe, poſtridie omneis Kalendas,Nonas,Idus atros dies habendos; vt hi dies neque præliares, neque puri, neque comitiales eſſent. *intra. (AA.)

Tunc M. * Præco primùm proletarios armauit. (Nonius in,proletarij.) *Manius. (ex v.c.)

Quæ nata ſunt,ea omnia denaſci aiunt.(Nonius in, denaſci.)

*al. Etiam aurea. Sed non placet. Videndus Agellius lib.ij.cap.x

Et *in area in Capitolio ſigna, quæ erant demoliuntur decenſoribus. (Nonius in, moliri.)

Cenſuit ſeſe regem Porſenam occidere. (Nonius in cenſere.)

LIB. III.

*al.lib. vj.

*In campo Tiburti, vbi ordeum demeſſuerunt. Priſcianus lib.x.)

Hos libros ſi quis noſtratis ſapiens. (Priſcianus lib.xij.)

*al.lib.vj.

*Nemo vicinus conſedo. (Nonius in, conſedo.)

PLINIVS lib xxix. cap.j. Caſſius Hemina ex antiquis auctor eſt primùm è medicis veniſſe Romam Peloponeſo Archagathum Lyſaniæ F. L. Aemilio, M. Liuio Cos. anno vrbis DXXXV. eique ius Quiritium datum, & tabernam in compito Acilio emptam ob id publicè. Vulnerarium eum tradunt fuiſſe vocatum, &c.

Mulier cantabat tibijs Frygijs, & altera cymbaliſſabat. (Nonius in, cymbaliſſare.)

*al.lib.iiij.

*Homo mere litteroſus. (Nonius in, litteroſus.)

N.M.276. 10.

Quicumque propter pleuitatem agro publico eiecti ſunt. (Nonius in, pleuitatem, Vbi manuſcriptus liber habet. Nonius in Ann. vt fortaſſe legendum ſit, Nouius iij. Ann.)

LIB. IV. BELLVM PVNICVM POSTERIOR.

PRISCIANVS lib.vij. Caſſius Hemina annalem quartũ hoc titulo inſcripſit. Bellum Punicũ poſterior.

Scriba Pontificius, qui cum eabus ſtuprum fecerat. (Priſcianus lib.vij.)

PLINIVS lib.xiij. cap.xiij. Caſſius Hemina vetuſtiſs. auctor annalium, quarto eorum libro prodidit, CN. Terentium ſcribam agrum ſuum in Ianiculo repaſtinantem offendiſſe arcam, in qua Numa, qui Romæ regnauit, ſitus fuiſſet, in eadem libros eius repertos P. Cornelio L. F. Cethego, M. Bæbio, Q. F. Pamphilo * Cos. ad quos à regno Numæ colliguntur

*Tamphilo. (AA.)

anni

anni DXXXV. & hos fuiſſe è charta, maiore etiamnum miraculo, quòd tot infoſſi durauerunt annis. Quapropter in re tanta ipſius Heminæ verba ponam. MIRABANTVR alij, quomodo illi libri durare potuiſſent. ille ita rationem reddebat, Lapidem fuiſſe quadratum circiter in media area vinctum candelis quoquo verſus. In eo lapide inſuper libros impoſitos fuiſſe: propterea arbitrarier eos non computruiſſe, & libros cedratos fuiſſe: propterea arbitrarier tineas non tetigiſſe. In his libris ſcripta erant philoſophiæ Pythagoricæ. eoſque combuſtos à Q. Petillio PR. quia philoſophiæ ſcripta eſſent.

In Hiſpania pugnatum bis; vtrâque noſtri loco moti. (Nonius in, vtrâque.)

Qua fine omnis res, atq. * artes humanitus agũtur. * aeque. (Nos)

Ex Tiberi lacte haurire. (Nonius in, lacte.)

INCERTA.

MACROBIVS lib. iij. Caſſius Hemina dicit Samothracas deos, eoſdemq. Romanorum Penates propriè dici θεοὺς μεγάλους.

CENSORINVS de die Nat. De quartorum ludorum anno triplex opinio eſt, Antias enim, & Varro, & Liuius relatos eſſe prodiderunt L. Marcio Cenſorino, M. Manlio Cos. poſt R.C. anno DCV. At Piſo Cenſorius, & CN. Gellius, ſed & Caſſius Hemina, qui illo tempore viuebat*, poſt annum factos tertium affirmant C. Cornelio Lentulo, L. Mummio Achaico Cos. id eſt, DC. anno III*. * viuebant (AA.) * DCVIIJ. (AA.)

Ex Caſſio Hemina Plinius lib. xij. xiij. xiix. xxix. xxxij.

His perſuadet*, vt illico manerent. pars illico manet. (Nonius in, illico.) * al. perſuadetur.

L. CORNELII SISENAE *Hiſtoriarum*

LIB. I.

Nos vna æſtate in Græcia, & Aſia geſta, litteris idcirco continentia mandauimus, ne vellicatim, aut ſaltuatim

tuatim ſcribendo, lectorum animos impediremus. (Agellius lib.xij.cap.xv.& Nonius in,ſaltuatim.)

Nocte conſumpta poſtero die per incertas vias Aeſerniam, inde Romam protinus profugerant. (Nonius in,protinus.)

LIB. II.

*Si quæ celeriter ſolui poterat, in altum remulco retrahit. (Nonius in,remulcare.) *al.lib.I.

Et Marſi propius ſuccedunt, atq. ita ſcutis proiectis. (Macrobius in Saturn.lib.vj,

Vetus, atque ingens erat arbor, (Macrobius ibid.)

LIB. III.

Multi plagis aduerſis icti, & congenulati Romanis præcipitatis ipſi ſupra voluti in caput. (Nonius in,congenulare.)

(Agilem) dari facilemque victoriam: neque foſſas, aut bellum *remoraturum. (Nonius in, agilem.) *vallum. (AA.)

Iiſdem temporibus Æſernini duplici foſſa, valloq; circundati frumento adeſo, quod ex areis in oppidum portatum eſt. (Nonius in,adeſum.)

Ad binum millium numero ſaucijs vtrimq. factis. (Nonius in binum millium numero.)

Quod fortaſſe an ex volũtate ſua, ſumma cum claritudine celeriter confeciſſet. (Nonius in,claritudo.)

Diſpalati ab ſignis digreſſi omnes, ac diſſipati. (Nonius in,diſpalare.)

Diſſipatis imbricum fragminibus, ac teſtis tegularum. (Nonius in,imbrices.)

Baſſus aſſiduitate, indulgitate victus. (Nonius in, indulgitate.)

Seruulum eius præmio libertatis inductum *, magno cum tumultu conuentum in populum produxit armatum *. (Nonius in populum.) *al.indictũ (AA) indicto. *al.armatus.

Poſt principia paulatim recedunt, atque inde *cum paucis fugæ ſe mandant. (Nonius in, mandare.) *al.deinde

Poſt villarum* macerias, ac parietinas quinque cohortes in inſidijs reliquit. (Nonius in,maceria.)

Partem

Partem cohortium propter mare collocat in littore. (Nonius in, propter.)

Requieſcendi ſpatium nacti, condenſiores manipulatim reſiſtere hoſtibus inſtituiſſent. (Nonius in, manipulatim.)

Quòd loca paluſtria, quæ erant, & altè, multifariam confoſſa. (Nonius in, multifariam.)

Occultè, tacitique aduenientium cohortium præſtolari * accipiunt. (Nonius in, præſtolari.) * occipiunt. (AA.)

Et inde equum concitatum princeps ad hoſtium permittit aciem. (Nonius in, permittere.)

* Cùm complures menſes barba immiſſa, & intonſo capillo, lugubri veſtitu populum vicatim flens, vnà cum liberis, circumiret. (Nonius in, mittere, & in, vicatim. * al. lib. IV.

Imperitum concitat vulgum. (Nonius in, vulgus.)

* Propterea catapultas * XIX. quattuor baliſtas, * XXIV. planſtra * corijs, ac minoribus ſagittis onuſta. (Nonius in, catapultas.) * al. Praeterea. * al. XVI. * al. XX. * al. ſcorijs. (AA.) ſcorpijs.

Ac poſt armatos funditores, & ſagittarios ponit. (Nonius in, funditores.)

Longius ſcorpios catapultas concitat. (Nonius in, ſcorpio.)

Sparis, ac lanceis eminus peterent hoſteis. (Nonius in, Sparus.)

* Baliſtas quattuor talentarias. (Nonius in, baliſtæ.) * al. lib. IV.

* Conuictus tamē (& tempora *) ſingula conſtituit, & ſicut ſteterant, manipulos obuerti iuſſit. (Nonius in, manipuli.) * al. conuixus. * extemporè al.

Gallia materibus, Sueui lanceis cōfigunt. (Nonius in, lancea)

L. CALPVRNIVS Piſo ex Senati conſulto duas nouas tribus. (Nonius in Senatus.)

Poſtquam in * ſonu ſignorum prælium magno cum clamore virorum commiſſum eſt. (Nonius in, ſonus.) * (AA.) delet. in

Nolitote

Nolitote mirari, quàm deſperata volũtate ad vnam belli faciendi viam. (Nonius in, nolitote.)

Manualeis lapides diſpartit, propterea quòd is ager omnis eiuſmodi telis indigebat. (Nonius in, tela.)

* al. lib. rv. * al. ſubhorreſcere.

* Subitò mare ſubhorrere *, cæcosque fluctus in ſe prouoluere leniter occœpit. (Nonius in, cæcum.)

Tum ſubito tacuit, atq. metu, & ſuſpicione propriā non poterat capere quietem. (Nonius in, proprium.)

* prolectos, vel, proiectos (AA.) protelatos (Nos)

Romanos impetu ſuo protelant, prolectus * perſequuntur. (Nonius in, protelare.)

Mulierem miſſa fide, ac pietate propter amoris nefarij libidinem, extitiſſe. (Nonius in, mittere)

* a. lib. rv. * al. auerſos.

* Adoriuntur aduerſos * vt apertis lateribus. (Nonius in, apertum.)

Signum nactus à Papo, quod inter eos tolli conuenerat. (Nonius in, conuenire.)

Egregias, & longè præſtanteis, ac metuendas aduerſariorum opes eſſe. (Nonius in, longè.)

Periclitantur tormenta, ac tela, multaq. genera machinamentorum (Nonius in, periculum.)

Alij ſaltui, ac velocitati certare. (Nonius in, Datiuus pro ablatiuo.)

Omnia, quæ diximus loca ſtatim potitus. (Nonius in, Nominatiuus, pro ablatiuo.)

Sublatus lætitia nimia, atq. impotentia animi commotus. (Nonius in, impotentiam.)

Quibus occiſis actuarias ad viginti naueis, item complures onerarias incẽdunt. (Nonius in, actuarias, & in, onerarias.)

Otacilium legatum cum ſcaphis, ac lembis. (Nonius in, lembus.)

* al. lib. rv.

* Senatus auctoritate ſaga nũc. (Nonius in, ſagum.)

De quib^9 partim malleolos, partim faſces ſarmẽtorũ incenſos ſupra vallũ freqũetes. (Nonius in, malleoli.)

Cuſtodię in muros ſtatuuntur cataphractarũ. (Nonius in, cataphracti.)

De

De virtute eorum accuſanda * proloqui ſuperſede-runt. (Nonius in, ſuperſedere.)

* ac vſu (Nos)

Inermes armati, impeditos expediti, ſine vllo ſuorũ vulnere cunctos interficiũt (Nonius in, expediti.)

LIB. IIII.

Populabundus agros ad oppidum peruenit. (Agellius lib. xj. cap. xv. & Nonius in, popular.)

Armis, equis, cõmeatib', nos magis iuuerũt exleges: & minus honore dignos putabitis? (Noni' in, exleges)

C. Titinius quidã, cui minus proprietas metus * ab natura tradita videretur, primo ante teſtudinem conſtitit, deinde apud Conſulem cauſam, atq. excuſationem præferre cœpit. (Nonius in, teſtudines.)

* menis v. c. al. mentis*

Agmen perturbatum peditis inſinuãt, ac loco commouent. (Nonius in, inſinuari.)

Dum priſtinum vinum * apud ignem per ſudorem corpore * exhauſerunt. (Nonius in, apud.)

* al. vitium
* corpora (Nos)

Itaq. poſtero deligato, Signinum * redeuntis apiſcitur. (Nonius in, apiſci.)

* al. Signuiũ, ſed v. c. hẽt Iguuiũ & fortaſſe legendum: poſtero die l. gatos Iguuium.

Impedimentum omne de cunctis itineribus amoliuntur. (Nonius in, amoliri.)

Iudicium falſe factum. (Soſipater lib. ij.)

Ipſi legati cõcubia nocte oppido digreſſi iã ſupra hoſtiũ munitionẽ ſuccedũt. (Nonius in, cõcubia nocte.)

Ciſtasq. quæ erant legum ferẽdarum gratia * parta, defecerant *. (Nonius in, ciſtæ.)

* partæ (AA.) ex v. c.
* al. deiecerant. (Nos)

Puppis aceto madefactis centonibus integuntur, quos ſupra perpetua claſſi ſuſpenſa cilicia obtenduntur. (Nonius in, centones, & in, cilicia.)

Nam clandeſtina celeriter tranſigi, apud notos cogitata dici decet, non explanari ... crebritudinem. (Nonius in, crebritudinem.)

Formidine oppreſſus, quod humilem cæmentis inſtructum oppidi murũ ſciebat. (Nonius in, cæmenta.)

Quod hoſtem non dubitatim cum pluteis, ac ſcalis iter facere cernebat. (Nonius in, dubitatim.)

Armati dextra ducti: magisque in latitudinem diſcedunt. (Nonius in, diſcedere.)

ā ciuica. Milites, vt lex Calpurnia conceſſerat, virtutis ergo ciuitate * donari *.

v.c. * donati. (AA.) Ego illos malos, & audaces ſemper enixim contra fortunas, atque honores huius ordinis omnia feciſſe, ac dixiſſe ſentio. (Nonius in, enixim.)

(AA.) * tis.(nos) Denique exinanitas * caſtris, Romani, qui clauſo ſe loco potuerant expedire. (Nonius in, exinanita.)

Neque porta, neque vllum foramen erat, qua poſſet eruptio fieri. (Nonius in, foramen.)

Neque ætatis granditatem, neque ea merita, nec ordinis honeſtatem, aut dignitatem ſibi eſſe excuſationi. (Nonius in, granditatem.)

Vltro, citroque infegrant in oppido cædem. (Nonius in, integrare.)

* al. lib. III * al Senatus. * diui. (Nos.) * Tamen Tudertibus * Senati conſulto, & populi iuſſo dat ciuitatem. (Nonius in, iuſſo.)

Vtrum ne viri * cultu erga ſe mortaliū lætiſcant, an ſuperne gētes humana neglegāt? (Noni⁹ in, lætiſcere.)

Galli contra magno cum molimento, ac perpetuo ſono procedunt. (Nonius in, molimentum.)

Quoniam neque mea nex, neque interceſſio poſſe videtur illorum demētem reprimere audaciam. (Nonius in, nex.)

Iumenta, pecuda locis trepidare compluribus. (Nonius in, pecuda.)

* preuenireretur. & (Nos.) Idemque perſeuerauerunt, vti lex, * perueniret ad Quæſtorem: ac iudices, quos vellent, inſtituerēt præfeſtinatim, & cupidè. (Nonius in, præfeſtinatim.)

Multi præmiſſis armis ex ſummo ſe permitterent. (Nonius in, permittere.)

* Iguuinos (Nos.) Tum poſt quam apud Alginos *, ac Peruſinos eius facti mentionem proicit. (Nonius in, proicere.)

Impedimenta collocant omnia, conſtruunt carros, & ſarraca crebra diſponunt. (Nonius in, carra.)

Accolis

Accolis * celeriter conſumptis, ad gladios certationem reuocauerunt. (Nonius in, certatio.) * Iaculis. (AA.)

Et prope mediam ad finem ripæ peruenerant. (Nonius in, finis.)

Quod oppidum tumulo in excelſo loco propter mare paruis mœnibus inter duas fluuias intra Veſuuium colocatum. (Nonius in, fluuius.)

Tranſgreſſus fluuiam, quæ ſecundùm Herculaneum ad mare pertinebat. (Nonius in, fluuius.)

Tum in muro virile, ac muliebre ſexus populi multitudine omni collocata *. (Nonius in, ſexus.) * collecta.

Materata * grauia bellica manipulorū. (Nonius in, manipuli.) * al. Maturata. al. Macerata.

Alij materibus, aut lanceis tamen medium perturbant agmen. (Nonius in, lancea.)

Falces iniectas comminuunt, puteos * propius collocatis * harpagijs deiciunt è turribus. (Nonius in, falces.) * pluteos. (AA.) * collocatos (Nos.)

Nauisque triginta biremis, totidem myoparonas. (Nonius in, myoparones.)

Proræ * actuariæ, tragi * grandes, ac faſelo primo. (Nonius in, faſelus.) * al. Prores. * al. trahi.

Quondam Sabini feruntur vouiſſe, ſi res communis melioribus locis conſtiteſſet, ſe ver ſacrum facturos. (Nonius in, ver ſacrum.)

Præter * feſtinatim de caſtellis ad caſtra maxima pedites conduxit *. (Nonius in, feſtinatim.) * Prætor. (AA.)

Perfusè *, atque abundè ſparſi * vſi magnum pondus auri, & argenti. * al. conducit. * al. Profusè (AA.)

Quo voto damnati fetum omnem dicuntur eius anni ſtatim conſecraſſe. (Nonius in, damnare.) Sed hoc fragmentum coniungendum cum ſuperiore: Quondam Sabini feruntur nouiſſe, &c. * al. ſemper.

Qui * tamen quibus litibus * fœdera maiorū ſuûm diſſoluta. (Nonius de numeris, & caſibus.) * al. Quod * al. lectis fetibus.

Pleriq. inermis * in caſtra perfugiunt. (Nonius in, inermis.) * al. inermi

D Proti-

* Nuceriã (AA.)

Protinus agros populabundus ad * Numeriam conuertit. (Nonius in, populat, & Agellius lib. xj. cap.xv.)

Oriri de contrario ſilentium. (Nonius in, ſilentium.)

Innoxios trementibus artubus repentè extrahit, atque in labro ſummo fluminis cælo albente. (Nonius in,labra.)

Deniq. cum varijs voluntatibus incerta ciuitas trepidare.(Nonius in,ciuitas.)

Terrore perturbatam multitudinem ſubigunt.(Nonius in,ſubigere.)

* propriam (AA.) propriæ (Nos)

Victoribus propriè * ſpem, victis aduerſæ fortunæ maiorem formidinem obiecit.(Nonius in, proprium.)

Duæ cohortes de ſubſidio procedunt, atque equites protelant. (Nonius in, protelare.)

* planis vel planitie.

* Aſculanorum.

Caſtra de paniæ * conuertit in montes, vt crebro ferculis protinus procedendo poſſet intra fines Aeſculapiorum * peruenire. (Nonius in,protinus.)

* Põpeius (AA.) Sed Velleius, & Appianus, Popedius.

Pompedius * opinione fruſtrata (Nonius in, opinio.)

Id me neque metu,neque calamitatis neceſſitudine inductum facere.(Nonius in,neceſſitudo.)

Cohors vna poſt concitata, qua murus erat interruptus,euadit.(Nonius in,euadere.)

Funis expediunt, clauſtra foribus impoſita periclitantur.(Nonius in,expedire.) *

Ab armis te recedere; præſidia de locis deducere. (Nonius in,deducere.)

Conglobati,& collecti concrepant armis. (Nonius in,crepare.)

* L.(AA.)

* al.Marcellini.

* al.M.Liuij conſiliatiũ fuiſſe.

Eos,qui hoc malum publicum clandeſtinis conſilijs comparauerunt.(Nonius in,comparare.)

Lucilium * Memmium ſocerum C.Scribonij Tribunum plebis, quem M * . . . . , iiij. Cos. . . . .

ſciſſe

ſciſſe callebant, & tunc Curionis oratorem *. (Nonius in, caller.)

Simul & tormenta contenduntur. (Nonius in, contendere.)

Submoti, & intra mænia rurſum coacti. (Nonius in, cogere.)

Multitudinem procul hoſtium conſtare viderunt, (Nonius in, conſtare.)

Quid in remp. ſuam maximè conducere * videretur. (Nonius in, conducere.)

Et partim fera vite, partim lauro, & arbuſto, ac multa pinu, ac myrtetis abundant. (Nonius in, fera vite.)

* al. hortatoré.) v. c. Marcilij Septem, ex quo (Nos) MaAcilij ſapientem conſiliariū fuiſſe callebant.

* al. iudicetur.

LIB. V.

* Quàm maximè * celeratim poterat, in inſidijs ſuos diſponit. (Nonius in, celeratim.)

* al. Quo magis.

LIB. VI.

Romanos in ferēdæ pernicij cauſa veniſſe. (Agellius lib. IX. XIV. & Nonius in, pernicij.)

MARIVS oſtio Liris euehitur, atque Aenariam ſuos * continuare. (Nonius in, continuare.)

* al. Lib. vj.

* Agellius lib. xij. cap. xv. legit celatim.

LIB. VIII.

* Cælum caligine ſtat. (Nonius in, ſtat.)

* al. Lib. v.

* al. (continuatur.) al. cōtinuare iubet.

LIB. XII.

Procul ſibilus ſignificare Conſuli cœpit. Priſcianus lib. vj.

* al. Lib. IX.

LIB. XXII.

* Multi populi plurimæ conciones Dictaturam omnibus animis, & ſtudijs refragauerunt. (Nonius in, refragabunt.)

al. lib. xxiij, al. lib. xxvij

D 2 INCER-

Vitam cum dolore,& inſigni cruciatu carnificatus amiſit. Priſcianus lib. viij.

Sic meam paludem multi piſcium ſaliendorum cauſa à nauibus ſemihonuſtis commeant. Priſcianus lib. x.

Curſim, properatim (Agellius lib. xij. cap. xv.)

Tanto plures paſſim diſpalantur. (Nonius in, diſpalare.)

Vrbe condita iuxtim Numicum flumen obtruncatur. (Nonius in, iuxtim) vbi malè legitur, ab vrbe condita, &c.

Hoſtis locà ſuperiora potiti. (Nonius in, potitus loca.)

Simul & Senati conſultis clariſſimis amplificati. (Nonius in, Senatus.)

Vt in Siſennæ ſcriptum hiſtoria videmus, quod te inſpectante factum eſt; vt cum Sylla in agro Nolano. Cicero Diuinat. lib. j.

Cæciliæ ſomnio modo Marſico bello templum eſt à Senatu Iunoni ſoſpite reſtitutum, Quod quidem ſomniū Siſenna cùm diſputaſſet. Cic. Diuinat. lib. 1.

Exponitque initio belli Marſici. Cicero Diuinat. lib. j. & ij.

Siſenna memorat prœlio, quo ad Ianiculum aduerſus Cinnam pugnatum eſt, Pompeianus miles fratrem ſuum, dein cognito facinore, ſe ipſum interfecit. (Tacitus lib. xix.)

L. Siſenna, qui res Romanas ſcripſit. (Pædianus in, Corn.)

Siſenna Attij amicus omnes adhuc noſtros ſcriptores, niſi qui fortè nondum ediderunt, facilè ſuperauit. Cicero de legib. lib. 1.

L. Siſenna doctus vir, & ſtudijs optimis deditus, benè Latinè loquens, &c. vt ex hiſtoria ipſius perſpici poteſt. (Cicero in Bruto.)

Neque

Neque enim alio loco de Syllæ rebus dicturi ſumus: Et L. Siſenna optumè, & diligentiſſime omnium, qui eas res dixere, perſecutus hiſtoriam, parum mihi libero ore locutus videtur. (Saluſtius in bello Iugurthæ.)

Hiſtoriarum auctor, iam tum Siſenna erat iuuenis, ſed opus belli ciuilis, Sullaniq. poſt aliquot annos ab eo ſeniore editum eſt. Vetuſtior Siſenna fuit Cœlius: æqualis Siſennæ Rutilius, Claudiusq. Quadrigarius, & Valerius Antias. (Paterculus lib. ij.)

L. CORNELII SISENNÆ *Mileſiarum.*

LIB. I. *ex Ariſtide.*

LIB. XIII.

Niſi cominus excidiſſet, quanti dantur. Soſipater) lib. ij.)

Proin dato aliquid. (Soſipater ibid.)

Confeſtim ſecuta eſt. (Soſipater ibid.)

Eamus ad ipſum, atque ipſe commodè de parte ſuperiore deſcendebat. (Soſipater ibid.)

Te iſtuc heſternoq. hæſiſſe oportuerat Ariſtæ. (Soſipater lib ij.)

Quid nunc os tuum ſcalpis? quid tergiuerſaris? nec benè nauiter is pro recta via? (Soſipater ibid.)

Nocte vagari. (Soſipater ibid.)

Obuiam venit (Soſipater ibid.)

Vt eum penitus vtero ſuo recepit. (Soſipater ibid.)

INCERTA MILESIARVM, *vel* DE MILESIIS.

Iunxit Ariſtides Mileſia crimina ſecum:
 Pulſus Ariſtides nec tamen vrbe ſua eſt. (Ouid. de Triſtib. lib. ij.)
Vertit Ariſtidem Siſenna: nec obfuit illi
 Hiſtoriæ turpes inſeruiſſe iocos. Ouid. ibid.)

INCERTA SISENNÆ.

Siſenna dixit aſſentio. (Quinctilianus lib. j. cap. x.)

Mediterream, pro mediterranea. (Feſtus in Mediterranea.)

Aræ propitiæ. (Seruius in lib. j. Æneid.)

Solum Antenorem prodidiſſe Ilium. (Seruius in lib. j. Æneid.)

A Latino agrum conceſſum Troianis. (Seruius in lib. xj. Æneid.)

Patres familias dici. (Soſipater lib. j.)

Ex Commentarijs Siſennæ in Comœdias Plauti. Rufinus de comicis verſibus, & Soſipater lib. ij.)

L. Siſenna, qui res Romanas ſcripſit bonorum CN. Cornelij poſſeſſionem ex edicto ſuo P. Scipioni dedit. (Pædianus in Corn.)

Adde Ciceronem lib. ij. & iv. act. ij. in Verrem. & in Bruto bis. Plutarchum in Lucullo.

FVLVI VRSINI
NOTÆ
AD LIBRVM PRIMVM
DE BELLO GALLICO.

HELVETII reliquos Gallos virtute præcedunt] Hoc non de omnibus Gallis in vniuerſum videtur intelligendum, cùm Belgas horum omnium fortiſſimos dixerit, ſed de Celtis tantùm accipiendum, qui à Cæſare peculiari vocabulo Galli, & ea quam incolunt regionis partem, Gallia item vocatur. Atque in hoc potiſſimum obſcurus eſt Cæſar, quòd Galliam modò pro tertia parte Galliæ Comatæ, modò pro tota Gallia ponit. Strabo autem lib. IV. ex Cæſaris commentarijs aliter vniuerſam diuidit Galliam, cùm ait: *οἱ μὲν δὴ τριχῇ διῄρουν τὴν ὑπὲρ τῶν ἄλπεων κελτικὴν, ἀκυϊτανοὺς καὶ βέλγας καλοῦντες καὶ κέλτας.* Item: *Ἀκυϊτανοὺς μὲν τοίνυν ἔλεγον τοὺς τὰ βόρεια τῆς πυρήνης μέρη κατέχοντας καὶ τοῦ Κεμμένου μέχει τὸν ὠκεανὸν, τὰ ἐντὸς γαρούνα ποταμοῦ. Κέλτας δὲ τοὺς ἐπὶ θάτερα μέρη καθήκοντας, καὶ τὴν κατὰ Μασσαλίαν καὶ Ναρβῶνα θάλατταν, ἁπτομένους δὲ καὶ τῶν ἄλπεων ὀρῶν ἐνίων. βέλγας δὲ ἔλεγον τοὺς λοιποὺς τε τῶν παρωκεανιτῶν μέχει τῶν ἐκβολῶν τοῦ ῥήνου, καὶ τίνας τῶν παροικούντων τὸν ῥῆνον καὶ τὰς ἄλπεις. οὕτω δὲ καὶ ὁ θεὸς Καῖσαρ ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν διείρηκεν.* & Salluſtius lib. I. hiſtor. ſic ait: Res Romana plurimum imperio valuit, Ser. Sulpicio, & M. Marcello Cos. omni Gallia cis Rhenum, atque inter mare noſtrum, atque Oceanũ, niſi quę paludibus inuia fuit, perdomita, &c. Vt videri poſſit aliter à Cæſare Galliæ deſcriptionem editam fuiſſe, ac nunc in vulgatis libris habetur.

Cum aut ſuis finibus eos prohibent] Videtur pro particula, cum, legendum, dum; ſic enim habetur

lib.v. Dum circumuento filio ſubuenit, interficitur. & Hirtius lib. v. de bello Aprico dixit: Iamque Cæſar dum exercitum reducere intra munitiones cœpiſſet: & eodem lib. paulo pòſt: Qui dum anima nōdum expirata concidiſſet.

Eorum vna pars] De vna parte totius Comatæ Galliæ intelligendum, ad quam refertur vox eorum; pro qua, rectius fuiſſet, eius; nam, eorum, ad Heluetios referri poteſt, de quibus paulo antè locutus eſt. Videtur tamen eodem modo hic, eorum, poſitum eſſe, quo ſuprà dictum eſt: Horum omnium fortiſſimi Belgæ.

Continetúrque Garumna flumine] Totus hic locus ita legitur in libro antiquiſſimo: continetur Garumna flumine: Oceanum in finibus Belgarum attingit: etiam à Sequanis, & Heluetijs flumen Rhenum: vergit ad Septentrionem, &c. Atque ita etiam eſt in Vaticano, niſi quod particula, in, abeſt ab eo libro.

Aquitania à Garumna flumine ad Pyrenæos montes, & eam partem Oceani, quæ ad Hiſpaniam pertinet, ſpectat inter occaſum Solis, & Septentriones.] In V.C. poſt vocem, quæ, relictum eſt tantū ſpatij, quantum ſatis eſt ad reponendum verbum, vergit, quod videtur deſiderari: vt ſit; quæ vergit ad Hiſpaniā, &c. ita enim de Belgis ſuprà locutus eſt. In eodem V. C. pro inter occaſum, ſcriptum eſt, ad occaſum; licet Mela lib. iij. cap. vj. habeat: Inter Septentrionem occidentemque proiecta. & item Plinius lib. iv. cap. xvj. Nec eſt diſſimulandum paulo ſuprà, vocem, Solem, deſiderari in VV. CC. & Orientem tantùm ſcriptum eſſe.

Quòd vndique loci natura Heluetij continentur] Ita in probatiſſimis libris legitur ſine verbo, tuti. V. autem alius C. habet, continerentur. pro quo, contineantur, repoſuerunt quidam ex coniectura. Ptolomæus ἐλυηττίους edit, vt Latinę editiones. Strabo autem ἐλβυηττίους, & Plutarchus ἐλβηττίους; vterque malè.

Lacu

Lacu Lemano] Lemanno eſt in VV. CC. non ſolùm Cæſaris, ſed etiam Plinij, geminata littera, n. & ita habet Strabo lib. IV. τὴν λίμνην τὴν λημέννην. Alibi tamen corruptiſſimè, ἠπλαμένη λίμνη. nec itẽ ſatis emendatè Ptolemæus; κατὰ τὴν λίμνην καλουμένην λημέναν.

Quod pater ante habuerat] V. C. habet, antea. & item liber Faerni.

Die conſtituta cauſæ dictionis] Ita locutus eſt lib, iij. de B. C. cùm dixit: Certaque eius rei die conſtituta. & lib. vij. de B. G. Tempore eius rei conſtituto. Sed lib. iij. de B. C. dixit: Certumq. ei rei tempus conſtituitur. Vt Plautus in Pſeud. cùm ait: Ei rei dies pręſtituta eſt.

Ex vinculis cauſam dicere] Liuius lib. xxix. Pleminium legatum, vinctum Romam deportari placere, & ex vinculis cauſam dicere, &c. Ex eo autem quod dicit Cæſar, Heluetios Orgetorigem ex vinculis cauſam dicere coegiſſe, intelligi poteſt, eum totius Galliæ regnum affettaſſe; quod ex Oroſio apertiùs patet, qui ait lib. vj. Heluetiorum animos Orgetorix quidam princeps gentis ſpe totas inuadens Gallias, in arma accenderat, quo ceteri optimates correpto &c. Itaque videndum an apud Cæſarem legi debeat: Et regno, per tres potentiſſimos, ac fortiſſimos populos, totius Galliæ ſeſe potiri poſſe ſperat.

Reliqua priuata ædificia] V. C. habet: Et reliqua priuata ædificia. & paulo pòſt: Domo afferre, non, efferre. Item, Rauricis, vt Plinius & Ptolemæus. &: Iuram; licet Strabo lib. IV. habet, ἰόραν, vel, vt paulo ſuprà, ἰουράσιον. Ptolomæus autem, ἰουρασσόν.

Vnà cum his proficiſcerentur] Eis pro his, habent duo vetuſtiſſimi libri.

Qui nuper P. R. pacati erant] Verba, P. R. abeſſe à veteribus libris, alij etiam admonuerunt. Sed pro pacati, in VV. CC. conſtanti conſenſu ſcriptum eſſe, pácti, id tacuerunt. Ac mirum eſt, quàm omnes ferè

ſcripti libri in eo conſentiant, vt pro, vel vi coacturos, (quod eſt paulò infrà) habeant, vel vicos arturos, ſiue arſuros. quod licet nō probē, volui tamē admonuiſſe. Nuper autē adiecit Cęſar (vt opinor) quòd Allobroges, qui duce Catignaio rebellauerāt, poſt Catilinæ coniurationem, pacati fuerunt A.V.C.DCXCIV. biennio ante quàm Heluetij domo ſunt profecti. Dio lib. xxxvij. & Liuius in epitoma lib. ciij.

Is dies erat ad v. Kalendarum Aprilis] Videtur ſcribendum ex antiqua formula, de qua infra dicetur: Is dies erat a.d.v. Kal. Apr.

Et ſub iugum miſſum] vv. cc. habent, ſub iugo; quod reperitur apud alios etiam ſcriptores. Liuius lib. iij. Sed vt (inquit) exprimatur tandem confeſſio, ſubactam domitamque eſſe gentem, ſub iugum habituros. Tribus haſtis iugum fit, humi fixis duabus, ſuperque eas transuerſa vna deligata. Sub hoc iugo Dictator Aequos miſit. De L. autem Caſſio ita Liuius in epitoma lib. LXV. L. Caſſius cos. à Tigurinis Gallis pago Heluetiorum, qui à ciuitate ſeceſſerant, in finibus Allobrogum cum exercitu cæſus eſt, &c. & Oroſius lib. IV. Iiſdem Iugurthini belli tēporibus L. Caſſius Cos. in Gallia Tigurinos vſque Oceanum perſecutus eſt. Rurſusque ab ijſdem, inſidijs circumuētus, occiſus eſt L. quoque Piſo legatus Caſſij Cos. vir conſularis occiſus eſt. Appianus in Celtico.

Diem ſe ad deliberandum ſumpturum] Eodem modo dixit Cicero lib. IV. de finib. Spatiū ſumamus ad cogitandum. Item lib. ij. de oratore, ſumere ſibi tempus ad cogitandum, dixit.

Propterea quòd aliud iter haberent nullum] Ita legitur in meo, v. c. & Vaticano, quæ videtur vetuſtior lectio.

Ad Idus April.] A. d. Idus April. ex antiqua formula ſcribendum eſſe, idque ſignificare, ipſis Idibus Aprilis, vel ex hoc Plutarchi loco apparet in Romulo,

vbi

vbi de Palilibus ſic ſcribit: ὅτι μὲν ἡ κτίσις ἡμέρᾳ ἐγένετο τῇ πρὸ ἕνδεκα καλανδῶν μαΐων ὁμολογεῖται. ſed quia video doctos viros de hac ſcriptura adhuc dubitare, ne aliqua dubitandi cauſa relinquatur, collatis aliquot ſcriptorum locis, antiquam formulam non ſolùm confirmabo, ſed etiam quoad fieri poteſt, explicabo. Suetonius mortem Claudij his planè verbis deſcribit in Claudio. Exceſſit III. Idus Octobris Aſinio Marcello, Acilio Auiola Cos. Cornelius Tacitus lib. xij. eiuſdem mortem ita refert: Tunc medio diei, tertio ante Idus Octobris, foribus palatij repentè diductis, comitante Burro, Nero egreditur, atq ita Claudio mortuo imperium arripuit. Seneca libro de morte Claudij, quem ἀποκολοκυντωσιν inſcripſit, ſic habet: Quid actum ſit in cælo ante diem tertium Idus Octobris Aſinio Marcello, Acilio Auiola Cos. anno nouo, initio ſæculi feliciſſimi, volo memoriæ tradere, &c. Ex quibus locis apparet, Tertio Idus Octobris, Tertio ante Idus Octobris, ante diem tertium Idus Octobris, eundem diem ſignificari. Item Plinius lib. iij. cap. v. de ſacris diuæ Angenoræ ita planè ſcribit: Namque diua Angenora, cui ſacrificatur ante diem xij. Kal. Ian. ore obligato, obſignatoque ſimulacrum habet. Macrobius lib. I. Sat. cap. x. de iiſdem ſacris ita: Duodecimo verò Cal. Ian. feriæ ſunt diuæ Angenoræ, cui Pontifices in Sacello Volupiæ ſacrum faciunt. Et in antiquo Kalendario Romano, quod in ædibus Farneſianis ſeruatur, ita ad diem xij. Kalend. Ian. adſcriptum eſt, DIV. id eſt, Diualia, ſiue, diuę Angenoræ feriæ. Ex quibus locis apparet, ante diem xij. Kal. Ian. & duodecimo Kal. Ian. eundem diem ſignificari. Præterea Plinius lib xviij. cap. xxIx. de Robigalibus ſic ſcribit: Robigalia Numa conſtituit anno regni ſui xj. quæ nunc aguntur ante diem xij. Kal. Mai. Itaque in Kalendario, quòd ſuprà nominauimus, ad eum diem, nempe, vij. Kal. Mai. adſcriptum eſt, ROB.

id eſt,

id eſt, Robigalia. Nec Varro repugnat Feſto, vt putant nonnulli, quòd is lib. v. de lingua Lat. ſcribat: Ruſtica Vinalia dicuntur ante diem xij. Kal Sept. cùm Feſtus dicat: Ruſtica vinalia appellantur menſe Auguſto, quartodecimo Kal Sept. (ad quem diem, hoc eſt, xiv. Kal. Sept. in antiquo Kalendario adſcriptum eſt, VIN. id eſt, Vinalia) quia Varronis libri de lingua Latina ante annum à Cęſare emendatum ad Solis curſum, ſcripti ſunt, quo tempore Vinalia xij. Kal. Sept. fiebant, quæ poſtea Auguſto menſi, vt tunc dicebant Sextili, duobus additis diebus, agi cœpta ſunt, xiv. Kal. Sept. vt tradit Macrobius. Itaque emendandus erit Plinius lib. xviij. cap. xix. cùm ſcribit: Vinalia altera, quæ aguntur xiij. Kal. Septem. legendumq. ante diem xiv. nam ex his quoque locis apparet ante diem xiv. Kal. Sept. & decimoquarto Kal. Sept. eundem diem ſignificari. Eôdem pertinent, quæ de Nonis ſcribit Varro lib v. Nonas ſcilicet appellatas, quòd ante diem nonum Eidus ſemper ſint, cùm tamen inter Nonas & Eidus ſeptem tantùm dies interſint. Quin & illud non erit ab hac tractatione alienum notare, ante diem tertium Kal. ita dici, vt vnus tantùm dies ab ipſis Kal. intermittatur; & poſt diem tertium, ſiue poſtridie, vt vnus tantùm dies medius interſit. Quod vel ex hoc Varronis loco lib. v. intelligi poteſt: Saturnalia, inquit, dicta ab Saturno, vt poſt diem tertium Opalia Opis. Et ex Kalendario item Farneſiano, in quo vnus tantùm dies inter Saturnalia & Opalia medius ponitur. Atque hæc confirmantur Ciceronis etiam loco ex lib. II. Philipp. in quo ita habetur: Neq. te illo die, neque poſtero vidi; neque vllam ſocietatem optimis ciuibus cum importuniſſimo hoſte, fœdere vllo confirmari poſſe credidi. Poſt diem tertium veni ad ędem Telluris, & quidem inuitus, &c. Cùm enim Cæſar Eidib. Martijs occiſus fuiſſet, poſtridie eius diei, hoc eſt, xvi. Kal. April. vt tradit Appianus lib. II. de B.C.

in æde Telluris frequenti Senatu Cicero orationem habuit illam celebrem. Confirmantur præterea Hirtij quoque exemplo ex lib. IV. de bello Alex. in quo eſt: Cœpit ex eo prœlio pentiremem, poſteroque die ibi fuit, dum ſuas, captiuasque naues ibi reficeret: poſt diem tertium contendit in inſulam Iſſam, &c. Præterea Quinquatrus quinto ab Eidibus die ponuntur in antiquo Kalendario, & poſt diem quintum Eidus dicebant Quinquatrus, cùm tres tantùm dies medij eſſent inter Eidus & Quinquatrus. Varro lib. v. Quòd erat, inquit, poſt diem quintum Eidus, Quinquatrus dicebatur. Sed operæ pretium erit Kalendarij veteris ex Menſe Martio dies ipſos hîc repræſentare, vt in marmore habentur:

G. SAT. FERI AB
H C
A OPAL. NP
B C
C OIVAL. NP
D C
E LAR. NP

F EID. NP.
G. F.
H. LIB. N.
A C.
B. QVIN. N.

Prohiberi poſſent] VV. CC. & vnus impreſſus habent, prohibere poſſet.

Garoceli] V. C. Gaioceli; vt fortaſſe Graioceli ſcribendum ſit; nam Alpes Graiæ ibi ſunt, & Ocelum infra.

Et qua proximum erat iter] Totus hic locus ita legitur in duobus vetuſtiſſimis codicibus: Et quà proximum iter in vlteriorem Galliam per Alpes erat.

Eodem tempore, quo Aedui, Ambarri quoque] VV.

vv.cc. habent: Eodem tempore Aedui, Ambarrique, &c. ſed cùm ſuprà Aeduos tantùm, & Allobrogas nominet, fieri poteſt, vt verba, quo Aedui, adiecta ſint, legique debeat: Eodem tempore Ambarri, &c. Aedui autem eſt in vv. cc. non Hedui; & Strabo, itemque Ptolemæus, Αἰδύων ἔθνος.

Incredibili lenitate] Ita eſt in vv.cc. non, vt quidam legunt, leuitate. Plinius lib.iij.cap.iv. Rhodanus fluuius ex Alpibus ſeſe rapiens per Lemannum lacum, ſegnemque deferens Araxim, nec minùs ſe ipſo torrentem Iſaram, & Durentiam. Mela lib.iij. cap.v. Araxes labitur placidus ac lenis, neq in vtram partem eat, quamuis intuearis, manifeſtus.

Quartam verò partem] v.c. habet: Quartam ferè partem.

In quatuor pagos diuiſa eſt] Prouinciæ vt olim in partes diuidebantur ſeu præfecturas, quas Ægyptij νομοὺς, Thraces ϛρατηγίας, Iudæi τεβαρχίας & τοπαρχίας dicebant, ſic Heluetij & Sueui in pagos diuiſi erant, eo verbo ſuæ regionis partes appellantes, non ἀπὸ τῆς πηγῆς, vt ait Feſtus, quippe qui latius paterent, quàm qui vno eodemque fonte vti poſſent, cùm vrbes duodecim & vicos quadringentos habitarent. Apud Lucanos Volceium opidum, cuius meminit Plinius, per pagos habitabatur, vt ex antiqua inſcriptione intelligitur, in qua plures illius opidi pagi nominantur, PACO FORENSI. PACO NARANO, &c.

Ægertimè confecerant, vt flumen tranſirent] Verba, vt flumen tranſirēt, videntur adiecta. Et paulo pòſt v.c. habet: Bello proſequi perſeueraret, non, perſequi, & ita Cæſar loquitur infra, cùm ait: Neque longius proſequi potuerunt. Sed infra rurſus dixit: Seſe bello ciuitatem perſecuturum. & alibi: Perſequamur eorum mentem, qui indigniſſimè interierunt.

Quòd improuisò vnum pagum adortus eſſet] Videtur legendum: Quòd improuisò, vnum pagū ad-

ortus viciſſet;nã infra dixit:Diſperſos ſubitò adortum viciſſe. Et paulo pòſt v.c. habet,interitione exercitus.

Aut memoriam proderet] Faernus, vt aliàs diximus, legebat:memoriæ proderetur. Sed ea lectio ex conie-ctura petita eſt,nullius veteris libri confirmata teſtimonio. Itaque antiquam ſcripturam retinendam putamus, præſertim quæ vetuſtiſſimis libris, & vſu loquendi,confirmetur. Nam & ipſa aliquando loca, in quibus inſigne aliquid geſtum erat,memoriam rei geſtæ prodebant,vt ex hiſtorijs intelligi poteſt.

Quas legati Heluetij commemoraſſent] Videntur voces,legati Heluetij,inducendæ; nam præcedit; His ita reſpondit,&c. ſcilicet,legatis Heluetijs.

Merito populi Romani accidiſſet] Placeret,accidiſſent,vt ad,eas res,referatur.

Qui ſummo magiſtratui præerat] Magiſtratu,pro, magiſtratui, Cæſarem poſuiſſe docet Agellius lib. IV. cap. XVI. vt infra,equitatu, pro equitatui, & exercitu, pro exercitui.

Quòd ſi veteris contumeliæ obliuiſci vellet] v. c. habet:Qui ſi veteris,&c.& paulo pòſt: Quodq. tandiu ſe impunè tuliſſe,&c. Item:Idem facit Cæſar,&c. Propterea vti minus poterat, &c. Et: Vbi ſe diutius duci intellexit, & diem inſtare, &c. ſine voce Cæſar. Hæc & ſi leuia ſint, non ſunt tamen contemnenda.

Qui priuatim plus poſſent,quàm ipſi magiſtratus] v. c. habet priuati; Vnde videtur ita legendus hic locus: Qui priuati plus poſſint, quàm ipſe magiſtratus. Nam vnum apud Aeduos fuiſſe annuum magiſtratum,habetur ſuprà.

Quod prǫſtare debeãt] Faernus, dicãt,pro,debeãt.

Imperia præferre] vv.cc.habent, perferre.

Quòd neceſſariã rẽ coactus Cǫſari enũtiarit] Faernus legebat:Quòd neceſſariò rẽ Cǫſari enũtiarit, &c.

Reperiebat etiam in quærendo Cæſar, quod prœlium equeſtre aduerſum paucis ante diebus eſſet factum,

ctum,initium,&c.Sic habet V.C.& poſt:eorum,non, eorumque.

Per C.Valerium Procilium] V.C. habet, Procillum.& ſic infra.

Et oſtendit]Hæc verba non habentur in V. C.

Cùm exercitui frumentum metiri oporteret]Exercitu, pro , exercitui ſcribendum eſſe docuimus ſuprà ex Agellio.Singulis autem menſibus metiri ſolitum frumentum ſcribit Polybius lib.VI. ὀψώνιον δὲ,inquit, οἱ πεζοὶ λαμβάνουσι τῆς ἡμέρας δύο ὀβολοὺς. οἱ δὲ ταξίαρχοι διπλοῦν. οἱ δὲ ἱππεῖς δραχμήν. σιτομετροῦνται δὲ οἱ μὲν πεζοὶ πυρῶν ἀττικοῦ μεδίμνου δύο μέρη μάλιστά πως. οἱ δὲ ἱππεῖς κριθῶν μὲν ἑπτὰ μεδίμνους εἰς τὸν μῆνα, πυρῶν δὲ δύο. τῶν δὲ συμμάχων, οἱ μὲν πεζοὶ τὸ ἴσον. οἱ δὲ ἱππεῖς πυρῶν μὲν μέδιμνον ἕνα, καὶ τρίτον μέρος. κριθῶν δὲ πέντε. Suetonius in Cæſare cap.XXVI.Frumẽtum,cùm copia eſſet, etiam ſine modo menſuraque præbuit.

Reperit eſſe vera]Liber Faerni non habet verbum, eſſe, & paulo pòſt in VV. CC. eſt: Cupidum rerum nouarum,&c.Item : Quòd eorum aduentu potentia eius diminuta, & Diuitiacus frater in antiquum locum gratię,atque honoris ſit reſtitutus,&c.&:Regni per Heluetios obtinendi.

T.Labienum legatum propere]Non eſt reijcienda huius loci antiqua ſcriptura,quę habetur in vetuſtiſſimis libris Vaticano,& meo ; in quibus eſt Proprætore. non, propere. Nam ea lectio confirmatur teſtimonio antiquitatis, quæ habetur in veteribus inſcriptionibus,& argenteis etiam denarijs, vno M.Bruti, Cæſaris percuſſoris, in quo BRVTVS ipſe PROCOS. deſcribitur, eius verò legatus C.FLAVIVS, in eodem denario LEG. PROPR. dicitur.altero, Q.Cæcilij Metelli Pij,qui cum PROCOS.in Africa rẽ geſſerit,eius legatus P.CRASSVS. IVNI.in eodem denario LEG. PROPR. dicitur. etiam P.Cariſius, qui in æreo Auguſti numiſmate P. CARISIVS LEGA-

TVS AVGVSTI dicitur, in argenteo denario, in quo Emerita opidum à Cariſio iuſſu Auguſti in Luſitania conditum, impreſſum eſt, P. CARISVS LEG. PROPR. ſcribitur. Et M. POBLICIVS, qui Cn. Pompeij Magni in Hiſpania legatus fuit, in argenteo item denario, LEG. PROPR. dicitur. Vt videri poſſit his nominibus extraordinaria imperia ornari ſolita fuiſſe apud Romanos, cùm abſente Magiſtratu, cui prouincia decreta erat, eius magiſtratus legati, aliquò mitterētur, cùm imperio ad rem gerendā. Quo exemplo T. Labienus legatus Cęſaris, qui Galliā prouinciam Proconſulari poteſtate obtinebat, Legatus Proprætore à Cæſare dictus eſt. Cùm autem librarij ἐκ τῶν ἀσαφεστέρων εἰς τὰ σαφέστερα labi ſoliti ſint, non eſt mirandum, ſi ex obſcuriore voce Proprætore, lapſi ſunt in, propere, dictionem vſitatiorem. Simile mendum habetur lib. I. de B. C. in quo eſt: Fauſtus Sulla propere in Mauretaniam mittatur, &c. cùm in vv. cc. ſit, Proprætore, vt ad eum locum notauimus PROCOS. autem & PROPR. cùm in prouincias proficiſcebantur, Legatos ſecum ducebant, quorum conſilio atque opera rempublicam adminiſtrarent, de quibus ita ſcribit Varro: Legati qui publicè lecti, quorum opera, conſilioque vtuntur peregrè magiſtratus. Atque hos Cicero in Vatinium, vocat pacis ac belli curatores & interpretes, bellici conſilij auctores, miniſtros prouinciales.

τὰ

Et iiſdem ducibus] Faernus ex v. c. legebat, Et ijs ducibus.

Prima luce] Polybius dixit, ἅμα τῷ φωτὶ, quod Liuius vertit, prima luce. Cicero, cum prima luce, vſurpauit. ſed ad Græcam dicendi formam propius accedit Plautus, qui dixit: Cum lucu ſimul. Videnda quæ infra notauimus de primo luci.

Id ſe Gallicis armis] v. c. habet, Id ſe à Gallicis armis. vel vt eſt in alijs, id ſe ex Gallicis armis.

Decurionis equitum Gallorum] Vegetius lib. xj.

cap. XIV. ſcribit turmam equitum ex equitibus XXXII. conſtare, quique illi præſit, Decurionem dici. Sed M. Varro lib. IV. ait: Turma eſt, quòd terdeni equites ex tribus tribubus Tatienſium, Ramnium, & Lucerum fiebant. itaque primi ſingularum decuriarum decuriones dicti, qui ab eo in ſingulis turmis ſunt etiam nunc terni. & ita Feſtus.

Diſcedere à ſe exiſtimaret] v. c. non habet, à ſe: & poſt habet: ſiue quòd re frumentaria, &c.

Poſtquam id animaduertit] In v. c. eſt, animum aduertit, cùm hîc, tum infrà pluribus locis. & ita eſt in antiquiſſima tabula ænea quæ eſt apud me Senatusconſulti, ſiue reſponſi Tiburtibus à Prætore dati: EA. SENATVS. ANIMVM. ADVORTIT. &c. Paulo pòſt v. c. habet, veteranarum; vt ad legionum referatur: quomodo loqui Cæſar ſolet. Item: Collocaret, & impleret.

Phalange facta] Phalangem facere dicebant, cùm pedites ſcuta ſcutis ita conſerebant, vt vnum alius ſuperueniret, eamque pro muro hoſtibus obijciebant.

Cæſar primùm ſuo, deinde omnium è conſpectu remotis equis] Voces è conſpectu, ſuſpicor abundare; nam apud Suetonium non legitur in Cæſare cap. LX. Ancipiti prælio equos dimittebat, & in primis ſuum, quo maior permanendi neceſſitas imponeretur, auxilio fugæ erepto. Salluſtius in Catilin. Dein remotis omnium equis, quo militibus exæquato periculo animus amplior eſſet, ipſe pedes exercitum inſtruit.

Milites è loco ſuperiore pilis miſſis] Ita eſt in vv. cc. ſed opinor ſcribendum eſſe, emiſſis, non, miſſis. ita enim lib. II. dixit: Pilis emiſſis, curſu ac laſſitudine, &c. Vegetius lib. II. cap. XV. Item bina miſſilia, vnum maius, ferro triangulo, vnciarum nouem, haſtili pedum quinque, & ſemis, quod pilum vocabant, nunc ſpiculum. Aliud minus, ferro triangulo, vnciarum quinque, haſtili trium pedum & ſemis, quod tunc verriculum, nunc verutum dicitur.

Quòd pluribus eorum ſcutis vno ictu pilorũ transfixis] Duobus enim aut ſimul pluribus ſcutis pilorum ictu transfixis,& inter ſe colligatis,fiebat,vt milites illi,quorum erant ſcuta, aut ſimul omnes pugnare, aut ſcutis dimiſſis nudare corpora cogerentur, ſi ſigillatim decertare vellent. pila namque quòd ferrum eorum ſe inflexerat,euellere non poterant.

Ex itinere noſtros latere aperto aggreſſi circumuenire:id conſpicati Heluetij]In duobus vetuſtiſſimis libris eſt, circumuenere, & id conſpicati Heluetij,&c. Quod autem ſequitur: Romani conuerſa ſigna bipertito intulerunt,&c.videndum an illud,bipertito,gloſſema ſit. nam ex vv. cc. alij habent, tripartito, alij partita. Infra ſine hac voce dixit: Tribunos militum monuit,vt paulatim ſe legiones coniungerent,& conuerſa ſigna in hoſtes inferrent.

Diutius cum noſtrorum impetum] Videndum an legi debeat:Demum cum noſtrorum impetum; nam præcedit: ita ancipiti prælio diu,acriterque pugnatum eſt. & ſequitur; Cùm ab hora ſeptima ad veſperum pugnatum ſit. Ad veſperam autem habet liber vetus; & Chariſius ſcribit, Cæſarem in epiſtola ad Frontonem,Veſpera pro,Veſperi,dixiſſe.

Ad multam noctem etiam ad impedimenta pugnatum eſt] Videtur Plutarchus legiſſe apud Cæſarem, ad mediam noctem;ita enim ſcribit: ὥστε τὴν μάχην μόλις εἰς μέσας νύκτας τελευτῆσαι.

Ac tragulas ſubijciebant] Videndum an, abijciebant,ſcribendum ſit.ita enim locutus eſt lib.v.de bello Gallico, & de bello Africo. Mataras autem eſt in v.c. ex quo emendandus Liuius lib. VII. Strabo lib. IX.& alij.

Circiter millia hominum cxxx]v.c.habet, Circiter hominum millia cxxx.&c.

Nullam partẽ noctis itinere intermiſſo]Sic lib.III. Neque diem, neque noctem intermittit. v.c.habet

 nulla

nulla parte noctis, vt libro III de B. C. vbi eſt: Parua parte noctis itinere intermiſſo.

Se eodem loco illos] Vox, illos, non eſt in V. C.

Prima nocte] Ita locutus eſt lib. II. de B. C. vbi eſt: Equitatum omnẽ prima nocte ad caſtra hoſtium mittit, &c. vt nihil neceſſe ſit mutare in, prima noctis vigilia.

Quorum per fines ierant] Videtur legẽdum, irent.

Si ſibi purgati eſſe vellent] In Senatuſconſulto ſiue reſponſo, quod à Prætore Romano Tiburtibus datum eſt in ęnea tabella, cuius meminimus ſuprà, ſimili modo dictum eſt: QVONQVE. DE. EIEIS. REBVS. SENATVEI. PVRGATI. ESTIS. CREDIMVS. VOSQVE. ANIMVM. VOSTRVM. INDOVCERE. OPORTET. ET. ITEM. VOS. POPVLO. ROMANO. PVRGATOS. FORE.

Nihil erat, quo famem tolerarent] Liuius lib. XXVI. Nec famem tolerare ſeruitia ac plebs poterant. Cæſar tamen lib. VII. extremam famem ſuſtentare dixit. & item: Vitam tolerare, vt Virgilius illo verſu:

Cui tolerare vitam colo, &c. Et Salluſtius:

Quæ in agris manuum mercede inopiam tolerauerat.

Quòd egregia virtute erant cogniti] Verbum, cogniti, abeſt ab antiquiſſimo libro. In quo paulo pòſt, pro eoſque poſtea, ſcriptum eſt, quos poſtea, vel vt in alio, quoſque poſtea. Quę ſanè lectio melior eſt. Quod autem ſequitur: Imparem iuris libertatiſque conditione, &c. id additum eſt, quia Senatus Aeduos fratres conſanguineoſque appellauit. Deducti autem ſunt Gergouiam, vt habetur infra lib. VII.

Litteris Græcis confectæ, & ad Cæſarem perlatæ] In duobus VV. CC. ſcriptum eſt, relatæ. Libro autem VI. ita de hac re locutus eſt, cùm dixit: Neque fas eſſe exiſtimant ea litteris mandare, cùm in reliquis ferè rebus, publicis priuatiſque rationibus, Græcis litteris vtantur. Strabo lib. IV. καὶ φιλέλληνας, inquit, κατεσκεύαζε

πεπύαζε τοὺς γαλάτας, ὥστε καὶ τὰ συμβόλαια ἑλληνιστὶ γράφειν.

Summa omnium fuerunt ad millia CCCLXVIII.] Plutarchus in Cæſare: τειάκοντα μὲν αἱ πᾶσαι μυειάδες ὄντες, εἴκοσι δὲ αἱ μαχόμεναι, μιᾶς δέουσαι. & videtur legendum, fuerat, non fuerant, nam ſupra dixit: Sũma erat. Appianus, ad CC. milia. Oroſius, CLVII. millia edit.

Intelligere ſeſe, tametſi] v.c habet: Intelligere ſeſe iam, etſi, &c. & paulo pòſt habet, è communi conſeſſu, pro eo, quod in vulgatis eſt, conſenſu.

Qui ante fuerant] Faernus, vt opinor, ex coniectura legebat, iuerant, non, fuerant. Sed videntur hæc adiectitia eſſe. Vt illud, occultò, quod ex margine ſine dubio irrepſit.

Seſe omnes flentes Cæſaris ad pedes proiecerunt] v c. habet: Cæſari ad pedes. Quæ lectio magis placet, & ſcriptorum exemplis confirmatur.

Seſe neq. obſides repetituros] Faern' ex vetere libro legebat: ſe neq. obſides repetituros, &c. & paulo pòſt, occupauiſſet, pro, occupaſſet. Itẽ: Si quid ille ſe velit.

Harudum millia hominum] Videtur abũdare vox, hominum, licet ſit in veteribus libris. Harudes autem à Ptolemæo lib II χαρουδες nominantur, interq. Germaniæ populos numerantur.

Gallicum cum Germanorum agro] Videtur legendum: Neque enim conferendum eſſe cum Gallico Germanorum agrum; nam ſequitur: Neque hanc conſuetudinem victus, ſcilicet, Gallici. Et hoc ſenſu vſurpauit Cicero vocem, victus, vt lib. XII. ad Atticum ep. XXV. cùm ait. Præterea noſti Niciæ noſtri imbecillitatem, mollitiem. conſuetudinem victus. Alibi tamen poſuit pro ipſo congreſſu, & familiaritate; Vt pro Milone, cùm ait: Conſuetudines victus non poſſunt eſſe cum multis.

Animaduertit Cæſar vnos ex omnibus Sequanos] vv. cc. miro conſenſu habent: Animaduertit Cæſar vnus ex omnibus, Sequanos, &c.

Hoc eſſe miſeriorē, grauioremq. fortunam Sequanorum] ita Faernus legebat ex veteribus libris.

Propterea quod reliquis tantum fugæ facultas daretur] Faernus legebat, tamen, pro, tantum. & paulo pòſt, temperaturos, pro, obtemperaturos. Quæ lectio vera eſt. Sic enim ſuprà habetur, vbi ſcriptū eſt. Neq; homines inimico animo data facultate tēperaturos ab iniuria & maleficio. Cicero pro Flacco: Vt qui ante dictum teſtimonium ſibi temperarit. & in Verrē lib. iv. ſibi temperare non potuerit.

Cimbri Teutonique] Cęſar lib. II. habet Teutonas. Sed cum in veteribus libris ibi ſit Teutonos, & lib. vij. Cimbrorum Teutonorumque dixerit, placet vt Teutoni retineamus, non Teutones; nam ſic eſt in vetuſtiſſimo marmoreo fragmento, quod eſt apud me ex Quirinali tranſlatum ex ædibus Pomponianis, cuius exemplum infra ponetur.

Locum medium vtriuſque colloquio deligeret] Videtur legēdum: locum medium vtriſq colloquio, &c.

Sine magno commeatu, atque emolumento] Vox, molimento, quam viri docti repoſuerunt, ita eſt ab omnibus recepta, vt dubitandum de ea non ſit. Siſenna eam vſurpauit, cùm dixit lib. IV. hiſt. apud Nonium: Contra magno cum molimento, ac perpetuo ſono procedunt, hoc eſt, molimine. Videndum tamen an pro commeatu apud Cæſarem, legendum ſit, comitatu. Nam hoc verbo ipſe Cæſar ſæpius vtitur, vt lib. I. B. C. cùm inquit: Neq. maximi comitatus, qui ex Italia Galliaque veniebant, &c. Item: Magnos comitatus, qui iter habebant ad Cæſarem, &c. & comitatus, & qui frumēti cauſa proceſſerant, tutò ad ſe recepit. Atq; hoc loco in vv. cc. comitatus, eſt, non, commeatus.

Neque de communi re dicendum ſibi] Cùm infra lib. v. ſit: Habere ſe quæ de communi re dicere vellent, &c. nihil mutandum, libris præſertim veteribus non repugnantibus, à quibus abeſt illud, diſcendum, quod

quod à quibuſdam repoſitum eſt pro dicendum.

Si id ita feciſſet] Faernus reijciebat ex v.c. particulam, ita.

Néve his, ſocijsque eorum bellum inferret] Faernus legebat: Neue ijs, ſocijsve eorum bellum inferret. Paulo pòſt legendum: M. Meſſala. M. Piſone Cos. &c. vt initio huius libri. Nam L. Piſo Cæſaris ſocer cum A. Gabinio Cos fuit.

Magnam Cęſarẽ iniuriã facere] in v.c. ita hęc verba collocantur: Magnam Cęſarẽ facere iniuriam. Et paulo pòſt habet: ſi in eo manerent, quod conueniſſet, &c. cùm in vulgatis ſit, conueniſſent. Mela lib. 1 cap. vii. Poſtquam in eo, quod conuenerat, non manebatur.

Longè ijs fraternum nomen P.R. abfuturum] Faernus, vt aliàs diximus, legebat futurum. Vtraque lectio confirmatur exemplis Scriptorum. Virgilius lib. xii. Longè illi dea mater erit. Ouidius lib. iv. Metamorph. Longè tibi Iuppiter abſit.

Quæ ad bellum vſui erant] Videtur legendum, vſu, ex Agellio, vt ſuprà diximus; & paulo pòſt, difficultas, habent duo vetuſtiſſimi libri, pro, facultas.

Treuiri autem, pagos centum Sueuorum] In duobus vetuſtiſſimis libris eſt, Treueri, conſtanter. Pagos autem propræfecturis accipi debere, diximus ſuprà. Cæſar lib. iv. Centum pagos habere dicuntur, ex quibus quotannis ſingula millia armatorum bellandi cauſa ſuis ex finibus educunt. Cornelius Tacitus de moribus Germanorum. Centum pagis habitatur, magnoque corpore efficitur, vt ſe Sueuorũ caput credãt.

Veſontionem] Ptolemęus habet, Viſontionẽ. & aliquot item libri. Et poſt v.c. habet: Flumẽ Adduasdubis; quod Dioni & Straboni, Dubis. Itẽ: Quâ à flumine intermittitur. Sic etiam lib. vii. Ad eam opidi partem, quæ intermiſſa à flumine & palude, aditum habebat.

Ne vultum quidem atq. aciem oculorum dicebant ferre potuiſſe] Verbum, dicebant, Faernus tollebat.

Hic primùm ortus &c.] Totus hic locus ita legitur in v.c. Hic primùm ortus eſt à Trib. Mil. Præfectis, reliquiſque, qui ex vrbe amicitiæ cauſa Cæſarem ſecuti magnum periculum miſerabantur, quòd non magnum in re militari vſum habebant, &c. vt fortaſſe legendum ſit: Magnum periculum eſſe rebantur, quòd non, &c. Paullo pòſt, pro, cauſſa illata, videtur legendum, cauſa allata; nam ita locutus eſt Cicero ad Att. lib. 11 ep. xv. Quoniam iuſtam cauſam affers, quòd te hoc tempore videre nō poſſim. & alibi. Hanc, vt ſibi ignoſcerem, cauſam afferebat.

Aut ſuum fatum querebantur] v.c. habet, ſtatum, pro, fatum.

Sed anguſtias itineris, magnitudinemque ſiluarum] Ita v.c. & Faernus. Et paulo pòſt: Hæc cùm animaduertiſſet Cæſar, &c. Sed v.c. non habet nomen, Cæſar.

Æquitate conditionis] Faernus ex v. c. legebat, conditionum.

Non minorem laudem exercitus, quàm ipſe Imperator meritus eſſe videbatur] Verbum eſſe, à v.c. abeſt. Videtur autem hic locus ita legendus: Factum eius hoſtis periculum patrum noſtrorum memoria Cimbris & Teutonis pulſis; cùm non minorem laudem exercitus, quàm ipſe Imperator meritus videbatur. Plutarchus hūc locum aliter legiſſe videtur apud Cæſarem, nam ſic ait: ἐπὶ τοὺς βαρβάρους προάγειν μήτε κρείττοσι μέλλων Κίμβρων μάχεσθαι πολεμίοις, μήτε αὐτὸς ὢν Μαρίου χείρων στρατηγός. De Cimbris & Teutonis à C. Mario fuſis, fugatiſque ſic habetur in ipſa C. Marij apud me inſcriptione, de qua ſuprà meminimus: TEVTONORVM EXERCITVM CIMBROS FVGAVIT.

Nuper in Italia ſeruili tumultu] Additum videtur illud, nuper, quia circa annum vrbis DCLXXX. M. Craſſus Prætor, vt ait Liuius in Epitoma LXXXXVII. primùm cum parte fugitiuorum, quæ ex Gallis, Germa-

niſque conſtabat, feliciter pugnauit, cęſis hoſtium xxxv.millibus,& duce eorum Granico. Dein Spartacum debellauit.

Quos tamen aliquis vſus] vv.cc. habent, aliquid, pro,aliquis.Et paulo pòſt: Denique hos eſſe Germanos,&c.ſine voce,eoſdem.Item: Non ſolùm in ſuis, ſed etiam in illorum finibus, &c. ſine dictione, ſedibus; quæ videtur abundare.

Hoc ſi quærerent]v.c.habet: Hos ſi quærerent. Et paulo pòſt,tenuiſſet,pro,contuliſſet.

Qui ſuum timorem in rei frumentariæ ſimulationem,anguſtiaſque itineris conferret] Videndum an legi debeat:Qui ſui timoris ſimulationem in rem frumentariā, anguſtiaſque itineris conferret. Liber vnus manuſcriptus habet,ſui,& Cæſar ipſe lib.I I. de B.C. ſimulationem timoris dixit. In v. c. eſt itinerum,pro, itineris.& Faernus legebat,viderentur, pro, auderent.

Suam innocentiam perpetuam vitæ felicitatē,&c.] Ita habet v.c. vt videatur legendum: ſuam innocentiam perpetua vita;felicitatem,&c.

Sibique eam Prætoriam cohortem futurā] Feſtus: Prætoria cohors eſt dicta, quòd à Prætore non diſcedebat. Scipio enim Africanus primus fortiſſimum quemque delegit, qui ab eo in bello non diſcederent, & cætero munere militiæ vacarent, & ſeſquiplex ſtipendium acciperent.

Repræſentaturum] Non placet,quod quidam reponunt,tentaturum. Frequens enim id verbum cùm apud alios,tum in primis apud Ciceronem multis locis, vt lib.XVI.ad Tironem: Dies promiſſionis adeſt, quem etiam repræſentabo,ſi adueneris.

Huic Cæſar legioni indulſerat præcipuè] Ita eſt in v.c.In quo paulo pòſt ita legitur hic locus: Deinde reliquæ legiones Tribunis Mil. & primorum ordinum Centurionibus egerunt, vti per eos Cæſari ſatisfacerent,&c.

Quòd ex alijs Gallis ei maximam fidem habebat] Vox, Gallis, abeſt à vv.cc. & paulo pòſt habetur: Cæſar quòd neque colloquium interpoſita cauſa tolli volebat.

Pollicitum eſſe in cohortis ſe Prætoriæ loco, &c.] Totus hic locus ita legitur in v.c. Pollicitum ſe in cohortis Prætoriæ loco decimam legionem habiturum; ad equum (ſiue vt eſt in alio manuſcripto) ad equitum reſcribere, &c. Porrò honeſtius fuiſſe, lautiusq́, equo merere, quàm ordines ducere, docet Cicero lib. 1. Philipp. cùm inquit: Non quæro iſtos, quicumque ordines duxerint iudices: at ſi ferretis, quicunq; equo meruiſſet, quod eſt lautius, nemini probaretis.

Munera ampliſſima miſſa] De vetuſto hoc, vt inquit Tacitus, munera mittēdi more, ſic Liuius de Maſſiniſſa lib. xxx Munera, inquit, quæ legati ferrent regi, decreuerunt, &c. & lib. xxvii. de Syphace: Legati dona tulere, togamq́ue & tunicam purpuream, ſellam eburneam, pateram auream, &c. Taciti verba de Ptolemæo hæc ſunt ex lib. xiv. Qui ſcipionē eburneum, togam pictam, antiqua patrum munera darēt, regemq́ue & ſocium atque amicum appellarent. Paulo pòſt Faernus legebat, auctos velit eſſe, non, auctiores.

Tumulus terreus] Liber Vaticanus habet, terrenus. & paulo pòſt, pro, hic locus æquo ferè ſpatio, v.c. habet: æquum ferè ſpatium.

Quam rem & paucis contigiſſe, & pro magnis hominum officijs conſueuiſſe tribui docebat.] ita in v.c. legitur hic locus, deletis dictionibus, à Romanis, & voce, maximis, in, magnis, mutata. Et paulo pòſt: Illum, quando neque aditum, &c. pro, cùm neque aditum. Sic autem locutus eſt lib. v. Tunc, inquit, qui aliquem aditum cauſamq́ue amicitiæ cum Cicerone haberet. & lib. II. B. C. Per quem quiſque aditum commendationis haberet. Item v.c. habet, dicebat, pro, docebat verbo, quod eſt ſecundo loco poſitum.

Tranſiſſe

Tranſiſſe Rhenum ſeſe non ſua ſponte] v.c. habet: Tranſiſſe ſe non ſua ſponte,&c. vt vox, Rhenum, adiecta eſſe videatur.

Si iterum experiri velint] Totus hic locus ita legitur in vv.cc. Si iterum experiri vellent, ſe iterum paratum decertare. Si pacem mallent (vel vt eſt in alio libro) ſi pace vti mallent, iniquum eſſe de ſtipendio recuſare, quod ſua voluntate ad id tempus pependerint.

Idque ſe ea ſpe] v.c. habet, hac ſpe. Et paulo pòſt: Id ſe ſuos muniendi,&c. non, ſui, vt eſt in vulgatis. Item: Non Galliæ impugnandæ cauſa,&c.

Quòd ex S.C. Æduos] v.c. habet: Quòd fratres ex S.C.& amicos Æduos appellatos diceret (vel vt eſt in alio) Quòd fratres à Senatu & amicos,&c.

Sed defenderit] Videtur deeſſe verbum, illatum: vt integra lectio ſit: ſed illatum defenderit. Sic alibi locutus eſt Cæſar lib. I I. cùm, inquit, aliàs bellum inferrent, aliàs illatum defenderent. & lib. V I. Aut ipſi iniurias inferrent, aut illatas propulſarent. & eodem lib. cùm bellum ciuitas aut illatum defendit, aut infert.

Simulata Cæſarem amicitia] Liber vnus manuſcriptus habet, Simulatam Cæſaris amicitiam, &c. ſine verbo, debere, vt Faernus. Et paulo pòſt v.c habet: Qui niſi decedat. Item: Quòd ſi deceſſiſſet,& liberam poſſeſſionem Galliæ ſibi tradidiſſet (vel, vt eſt in alio codice) Quòd ſi receſſiſſet,&c.

Aruernos & Rutenos à Q. Fabio Maximo] Huc pertinet fragmentum triumphi, quod eſt in Bibliotheca Farneſiana: Q. FABIVS. Q. ÆMILIANI. F. Q. N. AN. DC... MAXIMVS. PROCOS. DE. ALLOBROGIB. ET. REGE. AVERNORVM. BETVLTO. X. K.... & Eutropius lib. I V. refert Q. Fabium Maximum cum Betulto Aruernorum rege bellum geſſiſſe,& partim in prœlio, partim in ipſo flumine CL. millia Gallorum interfeciſſe, ex quo nomen Allobrogici reportauerit. Strabo lib. I V.

Et ad noſtros adequitare] v. c. non habet particulam,ad. Et poſt Faernus non habet verbum, commiſſum,quod videtur adiectum.

Poſteaquam in vulgus militum relatum eſt] Elatum, pro,relatum, habetur in vv. cc. & ipſe Cæſar ita locutus eſt infra lib. VI. cùm dixit: Quod neque in vulgus diſciplinam efferri voluit. & Tacitus lib. XII. elataque, inquit, vox eius in vulgus.

Colloquium vt diremiſſet] In vv. cc. non eſt particula, vt. Et paulo pòſt: Ariouiſtus ad Cæſarem legatos miſit. Item: Vti aut iterum colloquio diem conſtitueret. Nam in vulgatis non eſt dictio, aut. Et paulo infrà habent vv. cc colloquendi cauſa Cæſari viſa non eſt.

Quòd pridie eius diei Germani retineri non poterant, quin in noſtros tela conijcerent] In vv. cc. eſt: Quòd pridie eius diei Germani retineri non potuerant (ſiue vt eſt in alio codice) potuerint, quin tela in noſtros conijcerent.

Legatum ex ſuis]] Hinc intelligi poteſt, Conſules, Proconſulib. Prætores, & Proprætorib. legatos ſecum ducere ſolitos fuiſſe, cùm in prouincias, aut ad bellum gerendum proficiſcerentur. Varro de ling. Lat. Legati, inquit, qui lecti publicè, quorum opera, conſilioque vteretur peregrè magiſtratus.

M. Valerium Procillum C. Valerij Caburi filium] Ita eſt in libris Vaticano, & meo. Quæ verò ſequuntur verba, perturbata ſunt in vulgatis editionibus. In manuſcriptis autem duobus exemplaribus minus, vt opinor, corruptè leguntur ita: Cuius pater à C. Valerio Flacco ciuitate donatus erat, quorum amicitia iam Ariouiſtus longa conſuetudine vtebatur, & propter fidem, & propter linguæ Gallicæ ſciētiam, & quòd, &c. Nos ita legendum putamus: Cuius pater à C. Valerio Flacco ciuitate donatus erat, & propter fidem, & propter linguę Gallicę ſcientiam, qua multum Ariouiſtus longa iam conſuetudine vtebatur, &c. Nam, multum

aliqua

aliqua re vti, Cicero ſæpius vſurpat. Longa autem, pro, longinqua vv.cc. habent conſtanter. Sed videndum an M. hic Valerius, rectè in manuſcriptis Cai prænomine afficiatur, & an idem ſit, qui ſuprà C. Valerius Troacillus dictus eſt. Nam ille princeps Galliç prouinciæ, hic ſumma virtute & nobilitate adoleſcens; illius ſiletur pater, huius C. Valerius Caburius nominatur. Præterea infrà lib. VII. huius frater dicitur C. Valerius Donotaurus. Cùm tamen ſit diſtinguendus prænomine, ſi hic rectè Caius prænominatur. Vt fortaſſe verior ſit ſcriptura librorum vulgatorum, in quibus Marci prænomine afficitur; præſertim cùm in aliquibus manuſcriptis nullum prænomen additum ſit. Illud tantùm obſtat, quòd ſuprà de illo dixerit, Cui ſummam rerum omnium fidem habebat, &c. vt inde eumdem eſſe cum eo, qui hîc nominatur, ſuſpicari aliquis poſſit. Qui verò paulo pòſt M. Titius in vulgatis libris dicitur, is in vv.cc. M. Mettius nominatur tum hîc, tum infrà, vt dubitari non poſſit, quin de M. METTIO intelligendum ſit, qui in Cæſaris denarijs deſcriptus eſt. Infrà, vbi eſt, conantes dicere, v.c. habet, cauſam conantes dicere, quod verbum fortaſſe ob præcedentem dictionem cauſa, omiſſum à librarijs eſt.

Circiter paſſus ſexcentos ab his caſtris] Faernus delebat dictiones, ab his. Et paulo pòſt ex duobus vetuſtiſſimis libris legebat: Primam & ſecundam aciem in armis ſeſe tenere, tertiam caſtra munire iuſſit. is locus ab hoſte circiter paſſus ſexcentos, vti dictum eſt, aberat; eò circiter hominum XVI. millia, &c. ſine voce, numero.

Et vnà M. Titium] vv.cc. habent: M. Mettium. & ita etiam paulo pòſt. M. autẽ hic METTIVS, vt ſuprà diximus, in Cæſaris denarijs argenteis deſcriptus eſt.

Paululumque à maioribus caſtris progreſſus] Vox, caſtris, non eſt in duobus vv. cc. & fortaſſe gloſſa eſt. In ijs autẽ vv.cc. paulo pòſt eſt: Vt caſtra oppugnaret.

Quòd

Quòd apud Germanos conſuetudo eſſet, vt matres familiâs eorum, ſortibus va icinationibusq. declararent, &c. Si ante Lunam nouam, &c. alarios omnes, &c.] Ita legitur hic locus in v v. cc. De hac autem re ita Plutarchus in Cæſare: Ἔτι δὲ μᾶλλον αὐτοὺς ἤμβλυνε τὰ μαντεύματα τῶν ἱερῶν γυναικῶν, αἳ ποταμῶν δίναις προσβλέπουσαι καὶ ῥευμάτων ἑλιγμοῖς, καὶ ψόφοις τεκμαιρόμεναι, προεθέσπιζον οὐκ ἐῶσαι μάχην τίθεσθαι πρὶν ἐπιλάμψαι νέαν σελήνην.

Poſtridie eius diei Cæſar præſidio vtrisq. caſtris, &c. relicto, alarios omnes, &c.] Ita v.c.

Tum verò neceſſariò Germani ſuas copias caſtris eduxerunt, generatimque inſtituerunt Harudes, Marcomannos, Triboccos] Ita eſt in vv. cc. Ptolemæus item habet, τρίβοκκοι. At Strabo, τρίβοκχοι. Qui verò Seduſij à Cæſare dicuntur, nominantur Seduni à Plinio. Vt apud Ptolemæum videatur legendum: Μαρκομαννοὶ, ὑφ᾽ οὓς σηδουνοὶ, pro, σουδηνοὶ.

Quæ ad prœlium proficiſcentes] Ita Faernus legebat, deleta voce, milites. Et paulo pòſt in v.c. eſt: Animum aduerterat, pro animaduerterat.

Reperti ſunt complures, qui in phalanga inſilirent, ſcuta manibus reuellerent] Ita legitur hic locus in vv. cc. De hac re ita ſcribit Oroſius lib. VI. Pugna maximè grauis ex Phalange Germanorum fuit, quam coacto in vnum agmine, ſcutisque ſupra capita contextis, ad irrumpendam Romanorum aciem tuti vndique præſtruxerant. Sed poſtquam Romanorum aliqui militum agilitate audaciaque inſignes, ſuprà obductam ſalirere teſtudinem, ſcutisque velut ſquamis ſigillatim reuulſis, deſuper nudos detectorum humeros perfoderunt, territi hoſtes nouo mortis periculo, terribilem diſſoluere compagem.

Millia paſſuum ex eo loco circiter quinque peruenerunt] Rectè coniecerunt docti viri legendum eſſe, quinquaginta. Coniectura verò cōfirmatur loco Plutarchi, qui habet in emēdatioribus libris, σταδίους τετρακοσίους;

κοσίους; quæ ſtadia, millia paſſuum ſunt quinquaginta. Præterea Oroſius lib. VI. ex Suetonio, vt initio operis ſui fatetur, ita hunc locum expreſſit: exinde in fugam verſi per quinquaginta millia paſſuum inſatiabiliter cæſi ſunt.

Tertiam aciem laborantibus noſtris ſubſidio miſit] v.c. partem, habet, pro, aciem. Et paulo pòſt, transnatare, pro, tranare. itē, reppererunt, pro, petierunt. &, eduxerat, pro, adduxerat. Item: Duæ filiæ, harum altera, &c.

Ad conuentus agendos] Qui Proconſulibus, aut Proprætoribus in prouincias cum exercitu mittebantur, æſtiuos menſes rei militari, hibernos iuriſdictioni dare ſolebant. Cicero ad Atticum: Erat, inquit, mihi in animo rectâ proficiſci ad exercitum, ęſtiuos menſes reliquos rei militari dare, hibernos iuriſdictioni, &c. Quia verò in ſingulis prouincijs erant deſignatæ ciuitates, in quibus conuentus peragerentur, Proconſule vel Proprætore edictum proponebat per ſingula oppida, quæ illis conuentibus adſignata erant; aut etiam per totam prouinciam, quo decreto prouinciales ad conuentum euocabat, certa eius rei die conſtituta. Cęſar lib. II. de B.C. Cæſar, inquit, edictum præmiſit, ad quam diem magiſtratus, principesque omnium ciuitatum ſibi eſſe præſtò Cordubæ vellet.

NOTÆ

NOTÆ
AD LIBRVM SECVNDVM
DE BELLO GALLICO.

ITA vti ſuprà demonſtrauimus] In vv.cc. dictio, ſuprà, non habetur. & paulo pòſt ita legitur hic locus: Partim, qui Germanos diutius in Gallia verſari nollent, &c. partim, qui mobilitate & leuitate animi nouis imperijs ſtudebant, &c. Item: Qui minus facilè eam rem imperio noſtro conſequi poterant. &: Inita æſtate. &: In interiorem Galliam, &c. non, vlteriorem.

Exercitus in vnum conduci] v.c. habet, exercitum. & paulo pòſt: Quin ad eos duodecimo die proficiſceretur, &c. Item: Re frumentaria prouiſa, &c. non, comparata.

Primos ciuitatis ſuæ] Vox, ſuæ, abeſt à v.c.

Qui ripas Rheni incolunt] vv.cc. habent: Qui cis Rhenum incolunt, & ita dixit lib. IV. cis Rhenum diſpoſitis præſidijs.

Ne Sueſſiones quidem] Ita edunt vv.cc. & Hirtius lib. VIII. Plinius item lib. IV. cap. XVII. & Strabo. Ptolemæus autem corruptè οὐέσσονες, pro, Συέσσονες, ſiue vt verius ſcribamus, Συεσσίονες.

Ingredi prohibuiſſent] Faernus legebat prohibuerint. De hac re ita Strabo lib. IV. τούτων δὲ τοὺς Βέλγας ἀρίστους φασὶν, εἰς πεντεκαίδεκα ἔθνη διῃρημένους, ὥστε μόνους ἀντέχειν πρὸς τὴν τῶν Γερμανῶν ἔφοδον, Κίμβρων, καὶ Τευτόνων. Αὐτῶν δὲ τῶν Βελγῶν Βελλοάκους ἀρίστους φασι μετὰ δὲ τούτους, Συεσσίονας. τῆς δὲ πολυανθρωπίας σημεῖον, οἷς γὰρ λʹ. μυριάδας ἐξετάζεσθαι φασὶ τῶν Βελγῶν πρότερον τῶν δυναμένων φέρειν ὅπλα. Teutones autem ſcribēdum eſſe diximus ſuprà ex vv. cc. & antiqui itē lapidis apud me fragmēto, in quo eſt:

. . . .

. . VGVR. TR. MIL. EXTRA

. . VGVR.

. . VGVRTHA. REGE. NVMID
. . TRIVMPHANS. IN
. . ANTE. CVRRVM. SVVM
. . NSVL. APSENS. CREATVS
. . NORVM. EXERCITVM
. . CIMBROS. FVGAVIT. EX. IEIS
. . HAVIT REMP. TVRBATAM
. . . .

Ad id bellum pollicitus eſſet,cognouerant] vv. cc. habent: Pollicitus ſit,cognouerit. Et paulo pòſt: Bellouagos, &c.& ita Oroſius. Item:eos,pro,hos. &: Fines latiſſimos, feraciſſimosque agros poſſidere, &c. cùm in alijs deſit vox,fines.

Nunc eſſe regem Galbam] Dio lib. xxxix. ἄνδρα προστησάμενοι. Galba verò Romanæ familiæ cognomen eſt. Mihi quidem ſuſpectum eſt nomen Sueſſiones, licet ita & Oroſius habeat; eos enim ſuprà dixit fratres conſanguineosque Rhemorum, eodem iure, ijſdemque legibus vti, vnum magiſtratum cum ipſis habere, &c. Earum regionum, pro, harum regionum, habet liber Faerni, & meus.

Morinos xv. millia] v. c. habet, xxv. & ita Oroſius lib. vi. qui hæc à Cæſare ad verbum ferè deſcripſit. Velocaſſes, item legit idem Oroſius, pro, Verocaſſes, vt eſt in duobus vv. cc. & Viromanduos, & Caletos; licet à Ptolemæo corruptè, οἱ ρομάνδυες, pro, οὐιρομάνδυες, & καλῆται dicantur. Atuatucos autem eſt in veteribus libris, pro, Catuacos; & ita edit Oroſius, Strabo lib. iv. & Ptolemæus præterea, Cæroſos, Cænomanos.

Ad ſe venire vidit] Verbum, vidit, non eſt in v. c. & certè ſine vllo orationis diſpendio abeſſe poteſt, quia ſequitur paulo pòſt, cognouit.

Et poſt eum quæ eſſent] In vv. cc. eſt, erant. videtur autem legendum, poſt ea, vt ad caſtra referatur.

Foſſaque duodeuiginti pedum munire iubet] v. c. habet: Foſſa duodecim pedum muniri iubet. Et

paulo pòſt: At vbi circumiecta multitudine, &c.

Teſtudine facta portis ſuccedunt] De hac teſtudine, quæ in oppidorum oppugnatione fiebat conſertis clypeis militum capita operientibus, videndus Dio lib. XLIX. & Plutarchus in Antonio, qui eam ita deſcribit: Αὐτοὶ δὲ καθέντες εἰς γόνυ προὐβάλοντο τοὺς θυρεοὺς, οἱ δὲ ὄπισθεν ὑπερέχον αὐτῶν τὰ ὅπλα, κἀκείνων ὁμοίως ἕτεροι. τὸ δὲ σχῆμα παραπλήσιον ἐρέψει γινόμενον, ὄψιν τε θεατρικὴν παρέχει, καὶ τῶν προβλημάτων στεγανώτατόν ἐστι πρὸς οἰστοὺς ἀπολισθαίνοντας. διὸ τὴν τελωνὴν ἐξαπιναίως ἀσπασμάζοντες ἐποίησαν, καὶ τὰ γόνατα σφῶν ἀριστερὰ πρὸς τὴν γῆν ἤρεισαν. Liuius lib. X. Teſtudine facta in vrbem perrumpunt, lib. XXXI. At teſtudine ſuccedi ad portam. lib. XXXIV. Sublatis deinde ſuper capita ſcutis, continuatisq. ita inter ſe, &c. teſtudine facta ſubibant: lib. XLIV. Quadrato agmine facto, ſcutis ſuper capita denſatis, ſtantibus primis, ſecundis ſummiſſioribus, tertijs magis & quartis, poſtremis etiam genunixis, faſtigiatam, ſicut tecta ædificiorum ſunt, teſtudinem faciebant, &c. huic teſtudini ſimillima parti muri admota, cùm armati ſuperſtantes ſubiſſent, &c. Tacitus lib. XIX. Tum elatis ſuper capita ſcutis, denſa teſtudine ſuccedunt, &c. & ſuper iteratam teſtudinem ſcandentes. lib. XX. Per teſtudinem ſuorum ſcandebant, &c.

Portis ſuccedunt] Liber vnus manuſcriptus, & Romanus impreſſus habent, portas ſuccendunt; quod nõ placet. Paulo pòſt, Niſi ſubſidium ſubmittatur, eſt in duobus vv. cc. pro, ſibi mittatur. & ita dixit lib. IV. Cùm ait: Subſidia ijs ſubmittebat. Videndum autem an pro, præfuerat, quod eſt paulo pòſt, melior lectio ſit, præerat: Item. ad caſtra Cæſaris omnibus copijs, ſine, cum.

Et funditores Baleares] Baliares eſt in vv. cc. & à Græcis Βαλιαρίδες. Inde Baliaricus Metellus in lapide Capitolino.

Vt fumo] vv. cc. habent, Vt ex fumo. & paulo pòſt,

pòſt, tenere poterat, pro, occupare poterat.

Tantum aduerſus in latitudinem] Aduerſus, nomen eſt, vt: Aduerſus eſt in fronte Caſtrorum contra hoſtem lib. II, de bell. Ciuil.

Ex vtraque parte lateris deiectus habebat] Infra eſt: Collis deiectus. & Hirtius lib. de B. A. Vnum latus erat adiectum flumini Nilo. Paulo ſuprà v.c. habet: Et quid noſtri auderent, ſollicitationibus exquirebat.

Et in fronte leuiter faſtigatus] vv.cc. habent: Et in frontem leniter caſtigatus. vt fortaſſe faſtigiatus legendum ſit; nam infrà, leniter accliuis aditus, dixit. Paulo pòſt vv.cc. habent: Vt ſi quò opus eſſet, ſubſidio duci poſſet.

Hoſtes item ſuas] Hic locus ita legitur in vv.cc. Hoſtes item & ſuas copias ex caſtris eductas inſtruxerãt. Et paulo pòſt: Hac ſi noſtri tranſiſſent, pro, Hanc.

Ad eos defendendos vndique conuenirent] v.c. habet, vtique, pro, vndique. Item: Diuitiacum, atque Aeduos; ſine voce, quoque.

Magnam multitudinem eorum fugientium conciderunt, cùm ab extremo agmine ad quos vẽtum erat, conſiſterent] Ita legitur hic locus in vv. cc. & paulò pòſt, in vnò eſt, ponerent; in altero, ſumerent, pro, poſuerat. Item, terrore, pro, timore.

Sub occaſumque Solis] v.c. habet, Sub occaſu Solis. & paulo pòſt: & magno itinere confecto.

Vineas agere] Vineas intelligit paruas teſtudines, quibus milites tecti, opera in oppidorum oppugnationibus faciebant. de his Apollodorus, in Πολιορκητικοῖς ita ſcribit: Σκέπεσθαι δὲ αὐτοὺς δεῖ χελώναις ἐλαφραῖς, αἳ καλοῦνται ἄμπελοι, διά τε τὰς τοξείας, καὶ τὰς σφενδονήσεις.

Sed quòd erat, &c.] vv.cc. habent: Et quòd erat ciuitas magna inter Belgas auctoritate. Item: Quòd his rebus langueſcere animos eorum, virtutemq. remitti exiſtimarent. vel: remittiq virtutem, &c. lib. IV. dixit: Quòd ea re ad laborẽ remolleſcere homines, atq. effeminari

minari arbitrãtur. Paulo pòſt Faernus legebat triduum, non triduo.

Aduaticorum copias] vv.cc. habent, Atuatucorum, vt ſuprà diximus. & paulo pòſt: Ad pugnam inutiles eſſe videbantur.

Crebriſque in latitudinem ramis enatis] pro, enatis, vv.cc. habent, curuatis. Quam lectionem Strabo confirmat lib. I v. cùm inquit: Συμπλέκοντες τὰς τῶν θάμνων λύγους, βατώδεις ὄντας, ἀνέφραττον τὰς εἰσόδους. ἔστι δ᾽ ὅπου καὶ σκόλοψι καταπεπηγον. Et paulo pòſt vv.cc. habent, decliuitate, pro, accliuitate. Item: Nam quoad hoſtis appropinquabat. Sed Faernus legebat, hoſti. Cæſar enim in motu erat, non hoſtes, qui trans flumen Sabin exſpectabant.

Paſſus circiter ducentos, infimus apertus] Legendum ſine nota interpunctionis, ducentos infimus, &c.

Fluminis erat altitudo circiter pedum trium] Vox, trium, mihi ſuſpecta eſt. Videtur autem legendum, vel, latitudo circiter pedum ccc. quia infrà dixit: Auſos eſſe tranſire latiſſimum flumen. vel, altitudo circiter pedum triginta. nam infrà dixit: Altiſſimum flumen. Paulo pòſt in vv.cc. eſt, Quoad hoſtis. Item: collocarat, pro, collocabat.

Porrecta, ac loca aperta] Porrecta, plana dicũtur, Horatius: Non eſt aptus equis Ithacæ locus, vt neq. planis Porrectus ſpatijs, nec multę prodigus herbę. Minutius Felix in Octauio: Quid loquar aptè diſpoſita recta montium, collium flexa, porrecta camporum?

Interim legiones, quæ anteuenerãt] Ita habent vv. cc. & paulo pòſt, pro, cõſtituerant, videtur legendum, conſtruxerãt, deleta voce, ita; nã paulo ſuprà, pro, turribusq. conſtitutis, in vv.cc. eſt, turribusq; cõſtructis. Infrà verò, vbi eſt: Tanta machinatio ab tanto ſpatio inſtrueretur, &c. fortaſſe ſcribendum, conſtitueretur.

Prouolarunt] Prouolauerunt vv.cc. vt decucurrerũt paulo pòſt. Atque hæc ſcriptura conſtans eſt in vv. cc.

conſir.

confirmata teſtimonio veterum Grammaticorum, & Chariſij. Faernus autem paulo pòſt ex v.c. proturbatis, legebat, non, perturbatis.

Et incurſus hoſtium impediebat] Liber Faerni pro, incurſus, habet, ſucceſſus. Et paulo ſuprà vv. cc. habent: Et iam in manibus noſtris. &c.

Ipſi ſibi magis præſcribere] Ita eſt in vv. cc. & paulo pòſt: nihil iam Cæſaris imperium ſpectabant, non, expectabant. Item: Quòd non longius hoſtes aberant. Et pòſt, libri omnes, pro, decucurrit, habent, decurrit.

Ad inſignia accommodanda] Polybius lib. VI. tradit Pilanos galeas ſuas lupinis exuuijs ornaſſe, haſtatos verò principes, & triarios pennigeris coronis, penniſque puniceis, aut nigris, cubitali longitudine. Vnde Plautus in Bacchidib. Pro galea ſtrophium, pro inſigni ſit corona plectilis.

Ne in quærendis ſuis] v. c. habet, Ne inquirendo ſuos, &c. vt videatur legendum, nē inquirendis ſuis.

Cùm diuerſis locis legiones aliæ alia in parte hoſtibus reſiſterent] Cùm in vv. cc. ſit, Eum diuerſis legionibus, &c, fortaſſe ſcribendum, cùm diuerſæ legiones aliæ alia in parte; nam paulo pòſt ſic dixit: Item alia in parte diuerſæ duæ legiones vndecima, & octaua.

Ad galeas induendas] vv. cc. habent, inducendas. Nec eſt reijcienda ea lectio; nam infrà dixit: Pellibus induxerant, &c. licet ibi vv. cc. habeant, induerant. Paulo pòſt legendum ex vv. cc. Et Calones, qui decumana porta, à ſummo iugo collis noſtros victores flumen tranſiſſe conſpicati erant, prædandi cauſa egreſſi, &c. Item: In ſiniſtra parte acie, &c. non, aciei. Sic Salluſtius lib. I. hiſtor. apud Priſcianum. Et Cæſar ipſe lib. V. locuti ſunt.

In fugā coniecerūt] vv. cc. habēt, dederūt pro, coniecerūt. Ac totum locū ita Faernus legebat: Rurſus reſiſtētes hoſtes, reintegrato prœlio in fugā coniecerūt. Item paulo pòſt v. c. habet: Attritis ferè à frōte, & à ſi-

niſtra parte nudatis caſtris, cùm in dextro, &c. quod placet, nam paulo ſuprà dixit, Fortunæ varios euentus eſſe ſequutos, enumeratisque proſperis: At, inquit, alia ex parte caſtra ferè capta ſunt. Et infrà v.c habet, clamor fremitusque oriebatur, non, exaudiebatur.

Pars ſummum caſtrorum locum petere] Ita cc. vv.

Ac rurſus aliam in partem fugam petebant] Videtur legendum, aliam partem fuga petebant. Paulo pòſt legitur in vv.cc. ſibi ipſos ad pugnã eſſe impedimento vidit. Et: Signifero interfecto, ſigno amiſſo, &c.

Iudicari deberent] Placeret magis, debuerint; vt ſuprà lib. 1. Oppida expugnari non debuerint.

Ex ſexcentis, ad tres Senatores; ex hominum millibus ſexaginta, vix ad quingentos, &c.] Legendum ex Plutarcho, ex CD. ad III. Senatores; nam ſic habet Plutarchus in Cæſare; Πεντακόσιοι γὰρ ἀπὸ μυριάδων ἓξ σωθῆναι λέγονται, βουλευταὶ δὲ τρεῖς ἀπὸ τετρακοσίων. Locus Liuij in epitoma libri CIV. Ex eodẽ Plutarchi loco corrigitur.

In his primipilo P. Sextio Baculo] vv.cc. In his primopilo P. Sextio Pactio. & in antiqua inſcriptione eſt, PRIMOP. Quid autem ſit primopilus, dicetur infrà.

Aduatici, de quibus ſuprà ſcripſimus] vv. cc. Atuatici, de quibus ſuprà diximus. ita enim Oroſius lib. VI. & Dio. itẽ Ἀτουατικοὶ, lib. XXXIX. in hac ipſa re narranda.

Qui cùm iter in prouinciam noſtram atque Italiam facerent] vv.cc. habent: Qui cùm iter per prouinciam noſtram atque Italiam facerent, &c. Sex milia hominum reliquerunt, &c. deleta voce, vnà. Item v.c. habet: Homines præſertim tantulæ ſtaturæ.

Cuſtodiam ex ſuis, ac præſidium] Ita Faernus, non, cuſtodiæ, &, præſidio. & poſt: Turrim in muro ſeſe collocare confiderent. Item: Vt poſtea perſpectum eſt, &c. non, compertum eſt.

Quam ipſi ab alijs audiſſent] vv. duo cc. Audirent, & paulo pòſt, deſpoliaret, pro, diſpoliaret, antiqua ſcribendi ratione. Item: Quibus ad hæc Cæſar reſpondit.

ſpondit. In alijs autem libris deeſt vox, quibus.

Præſidia deducturos] In duobus vv. cc. eſt, non inducturos. Sed lib. III. de Bell. ciu. dixit: Deductis oræ maritimæ præſidijs. Item: Præſidijs omnibus deductis.

Pellibus induxerant] Libri manuſcripti habēt partim incluſerant, partim induerant. Sed vtraque lectio, gloſſa eſt. Supra enim in optimis libris eſt, ad galeas inducendas, pro eo quòd in alijs, induendas.

Pugnatumque ab hoſtibus ita acriter eſt] Ita legitur in vv. cc. cùm in alijs deſit verbum, eſt.

Sectionem eius oppidi vniuerſam Cæſar vendidit] Cicero lib. I. de Inuentione. Hoc commodè reprehenditur. Si dici poteſt ex hoſtibus equus eſſe captus, cuius prædæ ſectio venierit, &c. Hinc Sector dictus, qui ſectionem emebat. Aſconius in Verr. III. Sectores autem dicti, inquit, ſunt, qui ſpem lucri ſui ſecuti, bona condemnatorum ſimul auctionabantur, proque his pecunias penſitabant, poſtea pro compendio ſuo ſingula quæque populo vendituri, &c. Auctio autem huiuſmodi propoſita haſta fiebat. Feſtus: Haſtæ, inquit, ſubijciebantur ea, quæ publicè venundabantur, quia ſignum prœlij eſt haſta. Cicero lib. II. Philipp. Haſta poſita pro æde Iouis Statoris, bona Cn. Pompeij Magni, voci acerbiſſimæ ſubiecta præconis. Qui ad illud ſcelus ſectionis auderet accedere inuentus eſt nemo, præter Antonium. & lib. II. Offic. Sic par eſt agere cum ciuibus, non haſtam in Foro ponere, & bona ciuium voci ſubijcere præconis.

Vnellos, Oſiſinos, Curioſolitas, Seſuuios] Venelos, Oſiſmios, eſt in vv. cc. & ita legit Oroſius, & Plinius lib. IV. cap. XVIII. Curioſolitas autem, idem Plinius. De Seſuuijs nuſquam mētio, quòd ſciam. & fortaſſe Lexuuij, legendum, qui à Ptolemæo cum Venelis & Oſiſmijs numerantur. Λεξούβιοι, inquit, εἶτα οὐένελοι, μεθ' οὓς ὀσίσμιοι.

In deditionem poteſtatemque P. R. eſſe redactas]

vv.cc.habent,in dicionem, poteſtatemq́ue P.R. redactas eſſe. Quę lectio vera eſt;nam ita apud Ciceronem reperitur pluribus locis. In fragmento quoque legis Seruiliæ quod eſt apud me,habetur: QVOIQVE. IN. ARBITRATV. DICIONE. POTESTATE. P. R. &c.

Andes] Plinius lib.IV.cap.XVIII. Andes vocat. At Oroſius lib.VI.Andegauos.Tacitus lib:III.Andecauos & Thuronios.Lucanus lib.I.

Gens habitat caua pendentes rupe Gebenna.
Pictones immunis ſubigit ſua rura,nec vltra
Inſtabiles Turonos circum ſita caſtra coercent.
In nebulis Meditana tuis marcere peroſus,
Andus,iam placidi Ligeris recreatur ab vnda.

Quæ ciuitates] vv.cc. Quæque ciuitates.

Dies xv.ſupplicatio decreta eſt, quod ante id tempus acciderat nulli] vv.duo cc.habent,accidit,pro,acciderat. De ſupplicatione autem Cæſari decreta, Cicero in oratione de Prouinc.conſul. Dio lib.XXXIX. & Plutarchus in Cæſare. Ταῦτα, inquit, ἡ σύγκλητος πυθομένη, πέντε καὶ δέκα ἡμέρας ἐψηφίσατο θύειν τοῖς θεοῖς, καὶ σχολάζειν ἑορτάζοντας, ὅσας ἐπ' οὐδεμιᾷ νίκῃ πρότερον. Supplicatio autem erat quaſi triumphi prærogatiua quædam,decernebaturq́; Senatus decreto omnibus Dijs, quorum puluinaria Romæ eſſent, vt non vrbana tantùm multitudo,ſed agreſtium quoque de re benè geſta gratias ageret. Atque in ea decernenda,& magnitudinis victoriæ, & Imperatoris dignitatis ratio habebatur,vt ſcribit Liuius. M. Valerio, M. Horatio Cos. A.V. C.CCCIV. Sabinis deuictis, in vnum diem ſupplicatio decreta eſt. Rurſus Furio Camillo Veijs captis in quatriduum,quod ante nulli. Liuius lib.V. Ingens gaudium Romæ fuit, & priuſquam Senatus decerneret,plena omnia templa Romanarum matrum gratias dijs agentium erat. Senatus in quatriduum, quot dierum nullo ante bello,ſupplicationes decernit,&c. Cn. Quinctio ob victoriam ad Cynocephalas,dierũ quin-

que ſupplicatio decreta. Cn. Pompeio confecto Mithridatico bello, dierum XII. Cæſari primum XV. dierum, deinde XX. vt habetur infrà lib. IV. & VII. Hirtio, & Panſæ, & Cæſari iuniori, Mutina Colonia liberata, dierum quinquaginta ſupplicatio decreta eſt, vt ſcribit Cicero lib. IV. Philipp. Ciceroni togáto ſupplicatio decreta eſt, quod ante eum nemini. Cicero ipſe in Catil. orat. IV. & in Piſon. Dio lib. XLV. Quintilianus lib. II. cap. XVII. Ciceronis verba ſunt hæc: At etiam ſupplicatio Dijs immortalibus pro ſingulari eorum merito, meo nomine decreta eſt Quirites his verbis. Quòd vrbem incendijs, cæde ciues, Italiam bello liberaſſem.

NOTÆ
AD LIBRVM TERTIVM
DE BELLO GALLICO.

IN Antuates, Veragros, Sedunos] Videtur in vetuſtiſſimo exemplari ſcriptū fuiſſe Innantuates, vnde Librarius omiſſo altero, n, fecit in Antuates. ſed ſcribendum Nantuates; nam ipſe Cæſar lib. IV. habet, per fines Nantuatium. Præterea Plinius lib. III. cap. XX. Nantuates, inquit, Seduni, Veragri. & Strabo lib. IV. οὐέραγροι καὶ Ναντουάται. Vt de hac lectione, tot ſuffragantibus teſtimonijs, dubitandum non ſit.

Vt in ijs legionem] VV. CC. addunt, locis, poſt vocem, ijs, quæ fortaſſe adiecta eſt ab eo, qui locum explicare vellet. Paulo pòſt vbi eſt: Et ipſe cum reliquis eius legionis cohortibus, &c. à duobus VV. CC. abeſt copula, &, & quidem cum aliqua lectionis venuſtate.

Qui appellatur Octodorus] VV. CC. Octodurus; quæ lectio confirmatur loco Oroſij ex lib. VI. ex hoc Cæſaris, vt apparet, deſcripto, & teſtimonio Plinij ex lib. III. c. XX. qui huius vici oppidanos appellat Octoduranos.

Gallis ad hiemandum conceſſit, alteram vacuam ab his relictam cohortibus attribuit] vv.cc. habent, ab illis relictam. Sed parum refert vtro modo retineatur, dummodo verba luxata, ad hiemandum, ſuo loco reponantur, & ita legatur: Gallis conceſſit, alteram vacuam ab his relictam, cohortibus ad hiemandum attribuit. Sic enim Cæſar ſæpe locutus eſt. Paulo pòſt in vv.cc. eſt: Et frumentum eò comportari iuſſiſſet.

Neque eam pleniſſimam] Pleniſſimam legionem dicit, quæ habet omnes ſuos milites, Tribunos, Centurionesque, quomodo pleniſſimæ cohortes dicuntur à Cicerone lib. III. ep. VI. ad Atticum, cùm inquit: Illud me mouet in tanta militum paucitate abeſſe tres cohortes, quæ ſint pleniſſimæ. His contrariè dicuntur, infrequentes, & attenuatæ lib. III. de Bell. ciuil.

Et compluribus ſigillatim] v. c. manuſcriptus habet, ſingulatim. Et paulo pòſt in duobus vv.cc. ita collocantur hæc verba: Ne primum quidem impetum poſſe ſuſtineri, &c. ſine voce, ſuum.

Cùm neque opus hibernorum] vv.cc. habent: Cùm neque tempus hibernorum.

Interim rei euentum experiri] Videndum an, operiri, legi debeat; nam lib. III. de Bell. ciuil. dixit: Et tamen euentum expectans. & lib. VII. Euentum pugnæ expectabat.

Vix vt his rebus, quas conſtituiſſent, colloquendis] omnes ferè ſcripti libri habent, collocandis, pro colloquendis. & ita locutus eſt Hirtius de bello Alexandrino, in quo eſt: Sic rebus omnibus confectis, atque collocatis. Paulo pòſt ſcribendum, gæſaq;, non geſſaque. Sic enim habent vv.cc. & Pollux item, Γαισά.

Vt quæque pars caſtrorum nudata] vv.cc. habent: & quæcunque pars caſtrorum nudata, &c. Et paulo pòſt: Prælio diſcedebant, &c. ſine particula, cum. Item: Ad extremum deducta caſum, pro, perducta. & ita lib. II. locutus eſt, cùm ait: Si in eum caſum deducerentur.

cerentur, Hirtius de bello Alexandr. Vt ad extremum caſum omnes deducti viderentur.

Eos qui in ſpem potiendorum caſtrorum venerant] Putamus legi debere: Eos qui ſpe potiendorum caſtrorum, &c.

Atque vnam eſſe ſpem ſalutis docent] Verbum, eſſe, abeſt à vv.cc, in quibus paulo pòſt ita legitur hic locus: Atque alio ſe in hiberna conſilio veniſſe meminerat, alijs ſe occurriſſe rebus videbat, &c. quam lectionem Faernus retinuit. In alijs eſt, viderat.

Præfectos] Intelligit Præfectos caſtrorum, Præfectos euocatorum, Præfectos fabrûm, Præfectos equitum, Præfectos ſociûm, atque alios eiuſmodi Præfectos, qui plures erant in exercitu Romano.

Proximus Oceano in Andibus, hiemabat] vv.cc. habent: Proximus mare Oceanum, qui in Andibus hiemabat. Octauius Pantagathus legebat: Proximus mari Oceano in Andibus, &c. & ita planè habet vnus liber manuſcriptus. Forte legendum: Proximus mare Oceanum in Andibus hiemabat. Alius liber habet: Propius mare, &c. Paulo pòſt Faernus legebat: Frumenti petendi cauſa dimiſerat, &c. voce, commeatus, deleta, & mutato verbo dimiſerat, in, dimiſit,

In Vnellos] vv. cc. habent: Venelos, Seſuuios: vt fortaſſe Lexuuios legendum ſit, de quibus ſuprà dictum eſt. Alij libri habent Euſubios, pro, Seſuuios. Item: M. Trebonius Gallus, &c. cui lectioni ſuffragatur vetus inſcriptio Romæ. Q. TREBONIVS. Q. L. C LA. GALLVS. EX PATRIBVS LIBERTINIS. In vulgatis eſt, M. Trebius. Paulo pòſt vv. cc. & Faernus habent: Reliquos antecedunt, pro, ceteros. Item: Eo mari, pro, eodem mari.

In magno impetu maris atque aperto] Notanda eſt forma loquendi. Nec enim placet amici mei coniectura, qui exiſtimabat legendum, in magni impetus mari, atque aperto. Cæſar ipſe paulo pòſt. Simili modo

locutus

locutus eſt, cùm ait. Longè aliam eſſe nauigationem in cócluſo mari, atque in vaſtiſſimo ac apertiſſimo Oceano, &c. ſiue vt eſt in alijs libris, atq. apertiſſimo Oceano, &c. Apertum autem mare dixit Oceanum, concluſum noſtrum.

Ab his fit initium retinendi Silij, atque Velanij] In vv. cc. additum eſt: Et ſi quos intercipere potuerût.

Eundemque omnis fortunæ exitum eſſe laturos] vv. cc. habent: relaturos. Placeret tamen omnes, pro, omnis. Paulo pòſt in v. c. eſt, accepeiint, pro, acceperant. Item; recipere, pro, recuperare. Sed cùm in alio libro ſit, reciperare, inde factum videtur recipere. Sic enim habet v. c. Si velit ſuos reciperare, obſides remittat, &c. ſine voce, ſibi. Paulo pòſt Faernus legebat: Quòd ipſe aberat longius.

Quod influit in Oceanum] particula, in, abeſt à vv. cc. in quibus paulo pòſt ſcriptum eſt: Reliquæque item ciuitates, &c. cùm in alijs deſit vox, item. Et: Quod nomen ad omnes nationes ſanctum, &c. pro, apud omnes, &c.

Propter inſcitiam locorum] In vv. cc. tum hîc, tum infra duobus locis pro, inſcitia, ſcriptum eſt, inſcientia, & paulo pòſt ita hæc verba collocantur: Propter inopiam frumenti.

Socios ſibi ad id bellum Oſiſmios, Lexouios, Namnetes, Ambianos, Morinos, Diablintes, adſciſcunt] Ita legitur hic locus in vv. cc. & ita habet Oroſius lib. VI. niſi quòd pro Ambianos, edit, Ambibaritos. Quæ ſcriptura confirmatur infrà duobus locis lib. IV. & VII. Ναμνῆται dicuntur etiam à Ptolemæo, & Plinio in codicibus emendatis. Qui autem Oroſio Diablintes, ijdem Διαβλίνται Ptolemæo; quamuis in vulgatis libris ſit, Διαβλίται. Plinius habet Diamblindas, ex antiqua conſuetudine ſcribendi.

Bellum geſturum eſſe conſtabat] Verbum, eſſe, abeſt à vv. cc. in quibus paulo pòſt verba quę ſequuntur,

ita collocantur: ſed tamen multa Cæſarem, &c. Pro eo autem quod eſt in vulgatis omnibus, libertati ſtudere, habent vv. cc. libertatis ſtudio incitati; quod fortaſſe gloſſema eſt. Item: Qui proximi Rheno ſunt, ſine voce, flumini, quæ forte adiecta eſt ab aliquo χωματικῶς.

In extremis lingulis] Linguis eſt in vv. cc. & ita Pacuuius dixit in Anchiſe. Id promontorium, cuius lingua in altum proijcit. Promunturium autem ſcriptum eſt in exemplaribus ex antiqua ſcribendi ratione. Lingua, Feſtus inquit, promontorij genus, &c.

Atque his fermè mœnibus adæquatis, ſuis fortunis deſperare cœperant] Totus hic locus ita legitur in vv. cc. Atque iiſdem oppidi mœnibus adæquatis, deſperare ſuis fortunis cœperant.

Iiſdem opportunitatibus loci defendebant] vv. cc. habent: iiſdem loci opportunitatibus. Et fortaſſe, vox, loci, abundat. Paulo pòſt habent: Tempeſtatiumque accommodatę. Naues totæ, &c. Item: Latitudinem, pro, altitudinem. Item: ſiue propter inopiam lini, atq; eius vſus inſcientiam. & paulo pòſt: ab æſtu relictæ. Et: Caſus erant extimeſcendi.

Circiter ccxx. naues eorum paratiſſimæ, atque omni genere armorum ornatiſſimæ è portu profectæ] Liber Faerni habet, ducentæ naues. Sed repugnant alij libri, & Oroſius, qui locum hunc ex Cęſare iiſdem penè verbis deſcripſit: Continuò, inquit, ccxx. naues eorum paratæ, ac omni genere telorum inſtructiſſimę, progreſſæ portu ex aduerſo reſtiterint. Dio autem, qui Venetos nullo telorum genere inſtructos veniſſe ſcribit, videtur aliter apud Cæſarem legiſſe.

Aut qua ratione pugnæ inſiſteret] v.c. Aut quam rationem, &c. Quæ lectio magis placet; nam ita Cæſar ipſe alibi, & Terentius item locutus eſt, cùm ait: Aut quam inſiſtam viam, incertus ſum.

Non abſimili forma muralium falciū] v.c. ruraliū.

Qui

Qui antemnas ad malos diſtinebant] Vnus liber manuſcriptus habet, detinebant; quod non placet. eſt enim diſtinebant poſitum pro, deligabant; quo verbo idem Cæſar vſus eſt lib. IV. cùm ait: Binis vtrinque fibulis ab vtraque parte diſtinebantur. & lib. I. de Bell. ciuil. Has quaternis ancoris ex quattuor angulis diſtinebat. Paulo pòſt in vv. cc. eſt, perrumpebantur, pro, prærumpebantur. &, præciſis, pro, abſciſis. Totus autem hic locus ita ab Oroſio deſcribitur lib. VI. Hoc plurimum auxilio fuit, quòd falces acutiſſimas non pertinaciter contis præfixas, funibus autem ſubnexis parauerat, quibus cùm opus eſſet, apprehenſos eminus rudentes, ſubductis haſtilibus per funem falcem trahendo, ſuccideerent. His celeriter expeditis diſrumpi hoſtilium antemnarum armamenta præcepit, ita antemnis ruentibus, &c. Videndum autem an pro diſiectis legendum ſit, deiectis, ob ea quæ Cæſar dicit, antemnæ neceſſariò concidebant. Strabo lib. IV. Ῥωμαίων ἀνέμῳ φερομένων, οἱ Ῥωμαῖοι τὰ ἱςία δορυδρεπάνοις, ἦν γὰρ σκυτινὰ διὰ τὴν βίαν τῶν ἀνέμων.

Quod poſtquam fieri barbari animaduerterunt] Ita collocantur hæc verba in vv. cc. in quibus paulo pòſt, in quam, legitur, pro quo. De malacia verò ita Feſtus: Flaſtra dicuntur, cùm in mari fluctus non mouentur, quam Græci μαλακίαν vocant. Cùm autem Plinius lib. XXIII. cap. VI. hoc verbum vſurpet pro ſtomachi redundatione, videndum an libro Eccleſiaſtici cap. XXX. pro malitia, legendum ſit, malacia. Nam vulgò legitur, vbi eſt: Melior eſt pauper ſanus, & fortis viribus, quàm diues imbecillis, & flagellatus malitia. Paulo pòſt v. c. habet: Maximæ fuit opportunitati. Item: Quiquid vbique fuerat, &c.

Iis præerat Viridouix] In vv. cc. habetur, Vridorix, tum hic, tum infrà. Item, Eburouices, pro, Eburonices. Legendum autẽ ſine diſtinctionis nota, Aulerci Eburonices; nam ita habet Oroſius, & Plinius lib. IV. cap. XVI. & Ptolemæus.

In contemptum Sabinus veniret] Liber Faerni, & vnus manuſcriptus habent, contemptionem; quo verbo Cæſar vſus eſt lib. III. de Bell. ciuil. Paulo pòſt legitur in vv. cc. ſine copula, &, Quid fieri velit, edocet.

Legato dimicandum non exiſtimabat] Videndum an verbum legato, ſit inducendum, & paulo pòſt ſcribendum ſit: occaſionem negotij benegerendi dimittendam non eſſe. Sic enim alibi dixit, & lib. v. Ne quam occaſionem rei bene gerendæ dimittat. & hoc ipſo libro: Ne reliqui negotij gerendi facultatem dimitteret.

Læti velut explorata victoria] v. c. habet: Lęti vt explorata, &c. Sed lib. v. quaſi parta iam, & explorata victoria, dixit.

Propter ea quæ ferebant, onera] vv. cc. habent: propterea quòd ferebant onera. & paulo pòſt videtur legendum: Vt ne primum quidem noſtrorum impetum ferrent, &c. pro, ne vnum quidem, &c. nam ſic locutus eſt ſupra, cùm dixit: Ne primum quidem poſſe impetum ſuſtineri exiſtimabant. & lib. VI. Ac vix primum impetum choors in ſtatione ſuſtinet. Error videtur fluxiſſe ex ea nota, qua vox, primum, in vv. cc. ſcripta erat hoc modo: NE. $\overset{M.}{I.}$ QVIDEM. IMPETVM. Exanimati autem verbo vſus eſt Cæſar libro etiam II. cùm dixit: Curſu atque laſſitudine exanimatos. & lib. III. de Bell. ciuil. Vt duplicato curſu Cæſaris milites exanimarentur.

Ex tertia parte Galliæ eſt exiſtimanda] vv. cc. habent, æſtimanda. Item: Præconinus. Quæ lectio vera eſt. L. verò Manilius, quod nomen in aliquibus ſcriptis libris poſitum eſt, pro L. Manlio, non placet. Nam in vulgatis libris eſt L. Manlius, qui Conſul fuit iterum anno DCLXXXIX. ſequenti autem Proconſule. Vt videatur rectè additum, paucis ante annis, &c. cùm hæc geſta ſint anno Vrbis DCXCVIII.

Toloſa, Carcaſone, & Narbona, quæ ſunt ciuitates

Galliæ

Galliæ prouinciæ finitimæ, ex his regionibus nominatis euocatis] Ita ſcriptum eſt in vv.cc. cùm in alijs deſit nomen, Carcaſone. Ptolemæus: τολῶσα, Καρκασὼν, ναρβών. Videntur autem abundare verba illa Galliæ, itemq. ex his regionibus, & ita fortaſſe totus locus legendus: Multis præterea viris fortibus Toloſa, Carcaſone, & Narbona, quæ ſunt ciuitates prouinciæ finitimæ, nominatim euocatis. Sic enim infra locutus eſt, cùm dixit: Aeduis, Seguſianiſque, qui ſunt prouinciæ finitimi, &c. vt videantur verba, quæ diximus, eſſe χωλαστικῶς adiecta.

In Sontiatum fines] vv. cc. habent, ſociatium, conſtanti ſcriptura, vt eſt apud Oroſium in vv. cc. & item Plinium manuſcriptum lib. IV. cap. IX. Dio etiam mendoſè pro εἰς σωτιάτας, habet εἰς ἀπιάτας.

Cuius rei] Videtur ſcribendum, re. Nam ita Cæſarem docuiſſe ſcribendum eſſe in libris de analogia, tradit Agellius lib. IX. cap. XIV. Paulo pòſt, videtur abundare vox, ſecturæ, ſiue vt eſt in alijs, ſtricturæ; nam ipſe Cæſar lib. VII. ſic locutus eſt, cùm dixit: Quod apud eos magnæ ſunt ferrariæ.

Quos illi Soldurios appellant] Athenæus lib. IV. ſi modò quæ circumfertur editio, mendo vacat, Silodunos hos nominat his verbis: Νικόλαος, δὲ ὁ Δαμασκηνὸς, ἀδιάτομον τὸν τῶν σωτιανῶν βασιλέα φησὶν ἑξακοσίους ἔχειν λογάδας περὶ αὐτὸν, οὓς καλεῖσθαι ὑπὸ γαλατῶν τῇ πατρίῳ φωνῇ σιλοδούνους. τοῦτο δ' ἐστὶν ἑλληνιστὶ εὐχωλιμαῖοι.

Adcantuanus] In alijs libris eſt, Adiatonius. Vtrunque mendoſè. Vera huius nominis ſcriptura extat apud Athenæum, cuius è libro VI. verba ſunt hæc: Ἀδιάτομον τὸν τῶν σωτιατῶν βασιλέα, ἔθνος δὲ τοῦτο κελτικόν. & ita Plutarchus.

Quorum ſe amicitiæ dediderint] Videndum an legi debeat, deuouerint; nam ſuprà dixit: Cum ſexcentis deuotis. & infrà: Cuius ſe amicitiæ deuouiſſet.

Mori recuſaret] vv.cc. habent: mortem recuſaret. Et

Et paulo pòſt ſic legitur in vv. cc. Repulſus in oppidum eſt: tamen vti eadem deditionis conditione dederetur, &c.

Vocontiorum] v. c. habet, Vocatium. & ita Dio lib. xxxix. & infrà eſt Vocates.

Finitimæ Aquitaniæ] Vox, Aquitaniæ, videtur adiecta eſſe, vt ſuprà, Galliæ, hoc ipſo libro, cùm pro Galliam, ſoleat Cæſar prouinciam dicere.

Duplici acie inſtructa] vv. cc. inſtituta, habent pro inſtructa; & collectis, pro, collatis. Et paulo pòſt pro, ſub ſarcinis inferiore animo adoriri, videndum an ſit ſcribendum, ſub ſarcinis in itinere adoriri. Nam ita locutus eſt Hirtius lib. viii. cùm dixit: ſub ſarcinis in itinere aggreſſi. vv. autem cc. partim habent infirmiores, partim infirmiore.

Cum ſua conctatione, atque opinione timidiores hoſtes, noſtros alacriores effeciſſet] Aliàs admonuimus in noſtris ad Cæſarem notis, in libro Faerni ſcriptum eſſe, cum ſua cunctatio atque opinio, &c. Videndum autem ne pro ſua, rectius ſit, ipſa, nam ita locutus eſt Liuius lib. vii. cùm ait: Denique cum ipſa cunctatio, & ijs animos minuiſſet, & auxiſſet hoſti.

Atque his proruptis] Liber Faerni habet, prorutis. pro, proruptis. Et paulo pòſt, Eluſantes ſcribẽdum, pro, Fluſtates; ſic enim habet Plinius, & Claudianus in Rufinum, cùm ait: Muros inuadit Eluſæ.

Bellum gerere cœperunt] vv. cc. habent: Bellum agere inſtituerunt. Et paulo pòſt: Cęſar cùm perueniſſet, &c. deprodiderunt, pro, deſiderauerunt. Item: Reliquis item ciuitatibus, &c.

G NOTÆ

NOTÆ
AD LIBRVM QVARTVM
DE BELLO GALLICO.

VSIPETES, Germani,& item Tenchtheri]Cornelius Tacitus Vſipios vocat in vita Agricolæ, & Vſipetes lib. 1. Annalium; Plutarchus οὐσιπέτας καὶ τεντερίδας. Ptolemæus οὐισπούς, καὶ τηγγέρους; vt verior ſcriptura exiſtimanda ſit, Vſipetes, quæ in vv. cc. conſtante reperitur. Paulo pòſt pro, quò Rhenus influit. vv, cc. habent, cui,&c.quod factum videtur ex quoi, vt tunc ſcribebant pro,cui.

Reliqui domi manent;pro ſe atque illis colunt] Ita legitur hic locus in v. c. Et paulo pòſt: Præter pelles habeant quicquam.

Incolendi cauſa] Placet lectio veterum librorum, colendi cauſa;qua lectione cõfirmatur ſuperior emendatio:Pro ſe atque illis colunt. Infrà vbi eſt: Et immani corporum magnitudine homines efficit, &c.Liber Faerni non habet vocem,corporum;quæ tamen abundare non videtur,vel ex hoc Melæ teſtimonio, qui lib. III,cap.III.ita de his ſcribit: Qui habitant,immanes ſunt animis,atque corporibus.

Et lauentur in fluminibus] De hac Germanorum conſuetudine lauandi ſe in fluminibus,ita ſcribit Galenus, ὑγιεινῶν.α΄.τίς γὰρ ἂν, inquit, ἡμῶν ὑπομείνειε τῶν παρ' ἡμῖν ἀνθρώπων εὐθὺς ἅμα τῷ κυηθῆναι ἔτι θερμὸν τὸ βρέφος ἐπὶ τὰ τῶν ποταμῶν φέρειν ῥεύματα, κἀνταῦθα καθάπερ φασὶ τοὺς Γερμανοὺς ἅμα πειρᾶν αὐτοῦ τῆς φύσεως, ἅμα τε καὶ κρατύνειν τὰ σώματα, βάπτοντας εἰς τὸ ψυχρὸν ὕδωρ ὥσπερ τὸν διάπυρον σίδηρον. Virgilius lib.VIII.

——— natos ad flumina primum
Deferimus,ſæuóque gelu duramus & vndis.

& Va-

& Valerius Flaccus.

——— *vbi tam ſæuo durauimus amne*

Progeniem, natosq; rudes, &c. In Græco epigrammate eſt:

Θαρσαλέοι κελτοὶ, ποταμῷ ζηλήμονι ῥήνῳ
Τέκνα ταλαντεύουσι, καὶ οὐ πάρος εἰσὶ τοκῆες,
Πρὶν παῖν ἀθρήσωσι λελυμένον ὕδατι σεμνῷ.

Quibus maximè Galli delectantur, &c.] v. c. habet: Quibus maximè Gallia delectatur, quæque immenſo parat pretio.

Aſſuefaciunt] Liber Faerni habet, aſſuefecerunt. Et paulo pòſt in vv. cc. patiuntur eſt pro, ſinunt.

Vt eſt captus Germanorum] Satis ineptè faciunt, qui legunt: Vbi eſt caput Germanorum. Hæc autem formula vſitatior eſt apud Scriptores, quàm vt exemplis confirmari debeat. Terentius Adelphis: Vt captus eſt ſeruulorum non malus, neq; iners. Cicero Tuſcul. lib. II. Græci autem homines non ſatis animoſi, &c. vt eſt captus hominum, ſatis hoſtem aſpicere non poſſunt.

Et paulo, qui ſunt eiuſdem generis, etiam cæteris humaniores] In vv. cc. ita legitur hic locus: Et paulo quàm ſunt eiuſdem generis & cęteris humaniores. Faernus legebat: qui paulò ſunt eiuſdem gentis, & cęteris humaniores. Fortaſſe ſcribendum: Et paulo quàm ſunt eiuſdem generis, cæteri etiam humaniores. Paulo pòſt in vv. cc. Multumque ad eos mercatores, ſcriptum eſt pro, multique ad eos, &c.

Ac multò humiliores, infirmioresque redegerunt] Faernus ex v. c. legebat, reddiderunt.

In eadem cauſa fuerunt Vſipetes] Ita locutus eſt Cicero cùm alibi, tum lib. I de Finib. In eadem, inquit, cauſa ſunt, qua anteaquam nati, &c. & item: Negat Platonem, ſi ſapiens non ſit, eadem eſſe in cauſa, qua Dionyſium tyrannum.

Eſt autem hoc Gallicæ conſuetudinis] vv. cc. habent:

 bent:

bent: Eſt enim hoc Gallicæ,&c. Item: Quibuſq ue ex regionibus,&c. his rumoribus,&c. ſine copula,&c.

Cum incertis rumoribus ſeruiant, & pleriſque ad voluntatem eorum ficta reſpondeant] Ita locutus eſt Plautus in Trinummo, cùm dixit: Nec tuis depellor dictis, quin rumori ſeruiam. Videndum tamen ne ita verius legatur: Cum incerta, vt eorum auribus ſeruiant, & plerumque ad voluntatem eorum ficta reſpondeāt. Atque ita locutus eſt Cæſar ipſe lib. II. de Bell. ciuil. cùm de Curionis perfugis ſcribit his verbis: Ij ſeu verè quam habuerant opinionem perferant, ſiue etiam auribus Vari ſeruiant.

Omniaque quæ poſtulaſſent] vv. cc. habent, omnia, quæ poſtulaſſent,&c. ſine copula, que.

Vel patiantur eos tenere] In vv. cc. ita collocantur hæc verba: Vel patiantur tenere eos, quos armis poſſederint,&c. Attribuere autem agros, itemque dare, vt infrà, verba ſunt ex agrarijs legibus petita. Paulo ſuprà, ſcribendum, Condruſorum; ita enim eſt in vv. cc. & Condruſos infrà habet Cæſar ipſe, niſi fallor, duobus locis.

Sed licere, ſi velint, in Vbiorum finibus] vv. cc. habent: ſi vellent. & paulo pòſt, appropinquat, pro, appropinquauit.

Ambiuaritos] vv. cc. Ambibaritos, & ita Oroſij vetus exemplar. & pòſt: Tribocorum, vt Ptolemæus, & Strabo lib. IV. Item: Mediomatricorum, qui Μεδιοματρικοὶ Straboni, licet Ptolemæo Μεδιομάτρικες.

Quæ appellatur Vacalos] v. c. habet, Vecalis, ſiue vt habet Tacitus lib. II. Vahalis. Videndus Plinius lib. IV. cap. XV.

Multiſque capitibus in Oceanum influit] Contra veterum ferè omnium ſcriptorum auctoritates caput pro oſtio Cæſar vſurpauit. Dicitur enim caput aquæ, vnde naſcitur, vt docet Vlpian⁹ lib. I. D. de aqua cotid. & æſtiu. Mela lib. III. cap. II. Rhenus ab Alpibus decidens,

cidens, propè à capite duos lacus efficit. & lib. II. cap. IV. Interfluit Timauus nouem capitibus exurgens, &c. In antiqua quoque inſcriptione eſt: AQVAM CLAVDIAM ET ANIENEM PERDVCTAS A DIVO CLAVDIO, ET POSTEA A. DIVO. VESPASIANO VRBI RESTITVTAS CVM A CAPITE AQVARVM .A. SOLO VETVSTATE DILAPSÆ ESSENT, &c.

Cùm ipſi non ampliùs DCCC. equites haberent] Ita planè edit Plutarchus, citato hoc ipſo Cæſaris loco ex Commentarijs, ὁ μὲν Καῖσαρ, inquit, ἐν ταῖς ἐφημερίσι γέγραφεν ὡς οἱ βάρβαροι διαπρεσβευόμενοι πρὸς αὐτὸν ἐν σπονδαῖς ἐπιθοῖντο καθ' ὁδὸν, καὶ διὰ τοῦτο τρέψαιντο τοὺς αὐτοῦ πεντακισχιλίους ὄντας ἱππεῖς ὀκτακοσίοις τοῖς ἐκείνων μὴ προσδοκῶντας. Hæc quidẽ Plutarchus. vv. tamen cc. habent ∞ ccc. ſed puto erratum eſſe à librario in nota D. quam mutauit in ∞ Appianus D tantùm habet. Verba verò quæ antecedunt, ita collocantur in vv. cc. Quorum quinque milium erat numerus. Paulo pòſt legitur in vv. cc. Rurſus ijs reſiſtentibus, &c. cùm in alijs deſit vox, ijs.

Illum ex periculo eripuit] vv. cc. non habent dictionem, ex. Et paulo pòſt ita in vv. cc. collocantur & leguntur hæc verba: Eadem & ſimulatione, & perfidia Germani vſi, &c. Simul, vt dicebatur, purgandi ſui cauſa, &c. perturbantur, copiáſne aduerſus hoſtem ducere, an caſtra defendere, an fuga ſalutem petere præſtaret.

Et tanti belli timore] vv. cc. habent: Ex tanti belli timore.

Priſtini diei perfidia incitati] Videtur legendum: Die priſtini perfidia incitati, ex ipſius Cęſaris auctoritate, quam recitat Agellius lib. IX. cap XIV. ex libro do analogia ſecundo, in quo præcipitur, dicendum eſſe huius die. Idem Agellius lib. X. cap. XXIV. ita ſcribit: M. Tullij ætate die quinte, & die quinti pro aduerbio copulatè dictum eſt, non die quincto. Diuus etiam

Auguſtus memoriarum veterum exſequentiſſimus, linguæ Latinæ non neſcius mundiciarum, patris ſui in ſermonibus ſectator, in epiſtolis plurifariam ſignificatione iſta dierum non aliter vſus eſt, Die noni, Die quinti, &c. (& paulo pòſt) Die priſtini quoque eodem modo dicebatur, quod ſignificabat die priſtino, id eſt, priore, quod vulgò pridie dicitur, conuerſo compoſitionis ordine, quaſi priſtino die.

Sicambrorum] Sugambrorum habet v.c & Oroſius manuſcriptus, itemque Horatius in Odis. à Strabone dicuntur Σούγαμβροι, & à Ptolemæo Σύγαμβροι.

Occupationibus populi Romani] vv. cc habent, occupationibus Reipublicæ, Et paulo pòſt ita: Tantum eſſe nomen apud eos atque opinionem, &c. etiam ad vltimas Germanorum nationes vti opinione, &c. Item: Sed nauibus tranſire ſe, neque, &c.

Hæc cum machinationibus, &c.] Totus hic locus ita legitur in vv. cc. Hęc cum machinationibus demiſſa in flumen defixerat, feſtuculisque adegerat, non ſublicæ modo directa ad perpendiculum, ſed pronè ac faſtigiatè, vt ſecundùm naturam fluminis procumberent, His item contraria duo ad eundem modum dijuncta, &c. Quas autem hîc Cęſar ſublicas dixit, eas ſublices vocat Salluſtius in hiſtorijs, referente Pompeio Feſto, qui Volſcorum lingua trabes ita appellari dicit, à quibus pons Sublicius ſit dictus: Eædem, Subijces ab alijs dicuntur, quomodo obijcies ab antiquis vſurpatum eſt, vt notat Agellius lib. IV. cap. XVII. ſed ſublicas, vt hîc, vocat auctor Lexici antiqui Latinogræci: Sublicæ, inquit, Καταπῆγες αἱ ἐνποταμῷ τὴν γέφυραν ὑποβαστάζοντες. Feſti fragmentũ ita ſuppleri poteſt: Sublicium pontem quidam putant appellatum eſſe à ſublicibus, peculiari vocabulo Volſcorum, quæ ſunt ligna in latitudinem extenſa; quæ non aliter Formiani vocent, quàm à nomine librorum; & quæ ab alijs ſcriptoribus ſublices vocantur, quòd ſub eis aqua licens laberetur,

laberetur, dictæ: In qua opinione fuit . . . . . . qui & meminit Sublici pontis; & Næuius, qui ait in belli Punici libro . . . . . . quàm liquidum Sublicio tranat ponte amnem, & ab tabulis qui adhuc nomen retinent . . . . Salluſtius libro quarto hiſtoriarum. Ne intumiendi pontis Sublici . . . . Sublicibus cauata . . . . . eſſent.

Quæ pro ariete ſubiectæ] Expreſſit, vt videtur, etymon nominis ſubicæ, ſic enim alij legunt, & ita protuliſſe Cęſarem putant. Has Ennius ſubices dixit, eodem ſcilicet modo, quo ſublicæ, ab alijs ſubices dictæ ſunt. Feſtus: Subices, Ennius in Achille pro ſubiectis poſuit, cùm dixit: Nubes per ego deum ſubices humidas, vnde oritur imber ſonitu læuo. Verba autem Ciceronis ex Topicis, quæ docti viri adducunt (Iacere telum voluntatis eſt: ferire quem nolueris, fortunæ; ex quo aries ille ſubicitur in veſtris actionibus, ſi telum manu fugit, magis quàm iecit, &c.) nō faciunt ad hūc Cæſaris locum, ſed ad legem Regiam, cuius meminit Seruius in fragmentis in Virgilium. Ea lex his verbis concepta erat: Si quis hominem liberum ſciens dolo malo morti duit, paricida eſto. ſi inprudens ſe dolo malo occiſit, pro capite occiſi, & natis eius en do contione arieté ſubicito. Atq. ad hanc legē reſpexit Seruius in carmen illud in Georgicis: Aries ſit candidus ipſe; cùm ſcribit: Benè addidit, ipſe, quaſi qui vt dominus gregis eſt: aut qui ante pro domino capital dari conſueuerat. Nam apud maiores homicidij pœnam noxius arietis damno luebat, quod in Regum tabulis legitur. &, Feſtus: Subicere arietem in Commentario xv. iuris Pontificij Antiſtius Labeo eſſe ait dare arietem, qui pro ſe agatur, cędatur. Idē Feſtus in fragmentis: Subici aries dicitur, qui agitur, vt cædatur. quod ſit, vt ait Cincius in libro de officio iuriſconſulti, exemplo Athenienſium, apud quos expiandi gratia aries inigitur ab eo qui ſcelus admiſit, pænæ pendendæ

 loco.

loco. Quod autem eſt in vv. cc. pro pariete, id ex loci obſcuritate, irrepſit.

A barbaris miſſæ] Videtur legēdum, immiſſæ. Paulo pòſt in vv. cc. eſt, intendit, pro, contendit. Item: Vt Sugambri ex eo tempore, &c. vt videatur legendum, at Sugambri ex eo tempore. Item: Frumentiſque ſucciſis, pro, frumentiſque ſuccenſis.

Sueuos poſteaquam, &c. in ſiluis deponerent, &c. & ſi tempus anni ad bellum gerendum defecerat, tamen magno vſui ſibi fore arbitrabatur, ſi modò inſulam adiſſet: genus hominum, &c. ita eſt in vv. cc.

Neque enim temerè præter mercatores adit ad illos quiſquam] In vv. cc. eſt; Neq. enim temerè præter mercatores illò adit quiſquam. Paulo pòſt in vv. cc. habetur, Euocatis ad ſe vndiq; mercatoribus, &c. pro conuocatis. quæ lectio vera eſt; & confirmatur loco ſuperiore.

Ad maiorum nauium multitudinem] vv. cc. habent: Ad maiorem nauium, &c.

Priuſquam periculum faceret, idoneum eſſe arbitratus, C. Voluſenum, &c.] Rectè, vt opinor, emendarunt docti viri, prius qui periculum faceret, &c. & ita locutus eſt Cæſar lib. III. de Bell. ciuil cùm ait: Hunc Cæſar iudicauerat idoneum, quem cum mandatis ad Pompeium mitteret.

Qui pollicerentur obſides dare, atque imperio P. R. obtemperare] ita eſt in vv. cc. Verbum autem paratos, quod reperitur in vno manuſcripto, opinor adiectum eſſe, nam Plautus in Caſina ita planè locutus eſt cùm dixit: Is mihi locum dixit dare. & Cæſar ipſe ſuprà lib. II. Illi ſe quæ imperaret, facere dixerunt. Paulo pòſt, remittit, pro remiſit eſt in vv. cc.

Morinorum legati ad eum venerunt] vv. cc. habent: Morinorum ad eum legati venerunt.

Seque ea quæ imperaſſet, facturos pollicerentur. Hoc ſibi ſatis opportunè, &c.] Ita legitur hic locus in vv. cc.

vv. cc. & paulo pòſt. Neque has tantularum rerum occupationes ſibi Britanniæ anteponendas iudicabat, &c. cùm in alijs deſit vox, ſibi.

Quicquid præterea nauium longarum habebat, Quæſtori, Legatis, Præfectiſque diſtribuit.] In vv. cc. eſt: Quæſtoribus, pro, Quæſtori, vt intelligi poſſit, plures Quæſtores Cæſarem habuiſſe. Nam lib. v. ſic habetur: Interim ab omnibus Legatis, Quęſtoribuſque, quibus legiones transdiderat, &c. Sed opinor Quęſtori veram lectionem eſſe. In ſingulas enim prouincias ſinguli Quæſtores mitti ſoliti erant, qui publicam pecuniam curarent, & prædam ſtipendiumque exercitui ſoluerent, poteſtate ſibi à Republica, non autem ab Imperatore delegata, cui filiorum loco erant. Cicero in Diuin. Tu, cùm Quæſtor ad exercitum miſſus ſis, cuſtos non ſolùm pecuniæ, ſed etiam Conſulis, particeps omnium rerum, conſiliorumque fueris, habitus ſis in liberûm loco, ſicut mos maiorũ ferebat. Hanc lectionẽ cõfirmat alius locus in hoc ipſo libro, in quo ita ſcriptũ eſt, conſentientibus omnibus codicibus. Conſilio cum legatis & Quæſtore communicato, &c. Et lib. I. Singulis legionibus ſingulos legatos, & Quæſtorem præfecit. Paulo pòſt in vv. cc. habetur: à millibus paſſuum q̃cto. Item, tribuit, pro, diſtribuit, & deducendum, pro, ducendum.

Tertià ferè vigilia ſoluit] vv. cc. habent: naues ſoluit, &c. & ita locutus eſt infrà: Paulo pòſt mediam noctem naues ſoluit. Item in exemplaribus manuſcriptis eſt progredi, pro eo quod in alijs eſt, congredi.

Atque ita montibus anguſtis] vv. cc. habent: adeò mõtibus anguſtis. Docti autem viri legendum putant, montium anguſtijs, vel, Atque ita montibus continebatur. Paulo pòſt in vv. cc. habetur: Hunc ad egrediendum locum nequaquam idoneum arbitratus, dum, &c.

Maximeque vt res maritimæ] vv. cc. habent: Maximè,

mè,vt maritimæ res poſtularent,vt quàm,&c. Alij legunt: Vt militaris ratio,maximeque res maritimæ poſtularent,vt quoniam,&c. nam liber vnus manuſcriptus habet,vt quia.

Simul de nauibus] vv. cc. habent: ſimul & nauibus, &c.

At noſtris militibus cunctantibus] vv. cc. habent: Ac noſtris militibus cunctantibus,&c.quæ lectio vera eſt.Paulo pòſt in vv.cc.legitur:Deſilite, inquit, milites,ſiue vt in alio eſt,commilitones,niſi vultis aquilam hoſtibus prodere.In alio libro manuſcripto eſt: Deſilite,inquit,milites, vultis aquilam hoſtibus prodere? Item: Ex naui ſe proiecit.Atque hæc collocatio verborum venuſtior eſt.Infrà: Hoc vnum Cæſari ad priſtinam fortunam defuit.

In vniuerſos tela conijciebant] Liber vnus manuſcriptus habet aduerſos, pro vniuerſos; vt videatur fortaſſe legendum,auerſos.

Cùm ad eos Imperatoris mandata perferrent] vv. cc.habent:Cùm ad eos Oratoris modò Cęſaris mandata perferret.& paulo pòſt habent, contulerunt, pro, coniecerunt.Item:Interea ſuos in agros remigrare iuſſerunt, principesque vndique conuenire, & ſe ciuitatesque ſuas Cæſari commendare. His rebus pace confirmata, &c.

Quæ maritimos æſtus] vv. cc. habent: Qui dies maritimos æſtus,&c.& ita etiam habet alius liber manuſcriptus.

Item ſpeculatoria nauigia] Liuius lib.xxii. Inde, inquit,duæ Maſſilienſium ſpeculatoriæ præmiſſæ, &c. Quæ ex Polybianis illis,vt videtur, verſa ſunt,Προαπέστειλε κατασκεψομένας δύο ναῦς ταχυπλοούσας μασσαλιωτικάς, &c. Ex quibus locis ſatis patet,quæ ſint ſpeculatoria nauigia.

Magno ſui cum periculo deijcerentur] Quidam legunt, reijcerentur,ex loco inferiore. Sed placet deijcerentur.

rentur. Paulus leg. VII. D. leg. Rhod. Cum depreſſa nauis, aut deiecta eſſet.

Compluribus nauibus fractis reliquæ cùm eſſent, &c.] In vv.cc. &c. Cum pluribus nauibus fractis reliquæ eſſent, &c.

Reliquisque armamentis amiſſis] Videndus Plinius lib. XIX. cap. II. de Sparto Hiſpaniæ citerioris, quanto ſit in vſu omnibus terris, nauium armamentis, machinis ædificiorum, &c.

Ex continenti comportari] vv. cc. habent, comparari. & paulo pòſt, effecit, pro, efficit. Item: nuntiarunt, pro, renuntiarunt.

Et cùm ſe inter equitum turmas inſinuauere, & ex eſſedis deſiliunt, & pedites prœliantur] vv.cc. habẽt: & cùm ſe inter equitum turmas inſinuauerint, ex eſſedis deſiliunt, & pedibus prœliantur.

Continuos complures dies] In vv.cc. ita collocantur hæc verba: Continuos dies complures. & ita habetur lib. I. Ex eo die dies continuos quinque. & alibi: Dies continuos XXX. Vt omnino malè legant, qui continuò, legunt, pro, continuos.

Et quanta prædæ faciendæ, &c. His diebus celeriter, &c.] Placet vulgata lectio, licet in vv.cc. ſit, quantæ prædæ, & his rebus.

Infirmis nauibus hiemi nauigationem ſubijciendam, &c.] Ita habet v.c.

Ac ſi ſeſe interfici nollent] In vv.cc. eſt: Ac, ſi ſe interfici nollent.

Ad Cæſarem ſe receperunt] Placet collocatio verborum, quæ eſt in vv. cc. Se ad Cæſarem receperunt. Infrà habetur, decreta, &c. ſine verbo, eſt.

NOTÆ

NOTÆ
AD LIBRVM QVINTVM
DE BELLO GALLICO.

VT QVOT annis facere conſueuerat] Liber meus,quo vſus ſum vetuſtiſſimo, habet,inſtituerat, pro eo, quod vulgò legitur,conſueuerat;& in margine libri explicandi cauſa ad illud verbum, additum eſt, conſueuerat;vt videri poſſit verbum , inſtituerat, idem valere, quod,conſueuerat. Eodem modo locutus eſt Cæſar lib.VI. cùm inquit: Frumentoque exercitui prouiſo, vt inſtituerat, in Italiam ad conuentus agendos proficiſcitur. & lib.VII.conſtituerat,dixit, pro,inſtituerat, cùm ait:Quieta Gallia Cæſar,vt conſtituerat,ad conuentus peragendos proficiſcitur. & lib. III. de Bell. ciuil. Sequimini me, manipulares mei qui fuiſtis, & veſtro Imperatori quam cōſtituiſtis operam date, &c. Quo loco conſtituiſtis,pro, conſueuiſtis poſitum ſine dubio videtur.

Magis magnos ibi fluctus fieri cognouerat] Faernus ex v.c legebat,minus magnos; quæ lectio in meo quoque vetuſtiſſimo libro habetur. In quo paulo pòſt pro,in alio mari vti aſſueuerāt,ſcriptum eſt,in reliquis vtimur maribus; quam ſcripturam agnoſcit Priſcianus lib.VII.

Quòd à Piruſtis]Strabo lib.VII. Ἔθνη δέ ἐστι τῶν παννονίων βρεῦκοι, καὶ ἀνδιζήτιοι, καὶ διαίσωνες, καὶ πειροῦσται. Cùm autem Illyricis contermini ſint Daſſaretij, videndum an apud Liuium lib.XLV. Piruſtæ legendum ſit,pro eo, quod in vulgatis libris eſt Tiruſtæ. Verba Liuij ſunt hæc: Non ſolùm liberos,ſed immunes fore Iſſenſes,& Taulantios,Daſſaretiorum Tiruſtas.

Accepta oratione eorum] v. c. habet, ratione, non, oratione.

Seſe-

Seſeque paratos eſſe demonſtrant] Verborum ſeries,& ipſa loci ſcientia poſcere videtur, vt ſcribatur, demonſtrent,præcedit enim,doceant.

Arbitros inter ciuitates dat] Vſus eſt antiqua formula,quæ reperitur in legibus XII.tabularum: Prætor arbitros tres dato,eorũ arbitrio,&c. Cicero lib.I.de legibus. Arbitrum me datum vellem inter antiquam Academiam & Zenonem, &c. Quæ ſanè loquendi formula propius ad Cæſaris verba accedit, qui dicit, arbitros à ſe datos inter Piruſtas, & eos,qui eorum ciuitatem incurſionibus vaſtaſſent.

Qui litem æſtiment,pœnamque conſtituant] Hinc LITIS AESTVMATIO, & LIS AESTVMATA in antiqua tabula ex ære legis Seruiliæ Repetundarum,& apud Valerium Probum A. L. AE. hoc eſt, Arbiter liti æſtimandæ Duo autem hîc præcepit Cæſar,& pecuniam reddi, & pœnam iniuriarum conſtitui, quod vtrumque in iudicio Repetundarum fieri conſueuerat. Aſconius in Verr. II. in illud Ciceronis, LIS AESTIMATA SIT, inquit, Hoc eſt, pecunia de qua lis fuit,& propter quam condemnatus eſt in ſummam redacta,quæ de eius rebus redigeretur. Duæ res enim conſequebantur damnationem; altera,redditio pecuniæ ijs,ad quos pertinebat: in quo vel ſimpli, vel dupli,vel quadrupli ratio ducebatur; altera, exilij. & in III.in verba SVPPLICIO COMMVNI: Aeſtimatione litis,inquit,& exilio,&c.& paulo pòſt, Repetundarum litis æſtimatio quæ ſit,apertiùs dicit cùm inquit: Repetundarum cauſa ita ſe habet, vt ſi conuictus reus ſit atque damnatus, pecuniam reddat æſtimata lite, hoc eſt, in pretium redactis omnibus furtis; quam ſummam pecuniæ proſcriptis eius bonis Sectores curabant.

Neq; multum abeſſe ab eo quin paucis diebus deduci poſſent] Suſpicor dictiones,ab eo, additas eſſe ab aliquo, qui Cæſaris locum explanare voluerit. Nam ipſe

ipſe Cæſar ſuprà lib.III. dixit: Neque longiùs abeſſe, quin proxima nocte Sabinus clam ex caſtris exercitum educat. & Cicero lib. II.ep.XV.ad Atticum ita locutus eſt, cùm inquit: Prorſus nihil abeſt, quin ſim miſerrimus. Paulo pòſt Faernus legebat, quid fieri vellet, oſtendit.

Circiter millium paſſuum XXX.] Mirum quàm in hac ſumma varij ſint veteres ſcriptores. Nam Strabo in eo loco, quem infrà protulimus de portu Itio, ſubiungit hæc: Νύκτωρ δὲ ἀνήχθη καὶ τῇ ὑστεραίᾳ κατῆρε περὶ τετάρτην ὥραν τ' καὶ εἴκοσι σταδίους τοῦ διάπλου τελέσας. Vocat enim διάπλουν, quod Cæſar traiectum dixit, & XXXX. millia paſſuum ponit. At Dio lib. XXXIX. habet LVI. millia paſſuum, τὸ συντομώτερον, ait, ἡ δὲ χώρα αὕτη ἀπέχει μὲν τῆς ἠπείρου τῆς κελτικῆς κατὰ μορίνους, σταδίους πεντήκοντα καὶ τετρακοσίους, τὸ συντομώτερον. Plinius lib. IV. cap. XVI. magis cum Dione ſentire videtur, cùm inquit: Hæc abeſt à Geſſeriaco Morinorum gentis litore proximo traiectu L.M.

Induciomarus] vv.cc. Indutiomarus, conſtanter, & ita Dio lib. XL. qui ait: Ἰνδουτιομάρου σφᾶς ἀναπείσαντος.

Et familiaritate Cingetorigis adducti] vv. cc. duo apud me miro conſenſu habent, & auctoritate, &c.

Veritus ne ab omnibus deſereretur Indutiomarus] Nomen, Indutiomarus, irrepſit ex margine poſitum ab aliquo σχολιαστικῶς.

His adductis, & filio] vv. cc. His adductis, & in ijs filio.

Ad portum Iccium] vv. cc. conſtanter Itium, de quo Strabo lib. IV. παρ' οἷς ἐστὶ καὶ τὸ Ἴτιον, ᾧ ἐχρήσατο ναυστάθμῳ Καῖσαρ ὁ θεὸς, διαίρων εἰς τὴν νῆσον. Et Iccius nomen apud Horatium in Odis, Itius eſt tum in vv. cc. tum in argenteis eius familiæ denarijs. Paulo ſuprà legitur in v. c. Ad Britannicum bellum omnibus comparatis rebus.

Reuocare, hortarique cœpit] Magis placet lectio vetuſto-

vetuſtorum codicum, in quibus eſt, ſeuocare, vel vt vnus habet,euocare, non, reuocare; quamuis verbo reuocare Cæſar alibi etiam vtatur, & infra hoc ipſo in libro. Abſunt etiam ab ijs codicibus illa, quæ paulo pòſt ſequuntur,metu territe.

Quòd tantùm ciuitati Aeduæ dignitatis tribuerat] Videndum an potius inuerſis caſibus legendum ſit: Ciuitatis Aeduæ dignitati.

Ille autẽ reuocatus]Faernus,&vv.cc.Ille enim,&c. Nam enim,hic non eſt coniunctio cauſam reddens, ſed aſſertionem.

Nihil hunc ſe abſente pro ſano facturum] Eodem modo dixit Plautus Menecæchmis:

Hoc quidem edepol haud pro inſano verbum reſpõdit mihi.

& paulo pòſt:

Satin' hæc pro ſano maledicta maledictis reſpondeo?

Circumſiſtunt,hominemq́ue interficiunt] In vv. cc.eſt,Circumſiſtunt hominem,atque interficiunt.

Longarum nauium curſum adæquauerũt] vv.cc. habent, adæquauerint; quòd magis placet. & paulo pòſt:(Quę cum annotinis,priuatisq́ue, quas ſui quiſque commodi cauſa fecerat,amplius DCCC. vnà erant viſæ) timore à litore diſceſſerant.

Q.Atrium præfecit] Magis placeret: Q. Atrium præfecerat,nam & Atria gens mihi ignota eſt, & illud relinquebat,quòd præcedit,videtur requirere, præfecerat,non præfecit.

Et aggerę ad munitiones adiecto] Videtur legendum,adacto,non adiecto; quomodo locutus eſt infrà, cùm inquit: Et quodam loco turri adacta, & contingente vallum.

Atque in litus eiectas eſſe]Faernus,in litore.

Atque itinere deſiſtere iubet] vv.cc. Atque in itinere conſiſtere iubet. Antiquiores tamen libri,&meus vetuſtiſſimus retinet vulgatam lectionem.

Pecoris magnus numerus. Vtuntur autem numo æreo,

ærco,aut anulis ferreis] Vetuſtiſſimus liber, qui eſt apud me habet: Pecoris ingens numerus: Vtuntur aut ære,aut numo æreo,ſiue vt alius liber habet,aureo,aut alijs ferreis. pro quo Faernus legebat, aut laminis ferreis,ſiue lamellis.

Inſula natura triquetra] Strabo lib. IV. Ἡ δὲ βρεττανία τρίγωνος μὲν ἐστι τῷ σχήματι. Naturam autem vſurpauit Cæſar,vt alibi etiam, pro figura; quodq́ue Strabo dixit, σχῆμα τρίγωνον, M. Varro apud Agellium lib. II. cap. XXI. interpretatur triquetram figuram,cùm ait, dubitare ſeſe, an propterea magis hæ ſeptem ſtellæ Triones appellatę ſint,quia ita ſunt ſitæ,vt ternæ ſtellę proximè quæque inter ſe faciant trigonas, id eſt, triquetras figuras. Pomponius autem Mela lib. III. cap. VI. à Cæſare accepit, cùm inquit & ipſe de Brittania: Triquetra & Siciliæ maximè ſimilis.

Ibernia dimidio minor, quàm Britannia] De Ibernia cum Cæſare conſentit Tacitus, qui in vita Agricolæ de ea ſic ſcribit: Spatium Iberniæ, ſi Britanniæ comparetur, anguſtius. At Mela lib. III. cap. VI. Super Britanniam, ait, Ibernia eſt, penè par ſpatio, ſed vtrinque æqualis, tractu litorum oblonga. Plinius autem lib. IV. cap. XVI. refert Agrippam credere, Britanniæ longitudinem DCCC M. paſſuum eſſe; latitudinem CCC M. Eandem Iberniæ latitudinem, ſed longitudinem CC M. paſſuum minorem. Ibernia verò reperitur in VV. CC. & Iuernia, b, in u, mutato, ex antiqua ſcribendi conſuetudine, pro quo, Iuerna, ſiue Iuuerna Scriptores aliquando vſurparunt, vt Mela; & metri cauſa Claudianus Ierna, hoc verſu:

Scortorum cumulos fleuit fatalis Ierna.

Sed pari ſpatio tranſmiſſus] Cæſar dixit ſuprà, ex Gallia in Britanniam transmiſſum eſſe, circiter millium paſſuum XXX. &c. Iberniæ verò, XX M. tantum eſſe refert Plinius loco ſuprà prolato.

Nos nihil de eo percunctationibus reperiebamus, niſi

niſi quod,&c.] Magis placet, percunctati omnino,&c. proxima ſcriptura ad verbū percunctationibus, omiſſa dictione (quod) quæ abeſt à veteribus libris. Pro, bruma, autem legebat Faernus, brumam.

Hoc millia paſſuum DCCC. in longitudinem eſſe arbitrantur] Faernus ex v. c. eſſe exiſtimatur, legebat, pro, eſſe arbitrantur.

Omnes verò ſe Britanni glaſto inficiunt] In duobus apud me codicibus, & quidem vno vetuſtiſſimo, ſcriptum eſt, vitro, non, glaſto. Dubitari autem nullo modo poteſt, quin ea ſcriptura vera ſit; nam vitro herba in Gallia vulgò notiſſima infectores vti, eamque cæruleum colorem efficere, tum ex Vitruuio, tum ex Plinio intelligere poſſumus. Vitruuij quidem verba ſunt hæc. ex lib. VII. cap. XIV. Item propter inopiam coloris Indici, cretam ſelinuſiam, aut anulariam, vitrumque quod Græci iſatin appellant, inficientes, imitationem faciunt coloris Indici. Plinij verò hæc ex lib. XXXV. cap. VI. Qui adulterant verò Indicum, ſtercora columbina, aut cretam ſelinuſiam, aut anulariam vitro inficiunt. (Sic enim legendum, non, vltro, vt in vulgatis editionibus habetur) Quod ſanè mendum incuria librariorum irrepſit etiam in Melæ locum de hac corporum apud Britannos infectione, in quo eſt: Incertum, ob decorem, an quid aliud, vitro corpora inficiunt. Vbi vulgò malè, vltro, legitur pro, vitrò. Cùm autem in Vitruuij codicibus manuſcriptis ſit, vitrumque quod Græci iſalim appellant, pro eo quod in vulgatis malè prorſus eſt, ὕαλον, nos, iſatin, reponimus, quòd ea vox ita reperiatur apud Plinium lib. XX. cap. VII. & Oribaſius ſcribat iſatin infectores vitrum appellare. In quo tamen Plinij loco mendoſa ſunt verba illa (Quod glaſtum vocant) Itemque illa, quæ habentur lib. XX. cap. I. (Simile plantagini glaſtum in Gallia vocatur) Non enim leguntur in manuſcriptis libris, nec in vetuſtis etiam aliquot editionibus; Sed

adiecta, vt videtur, ab aliquo, occaſionem dederunt quibuſdam mutandi apud Cæſarem verbum, vitrum, in vocem, glaſtum; cùm tamen ſcribat Plinius non omnes Britannos, vt Cæſar ait, ſed coniuges tantùm, nurusque, & in quibuſdam tantùm ſacris oblini ſolere. Æthiopum colorem, nō cæruleum, vt eſt apud Cæſarem, imitantes. Ad hunc autem Britannorum morem corpora inficiendi vitro reſpexiſſe videtur Herodianus, lib. III. cùm ſcribit: τὰ δὲ σώματα ςίζοντες γραφαῖαι ποικίλων ζώων παντοδαπῶν εἰκόσιν. ὅθεν οὐδ᾽ ἀμφιέννυνται, ἵνα μὴ σκέπωσι τοῦ σώματος τὰς γραφάς.

A quibus primùm virgines quæque ductæ ſunt] v. c habet: à quo primùm virgo quæque ducta eſt, &c. ſiue vt eſt in alio libro, deducta eſt. Et paulo pòſt, pro eo quod vulgò legitur, audaciſſimè proruperunt, v. c. habet, audaciſſimè perruperunt, quod magis placet.

Toto hoc in genere pugnæ] Magis placeret, toto hoc genere pugnæ, omiſſa particula, in. Et infra in v. c. eſt, omni depoſita ſpe. Item: magno cum periculo.

Trinobantes] Tacitus & Oroſius legunt, Trinouantes, b, in u, mutato, ex antiqua ſcribendi conſuetudine. Ptolemæus, τρινοάντες, ſi modò vulgatæ editiones carent mendo. Idem Oroſius Androgarium vocat, quem Cæſar Mandubratium dicit.

In continentem Galliam] Vox, Galliam, videtur àdiecta; nam ſuprà lib. IV. dixit: Cæſar queſtus, quod cùm vltrò in cōtinentem miſſis legatis pacem à ſe petiſſent. Item v. c. habet: Breuiores eſſe noctes, quàm in continenti.

Magnus ibi numerus pecorum] Faernus legebat, pecoris, ex v. c. Et paulo pòſt: Cùm ſtatuiſſet hiemem in continenti propter repentinos Galliæ motus agere, &c. & ita eſt in v. c.

Samarobrinæ] Samarobriuæ, Faernus & v. c. Ptolemæus etiam, Σαμαροβρίυαι.

Inimicis palàm, &c.] Faernus ex v. c. legebat: Inimicis

micis iam multis palàm ex ciuitate, & his auctoribus eum interfecerunt.

Quorum opera cognouerat] Faernus ex v.c. Quorumque opera cognouerit.

Interim ab omnibus legatis, Quæſtoribusque] Videtur legendum: Quæſtoreque. Nam ſuprà lib. IV. dixit: Conſilio cum legatis, Quæſtoreque communicato. Vnum enim Quæſtorem habuiſſe Cæſarem ſuprà notauimus. Paulo ſuprà in v.c. eſt: Tertium hunc iam annum.

Ad caſtra oppugnanda venerunt] v.c. habet: caſtra oppugnatum venerunt. Sed vtroque modo locutus eſt Cæſar. Plautus Amphitruone.

Pater huc me miſit ad vos oratum meus.

Paulo pòſt in v.c. eſt, C. Arpinius, vtroque loco. Item, ſubuenire, pro, ſubſidio venire. Et: alter paulò amplius abſit, &c. ſine, ab his.

Poſtremò quid eſſet leuius] In v.c. eſt: Poſtremo quid eſſe leuius. Et paulo pòſt videtur legẽdum: Non ſe hoſtem auctorem, ſed rem ſpectare.

Ardere Galliam] Simili modo dixit Salluſtius lib. I. hiſt. Ardebat omnis Hiſpania citerior.

Perendino die] Ex ijs quæ ſcribit Agellius lib. X. cap. XXIV. ſuſpicari quiſpiam poſſit Cæſarem hîc ſcripſiſſe, Perendini die; nam die quarti, & quinti tum Ciceronem, tum ipſum Cæſarem vſurpaſſe ibi Agellius docet. Itemq;: Sacerdotes P.R. cùm indicerent in diẽ tertium, die perendini, dicere ſolitos. Et fortaſſe ex eadem antiquitate, primo luci, tum apud Cæſarem, tum apud Liuium ſcribendum eſſet pro, prima luce, quomodo antiquos vſurpaſſe teſtimonijs aliorum ſcriptorum, & in primis Terentij Adelphis, vt eſt in vetuſtiſſimo apud me codice maioribus literis ſcripto, docent veteres Grammatici Chariſius, & Donatus. Iter, hîc pro eo quod eſt in libris vulgatis ituros, magis placeret.

Prouidere poſſent] Scire poſſent, habet v. c. &

pòſt: properaret; clamore, &c. ſine copula, &c.

Erant & virtute & numero pugnandi pares noſtri: tametſi à duce, &c.] Locum manifeſtò mendoſum Faernus reſtituebat mutato verbo pugnandi, in, pugnantium. Sed nihilominus locus remanet mendoſus. Romani enim Ebuorinibus pares numero eſſe nō poterant, cùm ſuprà dixerit, magna manu Ambiorigem ad caſtra oppugnanda veniſſe. & infrà habeatur: Neque à tanta multitudine coniecta tela à confertis vitari poterant, &c. ſiue vt eſt in meo libro, conferti vitare poterant. Rurſus idem Faernus meliori fortaſſe coniectura ductus delebat verbum, pugnandi. Sed nec ita ſatisfacit. Quid, ſi ita legatur, & interpungatur? Erant & loco, & numero ſuperiores: noſtri tametſi à duce, &c. Non abſimili certè ſententia vſus eſt Cæſar lib. VI. his verbis: Cùm hoſtes loco & numero, noſtri virtute confiderent. & Hirtius lib. de Bell. Hiſp. & virtute, & numero noſtri erant ſuperiores. Certè aliquid tale hoc loco deſideratur.

Ad horam octauam pugnaretur] vv. cc. habent: pugnaſſent. & paulo pòſt: C. Arpinium, vt ſuprà; ſiue C. Carpineium pro eo quod vulgò habetur, C. Pōpeium. Item: T. Bentio, pro, T. Baluentio.

Inque eam rem ſe ſuamque fidem interponere] v. c. meus vetuſtiſſimus rectè hoc loco habet: ſe ſuam fidem interponere. Quomodo locutus eſt Salluſtius in Iugurth. cùm inquit: Priuatim præterea ſuam fidem interponit. & Cicero pro Sex. Roſcio: Vt cum Chryſogono tranſigeret atque decideret; inque eam rem fidem ſuam interponeret. Vt neceſſe non ſit pro, inque eam rem, reponere, in quam rem; etſi ea lectio veteres etiam libros habeat auctóres.

Sperare ſe ab eo de ſua ac militum ſalute impetrari poſſe] Ita eſt in v. c.

Qui aliquem ſermonis aditum, cauſamque amicitiæ cum Cicerone habebant] Videtur verbū, ſermonis abunda-

abundare, nam lib. I. dixit: Cùm neque aditum, neque cauſam poſtulandi iuſtam haberet. & lib. II. de Bello ciuil. Per quem quiſque aditum commendationis haberet ad Cæſarem.

Ambiorigem oſtentant] Magis placeret, Arpinium, qui Cottæ legatus erat. & infrà pro, vallo pedum xi. in vv.cc.eſt, pedum x. & ita habet Oroſius.

Quę eſſet ad hunc vſum idonea] Sine dubio legendum, eſſent, non, eſſet, vt ad vocem ferramenta referatur. & concidere legendum ex Oroſio, potius quàm circumcidere.

Nam minus horis tribus decem millium in circuitu munitionem perfecerũt] Faernus, vt aliàs diximus, legebat: Nam minus horis tribus x. millium in circuitu munitionem pedum xv. perfecerunt. Quam lectionem auctoritate veteris libri Faernus tuebatur. Atque ita meus etiam habet vetuſtiſſimus liber. Sed cùm ſuprà dixerit Cæſar, Neruios hiberna cinxiſſe vallo x. pedum, foſſa pedũ xv. veriſimile eſt de circuitu tantùm hîc egiſſe, quem fuerat munitione complexus. Itaque legendum videtur: Minus horis tribus millium paſſuum xv. in circuitu munitionem fecerũt. Sic enim habet codex Florentiæ editus, niſi quòd pro paſſuum, habet pedum, errore ſcilicet librarij, qui illud p. quod paſſum & pedem ſignificare poteſt, in pedum verterit. Confirmatur hæc lectio teſtimonio Oroſij, qui de hac re ſic ſcribit lib. v. Multitudo, inquit, hoſtium ex hoc colligi potuit, quòd cùm in obſidionem caſtrorum vallum circumdandum eſſe à captiuis Romanis docerentur, & inſtrumẽta ruralia non haberent, gladijs concidendo terram, & ſagulis exportando, vix tribus horis vallum x. pedum, & foſſam pedum xv. per millia paſſuum xv. in circuitu perfecerũt. In v.c. habetur, ceſpitem circumcidere, non, ceſpites; & ita legebat Faernus.

T. Pulſio] Vetuſtiſſimus codex habet conſtanter,

T.Pullo. Sed lib.III. de Bell. ciuil. hic nominatur T. Pulcio; quòd propius accedit ad vulgatã ſcripturam.

Vt alter alteri inimicus auxilio, ſalutique eſſet] Omnino vox, inimicus, abundat, licet dixerit ſuprà: Succurrit inimicus illi Varenus; nam ſentẽtia Cęſaris hæc eſt: Fortunam quidem illo die controuerſiam amborum dirimere voluiſſe, ſed ita in contentione & certamine vtrumq; verſaſſe, vt dijudicari nõ potuerit, vter vtri præſtaret, cùm alter alteri ſaluti & auxilio fuerit.

Quanta cum virtute] Faernus ſine particula, cum, legebat, quanta virtute, & ita eſt in v. c.

In conſpectu noſtrorum militum cum cruciatu necabatur] Faernus pro, militum, legebat, multo. Item: paulo pòſt, perfugerat, non, profugerat.

Suamque ei fidem præſtiterat] Simili modo locutus eſt Cicero lib.XII, Philipp. cùm ait: Minimè mirum eſt eos communicata Rep. fideles eſſe, qui etiam expertes eius, fidem ſuam ſemper præſtiterũt, &c. hoc eſt, fideles fuerunt.

Qua ſibi iter faciendum ſciebat ſcribit Labieno] Vetuſtiſſimus liber habet: Qua ſibi ſit iter faciendum ſcribit, &c.

Hanc Græcis cõſcriptam litteris mittit] Dio lib. XL. *Καὶ ὅπως γε μήδ᾽ αὐτός τι μήτ᾽ οὖν ἐθελοντὴς μήτ᾽ ἄκων ἐξείπῃ, οὔτε τι αὐτῷ ἐξελάλησε, καὶ τῷ Κικέρωνι πάνθ᾽ ὅσα ἠβουλήθη, ἑλληνιστὶ ἐπέστειλεν, ἵνα ἂν καὶ τὰ γράμματα ἁλῷ, ἀλλ᾽ ἀσυνέτα γε καὶ τότε τοῖς βαρβάροις ὄντα, μηδὲν σφᾶς ἐκδιδάξῃ.* Hoc igitur ita intelligendum eſt, vt non ſolùm Græcis litteris ea epiſtola fuerit exarata, ſed Græcè etiam conſcripta. Nam ſuprà lib.I. cùm dixit, Heluetios Græcis litteris rationes conficere ſolitos, & infrà lib. VI. Gallos omnes in publicis, priuatiſque rationibus, Græcis litteris vti, id accipiendum de Græcis tantùm characteribus, non autem de lingua, quod etiam Strabo tradit.

Neque etiam paruulo detrimento illorum locum relinqui volebat] v.c. pro illorum locum, habet locum illum,

illum, vt fortaſſe, locum vllum, legi debeat, quo modo video placuiſſe doctis viris, & Cæſar ipſe locutus eſt lib. VI. cùm dixit: Ne minimo quidem caſu locum relinqui debuiſſe. & lib. VII. dicit, ſe exploratam victoriam dimiſiſſe, ne parum modo detrimẽti propter iniquitatem loci acciperent.

Legione producta] lib. I. de Bell. ciuil. dixit: Centuriatim pròducti milites iurant, &c.

Et quanta cum virtute ſint res adminiſtratæ] V. C. habet: & quanta virtute res ſint adminiſtratæ. & paulo pòſt: Neque vllum ferè totius hiemis tempus ſine ſollicitudine Cæſaris interceſſit, &c. Item: Ab hibernis ſuis conſtitiſſe, &c, pro, abſuiſſe.

Quos præcipuo ſemper honore Cæſar habuit] Ita locutus eſt Liuius lib. XXXVIII. Chios agro donarunt, & in omni præcipuo honore habuerunt.

Cùm ſe bis expertos dicerent] Verbum dicerent, videtur poſt, tentaturos, vel vt eſt in V. C. tentandam, ponendum. & poſt V. C. habet, exigere à finitimis, pro, exercere à finitimis, &c. Item: Labienus cũ loci natura, & munitiſſimis caſtris ſe teneret, &c. Vt illud, manu, videatur adiectum.

Magna præmia iis, qui occiderint] Videndum, an legendum ſit, qui occiderent; nam ita poſcit ſententia, vt legatur.

NOTÆ
AD LIBRVM SEXTVM
DE BELLO GALLICO.

PER M. Silanum, C. Antiſtium Reginum, T. Sextium legatos] C. Antiſtius Reginus Cæſaris in Gallia legatus nominatur à Cæſare lib. item VII. cum L. Caninio Rebilo. Sed non putamus eum eſſe, qui in denario Auguſti C. ANTISTIVS. REGINVS. III. VIR. dicitur mo-

netæ cudendæ. Nam ab vno ad alterum anni interſunt plus ferè quàm quinquaginta, vt veriſimilius ſit, Antiſtium Triumuitum filium fuiſſe eius, qui legatus Cæſaris in Gallia fuit. Antiſtiæ verò gentis duæ reperiuntur familiæ apud rerum Romanarum Scriptores, Reginorum ſcilicet, & Veterum, vtraque denariorum monumentis notiſſima. Nam præter C. Antiſtium Reginum, quem modò nominauimus, alius item C. Antiſtius cognomine Vetus, de quo extat lepidiſſimum Laurenæ [illegible]lij epigramma apud Plinium, Triumuir deſcribitur monetæ cudendæ in aliquot Auguſti denarijs. In quorum vno, quem mihi Proſper Viſcontius Mediolanenſis, generis nobilitate, & rerum antiquarum notitia illuſtris dono dedit, Apollinis Actij ſignum, & ludorum Actiacorum monumenta expreſſa ſunt. In altero, qui mihi ab Occone Adolpho doctiſſimo viro è Germania miſſus eſt, Antiſtiæ familiæ origo deſcribitur, quam C. ANTISTIVS. VETVS. III. VIR. vt indicaret Gabijs per Antiſtium Petronem, cuius Dionyſius meminit lib. IV. eſſe oriundam, fœdus illud celebre inter Romanos & Gabinos regnante Tarquinio Superbo ictũ, in denario ſignauit. In cuius denarij vna parte Auguſti imago impreſſa eſt cũ inſcriptione, vt in ſuperiori denario, IMP. CAESAR. AVGVS. TR. POT. VIII. In altera, Fetialis populi Romani, & Pater patratus populi Gabini, qui porcam tenentes (ſiue bos iuxta Dionyſium illud animal ſit) fœdus feriunt ad aram circumſcriptis litteris, FOEDVS. P. R. QVM. GABINIS. Cùm autem antiquus denarius verbis Dionyſij mirificè illuſtretur, & Dionyſius viciſſim ab eo denario in huius hiſtoriæ fide non parum adiuuetur, non malam me gratiam initurum ab ijs puto, qui antiquitatis ſtudio tenentur, ſi locum Dionyſij, qui ad ipſum tantum fœdus pertinet, (nam prolixior eſt Dionyſius in ea re narranda) cum vetuſto denario hîc repræſentauero. Verba Dionyſij ſunt hæc: Καὶ ἵνα μηδὲν

τοῖς

τοῖς Γαβίνοις δείμοι ἀεὶ τοῦ μέλλοντος ὑπάρχῃ χρόνου, μηδ' ἐνδοιάζωσι, βέβαια δὲ ταῦτα σφίσι διαμένῃ, γράψας Ταρκύνιος ἐφ' οἷς ἔσονται δικαίοις φίλοι. τὰ μὲν τούτων ὅρκια συνετέλεσεν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας παραχρῆμα, καὶ διωμόσατο κατὰ τῶν σφαγίων. Τούτων ἐστὶ τῶν ὁρκίων μνημεῖον ἐν Ῥώμῃ κείμενον ἐν ἱερῷ Διὸς Πιστίου, ὃν Ῥωμαῖοι Σάγκτον καλοῦσιν, ἀσπὶς ξυλίνη βύρσῃ βοείᾳ περίτονος τοῦ σφαγιασθέντος ἐπὶ τῶν ὁρκίων τότε βοὸς, γράμμασιν ἀρχαϊκοῖς ἐπιγεγραμμένη τὰς γενομένας αὐτοῖς ὁμολογίας. Ex quibus verbis apparet, ad ipſa vſque Dionyſij tem pora Fœderis inter Romanos, & Gabinos icti monum entum, in templo Dei Fidij, quem ſanctum Romani vocant, ſeruatum eſſe, clypeo ligneo bouis, qui tum in confirmationem fœderis mactatus eſt, corio intecto, antiquis etiam inſcriptis litteris, quæ leges fœderis indicarent, inter ipſos initi. Videtur autē Dionyſius Latina verba (Dei Fidij) non ſatis aſſecutus, cùm nomen Fidius, Grecè vertit, Πιςίε, quaſi à Fide ductū eſſet, cùm Deus Fidius dictus ſit Hercules, quaſi Iouis filius, l, littera in, d, mutata, ex antiqua conſuetudine, qua dautia pro lautia, & dacrymas, pro lacrymas veteres ſcribebāt. Nam quod, Dei, verterit Διὸς, in eo poteſt ferri, cū videatur ſecutus eos Scriptores, qui Deum Fidiū interpretantur Iouis filium. Deus autem Fidius nō tantùm Sanctus, vt Dionyſius ait, dicebatur, ſed, Sācus etiam, & Semo, vt ex hac inſcriptione quæ apud me eſt, diſertè apparet, SANCTO. SANCO. SEMONI. DEO. FIDIO. SACRVM. DE CVRIA. SACERDOTVM BIDENTALIVM RECIPERATIS VECTIGALIBVS. Denarij exemplum eſt hoc:

Quoniam ipſe ad vrbem cum imperio Reip. cauſa maneret] Proconſulibus enim in vrbe eſſe non licebat, vt diximus lib. 1. de Bell. ciuil. & Dio lib. xxxix. de Pompeio dicit: τὴν γὰρ ἀρχὴν ἤδη τὴν τοῦ ἀνθυπάτου ἔχων, οὐκ ἐδυνήθη εἰς τὴν πόλιν εἰσελθεῖν, &c.

Quos ex Ciſalpina Gallia Conſulis Sacramento rogauiſſet] Legendum videtur, Conſul, non, Conſulis. Nam vt refert Dio lib. xxxix. Pompeius cùm Conſul eſſet cum M. Craſſo, & Hiſpaniam prouinciam, nouis tunc rebus ſtudentem per quinquenium lege à Trebonio Tr. Pl. lata obtinuiſſet, delectum tam in vrbe, quàm tota Italia, & per legatos in Gallia etiam Ciſalpina habuerat. Anno verò ſequenti, rebus in Hiſpania per legatos conſtitutis, rei frumentariæ cura à Senatu ſibi demandata, Procõſulari poteſtate ad vrbem manſerat. Petit igitur ab eo Cæſar, vt quos milites priore anno Conſul per legatos in Gallia Ciſalpina Sacramento rogauiſſet, eos ad ſigna conuénire, & ad ſe proficiſci iuberet. Verba Dionis de hac re ſunt hæc: Γάϊος δέ τις Τρεβώνιος δήμαρχος, ἔγραψε τῷ μὲν Κράσσῳ, τήν τε Συρίαν, καὶ τὰ πλησιόχωρα αὐτῆς. Τῷ δὲ Πομπηΐῳ, τὰς Ἰβηρίας (καὶ γὰρ τι καὶ ἔναγχος ἐκεκίνητο) ἄρχειν ἐπὶ πέντε ἔτη. δοθῆναι, στρατιώτας τε ὅσοις ἂν ἐθελήσωσι καὶ τῶν πολιτῶν καὶ τῶν συμμάχων χρωμένοις, καὶ πόλεμον, καὶ εἰρήνην πρὸς οὓς ἂν βουληθῶσι ποιουμένοις. Sacramento autem rogabantur milites, & Conſulum nomine per legatos, & ab ipſis etiam Conſulibus per Tribunos Militum, vt docet Liuius lib. 11. his verbis: Itaque quanquam per Dictatorem delectus habitus eſſet, quoniã in Conſulũ verba iuraſſent, Sacramento teneri militẽ rati, ex vrbe educi legiones iuſſerunt, &c. Cùm autẽ priſcis tẽporib⁹ apud Romanos Sacramento tantùm, quod iuramentum erat voluntariũ, & vt ait Liuius, ex volũtario inter milites fœdere, rogari milites ſoliti eſſent, L. Paulo, & C. Varrone Cos. A. V. C. DXXXVII, inſtitutum fuit, vt iureiurando neceſſario & legitimo per Tribunos Militum adigerentur. Tradit hoc

hoc Frontinus lib. I V. ex Liuij lib. XXI. Sacramentum verò huiuſmodi, vti ex memorato Liuij loco notat Frontinus, his verbis concipiebatur, vel potius eius ſententia hæc erat. Milites iuſſu Conſulum conuenturos, non iniuſſu abituros; ſeſe fugæ atque formidinis ergò non abituros, neque ex ordine receſſuros, niſi teli ſumendi, aut petendi, aut hoſtis feriendi, aut ciuis ſeruandi cauſa. Polybius lib. VI. ἐπιτελεσθείσης δὲ τῆς ἐκλογῆς τὸν προειρημένον τρόπον, ἀθροίσαντες τοὺς ἐπιλελεγμένους οἱ προσήκοντες τῶν χιλιάρχων καθ' ἕκαστον στρατόπεδον, καὶ λαβόντες ἐκ πάντων ἕνα τὸν ἐπιτηδειότατον, ἐξορκίζουσιν, ἦ μὴν πειθαρχήσειν καὶ ποιήσειν τὸ προσταττόμενον ὑπὸ τῶν ἀρχόντων κατὰ δύναμιν. οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ὀμνύουσι καθ' ἕνα προπορευόμενοι, τοῦτ' αὐτὸ δηλοῦντες, ὅτι ποιήσουσι πάντα, καθάπερ ὁ πρῶτος. Sed vetus ipſa iuſiurandi formula latiùs habetur apud Agellium lib. XVI. cap. IV. ex Cincij lib. V. de re militari, in quo refert ita ſcriptum fuiſſe: Cùm delectus antiquitus fieret, & milites ſcriberentur, iuſiurandum eos Tribunus militaris adigebat in verba hæc, &c. Deinde ita concipiebatur iuſiurãdum, vt adeſſent, his additis exceptionibus. Niſi harunce quæ cauſa erit; funus familiare, feriæ denicales, quę non eius rei cauſa in eũ diem collatæ ſint, quo is eo die minus ibi eſſet (ſic enim legendus hic locus ex libro vetuſtiſſimo) morbus ſonticus, auſpiciumque, quod ſine piaculo præterire non liceat, ſacrificiumque anniuerſarium, quod rectè fieri non poſſet, niſi ipſius eo die ibi ſit: hoſtiſve ſtatus, condictusque dies cum hoſte. Si cui eorum harúmve quæ cauſa erit, tum ſe poſtridie quàm per eas cauſas licebit, eò venturum, aditurumque, qui eum pagum, vicum, opidumque delegerit. Miles cum die, qui prodictus eſt, aberat, neque excuſatus erat, infrequens dicebatur, &c. (ſic autem ſcribendum, non, prædictus, &, dabatur, vt in libris vulgatis.) Hinc Plautus Truculento:

Pro infrequente eum mittas mili.ia domum.

Iurabant

Iurabant auté tum in Magiſtratus, tum in Imperatoris nomen. Tacitus lib.xx. Et cùm ceteri iuſiurãdi verba conciperent, Veſpaſiani nomen hæſitantes, aut leui murmure, & plerumque ſilentio tranſmittebant. Suetonius in Galba cap. xvi. Kal. Ianuarijs adigi Sacramento, niſi in nomen Senatus recuſarunt. Ab huiuſmodi verò iuramento, miſſione milites ſoluebantur, cùm à Magiſtratu dimitterentur. Cicero lib. i. Offic. Paullus Æmilius Imp. tenebat prouinciam, in cuius exercitu Catonis filius tiro militabat; cùm autẽ Paullo Æmilio videretur vnam dimittere legionem, Catonis quoque filium, qui in eadem legione militabat, dimiſit. Sed cùm amore pugnandi in exercitu remanſiſſet, Cato ad Paullum Æmilium ſcripſit, vt ſi eum pateretur in exercitu remanere, ſecundò eum obligaret militiæ Sacramẽto, quia priore amiſſo, iure pugnare cum hoſte non poterat. Apud Cæſarem igitur (vt vnde digreſſi ſumus, eò reuertamur) quin de ſecundo Pompei conſulatu intelligendum ſit, nemini dubium eſſe opinor. Quem ſanè conſulatum geſſit iterum cum M. Craſſo, item iterum anno V.C.DCXXCIII. Nam primum conſulatum cum eodem M. Craſſo geſſit anno DCXCIIX. qui ſanè conſulatus deſcriptus eſt in eburnea teſſera apud me, quæ, vt videtur, edito ſpectaculo dabatur gladiatori, qui in eo ſpectatus eſſet. Sic enim habet: PILARGVRVS LVCILI. SP. A. D. VII. ID. APR. CN. PO. M. CRA. Valet enim nota illa SP. vt ex alia ſimili teſſera intelligitur, SPECTATVS.

Duplicatoq. earum cohortium numero, quas cum Q. Titurio amiſerat] Duplicatum cohortium numerum à Cæſare, intelligendum eſt hoc modo, quòd legione vna & quinque cohortibus cum Titurio amiſſis, hoc eſt, xv. cohortibus (nam legio x. cohortibus conſtabat) nunc verò tribus legionibus adductis, hoc eſt, cohortibus xxx. duplicatus fuerat numerus earum cohortium, quæ cum Titurio amiſſæ fuerant. Videtur itaque

itaque ſcribendum duplicato, ſine copula, que. Cohortum autem, vt ſuprà lib. v. omnes libri habent, non cohortium. Vt partum, non, partium, Cæſarem ipſum in libris Analogicis ſcribendum tradidiſſe docet Chariſius lib. I. In veteribus tamen argenteis denarijs qui ſunt à M. Antonio III. viro R.P.C. cuſi, eſt: COHORTIVM PRAETORIARVM, non, COHORTVM.

Finitimos atque Germanos] v. c. habet, Finitimos Germanos, ſine particula, atque.

Obſidibusque de pecunia cauent] vv cc. habent, obſidibusque & pecunia cauent. quæ lectio videtur poſſe ferri; nam particula, de, omnino ſuſpecta eſt. primùm, quia lib. VII. in quo eſt: Quoniam in præſentia de obſidibus cauere inter ſe non poſſunt, &c. in vetuſtiſſimo codice apud me non habetur dictio, de, deinde, quia ſatis Latinè dici, obſidibus cauent, omnibus notum opinor. Itaque fortaſſe totum illud, de pecunia, inducendum eſt.

Senones ad imperatum non venire] Quid ſi ad imperandum, legamus? Eo verbo antiqui vſi ſunt pro ad parendum; vt Salluſtius cùm ait: Igitur Iugurtha, vbi armis viriſque & pecunia ſpoliatus eſt, cùm ipſe ad imperandum, Tiſdrum vocaretur. & Cicero lib IX. epiſt. Nunc ades ad imperandum, ſiue ad parendum potius. & infrà lib. VII. Cæſar ipſe imperarent poſuiſſe videtur, pro, imperarentur.

Rurſus legiones in hiberna reduxit] Vetuſtiſſimus liber habet: Rurſus in hiberna legiones reduxit. & paulo pòſt: Concilium Lutetiam Pariſiorum trāsfert, &c. ſine præpoſitione, in.

Aut ex eo, quod meruerat, odio] Faernus ſiue coniectura, ſiue ex v. c. legebat: Aut ex eo, quod in eum erat, odio. Item; oriretur, pro, exiſtat ex v. c.

Si aut Ambiorigem] Videtur omiſſa particulā, ſi, legendum, Qui aut Ambiorigem, &c. ſi recepiſſet ſcribatur, vt eſt in vv. cc. Vel ſi verbum, recepiſſent, retineatur,

neatur, vt eſt in libris vulgatis, illud ſi, omnino reti-nendum, vt ad Menapios referatur.

Iamque ab eo non longius bidui via aberant] Magis placeret, ſine voce, via. Nam Cicero lib. III. ad Atticum ſic locutus eſt, cùm inquit: Ad caſtra properabamus, quæ aberant bidui. Item: Cùm in caſtra proficiſceretur, quæ aberant bidui.

Appropinquare dicuntur] Videtur legendum, dicantur, & paulo pòſt: Ex magno Gallorum equitum numero, &c. vt eſt in v.c.

Tribunis militum, primiſque ordinibus conuocatis] v.c. habet coactis, pro, conuocatis. Quos autem hîc primos ordines dixit, alibi primorum ordinum Centuriones dicit, vt lib. I. de Bell. ciuil. Reliquæ legiones per Tribunos militum, & primorum ordinum Centuriones egerunt, vt Cæſari ſatisfacerent. Item: legatoſque de pace Trib. mil. & primorum ordinum Centuriones ad Cæſarem mittunt. & lib. V. L. Aurunculeius, compluresque Tribuni militum, & primorum ordinum Centuriones. Rurſus primos ordines alibi eos milites dixit, qui primorum ordinum Centurionibus parent, vt lib. I. de Bell. ciuil. Hîc ex primo ordine pauci milites, &c. & lib. VII. Cùm primi ordines hoſtium transfixi pilis concidiſſent.

Ne ſperatam prædam] Non diſpliceret, paratam, pro, ſperatam, aut, inſperatam potius, hoc eſt, tantam, vt infrà hoc ipſo libro.

Eadem vſus ſimulatione itineris] Videtur legēdum, timoris, non, itineris. nam ſuprà dixit: Quò facilius hoſtibus timoris det ſuſpicionem. & lib. II. de Bell. ciuil. His imperat, vt ſimulatione timoris paulatim cedant.

Si amplius obſidum velit dari, pollicebantur] Ita eſt in v.c. qui paulo pòſt pro, Vbiorum, habet, Vbi horum. Sed legendum, Vbiorum; &, accipit, pro, accepit, vt eſt in alio codice.

Ad quorum arbitrium ſumma omnium rerũ conſiliorumque redeat] Simili modo Terentius locutus eſt, cùm ait:

Ad te ſumma ſolum Phormio rerum redit.

& ipſe Cæſar lib. I. de Bell. ciuil. Neque alterum fore Sullam inter ſuos gloriatur, ad quem ſumma imperij redeat. & lib. III. Ad neminem vnum ſumma imperij redijt. Paulo pòſt in v. c. eſt: Suos enim quiſque opprimi, &c.

Magnis iacturis, pollicitationibusque perduxerāt] Eodem modo Hirtius dixit lib. de bell. Alexand. Magnis enim iacturis ſibi quiſque eorum animos conciliabat.

Se Rhemis in clientelam dicabant] v. c. habet, dicarant, quod magis placet. & infrà, ij decernunt, non ijdem diſcernunt.

Eorumque decretis iudicijs parent] Ita habet v. c. & paulo pòſt: Itaque annos non nulli vicenos, &c.

Ita plurimos circum ſe ambactos, clienteſque habet] Ambactos poſitũ eſſe pro ſeruos, Cæſar ipſe paulo infrà docet, cùm ait: Ac paullo ſuprà hanc memoriam ſerui & clientes, &c. & Feſtus. Ambactus, inquit, apud Ennium lingua Gallica ſeruus dicitur. Item: Seruus ambactus, id eſt, circumactus. Inde in veteri Lexico Græcolatino eſt: Ambactus δοῦλος μισθωτὸς, ὡς Ἔννιος.

Natio eſt omnium Gallorum admodum dedita religionibus] v. c. habet: Natio eſt omnis Gallorum, &c. Pomponius Mela lib. III. Superſtitioſam dixit. ait enim: Gentes ſuperbæ, ſuperſtitioſæ, aliquando etiam immanes adeò, vt hominem, opimam, & dijs gratiſſimam victimam cæderent.

Adminiſtriſque ad ea ſacrificia Druidibus vtuntur] De hac hominum immolandorum apud Gallos conſuetudine ita ſcribit Strabo lib. IV. ἔθυον δὲ οὐκ ἄνευ Δρυΐδων. καὶ ἄλλα δὲ ἀνθρωποθυσιῶν εἴδη λέγεται. καὶ γὰρ κατετόξευόν τινας, καὶ ἀνεσταύρουν ἐν τοῖς ἱεροῖς, καὶ κατασκευάσαντες

κολοσσὸν

κολοσσὸν χόρτου ϗ ξύλων, ἐμβαλόντες εἰς τοῦτον βοσκήματα, ϗ παντοῖα θηρία, ϗ ἀνθρώπους, ὁλοκαύτουσι. & Cicero pro Fonteio: Quis enim ignorat eos vſque ad hanc diem retinere illam immanem & barbaram cõſuetudinem hominum immolandorum? Mela tamen ſua ætate abolitum apud Gallos ritum hunc ſcribit his verbis: Monent veſtigia feritatis abolitæ,&c.

Non poſſe Deorum immortalium numen] v. c. habet: Non poſſe aliter Deorum immortalium numen, &c.

Supplicia eorum, qui in furto, aut latrocinio, aut aliqua noxia ſint comprehenſi]v.c.habet;noxa. Supplicia verò hîc pro pœnis, & immolationibus Cæſar poſuit.Feſtus: Nunc ferè ſupplicia pro pœnis dicuntur.aliàs pro ſupplicationibus ipſis ponuntur, quibus victimæ Dijs immolarentur.M.Varro lib.11.cap.v.de re ruſt. Tametſi quidam de Italicis, quos propter amplitudinem præſtare dicunt, ad victimas farciunt, atque ad Deorum ſeruant ſupplicia.Feſtus:Sinnius Capito ait,cùm ciuis necaretur, inſtitutum fuiſſe, vt Semoniæ res ſacra fieret veruece bidente, vt eo ſacrificio pœna ſolutis ciuibus,caput ipſum damnati, patrimoniumque, cui delibatum eſſet, id fieret ſacrum Deo; indeque fuiſſe ſolitum, vt quia tunc in forum ſupplicandi cauſa prodiret Rex ſacrorũ, vt id vocaretur ſupplicium. Salluſtius Catil. In ſupplicijs Deorum magnifici,domi parci,&c.

Deum maximè Mercurium colunt] Deûm legendum videtur accentu circumflexo pro, Deorum. Tacitus de moribus Germanorum: Deorum maximè Mercurium colunt,cui certis quibuſdam diebus humanis quoque hoſtijs litare fas habent. Et paulo pòſt apud Cæſarem videtur legendum: Huic,cum prœlio dimicare cœperint,plerunq. deuouent: Quùm ſuperauerint,animalia capta immolant,&c. Vt illud cœperint,ante victoriam,& pro ipſa victoria intelligendum

ſit,

ſit,& ita eſt in v.c. non cœperunt. Illa verò, Quùm ſuperauerint, dicta ſit, adepta iam victoria. Conſueuiſſe enim Gallos cùm bello dimicare conſtituerunt, vouere Marti, quæcumque eo bello cœperint: Quùm verò ſuperauerint, victoriam adepti, animalia quæ cœperint immolare, reliquasque res in vnum locum conferre.

Aut poſita tollere auderet] Videtur legendum, audeat, non auderet. & infrà: Filiumq. puerili ætate, &c. ſine præpoſitione, in. Item: Vter eorum in vita ſupererit. & ita habent vv.cc.

Et de morte] Videndum àn verba, de morte, inducenda ſint.

Omniaque quæ viuis cordi fuiſſe arbitrantur, in ignem inferunt] Mela lib. I I. in codicibus manuſcriptis. Itaque cum mortuis cremant, aut ſepeliunt grata viuentibus.

Ac paulo ſuprà hanc memoriam ſerui ac clientes] Mela lib. I I. Olim negotiorum ratio etiam, & exactio crediti differebatur ad inferos, erantque qui ſe in rogos ſuorum velut vnà victuri libenter immitterēt, &c. Videtur aut Mela eūdem temporis tractum expreſſiſſe verbo olim, quod Cæſar, paulo ſupra hanc memoriam, dixit.

Iuſtis funeribus] Omnino ſcribendum, funebribus; nam Cicero lib. I I. de legibus, iuſta funerum dixit, pro, iuſta funebria, cùm ait: Sed videamus, in quibus Platonem, qui iuſta funerum reijcit ad interpretes religionum. & in oratione pro Sex. Roſcio: Qui nondum paterno funeri iuſta feciſſet.

A paruulis labori ac duritiæ ſtudent] Ita habent vv. cc. & paulo pòſt: Hoc ali ſtaturam, ali vires. Item: Quantum eis, & quo loco viſum eſt, agri attribuunt. &: Cùm ſuas quiſque opes æquari cum potentiſſimis videat. Hæc etſi leuia ſunt, Cæſaris tamen puram, incorruptamque repræſentant ſcripturam.

Quàm latiſſimis] Faernus, quàm latiſſimè, legebat. Sed meus vetuſtiſſimus codex habet, quàm latiſſimas; quæ ſcriptura confirmatur loco Melæ, qui habetur lib. III. Bella, inquit, cum finitimis gerunt, cauſas eorum ex libidine arceſſunt, neque imperitandi, prolatandíque quę poſſident, nam neque illa quidem enixè colunt, ſed vt circa ipſos, quæ iacent, vaſta ſint.

Vt vitæ, necíſque] Videtur ſine dubio legendum: Et vitæ necíſque. & paulo pòſt vv. cc. habent: Omniúmque ijs rerum. Item: Qui quacunq; de cauſa ad eos venerunt, iniuria prohibent, ſine præpoſitione, ab, ſed Salluſtius, ab iniuria dixit.

Vulgò Tectoſages] legendem ex vv.cc. Volſcæ Tectoſages. Ptolemæus etiam habet, ὀύολκαι τεκτοσάγες.

Nunc quòd in eadem inopia, egeſtate, patiētiaque Germani permanent] vv. cc. habent, Patientia, qua Germani, vel, patientiaque qua Germani. Paulo pòſt in vv. cc rectè legitur: Gallis autem prouinciæ propinquitas, & tranſmarinarum rerum notitia, multa ad copiam, atque vſum largitur. Item ſcribendum, Anarcum, ex Cæſariana ſcribendi conſuetudine.

Latitudo nouem dierum iter expedito patet] Græci εὐζώνῳ ἀνδρὶ, dicunt. Videndum autem an pro IX. ſcribendum ſit LX. vt eſt apud Melam lib. III. cùm ait: Siluarum Hercynia eſt maxima; aliquot etiam ſunt, quæ nomen habent; ſed illa dierum ſexaginta iter occupans, vt maior alijs, ita & notior, &c. Facilè autem librarius labi potuit, vt pro, LX. deceptus ſimilitudine literæ, IX. ſcripſerit.

Rectaque fluminis Danubij regione] Recta regione videtur dixiſſe pro eo quod eſt, per ipſam Danubij fluminis lõgitudinem, & vt eſt in veteri tabula finium regundorum inter Genuates & Viturios, RECTO RIVO. Eodem modo dictum eſt in eadem tabula: TRANS VIAM RECTA REGIONE IN FONTEM: Item: RECTO IVGO: Et Cicero lib. V. in Verrem dixit: Si quis

quis tantulum de recta regione deflexerit. & Q. Curtius lib. VIII. Ceterùm Scytharum gens haud procul Thracia ſita ab Oriente ad Septentrionem ſe vertit. Recta deinde regione alium vltra Hiſtrum iacentem colit. & lib. XVIII. Indi a tota fermè ſpectat Orientem, minus in latitudinem, quàm recta regione ſpatioſa. Dixit autem Cæſar recta regione, cui nullus anfractus intercedit.

Eadem eſt feminæ mariſque natura] Natura poſuit, pro figura, & forma, ſiue vt infra dicit, ſpecie. Suprà lib. V. Britannia inſula natura triquetra.

Qui ſe aut audiuiſſe, aut adiſſe ad initium eius ſiluæ dica.] Faernus ita hunc locum legebat: Qui ſe aut adiſſe ad initium, &c. & paulo pòſt idem Faernus emendabat: Ab eius ſummo ſicut palmæ, rami latè diffunduntur, &c. deleta particula, que, pro qua in v. c. rectè habetur, quàm.

Atque ita paulum modò reclinatæ] vv. cc. habent, acclinatæ, & paulo pòſt, acclinauerint, pro, reclinauerint. Item, accidunt arbores, non, abſcidunt. Et infrà habent vv. cc. Et neque homini, neque feræ, quam conſpexerint, parcunt.

Ad bellũ Ambiorigis profectus] Faernus vocẽ, profectus, delebat velut χολιαςικῶς poſitam. Infra tamen habetur: Cæſar ad vexandos rurſus hoſtes profectus.

Ad Neruios pertinet] Lib. V. dixit ad Rhenos pertinet. Oroſius autem habet Neruios, cùm ait: Totius Galliæ Arduenna ſilua maxima eſt, atque à ripis Rheni, finibuſque Treuirorum ad Neruios vſque pertinet, & in longitudinem pluſquam. L. millibus paſſuum patet. Ex quibus verbis videtur ſine dubio apud Cæſarem pro, millibuſque amplius quingentis, ſcribendum, millibuſque paſſuum. L. nam & Strabo lib. IV. habet, ſtadia CCCC. quæ L. millia paſſuum ſunt. ſic enim ait: ὕλη μὲν γὰρ ἐστιν οὐχ ὑψηλῶν δένδρων, πολλὴ μὲν, οὐ τοσαύτη δὲ, ὅσην οἱ συγγραφεῖς εἰρήκασιν, τετρακοσίων σταδίων, καλοῦσι δ' αὐτὴν Ἀρδυένναν.

Minucium Baſilium] v.c.habet, Baſilum; & ita Cicero eum nominat. Appianus etiam edit Minucium Baſillum, & inter coniuratos Cæſaris numerat. Paulo pòſt v.c.habet: Celeriter contra omnium opinionem.

Nam magno accidit caſu] Totus hic locus ita legitur in vv.cc. Nam ſicut magno accidit caſu, vt in ipſum incautum, atque imparatum incideret, priuſque eius aduentus ab omnibus videretur, quàm fama ac nuntius afferretur; ſic magnæ fuit fortunæ, &c. Paulo pòſt v.c habet: ſed hoc factum eſt.

Ipſum effugere mortem] Vox, mortem, videtur ab aliquo adiecta. In v.c.ſequitur: Sed hoc eò factum eſt, quòd ædificio circumdata ſilua. Et paulo pòſt: Familiaresque eius anguſto in loco pauliſper equitum noſtrorum vim ſuſtinuerunt. Item, impulit, non, intulit.

Ambiorix an copias ſuas iudicio non conduxerit] Faernus legebat, iudicióne non conduxerit, deleta particula, an. Sed Varro lib. I. de re ruſtica, cap. III, eodem modo dixit: Ars an ſit, an quid aliud. & Cicero in Bruto: Paucis ante quàm mortuus eſt, an diebus, an menſibus.

Sic ad ſubeundum periculum, & ad vitandum] v.c. meus habet: ſic & ad ſubeundum, &c. Paulo pòſt videtur inducenda particula, ſed, & legendum: certè clam dimiſſis per agros nuntijs, &c. iuxta illud Virgilij: O Dea certè. Deinde legendum: vnam eſſe cauſam indicaret. &: Atuatucam, pro, ad Vatucam; nam præpoſitio, ad, ex priore ſyllaba, t littera, in d, mutata, facta eſt. Ptolemæus habet ἀτυάκουτον. Sic etiam infrà Atuatuca, &, Atuatici in vv cc. Item legendum: Hunc cum reliquis rebus locum probabat, &c. ſine nomine, Cæſar, quod σχολιαστικῶς adiectum eſt.

Ipſe cum reliquis tribus] Meus codex vetuſtiſſimus habet: Ipſe cum reliquis VIII. Sed videtur legendum: cum reliquis IV. nam Cæſar decem legionibus in Gallia rem geſſit, vt intelligitur ex lib. VII. in quo eſt: Exercitum

ercitum in duas partes diuiſit: IV legiones in Senones, Pariſioſque Labieno ducendas dedit: VI. ipſe in Auernos,&c.& lib. VI. duas legiones ad fines Treuirorum, duas in Lingonibus, ſex reliquas in Senonum finibus,&c.& lib. VIII. Quattuor legiones in Belgio collocauit, cum M. Antonio Quæſtore, & C. Trebonio. & P. Vatinio, & Q. Tullio legatis; duas in Aeduos miſit; duas in Turones ad fines Carnutum poſuit; duas in Turonis ad fines Carnutum poſuit,&c.

Ad flumen Scaldem] Scaldim ſcribendum, non vt in alijs eſt, Scaldium.

Quam ad diem] Videtur ſcribendũ, quem ad diem. Sic paulo pòſt locutus eſt, cùm ait: Quem ad diẽ Cæſar ad impedimenta,&c Et paulo pòſt v.c. habet: Aut locis ſilueſtribus palus impedita. Deinde ex eodem v.c. legendum: Nullum enim poterat vniuerſis ab perterritis, ac diſperſis periculum accidere. Item: Nam & prædæ cupiditas multos longiùs euocabat, & ſiluæ incertis,&c. Et paulo pòſt: Vt in eiuſmodi difficultatibus. Item: quàm legionarius miles periclitaretur.

Hoc ipſo tempore, caſu Germani equites interueniunt] Ita habent vv.cc. ſine copula,&c: Item: Alius capta iam caſtra pronuntiat. Et paulo pòſt: Hic diffiſus ſuæ, atque omnium ſaluti.&c: Atque in ſummo rem eſſe diſcrimine.& infrà: Ægrè per manus, &c. ſine verbo, deficiens.

Vt celeriter perrumperent, cenſent] Ita habet v. c. & poſt: Incolumeſque ad vnum omnes in caſtra perueniunt. Item: Nullo etiam nunc vſu rei militaris, &c. ſine verbo, percepto, quod videtur adiectum.

Fidem non haberent] v.c. habet, Fidem non facerent. Et paulo pòſt: Equitatum tantùm ſe ex fuga recepiſſe dicerent.

Ne minimo quidem caſu] In vv. aliquot cc. eſt, caſui. Sed caſu, poteſt retineri; nam ſcribit Agellius lib. IV. cap. XVI. ità Cæſarem in Analogicis libris ſcriben-

dos dandi caſus tradidiſſe. Ipſe etiam Cæſar ita locutus eſt lib.vii.cùm dixit: Cuius conſenſu, ne orbis quidem terrarum poſſit obſiſtere. & lib.iii. de Bell. ciuil.vt eſt in vv. cc. receptu ſuo timens,dixit. Paulo pòſt videtur legendum,auertiſſet,non,auertiſſent.

Vt ſi qui in præſentia ſe occultaſſent, tamẽ ijs etiam deducto exercitu] Ita videtur legendus hic locus. Et paulo pòſt ſcribendum: Quùm ille latebris, aut ſiluis, aut ſaltibus ſe eriperet,& noctu alias regiones,&c. Videtur enim adiectum illud,occultatus,cùm ſe non noctu occultaret,ſed noctu alias regiones peteret.

Durocortum] vv. cc. Durocortorum, & Ptolemæus, Δουροκόρτορον. At Strabo lib. iv. Ῥῆμοι καὶ ἡ μητρόπολις αὐτῶν Δουεικόρτορα. & Stephanus: Δοροκόρτορος πόλις γαλατῶν, τῶν προσβόρων, ὁ οἰκῶν Δοροκοτόρειος.

More maiorum ſupplicium ſumpſit] Hoc genus pœnæ quale ſit,indicat Suetonius in Nerone, cùm ait: Inter moras perlatos à Cenſore Phaontis codicillos præripuit:legitque ſe hoſtem à Senatu iudicatum, & quæri vt puniatur more maiorum. Interrogauitque quale eſſet id genus pœnæ, & cùm comperiſſet, nudi hominis ceruicem inſeri furcæ, corpus virgis ad necem cædi,&c.

Quibus cum aqua & igni interdixiſſet]Interdictionem aquæ & ignis Romulus rex apud Romanos primus inſtituit, vt ſcribit Dionyſius lib. ii. Damnatis autem,aqua & igni interdicebatur,quòd,vt ait Feſtus, hæ duæ res vitam humanam maximè continent. Seruius in vii. Æneid. Ad facienda, inquit,fœdera,aqua & ignis adhibentur, vnde è contra quos arcere volumus è noſtro conſortio, ei aqua & igni interdicimus, id eſt,rebus quibus conſortia copulantur. Hinc Ouidius lib. iv. Faſt. dixit:

——— aptúmque putarunt
Ignibus & ſparſa tangere corpus aqua,
An quòd in his vitæ cauſa eſt,hæc perdidit exul.

Exuli-

Exulibus enim aqua & igni interdicebatur, vt ex lib. II. ad Herennium intelligimus, in quo eſt: Aut perinde quaſi non omnes, quibus aqua & igni interdiċtum eſt, exules appellentur. Laċtantius lib. II. Exulibus aqua & igni interdici ſolebat; adhuc enim videbatur nefas, quamuis malos homines, capitis ſupplicio afficere. Interdiċto igitur vſu earum rerũ, quibus vita conſtat hominũ, perinde habebatur, ac ſi eſſet qui eam ſententiam exceperat, morte multatus. Plinius lib. IV. in epiſtola ad Minucianum: Græco amiċtus pallio, carent enim togæ iure, quibus aqua & igni interdiċtum eſt.

Agendici] v. c. meus habet Agedinci; At Ptolemæus; καὶ ἀνατολικώτεροι αὐτῶν Σένωνες, ὧν πόλις Ἀγηδικόν. Alij codices variant, ex quibus aliquot habent Agedicum, proximiore ad Ptolemæum leċtione.

NOTÆ
AD LIBRUM SEPTIMUM
DE BELLO GALLICO.

IBI. cognoſcit de P. Clodij cæde; de Senatuſque conſulto certior faċtus] Cùm in aliquot libris veteribus, particula, de, non legatur, & diċtio, ibi, in omnibus ſit, fortaſſe legendum eſt: Ibi de P. Clodij cæde, Senatuſque conſulto certior faċtus, &c. Verbo autem, coniurarent, Liuius item vſus eſt lib. XXII. cùm militum iuſiurandum refert in deleċtu habendo. De hoc verò Senatus cõſulto, quod poſt cædem P. Clodij faċtum eſt, ita ſcribit Aſconius in Miloniana: Itaque primò faċtum erat S. C. vt interrex, & Tr. pl. & Cn. Pompeius, qui Procos, ad vrbem erat, viderent, ne quid detrimenti Reſp. caperet, deleċtum autem Pompeius tota Italia haberet.

Et affingunt rumoribus] Videtur legendum, rumores, non, rumoribus; nam lib. I. de Bell. ciuil. dixit: Hæc Afranius, Petreiusque, & eorum amici, pleniora etiam atque vberiora Romam ad ſuos perſcribebant; multa rumor fingebat, vt pænè bellum confectum videretur, &c. Fama igitur ex ſeſe ferebat detineri vrbano motu in Italia Cæſarem, ipſi verò Galli addebant, & affingebant rumores; in Galliam eum venturum non eſſe.

Quam à maioribus acceperunt] v. c. acceperint; quod videtur melius,

De obſidibus cauere] Particula, de, abeſt ab optimo libro. In quo paulo pòſt habetur: Quo more eorum grauiſſimæ ceremoniæ continentur. Item: Tum collaudatis Carnutibus, &c. Cenabum verò, non, Genabum ſcribendum eſſe, tum ex Ptolemæo apparet, apud quem eſt: Καρνοῦται, καὶ πόλις αὐτῶν, Κήναβον, tum ex Strabone, qui, lib. IV. de Ligeri fluuio ſcribens, ait: ῥεῖ δὲ οὗτος παρὰ Κήναβον τῶν Καρνούτων πόλιν. Corruptè autem legitur apud Oroſium lib. VI. Cenapium.

C. Fuſium Cottam] vv. cc. conſtanter habent, Citam, non, Cottam, quod Aureliæ familiæ cognomen eſt.

Ab ciuitate erat interfectus] v. c. habet, interdictus, non, interfectus. Et paulo pòſt ita: Cognito conſilio ad arma concurritur; prohibetur ab Gobanitio patruo ſuo, &c. Item: Luterium Carducum, &c. Quomodo Luterius hìc infrà ſæpius nominatur, licet Liuius appellet Lutarium.

Cùm iam ille virtute Cn. Pompei] Vſus eſt vſitata formula dicendi, quæ reperitur ſæpius apud Plautum, vt in Aulularia: Ego virtute Deûm & maiorum noſtrorum diues ſum ſatis. & in Trinummo: Ædepol Deûm virtute dicam pater, & maiorum, & tua. Multa bona benè parta habemus. Salluſtius Iugurth. Virtute & Dijs volentibus magni & opulenti eſtis. & in oratione

tione Cottæ: Multa pericula repuli Deorum auxilijs & virtute mea.

Nitriobriges] Ita quoque edit Ptolemæus; Νιτιόβριγες, item & Strabo lib. IV. Plinius tamen lib. IV. cap. XIX. corruptè Autobriges, corruptè etiam Gabules cum Strabone, qui habet lib. IV. Γάβαλος. at Ptolemæus cum Cæſare Γάβαλοι.

In Prouinciam Narbonam verſus] Ita v. c. non, Narbonem; & ſic interpungit: In Prouinciam, Narbonam verſus, &c. licet infrà ſit: Ex Biturigibus mouet in Aruernos verſus.

Præſidia in Ruthenis prouincialibus] Ita v. c. ſine interpunctione. Ruthenorum enim alij ſunt in Aquitania, ad quos paulo ſuprà dixit miſſum fuiſſe Luterium Carducum, de quibus videndus Plinius lib. IV. cap. XIX. Alij Narbonenſi prouinciæ contermini, de quibus hîc loquitur Cæſar, & Plinius lib. III. cap. IV. Item Ptolemæus, à quo ῥυτανοὶ dicuntur.

Volſcis, Artomicis] v. c. Aretomicis, ſed legendum Arecomicis, ſine diſtinctione. Nam Volcæ alij dicuntur Tectoſages, alij Aremorici, ſiue Arecomij, vt edit Ptolemæus, de quibus hîc loquitur Cæſar, & lib. II. de Bell. ciuil. Item Strabo lib. IV. cùm ait: τὴν δὲ ἐπὶ θάτερα μέρη τοῦ ποταμοῦ, οὐόλκαι νέμονται τὴν πλείστην, οὓς ἀρεικομικοὺς προσαγορεύουσι. Qui paulo ſuprà de Volſcis, qui Tectoſages dicuntur, ſic ait: πρὸς δὲ τὸ Κέμμενον ὄρος συνάπτοντες; ἐπιλαμβάνοντες δὲ καὶ τὸ νότιον πλευρὸν αὐτοῦ μέχρι τῶν ἀκρωτηρίων, οἰκοῦσι τῶν τε οὐολκῶν οἱ Τεκτοσάγες καλούμενοι, καὶ ἄλλοι τινές. Ptolemæus lib. II. Κατέχουσι δὲ τὰ μὲν δυσμικώτατα τῆς Ναρβωνησίας οὐόλκαι Τεκτοσάγες. μετὰ δὲ τούτους μέχρι τοῦ ῥοδανοῦ ποταμοῦ οὐόλκαι ἀρεικόμιοι.

Heluos] Strabo lib. VI. appellat Ἐλους ſine aſpirandi nota, cùm ait: ἔθνη τὰ προσκείμενα τοῖς ἀκυϊτανοῖς ἐστὶν ἐλυοὶ μὲν ἀπὸ τοῦ ῥοδανοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχοντες. v. c. Iluos. Sed Heluos rurſus Cæſar lib. I. de Bell. ciuil. & Plinius.

His conſtitutis rebus omnibus, ſuis inopinantibus]

v.c. non habet vocem, omnibus; quæ tamen retineri poteſt, ſi ita interpungatur locus: His conſtitutis rebus omnibus, ſuis, &c. nam Hirtius lib. de Bell. Alexandr. Simili quodam modo locutus eſt, cùm dixit: Sic rebus omnibus confectis. Paulo pòſt in eodem v. c. pro Ibi nactus, habetur, Inde nactus. Item paulo ſuprà: Celeriter hæc fama, ac nuntijs ad Vercingetorigem perferuntur, pro eo, quod vulgò habetur: Celeriter hæc fama, ac nuntij ad Vercingetorigem perferuntur.

Quòd nullum amicis in eo præſidium poſitum videretur] Ita v.c. & paulo pòſt habet: Huc biduo peruenit, &c. ſine nomine, Cæſar, quòd videtur adiectum.

Hoc ſpatio à Boia quoquò verſus] Sententia poſcere videtur vt ita legatur: Hoc ſpatio ab hoſte quoquò verſus, &c. Quę tamen lectio nullo librorum veterum teſtimonio nititur, niſi quòd adiri, non, adire habet v. c. Infrà in v. c. habetur: Ne ſuis ſint ad detrectandam militiam receptacula', néve Romanis propoſita ad copiam commeatus prædamq́ue, &c. ſine verbo, tollendam, quod adiectum videtur.

Atq. Heluos adhortari non deſtitit] v.c. habet, deſiſtit. Et paulo pòſt videtur legēdum: Et pecore è longinquioribus vicis abacto, &c. non, adacto. Sic enim eſt apud Ciceronem in oratione in Piſonem, & alibi: Pecus abegerunt. Item: Abacti greges.

Nulla tamen vox eſt ab his audita] Vel pro, audita, ſcribendum, edita, quomodo apud Ciceronem in Tuſculanis, vbi eſt: Quas hìc voces apud Sophoclem in Trachinijs edit? Vel ſi verbum, audita, vt eſt in omnibus libris, retineatur illud, ab his, poſitum erit, pro, eorum. Gracchus apud Agellium lib. x cap. I I. Nulla vox illius miſeri inter dolores, crepitumq́ue plagarum audiebatur, niſi hæc, ciuis Romanus ſum. & Cæſar lib. I I I de Bell. ciuil. Crebroq́ue voces militum in vigilijs, colloquijsq́ue audiebantur. & ſuprà lib. I I I. de Bell. Gall. Cùm omnium voces audirentur, expectare non oportere.

Paren-

Parentarent] v.c. habet, parentare, & ita legendum; nam præcedit, præſtare, quàm non, &c. Paulo pòſt in eodem v.c. eſt: Inſidiandi cauſa eò profectum. Item: Non hæc omnia fortuito, &c. pro, fortuitu.

Quòd penè in eo, ſi oppidum retinuiſſent, ſummam victoriæ conſtare intelligebāt] v.c. habet: Quòd penes eos, ſi id oppidum retinuiſſent. &c. Summam verò conſtare dixit, vt Cicero pro P. Quinctio: Summa iudicij cauſaque tota conſiſtit. & in Academicis: Præſertim cùm in eo ſumma conſiſteret.

Quas cùm diſtinuerant] Ita eſt in v. c. ſed videtur legendum, deſtinauerant, quod poſitum eſt, pro alligauerant, tum apud ipſum Cæſarem ſuprà lib. III. cùm ait: Falces nō abſimili forma muralium falcium; his cum funes qui antēnas ad malos deſtinabant, &c. tum apud Appuleium lib. IV. vbi eſt: At illi arreptum me, loro quàm valido ad anſulam quandam deſtinatum, rurſum cedendo confeciſſent. & lib. VIII. Vinctis ſtramentis me renudatum, ac de quadam quercu deſtinatum flagro verberantes, penè ad extremum confecerunt.

Cōmiſſis ſuarum turriū malis] Fortaſſe ſcribendum alis, non, malis: nā indicari hoc verbo putamus eas adiectiones. Alarum verò in ædificijs formam & rationem explicat Vitruuius lib. VI. cap. IV.

Et apertos cuniculos] Apertos cuniculos poterant hoſtes facilè morari ijs rebus, quæ hîc à Cæſare ponuntur, & cuiuſmodi enumerat Lucanus lib. III. his verſibus:

Sed ſuper & flammis, & magnæ fragmine molis,
Et ſudibus crebris, & aduſti roboris æſtu
Percuſſæ cadunt crates. Tectos verò Cuniculos morari non poterant. Hirtius lib. VIII. Eodem tempore tectos cuniculos agunt ad caput fontis, quod genus operis ſine vllo periculo, & ſine ſuſpicione hoſtium facere licebat.

Muri

Muri autem omnes Gallici hac ferè forma ſunt] v. c. habet: Muris autem omnibus Gallicis hæc ferè forma eſt. Item: Eæ reuinciuntur introrſus,&c. & ſic infrà: Quæ perpetuis trabibus pedes quadragenos plerunque introrſus reuincta. Paulo pòſt legendum ex v.c. Pluresque partitis temporibus, &c. non, duæque partitis,&c. Item: Quidam ante portam opidi Gallus, qui per manus ſeui, ac picis traditas glebas, &c. Ita & Faernus ex ingenio legebat.

Quos ad capiendam fugam natura, & virium infirmitas] v.c. habet, Naturæ & virium, &c. Et paulo pòſt: Derectiſque operibus,&c. non, perfectis. Item: Et ſi qua ex parte obuiam veniretur, &c. non, contra veniretur. & ita Faernus. Et: Continuo impetu,&c. non, continenti. Infra legendum: Vix octingenti, & ita habent, v. cc. Oroſius tamen pro, DCCC. videtur legiſſe LXXX. ſic enim ſcribit lib. VI. Quadraginta millia hominum ibi fuiſſe referuntur, è quibus vix LXXX. per fugam lapſi ad caſtra proxima Gallorũ venerunt.

Cuius conſenſui] v.c. habet, conſenſu, quod poſitum eſt pro, conſenſui; de qua ſcribendi conſuetudine diximus ſuprà. Paulo pòſt videtur legendum: Et ſic ſunt animo cõſternati, vt homines inſueti laboris omnia, quæ imperarentur, ſibi facienda exiſtimarent. & ſic ſuprà lib II. Illi ſe quæ imperarent, facere dixerũt. Quòd autem dicit, animo laborabat, id ſimile eſt Salluſtiano illi in Iugurth. Animo ardebat.

Etiam ad ſe euocauit] v. c. meus: Decetiam euocauit. At Vaticanus & quidem minus, quàm vulgati, corruptè: Ad ſe etiam euocauit. nam veſtigium veræ lectionis ſaltem retinet. Decetiam verò in itinerario Antonini nominari, & inter opida quæ ſunt in finibus Aeduorum numerari, iam pridem admonuimus.

Atque omnibus omiſſis his rebus] Faernus delebat illud, his; & legebat, diſſenſionis, non, diſſenſionum.

Cùm

Cùm vterque vtrique eſſet exercitui in conſpectu] v.c. habet, exercitus, non, exercitui. Et paulo ſuprà ſic habet: Quorum erat permagnus in Gallia numerus, &c. Quod autem hic dicitur, è regione caſtris caſtra poneret, id, ſi rectè memini, alibi caſtris caſtra conferret, Cæſar dixit; quomodo locutus eſt Ennius Hectoris Lytris apud Noniū in, occupatus, illo verſu,

Hector re ſumma armatos educit foras,
Caſtrúq; caſtra vltrò conferre occupat.

Sed in vulgatis editionibus legitur corruptè,

Caſtrúq; caſtra vltrò iam ferè occupat.

Erat in magnis Cæſari difficultatibus, ne, &c.] Ita Faernus & v.c. Et paulo pòſt: Poſtero die cum duabus legionibus, &c. non, poſtridie.

Reliquas copias cum omnibus impedimentis] Poſſet quiſpiam ſuſpicari vocem, copias, adiectam eſſe; nam Cæſar lib. 1 ſic locutus eſt, cùm dixit: Duas legiones reliquit, & partem auxiliorum, reliquas in caſtra maiora reduxit, &c. Nihil tamen mutandum putamus, cùm vulgata lectio confirmetur ſimili loco infrà: Legionibus transductis, reliquas copias reuocauit.

Demptis quartis quibuſque cohortibus] Faernus in ſuis ad Cæſarem notis teſtatur hæc verba in duobus codicibus ſcriptis non reperiri. Meus vetuſtiſſimus liber habet: captis quibuſdam cohortibus. Quidam retinent receptam lectionem, ex qua ipſi ſatis idoneum ſenſum elici poſſe affirmant. Nos putamus Cæſarem ſcripſiſſe: Demptis quaternis è quibus cohortibus. Sic enim lib. 1. de Bell. ciuil. locutus eſt, cùm dixit: Sed primam aciem quaternæ cohortes ex quaque legione tenebāt, &c. Ita enim ibi legendū eſſe ſuo loco dicemus. Quaternis autem cohortibus detractis ex quattuor legionibus, efficiebantur XVI. cohortes, quæ ſpeciem duarum pænè legionum præbere ſatis poterant, vt ſcilicet numerus ſex legionum conſtare videretur, & Virgentorix Cæſarem in occulto reſtitiſſe, non ſuſpicare-

tur,

tur, à qua cum ſuſpicione Cæſar abducere volebat. Itaque vt quàm longo, & extenſo agmine legiones progrederentur, præceperat. Sic enim habet Dio lib. XL. κἀκ τούτου ἔν τινι ὑλώδει τινὶ καὶ ἐν συσκίῳ τόπῳ γενόμενος, τὰ μὲν σκευοφόρα, καὶ τοῦ στρατοῦ τὸ πλεῖον προέπεμψε, μακρᾷ καὶ ἐκτεταμένῃ τάξει κελεύσας αὐτοὺς προϊέναι, ὥστε καὶ πάντας σφᾶς ἐνταῦθα εἶναι δοκεῖν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν ἐρρωμενεστάτων ὑπέμεινε.

Quintis caſtris Gergouiam peruenit] Valet hoc, quinto die, & vt Polybius loquitur, πεμπταῖος. Qui alibi dixit, ἐπὶ τέτταρας ἡμέρας, quod Liuius vertit, quartis caſtris; & δεκαταῖος, quod idem Liuius decimis caſtris.

Non nimis firmo] Particula, non, videtur adiecta. & paulo pòſt in v. c. legitur: Nobilitas omnis noſtra interijt, &c. nam ſuprà eſt: Omnis noſter equitatus.

Cum ijs primùm cõmunicat] v. c. habet, præmium, non, primùm; quæ lectio videtur cõfirmari verbis quæ paulo pòſt ſequuntur: Celeriter adoleſcentibus & oratione magiſtratus, & præmio deductis, ſiue, vt Faernus legebat, adductis.

Ad Cæſarem diſceptaturi] v. c. habet, ad Cæſarem diſceptatum, &c, ſed Faernus, diſceptatorem, legebat.

Quem Cæſar ſibi ab Diuitiaco traditum] Ita eſt in v. c. cùm in alijs deſit vox, ſibi. Item: Hoc nuntio Cæſar, qui ſemper, &c. Et paulo pòſt: Quòd res in celeritate poſita videbatur, &c. ſine verbo, eſſe. Item: Quibus more Gallorum nefas eſt.

Ex oppido Cauillono] Infrà Cabillono, b, poſito pro, u, antiquè. & ita Strabo lib. IV. Paulo pòſt in v. c. legitur: ſi alterum amiſiſſent, non dubitari, quin pænè circumuallati, &c.

Magnum numerum impedimentorum ex caſtris produci, neque ijs ferramenta detrahi] Ita hunc locum ex vetuſtiſſimo codice, qui apud me eſt, olim ſuppleuimus. Videndum autem an pro, impedimentorum, rectius legi poſſit, iumentorum; nam infrà ſic habetur: Arma conferri, iumenta iubet produci. Videndum

dendum item, an pro, ferramẽta, vt eſt in v. c. ſcribendum ſit, ſtramenta, quibus pro clitellis ipſis vſus eſt Appuleius lib. VII, cùm inquit: Illico diſturbato geſtamine, nonnunquam etiam ipſis ſtramentis abiectis furens incurrit. Liuius verò lib. VII. ſtrata appellat, & pro clitellis item ponit, cùm ait: Dictator ſollerti animo rem nouam excogitat, qua deinde multi noſtri, atque externi Imperatores, noſtra quoque quidam ætate vſi ſunt. Mulis ſtrata detrahi iubet; binisque tantùm centunculis relictis agaſones partim captiuis, partim ægrorum armis ornatos imponit, &c. Quibus verbis locus Cæſaris ob ſimilitudinem ſtratagematis non nihil illuſtratur. Quin etiam quæ apud eundem Liuium lib. x. leguntur, ad Cæſaris verba mirum in modum faciunt. Sunt autem hæc: Cos. Sp. Nautiũ mulos detractis clitellis cum cohortibus alaribus in tumulum conſpectum properè circumducere iubet.

Ne ex oppido animaduerterentur] v. c. habet, animaduerteretur; quod non videtur reijciendum, & poſt: Id ſpatio itineris augebatur, &c. Item, circuitu, non, circuitus; quod antiquè pro, circuitui poſitũ eſt. & paulo poſt v. c. ſic habet: Occaſionis rẽ eſſe, nõ prœlij. Item: Superiore parte corporis nuda, &c. non, nudata. &: Quòd ſatis magnæ valles intercedebant.

Magno concurſu eò contendebant] v. c. habet, curſu. & paulo pòſt: Hoſtiumque copias augeri videret. Item: Simul in medios hoſtes irrupit. Infrà verò ſic habetur in v. c. Cupiditatemque militum reprehendit, quòd ſibi ipſi iudicauiſſent, quò procedendum, aut quid agendum, &c Item: Non minus ſe in milite, &c. pro, nec minus, &c. Et: Aut daret timoris aliquam ſuſpicionem. & paulo pòſt: In eam fortunam, amplitudinémque deduxiſſet.

Atque Hiſpania coemptorum] v. c. habet, coemptum. & paulo pòſt: ſi aut re frumentaria Romanos excludere, &c.

Id ne tum quidem neceſſariò faciendum exiſtimabat] v. c. meus habet, Vt nemo tunc, &c. Sed videtur legendum: Vt nemo non, vel: Vt non nemo, &c. Faernus verò legebat: Quod illi tum quidam neceſſariò faciendum exiſtimabant.

Quòd adiungi Labieno, &c. vehementer cupiebat] v. c. habet: Quòd abiuncto Labieno, &c. vehementer timebat. Sed fortaſſe rectiùs erit, ſi pro, abiuncto, vel vt eſt in alijs, adiuncto, ſcribatur Agendico. Nam paulo pòſt in v. c. ita habetur: Labienus eo ſupplemento, quod nuper ex Italia venerat, relicto Agendici. Item: Sed vt incolumem exercitum Agendicum reduceret, cogitabat.

Itaque admodum magnis diurnis nocturníſque itineribus] Ita v. c. & infrà: Vt paulo antè de Lutetia diximus.

Atque eò militibus impoſitis] v. c. habet, inuectis; vt fortaſſe, traiectis, legendum ſit. Paulo pòſt pro, ipſi profecti ab palude in ripis, fortaſſe rectiùs eſſet; Ipſi protecti palude ac ripis. nam v. c. habet ad ripas.

Secundo flumine ſilentio progredi] Ita habet v. c. & paulo pòſt: Memoriam retinerent: Item, Defectione Aeduorum cognita, bellum augebatur. Et paulo pòſt; Neque noſtrorum militum victorum impetum ſuſtinere potuerunt, &c. & ita Faernus. Qui ex v. c. infrà legebat: Conueniunt vndique frequentes: multitudinis ſuffragijs res permittitur. nam ita interpungitur locus in v. c ſine voce, eodem.

Aeduis, Seguſianíſque qui ſunt finitimi ei prouinciæ] Faernus delebat dictionem, ei, vt opinor ex v. c. nam Cæſar Galliam Narbonenſem ſolet prouinciam appellare, vt ſuprà lib. 1. cùm ait: Ab Allobrogibus in Seguſianos exercitum ducit: Hi ſunt extra prouinciam trãs Rhodanum primi. Seguſiani verò Σεγουσιανοὶ, Ptolemæo, & Straboni. Secuſiani Plinio, g, littera in c, mutata ex antiqua conſuetudine.

Volca-

Volcarum, Aremicorumque.] Legendum, Volcarum Aremicorum, ſine diſtinctione, & deleta copula, que, vt ſuprà diximus. nam ita habet v.c.

Id quod magis futurum confidebat] v.c. habet, confidat. & paulo ſuprà: Iter confici non poſſe.

Omnibus ad iuſiurandum adactis] Videtur legendum ſine dictione, ad. Nam ita eſt in v.c. & ita apud Agellium lib. XVI. cap. IV. loco ſuprà citato, in quo eſt: Cùm delectus antiquitus fieret, & milites ſcriberentur, iuſiurandum eos Tribunus militaris adigebat in verba hæc.

Alexiam] vv.cc. habent Aleſiam, conſtanter. Quæ ſcriptura vera eſt; nam ſic habent Græci etiam ſcriptores Plutarchus, Dio, & Diodorus. Strabo item, ſed corruptè, καὶ ὁ περὶ τὴν ἀλησίαν πόλιν μανδούλων. Item, Velleius Paterculus. Paulo pòſt legitur in v.c. Quòd equitatu; quo maximè confidebant, &c. Sed in codice vetuſtiſſimo eſt: qua maximè parte exercitus. Quod videtur rectius.

Ante id oppidum] Dictio, id, non habetur in v.c. & certè videtur abundare. Conſideranda etiam quæ ſequuntur, an legi debeat: Quæ pars collium in circuitu vacabat, &c. ſiue potius, patebat. Simili enim modo locutus eſt Cæſar infrà, cùm ait: In ea planicie, quam intermiſſam collibus trium millium paſſuum in longitudinem patere ſuprà demonſtrauimus, & Hirtius lib. VIII. Ab ea parte, quæ ferè pedum CCC. interuallo fluminis circuitu vacabat. Nam Aleſia quâ collibus cingebatur, ipſa loci natura ſatis erat munita; quâ verò patebat III. mil. paſſuum, eum omnem locum Gallorum copiæ compleuerant, foſſamque & maceriem ſex in altitudinem pedum perduxerant.

In quibus caſtellis] Vox, caſtellis, non habetur in v.c. & videtur abundare.

Ab ea foſſa pedibus CD. reduxit] v.c. deduxit.

Quoniam tantum eſſet neceſſariò ſpatium com-

 plexus,

plexus,ne facilè,&c.] Faernus ex v.c. legebat: Quòd tantum eſſet neceſſariò ſpatij complexus, nec facilè,&c. & ſic infrà: Romanorum manus tantis operibus diſtinetur,nec facilè pluribus locis occurrit.

Delibratis,atque præacutis] v.c. habet, dolabratis, atque præacutis.

Anguſtiore ad ſummum faſtigio] v.c.habet, ad infimum. Sed fortaſſe legẽdum, ad imum, vel potius,in imum. Nam antiqui fimum,ſcribebant,pro,imum. Et ex duabus dictionibus in fimum,cùm vnam fecerit librarius,infimum,alius poſtea addidit particulam, ad. Fœmoris aũtem,pro,feminis eſt in v.c.

Terra occultabantur] v.c. habet,exculcabantur. & paulo pòſt: Frumentumq. omnes habere iuſſit. Item: Frumentandi rationem,&c.non,frumenti.

Ambruaretis] Ita v.c. ſed videtur legendum, Ambarris, qui lib. I. neceſſarij & conſanguinei Aeduorum dicuntur; & alij ſunt ab ijs, qui infrà Ambibarri vocantur, qui eas Belgarum ciuitates incolunt, quæ Oceano proximę ſunt. Alij item Ambibareti,qui trans flumen Moſam Germanos attinguut, vt lib. VI. habetur. De quibus libro VII. meminit Cæſar, cùm ait: C. Antiſtium Reginum in Ambibaretis collocat.

Brannouicibus,Brannouijs] v.c. habet, Blannouijs; ſed adiectum id nomen videtur errore librarij, qui deceptus videtur ſimilitudine eius nominis, quod præcedit.

Vellauijs,qui ſub imperio Auernorum eſſe conſuenerunt] Ita habet v.c. conſentiente Strabone, qui lib. IV. ait: οὐελλάϊοι, οἱ προσωρίζοντο ποτὲ τοῖς ἀρουέρνοις, νῦν δὲ τάττονται καθ' ἑαυτούς. Ptolemæo tamen οὐέλαυνοι dicuntur. Santonis autem eſt in v.c. pro, Xantonibus.

Senonibus, Ambianis] Videtur legendum, Sueſſionibus. Nam Senones ſuprà inter Sequanos finitimos numerauit. Sueſſionum autem mentio fit à Cæſare lib. II. & Ptolemæo item, & Strabonę lib. IV. apud

quem

quem ponuntur Suiſſiones & Ἀμβιανοὶ ſimul, vt hîc, & vt vulgò legitur, Ἐμβιανοὶ, καὶ Σουεσσιῶνες.

Belocaſſis] Legendum ex v.c. Vellocaſſis. Et paulo ſuprà ſine diſtinctione, Aulercis Cenomanis, vt infrà, Aulercis Eburouicibus. Nam Aulerci, alij dicuntur Cenomani, alij Eburouices, alij Diablintæ. Ptolemęus lib. II. Αὐλίρκιοι Ἐβουρϊκοὶ, Αὐλίρκιοι Κινομανοὶ, Αὐλίρκιοι Διαβλῖται. Plinius lib. IV. cap. XVIII, Aulerci, qui cognominantur Eburouices, & qui Cenomani. & Cæſar ipſe lib. III. Atque his paucis diebus Aulerci Eburouices.

Cadetes] Ita v.c. Sed ſuprà lib. II. appellauit Caletes, & item Hirtius lib. VIII. Oroſius & Plinius lib. XIX. cap. I. Caletes.

Oſiſmi, Veneti, Lemouices, Vnelli] Ita v.c. ſed Lemouices ſuprà iterum nominantur cum Pictonibus, & Bellouacis, vel vt conſtanter habet v. c. Bellouagis. Vt alterum omnino abundare videatur. Veneli item ſcribendum, pro quo v. c. habet Veneti, Ptolemæus Οὐένελοι.

Et peditum circiter CCLX.] v.c. CCL. & ita habet Oroſius. Plutarchus verò τριάκοντα μυριάδας, hoc eſt, peditum CCC. millia.

Commius Atrebas] Ita v.c. ſed lib. IV. & alibi Comius vnico, m, ſcribitur. & ita Dio lib. XL. Item Virdumarus in v. c. vt etiam in Faſtis Capitolinis, non, Viridomarus.

Quid ergo Romanos, &c.] Videtur legẽdum Quid ergo? Romanos, &c. interrogationis nota ad vocem ergo, appoſita. At paulo pòſt: Quid ergo mei conſilij eſt? facere, &c. Ita enim habet meus vetuſtiſſimus liber, & ita loquitur Brutus lib. II. epiſt. I. ad Ciceronem, cùm ait: Quid ergo eſt, inquis, tui conſilij? Dandus eſt locus Fortunæ.

Iure & legibus commutatis, feris ſecuribus ſubiecta] Ita legitur in v. c. cùm in vulgatis deſit

vox, feris, pro qua libentius legerem, fœdis.

Et noſtros multitudine premi viderent] Ita habet v.c.& paulo pòſt, fundis librilibus, non, libralibus. Feſtus: Librilia appellantur inſtrumenta bellica, ſaxa ſcilicet ad brachij craſſitudinem, in modum flagellorum loris reuincta. In v.c. paulo ſuprà eſt: De vallo proturbate. & paulo pòſt: Gallos proterrent.

Leniter decliui caſtra fecerunt] v.c. Leuiter, & paulo pòſt, fecerant, habet idem v.c. non, fecerunt. Item: L. Caninius Rebilus, non, Regulus. nam v.c. habet Reuilus, b, ſcilicet littera in u, ex librariorum conſuetudine mutata, & Rebilus item dicitur ab Hirtio lib. VIII. quod eſt Caniniæ gentis cognomen apud Liuium, & Scriptores Capitolinos.

A caſtris, longurios, muſculos, falces, reliquaque] Videtur omnino ſcribendum, & crates, pro, à caſtris; nam Vercingetorix opido ſe, non caſtris tutabatur: & paulo infrà in v.c. habetur: Aggere & cratibus foſſas expleret. Item ſuprà, Proximam foſſam cratibus integunt, atque aggere complent.

Laborantibus ſummittit] Videtur deſiderari verbum, ſubſidia, aut aliquid tale. Et infrà legendum: Exiguum ad decliuitatem faſtigium, &c. vel vt eſt in v.c. iniquum, pro, exiguum, ſine verbo, loci. Romani enim ab ea parte iniquo loco & leuiter decliui caſtra fecerant, ſiue leniter decliui, vt ſuprà diximus ex v.c.

Imperat ſi ſuſtinere non poſſit, deductis cohortibus eruptione pugnet: id niſi neceſſariò, ne faciat] Ita v.c. ſine dictione, &, ante verbum imperat. & paulo pòſt habet v.c. Equitum ſeſe partem ſequi.

Loca prærupta atque ex aſcenſu tentant] Ita v.c. & paulo pòſt: Aggere & cratibus foſſas explent.

Coactis vnà de XL. cohortibus] Vix credi poteſt tot cohortes fortuitò cogi potuiſſe. Quare videndum an legi debeat, coactis XI. cohortibus, nam error fluxit ex notarum ſimilitudine. In v.c. eſt: coactis de XL. cohortibus,

tibus, vt illud, de, abundare videatur, & XL. in XI. mutari debeat. paulo pòſt v.c. habet: Excipit rurſus ex vallo, atque omnibus munitionibus clamor.

Labore milites eſſent defeſſi] v.c. habet, Defatigati fuiſſent, pro, eſſent defeſſi. Et paulo pòſt ſcribendum: L. Minucium Baſilum, vt diximus ſuprà. Item: P. Sulpicium Cauilloni; nam ita habet v.c. & Strabo lib. IV. cùm ait: τὸ αἰδούων ἔθνος πόλιν ἔχον καβυλλῖνον ἐπὶ τῷ ἄραρι, καὶ φρούριον βίβρακτα. Ptolemæus item editionibus vulgatis, Καβυλλίνοι. Extrema verba huius libri Faernus ex v.c. ita legebat: His rebus, litteris Cæſaris cognitis, Romæ dierum XX. ſupplicatio indicitur.

NOTÆ

AD LIBRVM VIII. A. HIRTII DE BELLO GALLICO.

QVI me mediũ interpoſuerim Cęſaris ſcriptis] v.c. habet: Qui me medijs interpoſuerim, &c. & hic liber ita inſcribitur: A. Hirtij, vel Panſę belli Gallici, lib. VIII. Paulo ſuprà v.c. habet: Nouiſſimeq. imperfectũ, &c. vt fortaſſe legendum ſit, nouiſſimũ atq; imperfectum.

Reſiſti poſſe Romanis] v.c. à Romanis.

Cæſar M. Antonium Quæſtorem ſuis præfecit hibernis] De hac Antonij Quæſtura ita habetur apud Ciceroné lib. II. Philipp. Veniſti è Gallia ad Quæſturam petendã. Quęſtor es factus. deinde continuò ſine S.C. ſine ſorte, ſine lege ad Cæſarem cucurriſti. Ibi te cùm & illius largitionibus, & tuis rapinis expleuiſſes, ſi hoc eſt explere, deuorare quod ſtatim effundas, aduolaſti egens ad Tribunatum.

Ipſe equitatus præſidio prid. Kal. Ian. ab opido Bibracte proficiſcitur ad legionem XII.] v.c. habet equitum, non, equitatus. Ex his autem verbis Antonij ce-

leritas intelligi poteſt, quam notat Cicero in Philippicis, quòd cùm legatus Cæſaris deſcribatur paulo ſuprà cum C. Trebonio in Aleſiæ obſidione, Romam exinde profectus ad Quæſturam petendam, & Quæſtor factus, ea feſtinatione ad Cæſarem, vt inquit Cicero, cucurrit, vt prid Kal Ian. hibernis præficeretur.

Et fideles amicos retinebat] Magis placeret: In fide amicos retinebat, &c. Vel ſi fideles retinetur, illud, amicos, abundat.

Prædæ nomine condonanda pollicetur] Placeret ſine verbo, condonanda, quod adiectum videtur. Idem Hirtius lib. de Bello Alexandrino eodem modo dixit: HS. centenos militibus pollicetur.

Ducti Carnutes] Videndum an, adducti, melius ſit. Et paulo pòſt verba illa, tectoriorum integendorum gratia, videntur abundare, & fortaſſe totus locus ita legendus: Caſtra ponit, quæ tectis partim Gallorum, partim coniectis celeriter ſtramentis ædificauerat, iiſque milites contegit. Item ex v.c. legendum infrà: Qui non agrorum incolendorum cauſa.

Inueniebat Bellouagos] v.c. habet, cognoſcebat, pro, inueniebat. & ſic paulo pòſt: Quæ Cęſar cum conſentientibus omnibus cognouiſſet.

Caletos, Velocaſſes] Ita v.c. & Oroſius lib. VI. Caletos, Belocaſſes, Atrebatasque. Item, v.c. habet: In ſilua circumdata palude. Et paulo pòſt pro, ne miſeriore, ac duriore, videtur rectiùs, ne inferiore, &c. Item: Si Cæſar, vt dicebatur, cum tribus legionibus veniret, offerrent, &c.

Coronis inædificari] Ita v.c. omiſſis verbis, pro hac ratione eius altitudinis. Faernus tamen ex ſuo codice legebat: Coroniſque pro ratione eius altitudinis inædificari, &c. Item: Namque & operum magnitudinem, vt & timorem ſuum, &c,

Alter quò propior hoſtem in vallo collocatus eſſet] Faernus ex v.c, legebat: Alter, qui propior hoſtē in ipſo vallo, &c.

Aut noſtra auxilia, aut Gallorum, &c.] Videtur legendum: Aut noſtra auxilia, Gallorum, Germanorumque tranſibant, acriusque hoſtes inſequebantur: aut viciſſim hoſtes eandem transgreſſi, &c.

Quibus illa die] Placeret magis: Quibus illo die (nempe ſors) fungendi muneris obuenerat. & ſuprà, pabulatoribus Faernus pro, pabulationibus legebat. Paulo pòſt in v.c. pro pudore coacti, habetur, pauore coacti.

Vtrum ſecundis, minimisque rebus] Sententia poſcit vt legatur, maximisque rebus. Et paulo pòſt: Quæ tranſeundi difficultate, non, difficultas. Pro eo verò quod eſt paulo ſuprà, copijs armatorum, caſtrorũ vias inſtruunt, in v.c. legitur: Copias armatorum pro ſuis inſtruunt caſtris.

Faſces vbi conſederant, &c. ſtramentorum ac virgultorum, quorum ſumma erat copia, per manus inter ſe traditos] Ita Faernus. Qui paulo pòſt ex v.c. legebat: à conſpectu extulit Romanorum.

Vix ſuorum ipſi priores partes animaduerterent equorum] Ita interpungendum, & legendum ex v.c. & paulo pòſt videtur ſcribendum: Romanos pabulatum venturos ſuſpicaretur, &c. licet vulgata lectio ferri poſſit. Item in v.c. eſt: Primùm cum paucis ſe oſtendit, &c. noſtri autem conſtanter, &c.

Correo prœliante ex ſiluis] Videtur legendum pronuntiante, pro, præliante. Sic enim ſuprà locutus eſt, cùm dixit: Extremo tempore diei ſigno pronuntiato. Et Correo, non, Corbeo, habet v.c. & Oroſius manuſcriptus. Item infrà, pro tamen, magis placeret, tandem.

Cùm interim nulla calamitate victus Correus excedere prœlio, ſiluasque petere, aut inuitantibus noſtris, &c.] Ita v.c. & paulo pòſt Faernus legebat: Omnibus aduerſis, interfecto Correo, deletis verbis, cognita calamitate. Item: Vt ea pœna ſit contentus, &c. ſine voce, hoſtium, quæ videtur adiecta.

Velut inſueta re permotus, vellet celeriter Commium interficere, à familiaribus prohibitus, non potuit] Ita v.c & pòſt: Qui illis regionibus præerat, &c. ſine particula, in.

Legionem que XII.] Legendum videtur, legionemque IV. vt lib. III. de Bell. ciuil. ex Lucano admonuimus ſcribendum eſſe. In extremo autem huius libri hæc ipſa legio dicitur XV. mendosè ſine dubio, vt ad eum locum notauimus, cùm ſit ſcribendum, IV. Ibi enim ſic legitur: Cn. Pompeio legionem primam remiſit, & ex ſuo numero XV. quam in Gallia citeriore habuerat ex S.C. iubet tradi, &c. Primam verò legionem à Pompeio Cæſar acceperat, vt habetur lib. VI.

De incurſione barbarorum] v.c. habet, Decurſione, ſiue vt eſt in alio, diſcurſione. Paulo pòſt Faernus legebat: Proximum eſſe ducebat, &c. ſine verbis, ſuæ dignitatis. Item pro, ciuibus, ædificijs, vt corruptè habetur in vulgatis, reponebat vicis, ædificijs. In qua voce erratum eſt item alibi apud Cæſarem non ſemel, vt lib. III. de Bell. ciuil. pro, vicis caſtellisque factum eſt, vigilijs, caſtellisque, vt ibi notauimus.

Quorum ciuitas] Videndum an legi debeat: Quorum pars ciuitatis. nam Duracius in amicitia Cæſaris conſtanter permanſerat, licet pars ciuitatis eius defeciſſet.

Ad opidum Limonum contendit] Ita vv. cc. habent conſtanter, & item infrà, ad obſidendum Limonum redit; & Ptolemæus edit λίμωνον. Vt de ea lectione non debeat aliquo modo dubitari.

Quod erat ponte propter magnitudinem tranſeundum] Ita vv. cc. pro, conſtratum. Item: Atque agmen morarentur, &c, deleta voce, omne, quam Faernus etiam reijciebat.

Q. Titatius Varus] Legendum, Q. Attius Varus, vt lib. III. de Bell. ciuil.

Namque noſtri contemptis pridie ſuperatis hoſtibus] Ita videtur legendus hic locus, non, ſuperatisque. & pau-

& paulo pòſt ex v.c.ſcribendum: Non amplius hominum v.millibus. Item pro, poſſent concitari, videtur legendum,poſſe concitari.

Munitiones circundare conatur]v.c. habet, moratur;Quæ lectio confirmatur loco inferiore, in quo eſt: Extremoque hoſte deleto, cuius timore augere præſidia, & munitione circũdare opidanos prohibitus erat.

Profugit inde cum paucis Lucterius]v.c.habet,Effugit.& deinde: In caſtris à millibus non amplius decem.Item paulo pòſt:Fugato duce altero,perterreri reliquos,& opprimi poſſe.

Ipſe legionem vnam in trina caſtra diſtribuit] Ita v. c.meus,& Faernus. Diſtribuit autem legionem vnam in caſtra illa, quæ ſuprà dixit excelſiſſimo loco trina feciſſe.

At Germanos equites imprudentibus omnibus de improuiſo aduolaſſe, ſubitoque prœlium commiſiſſe] Ita v.c.& item poſt: Germani equites,non,equitesq;.

Guturnatum]v.c. Gutuatum. Videtur autem legendum vel,Gotuatum,vel,Cotuatum;Ita enim eum ſuprà appellat Cæſar lib.vII.cùm inquit: Cotuato & Conetoduno ducibus.

Ex profugis cognoſceret] v.c. habet cognouiſſet. Item:Sub ipſius opidi murum,&c. Et:Opidani enim loco ſuperiore decurrentes, ſine periculo prœliabantur, multoſque pertinaciter ſuccedentes vulnerabant, vt tamen milites noſtri non deterrerentur vineas proferre,&c.Et:Eodem tempore cuniculos tectos, crates, & vineas agunt ad caput fontis,&c. atque ita Faernus legebat ex ſuo codice. Et infrà: Extruitur agger in altitudinem pedum LX.&c. ita enim legendum,non,nouem;Error fluxit,vt videtur, ex notarum ſimilitudine IX.& LX. Oroſius confirmat hanc lectionem,cùm ait lib.VI.Extruitur agger,& turris pedum LX.Paulo pòſt v.c habet: Sed quæ ſuperaret fontis faſtigium. Item: adaquarentur opidani,&c.pro, poſſent aquari.

Scandulis complent] Hunc locum ſic æmulatur Oroſius lib. VI. Cupas pice, ſeuo, & ſcandulis repletas. Scribit autem Iſidorus lib. IX. cap. XIX. Scindulas à ſcindendo, non ſcandulas debere dici. & Plinius lib. XVI. ait, Cornelium Nepotem referre ſcindulis Romam tectam fuiſſe annis CDLXX. Paulo pòſt in v. c. eſt: Vt ab incendio reſtinguendo dimicatione & periculo deterrerentur Romani. Item: Ita vt quàm quiſque poterat, maximè inſignis, &c. & paulo ſuprà, fortiſſimo, pro, paratiſſimo.

Cùm pertinaciter reſiſterent opidani, & iam magna parte ſuorum ſiti amiſſa, in ſententia permanerēt, ad poſtremum, &c.] Ita Faernus ex v. c. & pòſt: Manus præcidit, vitam conceſſit.

Qui nullis aduerſus Romanos] v. c. Qui nulli aduerſus, &c. Et paulo pòſt legendum: Collocauit cum M. Antonio Quæſtore, & C. Trebonio, & P. Vatinio, & Q. Tullio legatis. Sic ſuprà: M. Antonium Quæſtorem ſuis præfecit hibernis. & infrà: Quibus M. Antonij Quæſtoris ſui commendaret dignitatem.

Duas in Turones ad fines Carnutum poſuit] v. c. habet in Turonis, Sed τούρωνοι Germaniæ populi Ptolemæo. Paulo pòſt in v. c. habetur: Quam ſuprà commemorauimus. Item: Parente ſibi omni ciuitate, &c. pro eo quòd in vulgatis eſt, parente Romanis ciuitate.

Qui cum eô hibernaret] v. c. hiemaret. Et paulo pòſt v. c. ſic habet: Voluſenus ad eam partam virtutem, quę ſingularis, &c. Item: Longius produxiſſet, &c. licet in alio v. c. ſit perduxiſſet. Atque ea lectio confirmatur loco ſimili ex lib. III. de Bell. ciuil. in quo eſt: Elicuit naues Labienus, atque ex his longius productam vnam quinqueremem cepit. Infrà pro conuerſi, alius codex habet, conuerſis equis, ſed liber vetuſtiſſimus, conuerſo equo.

Quod vbi malum, &c.] Faernus totum hũc locum, ita legebat: Quod malum dux equi velocitate euitauit,

tauit, ſic prœlio ſecundo grauiter vulneratus Præfe-ctus,&c. Item: Commentarios confeciſſe,&c. non, fe-ciſſe.& ita vv.cc.

L. Paullo. C. Marcello Cos.] Ita v.c. & ita omnino legendum. licet Octauius Pantagathus olim L. Lentulo repoſuerit pro L. Paullo. Annus enim hic eſt nonus prouinciæ Cæſari decretæ, quo Conſules fuerant L. Aemilius Paullus,& C. Claudius Marcellus. L. autem Lentulus & C. Marcellus, quorum mentio eſt in antiquis etiam denarijs, vt infrà dicetur, Conſules deſignantur in inſequētem annum, qui fuit decimus prouinciæ Cæſaris, quo ipſe anno petiturus Cónſulatum erat, vt ex his verbis intelligitur, quæ paulo pòſt habentur: Simulq́ue ſe,& honorem ſuum in inſequentis anni commendaret petitione, propterea quòd inſolenlenter aduerſarij ſui gloriarentur, L. Lentulū. C. Marcellum Conſules creatos (creatos autem poſuit pro deſignatos) qui omni honore & dignitate Cæſarem expoliarent. Paulo pòſt in v.c. Faerni & meo habetur: Quàm ſub deceſſum ſuum neceſſitatem ſibi aliquam imponi,&c.

Ipſe hibernis peractis contra conſuetudinem in Italiam] Contra conſuetudinem dixit, quoniam æſtiuis peractis, non, hibernis, ſolitus erat in Italiam ad conuentus peragendos proficiſci, vt ſuprà lib.v.& lib.vii.

Contendebat enim gratia cum libenter] Videtur verbum, gratia, adiectum eſſe, & ita legendum ex v.c. Contendebat enim libēter cùm pro homine ſibi coniunctiſſimo,&c. & paulo pòſt totus hic locus ita legendus: Simulq́ue ſe,& honorem ſuum in inſequentis anni commendaret petitione; propterea quod inſolenter aduerſarij ſui gloriarentur L. Lentulum, & C. Marcellum Conſules creatos, qui omni honore & dignitate Cæſarem expoliarent,&c. Particula, in, videtur omiſſa ex oſcitantia librarij decepti ſimilitudine priorum litterarum verbi inſequentis. Expoliari autem

tem honore dictum eſt, quomodo illud lib. II. Vnum petere, ac deprecari, non ſe armis diſpoliaret. & lib. v. Gallia omni nobilitate ſpoliaretur. & hoc ipſo libro: Vt, interpoſita Senatus auctoritate, aliqua parte exercitus ſpoliaretur.

Lætitia percipi poſſet] Præcipi, pro, percipi lectio eſt veteris libri, nec caret exemplo; nam Cæſar lib. III. de Bell. ciuil. ita locutus eſt, cùm inquit: Ac iam animo victoriam præcipiebat.

Ibique exercitum luſtrauit] De hac luſtrandi exercitum conſuetudine tam multi meminerunt, vt pudeat de ea re Scriptorum locos colligere. Itaque vno aut altero contenti erimus. Cicero lib. I. de Diuinatione: Cùm Imperator exercitum, Cenſor populum luſtrat, bonis nominibus qui hoſtias ducant, deliguntur. Liuius lib. III. Conſul extra portam Capenam caſtra locat: inde luſtrato exercitu Antium profectus, haud procul opido, ſtatiuiſque hoſtium conſedit, &c. Luſtrabant autem tum ex prouincia deceſſuri (vt ex hoc loco apparet) tum commiſſuri prœlium. Liuius lib. VIII. & IX. Tacitus lib. XV. Appianus in Parthico. Dio lib XLVII: ὡς μέντοι τὰ στρατεύματα, ἅτε ἐκ τῶν ὑπηκόων τὸ πλεῖστον ὄντα, τῇ τε τριβῇ βαρυνόμενα, καὶ τῶν ἀντιπολεμούντων καταφρονήσαντα, ὅτι τὸ καθάρσιον τὸ πρὸ τῶν ἀγώνων γιγνόμενον, ἐντὸς τοῦ ἐρύματος, ὡς καὶ δεδιότες ἐποιήσαντο, ἔς τε τὴν μάχην ὥρμησαν. Quin & ipſi milites pro ſe quiſque ſacrificabant, vt colligitur ex Plutarcho in Bruto, cùm ait: οἱ μὲν οὖν περὶ Καίσαρα καθαρμὸν ἐν τῷ χάρακι ποιησάμενοι, μικρὸν τι σίτου καὶ δραχμὰς κατ' ἄνδρα πέντε διένειμεν εἰς θυσίαν. οἱ δὲ περὶ Βροῦτον, καταγνόντες αὐτῶν τῆς ἀπορίας ἢ μικρολογίας, πρῶτον μὲν ἐν ὑπαίθρῳ, ὥσπερ ἔθος ἐστὶν, ἐκάθηραν. ἔπειτ' ἱερέων πλήθη κατὰ λόχους, καὶ δραχμὰς ἑκάστῳ πεντήκοντα διαδόντες, εὐνοίᾳ καὶ προθυμίᾳ τῆς δυνάμεως πλέον εἶχον. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ σημεῖον ἐν τῷ καθαρμῷ μοχθηρὸν ἔδοξε τῷ Κασσίῳ γενέσθαι. τὸν γὰρ στέφανον αὐτῷ κατεστραμμένον ὁ ῥαβδοῦχος προσήνεγκε. Paulo pòſt Faernus legebat, fore eo pacto liberã, &c. non, eo facto.

Sed

Sed etiam per ſe diſceſſionem facere cœpit] Erat hoc iniquum, vt inquit Cicero, & nouum. Sic enim ſcribit lib.I.ep.II.ad Lentulum: Cùm Lupus Trib. Pl.quòd ipſe de Pompeio retuliſſet, intercedere cœpit, ante ſe oportere diſceſſionem facere, quàm Conſules. Eius orationi vehementer reclamatum eſt: erat enim iniqua & noua. Conſules neque concedebant, neque valde repugnabant, diem conſumi volebant, id quod eſt factum, &c. Itaque Faernus verborum ordine inuerſo, &, ſe, dictione in S.C. mutata, legebat: Sed etiã S.C. per diſceſſionem facere cœpit. Id quo modo fieret, docet Agellius lib.XIV.cap.VII. Nam, vt inquit Tacitus lib.XXVII. Aut verbo aſſentiebantur, aut pedibus in ſententiam ibant. Liuius lib.V.& IX. In quam ſentẽtiam cum pedibus iretur. Salluſtius in Bello Catil. Pedibus in ſententiam Ti. Neronis iturum ſe dixerat. Cicero lib.I. epiſt. ad Atticum: Raptim ad eam ſententiam pedarij concurrerunt. Suetonius in Tiberio cap.III. Cùm S.C. per diſceſſionem forte fieret, tranſeuntem eum in alteram partem, in qua pauciores erant, ſecutus eſt nemo. Vopiſcus in Tacito: Deinde alijs manus porrigentibus; alijs, pedibus in ſententiam euntibus, pleriſque verbis conſentientibus, conditum S.C. eſt. Cicero Philipp. lib.III. S.C. de ſupplicatione per diſceſſionem fecit. & lib.XII. epiſt. ad Atticum: In eius ſententiam facta eſt diſceſſio. Tacitus lib.III. In hanc ſententiam facta eſt diſceſſio. & lib.V. S.C. per diſceſſionem. Idem Faernus reperiri etiam in vetere libro dicebat hoc modo: Sed etiam per ſe Senatus diſceſſionem facere cœpit.

Quod ne fieret, Conſules, amicique Pompeij iuſſerunt] Octauius Pantagathus legebat, interceſſerunt, pro, iuſſerunt, coniectura ductus, vt videtur, non mala. Nam per alios Tribb. Pleb. Conſules amicique Pompeij, potuerũt intercedere, ne ſcilicet S.C. illud per diſceſſionem fieret, per quod referente Curione, Cæ-

Id ne tum quidem neceſſariò faciendum exiſtimabat] v. c. meus habet, Vt nemo tunc, &c. Sed videtur legendum: Vt nemo non, vel: Vt non nemo, &c. Faernus verò legebat: Quod illi tum quidam neceſſariò faciendum exiſtimabant.

Quòd adiungi Labieno, &c. vehementer cupiebat] v. c. habet: Quòd abiuncto Labieno, &c. vehementer timebat. Sed fortaſſe rectiùs erit, ſi pro, abiuncto, vel vt eſt in alijs, adiuncto, ſcribatur Agendico. Nam paulo pòſt in v. c. ita habetur: Labienus eo ſupplemento, quod nuper ex Italia venerat, relicto Agendici. Item: Sed vt incolumem exercitum Agendicum reduceret, cogitabat.

Itaque admodum magnis diurnis nocturníſque itineribus] Ita v. c. & infrà: Vt paulo antè de Lutetia diximus.

Atque eò militibus impoſitis] v. c. habet, inuectis; vt fortaſſe, traiectis, legendum ſit. Paulo pòſt pro, ipſi profecti ab palude in ripis, fortaſſe rectiùs eſſet; Ipſi protecti palude ac ripis. nam v. c. habet ad ripas.

Secundo flumine ſilentio progredi] Ita habet v. c. & paulo pòſt: Memoriam retinerent: Item, Defectione Aeduorum cognita, bellum augebatur. Et paulo pòſt; Neque noſtrorum militum victorum impetum ſuſtinere potuerunt, &c. & ita Faernus. Qui ex v. c. infrà legebat: Conueniunt vndique frequentes: multitudinis ſuffragijs res permittitur. nam ita interpungitur locus in v. c ſine voce, eodem.

Aeduis, Seguſianíſque qui ſunt finitimi ei prouinciæ] Faernus delebat dictionem, ei, vt opinor ex v. c. nam Cæſar Galliam Narbonenſem ſolet prouinciam appellare, vt ſuprà lib. I. cùm ait: Ab Allobrogibus in Seguſianos exercitum ducit: Hi ſunt extra prouinciam trãs Rhodanum primi. Seguſiani verò Σεγυσιανοὶ, Ptolemæo, & Straboni. Secuſiani Plinio, g, littera in c, mutata ex antiqua conſuetudine.

Volca-

Volcarum, Aremicorumque.] Legendum, Volcarum Aremicorum, ſine diſtinctione, & deleta copula, que, vt ſuprà diximus. nam ita habet v.c.

Id quod magis futurum confidebat] v.c. habet, confidat. & paulo ſuprà: Iter confici non poſſe.

Omnibus ad iuſiurandum adactis] Videtur legendum ſine dictione, ad. Nam ita eſt in v.c. & ita apud Agellium lib. XVI. cap. IV. loco ſuprà citato, in quo eſt: Cùm delectus antiquitus fieret, & milites ſcriberentur, iuſiurandum eos Tribunus militaris adigebat in verba hæc.

Alexiam] vv.cc. habent Aleſiam, conſtanter. Quæ ſcriptura vera eſt; nam ſic habent Græci etiam ſcriptores Plutarchus, Dio, & Diodorus. Strabo item, ſed corruptè, καὶ ὅπερ τὴν ἀλησίαν πόλιν μανδούβλων. Item, Velleius Paterculus. Paulo pòſt legitur in v.c. Quòd equitatu, quo maximè confidebant, &c. Sed in codice vetuſtiſſimo eſt: qua maximè parte exercitus. Quod videtur rectius.

Ante id oppidum] Dictio, id, non habetur in v.c. & certè videtur abundare. Conſideranda etiam quæ ſequuntur, an legi debeat: Quæ pars collium in circuitu vacabat, &c. ſiue potius, patebat. Simili enim modo locutus eſt Cæſar infrà, cùm ait: In ea planicie, quam intermiſſam collibus trium millium paſſuum in longitudinem patere ſuprà demonſtrauimus, & Hirtius lib. VIII. Ab ea parte, quæ ferè pedum CCC. interuallo fluminis circuitu vacabat. Nam Aleſia quâ collibus cingebatur, ipſa loci natura ſatis erat munita; quâ verò patebat III. mil. paſſuum, eum omnem locum Gallorum copiæ compleuerant, foſſamque & maceriem ſex in altitudinem pedum perduxerant.

In quibus caſtellis] Vox, caſtellis, non habetur in v.c. & videtur abundare.

Ab ea foſſa pedibus CD. reduxit] v.c. deduxit.

Quoniam tantum eſſet neceſſariò ſpatium com-

 plexus,

plexus,ne facilè,&c.] Faernus ex v.c. legebat: Quòd tantum eſſet neceſſariò ſpatij complexus, nec facilè,&c. & ſic infrà: Romanorum manus tantis operibus diſtinetur,nec facilè pluribus locis occurrit.

Delibratis,atque præacutis] v.c. habet, dolabratis, atque præacutis.

Anguſtiore ad ſummum faſtigio] v.c. habet, ad infimum. Sed fortaſſe legẽdum, ad imum, vel potius,in imum. Nam antiqui fimum,ſcribebant,pro,imum. Et ex duabus dictionibus in fimum,cùm vnam fecerit librarius,infimum,alius poſtea addidit particulam, ad. Fœmoris aũtem,pro,feminis eſt in v.c.

Terra occulcabantur] v.c. habet,exculcabantur. & paulo pòſt: Frumentumq́. omnes habere iuſſit. Item: Frumentandi rationem,&c. non,frumenti.

Ambruaretis] Ita v.c. ſed videtur legendum, Ambarris, qui lib. I. neceſſarij & conſanguinei Aeduorum dicuntur; & alij ſunt ab ijs, qui infrà Ambibarri vocantur, qui eas Belgarum ciuitates incolunt, quæ Oceano proximę ſunt. Alij item Ambibareti,qui trans flumen Moſam Germanos attinguut, vt lib. VI. habetur. De quibus libro VII. meminit Cæſar, cùm ait: C. Antiſtium Reginum in Ambibaretis collocat.

Brannouicibus,Brannouijs] v.c. habet, Blannouijs; ſed adiectum id nomen videtur errore librarij, qui deceptus videtur ſimilitudine eius nominis, quod præcedit.

Vellauijs,qui ſub imperio Auernorum eſſe conſueuerunt] Ita habet v.c. conſentiente Strabone, qui lib. XV. ait: οὐελλάϊοι, οἱ προσωρίζοντο ποτὲ τοῖς ἀρουερνοῖς, νῦν δὲ τάττονται καθ᾽ ἑαυτούς. Ptolemæo tamen οὐέλαυνοι dicuntur. Santonis autem eſt in v.c. pro,Xantonibus.

Senonibus,Ambianis] Videtur legendum, Sueſſionibus. Nam Senones ſuprà inter Sequanos finitimos numerauit. Sueſſionum autem mentio fit à Cæſare lib. II. & Ptolemæo item, & Strabone lib. IV. apud quem

quem ponuntur Suiſſiones & Ἀμβιανοὶ ſimul, vt hîc, & vt vulgò legitur, Ἐμβιανοὶ, καὶ Σουεσσιῶνες.

B:locaſſis] Legendum ex v.c. Vellocaſſis. Et paulo ſuprà ſine diſtinctione, Aulercis Cenomanis, vt infrà, Aulercis Eburouicibus. Nam Aulerci, alij dicuntur Cenomani, alij Eburouices, alij Diablintæ. Ptolemæus lib. II. Αὐλίρκιοι Ἐβουρæικοὶ, Αὐλίρκιοι Κινομανοὶ, Αὐλίρκιοι Διαβλῖται. Plinius lib. IV. cap. XVIII. Aulerci, qui cognominantur Eburouices, & qui Cenomani. & Cæſar ipſe lib. III. Atque his paucis diebus Aulerci Eburouices.

Cadetes] Ita v.c. Sed ſuprà lib. II. appellauit Caletes, & item Hirtius lib. VIII. Oroſius & Plinius lib. XIX. cap. I. Caletes.

Oſiſmi, Veneti, Lemouices, Vnelli] Ita v.c. ſed Lemouices ſuprà iterum nominantur cum Pictonibus, & Bellouacis, vel vt conſtanter habet v. c. Bellouagis. Vt alterum omnino abundare videatur. Veneli item ſcribendum, pro quo v. c. habet Veneti, Ptolemæus Οὐένελοι.

Et peditum circiter CCLX.] v.c. CCL. & ita habet Oroſius. Plutarchus verò τριάκοντα μυριάδας, hoc eſt, peditum CCC. millia.

Commius Atrebas] Ita v.c. ſed lib. IV. & alibi Comius vnico, m, ſcribitur. & ita Dio lib. XL. Item Virdumarus in v. c. vt etiam in Faſtis Capitolinis, non, Viridomarus.

Quid ergo Romanos, &c.] Videtur legẽdum Quid ergo? Romanos, &c. interrogationis nota ad vocem ergo, appoſita. At paulo pòſt: Quid ergo mei conſilij eſt? facere, &c. Ita enim habet meus vetuſtiſſimus liber, & ita loquitur Brutus lib. II. epiſt. I. ad Ciceronem, cùm ait: Quid ergo eſt, inquis, tui conſilij? Dandus eſt locus Fortunæ.

Iure & legibus commutatis, feris ſecuribus ſubiecta] Ita legitur in v. c. cùm in vulgatis deſit

vox, feris, pro qua libentius legerem, fœdis.

Et noſtros multitudine premi viderent] Ita habet v.c.& paulo pôſt, fundis librilibus, non, libralibus. Feſtus: Librilia appellantur inſtrumenta bellica, ſaxa ſcilicet ad brachij craſſitudinem, in modum flagellorum loris reuincta. In v.c. paulo ſuprà eſt: De vallo proturbate. & paulo pôſt: Gallos proterrent.

Leniter decliui caſtra fecerunt] v.c. Leuiter, & paulo pôſt, fecerant, habet idem v.c. non, fecerunt. Item: L. Caninius Rebilus, non, Regulus. nam v.c. habet Reuilus, b, ſcilicet littera in u, ex librariorum conſuetudine mutata, & Rebilus item dicitur ab Hirtio lib. VIII. quod eſt Caniniæ gentis cognomen apud Liuium, & Scriptores Capitolinos.

A caſtris, longurios, muſculos, falces, reliquaque] Videtur omnino ſcribendum, & crates, pro, à caſtris; nam Vercingetorix opido ſe, non caſtris tutabatur: & paulo infrà in v.c. habetur: Aggere & cratibus foſſas expleret. Item ſuprà, Proximam foſſam cratibus integunt, atque aggere complent.

Laborantibus ſummittit] Videtur deſiderari verbum, ſubſidia, aut aliquid tale. Et infrà legendum: Exiguum ad decliuitatem faſtigium, &c. vel vt eſt in v.c. iniquum, pro, exiguum, ſine verbo, loci. Romani enim ab ea parte iniquo loco & leuiter decliui caſtra fecerant, ſiue leniter decliui, vt ſuprà diximus ex v.c.

Imperat ſi ſuſtinere non poſſit, deductis cohortibus eruptione pugnet: id niſi neceſſariò, ne faciat] Ita v.c. ſine dictione, &, ante verbum imperat. & paulo pôſt habet v.c. Equitum ſeſe partem ſequi.

Loca prærupta atque ex aſcenſu tentant] Ita v.c. & paulo pôſt: Aggere & cratibus foſſas explent.

Coactis vnà de XL. cohortibus] Vix credi poteſt tot cohortes fortuitò cogi potuiſſe. Quare videndum an legi debeat, coactis XI. cohortibus, nam error fluxit ex notarum ſimilitudine. In v.c. eſt: coactis de XL. cohor-

tibus,

tibus,vt illud,de,abundare videatur,& XL. in XI. mutari debeat. paulo pòſt v.c. habet: Excipit rurſus ex vallo,atque omnibus munitionibus clamor.

Labore milites eſſent defeſſi] v.c. habet, Defatigati fuiſſent,pro,eſſent defeſſi. Et paulo pòſt ſcribendum: L.Minucium Baſilum,vt diximus ſuprà. Item:P.Sulpicium Cauilloni;nam ita habet v.c. & Strabo lib.IV. cùm ait: τὰ αἰδούων ἔθνος πόλιν ἔχον καβυλλῖνον ἐπὶ τῷ Ἄραρι, καὶ φρούριον βίβρακτα. Ptolemæus item editionibus vulgatis, Καβυλλῖνοι. Extrema verba huius libri Faernus ex v.c.ita legebat: His rebus,litteris Cæſaris cognitis, Romæ dierum XX.ſupplicatio indicitur.

NOTÆ
AD LIBRVM VIII. A. HIRTII
DE BELLO GALLICO.

QVI me mediũ interpoſuerim Cęſaris ſcriptis] v.c.habet: Qui me medijs interpoſuerim, &c. & hic liber ita inſcribitur: A.Hirtij, vel Panſę belli Gallici, lib. VIII. Paulo ſuprà v.c. habet: Nouiſſimeq. imperfectũ,&c. vt fortaſſe legendum ſit, nouiſſimũ atq; imperfectum.

Reſiſti poſſe Romanis] v.c.à Romanis.

Cæſar M. Antonium Quæſtorem ſuis præfecit hibernis] De hac Antonij Quæſtura ita habetur apud Ciceronē lib. II.Philipp. Veniſti è Gallia ad Quæſturam petendã. Quęſtor es factus. deinde continuò ſine S.C. ſine ſorte, ſine lege ad Cæſarem cucurriſti. Ibi te cùm & illius largitionibus, & tuis rapinis expleuiſſes, ſi hoc eſt explere, deuorare quod ſtatim effundas, aduolaſti egens ad Tribunatum.

Ipſe equitatus præſidio prid. Kal. Ian. ab opido Bibracte proficiſcitur ad legionem XII.] v.c.habet equitum,non, equitatus. Ex his autem verbis Antonij ce-

Aut noſtra auxilia, aut Gallorum, &c.] Videtur le-gendum: Aut noſtra auxilia, Gallorum, Germano-rumque tranſibant, acriusque hoſtes inſequebantur: aut viciſſim hoſtes eandem transgreſſi, &c.

Quibus illa die] Placeret magis: Quibus illo die (nempe ſors) fungendi muneris obuenerat. & ſuprà, pabulatoribus Faernus pro, pabulationibus legebat. Paulo pòſt in v.c. pro pudore coacti, habetur, pauo-re coacti.

Vtrum ſecundis, minimiſque rebus] Sententia po-ſcit vt legatur, maximiſque rebus. Et paulò pòſt: Quæ tranſeundi difficultate, non, difficultas. Pro eo verò quod eſt paulo ſuprà, copijs armatorum, caſtrorũ vias conſtruunt, in v. c. legitur: Copias armatorum pro ſuis conſtruunt caſtris.

Faſces vbi conſederant, &c. ſtramentorum ac vir-gultorum, quorum ſumma erat copia, per manus in-ter ſe traditos] Ita Faernus. Qui paulo pòſt ex v.c. lege-bat: à conſpectu extulit Romanorum.

Vix ſuorum ipſi priores partes animaduerterent quorum] Ita interpungendum, & legendum ex v.c. & paulo pòſt videtur ſcribendum: Romanos pabula-tum venturos ſuſpicaretur, &c. licet vulgata lectio fer-ri poſſit. Item in v.c. eſt: Primùm cum paucis ſe oſten-dit, &c. noſtri autem conſtanter, &c.

Correo prœliante ex ſiluis] Videtur legendum pro-nuntiante, pro, præliante. Sic enim ſuprà locutus eſt, cùm dixit: Extremo tempore diei ſigno pronuntiato. Et Correo, non, Corbeo, habet v.c. & Oroſius manu-ſcriptus. Item infrà, pro tamen, magis placeret, tandem.

Cùm interim nulla calamitate victus Correus ex-cedere prœlio, ſiluasque petere, aut inuitantibus no-ſtris, &c.] Ita v.c. & paulo pòſt Faernus legebat: Om-nibus aduerſis, interfecto Correo, deletis verbis, cog-nita calamitate. Item: Vt ea pœna ſit contentus, &c. ſi-ne voce, hoſtium, quæ videtur adiecta.

Velut inſueta re permotus, vellet celeriter Commium interficere, à familiaribus prohibitus, non potuit] Ita v.c. & pòſt: Qui illis regionibus præerat, &c. ſine particula, in.

Legionemque XII.] Legendum videtur, legionemque IV. vt lib. III. de Bell. ciuil. ex Lucano admonuimus ſcribendum eſſe. In extremo autem huius libri hæc ipſa legio dicitur XV. mendoſè ſine dubio, vt ad eum locum notauimus, cùm ſit ſcribendum, IV. Ibi enim ſic legitur: Cn. Pompeio legionem primam remiſit, & ex ſuo numero XV. quam in Gallia citeriore habuerat ex S.C. iubet tradi, &c. Primam verò legionem à Pompeio Cæſar acceperat, vt habetur lib. VI.

De incurſione barbarorum] v.c. habet, Decurſione, ſiue vt eſt in alio, diſcurſione. Paulo pòſt Faernus legebat: Proximum eſſe ducebat, &c. ſine verbis, ſuæ dignitatis. Item pro, ciuibus, ædificijs, vt corruptè habetur in vulgatis, reponebat vicis, ædificijs. In qua voce erratum eſt item alibi apud Cæſarem non ſemel, vt lib. III. de Bell. ciuil. pro, vicis caſtellisque factum eſt, vigilijs, caſtellisque, vt ibi notauimus.

Quorum ciuitas] Videndum an legi debeat: Quorum pars ciuitatis. nam Duracius in amicitia Cæſaris conſtanter permanſerat, licet pars ciuitatis eius defeciſſet.

Ad opidum Limonum contendit] Ita vv. cc. habent conſtanter, & item infrà, ad obſidendum Limonum redit; & Ptolemæus edit λίμωνον. Vt de ea lectione non debeat aliquo modo dubitari.

Quod erat ponte propter magnitudinem tranſeundum] Ita vv.cc. pro, conſtratum. Item: Atque agmen morarentur, &c, deleta voce, omne, quam Faernus etiam reijciebat.

Q. Titatius Varus] Legendum, Q. Attius Varus, vt lib. III. de Bell. ciuil.

Namque noſtri contemptis pridie ſuperatis hoſtibus] Ita videtur legendus hic locus, non, ſuperatisque. & pau-

& paulo pòſt ex v.c.ſcribendum: Non amplius hominum v.millibus. Item pro, poſſent concitari, videtur legendum,poſſe concitari.

Munitiones circundare conatur]v.c. habet, moratur;Quæ lectio confirmatur loco inferiore, in quo eſt: Extremoque hoſte deleto, cuius timore augere præſidia, & munitione circũdare opidanos prohibitus erat.

Profugit inde cum paucis Lucterius]v.c.habet,Effugit.& deinde: In caſtris à millibus non amplius decem.Item paulo pòſt:Fugato duce altero,perterreri reliquos,& opprimi poſſe.

Ipſe legionem vnam in trina caſtra diſtribuit] Ita v. c.meus,& Faernus. Diſtribuit autem legionem vnam in caſtra illa, quæ ſuprà dixit excelſiſſimo loco trina feciſſe.

At Germanos equites imprudentibus omnibus de improuiſo aduolaſſe, ſubitoque prœlium commiſiſſe] Ita v.c.& item poſt: Germani equites,non,equitesq;.

Guturnatum]v. c. Gutuatum. Videtur autem legendum vel,Gotuatum,vel,Cotuatum;Ita enim eum ſuprà appellat Cæſar lib.VII.cùm inquit: Cotuato & Conetoduno ducibus.

Ex profugis cognoſceret] v. c. habet cognouiſſet. Item:Sub ipſius opidi murum,&c. Et:Opidani enim loco ſuperiore decurrentes, ſine periculo prœliabantur, multoſque pertinaciter ſuccedentes vulnerabant, vt tamen milites noſtri non deterrerentur vineas proferre,&c.Et:Eodem tempore cuniculos tectos, crates, & vineas agunt ad caput fontis,&c. atque ita Faernus legebat ex ſuo codice. Et infrà: Extruitur agger in altitudinem pedum LX.&c. ita enim legendum,non,nouem;Error fluxit,vt videtur, ex notarum ſimilitudine IX.& LX. Oroſius confirmat hanc lectionem,cùm ait lib,VI.Extruitur agger,& turris pedum LX.Paulo pòſt v.c habet: Sed quæ ſuperaret fontis faſtigium. Item: adaquarentur opidani,&c.pro, poſſent aquari.

Scandulis complent] Hunc locum ſic æmulatur Oroſius lib. VI. Cupas pice, ſeuo, & ſcandulis repletas. Scribit autem Iſidorus lib. IX. cap. XIX. Scindulas à ſcindendo, non ſcandulas debere dici. & Plinius lib. XVI. ait, Cornelium Nepotem referre ſcindulis Romam tectam fuiſſe annis CDLXX. Paulo pòſt in v. c. eſt: Vt ab incendio reſtinguendo dimicatione & periculo deterrerentur Romani. Item: Ita vt quàm quiſque poterat, maximè inſignis, &c. & paulo ſuprà, fortiſſimo, pro, paratiſſimo.

Cùm pertinaciter reſiſterent opidani, & iam magna parte ſuorum ſiti amiſſa, in ſententia permanerēt, ad poſtremum, &c.] Ita Faernus ex v. c. & pòſt: Manus præcidit, vitam conceſſit.

Qui nullis aduerſus Romanos] v. c. Qui nulli aduerſus, &c. Et paulo pòſt legendum: Collocauit cum M. Antonio Quæſtore, & C. Trebonio, & P. Vatinio, & Q. Tullio legatis. Sic ſuprà: M. Antonium Quæſtorem ſuis præfecit hibernis. & infrà: Quibus M. Antonij Quæſtoris ſui commendaret dignitatem.

Duas in Turones ad fines Carnutum poſuit] v. c. habet in Turonis. Sed τούρονοι Germaniæ populi Ptolemæo. Paulo pòſt in v. c. habetur: Quam ſuprà commemorauimus. Item: Parente ſibi omni ciuitate, &c. pro eo quòd in vulgatis eſt, parente Romanis ciuitate.

Qui cum eô hibernaret] v. c. hiemaret. Et paulo pòſt v. c. ſic habet: Voluſenus ad eam partam virtutem, quę ſingularis, &c. Item: Longius produxiſſet, &c. licet in alio v. c. ſit perduxiſſet. Atque ea lectio confirmatur loco ſimili ex lib. III. de Bell. ciuil. in quo eſt: Elicuit naues Labienus, atque ex his longius productam vnam quinqueremem cepit. Infrà pro conuerſi, alius codex habet, conuerſis equis, ſed liber vetuſtiſſimus, conuerſo equo.

Quod vbi malum, &c.] Faernus totum hūc locum, ita legebat: Quod malum dux equi velocitate euitauit,

tauit, ſic prœlio ſecundo grauiter vulneratus Præfectus,&c. Item: Commentarios confeciſſe,&c. non, feciſſe.& ita vv.cc.

L. Paullo. C. Marcello Cos.] Ita v.c. & ita omnino legendum. licet Octauius Pantagathus olim L. Lentulo repoſuerit pro L. Paullo. Annus enim hic eſt nonus prouinciæ Cæſari decretæ, quo Conſules fuerant L. Aemilius Paullus,& C. Claudius Marcellus. L. autem Lentulus & C. Marcellus, quorum mentio eſt in antiquis etiam denarijs, vt infrà dicetur, Conſules deſignantur in inſequẽtem annum, qui fuit decimus prouinciæ Cæſaris, quo ipſe anno petiturus Conſulatum erat, vt ex his verbis intelligitur, quæ paulo pòſt habentur: Simulque ſe,& honorem ſuum in inſequentis anni commendaret petitione, propterea quòd inſolenlenter aduerſarij ſui gloriarentur, L. Lentulũ. C. Marcellum Conſules creatos (creatos autem poſuit pro deſignatos) qui omni honore & dignitate Cæſarem expoliarent. Paulo pòſt in v.c. Faerni & meo habetur: Quàm ſub deceſſum ſuum neceſſitatem ſibi aliquam imponi,&c.

Ipſe hibernis peractis contra conſuetudinem in Italiam] Contra conſuetudinem dixit, quoniam æſtiuis peractis, non, hibernis, ſolitus erat in Italiam ad conuentus peragendos proficiſci, vt ſuprà lib.v.& lib.vii.

Contendebat enim gratia cum libenter] Videtur verbum, gratia, adiectum eſſe, & ita legendum ex v.c. Contendebat enim libẽter cùm pro homine ſibi coniunctiſſimo,&c. & paulo pòſt totus hic locus ita legendus: Simulque ſe,& honorem ſuum in inſequentis anni commendaret petitione; propterea quod inſolenter aduerſarij ſui gloriarentur L. Lentulum, & C. Marcellum Conſules creatos, qui omni honore & dignitate Cæſarem expoliarent,&c. Particula, in, videtur omiſſa ex oſcitantia librarij decepti ſimilitudine priorum litterarum verbi inſequentis. Expoliari au-

tem honore dictum eſt, quomodo illud lib. II. Vnum petere, ac deprecari, non ſe armis diſpoliaret. & lib. v. Gallia omni nobilitate ſpoliaretur. & hoc ipſo libro: Vt, interpoſita Senatus auctoritate, aliqua parte exercitus ſpoliaretur.

Lætitia percipi poſſet] Præcipi, pro, percipi lectio eſt veteris libri, nec caret exemplo; nam Cæſar lib. III. de Bell. ciuil. ita locutus eſt, cùm inquit: Ac iam animo victoriam præcipiebat.

Ibique exercitum luſtrauit] De hac luſtrandi exercitum conſuetudine tam multi meminerunt, vt pudeat de ea re Scriptorum locos colligere. Itaque vno aut altero contenti erimus. Cicero lib. I. de Diuinatione: Cùm Imperator exercitum, Cenſor populum luſtrat, bonis nominibus qui hoſtias ducant, deliguntur. Liuius lib. III. Conſul extra portam Capenam caſtra locat: inde luſtrato exercitu Antium profectus, haud procul opido, ſtatiuiſque hoſtium conſedit, &c. Luſtrabant autem tum ex prouincia deceſſuri (vt ex hoc loco apparet) tum commiſſuri prœlium. Liuius lib. VIII. & IX. Tacitus lib. XV. Appianus in Parthico. Dio lib XLVII: ὡς μέντοι τὰ στρατεύματα, ἅτε ἐκ τοῦ ὑπηκόου τὸ πλεῖστον ὄντα, τῇ τε τριβῇ βαρυνόμενα, καὶ τῶν ἀντιπολεμούντων καταφρονήσαντα, ὅτι τὸ καθάρσιον τὸ πρὸ τῶν ἀγώνων γιγνόμενον, ἐντὸς τοῦ ἐρύματος, ὡς καὶ δεδιότες ἐποιήσαντο, ἔς τε τὴν μάχην ὥρμησαν. Quin & ipſi milites pro ſe quiſque ſacrificabant, vt colligitur ex Plutarcho in Bruto, cùm ait: οἱ μὲν οὖν περὶ Καίσαρα καθαρμὸν ἐν τῷ χάρακι ποιησάμενοι, μικρόν τι σίτου καὶ δραχμὰς κατ' ἄνδρα πέντε διένειμεν εἰς θυσίαν. οἱ δὲ περὶ Βροῦτον, καταγνόντες αὐτῶν τῆς ἀπορίας ἢ μικρολογίας, πρῶτον μὲν ἐν ὑπαίθρῳ, ὥσπερ ἔθος ἐστὶν, ἐκάθηραν. ἔπειθ' ἱερείων πλήθη κατὰ λόχους, καὶ δραχμὰς ἑκάστῳ πεντήκοντα διαδόντες, εὐνοίᾳ καὶ προθυμίᾳ τῆς δυνάμεως πλέον εἶχον. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ σημεῖον ἐν τῷ καθαρμῷ μοχθηρὸν ἔδοξε τῷ Κασίῳ γενέσθαι. τὸν γὰρ στέφανον αὐτῷ κατεστραμμένον ὁ ῥαβδοῦχος προσήνεγκε. Paulo pòſt Faernus legebat, fore eo pacto liberã, &c. non, eo facto.

Sed etiam per ſe diſceſſionem facere cœpit] Erat hoc iniquum, vt inquit Cicero, & nouum. Sic enim ſcribit lib.1.ep.11.ad Lentulum: Cùm Lupus Trib. Pl.quòd ipſe de Pompeio retuliſſet, intercedere cœpit, ante ſe oportere diſceſſionem facere, quàm Conſules. Eius orationi vehementer reclamatum eſt: erat enim iniqua & noua. Conſules neque concedebant, neque valde repugnabant, diem conſumi volebant, id quod eſt factum, &c. Itaque Faërnus verborum ordine inuerſô, &, ſe, dictione in S.C. mutata, legebat: Sed etiã S.C. per diſceſſionem facere cœpit. Id quo modo fieret, docet Agellius lib.xiv.cap.vii. Nam, vt inquit Tacitus lib.xxvii. Aut verbo aſſentiebantur, aut pedibus in ſententiam ibant. Liuius lib.v.& ix. In quam ſentẽtiam cum pedibus iretur. Salluſtius in Bello Catil. Pedibus in ſententiam Ti. Neronis iturum ſe dixerat. Cicero lib.1. epiſt. ad Atticum: Raptim ad eam ſententiam pedarij concurrerunt. Suetonius in Tiberio cap.iii. Cùm S.C. per diſceſſionem forte fieret, tranſeuntem eum in alteram partem, in qua pauciores erant, ſecutus eſt nemo. Vopiſcus in Tacito: Deinde alijs manus porrigentibus; alijs, pedibus in ſententiam euntibus, pleriſque verbis conſentientibus, conditum S.C. eſt. Cicero Philipp. lib.iii. S.C. de ſupplicatione per diſceſſionem fecit. & lib.xii.epiſt.ad Atticum: In eius ſententiam facta eſt diſceſſio. Tacitus lib.iii. In hanc ſententiam facta eſt diſceſſio. & lib.v. S.C. per diſceſſionem. Idem Faernus reperiri etiam in vetere libro dicebat hoc modo: Sed etiam per ſe Senatus diſceſſionem facere cœpit.

Quod ne fieret, Conſules, amicique Pompeij iuſſerunt] Octauius Pantagathus legebat, interceſſerunt, pro, iuſſerunt, coniectura ductus, vt videtur, non mala. Nam per alios Tribb. Pleb. Conſules amicique Pompeij, potuerunt intercedere, ne ſcilicet S.C. illud per diſceſſionem fieret, per quod referente Curione, Cæ-

ſar &

ſar & Pompeius ab armis diſcederent. Sed recepta lectio, iuſſerunt, cùm in vv. cc. reperiatur, retineri poteſt. Marcellus enim Conſul, qui Pompei rebus fauebat, πανούργως, vt ait Appianus, tergiuerſando, & vt inquit Hirtius, remorando, ſiue rem moderando, iuſſerat, & quodammodo interceſſerat, quo minus S. C. conderetur. Cùm tamen ccc. & LXX. Senatores Curionis ſententiam ſequerentur, viginti duo autem tantùm renuerent. De qua re ita ſcribit Appianus lib. II. de Bell. ciuil. καὶ ὁ Κλαύδιος, ita enim legendum, non, Καλίδιος, πανούργως διήρει, καὶ ἐπυνθάνετο αὐτῶν κατὰ μέρος, εἰ δοκεῖ Καίσαρι πέμπειν διαδόχους, καὶ εἰ Πομπήιον τὴν ἀρχὴν ἀφαιρεῖσθαι. οἱ δὲ τοῦτο μὲν ἀπένευον οἱ πλείους, Καίσαρι δ' ἐπεψήφιζον τοὺς διαδόχους. ἐπανερομένου δὲ τοῦ Κουρίωνος, εἰ ἀμφοτέρους δοκεῖ τὰ ἐν χερσὶν ἀποθέσθαι, δύο μὲν καὶ εἴκοσιν ἀνδράσιν ἀπήρεσκε, τριακόσιοι δὲ καὶ ἑβδομήκοντα εἰς τὸ συμφέρον ἀπὸ τῆς ἔριδος ἐπὶ τὴν τοῦ Κουρίωνος γνώμην ἀπέκλινον. & Plutarchus in Pompeio: Πρὸς ταῦτα Μαρκέλλου τοῦ ὑπάτου, λῃστὴν ἀποκαλοῦντος τὸν Καίσαρα, καὶ ψηφίζεσθαι πολέμιον κελεύοντος, εἰ μὴ καταθήσεται τὰ ὅπλα; Κουρίων ὅμως ἴσχυσε μετὰ Ἀντωνίου καὶ Πείσωνος ἐξελέγξαι τὴν σύγκλητον. ἐκέλευσε γὰρ μεταστῆναι τοὺς Καίσαρα μόνον τὰ ὅπλα καταθέσθαι κελεύοντας, Πομπήιον δὲ ἄρχειν. καὶ μετέστησαν οἱ πλείους. αὖθις δὲ μεταστῆναι κελεύσαντος ὅσοις ἀμφοτέρους ἀρέσκει τὰ ὅπλα καταθέσθαι, καὶ μηδέτερον ἄρχειν, Πομπηίῳ μὲν εἴκοσι καὶ δύο μόνον, Κουρίωνι δὲ πάντες οἱ λοιποὶ προσέθεντο. Hoc igitur ait Hirtius magnum fuiſſe teſtimonium Senatus vniuerſi, voluiſſe ſcilicet vtrumque ab armis diſcedere, quippe qui de ea re referente Curione, in eius ſententiam diſceſſionem fecerit.

Retulerat ante tempus ad Senatum de Cæſaris prouincijs] Ante tẽpus dixit, quia lege per Pompeium & Craſſum lata, Cæſari in alterum quinquennium prouinciæ prorogatę fuerant, duoque anni reliqui adhuc erant. Suetonius in Cæſare cap. XXVIII. C. Claudius Marcellus Cos. edicto præfatus de ſumma ſe

reip.

reip. actarum, retulit ad Senatum, vt ei ſuccederetur ante tempus, &c. ſic enim legendus apud Suetonium hic locus.

Senatus frequens in alia omnia tranſijt] Feſtus Pompeius docet, cùm S. C. per diſceſſionem fieret, Magiſtratum qui de aliqua re ad Senatum retuliſſet, ita ſolitum dicere: Qui hoc cenſetis, illuc tranſite; qui alia omnia, in hanc partem. Quibus verbis, ait Feſtus, præit, ominis videlicet cauſa, ne dicat, qui non cenſetis. Ad hûc morem reſpexit Cicero lib. I. epiſt. II. cùm ait: De tribus legatis frequentes ierunt in alia omnia. & Cælius in epiſt. VIII. lib. VIII. ad Ciceronem: Senatus frequens in alia omnia tranſijt. Item Plinius lib. IX. epiſt. ad Ariſtonem, cùm ait: Quid? Lex non apertè docet, dirimi oportere ſententias occidentis & relegantis, cùm ita diſceſſionem fieri iubet? Qui hæc ſentitis, in hanc partem; qui alia omnia, in illam partem ite. Dio lib. XLI. Διαψηφίσεως δὲ ἐπὶ τούτοις, ἐπὶ τάδε καὶ ἐπ᾽ ἐκεῖνα τοῦ βουλευτηρίου μεταστάσει γινομένης.

Fit deinde S. C. vt ad bellum Parthicum legio vna à Cn. Pompeio, altera à C. Cæſare mitterentur] Dictatori quattuor legiones dabantur, Conſulibus autem, & Procos. duæ, vt ſcribit Liuius lib. II. & lib. VII. quarum etiam numerus pro belli magnitudine augebatur, vt ſcribit idem Liuius lib. XLII. Bibulo igitur qui Syriam prouinciam Procos. obtinebat, vt tanquam obſeſſo, duæ legiones mitterentur, Pompeius parauerat, & vt ait Dio, ἐλογοποίησεν, quibus ſcilicet Cæſarem expoliaret, vt ſcribit Dio, cuius verba ex lib. XL. ſunt hæc: πρότερον μὲν ὁ Πομπήϊος ἕως ἔτι τὸν Καίσαρα διὰ φιλίας εἶχε, στράτευμα ἓν τῶν ἐκ τοῦ καταλόγου αὐτῷ στρατευομένων δεδώκει. ἐπεὶ δὲ διηνέχθησαν, ἐθελήσας τοῦτό τε ἀπολαβεῖν παρ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἔτι καὶ ἄλλο αὐτὸν προσαφελέσθαι, ἐλογοποίησεν ὡς τῷ Βιβύλου στρατιωτῶν πρὸς τοὺς Πάρθους δεομένου.

Confectam ex delectu prouinciæ Cæſaris, ei tanquam ex ſuo numero dedit] Ita v. c. meus. ſed ſiue ei,

ſiue

ſiue eam, vt habent alij codices, ſcribatur, vtrunque abundet neceſſe eſt. De hac prima legione ita habetur ſuprà lib. VI. Simul à Cn. Pompeio Procos. petit, &c. quos ex Ciſalpina Gallia Cos. ſacramento rogauiſſet, ad ſigna conuenire, & ad ſe proficiſciſci iuberet.

. Cæſar tamen cùm de voluntate aduerſariorum ſe expoliari nemini dubium eſſet] Verba, ſe expoliari, non habentur in v. c. etſi retineantur, videtur delenda particula, de, ante vocẽ voluntate, ita enim & Faernus.

Ex ſuo nomine XV. quam in Gallia citeriore habuerat] Ita v. c. meus, pro, ex ſuo numero, quanquam Dio habeat τῶν ἐκ τοῦ καταλόγου αὐτῷ στρατευομένων. Sed XV. mendum eſt, tum hîc tum ſuprà, vbi hæc ipſa legio XII. mendosè dicitur. Legendum enim IV. vtrobique, vt ad eum locum notauimus. Habetur autem ibi T. Labienum eam legionem in Galliam citeriorem duxiſſe, quæ præſidio eſſet colonijs ciuium Romanorum.

Per C. Marcellum Cos. legiones duas] Ita v. c. Nam M. Marcellum, mendosè habetur in aliquot codicibus. De duabus autem legionibus à C. Marcello traditis Cn. Pompeio, ita ſcribit Dio lib. XL. Κατηγορήσας οὖν τοῦ Κουρίωνος ὁ Μάρκελλος, ὡς καὶ πάντως ἁλωσομένου, ἔπειτ' ἐπειδὴ πρὸς τὴν πλειόνων ἀφείθη, δεινόν τ' ἐποιήσατο, καὶ ἐκπηδήσας ἐκ τοῦ συνεδρίου, πρὸς τὸν Πομπήιον ἐν τῷ προαστείῳ ὄντα ἦλθε καὶ τὴν φυλακὴν αὐτῷ τῆς πόλεως, καὶ δύο στρατόπεδα πολιτικὰ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν μηδενὸς ἐψηφισμένου, ἔδωκεν, &c. καὶ ἵνα γε μὴ καινοί δή τινες κατάλογοι γίγνωνται τό τε γὰρ πρᾶγμα κατεπείγειν, καὶ βελτίω σφίσι στρατοπέδων εἶναι ἔλεγεν, ψηφισθῆναι ἐποίησεν, ὥστε ἑκάτερον σφῶν ἑαυτόν τε καὶ τὸν Καίσαρα δεῖν αὐτῷ πέμψαι. Κἀκ τούτου συνεστρατευμένων οἱ οὐδένα ἀπέστειλε. τὸ δὲ δὴ στράτευμα ἐκεῖνο, ὅπερ τῷ Καίσαρι ἐδεδώκει, ἐκέλευσεν τοῖς ἐπὶ τοῦτο ταχθεῖσιν αἰτῆσαι. καὶ οὕτω τῷ μὲν λόγῳ ἀμφότεροι, τὸ δ' ἀληθὲς ὁ Καῖσαρ μόνος τὰ δύο ἔπεμψεν. & paulo poſt: ταῦτα οὖν τὰ στρατόπεδα παρεσκευάσθη μὲν ὡς ἐπὶ τοὺς Πάρθους τιμωρησόμενα. ἐπεὶ δ' οὐδὲν αὐτῶν ἐδέησεν (οὐδὲ γὰρ χρεία σφῶν ἦν) ὁ Μάρκελλος πρότερον μὲν φοβηθεὶς μὴ τῷ Καίσαρι ἀποδοθῇ,

ἐν τῇ Ἰταλίᾳ δεῖν εἶναι ἔλεγεν. τῷ τε δὲ τῷ Πομπηΐῳ, ὥσπερ εἶπον, ἐνεχείρισεν. & Appianus lib II. Λόγου δὲ ἄφνω ψευδοῦς ἐκπεσόντος, ὅτι τὰς Ἄλπεις ὁ Καῖσαρ ὑπερελθὼν, ἐπὶ τὴν πόλιν ἐλαύνει, θόρυβός τε πολὺς ἦν καὶ φόβος ἁπάντων, καὶ ὁ Κλαύδιος εἰσηγεῖτο τὴν ἐν Καπύῃ στρατιὰν ἀπαντᾶν ὡς πολεμίῳ Καίσαρι. Ἐνισταμένου δὲ ὡς ἐπὶ ψευδέσι τοῦ Κουρίωνος, εἶπεν, εἰ κωλύομαι ψήφῳ κοινῇ τὰ συμφέροντα διοικεῖν, κατ᾽ ἐμαυτὸν ὡς ὕπατος διοικήσω. Καὶ τάδε εἰπὼν, ἐξέδραμε τῆς βουλῆς εἰς τὰ προάστεια μετὰ τοῦ συνάρχου, ξίφος τε ὀρέγων τῷ Πομπηΐῳ, κελεύω σε, ἔφη, κἀγὼ καὶ ὅδε χωρεῖν ἐπὶ Καίσαρα ὑπὲρ τῆς πατρίδος, καὶ στρατιὰν ἐς τοῦτό σοι δίδομεν, ἥτε νῦν ἀμφὶ Καπύην, ἢ τὴν ἄλλην Ἰταλίαν ἐστὶ, καὶ ὅσην αὐτὸς ἐθέλεις ἄλλην καταλέγειν.

FINIS.

NOTÆ

AD LIBRVM PRIMVM

DE BELLO CIVILI.

LITTERIS à Fabio C. Cæſaris Conſulibus redditis] Locus eſt, vt videtur mendoſus, & fortaſſe aliqua etiam ex parte mutilus. Deſunt enim ea, quæ veriſimile eſt Cæſarem principio libri ſcripſiſſe, de diſceſſu ſcilicet Curionis ex vrbe, deque eius ad ſe profectione, vtque ab eo de ſtatu rerum vrbanarum edoctus, ipſe litteras dederit ad Senatum Curioni perferendas, vt ſcribit Dio & Apianus, quas Curio mira vſus celeritate ante Kal. Ianuarias nouis Conſulibus reddiderit. Dio quidem ita lib. XLI. de hac tota re ſcribit: Μετὰ δὲ τοῦτο Κουρίων γράμματα παρὰ τοῦ Καίσαρος πρὸς τὴν βουλὴν λαβὼν, ἦλθέ τε εἰς τὴν Ῥώμην ἐν αὐτῇ τῇ νουμηνίᾳ, ἐν ᾗ ὅτε Λέντυλος ὁ

Κορνήλιος, καὶ ὁ Κλαύδιος ὁ Γάϊος τὴν ἀρχὴν ἐνεστήσατο, καὶ οὐ πρότερον τοῖς ὑπάτοις αὐτὰ ἀπέδωκε, πρὶν ἐς τὸ συνέδριον σφᾶς ἀφικέσθαι, μὴ καὶ ἔξω πουλαβόντες, αὐτὰ ἀποκρύψωνται. & Appianus lib. II. Καὶ τὴν ἐπιστολὴν ὁ Κουρίων τρισὶν ἡμέραις τετρακοσίοις ἐπὶ τρισχιλίοις σταδίοις δραμὼν, ἀπέδωκε τοῖς ὑπάτοις ἐσιοῦσιν εἰς τὸ βουλευτήριον τῇ νουμηνίᾳ τοῦ ἔτους. Gaius autem Fabius perferre Cæſaris litteras ad Senatum omnino non potuit, qui tunc in Gallia apud Æduos, vt in extremo VIII. libri habetur, cum IV. legionibus hiemabat, neque ex hibernis euocatus eſt prius, quàm cum Cæſar Narbonæ hiemantem cum tribus legionibus legatum in Hiſpaniam præmiſit, dum ipſe ad oppugnationem Maſſiliæ ſe parabat quæ Hiſpaniā proficiſcēti ſibi portas clauſerat. Quod verò docti viri reponunt, à C. Fabio Curione, id omnino falſum eſt; nam Curio Scriboniæ familiæ cognomen eſt, non Fabiæ; & hic ipſe Curio in Senatus conſulto apud Cælium ep. VIII. lib. VIII. ad Ciceronem, C. Scribonius C.F. Pop. Curio dicitur. Vt totum illud (à Fabio, C. Cæſaris) additum fortaſſe videatur ab aliquo, qui indicare voluerit, cuius eſſent illæ litteræ, & à quo perlatæ: Cai enim prænomen nuſquam Cæſar poſuit de ſe ſcribens, vel toto hoc Commentariorum opere, quod ſciam. Summam verò Cæſaris litterarum hanc fuiſſe ſcribit Dio his verbis: ἐν δὲ τῇ ἐπιστολῇ τά τε ἄλλα ὅσα πώ τι καλῶς τὸ κοινὸν ὁ Καῖσαρ ἐπεποιήκει, ἐνεγέγραπτο, καὶ ἀπολογισμὸς ὑπὲρ ὧν ᾐτιάζετο, καταλύσειν τε τὰ στρατόπεδα, καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκστήσεσθαι ὑπισχνεῖτο, ἂν καὶ ὁ Πομπήϊος τὰ αὐτὰ οἱ ποιήσῃ, &c. & Appianus lib. II. περιεῖχε δὲ ἡ γραφὴ καταλογόντε σεμνῶν ὡς ἐξ ἀρχῆς ὁ Καῖσαρ ἐπεπράχει καὶ πρόκλησιν ὅτι θέλει Πομπηΐῳ συναποθέσθαι.

Summa Tribb. Pl. contentione] Tribunos Pleb. qui Cæſaris rebus fauerēt nominat Dio Q. Caſſium Longinum, & M. Antonium lib. XLI. cùm de Cæſaris litteris in Senatu per nouos Conſules recitandis, ita ſcribit: ἐπὶ πολὺ μὲν γὰρ καὶ ὡς ἀνέχον, οὐκ ἐθελήσαντες σφᾶς ἀναλέξασθαι.

ξεν. τέλος δὲ ὑπό τε τοῦ Κυΐντου Κασσίου, καὶ ὑπὸ Μάρκου Ἀντωνίου δημαρχούντων ἠναγκάσθησαν αὐτὰ δημοσιεῦσαι. Et paulo pòſt Cæſar ipſe eoſdem Tribunos plebis profert, cùm inquit: Intercedit M. Antonius, Q. Caſſius.

Referunt Conſules de rep. in ciuitate] Conſules deſignat L. Cornelium Lentulum, vt diximus, & C. Claudium Marcellum, qui in veteribus denarijs ſunt, L. LENT. C. MARC. Cos. Verba verò in ciuitate, vt aliàs admonuimus, adiecta videntur, tum ob ea quæ ſtatim ſequuntur (Hęc Scipionis oratio, quòd Senatus in vrbe habebatur &c.) tum ob id quod paulo pòſt dicitur. Proximis diebus habetur Senatus extra vrbem, &c. adiecta verò ſunt, vt ijs indicaretur, Senatum in vrbe habitum fuiſſe tunc, cùm noui Conſules Cæſaris litteris in Senatu recitatis, de Rep. retulerunt. Neque verò neceſſe eſt illud, in ciuitate, mutare in, indefinitè, vt quidam fecerunt, quod ſcilicet ſollemne eſſet, vt ex Varrone notat Agellius lib. XIV. cap. VII. Kal. Ianuarijs per nouos Cos. ad Senatum referri indefinitè de Rep. Nam id verbum licet à ſententia Cæſaris non ſit alienum, eſt tamen ſubdititiũ, & ad loci intelligentiam minus neceſſarium. Quod enim indefinitè noui Conſules de Rep. ſolerent referre, ſatis intelligitur ex verbis illis. Referũt Cõſules de Rep. &c. Quòd autẽ finitè item referrent, hoc eſt, de rebus ſingulis, vt ex eodẽ Varrone notat idem Agellius, oſtẽdunt illa: Vt verò ex litteris ad Senatum referretur, impetrari non potuit. Itaq. L. Lentulus, & C. Marcellus Conſules de litteris quidẽ Cæſaris, finitè initio anni referre noluerunt: de Rep. autẽ indefinitè, retulerũt. Ad quã cõſuetudinẽ reſpiciunt illa Liuij ex lib. XXII. CN. Seruilius Romę Id. Mart. magiſtratũ inijt, ibi cùm de Rep. retuliſſet, &c. Referebant autem tum de Republica, tum de prouincijs Conſularibus. Liuius lib. XXVIII. In Liguribus magni belli, & gliſcentis indies magis fama erat. itaque Conſulibus nouis, quo die de prouincijs &

de Republica retulerunt.& lib.xxx. Coſs. cùm de Rep. belloque & prouincijs ad Senatum retuliſſent.& lib.xxxi. Anni principio, ſecundùm rem diuinam, precationemque, vt de Republ. deque prouincijs Senatum conſulerent.

In eandem ſententiam loquitur Scipio] Scipio hic in veteribus monumentis dicitur Q. METELLVS PIVS. SCIPIO. IMP. quòd Naſicæ filius cùm eſſet, teſtamento in genus, hereditatemque Metelli Pij adoptatus, inde cognomentum Metelli tulerit. Is autem filiam Pompeio in matrimoniū dederat, & ab eo contrà, conſulatum, ac ne cauſam diceret, acceperat. Dio lib.XLI. Πομπήϊος δὲ Κύϊντον Σκιπίωνα πενθερόν τε οἱ ὄντα, καὶ δεκασμοῦ αἰτίαν ἔχοντα, προσείλετο. οὗτος γὰρ γόνῳ μὲν υἱὸς τοῦ Νασίκου ὢν, ἐκ δὲ κλήρου διαδοχῆς εἰς τὸ τοῦ Μετέλλου τοῦ Εὐσεβοῦς γένος ποιηθεὶς, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἐπίκλησιν αὐτοῦ φέρων, τήν τε θυγατέρα τῷ Πομπηΐῳ ἐξέδωκεν, καὶ παρ᾽ αὐτοῦ τήν τε ὑπατείαν, καὶ τὸ μὴ κατηγορηθῆναι ἀντέλαβεν.

Pompeiuſque aberat] Aderat, habent omnes manuſcripti libri, & ita omnino legendum, non vt Petrus Victorius, & alij eum ſecuti, aberat, emendarunt. Valet autem, vt opinor, hoc loco, aderat, ad vrbem erat; quod rectè de Pompeio dictum eſt, qui quòd Procos. eſſet, cum imperio ad vrbem erat, cùm in vrbe eſſe ei non liceret. itaque ipſe Cæſar ita de Pompeio infra ſcribit: Ne ad eius periculum reſeruare, & retinere eas ad vrbem Pompeius videretur. Ad vrbem verò eſſe, qui dicerentur, & pluribus locis docet Pædianus, & ex his Cæſaris verbis colligitur: Qui Procos. ſunt ad vrbem, &c. Quam autem reponimus lectionem confirmant hæc quæ ſequuntur verba: Miſſo ad veſperum Senatu, omnes qui ſunt eius ordinis à Pompeio euocantur. & pòſt: Proximis diebus habetur Senatus extra vrbem: Pompeius eadem illa, quæ per Scipionem oſtenderat, agit. Non eſt tamen diſſimulandum in vno vetere libro, qui erat apud Antonium Auguſtinum, ſcriptu-

ſcriptum fuiſſe, aberat, quod putamus factum eſſe ex, auerat, vt tunc ſcribebant, b, in v, mutato ex antiqua conſuetudine librariorum; quod quidem verbum nempe, auerat, primis duabus litteris ita interpunctis, a.u.erat ſcriptum, ſignificabat, ad vrbem erat. Eamque ſcripturam, hoc eſt, auerat, reperiſſe ſe in antiquo alio libro affirmabat mihi amicus meus homo doctiſſimus. Eſſe autem ad vrbem, vt modò docuimus, dicebanturij, qui Proconſulari poteſtate præditi (vt tunc Pompeius, qui duas Hiſpanias cum imperio obtinebat) aut nondum in prouinciam profecti erant, aut nuper è prouincia reuerſi, ingredi vrbem cum imperio legibus prohibebantur, vt docet idem Pędianus lib. II. in Verrem.

Vt primò M. Marcellus ingreſſus in eam orationem] M. hic Marcellus habetur in veteribus denarijs, in quibus eius Ædilitas ſpicæ ſigno expreſſa eſt, cum inſcriptione M. MARC. Itemque M. Calidius, qui paulo pòſt à Cæſare nominatur, & Triumuir monetæ cudendæ cum CN. Fuluio, & Q. Metello, in denarijs argenteis ita deſcriptus eſt, M. CALID. Q. MET. CN. FOVL. Hic autem Calidius inter diſertos Oratores numeratur à Cicerone in Bruto, & cum Pompeianarum partium primò fuiſſet, repulſam paſſus anno ſuperiore, quo cum L. Paulo, & C. Marcello conſulatum petijt, ad Cæſarem ſe conuertit. Ingreſſus autem in eam orationem, dixit Cæſar de Marcello, quomodo infrà: Eum ingreſſum in ſermonem Pompeius interpellauit. & Cicero lib. II. ad Atticum: In quam orationem cùm ingreſſus eſſem, Caſſius interuenit. &, lib. VII. Philipp. Magna ſpe ingredior in reliquam orationem Patres conſcripti.

Vt M. Rufus] opinor deſignari M. Cęlium Rufum, cuius extant epiſtolæ ad Ciceronem lib. VIII. Itemque Ciceronis ad eum Ædilem Curulem deſignatum lib. II. Corruptè autem à Dione lib. XLI. nominatur

M. Cæcilius, & inter Tribunos plebis numeratur, qui Cæſari fauebant his verbis: πλὴν Μάρκου τέ τινος Καικιλίου, καὶ τοῦ Κουρίωνος τοῦ τὰ γράμματα κομίσαντος. Corruptè item apud Liuium in epitoma lib. cxi. C. Cæcilius dicitur. Cælius autem ſcribendum eſſe vtrobique apparet tum ex hoc Cæſaris loco, tum ex Oroſio, apud quem eſt: M. Antonius & Q. Caſſius Tribb. Pleb. Pro Cæſare intercedentes, interdicente Lentulo Conſule, Curia Foroque prohibiti, ad Cæſarem profecti ſunt, Curione Cælioque ſimul comitantibus. Sic enim legendum ex libro antiquiſſimo, cùm in vulgatis pro interdicente, malè ſcriptum ſit, intercedente. Interdicere autem Foro, & Curia, itemque Roſtris quid ſit, notum eſt.

Paucis mutatis verbis] v. c. habet, Paucis mutatis rebus, ex qua lectionis varietate adducor vt credam, vtrumq;, & verbis, & rebus, gloſſema eſſe, legendumque paucis mutatis.

Terrore præſentis exercitus] Pompeius enim, vt inquit Dio lib. xli. ἐν τῷ προαστείῳ τὰς δυνάμεις εἶχεν. & Appianus lib. ii. Ἀντωνίου δὲ καὶ Κασσίου δημαρχούντοιν κατὰ Κουρίωνος, καὶ τὴν Κουρίωνος γνώμην ἐπαινούντοιν, ἡ βουλὴ φιλονεικότερον ἔτι τὴν Πομπηίου στρατιὰν φύλακα σφῶν ἡγοῦντο εἶναι.

Contra Rempub. factum videri] Reſpexit ad antiquam formulam, quæ reperitur in legibus iudiciarijs, quòd ea vterentur iudices in rebus etiam compertis, cum pronuntiabant factum videri, vt eſt in ænea tabula apud me Seruiliæ legis iudiciariæ, & apud Ciceronem lib. iv. Academicorũ, & in oratione pro M. Fonteio. In ænea quidem tabula ſic eſt: DE CONSILII SENTENTIA ITA PRONONTIATO, FECISSE VIDERI. Eadem formula vtebantur etiam in Senatus conſultis, quæ δόγματα ab eodem verbo videri, hoc eſt, ἀπὸ τοῦ δοκεῖν, Græci dicunt. Auctor ad Herenniũ lib. i. Senatus decreuit, ſi eã legem ad populũ ferat, aduerſum remp. videri eum facere.

Inter-

Intercedit M. Antonius, Q. Caſſius Tr. Pl. Refertur ſtatim de interceſſione Tribunorum] Hæc ita Dio lib. XLI. οὐ μὴν καὶ κυρωθῆναί τι αὐτῶν οὔτε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, οὔτε ἐν τῇ ὑστεραίᾳ ὅ, τε Ἀντώνιος καὶ ὁ Λογγῖνος ἐπέτρεψαν. & paulo pòſt: εἰσῆλθον αὖθις, καὶ περὶ τιμωρίας αὐτῶν (τῶν δημάρχων) ἐβουλεύοντο.

Laudat Pompeius] Nomen Pompeius mutabat Octauius Pantagathus in verbum, promptos, quod opponitur ei, quod ſequitur, ſegniores. Tacitus certè in vita Agricolæ ſimili ſententia vſus eſt, cùm dixit: Laudando promptos, caſtigando ſegnes. Vt videatur voluiſſe Cæſaris locum imitari.

Completur vrbs ad ius comitiorum, Tribb. Pl. C. Curio euocat] Ita omnino interpungendum; nam Comitia anni principio habita iam fuerant, vt non neceſſe fuerit ad ea compleri vrbem: quæ compleri aliàs potuit ijs, quos Pompeius euocauerat. Ad ius igitur comitiorum euocat C. Curio Tribunos Plebis, hoc eſt, vt videtur, ad diſceptandum de iure comitiorum per populum retinendo. Quibus ſanè comitijs, cùm nuper à populo iuſſum eſſet, vt Cæſaris abſentis haberetur ratio, & in alterum quinquennium ei prouincia prorogaretur, ratio quidem abſentis per hoc Senatusconſultum, cuius tantùm auctoritas, vt ait Dio, intercedentibus ſcilicet Tribunis perſcripta erat, non habebatur, prouincia verò ante tempus ei, & vt ipſe ait, erepto ſemeſtri imperio, eripiebatur. Tentaſſe autem id Tribunos, & ex hoc Cæſaris loco colligitur, & ex eo quod ſubobſcurè ſcribit Cicero lib. VII. ad Atticum, ep. IX. cùm ait: Cùm ſit neceſſe, aut haberi Cæſaris rationem, illo exercitum, vel per Senatum, vel per Tribunos Pl. obtinente; aut perſuaderi Cæſari, vt tradat prouinciam, atque exercitum, & ita Conſul fiat; aut, ſi id non perſuadeatur, haberi comitia ſine illius ratione, illo patiente, atque obtinente prouinciam; aut, ſi per Tribunos Pl. non patiatur, tamen quieſcat; rem adduci

ad interregnum;aut,ſi ob eam cauſam,quòd ratio eius non habeatur,exercitum adducat, armis cum eo contendere;illum autem initium facere armorum aut ſtatim nobis minus paratis,aut tum,cum comitijs,amicis eius poſtulantibus, vt è lege ratio habeatur, impetratum non ſit: ire autem ad arma, aut hanc vnam ob cauſam, quòd ratio non habeatur;aut addita cauſa, ſi fortè Tribunus Pl.Senatum impediens,aut populum incitans notatus,aut Senatusconſulto circumſcriptus, aut ſublatus,aut expulſus ſit,dicens vi ſe expulſum,ad illum confugerit.

L.Piſo Cenſor] L. hic PISO FRVGI in argenteis denarijs deſcriptus eſt,qui fuit Cæſaris ſocer, vt ſcribit Dio lib.XL.cùm ait: ὅ, τε Πείσων ὁ Λούκιος πενθερὸς αὐτοῦ τιμητὴς ὤν.

Item L.Roſcius Prætor]Hic,vt opinor,in veteribus denarijs L. ROSCIVS FABATVS dicitur, qui quòd Lanuuio oriundus eſſet, Iunonis ſoſpitæ ſimulacro, quæ Lanuuij colebatur, & Lanuuini ſerpentis nota nummos ſignauit.

Catonem veteres inimicitiæ Cæſaris incitant, & dolor repulſę] Dio lib.XL.ſcribit Catonem biennio ante quo Conſules M.Marcellus, & Ser. Sulpicius Rufus declarati ſunt, conſulatum petentem, repulſam paſſum fuiſſe, his verbis: Ἰδὼν δὲ τόν τε Καίσαρα καὶ τὸν Πομπήϊον ὑπὲρ τὴν κατάστασιν τῆς πολιτείας αὐξανομένους, καὶ ὑποτοπήσας ἤτοι καὶ ἀμφοτέρους σφᾶς τὰ πράγματα ἕξειν, ἢ καὶ διενεχθέντας ἀλλήλοις, στάσιν τε μεγίστην ποιήσειν, καὶ τὸν κρατήσαντα αὐτῶν μοναρχήσειν, ἠθέλησε μὴ σφᾶς, πρὶν ἀνταγωνιστὰς γενέσθαι, καταλῦσαι, καὶ τὴν ὑπατείαν ἐπ' αὐτοὺς ᾔτησεν, ἐπειδήπερ ἰδιωτεύων οὐδὲν ἰσχύσειν ἔμελλεν. ὑποτευθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν τὰ ἐκείνων πραττόντων, τοιοῦτον τι δράσειν, οὐκ ἀπεδείχθη.

Quos ſe pro neceſſitudine partiturum cum Pompeio arbitratur] Licet vulgata lectio ferri poſſit, placeret tamen ſi ſcriberetur: Quæ ſecum pro neceſſitudine partiturum Pompeium arbitratur. Sic enim locu-

tus

tus eſt lib.III cùm ait: Pompeius ſuum cum Scipione honorem partitum. Diximus autem ſuprà Scipionem Pompeio filiam in matrimonium collocaſſe, ad quod Cæſar reſpexit, cùm dixit, pro neceſſitudine.

Simul iudiciorum metus, adulatio ſui & potētium] Verba, iudiciorum metus, ad Cæſarem ſine dubio referūtur, qui ſi dimiſſo exercitu priuatus Romam rediſſet, à Catone in iudicium vocatus, cauſam dicturus fuiſſet. Suetonius in Cæſare cap.xxx. Alij timuiſſe dicunt, vt eorum, quæ primo conſulatu aduerſus auſpicia legesque & interceſſiones geſſiſſet, rationem reddere cogeretur: quum M. Cato identidem, nec ſine iureiurando denuntiaret, delaturum ſe nomen eius, ſimul ac primùm exercitum dimiſiſſet: quumque vulgò fore prædicarent, vt ſi priuatus rediſſet, Milonis exemplo, circum poſitis armatis cauſam apud iudices diceret. Quod probabilius facit Aſinius Pollio, Pharſalica acie cæſos, profligatosque aduerſarios reſpicientem, hæc eum ad verbum dixiſſe referens: Hæc voluerunt: tantis rebus geſtis Cæſar condemnatus eſſem, niſi ab exercitu auxilium petijſſem, &c. Videndum igitur an legendum ſit, iudiciorum metu, quomodo Cicero in Piſonem locutus eſt, cùm dixit: Lætatur vidiſſe Seium iudiciorum metu, horrentem, tremētem, adulantem omnibus. Scipio enim fore ſperabat, vt Cæſar ſi dimiſſo exercitu Romam veniſſet, ne cauſam diceret, ſibi adulaturus eſſet, ex qua re oſtentaturum ſe, quantum ipſe ſuique potentes, in Repub tunc, & in iudicijs pollerent. Nam, vt aliàs diximus, ſui potentium, ſine copula, &, Octauius Pantagathus legebat.

Ipſe Pompeius ab inimicis Cæſaris incitatus, & quòd neminem dignitate ſecum exæquari volebat] Ita habet v.c. & paulo pòſt: Quorum ipſe maximam partem illo affinitatis tempore adduxerat Cæſari, vel vt v.c. meus habet, iniunxerat Cęſari. Item infrà, ruptim, pro, raptim, ſcriptum eſt in v.c.

Neque etiam extremi iuris interceſſionem retinendi, quod L. Sulla reliquerat] Conuenit hoc cum ijs, quæ ſcribit Velleius lib. II. Hoc, inquit, conſulatu Pompeius Tribuniciam poteſtatē reſtituit, cuius Sulla imaginem in iure, vel vt nos legimus, ſine re, reliquerat, &c. Tribonorum enim plebis extremum ius erat ipſa interceſſio, ad quam confugiebant, cùm deſtituti rebus alijs, impedire vellent Senatus decreta. Hoc autem ius, quod dicit extremum, Tribunis à Sulla relictum erat, qui vt ipſe Cæſar paulo pòſt ait, nudata omnibus rebus Tribunicia poteſtate, ſolam interceſſionem liberam reliquerat. Verbum igitur, interceſſionem, nobis non videtur inducendum, vt quidam putant, nec commutatis caſibus, extremum ius interceſſionis, legendum, licet hoc tolerabilius ſit. v.c. meus habet, interceſſione.

Sed de ſua ſalute die VII. cogitare coguntur] Deſignat, vt videtur, M. Antonium, & Q. Caſſium Longinum, Tribunos plebis, quibus Foro, Curiaque fuerat interdictum, quòd ipſi duo potiſſimum Senatusconſulto interceſſiſſent, vt ex Dione & Appiano, itemq. ex Oroſio ſuprà notauimus. Die igitur VII. dicit, quòd hæc acta ſint ex A.D. Kal. Ianuarias, quo die Tribuni magiſtratum inibant, ad A.D. VII. Idus, licet Aſconius ad illa Ciceronis lib. II. in Verrem (Magiſtratum ineat neceſſe eſt Non. Decembribus) ſcribat: eo die Tribunus plebis futurus.

Octauo denique menſe] Magis placeret, duodecimo, pro, octauo; quam lectionem adiuuat illud denique additum. Error fluxit ex notis inuerſis IIX. & XII. In quo ſæpe librarij peccant.

Decurritur ad illud extremum, atque vltimū S.C.] Hoc S.C. quale ſit, quibúſve verbis conceptum, oſtendunt Salluſtij verba in bello Catilinæ, cùm inquit: Itaque quod plerunque in atroci negotio ſolet, Senatus decreuit, vt darent operam Conſules, nequid Reſp. detrimenti

trimenti caperet. Ea poteſtas per Senatum more Romano Magiſtratui maxima permittitur, exercitum parare, bellum gerere, coercere omnibus modis ſocios, atque ciues, domi militiæque imperium atque iudicium ſummum habere. Aliter ſine populi iuſſu nulli earum rerum Conſuli fas eſt.

In deſperatione omnium ſalutis] Videndum an vox, ſalutis, gloſſema ſit ab aliquo adiectum. Certè poſt verbum, omnium, videtur diſtinguendum; nam hoc ipſo libro Cæſar ſic loquitur, cùm ait: Caſtrorum autem mutatio quid habet niſi turpem fugam, & deſperationem omnium, & alienationem exercitus?

Latorum audacia] Ita habet v.c. meus, & vulgàtæ etiam editiones, pro eo quod alij reponunt, latronum, vel perditorum, vt ad id Senatusconſultum referatur, quod in coniuratione Catilinæ factum ſuprà ex Salluſtio retulimus, vel ad id, quod biennio ante in cæde P. Clodij, qui à Milone fuerat occiſus. Sed latorum audacia, rectè legitur; nam ita planè locutus eſt Cicero in oratione pro Sextio, cùm ait: Nam ex pertinacia, aut conſtantia intercelloris oritur ſępe ſeditio, culpa atque improbitate latoris, commodo aliquo imperitis, aut largitione propoſita.

Quique Procos. ſunt ad vrbem] Ita legendum eſſe, aliàs admonuimus. Procõſulibus autẽ ad vrbẽ erant, tũ Pompeius, cui Hiſpaniæ decretæ erant, tũ Cicero, qui vt ipſe ad Tironem ſcribit, è Cilicia decedens prid. Nonas Ian. ad Vrbem venerat ſpe triumphi, cuique quòd cum imperio eſſet, vrbem ingredi non licebat.

Hæc S.C. perſcribuntur A.D. v i i. Id. Ian.] v.c. habet A.D. v i i i. Id. Ian. Quæ ſcriptura verior eſt, ob ea quę ſequuntur (ita quinque primis diebus, quibus haberi Senatus potuit, &c.) Tot enim numerantur dies à Kal. Ian. quo die Conſulatum inijt Lentulus, ad diem v i i i. Id. quibus actum dicit in Senatu, tum de imperio Cæſaris, tum de Tribunis Pl. quod tamen non de

omnibus,

omnibus, ſed de tribus tantùm diebus eſt accipiendum; nam excipiuntur duo comitiales, qui interceſſerant, quibus Senatus haberi non potuit. Itaque ex primis quinque diebus, qui ante diem VIII. Id fuerunt, demptis duobus comitialibus, per quos Senatus non habebatur, tres ſuperarant dies, quibus in Senatu de Cæſaris rebus actum eſt. Hoc ex ipſo Romano Kalendario facilius intelligi poteſt,

K.	IAN.	NON.	F.
IV	F.	IIX.	F.
III.	C.	VII.	C.
PR.	C.	VI.	C.

Suis leniſſimis poſtulatis] v.c. habet, leuiſſimis. ſed magis placet, leniſſimis. licet Cicero lib. II. ep. I. ſcribat: Cæſar amicus noſter minaces ad Senatum, & acerbas litteras miſerat.

Proximis diebus habetur Senatus extra vrbem] Extra vrbem Senatus habebatur, vel in æde Bellonæ, vt tradit Liuius lib. XXVIII. vel in æde Apollinis ad portam Capenam, vt idem Liuius ſcribit lib. XXXVII. cuius verba ſunt hæc ex lib. XXVIII. Inde præmiſſo edicto, vt triduo poſt frequens Senatus ad ædem Bellonę adeſſet, &c. poſt. In Senatu cum more omnium Imperatorum expoſitis rebus ab ſe geſtis poſtulaſſent, vt pro Rep fortiter, feliciterq; adminiſtrata, & Dijs immortalibus haberetur honos, & ipſis triumphantibus vrbem inire liceret. Ex lib. XXXVII. hæc: Per eoſdem dies L. Æmilio Regillo, qui claſſe præfectum Antiochi regis deuicerat, extra vrbem in æde Apollinis cùm Senatus datus eſſet; auditis rebus geſtis, &c. magno conſenſu Patrum triumphus naualis eſt decretus, &c. Dabatur autem Senatus extra vrbem aut petentibus triumphum, quibus quòd cum imperio eſſent, vrbem ingredi non licebat, aut legatis exterarum nationum. Feſtus Pompeius: Senacula, inquit, tria fuiſſe Romæ, in quibus Senatus haberi ſolitus, &c. Vnum vbi nunc

eſt

eſt ædes Concordiæ, &c. Alterum ad portam Capenam. Tertium intra ædem Bellonæ, in quo exterarum nationum legatis, quos in vrbem admittere nolebant, Senatus dabatur, & P. Victor. Senacula, inquit, tria; Vnum inter Capitolium & Forum, &c. Alterum ad portam Capenam. Tertium citra ędem Bellonæ in circo Flaminio. Idem Feſtus ſcribit, Religioni fuiſſe extra portam Carmentalem in templo Iani Senatum habere, quia in eo S.C. factum eſt, vt Fabij ad bellum proficiſcerentur

Fauſtus Sulla propere in Mauritaniam mittatur] v. c. habet Proprætore in Mauritaniam mittatur. Verbum enim Proprætore, quod eſſet obſcurum, in, properè, mutatum eſt à librario tum hîc, tum alibi, vt ſuprà notauimus ad librum primum de bello Gallico, vbi T. Labienus Cæſaris Legatus Proprætorem, Legatus properè ſimili lapſu, dicitur. Fauſtus autem Sulla Proprætore, non vt vulgò legitur ProQuæſtore dicitur item à Cicerone lib. IX. ep. I. ad Atticum, licet de eo infrà Cæſar dicat: De Fauſto impedit Philippus Trib. pl. Mauretaniam verò habent veteres libri, & nummi, pro, Mauritaniam.

Duæ conſulares, reliquæ Prætoriæ] Octauius Pantagathus delebat verba, reliquæ Prætoriæ, quòd eſſent adiecta ex loco inferiore, vbi eſt: In reliquas Prouincias Prætores mittuntur.

Philippus & Marcellus priuato conſilio prætereuntur] Octauius Pantagathus pro, Philippus reponebat, Paullus, vt in aliquibus etiam codicibus reperitur, cui quòd ſuperiore anno Conſul fuiſſet cum C. Marcello, prouincia decerni debebat. Itaque (vt ſcribit Cæſar) quærebatur Paullus in ſe iura magiſtatus commutari, ne ex Prætura & Conſulatu, vt ſemper, ſed per paucos probati & electi ad prouincias mittantur. Quod pertinet ad illa, priuato conſilio prætereuntur.

L. Domitio Gallia] Vlterior ſcilicet; nam Citerior

rior Conſidio Noniano obtigerat, vt ſcribit Cicero lib. xvi.ep.xi. his verbis: Se vlteriorem Galliā Domitio, citeriorē Conſidio Noniano, his enim obtigerūt, traditurum. Qui quidē Cōſidius is eſt, qui in veteribus denarijs, quos cuſit nota tēpli Veneris Erucinę, deſcriptus eſt, addita inſcriptione, C. CONSIDI NONIANI. ERVC.

Neque eorum ſortes deijciuntur] Conijciuntur, vſitatius erat. nam ita Liuius lib.xxx. Tunc, inquit, Prætorum prouinciæ in ſortem coniectæ. & Cicero in Verrem lib.II. Nunquid igitur oportet, niſi tres in hydriam conijci, vnam educi? & pro Q. Ligario: Tuberonis ſors coniecta eſt ex S.C. cùm ipſe non adeſſet. De hac verò Prouinciarum ſortitione ſic Feſtus: Parare inter ſe munus dicebantur, cùm ſortitio fiebat à Magiſtratibus P.R. vter Magiſtratus, vtram rem agere deberet: aut inter ſe comparabant de rebus lege mandatis. Itaque in Senatu, & in comitio quoque ſortiri, aut inter ſe parare ſolebant, vtrum exire, vtrum domi manere oporteret. nam Conſulibus æquè ac Prætoribus nouis in prouinciam ire, atque ex ea rem gerere: contra abire, anni prioris magiſtratibus opus erat. Lege etiam cauebatur, vt certos intra dies deſignati Magiſtratus prouincias inter ſe pararent.

Vt de eorum imperio ad populum referatur] V. C. meus habet, ad populum feratur, ſiue, vt eſt in alio libro, ad populum R. feratur; quæ ſcriptura teſtimonio antiquitatis confirmatur, licet apud Liuium lib.XXIII. ſit: Delatum ad populum, &c. cùm dicendum fuerit latum; vt, ad Senatum, relatum dicebant.

Paludatique votis nuncupatis exeant] Ita V. C. non, exeunt. Vota verò in Capitolio nuncupabantur, & in Capitolio itē immolatis victimis perſoluebantur, vt ex Liuio, & alijs, itemque ex veteribus monumentis Fratrum Arualium intelligimus. Ex quibus inſcriptionibus formula etiam nuncupādorum votorum, his verbis concepta fuiſſe apparet: Quod ſi Iuppiter faxis,

tunc

tunc tibi boue aurato vouemus eſſe futurum. Liuius lib.xxxvi.Id votum in hæc verba præeunte P.Licinio Pont.Max.Conſul nuncupauit. Si duellum &c.id ex ſententia Senatus populiq́ue Romani confectum erit, tunc tibi Iuppiter populus R.ludos magnos in dies x. continuos faciet.& lib.xli. & xlii. Rurſus lib. xxi. Conſul profectus in Capitolium ad vota nuncupanda,paludatus inde ad prouinciam iret.& lib.xii. Votis ritè in Capitolio nuncupatis.Cicero in Verrem lib. vii.Quòd cùm paludatus exiſſet,votaq́ue pro imperio ſuo, communique P.R. nuncupaſſet. Suetonius in Caio cap.vi.Paſſim cum luminibus & victimis in Capitolium concurſum eſt. Sed alibi quoque nuncupari vota ſolita fuiſſe apparet ex Liuio, qui lib.xli. ita ſcribit: Populus in Foro votum nuncupauit Marcio Philippo verba præeunte.

Lictoresq; habent in vrbe ex Capitolio priuatim] Octauius Pātagathus legebat,in vrbe & Capitolio,&c. Erat autem id contra vetuſtatis exempla, quòd priuatim,ſiue,vt habet v.c. priuati, & quòd in vrbe & Capitolio Lictores haberent, cùm extra vrbem ſecuribus tantùm Conſules vterentur; intra vrbem verò faſcibus;nec ambo ſimul, ſed alternis menſibus, vt inquit Liuius lib.ii. ne ſi ambo faſces haberent, duplicatus terror videretur. Videndus Dionyſius lib.v.& Agellius lib.ii. cap.xv.

A quibus inductum] v.c. meus habet,deductum, pro quo in alijs eſt,diductum. Et paulo ſuprà: Omnia diuina,humanaq́ue iura permiſcentur.

Vt Tribunicia poteſtas armis notaretur] Hæc ad illa ſuperiùs dicta referuntur:Neque Tribb.Pl.ſui periculi deprecandi facultas tribuitur,&c. item:Profugiunt ſtatim ex vrbe Tribb. Pl. ſeſeq́ue ad Cæſarem conferunt,&c.Notādi autem verbo de eadem re vſus videtur Cicero in epiſt. ix.ad Atticum lib.vii. cùm ait: Si fortè Tribunus plebis Senatum impediens, aut popu-

populum incitans notatus, aut Senatusconſulto circumſcriptus, aut ſublatus, aut expulſus ſit, dicens vi ſe expulſum, ad illum confugerit.

Quæ ſuperioribus annis armis eſſet reſtituta] Antonius Auguſtinus putabat deleta voce, armis, locum eſſe reſtitutum. Nobis verò magis placeret, ſi retenta ea voce, verbum reſtituta, mutaretur in, conſtituta, vel aliquid tale. Nam Salluſtius in oratione M. Lepidi licet alio verbo vſus ſit, eandem tamen rem ſignificaſſe videtur, cùm de Sulla ſic ait: Niſi fortè Tribuniciam poteſtatem euerſum profecti ſunt, per arma conditam à maioribus ſuis.

Pompeium, qui amiſſam reſtituiſſe videbatur, dona etiam quæ ante habuerat, ademiſſe] Ita v. c. meus, cùm in alijs ſit, videatur. Petrus autem Victorius legebat amiſſa, & , bona, pro ijs quæ vulgò habentur, amiſſam, &, dona. Nos illud bona valde probamus; verbum tamen, amiſſam, retinemus. De Tribunicia verò poteſtate à Pompeio reſtituta ita ſcribit Aſconius in Diuinatione: Primus Sicinius Trib. Pl. nec multo pòſt Quinctius, & poſtremò Palikanus perfecerunt, vt Tribuniciam poteſtatem populo darent. Conſules Cn. Pompeius Magnus, & M. Licinus Craſſus, & lib. II. in Verrem: Pompeius autem Procoſ. de Hiſpania Sertorio victo nuper venerat, & ſtatim habuerat concionem de reſtituenda Tribunicia poteſtate Palikano Trib. Pl. Salluſtius in Catilina. Nam poſtquam Cn. Pompeio, & M. Craſſo Coſ. Tribunicia poteſtas reſtituta eſt. Annus autem eſt is vrbis conditæ DCLXXXI. quo Tribunus Pl. M. Lollius Palikanus (ſiue Atilius is ex Salluſtij fragmento nominandus ſit) auctor fuit Pompeio reſtituendæ Tribuniciæ poteſtatis, quã rem vt indicaret, roſtra libertati ſacra in denarijs ſignauit, & ex altera parte ipſius libertatis caput, cum inſcriptione, LIBERTATIS & PALIKANVS.

Nihil factum, ne cogitatum quidem] v. c. habet, nil cogitatum

cogitatum quidem; vt fortaſſe legendum ſit: Nihilne cogitatum quidem.

Conclamāt legionis XIII. quæ aderat, milites, hanc enim initio tumultus euocauerat] Euocauerat, vt videtur, ex præſidijs Italiæ, ex quibus deducta legione XV. quam ad bellum Parthicum ex S.C. miſerat, XIII. hanc in eius locum ibi ſuffecerat, vt ſcribit Hirtius libro VIII.

Eò L. Cæſar adoleſcens venit, cuius pater Cæſaris erat legatus] ſuprà lib. VII. meminit L. Cæſaris legati, cùm ait: Quæ ex ipſa coacta prouincia ab L. Cæſare legato ad omnes partes opponebantur. Dio lib. XLI. Καὶ πρέσβεις πρὸς τὸν Καίσαρα, Λούκιόν τε Καίσαρα συγγενῆ αὐτῷ ὄντα, καὶ Λούκιον Ῥώσκιον στρατηγοῦντα αὐτεπαγγέλτους ἔπεμψαν, &c. Quod autem Dio αὐτεπαγγέλτους dixit de L. Cæſare, & L. Roſcio legatis, id Cæſar de L. Piſone, itemq. L. Roſcio dixit ſuprà, cùm ait: Pollicetur L. Piſo Cenſor ſeſe iturum ad Cæſarem, item L. Roſcius Prætor. Infrà lib. II. Cæſar hunc ipſum L. Cæſarem appellat L. Cæſarem filium. Erat autem conſobrinus M. Antonij.

Semper ſe Reip. commoda priuatis neceſſitudinibus habuiſſe potiora] Faernus ex v. c. neceſſitatibus legebat pro, neceſſitudinibus.

Sibi ſemper Reip. primam fuiſſe dignitatem, &c.] In meo v. c. locus hic aliter legitur, ac in lib. Faerni ſcribi animaduerti. ſic enim habet: Sibi ſemper primam fuiſſe dignitatem, vitaque potiorem: doluiſſe ſe quòd pro beneficio ſibi per contumeliam ab inimicis extorqueretur. Sed Faerni lectio magis placet: Sibi ſemper Rempub. primam fuiſſe dignitate, vitaque potiorem. &c.

Quę ab ſe ſimulatione Parthici belli ſint abductæ] ſupra dixit: Ne abreptis ab eo duabus legionibus. & Cicero lib. VII. ep. XV. ad Atticum: Spes omnis in duabus inuidioſè retentis, penè alienis legionibus.

Proficiſcatur Pompeius in ſuas prouincias, ipſi exercitus dimittantur] Opinor rectiùs legi in Faerni libro, & meo, ipſi exercitus dimittant. Antonius Auguſtinus delet vocem, ipſi.

Exercitus dimitteret] Ex ijs ſcilicet locis dimitteret, in quibus à ſe tunc extra prouinciam occupatis præſidia diſpoſuerat. Cicero lib. VII. ep. XIII. ita de hac re ſcribit: L. Cæſar mandata Cæſaris ad Pompeium detulit. a. d. VIII. Kal. Ian. cùm is eſſet cum Conſulibus Teani. Probata conditio eſt, ſed ita, vt ille de his oppidis, quæ extra ſuam prouinciam occupauiſſet, præſidia deduceret. Id ſi feciſſet, reſponſum eſt, ad vrbem nos rediturós eſſe, & rem per Senatum confecturós. & epiſt. XIV. eiuſdem libri: Pleriquè negant Cæſarem in conditione manſurum: poſtulataque hæc ab eo eſſe interpoſita, quo minus, quod opus eſſet ad bellum à nobis pareretur. Ego autem eum puto facturum, vt præſidia deducat. vicerit enim ſi Conſul factus erit; & minore ſcelere vicerit, quàm quo eſt ingreſſus. Et lib. XV. epiſt. XII. Sed ita, vt remoueat præſidia ex ijs locis, quæ occupauit; vt ſine metu de ijs ipſis conditionibus Romæ Senatus haberi poſſit. Dio lib. XLI. Τὸν δὲ δὴ Καίσαρα τήν τε ἀρχὴν τοῖς διαδόχοις παραδοῦναι, καὶ τὰ στρατεύματα ἐντὸς ῥητῆς ἡμέρας ἀφεῖναι.

Itaque ab Arimino M. Antonium mittit] Magis placeret ſine præpoſitione, ab, qua Cæſar raro admodum vti ſolet; vt legi poſſit: Itaque Cæſar Arimino M. Antonium, &c.

Vt ſi peracto Cæſaris conſulatu] Ex his verbis intelligi poteſt, verum eſſe id, quod Cicero ſubobſcurè ſcribit lib. VIII. ep. XVI. Cæſarem ſcilicet declaratum Conſulem fuiſſe. ait enim: Cùm poſt conditiones pacis per L. Cæſarem & Fabium allatas, Pompeius iam armatus armato conſulatum triumphumque differret. & lib. XV. ep. XII. dixit: Ad conſulatus petitionem ſe venturum, neque iam velle abſentis rationem haberi,

habeti, ſe præſentem trinundinum petiturum.

Ipſe Arimini cum duabus legionibus ſubſiſtit] Ex ijs quæ ſuprà dixit, ſatis patet, nondum Cæſarem duas habuiſſe legiones, cum quibus Arimini ſubſiſteret; nam paulo pòſt dicit: Interea legio XII. Cæſarem conſequitur: cum his duabus Aſculum Picenum proficiſcitur, &c. Cùm verò vnam tantùm legionem, hoc eſt, XIII. tunc Cæſarem habuiſſe conſtet, ex eaque Arretium cum M. Antonio quinque demptas cohortes miſerit, neceſſe eſt, cum reliquis tantùm cohortibus, hoc eſt, quinque (nam legio X. cohortibus conſtabat) Arimini ſubſtiterit. itaque pro II. leg. ſcribendum fortaſſe erit cum V. cohort. Quam ſcripturam confirmant ea, quæ apud Oroſium ex Liuio deſcripta ſunt, lib. VI. cap. XV. ſunt autem hæc: Cæſar Rubicone flumine tranſmeato, mox vt Ariminum venit, quinque cohortes, quas tunc ſolas habebat, cum quibus, vt ait Liuius, orbem terrarum adortus eſt, quid facto opus eſſet, edocuit. In v. c. Faerni pro, ſubſiſtit, habetur ſubſtitit.

Tignium Thermum Prætorē] Q. Minucius Thermus habetur in veteribus denarijs familiæ Minuciæ cum inſcriptione, Q. THERM. qui fortaſſe is eſt, quem Cæſar hîc nominat. Iguuium autem ſcribendum eſſe indicat vetuſtus lapis, in quo eſt, IGVVINI, & Ciceronis locus ex epiſtola XV. lib. VII. ad Atticum, in qua eſt: Quid agat Domitius in Marſis, Iguuij Thermus, P. Attius Cinguli. Sic enim legendum tum ibi, tum apud Plinium lib. III. cap. XIV. vbi male eſt, Inguini, Interamantes, &c. cùm ſcribendum ſit, Iguuini. Item apud Cæſarem, paulo pòſt Iguuinorum, & Iguuium iterum.

Quas Piſauri & Arimini habebat] Hic quoque locus oſtendit rectè ſuprà emendatum eſſe, cum quinque cohortibus Arimini ſubſiſtit; nam ex his quinque cohortibus cùm tres ad occupandum Piſaurum, Fa-

num, & Anconam miſiſſet, rurſus cum duabus reliquis,& ea qua Piſaurum receperat,Curionem dicit ad recipiendum Iguuium miſiſſe.

Actius]v.c.meus habet,Attius,incorrupta ſcriptura.Eius meminit Cicero lib.VII.epiſt.XV.ad Atticum, loco ſuprà memorato, & Dio lib.XLI. & Attius Varus dicitur paulo pòſt. In veteribus tamen monumentis, Atius vnico t,ſcribitur.

Docent ſui iudicij rem non eſſe] Ita planè locutus eſt infrà,cùm ait: Maſſilienſes Cæſari reſponderunt, neque ſui iudicij, neq. ſuarum virium eſſe diſcernere vtra pars iuſtiorem habeat cauſam, Paulo ſuprà in v.c.eſt: Diffiſus municipij voluntate.

Aperto ſanctiore ærario] In ſanctiore hoc ærario, vt ſcribit Liuius lib.XXVII. aurum viceſimarium ſeruabatur ad vltimos caſus. Conuenit autem cum Cæſaris loco id quod ſcribit Cicero lib.VII. epiſt. XX. ad Atticum his verbis: VII.Id. Febr.Capuam C.Caſſius Trib.pl. venit: attulit mandata ad Conſules,vt Romam venirent,pecuniã de ſanctiore ærario auferrent, ſtatim exirent vrbe relicta.

Cn.Pompeius pridie eius diei ex vrbe profectus iter ad legiones habebat] Videtur legendum,poſtridie eidus,pro,pridie eius diei,&, habuerat, pro, habebat. Nam antequã eſſet annus à Cæſare emendatus, quod ipſo III.Conſule factum eſt, menſis Ianuarius XXIX. tantum dies habebat ex Numæ Regis ordinatione, vt poſtridie idus eius menſis fuerit XVII.Kal. Febr. quo die ex pluribus Ciceronis locis,oſtendemus Cn.Pompeium ex vrbe exiſſe,comitantibus eum Conſulibus, alijsque Po. Ro. magiſtratibus, & Senatorij ordinis maiori parte,nec non equeſtris etiam & plebeij,vt ſcribit Dio lib.XLI.cùm ait: Ἦσαν δὲ πάντες ὡς εἰπεῖν οἱ πρῶτοι, καὶ τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἱππάδος, καὶ προσέτι καὶ τοῦ ὁμίλου. Aliter ſi legamus,longè inter ſe diſſentient Cæſar, & Cicero de die Cn. Pompeij in Campaniam profectionis, cùm

cùm ſcribat Cęſar pridie eius diei, ex Cicerone autem intelligatur XVII. Kal. Febr. Pompeium ex vrbe diſceſſiſſe. Ciceronis verba ex epiſtola XII, lib. VII. ad Atticum, ſunt hæc: Vnam adhuc à te epiſtolam acceperam, datam XII. Kalend. Febr. &c. Nam quod rogas, curem, vt ſcias, quid Pompeius agat: ne ipſum quidem ſcire puto: noſtrum quidem nemo: vidi Lentulum Cos. Formijs X. Kal. vidi Libonem. Plena timoris, & terroris omnia, &c. Igitur ſi X. Kal. Febr. Lentulus Cos. Formijs erat, neceſſe eſt, vt XVII. Kal. ex vrbe diſceſſerit, Pompeium ſecutus in Campaniam, quem rurſus idem Cicero dicit ſe vidiſſe XIV. Kal. Febr. ſic enim ait: Vidi hominem XIV. Kal. Febr. plenum formidinis. illo ipſo die ſenſi, quid ageret. nunquam mihi poſtea placuit. & paulo pòſt: Erat igitur in ea, quam XII. Kal. Febr. dederas (ſic enim legendũ ex loco ſuprà citato epiſt. XII. lib. VII.) hoc modo. Sed videamus, & Cn. noſter quid agat, & illius rationes quorſum fluant, &c. Hoc ſcribis poſt diem quartum, quàm ab vrbe diſceſſimus, &c. Apparet igitur ex hoc loco Conſules, reliquoſque magiſtratus diſceſſiſſe ex vrbe XVI. Kal. Febr. Pompeium verò, quem Conſules ſequebantur, XVII. Kal. Febr. Reliquũ eſt, vt diem quo Lentulus Cos. ex ſanctiore ærario pecuniã prompſit, ex ipſo Cicerone indicemus, vt eo cognito, oſtendamus Pompeium multo antè diem II. Febr. ex vrbe diſceſſiſſe. Sic enim de hac re Cicero lib. VII. epiſt. XX. ſcriptum reliquit, cùm inquit, VII. Id. Febr. Capuã C. Caſſius Trib. pl. venit: attulit mandata ad Conſules, vt Romam venirent, pecuniam de ſanctiore ærario auferrent, ſtatim exirent vrbe relicta, &c. Hæc autem mandata, ſi quàm celeriter fieri potuit, Conſules ſunt exequuti, ad ſummum IIII. aut III. Id. Feb. ſunt exequuti. ex quo ſatis patet pridie eius diei, vt Cæſar ſcribit, quo Lentulus Cos. aperto ſanctiore ærario ex vrbe profugerat, Pompeium Roma non diſceſſiſſe; præſer-

tim cùm Cæſar ipſe paulo ſuprà dixerit: Acceptis mandatis Roſcius cum L. Cæſare Capuam peruenit, ibique Conſules Pompeiumq. inuenit: & ex eo quod hîc dicit, Lentulum ſcilicet Cos. ad aperiendum ærarium Romam veniſſe, ſatis apertè oſtendat, eum iam Capuam, vnde tunc redibat, profectum fuiſſe.

Delectumque colonorum] Huc reſpiciunt ea, quæ ſcribit Cicero epiſt. xiv. lib. vii. ad Atticum. Me, inquit, Pompeius Capuam venire voluit, & adiuuare delectum, in quo parum prolixè reſpondent Campani Coloni. Velleius lib. ii. In hoc conſulatu Cæſar legem tulit, vt Campanus ager plebei diuideretur, ita circiter xx. ciuium eò deducta, & ius ciuitatis reſtitutum poſt annos circiter clii, quàm bello Punico ab Romanis Capua in formam præfecturæ redacta erat. De Capua Iulia Felice, videndus Cicero lib. ii. Philipp. & in Rullum. Plinius lib. iii. cap. v. Frontinus.

Circum familiares conuentus Campaniæ cuſtodiæ cauſa diſtribuit] De hac re ita apud Ciceronem habetur epiſt. xiv. lib. vii. Gladiatores Cæſaris, qui Capuæ ſunt, de quibus antè ad te falſum ex Torquati litteris ſcripſeram, ſanè commodo Pompeius diſtribuit, binos ſingulis patribus familiarum, ſecutorum in ludo 100. fuerunt, cum ijs eruptionem facturi fuiſſe dicebantur, &c. Ita enim legendum ex v. c. & fortaſſe ex hoc Ciceronis loco non malè apud Cæſarem ſcriberetur: Circum familiæ patres conuentus Campani cuſtodiæ cauſa diſtribuit.

Auximo Cæſar progreſſus] Licet in v. c. apud me ſit, maximo Cæſar progreſſu, nihil tamen mutandum cenſemus; nam Cn. Pompeius ad L. Domitium epiſt. xviii. lib. viii. ad Atticum, ſic locutus eſt, cùm ait: Te propterea moratum eſſe, quòd audieris, Cæſarem Firmo progreſſum in caſtrum Triuentinum veniſſe.

Etiam ex Cingulo] v. c. habet, Etiam Cingulo, ſine particula, ex. Cicero epiſt. xi. lib. vii. ad

Atticum:

Atticum: Cingulum tenemus. Anconem amiſimus.

Aſculum Picenum] Strabo etiam lib. v. addit Picenum, licet huius nominis aliud opidum non ſit, ait enim: ἄσκλον τὸ πικηνὸν. Et Plinius lib. III. cap. XIII.

In ijs Camerino fugientem Vlcillem Hirrum cum ſex cohortibus excipit] Faernus ex corrupta ſcriptura veterum librorum, legebat Luceium, pro, Vlcillem, quòd eius familiæ cognomen eſſet Hirrus. Quam coniecturam videbatur non parum adiuuare Cæſaris locus ex lib. III. in quo Hirrus hic L. prænomine, quo Luceij vtuntur, affectus eſt. Sed mihi cum ex antiquis ſcriptoribus de hoc cognomine quòd Luceiorum eſſet, non ſatis conſtet, magis placet, vt Ædilem (ſic enim illud, Vlcillem, Pantagathus corrigebat) C. Hirrium legamus, quòd Hirria familia nota ſit, tum ex Varrone, apud quem lib III. de re ruſtica cap. XVII. mentio eſt C. Hirrij huius, tum ex Plinio, qui lib. IX. cap. LV. ita de eo ſcribit: Murenarum vinarium priuatim excogitauit C. Hirrius ante alios, qui cenis triumphalibus Cæſaris Dictatoris ſex millia numero murenarum mutuò appendit. nam permutare quidem pretio noluit, aliáve merce. Huius autem Hirrij villam inquit Macrobius lib. III. cap. XV. quamuis non amplam, aut latam, conſtat propter viuaria, quæ habuit, quadragies ſeſtertium venundatam. Itaque tum in epiſtola M. Cælij ad Ciceronem lib. VIII. tum item in epiſtola Cn. Pompeij ad eundem Ciceronem lib. VIII. ad Atticum, C. Hirrius, ſcribendum erit. Verba ex epiſtola Pompeij, quòd totum hunc Cæſaris locum magnopere illuſtrant, eò libentius referam. Q. Fabius ad me venit. a. d. IIII. Id. Febr. is nuntiat L. Domitium, cum ſuis cohortibus XI. & cohortibus XIIII. quas Vibullius adduxit, ad me iter habere: habuiſſe in animo proficiſci Corfinio: & ad V. Id. Febr. C. Hirrium cum V. cohortibus ſubſequi, &c. Ex quibus verbis videtur, aut apud Cæſarem legendum eſſe V. cohortibus, aut

apud Pompeium VI. cohortibus. nam illa (cohortibus XI) omnino videntur mutanda, in (cohortibus XX) cùm ſit apud Cæſarem: Domitius per ſe circiter XX. cohortes coegerat.

Recepto Aſculo] V. C. habet, recepto opido. vt videatur nomen Aſculum, σχολιαστικῶς adiectum.

Qui erat ab opido millia paſſuũ circiter III.] Conuenit hoc cum Strabone, qui lib. V. ait: Διέχει δὲ τὸ ζεῦγμα τέσσαρας καὶ εἴκοσι σταδίους ἀπὸ τοῦ Κορφινίου. nam XXIV. ſtadia, ſunt millia paſſuum III. Quòd autem aberat, pro, erat, docti viri reponunt, non placet; nam Varro lib. III. cap. II. de re ruſtica eodem modo locutus eſt, cùm dixit: certè noſti materteræ meæ fundum in Sabinis, qui eſt quartum & vigeſimum lapidem via ſalaria à Roma.

Iuxtaq. murũ caſtra poſuit] De hac re ita legitur in epiſtola Cn. Pompeij ad Domitium, ex lib. VIII. Ciceronis ad Atticum: Litteræ mihi à te redditæ ſunt, a. d. XIII. Kal. Martij, in quibus ſcribis Cęſarem apud Corfinium caſtra poſuiſſe.

Quadraginta in ſingulos iugera] Quaterna, pro, quadraginta, olim repoſuit Paulus Manutius. cùm in omnibus ferè exemplaribus ſit XL. in vno tantùm, quaterna.

Et pro rata parte centurionibus, euocatisque] Liuius, quid ſit, pro rata parte, pluribus locis declarat, cùm ait: Dedit militibus denarios, &c. duplex centurioni, triplex equiti. & Polybius lib. VI. ὀψώνιον, inquit, οἱ μὲν πεζοὶ λαμβάνουσι τῆς ἡμέρας δύο ὀβολούς, hoc eſt, tertiam denarij partem. οἱ δὲ ταξίαρχοι λαμβάνουσι διπλοῦν, hoc eſt, duas tertias denarij partes: οἱ δὲ ἱππεῖς δραχμήν, id eſt, denarium; nam drachma denarij Romani, vt Plinius inquit, pondus habebat. Euocato veriſimile eſt datum idem obſonium, quod centurioni.

Sed à Q. Lucretio, & Actio Peligno prohiberi] V. C. habet, Attio; quæ ſcriptura recta eſt, licet in veteribus

ex marmore monumentis reperiatur Atius vnico T. Cicero lib. VIII. epiſt. VI. ad Atticum meminit huius Attij, cùm ait: Sulmone C. Attium Pelignum aperuiſſe Antonio portas, cùm eſſent cohortes V. Q. Lucretium inde effugiſſe ſcis, &c. Cùm autem Cæſar VII. cohortes dicat, & is numerus confirmetur ab Oroſio, cùm ait: Inde per Antonium VII. cohortes, quæ apud Sulmonem morabantur, à Lucretio accepit, videndum an apud Ciceronem pro V. ſcribendum ſit, VII.

Mittit eò M. Antonium cum legionis IIX. cohortibus quinque] Videtur legendum: cum legionis XII. cohortibus V. nam ſuprà notauimus duas tantùm legiones Cæſarem habuiſſe, XIII, ſcilicet & XII, ad illa verba (Interea legio XII. Cæſarem conſequitur: cum his duabus Aſculum Picenum proficiſcitur) Legionis autem IIX. legi nullo modo poteſt, quia paulo pòſt ſequitur: Eo triduo legio IIX. ad eum venit. Præterea in V. C. eſt: cum legionis VII. cohortibus V. vt illud VII. videatur factum ex XII.

Caſtelliſque circummunire inſtituit] V. C. habet, circumuenire. quæ lectio licet bona ſit, magis tamen placet, circummunire, quòd paulo pòſt Cæſar dicat: id ne fieri poſſet, obſidione, atque opidi circummunitione fiebat.

Ipſe arcane] V. C. habet, arcano; & paulo pòſt, conſiliandi, non, conſultandi; quo verbo vſus eſt Cicero lib. XV. ad Atticum, epiſt. VIII. cùm ait: Difficili ad conſiliandum legatione. Item ex V. C. legendum: Quæ munitiſſima videretur.

Seſe rem in ſummum periculum deducturum non eſſe]. Huius loci ſententia ex ipſa Pompeij epiſtola ad Domitium peti poteſt, quæ habetur XX. lib. VIII. Ciceronis ad Atticum, in qua ita ſcriptum eſt: Neque enim eorum militum quos habeo voluntati confido ſatis, vt de omnibus fortunis Reip. dimicem, &c. Ex quibus verbis fortaſſe apud Cæſarem legi poſſet: Seſe rem

ſummam in periculum deductùrum non eſſe. Summam autem rem, dicebant ipſam Rempublicam. Virgilius Æneide. Quo res ſumma loco Panthu? Plancus in epiſtola ad Ciceronem lib. x. Ad hoc robur noſtrorum exercituum, ſiue Africanus exercitus qui eſt veteranus, ſiue Cæſaris acceſſerit, æquo animo ſummam rem in diſcrimen deduceremus. Cicero lib. ix. Magnum periculum ſummæ rei demonſtrabat. & Cęſar ipſe infrà dixit: ſe in Prætorium contulit, ſummæ rei diffidens.

Prima veſpera] Ita v. c. meus Chariſius lib. 1 1. refert Cæſarem in epiſtola ad Cornelium Frontonem dixiſſe: Veſpera fatigatus, luce dormitans. Infrà tamen dixit, primo veſpere.

Et nocturni temporis licentia] Videtur legendum: Et in nocturni temporis licentia. & paulo pòſt ex v. c. meo ſcribendum: Vt alius in aliam partem mente, &c.

Neque eo tam remiſſo, ac lãguido animo quiſquam omnium fuit] Faernus legebat: Neque verò tam remiſſo, &c. Quomodo locutus eſt Hirtius lib. de bello Alexandrino, cùm dixit: Neque verò Alexandriæ fuit quiſquam, aut noſtrorum, aut opidanorum, qui aut in opere, aut oppugnatione occupatum animũ haberet.

Fore etiam reliquis ad ſummam ſpem ſolatio] Non diſpliceret, ſi legeretur: Fore etiam ad ſuam ſpei & ſolatio. Quòd enim de ſalute ſua Lentulus impetrarit, fore id reliquis etiam ad ſuam ſalutem ſpei & ſolatio; ſolabuntur enim, & ſperabunt exemplo Lentuli, de ſua quoque ſalute ſe à Cæſare impetraturos. Paulo ſuprà in v. c. eſt: Nequà ab eo prius Domitiani milites diſcedant. Item: Quòd prouinciam Hiſpaniam ex Prætura habuerat. Lentulus autem hic Spinther in argenteis denarijs à ſe in Hiſpania cuſis expreſſit tum Pontificatus inſignia, tum Quæſturam Hiſpanienſem cum notis: P. LENT. P. F. L. N. Q. S. C. Nam hunc

hunc denarium cuſit, vt ex eius forma apparet, Quæſtor cùm eſſet in Hiſpania.

Vt Tribunos plebis ea re ex ciuitate expulſos] v. c. meus habet, in ea re, vnde Faernus conijciebat legendum: Vt Trib. pl. iniuria ex ciuitate expulſos.

Adeò eſſe perterritos nonnullos] Hoc de Domitio dictum videri poteſt, de quo ita Plinius lib. VII. cap. LIII. L. Domitius clariſſimæ gentis, Corfinij obſeſſus à Cæſare, veneno poto propter tædium vitæ, poſtquam biberat, omni ope, vt viueret, annixus eſt. Videndus Plutarchus in Cæſare, & Seneca lib. III. de Beneficijs.

Erant Senatorij ordinis L. Domitius] v. c. Erant primi ordinis L. Domitius. & paulo pòſt in v. c. additur L. prænomen Vibullio, vt infrà: Aduentu L. Vibullij Rufi.

L. Rubrius] Hunc opinor eſſe L. Rubrium, qui in argenteis denarijs ab eo cuſis dicitur L. RVBRIVS. DOSSEN.

Præterea filius Domitij] Cicero lib. IX. epiſt. III. ad Atticum, appellat item hunc, Domitij filium, cùm ait: Domitij filius tranſijt Formias VIII. Id. currens ad matrem Neapolim: mihíque nuntiari iuſſit, patrem ad vrbem eſſe, &c. Nec tamen improbo lectionem, filius Domitius, licet in v. c. meo ſit, filius Domitij, & Cicero lib. IX. epiſt. XIII. ad Atticum ſimili forma dicat: Titinij filius apud Cæſarem eſt.

Quòd ſibi apertè] v. c. habet, à parte. Totus autem hic locus ita videtur legẽdus ex loco ſimili infrà: Pauca apud eos locutus, quòd ſibi à parte eorum gratia relata nõ ſit pro ſuis in eos maximis beneficijs, dimiſit omnes incolumes. Infrà ſic habetur: Pauca apud eos de lenitate ſua locutus, quo minore timore eſſent, omnes conſeruauit. Dio de hac re lib. XLI. ita ſcribit: Δομίτιος δὲ καὶ οἱ ἄλλοι βουλευταὶ ἠπάθησαν μὲν ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἀντιτάξει. ἀπελύθησαν δὲ, καὶ πρὸς τὸν Πομπήϊον ἀπῆλθον. Ex

quibus

quibus locis apparet, dimiſit, legendum eſſe.

HS.LX.] v.c. habet: Seſtertium ſexagies, quod aurum aduexerat Domitius, atque in publico depoſuerat. Et Cicero lib. VIII. epiſt XXII. ad Atticum, hanc ipſam pecuniam ſatis grandem fuiſſe dicit, cùm ait: Pecuniam Domitio ſatis grandem, quam is Corfinij habuerit, non eſſe redditam.

Ferentinorum] v.c. habet, Frentanorum, qui item φρεντανοὶ dicuntur à Ptolemæo, ceteriſque.

Cui præerat Biuius Curius] Illud Biuius mihi ſuſpectum eſt: nam de Curio non dubito quin rectum ſit, ita enim nominatur in libris veteribus apud Ciceronem epiſt. VI. lib. IX. ad Atticum, in qua ſic eſt: Cohortes VI. quæ Albæ fuiſſent, ad Curium Minucia tranſiſſe, &c. Licet ibi Faernus emendauerit Numicia, ex Horatij verſu epiſt. XVIII ad Lollium, in qua eſt:

Brundiſium Numici melius via ducat, an Appi.

cùm tamen ex Ciceronis loco videatur potius ſcribendum apud Horatium Minucia, vt legebat Vbaldinus, & habet v.c. meus, in quo eſt:

Brundiſium Minuci melius via tendit, an Appi.

Brundiſium autem tum apud Horatium, tum hîc apud Cæſarem conſtanter habet liber meus vetuſtiſſimus.

Reducitur ad eum deprehenſus ex itinere Cn. Magius Cremona, Præfectus Fabrûm Cn. Pompeij] De hoc Cn. Magio ita in epiſtola Cæſaris habetur ad Oppium & Balbum X. lib. IX. ad Atticum: Cn. Magium Pompeij Præfectum deprehendi, ſcilicet meo inſtituto vſus ſum, & eum ſtatim miſſum feci. Iam duo Præfecti Fabrûm Pompeij in meam poteſtatem venerunt, & à me miſſi ſunt, &c. v.c. habet: Deprehenſus in itinere. Salluſtius tamen in Catilina dixit: Retractum ex itinere necari iuſſit.

Atque ad ſe Brundiſium ſit venturus] Magis placeret: Atque ipſe Brundiſium, &c. ſcilicet Cæſar, parua

mutatione. Item paulo pòſt, vbi habetur, ſe cum Pompeio colloqui, ſcriberem, ſe cum eo colloqui; nam illud Pompeio, puto ſcholium eſſe. Itē infrà in v.c. eſt: Neque verò idem profici, &c. non, perfici.

Veteranis IV.] Placet veteranis III. nam Cæſar vt ex ijs, quæ ſuprà habentur, conſtat, habuit legionem XIII. XII. & VIII. Quo verò die Brundiſium peruenerit, ipſe ſcribit in epiſtola ad Oppium & Balbum XVII lib. IX. ad Atticum, his verbis: A. d. VII. Id. Mart. Brundiſium veni, ad murum caſtra poſui.

Reperit Conſules Dyrrachium profectos] Quo die Coſs. Dyrrachium profecti ſint, ſcribit Cicero lib. IX. ep. VI. ad Atticum: Scripta, inquit, iam epiſtola, Capua litteræ ſunt allatæ hoc exemplo. Pōpeius mare tranſijt cum omnibus militibus, quos ſecum habuit. Hic numerus eſt hominū millia XXX. & Cōſules duo, & Trib. pl. & Senatores, qui fuerāt cum eo, omnes cum vxoribus & liberis, conſcendiſſe dicitur a. d. IIII. Non. Mart. Brundiſiū verò Pompeius venerat VI. Kal. Mart. vt ex epiſtola XIV. colligitur eiuſdem libri, in qua eſt: Deinde in ipſa fuga v. Kal. Mart. & paulo pòſt: A. d. Kal. Mart. cùm ille quintum iam diē Brunduſij eſſet.

In poteſtatem haberet] Ita locutus eſt Cicero apud Agellium lib I. cap. VII. cùm ait: Cùm omnes noſtros portus, atq. eos portus, quibus vitam ac ſpiritum ducitis, in prædonū fuiſſe poteſtatem ſciatis, &c. vt non neceſſe ſit hanc lectionem mutare in, in poteſtate. paulo ſuprà v.c. habet: Obtinendíne Brundiſij cauſa.

Veritúſq. ne Italiam ille dimittendam non exiſtimaret] Quod Cæſar nolebat, qui vt fuga Pompeium prohiberet, Brundiſini portus exitus foſſa & vallo impediebat. Cicero ep. XVI. lib. IX. ad Atticū: Tu, quæſo, inquit, nunc vel maximè, quid agendū nobis ſit, cogita. Populi Ro. exercitus Cn. Pōpeium circūſidet: foſſa & vallo ſeptū tenet: fuga prohibet, &c. ſed aperti* Cæſar ipſe in ep. ad Q. Pediū lib. ſuprà citato, Pompeius, inquit,

inquit, ſe opido tenet: nos ad portas caſtra habemus: conamur opus magnũ, & multorum dierũ, propter altitudinẽ maris: ſed tamen nihil eſt, quod potius faciamus. ab vtroque portus cornu moles iacimus, vt aut illum quàm primùm traijcere quod habet Brundiſij copiarum cogamus, aut exitu prohibeamus.

Has terra, atque aggere contegebat, ne aditus, &c.] In v.c. ita hic locus interpũgitur: Has terra atq. aggere contegebat. Ne aditus, atque incurſus ad defendendum impediretur, à fronte, atque ab vtroq. latere cratibus ac pluteis contegebat.

Ac tametſi magnopere mirabatur Magium, quem cum mandatis ad Pompeium miſerat, non remitti] Cn. Magius à Pompeio ad Cæſarem de pace miſſus fuerat, & rurſus à Cæſare ad Pompeium cum mandatis quibuſdam de pace itidem remiſſus. Mirabatur igitur Cæſar Magium à Pompeio aliquod reſpõſum non retuliſſe. Cicero lib. IX. ep. XVII. ad Atticum ita ſcribit de hac re: Pompeius Cn. Magium de pace miſit. & tamen oppugnatur: quod ego non credebam. Et Cęſar ipſe in epiſtola ad Oppium, Cornelium eod. lib. epiſt. XVIII. A.d. VII. Id. Mart. Brundiſium veni: ad murum caſtra poſui. Pompeius eſt Brundiſij: miſit ad me Cn. Magium de pace. quæ viſa ſunt, reſpondi.

Tamen omnibus rebus in eo perſeuerandum putabat] Videtur pro verbo, rebus, parua mutatione legendum, rationibus; ita enim locutus eſt Cęſar paulo pòſt, cùm dixit: Quod fuit illis conandum, atque omni ratione efficiendum. & apud Salluſtium, vt ſuo loco dicemus, ſimili lapſu, rationibus, in rebus mutatum eſt, Cùm in epiſt. II. de Rep. ord. legatur: Et bonis & malis rebus ea creatur, pro, bonis & malis rationibus.

Caninium Rebilium] v. c. habet Caninium Rebilum, de quo diximus ſuprà lib. VII. de Bello Gallico.

Nihil ſine illis de compoſitione agi poſſe] v.c. habet, ſine illis de compoſitione agi non poſſe. vel vt Faerni li-

ni liber: ſine illis nec de compoſitione agi poſſe. Cæſar in epiſtola ſuprà citata: Cùm in ſpem venero de compoſitione aliquid me conficere, &c. Vt retineri poſſit lectio vulgata, deletis tantùm verbis, ſine illis.

Et de bello agendum] Non dubito quin legendum ſit, & bello agendum, ſine particula, de. Sic enim Cæſar locutus eſt, cùm ad Rubiconem fluuium veniſſet, cùm dixit: Si ponticulum hunc tranſierimus, omnia armis agenda erunt. Verùm, de pace agendum, dixit ſuprà.

Diebuſque in ea re conſumptis nouem] Nouem hi dies videntur ad Pompeij diſceſſum è Brundiſio referendi. Ad intelligentiam autem huius loci faciunt ea, quæ ſuprà retulimus ex epiſtola Cæſaris ad Oppium, Cornelium. Sunt autem hęc: A.d.VII.Id.Mart. Brundiſium veni, &c. Brundiſio verò Pompeius diſceſſit a.d.XVI. Kal. April. vt ex epiſtola Ciceronis XXI, lib. IX. ad Atticum intelligimus, in qua eſt: Cùm Capuæ exiſſemus, in itinere audiuimus, Pompeium Brundiſio a.d.XVI. Kal. April. cum omnibus copijs, quas habuerat, profectum eſſe. Ex litteris etiam Leptæ refert idem Cicero epiſtola XX. eiuſdem libri, Idib. Mart. Pōpeium Brunduſio conſcendiſſe, vt ſcilicet XVI. Kal. April. diſcederet. & Plutarchus item in Cæſare, Liberalibus, id eſt, XVI. Kal. April. Pompeium ad bellum egreſſum eſſe ſcribit, cùm de prœlio ad Mundam in Hiſpania geſto ſic ait: Ταύτην τὴν μάχην ἐνίκησεν, τῇ τῶν Διονυσίων ἑορτῇ, καθ' ἣν λέγεται καὶ Πομπήιος Μάγνος ἐπὶ τὸν πόλεμον ἐξελθεῖν.

Lintribuſque deprehendunt, deprehenſaſque excipiunt] v.c. habet, deprehenſas excipiunt; quod magis redolet phraſim Cæſarianam.

Mittit in Sardiniam cum legione vna Valerium legatum] Hæc prolixius habentur apud Appianum lib. II. in quo ſic eſt: Λέπιδον δὲ Αἰμίλιον ἐφίστη τῇ πόλει, καὶ τὸν δὲ Μάρκον Ἀντώνιον τῇ Ἰταλίᾳ, καὶ τῷ περὶ αὐτὴν στρατῷ. ἐς τε

τὰ ἔξω,

τὰ ἔξω, Κουρίωνα μὲν ἀντὶ Κάτωνος ᾑρεῖτο ἡγεῖσθαι σικελίας, Κόϊντον δὲ οὐαλέριον σαρδοῦς, καὶ ἐς τὴν ἰλλυρίδα γάιον Ἀντώνιον ἔπεμψε, καὶ τὴν ἐντὸς ἄλπεων Γαλατίαν ἐπέτρεψε Λικινίῳ Κράσσῳ. ἐκέλευσε δὲ καὶ νεῶν στόλους δύο γίνεσθαι κατὰ σπουδὴν ἀμφί τε τὸν ἰόνιον, καὶ περὶ τὴν τυρρηνίαν, καὶ ναυάρχους αὐτοῖς ἔτι γιγνομένοις ἐπέστησεν ὀρτήσιόν τε καὶ Δολαβέλλαν. οὕτω κρατυνάμενος ὁ Καῖσαρ ἄβατον Πομπηίῳ γενέσθαι τὴν ἰταλίαν, ἐς ἰβηρίαν ᾔει.

Curionem Propr. cum legionibus III.] At lib. II. dicit cum legionibus IIII. Sic enim ait: Ijſdem temporibus. C. Curio in Africam profectus ex Sicilia, & iam ab initio copias P. Attij Vari deſpiciens, duas legiones ex IV. quas à Cæſare acceperat, & quingentos equites transportabat. Videndum igitur an ibi legi debeat duas legiones ex III. Nam Cæſar ſuprà dixit, ſe Domitianas cohortes, quæ fuerant XXX. hoc eſt, legiones III. (vt apud Ciceronem habetur lib. VIII. epiſt. VII. ad Atticum) protinus à Corfinio in Siciliam miſiſſe. An potius hîc ſcribendum, cum legionibus II. nam alias duas Curio poſtea accerſit, vt infrà habetur. Curionem autem non ante diem VIII. Kal. Maij Siciliam profectum eſſe, ſed prius Romam cum Cæſare veniſſe, ibique à Senatu faſces accepiſſe, indeque poſt Cæſaris diſceſſum cum Cicerone fuiſſe in villa eius Cumana, refert Cicero pluribus locis lib. x. ad Atticũ.

Siciliam M. Cato] Cicero lib. x. epiſt. XVII. ad Atticum: Cato qui Siciliam tenere nullo negotio potuit, & ſi tenuiſſet; omnes boni ad eum ſe contuliſſent, Syracuſis profectus eſt. a. d. VIII. Kal. Maij, vt ad me Curio ſcripſit. Vtinam, quod aiunt, Cotta Sardiniam teneat: eſt enim rumor. ô, ſi id fuerit, turpem Catonem.

Inuenit in prouincia cum imperio Attium Varum] Cicero in Ligariana ita ſcribit de hac re: Interim P. Attius Varus, qui Prætor Africã obtinuerat, Vticã venit: ad eum ſtatim concurſum eſt: atque ille non mediocri cupiditate arripuit imperium, ſi illud imperium eſſe potuit, quod ad priuatum clamore multitudinis impe-

imperitæ, nullo publico conſilio deferebatur.

Hic venientem Vticam cum nauibus, Tuberonem] v.c. non habet particulam, cùm. Tuberoni autē Africa prouincia eo anno ſorte obuenerat, vt ſuprà dixit Cæſar, cùm ait: Africam ſorte Tubero obtinere debebat. & Cicero in Ligariana: Tuberonis ſors coniecta eſt ex S.C. cùm ipſe non adeſſet. Ibidem refert Cicero, Tuberonem, quòd Roma abeſſet, & morbo impediretur, tardius Vticam veniſſe, Africa iam ab Attio Varo occupata, à quo, itemque à Q. Ligario portu prohibitus fuerit.

Coacto Senatu] De Cæſaris oratione quam habuit in Senatu plura Dio lib. XLI. De aduentu verò ad vrbem ita Trebatius lib. IX. ad Atticum epiſt. XIV. ad Ciceronem: Pompeium, inquit, Brundiſio profectum Cæſarem poſtero die in opidum introijſſe: concionatum eſſe. Inde Romam contendiſſe. Velle autem Kal. eſſe ad vrbem. Et Cicero ipſe ad Atticum eodem libro.

Sed expectato legitimo tempore conſulatus] Vox, conſulatus, videtur abundare. Reſpexit autem ad legem, qua cauebatur, ne intra decennium idem magiſtratus peteretur. quo tempore Cæſar expectato, per populum obtinuerat, vt eius abſentis ratio haberetur, ne ad conſulatus petitionem eò veniente, Gallia res nouas moliretur. Cicero lib. VII. ad Atticū, epiſt. III. Cur, inquit, tantopere pugnatum eſt, vt de eius abſentis ratione habenda x. Tribuni plebis ferrent. & Cæſar ipſe hoc loco: Latum ab decem Tribunis pl. contradicentibus inimicis.

Et priſtina conſuetudine dicendi mora dies extrahente] Placeret, diem, pro, dies: vt eximere diem apud Capitonem in reſcripto, quod refert Agellius lib. IV. cap. x. Caius, inquit Capito, Cæſar Cos. M. Catonem ſententiam rogauit. Cato rem, quæ conſulebatur, quoniam non è Rep. videbatur, perfici nolebat. Eius rei gratia ducendæ, longa oratione vtebatur, eximebatque

dicendo diem,&c.Cicero lib.11. ep. 1. ad Q.Fratrem: Ibatur in eam ſententiam, tum Clodius rogatus diem dicendo eximere cœpit, &c. Cæſar tamen, extrahere diem,dixit,quod alibi Cicero tollere, vt de ipſo Catone lib.111.de legib. Aut,inquit, cum tanta cauſa eſt, vt opus ſit Oratoris copia vel ad hortandum, vel ad docendum, quorum generum in vtroque magnus noſter Cato eſt. Dio lib.xxxix. Cæſaris locum illuſtrat,cùm de hac Catonis diem eximendi conſuetudine ſic ait: ὁ δὲ δὴ Κάτων ἔτυχε μὲν ἐν δύο ὥραις δημηγορῆσαι, βεπόμενος δὲ πρὸς δημηγορίαν τῶν τε ἐν χερσὶ, καὶ τῆς ὅλης καταστάσεως, ὥσπερ εἰώθει κατανάλωσε χρόνον. C enim Treboni⁹ Trib. pl. qui legem tulerat de prorogando Cæſari imperio in quinquennium,duas Catoni horas dederat ad dicendum, quas ille eam legem cum Fauonio diſſuaſurus, cui vna itidem hora conceſſa fuerat,interpoſita dicendi mora extraxit.

Cur fieri paſſus eſſe?] v.c.me⁹ habet,cur ferri paſſus eſſet; & ita omnino legendú, tum ob ea quæ paulo ſuprà habentur (latum ab decem Tribunis pl.) tum ob locum Ciceronis de hac ipſa re lib.11. Philipp. Duo, inquit, tantùm tempora inciderunt, quibus aliquid contra Cæſarem Pompeio ſuaſerim. Vnum, ne quinquennij imperium Cæſari prorogaret, alterum, ne pateretur ferri, vt abſentis eius ratio haberetur.

Illis ſe honori non futurum] v.c.habet, oneri,prò, honori;quæ lectio ſine dubio verior eſt.

Se verò vt operibus ante ſtuduerit]v.c.meus habet: Se verò vt operibus anteire ſtuduerit. nec dubito quin ea lectio germana ſit.paulo pòſt v.c.habet, Res quaſcunque agere inſtituerit, &c. non, inſtituerat. Item: Corfinio captum dimiſerat, &c. ſine dictione, ipſe; quæ videtur adiecta.

Quas Sicilia & Sardinia à priuatis coactas] v. c. meus habet: Quas Sigili & in Coſano à priuatis coactas.Sed legendum : quas Igili, ſiue Igilij, & in Coſano,&c.

no,&c.Nam s.littera ex ea quæ præcedit dictione, inhæſit verbo Igili. Igilium autem & Dianium inſulæ ſunt, Coſæ vrbi,cuius infrà Cæſar meminit, obiectæ, vt tradit Plinius lib.III.cap.VI. cùm ait: Item inſulæ Igilium & Dianium,quam Artemiſiam dixere, ambæ contra Coſanum.Marcianus item Capella lib.VI. Igilium & Dianiũ eas inſulas nominat. Item apud Pomponium Melam lib.II.cap. VII. in veteribus libris Igilium,non vt in vulgatis Iginium mendosè. Cùm autem dicit Cicero epiſt IV.lib.IX. Domitius, vt audio, in Coſano,& quidem paratus ad nauigãdum.& epiſt. XIII.De Domitio, vt ſcribis, ita opinor eſſe, vt & in Coſano ſit,& conſilium eius ignoretur:Itemque Cæſar hoc loco: Quas Igili & in Coſano à priuatis coactas, &c. id ita opinor accipiendum, vt non de villa Domitij,quæ erat in Coſano,ſed de ipſo litore,& agro Coſano,qui erat Igilio & Dianio inſulis obiectus,quibus in locis naues Domitius parauerat,intelligatur.

Seruis, liberis, colonis ſuis repleuerat] Ita legitur hic locus in meo v.c.Item,coactus,non, coactis. Salluſtius in Bello Catilinæ: Ipſe cum liberis & colonis propter aquilam aſſiſtit.

Domum nobiles adoleſcentes] Videtur legendum: Domi nobiles adoleſcentes. Sic enim Hirtius locutus eſt lib. IV. de bello Alexandrino, cùm ait: Magnæ nobilitatis domi. Videndum etiam an illud, legatos, abundet.

Portas Cæſari clauſerunt] Magis placet, vt eſt in meo v.c.Portas Cæſari clauſerant. Item paulo pòſt v. c.habet: Muros,claſſem,portaſque refecerant.

Maſſilienſium xv.primos] Magiſtratus municipales, vt ex veteribus lapidum monumentis intelligimus,Quinque primi,Decem primi,Viginti primi dicebantur. Itemque Quinquennales, Decuriones, & xx.viri: à Græcis πεντέπρωτοι, δεκάπρωτοι, εἰκοσάπρωτοι. Cicero in oratione pro Sexto Roſcio: Itaque, inquit,

Decurionum decretum ſtatim fit, vt Decem primi proficiſcantur ad L. Syllam, &c. Iulius Firmicus lib. III. cap. XII. Facient quoque publicis muneribus præpoſitos, ac popularium ciuitatum principes, vel decem primos, &c. Hos dicit Strabo lib. IV. appellari à Maſſilienſib[illegible] τιμούχους; Senatum verò, Valerius Maximus lib. II. cap I. Sexcentos, vt fortaſſe ad illud, ex auctoritate, quod eſt paulo pòſt, addẽdum ſit, ſexcentorum. Videndus Dio lib. XLI. vbi de Maſſilienſium etiam reſponſo Cæſari reddito ſcribit. Item Cicero lib. x. epiſt. XIV. ad Atticum, in qua ſic eſt: Maſſilienſium factum cùm ipſum per ſe luculentum eſt, tum mihi argumento eſt, rectè eſſe in Hiſpanijs.

* Volgarum, Arecomicorum] Suprà in notis ad lib. VII. de bello Gallico diximus, Volcarum Arecomicorum. ſine aliqua diſtinctione legendum eſſe, & ita eſt in v. c.

* Naues longas Arelate numero duodecim facere inſtituit] Ita v. c. meus. & paulo pòſt. D. Brutum, hoc eſt, Decimum Brutum, non vt in vulgatis editionibus, Decium.

* Quas Narbonæ hiemandi cauſa] Ita v. c. Sed videtur, pro, Narbonæ, ſcribendum eſſe, Cabilonæ, vbi legiones hiemare ſolebant, vt habetur lib. VII. in quo eſt: Q. Tullium Ciceronem, & P. Sulpicium Cabilonæ, & Matiſconæ in Æduis ad Ararim collocat. Hirtius etiam lib. VIII. dixit, C. Fabium cum IV. legionibus in Æduos hiemandi cauſa deductum, vt Ædui, quorum maxima erat auctoritas, ijs exercitibus continerentur. Narbona verò, quæ pacatiſſima eſſet, nullis egebat legionibus, quibus noui aliquid moliri prohiberetur.

Vibullij Rufi] v. c. addit prænomen L.

Per Vectones] v. c. Vettones, & ita Strabo, οὐέττωνες, itemque Ptolemæus.

Equites, auxiliaque totius Luſitaniæ] Videtur legendum,

gendum,toti Luſitaniæ. Deinde in v.c.eſt, Celtiberiæ: Sed magis placet, Celtiberis. Paulo pòſt in eodem v. c.eſt: Conſtituuntque communi conſilio,&c.

Cæſar legiones in Hiſpaniam præmiſerat ad VI. millia,auxiliaque,&c.] Omnino particula, ad, abundat, adiecta vt videtur ex duabus vltimis literis, at, eius verbi,quod præcedit,& t, in d,mutato ex librariorum priſca conſuetudine,vt legendum ſit: Cæſar legiones in Hiſpaniam præmiſerat VI. Nam ſex legiones tunc Cæſarem habuiſſe intelligitur ex locis inferioribus,in quibus eſt: Singulaque latera caſtrorum,ſingulis attribuit legionibus munienda: reliquas legiones in armis expeditas contra hoſtem conſtituit: Et paulo pòſt apertius ſex legionum numerum deſignat, cùm ait:Confiſus præſidio legionum trium.Item: Hoc ſperans legiones tres ex caſtris educit.

Præſidio proprio] Vox,proprio,in aliquibus codicibus non eſt, itemque verbum, congreſſæ,quod eſt paulo ſuprà.

Subitò iumentorum & equæ magnitudine] Octauius Pantagathus ex Oroſio,vt videtur,legebat: Subitò vi ventorum,&c.Sed Oroſius habet: Subita vi ventorum. Paulo pòſt Cæſar ipſe vi ventorum interruptum pontẽ ſignificat,cùm ait: Pons qui fuerat tempeſtate interruptus,pænè erat refectus.hũc perfici iuſſit. Dio lib. XLI. Ἡ γὰρ γέφυρα, πρὶν διελθεῖν αὐτοὺς, καταρραγεῖσα, πλεῖστόν σφισι συνήρατο. & pòſt: Κἂν τούτῳ χειμῶνός τε πολλοῦ γιγνομένου, καὶ τῆς γεφύρας, ᾗ ἐκέχρηντο, διαφθαρείσης. Simili modo dictum eſt illud infrà: Ita hoſtium perfidia,& vi tempeſtatis, puncto temporis interijt. Item vi ventorum vſurpauit Cicero pro Cluentio, cùm ait: Vt mare, qui ſua natura tranquillum ſit, ventorum vi agitari ſolet.

Quo cognito à Petreio & Afranio] Verba a Petreio & Afranio,videntur adiecta.

Diuerſamque aciem in duas partes conſtituit] Su-

ſpicor verba in duas partes ab aliquo σχολιαστικῶς adiecta eſſe; nam infrà dixit: Iniecta manuferrea, & retenta vtraque naue, diuerſi pugnabant.

Pænè erat refectus] Non dubito, quin legendum ſit neque erat refectus. Poteſt tamē, ob ea quę ſequuntur, retineri lectio vulgata.

Acies tertia faciebat] v. c habet: à tertia acie fiebat. Item paulo pòſt, in alio codice eſt: Erat inter opidum Ilerdam, & proximum collem, Sed v. c. meus habet, vt impreſſi, niſi quòd habet planicia, non planicies, & poſt, ſubſidijs, non, præſidijs. Planitia verò ſcribebant antiqui pro Planicies, vt mollitia pro, mollicies. Et hîc eſt in vetuſtiſſima inſcriptione proximis diebus Romę extra portam Capenam reperta. Cuius exemplum, quia Liuij locum de templo Martis illuſtrat, eò libentiùs ſubijciam:

SENATVS
POPVLVSQVE
ROMANVS
CLIVOM
MARTIS
PECVNIA. PVBLICA
IN. PLANITIAM
REDIGENDVM
CVRAVIT.

Hæc tum ratio noſtros perturbauit] Ita v. c. meus. In alio eſt: Hæc tamen ratio, &c. vt, perturbabat, videatur legendum, non, perturbauit.

Hoſtem inſolentem, atque acriter noſtros inſequentem] v. c. meus habet, inſolēter. & paulo pòſt: Ab opido autem decliuis locus tenui faſtigio vergebat, &c. pro eo quod eſt in vulgatis: Ab opido autem decliui faſtigio vrgebat.

Cominus tamen diu ſtetiſſent] v. c. meus, tam diu ſtetiſſent, non, tamen. & pòſt: niues proluit, non, profluxit, vt Faernus, & vulgati: quod antiquè dictum eſt, pro,

pro,nix. Item in eodem codice infrà legitur: Tempus autem erat ànni difficillimum,&c. at ciuitates, &c.

Quo neque frumenta in hibernis erant] Locus, vt videtur, mendoſus, à doctis viris emendatur mutata voce hibernis, in verbum herbis, quòd Plinius lib. XVIII. cap. VII. ita ſcribat: Frumenta hieme in herbis ſunt. ad Plinij locum accedit M. Cato in oratione de Ædilibus vitio creatis apud Agellium lib. XIII. cap. XVI. in qua eſt: Nunc ita aiunt, in ſegetibus & in herbis bina frumenta eſſe. Poteſt addi & alius Plinij locus ex lib. XVIII, cap. XXI. in quo eſt: Sunt genera terræ, quarum vbertas pectinari ſegetem in herba cogat.

Eæ permanſerunt aquæ dies quàm plures] v. c. meus habet: Dies complures. & paulo pòſt: Qui iter habebant ad Cæſarem.

His tamen omnibus annona creuit] Placeret: His tum omnibus. Quæ lectio à doctis viris probatur. Paulo pòſt v. c. habet: Quæ ferè res non ſolùm inopia præſentis,&c. Sed illud, inopia, magis placeret, ſi induceretur.

Iamque ad denarios quinquaginta] v. c. XL. ſed quinquaginta, verius eſt. Nam Lucanus lib. III. ait:

Miles eget, toto cenſu non prodigus emit
Exiguam Cererem.

Pontem inſtitutum perficit biduo] v. c. habet, perfecit. Item, comitatus, non, commentus, quod verius eſt; nam ſuprà dixit: Nunciatur Afranio magnos comitatus, qui iter habeant ad Cæſarem, ad flumen conſtitiſſe.

Multa his] v. c. Multa huc. De tectis autem nauibus, quibus opponuntur apertæ, meminit Liuius lib. XXXVI. cùm ait: Biduum in apparatu morati, tertio die centum nauibus, quarum LXX tectæ erant, ceteræ apertæ, Phocæam petiuerunt. & Hirtius de bello Alexandrino: Magnoque impetu quattuor ad eam conſtratæ naues, & complures apertæ contenderunt. Cæ-

ſar etiam alibi conſtratas naues dixit, quæ ſcilicet haberent cataſtromata, quibus tecti milites pugnarent. Polybius appellat κατα φράκτους.

Et montani, & exercitati in armis] Ita v.c.& paulo pòſt: Recentem eorum pollicitationem. Item: Et quoad licebat latiore vt ſpatio; aut producta longius acie circumuenire noſtros. Et infrà: Ab ſcientia gubernatorum, & artificis, &c. non, artificij.

Hoc primùm Cæſari ad Ilerdam nuntiatur] Faernus legebat: Hoc prœlium ex v.c. ſed vtrumque videtur adiectum, & fortaſſe rectius eſſet: Hoc Cæſari ad Ilerdam nuntiato.

Poſtremo & plures] Ita habet v.c. & Iacetani, non, Lacetani, qui Ἰακχηταvοὶ Straboni, & Ptolemęo. Et paulo ſuprà videtur legendum: Qui erant Oſcenſibus contributi, &c. ſine particula, cum: Sic enim Plinius lib. III. cap. III. dixit: Præter ciuitates cõtributas alijs, prouincia ipſa CCXCIV. continet oppida.

Illurgauonenſes, qui flumen Iberum attingunt] v.c. meus habet, Lurgauonenſes, quos Liuius lib. XXI. Ilergetas appellat, vt opinor, & Strabo, Ἰλεργέτας. Eosque dicit non longè ab Ibero abeſſe, οὐ πολὺ ἄπωθεν τοῦ Ἴβηρος.

Extinctis rumoribus de auxilijs legionũ, quæ cum Pompeio per Mauritaniam venire dicebantur] v.c. meus, Mauretaniam, vt ſuprà, conſtanter. Diximus in veterib. item nummis reperiri MAVRETANIA: Extinctis autem rumoribus dixit, quomodo Cicero lib. III. ad Atticum, rumor extinguetur.

Itaque conſtituunt ipſi locis excedere] Magis placeret, ijs locis excedere.

Octogeſam adduci iubet] v.c. corruptè habet hoc loco, Otogeſma, propius tamen ad vulgatam lectionem, quàm Plinius, qui habet, Etouiſam.

Huc iam rem duxerat] vv.cc. habent partim adduxerat rem, partim, reduxerat rẽ, Sed Cæſar infrà dixit:

huc rem deduxerat; vt hîc quoq. ita videatur legendũ.

Ac ſummo pectore extarent] v c. ita edit: Ac ſummo pectore extare; & cum altitudine aquæ, tum etiam rapiditate fluminis ad tranſeundũ non impedirentur.

Ac nonnunquam ſuſtinere extremum agmen] Videndum an pro ſuſtinere, rectius ſit, diſtineri.

Totis verò caſtris milites conturbati] v. c. meus pro conturbati, habet, circulari. & paulo pòſt. Bellumque neceſſariò longius duci.

Pauci ex his militibus vi fluminis abrepti ab equitatu excipiuntur] Libet hîc lectionem v. c. mei, licet hoc loco corruptiſſimi, repręſentare, ſi fortè aliquo alio libro adiuti docti viri, vulgatam lectioné aliquo modo reſtituere poſſint. Sic enim habet: Paucis ex his militibus arma in flumine ab equitatu excipiuntur, ac ſubleuantur. & paulo pòſt habet: Ac tantùm fuit in militibus ſtudij, vt millium ſex ad iter addito ad vallum circuitu. Sed fortaſſe illud, ad iter, abundat.

Locis ſuperioribus conſtitit] v. c. conſiſtit. & paulo ſuprà fortaſſe abundat verbum, viſos, cùm ſatis ſit ita: Quos vbi Afranius procul cum Petreio conſpexit.

Et totius diei pugna] v. c. Sed totius diei pugna. Ex quo videtur tollenda parentheſis ad verbum, ſuberãt, appoſita. Dicit enim Cæſar, voluiſſe Afranianos milites intra montes ſe recipere, vt equitatum effugerent Cæſaris, & eius exercitum præſidijs in anguſtijs collocatis itinere prohiberent, ſed feſſos totius diei pugna, atque itineris labore, rem in poſterum diem diſtuliſſe. Paulo pòſt v. c habet, aquandi, non, adaquandi.

L. Decidius Saxo] v. c habet Saxa, & Dio item lib. XLVII. Δεκίδιος Σάξας, licet in vulgatis ſit, Δεκίλιος, corruptè. Fuit hic metator Cæſaris, & L. Decidius Saxa nominatur à Cicerone lib. XIII. Philipp. Liuius tamen mendosè in epitoma lib. CXXVII. Didium Saxam appellat.

At lucem multum per ſe pudorem omnium oculis]

Non dubito quin pro, lucem, legendum ſit, luce. Aliter ſenſus conſtare non poteſt.

Hæc vicit in concilio ſententia] v.c. euincit. & pòſt: Nam quæ itinera ad Iberum atque Octogeſam pertinebant, caſtris hoſtium oppoſitis tenebantur.

Neceſſarij victus cauſa] v.c. addit, nos, ante vocem neceſſarij; quæ videri poteſt adiecta. Et pòſt habet; Quibus interclufis ab exercitu Cæſaris. Item: Idque omnibus partibus ab eo flagitabatur.

Quod de colle non recederent] v.c. decederent. & ſic infrà Cæſar locutus eſt, cùm ait: Quòd certè inde decedendum eſſet Afranio. & Hirtius lib. VI. Nec loco ſuperiore decedunt.

Datum iri tamen aliquo loco pugnandi facultatem] Quid ſi legamus? Datum iri tamē æquo loco pugnandi facultatem.

Hoc conſilium Cæſaris à pleriſque non probabatur] v.c. non habet præpoſitionem à. Sed ipſe Cæſar ita infrà locutus eſt, cùm dixit: Conſiliumque eius à cunctis probabatur. & alibi: Hoc conſilio probato ab ducibus. & in epiſtola ad Ciceronem: Tum meum factum probari à te triumpho & gaudeo.

Erat vnum iter] Poſuit, vt videtur, verbum, pro verbo; debuit enim dicere, Erat vnum conſilium, Ilerdam ſi reuerterent; alterum, ſi Tarraconem peterent. Hæc conſiliantibus eis, &c. Sic enim habet v. c. pro conſultantibus. Vſus eſt autem Cæſar eo verbo ſuprà.

Conquirit atque euocat] v. c. habet, vocat, non, euocat. & ita Lucanus illo verſu lib. IV. de hac ipſa re.

Hoſpitiis ille ciet nomen: vocat ille propinquum.

Deinde Imperatoris fidem quærunt] Videtur legendum: Dein de Imperatoris fide quærunt. Et paulo pòſt ex v. c. legendum: Armaque quod cum hominibus neceſſarijs, & cōſanguineis cōtulerint, quæruntur.

Ne quod in ſe ſcelus concepiſſe] Ita locutus eſt Cicero lib. I. in Verrem, cùm ait: Non iſtum maius in ſe

ſcelus

ſcelus concepiſſe,&c.pro eo quod alibi,& Philipp.lib. XI.dixit,Suſcipere in ſe ſcelus.

Poſtulant,vt iurent omnes] Poſtulat, omnino legendum; nam Petreius poſtulabat, vt iurarent omnes. Itaque ſequitur: Princeps in hęc verba iurat ipſe: idem iuſiurandum adigit Afranium, &c. Sic enim legendũ,deleta præpoſitione, ad,quæ ex formulę ignoratione irrepſit. Formula verò iuſiurandi, qua vſus eſt Petreius, his videtur concepta verbis fuiſſe, vt ex Liuio docemus. Ex animi mei ſententia iuro, vt ego exercitum,ducemq́ue non deſeram,neque predam,neq mihi ſeparatim à reliquis conſilium capiam. Si fallo,tunc me Iuppiter,&c.In hæc verba L.Afrani iures poſtulo, ceteriq́ue qui adeſtis.Locus Liuij habetur lib.XXI.Vbi ita Scipio ait:Ex animi mei ſentẽtia iuro,vt ego Rempubl.non deſeram,neque alium ciuem Romanum deſerere patiar.Si fallo,tũc me Iuppiter Optimus Maximus domum familiamq́ue meam peſſimo letho afficiat.In hæc verba L.Cæcili iures poſtulo, ceteriq. qui adeſtis.qui non iurauerit,in ſe hunc gladium ſtrictum eſſe ſciat,&c. Poſtquam verò dux ipſe ita conceptis verbis iuraſſet,milites non in eadem prorſus verba,neque vniuerſi ſigillatim,ſed ſimul omnes dicebãt, Idem in me. Conſtat hoc ex eo loco, quem lib.VI.de Bello Gallico adduximus ex lib.VI.Polybij, & Feſto, qui ait: Præiurationes facere dicuntur ij,qui ante alios conceptis verbis iurant, poſt quos non in eadem verba (ſic enim putamus legendum) iurantes tantummodo dicunt,Idem in me.Liuius lib.II.Centurio erat M.Flauolei⁹: Victor,inquit,M.Fabi reuertar ex acie.Si fallã, Iouem patrem,Gradiuumq́ue Martem, aliosq́ue iratos inuocat deos. Idem deinceps omnis exercitus in ſe quiſque iurat,&c. Quod autem diximus ſuprà legendum eſſe: Idem iuſiurandum adigit Afranium, ſine, ad,præpoſitione,omnino id verum eſt; nam ita locuti ſunt veteres Scriptores, niſi qui mendoſi ſunt. Dicebant

bant autem adigere iuſiurãdum, vt adigere arbitrum. Liuius lib. XLVIII. Cenſores cauſas ſtipendij miſſorum cognoſcebant, & cuius nondum iuſta cauſa miſſionis viſa eſſet, ita iuſiurandum adigebant: Ex animi tui ſententia. Cicero lib. IV. Academicorum: Hæc tum vera eſſe conceſſero, ſi adigam iuſiurandum ſapientem ne priùs, &c. Agellius lib. IV. cap. XX. Cenſor adigebat (ita enim legendum, non agebat) de vxoribus ſollemne iuſiurandum, verba ita concepta, & tu, &c. Itaque in v. c. ſuprà apud Cęſarem habetur: Omnibus iuſiurandum adactis. & infrà: Prouinciam omnem in ſua & Pompei verba iuſiurandum adigebat. In veteribus item codicibus apud Salluſtium in Bello Catilinæ. Cùm iuſiurandum populares ſui ſceleris adiceret. Quod poſitum eſt pro, adigeret; vt ceſſit, pro, geſſit, antiquè. in vulgatis autem corruptè prorſus eſt, addiceret. Sed non tantùm, iuſiurandum adigere veteres dicebant, ſed iureiurando etiam, vt apud Liuium lib. II. Omnium, inquit, primùm auidum nouæ libertatis populum iureiurando adegit. & lib. XXII. vt notauimus ſuprà: Milites ſunt, quod nunquam antea factum erat, iureiurando à Trib. Mil. ad acti. & lib. XXI. Altaribus admotum tactis ſacris iureiurãdo adactum.

Vana religio iuſiurandi] v. c. meus habet: Noua religio iuſiurandi; & infrà ita habetur apud Cæſarem, cùm ait: Relinquitur noua religio. Terentius: Quæ eſt iſta noua religio? paulo ſuprà ſic legitur in v. c. ſed ple oſque ij, qui receperant, celant. Item: Cæſar, qui milites aduerſariorum in caſtra per tempus colloquij venerant.

Quos ille poſtea magno in honore habuit] Suprà lib. v. de bello Gallico dixit: Quos præcipuo ſemper honore Cæſar habuit, &c. ſine præpoſitione, in, quam tamen habet Liuius libró XXXVIII. vt ad eum locum notauimus.

Centuriones, ampliorisque ordinis equites Romanos

nos in Tribunicium reſtituit honorem] Locus, vt videtur, mendoſus ita à Faerno reſtituebatur: Centuriones ampliori ordini, & Tribunos in Tribunicium reſtituit honorem. Quo nihil poteſt aptius excogitari ad poſtremum membrum ſanandum. Sed cùm ſuprà Cæſar dixerit: Compluresque Tribuni militum, & Centuriones ad Cæſarem veniunt. Itemque Legatos de pace primorum ordinum Centuriones ad Cæſarem mittunt, videndum an ita ſupplendum ſit primum membrum: Centuriones in priores ordines, vel, in primos ordines, & Tribunos, &c.

Frumenti copiam legionarij nonnulli habebant] v. c. habet, nonnullam. & paulo pòſt videtur ſubeſſe aliquod mendum in nota dierum XXII. referente præſertim Dione lib. XLI. nullam eos frumenti copiam attuliſſe, quòd ſperarent ſe vnis caſtris peruenturos eò, quò decreuerant peruenire.

Ad Ilerdam reuerti] v. c. non habet præpoſitionem, ad. & paulo pòſt habet: Ibi ſe reliquum conſilij explicaturos confidebant. Quæ lectio verior eſt; nam paulo ſuprà dixit: Sed ex propoſitis conſilijs duobus explicitius videbatur, &c. & infrà: Totius autem rei conſilium his rationibus explicabat. Cicero lib. XIV epiſt. XII. Metuo, ne id conſilij reperimus, quod non facilè explicare poſſimus. & ita ipſe Cæſar alibi locutus eſt.

Plures rem poſſe caſus recipere] Ita locutus eſt infrà lib. II. cùm ait: Si res tanta fortaſſe aliquem reciperet caſum.

Pluresque in locis campeſtribus ſubſtinebant] Placeret, Pluriesque. Nam compluries vſos eſſe antiquos Scriptores docet Agellius lib V. cap. vlt. in quo refert locum M. Catonis ex lib IV. Originum, in quo eſt: Compluries eorum milites mercenarij inter ſeſe multi, alteri alteros occidere. compluries multi ſimul ad hoſtes transfugere: compluries in Imperatorem impetum fecere.

Moran-

Morantibus opem ferre poterant] Ita v.c. Videndum tamen an, laborantibus, rectius ſit; nam ita Cæſar infrà locutus eſt, cùm dixit: Vndique ſuis laborantibus ſuccurrebant.

In aduerſarios tela conijciebant] v.c. habet: In aduerſos, &c. pro quo videtur legendum, in auerſos. & paulo pòſt pro eo quod in vulgatis codicibus eſt, tum inquirebant, plerique libri habent, tamen inquirebãt. Sed in meo vetuſtiſſimo corrupta prima dictione legitur, rẽi inquirebatur.

Seſe vniuerſi in vallis dimitterent] v.c. demittere: Item paulo pòſt: conſiſtere, non, conſiſterent. Item: Tali dum pugnatur modo, lentè atque paulatim proceditur, &c. vehementiusque peragitati.

Ibique vna fronte] Ita v. c. Sed videtur legendum, ibiq. à fronte; nam ſuprà ita locutus eſt, cùm ait: Sed à fronte contra hoſtem foſſam fieri iuſſit.

Hora circiter ſexta eiuſdem diei] Videndum an, eiuſdem diei, adiectum ſit. Et paulo pòſt cùm in v.c. ſit: Cæſar relictis legionibus, ſine dictione, his, videndum etiam, an ſit legendum, Cęſar eductis legionibus, quomodo Faernus legebat.

Hora decima ſubſequi] Ita v.c. Non diſplicet tamen coniectura docti viri, omnia auxilia ſubſequi; nam in vetere etiam codice remanent aliqua huius lectionis veſtigia, cùm habeat ora x^a^.

Illi animaduerſo] v. c. Illi enim animaduerſo, & poſt videtur legendum: Caſtraque caſtris conferunt. nam ſic Cæſar ſuprà dixit, cùm ait: Domitius, qui dies complures caſtris Scipionis caſtra collata habuiſſet. Item: Caſtra caſtris hoſtium confert.

His eos ſupplices malis Cæſar] v.c. His eos ſupplices malè haberi. Sed prorſus malè. Quid ſi legamus? ijs eos ſupplicijs Cæſar, &c. Sic Salluſtius in bello Iugurth. Namq. cùm omnia per molliciẽ agas, exercitum ſupplicio cogere, id eſt, dominũ, non Imperatorẽ eſſe.

Et quò eſſent ad id expeditiores] Faernus legebat: Et quò eſſent ad iter expeditiores.& paulo pòſt: Illi impediendæ rei cauſa hora circiter octaua,'&c. nam verba,quæ munitionis,& fiebat,vidẽtur adiecta v.tamen c.habet: Illi impediendæ munitionis causa,quę fiebat. & infrà: Hinc duas partes acies occupabant duæ.

Acies erat Afraniana duplex,legio v.& I I I.in ſubſidijs locũ alariæ cohortis obtinebat] Faernus, vt aliàs diximus,legebat: Acies erat Afraniana duplex,ex legione prima & tertia: in ſubſidijs locum alariæ cohortes obtinebant.Sed huic lectioni refragatur Cæſar ipſe,qui libro I I I.dicit: erant in ſiniſtro cornu legiones duæ,traditæ à Cæſare initio diſſenſionis ex S.C. quarum vna prima,altera tertia appellabatur. Erant igitur I.& I I I.cum Pompeio. Fortaſſe autem rectius legeretur: Acies erat Afraniana duplex legionũ v. Tertium in ſubſidijs locum alariæ cohortes obtinebãt. Hanc lectionem confirmant ea quæ paulo ſuprà apud Cæſarem habentur: Erant,inquit, vt ſuprà demõſtrauimus, legiones Afranij I I I.Petrei I I.Præterea ſcutatæ citerioris prouinciæ,& cetratæ vlterioris Hiſpaniæ cohortes circiter LXXX. &c. Itaq.vni aciei quæ ex I I I.legionibus conſtabat, Afranius,vt videtur, præerat;alteri, quæ ex I I.Petreius.LXXX.verò cohortes tertium obtinebant locum in ſubſidijs.Alarias autem cohortes ſuprà auxiliares dixit.

Sed primam aciem quaternæ cohortes ex v. legionibus tenebant]Ita v c. meus. Quæ lectio improbari non poteſt,licet ea, quam docti viri reponunt, ſpecioſior ſit, ex quaque legione; Vt verum eſſe videatur id; quod ſuprà ex demptis quartis quibusque cohortibus, fecimus,demptis quaternis è quibus,vel,quibuſque cohortibus.

Aquæ,lignorũ,frumenti inopia] Ita v.c. & poſt habet,delegit,nõ,deligit.Item legerẽ;Neq.corpore laborem,&c.potius quàm,dolorẽ,quod illud vſitatius ſit.

Quos

Quos in ſua poteſtate habuerit] Ita v. c. & paulo pòſt habet: Quod plerunque hominum nimia pertinacia atque arrogantia accidere ſoleat.

Vltro inde præmium miſſionis ferrent] Dictio, inde, abeſt à v.c. & certè non eſt neceſſaria.

Néve quis inuitus ſacramento cogatur] Quidam verbum, cogatur, in, rogetur mutant; quòd Cæſar lib. VI. de bello Gallico dixerit: Quos ex Gallia Ciſalpina Cos. Sacramento rogauiſſet. Itemque Liuius lib. XXXII. Cùm quinque legatis profectus, obuios in agris ſacramento rogatos arma capere, & ſe ſequi cogebat. & lib. XL. Imperatum eſt, vt duas legiones ciuium Ro. tumulturias ſcriberet, & omnes maiores quinquaginta annis ſacramento rogaret. Sed in v. c. meo habetur: Ne quid eis noceretur, néve quis inuitus ſacramento dicere cogeretur. Quæ lectio vera eſt; nam ſacramento milites dicebant, cùm ad iuſiurãdum adigebantur. Liuius lib. IV. Tribuni auxilio nemo inuitus diceret ſacramento. & pòſt: Hoc decreto Cos. armatus, quum paucis appellantibus Tribunum, collum torſiſſet, metu ceteri ſacramento dixere. & lib. XXV. Tribuni plebis, ſi eis videretur, ad populum ferrent, vt qui minores decem & ſeptem annis ſacramento dixiſſent, ijs perinde ſtipendia procederent, ac ſi viginti annorum, aut maiores milites facti eſſent.

Pecuniam pro his rebus ſoluit] v. c. diſſoluit. & paulo pòſt habet, Sua ſponte ad Cæſarem intus adierunt. Item: Cæſar vt cognoſceret, poſtulant. Infrà: Q. Fuſium Kalenum, & c. non, Fuſium. Huius autem Kaleni denarius eſt, vt opinor, qui cum imaginibus Italiæ & Romæ, & inſcriptione CORDI KALENI, reperitur.

NOTÆ

NOTÆ
AD LIBRVM SECVNDVM
DE BELLO CIVILI.

QVA eſt aditus ex Gallia, atque Hiſpania ad id mare] Locus multis mendis, vt videtur, perturbatus. Faernus legebat: Qua eſt aditus ad Galliam, atque Hiſpaniam ad id mare, &c. Alij delenda putant verba, ex Gallia atque Hiſpania, quòd gloſſemata ſint, leguntque: Qua eſt aditus ab eo mari, quod vergit ad oſtium Rhodani. Sed nimis longè diſcedunt à vulgata ſcriptura, licet ita locutus ſit Cæſar paulo pòſt, cùm dixit: quæ aditum habet à terra. Idem Faernus delebat vocem, reliqua; quod placet. & legerem: Qua aditum habet à terra, ſiue, habent, vt eſt in v.c. Cæſar paulo pòſt dixit: Qua ſit aditus ab terra.

Ex omni prouincia vocat] Euocat, magis placeret.

Æquandi loci cauſa facta, item ex fortiſſimis lignis, euoluta omnibus rebus, quibus ignis iactus & lapides defendi poſſent] Totus hic locus ita videtur legendus; Aequãdi loci cauſa, facta itẽ ex fortiſſimis lignis, inuoluta omnibus rebus, quibus ignis iactus & lapidis defendi poſſent, &c. Maſſilia enim cum loci natura & valle altiſſima, ab ea parte, qua adiri poterat, muniretur; Cæſar vt eius opera loco æquarentur; aggerem LXXX. pedum extruxerat, deinde turrem LX. pedes altam. Itaque diſtinctionis nota poſt verbum cauſa, ponenda eſt. Quòd verò, inuoluta, non, euoluta legendum ſit, apparet ex Vitruuio, qui lib. x. cap. XXI. fortaſſe de hac ipſa re ſcribens, ſic ait: Inſuper corijs crudis totus aries erat inuolutus (& paulo pòſt) & ipſæ corijs crudis erant inuolutæ, &c. Quòd item ignis iactus & lapidis, ſcribendum ſit, ex eodem cap. Vitruuij appa-

ret, in quo eſt: Supraque tabulis & corijs firmiter fixis continentur. Inſuper verò argilla cum capillo ſubacta ad eam craſſitudinem inducatur, vt ignis omnino non poſſit ei machinæ nocere. & cap. xx. Circum tabulata collocentur crates ex tenuibus virgis creberrimè textis, maximeque recentibus percrudis corijs duplicibus conſutis, farctis alga, aut paleis aceto maceratis, circa tegatur machina tota.

Crebræ tamen per Albicos eruptiones fiebant] Faernus legebat ex v.c. Tum crebrę per Albicos eruptiones fiebant.

L. Naſidius] Hic, vt opinor, pater eſt. Q. Naſidij, qui in Sexti Pompeij denarijs dicitur, Q. NASIDIVS, vel vt in alijs eſt, Q. NASIDI V. antiqua ſcriptura.

In quibus paucæ erant æratæ] Roſtratas alibi Cæſar æratas naues dixit, quas Græci χαλκήρεις dicunt. Virgilius Aenid. lib. x.

Quot prius æratæ ſteterant ad littora puppes.

Et Taurenta] v. c. habet Tauroenta; & ſic Stephanus, cùm ait: Ταυρόεις κελτικὴ πόλις τῶν μασσαλιωτῶν ἄποικος.

Aduerſus eos proficiſcitur] v. c. Aduerſus eas proficiſcitur.

Qui non in eius diei caſu ſuarum omnium fortunarum euentum conſiſtere exiſtimaret] Liuius lib. XXVI. Extructis, inquit, vtrinque exercitibus in eius pugnæ caſum, in qua vrbs Roma victori præmium eſſet, &c. & fortaſſe apud Cæſarem legi poſſet: Qui non in eius diei euentu ſuarum omnium fortunarum caſum conſiſtere exiſtimaret.

Quæ ex ſigno facilè agnoſci poterat] v. c. habet, quæ ex igni. Faernus verò legebat, ex inſigni, pro, ex ſigno.

Sed Naſidianæ naues nulli vſui fuerunt] v. c. habet nullo vſui. Particula verò, ſed, cùm non habeat quò referatur, videndum an pro ea, ſedecim, reponendum

ſit.

ſit. Nam Naſidianas naues ſedecim fuiſſe ſuprà dixit. & infrà de eis ſic ait: Itaque ex eo numero nauium nulla deſiderata eſt: ſed vna addita eſt, quam Meſſanę ex naualibus deduxit.

Paruamq. fecerunt] Videtur legendum, fecerant. & paulo ſuprà v.c. habet, nihilo ſecius, non, ſegnius.

Vbi turris altitudo perducta eſt ad contabulationem, eam in parietes inſtruxerunt] v.c. Vbi turris altitudo perducta eſt, id contabulationis cauſa in parietes inſtruxerunt. Sed ſententia poſcit, vt legatur: eamque intra parietem incluſerant.

Supraque ea tigna directo] v.c. derecta. Item: axibus, non, aſſeribus. & pòſt: Dum intra eam contignationem.

Latas pedes IV, fecerunt] Mendum fortaſſe ſubeſt in notis. Nam cùm turris latitudo eſſet XXX. pedum quoquo verſus, tres autem ſtoriæ tria latera hoſtibus obuerſa tegerent extra parietes præpendentes, maiori certè latitudine debuerunt eſſe.

Murumque perducerent] v.c. producerent.

Capreolis molli faſtigio cõiungunt] Capreoli in teſtudine dicuntur à Vitruuio lib. x. cap. XX. tectorum ligna diuaricata, quæ faſtigium continent. Molli autem dixit, quomodo Virgilius

——— qua ſe ſummittere colles
Incipiunt, molliq́ iugum demittere cliuo.

Ad quem verſum notat Nonius Marcellus dici molle, non arduum, neque erectum. Tacitus lib. de moribus Germanorum dixit de Danubio, molli & clementer edito iugo. & Pomponius Mela lib. I. cap. XIX. Sed quia contra os minus quàm ad dextram & leuam abſceſſit, mollibus faſtigijs, donec anguſtos vtrinque angulos faciat, inflectitur.

Machinatione nauali, phalangis ſubiectis] v. c. palangis; antiquè, vt triumpus, & tropeum. Pollux: τὰ τῶν νεῶν ξύλα οἷς ὑποβληθεῖσιν ἐφέλκονται αἱ νῆες, φάλαγγες, καὶ

φαλάγγαι. Nonius Marcellus dum interpretatur hanc vocem, adducit Varronis locum ex lib. IV. de vita P. R. in quo erat: Cùm Pœnus in fretum obuiam veniſſet noſtris, & quoſdam cepiſſet, crudeliſſimè pro palangis, carinis ſubiecerat, quo metu debilitaret noſtros. Palangæ, inquit Nonius, dicuntur fuſtes teretes, qui nauibus ſubijciuntur, cùm attrahuntur ad pelagus, vel cum ad litora ſubducuntur.

Faſtigio muſculi delabitur] v.c. elabitur. & pòſt: Hoſtes ex muro, &c. & ita Faernus. Paulo poſt, videtur abundare vox, muri; nam turris oppugnabatur.

Cum infulis] Græci ἱκετηρίους κλάδους dicunt. Feſtus: Infulæ ſunt filamenta lanea, quibus ſacerdotes, & hoſtiæ, templaque velabantur. Seruius in Virgil. x. Infula faſcia eſt in modum diadematis, à qua dependent vittæ ab vtraque parte. Liuius lib. XXXI. appellat velamenta ſupplicum. Inde Tacitus: Mox velamenta, & infulas pro muris oſtentant. Item: Oratores ad Romanos cum infulis & velamentis miſerunt, &c. Q. Curtius: Neque commercio linguæ, aut ſupplicum velamentis inhiberi crudelitas poteſt.

Grauiterque eam rem pertulerunt] v.c. tulerunt. & paulo poſt: Interiectiſque aliquot diebus.

Portis ſeſe foras erumpunt] Simili modo dixit Varro Marcipore: Ventique frigidi ſe ab axe eruperāt, &c. & Virgilius Georg. lib. I.

Aut vbi ſub lucem denſa inter nubila ſeſe
Diuerſi erumpunt radij.

Sed muro, ſagittis, tormentiſque fugientes perſequi prohibentur] Puto legēdum, ſed ex muro, ſagittis, &c. & paulo pòſt pro, maiori cum fiducia, ſcribendum, maiorique fiducia.

Sed, vt ſuperioris temporis contentionem noſtri omnem remiſerant, ita priſtini diei caſu, &c.] Videtur legendum: Sed vt ſuperiore tempore contentionē, &c. ita priſtini diei caſu, &c. nam ſuprà dixit: Noſtri priſtini diei

ni diei perfidia incitati. Sed die proximi dixit M. Cato in oratione contra Furium, referente Agellio libro x. cap.xxiv.

Excisis,& coniectis] v.c.conuectis,& ita ex coniectura legebat Octauius Pantagathus. & paulo pòſt idem v. c. habet: Atque ille congeſtitius ex materia fuerat agger.

Aduerſus plutei obiectu] Suprà dixit: Tantùm aduerſus in latitudinẽ patebat. Quo loco, vt hîc, aduerſus poſitum eſt, pro à fronte.

Vt nullius perfidiæ, neque eruptioni locus eſſet] Videtur legendum: Vt nullus perfidiæ, neque eruptioni locus eſſet.

Cùm pænè inædificata in muris ab exercitu noſtro mœnia viderentur] Ita eſt in v.c.

Qui fiduciariam operam obtineret] Fiduciaria opera quid ſit, quęrendum. Fortaſſe verò pro, operam, ſcribendum eſſet, prouinciam. Nam error ex ſimilitudine verborum, operam, & prouĩam, fieri potuit. Liuius certè lib.xxx. aliquid tale dixit, cùm ait: Philippus magis de Argis, quàm de Corintho ſollicitus, optimum ratus Nabidi eam Lacedæmoniorum tyranno, velut fiduciariam dare, vt victori ſibi reſtitueret; ſi quid aduerſi accidiſſet, ipſe haberet. Fiduciariũ regnum dixit Hirtius lib.iv. de bell. Alexand.

Hæc omnibus referebat ſermonibus] v.c. ferebat. & pòſt: Magna eſſe in ſpe, atque expectari. Sed fortaſſe rectiùs eſſet: Magnã eſſe ſpem, atq. expectationem.

Atque hæc ad eum latius atque inflatius Afranius perſcribebat] Infrà lib. iii. Prœlio, inquit, ad Dyrrachium facto, latius inflatiusque multo quàm res geſta erat, fama percrebuerat. Ex Cicerone verò in Rullum ii. videtur apud Cæſarem vtroque loco, elatius, ſcribendum, non, latius. Ciceronis verba ſunt: Quibus illi rebus elati & inflati.

Hæc ſe certis nuntijs] v.c. habet: Hæc ſecretis nuntijs.

tijs, & paulo pòſt: Quibus rebus perterritos ciues Romanos. Item: HS.CLXXX. Sed mendosè. Fortaſſe vera lectio eſſet: HS. centies nonagies.

Qui verba atque orationem aduerſus Rempub. habuiſſent] Non placet coniectura docti viri, qui putat, aduerſus Pompeium, legendum eſſe, pro, aduerſus Remp. Nam ipſe Cæſar paulo pòſt ait: Bona reſtituit ijs, quos liberius locutos hanc pœnam tuliſſe cognouerat, &c. Suprà verò dixit coactos eſſe ciues Ro. polliceri & pecuniam & frumentum ad Rempubl. adminiſtrandam; vnde eos, qui liberius aduerſus eam Reipubl. adminiſtrationem locuti fuiſſent, bonis eſſe multatos.

Quas Cæſari eſſe amicas ciuitates] Totus hic locus ita legitur in v.c. Quas Cæſari eſſe amicas ciuitates arbitrabatur, ijs grauiora onera iniungebat, præſidiaque eò deducebat: qui verba, atque orationem aduerſus Remp. habuiſſent, eorum bona in publicum addicebat, & iudicia in priuatos reddebat, &c. Pro, reddebat, verò, legebat Pantagathus, edebat.

Prouinciam omnem in ſua & Pompeij verba per iuſiurandum adigebat] v. c. non habet, dictionem, per, & certè ab imperitis videtur adiecta. Diximus autem ſuprà quid ſit iurare in verba Imperatoris, & adigere iuſiurandum.

Vt ſecum duas legiones Gadis conferret] v.c. habet, duabus legionibus, & ita planè legendum.

Deductis tribus in arcem oppidi cohortibus à Varrone] Deductis, hîc poſitum eſt pro, introductis. Alibi pro, eductis, vt lib. III. Itaque vno tempore præſidijs omnibus deductis, & oppugnatione dimiſſa.

Tanta ac tam ſecunda in Cæſarem voluntas prouinciæ reperiebatur] Cùm in v.c. ſit: Tanta ac tam ſecunda in Cæſarem voluntate prouinciæ, &c. ſuſpicari poſſemus verbum, reperiebatur, adiectum eſſe; quod item delebat etiam Faernus.

Inſulam-

Inſulamque Cæſari ſeruarent] Vſitatius eſſet, ſi, reſeruarent, ſcriberetur.

Sibi conſilium capturos] Videtur legendum: Se ſibi conſilium capturos. Paulo pòſt vetus quidam liber habet: Hiſpalim recepit. In meo tamen vetuſtiſſimo eſt, Hiſpali.

Seſe in Italiam venturum promiſiſſet] Faernus legebat ex v.c. Seſe Italicam venturum pronunciaſſet. Quidam tamen addunt Ilipam, adiuuante lectionem Plinio, qui lib. III. cap. I. habet, Oppida Hiſpalenſis conuentus Celtica, Axatiara, Arruci, Menoba, Ilipa cognomine Italica. Strabo lib. III. μετὰ δὲ ταύτας ἰτάλικα ἡ καὶ ἴλιπα ἐπὶ τῷ ἴβηρι. Sed videtur apud Cæſarem legendum: Quibus rebus perterritus Varro, cum itinere conuerſo equites Italicam præmiſiſſet, certior à ſuis factus eſt, præcluſas eſſe portas, &c. nec enim ab alijs certior fieri potuit, quàm ab ijs, quos præmiſiſſet.

Ciuibus Romanis] Ciues Romanos dicit conuentus Cordubæ; vt Hiſpalenſis conuentus dixit ſuprà, cùm ait: Quod eius factum adeò eius conuentus ciues Romani comprobauerunt, &c.

Tributis quibuſdam publicis priuatiſque præmijs] Ita v. c. meus, niſi quòd poplicis antiquè habet, pro, publicis. Sed, publicè priuatimque legendum eſſet, ex Dione, qui habet lib. XLI. ἐτίμησέ τε καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ πολλούς, καὶ τοῖς γε Γαδειρεῦσι πολιτείαν ἅπασιν ἔδωκεν. & ex loco inferiore, in quo eſt: Eadem ratione priuatim publiceque quibuſdam ciuitatibus habitis honoribus.

Quæ ex fano Herculis collata erant in priuatam domum] Suprà dixit: Pecuniam omnem, omniaque ornaméta ex fano Herculis in opidum Gadis contulit.

Prouinciæ Q. Caſſium præfecit] Dio lib. XLI. τὸ μὲν ἔθνος τῷ Γαδειρέων τῷ Λογγίνῳ τῷ Κασσίῳ προσέταξεν, ἐπειδὴ συνήθης αὐτοῖς ἐκ τῆς ταμίας, ἣν ὑπὸ τῷ Πομπηΐῳ.

Seſeque Dictatorem dictum à M. Lepido Prætore] De hac re ita Dio lib. XLI. ἐν ὁδῷ δὲ ἔτ' ὄντος αὐτοῦ, Μάρκος

Αἰμίλιος Λέπιδος, οὗτος ὁ καὶ ἐν τῇ τετραρχίᾳ ὕστερον γενόμενος, τῷ τε δήμῳ συνεβούλευσε στρατηγῶν, Δικτάτορα τὸν Καίσαρα προχειρίσασθαι, καὶ εὐθὺς εἶπεν αὐτὸν παρὰ τὰ πάτρια.

Labefacta magna parte muri] Quid ſi legamus? Labefacto magna ex parte muro. Paulo pòſt v.c. habet: Quæ iuſſu Bruti, non, miſſu.

Etiam ab initio] v.c. Et iam ab initio, &c. Duas autem legiones dicit, quas à Cæſare Curio acceperat ex quattuor, vt lib. I. habetur.

Biduoque & noctibus tribus] Simili modo dixit Plinius lib. XIV. cap. XXII. Quòd biduo duabusque noctibus perpotationem continuaſſet, &c. Vnde non eſt neceſſe mutare hanc lectionem in, biduoq. & nocte in nauigatione conſumptis, vt quidam fecerunt, ſuſpicati præpoſitionem in, mutatam eſſe à librario in III. vnde factum ſit tribus.

Appulit ad eum locum] v. c. appellit. & paulo pòſt videtur legendum, à Clupea, non, à Clupeis. Sic enim apud Geographos omnes, & apud Cęſarem ipſum infrà, vbi eſt: X. nauibus longis à Clupea præſtolans, &c. & ita habet Hirtius lib. V. de Bello Africo, licet ibi in v.c. ſit, à clupeis, vt hîc.

Habetque non incommodam æſtate ſtationẽ] Verbum, æſtate, videtur abundare: legendumque poſt, quæ duobus, &c.

Hunc ſecutus M. Rufus Quæſtor] Huius M. Cælij Rufi mentionem fecit Cæſar lib. I. Aedilis autem pl. cùm eſſet, initio belli ciuilis cum Antonio & Curione ad Cęſarẽ profugit. Igitur eo anno Aedilis etiam à Cicerone dictus, hoc verò Quæſtor à Cæſare appellatus, ſequẽti Prętor deſignatus, in eo magiſtratu occiſus eſt.

Nauibus X. quas præſidio onerarijs nauibus Curio ex Sicilia eduxerat] Vt locus ſuæ integritati reſtituatur, vna eſt vox addenda, altera tollenda, atque ita legendum: Nauibus longis XII. quas præſidio onerarijs Curio ex Sicilia eduxerat. Sic enim infrà habetur: Interim

terim

terim aduentu longarum nauium Curio pronuntiare onerarijs nauibus iubet,&c. Item lib. III. Cùm Cæſar omnino XII. naues longas præſidio duxiſſet, &c. præſidio ſcilicet, onerarijs, quibus naues longæ præſidio ducuntur. Itaque Appianus lib. II. ita de hac re ait: Κουρίων δὲ ὑπὲρ Καίσαρος αὐτοῖς ἐκ Σικελίας ἐπέπλει δύο τέλεσι στρατοῦ, καὶ ναυσὶ δυοκαίδεκα μακραῖς, καὶ ὁλκάσι πολλαῖς.

C. Caninium Rebilum] v.c. addit dictionem ibi, vt ſit: Ibi C. Caninium Rebilum. Item caſtra Cornelia in vno codice eſt, pro, Corneliana, quomodo habet Plinius, Mela, & Ptolemæus.

Paulo amplius paſſus mille] v.c. paſſuum mille. & poſt, longè, non, longius.

Equiteſque committunt prœlium] Copula, que, videtur abũdare. Quod autem dicit paulo pòſt, Ijdem ordines, manipulique, &c. tantundem eſt, ac ſi dixiſſet, Ijdem Tribuni, Centuriones, haſtati, principes.

Ne primam Sacramenti, &c. memoriam deponerent] v.c. habet: Ne primi ſacramenti, &c. Sic etiam infrà: Et prioris ſacramenti mentionem faciunt.

A quibus in contumeliã perfugæ appellarentur. His pauca ad ſpem largitionis addit] Totus hic locus in v. c. ſic legitur: A' quibus contumelia perfugæ appellarentur. Huc pauca ad ſpem largitionis addidit.

Et ad id, quod ab alio audierat, ſui aliquid timoris addebat] Videndum an vox, timoris, adiecta ſit.

Ciuile bellum, genus hominum quod liceret liberè facere] Videtur legendum ſine dubio: Quod liberet, licere facere, & ſequi quod vellet. Sic enim eſt in meo vetuſtiſſimo codice, pro, vellent. Tacitus lib. XVIII. Gnarus ciuilibus bellis plus militibus, quàm ducibus licere.

Mutauerat conſuetudo] Licet verbum, mutauerat, non ineptum efficiat ſenſum, videndum tamen an rectius ſit, minuerat. Sic enim Hirtius lib. VIII, locutus eſt, cùm ait: Ac iam conſuetudine diligentia minuere-

 tur.

tur. Deinde v. c. habet: Qua offerrentur.

Municipia etiam diuerſis partibus coniuncta] Non improbamus receptam lectionem. Sed cùm in v.c. ſit: Municipia etiam aduerſis partibus coniuncta, &c. videndum an rectiùs ſit: Municipia ex aduerſis partibus coniuncta, vt ad Marſos & Pelignos referatur, qui Pompeinarum partium primò fuerant.

Neque enim ex Marſis Pelignisque veniebant] Locus multis mendis, vt videtur, perturbatus, aliqua ex parte reſtitui poteſt. Si ita legatur: Namque ex Marſis Pelignisque veniebant, qui ſuperiore nocte centuriones commilitesque, quin & nonnulli grauiores ſermones militum vulgò duriùs accipiebãtur, &c. Illud, namque, itemque verbum, accipiebantur, habet v. c. Proxima verò nocte centuriones Marſos duos ex caſtris Curionis cum manipularibus ſuis viginti duobus ad Attium Varum veniſſe, ſuprà dictum eſt.

Nam neque prudentes] Faernus ex v.c. legebat, pudentes. & paulo pòſt: Quòd illis licentiam timor augeat noſter, his ſtudia diminuat. ſed legi etiam poteſt: Quòd illis licentiam timor augeat, his ſuſpicio ſtudia diminuat, &c. Reddit enim rationem, cur non oporteat pudentes ſuſpicari ſibi parum credi, ne ſcilicet talis ſuſpicio illis ſtudia diminuat. Verùm nimis longè à lectione veterum librorum diſcedere non debemus.

Quò minorem] v c. Qua minorem. & paulo ſuprà: Quanto hæc diſſimulari, aut occultari, &c.

Aut pudore, aut metu tenentur] Simili ſententia vſus eſt ſuprà lib 1. cùm dixit: At lucem multum per ſe pudorem omnium oculis, multum etiam Trib. Mil. & Centurionum præſentiam afferre.

Neque tanti timoris, vt ipſe deficiam] Videtur legendum, vt ſpe deficiam: Quod alij etiam notarunt.

Prouinciamque Siciliam] v. c. nõ habet particulam, que, & certè abundat. Item paulo pòſt abundat particula,

cula,&,quam nec v.c.habet. Sed editi in eorum poteſtatem veniatis.

At credo, ſi Cæſarem probatis, in me offenditis, qui de meis in vos meritis præiudicaturus non ſum] Ita legitur hic locus in v.c.ſed particula,ſi,poteſt videri adiecta,ſi legamus,in me offenditis. Offendendi autem verbo vſus eſt Cæſar infrà lib. III. & Cicero pro Milone,cùm ait: Quæ ſi vos capit obliuio,aut ſi in me aliquid offenditis,cur non id meo potius capite luitur, quàm Milonis? Liber Faerni habet: At credo, ſi Cæſarem probatis,me offenditis.

Ducentas onerarias naues adduxerim.] Videtur legendum,abduxerim.& paulo pòſt: Corfinienſem ignominiam, Italiæ fugam, Hiſpaniarum deditionem, Africi belli præiudicia ſequimini? Nam particula, an, pluries repetita, videtur ex poſtremis ſyllabis verborum quæ antecedunt adiecta. In veteri quidem codice apud me habetur: Corfinienſem ignominiam in Italię fuga,an Hiſpaniarum deditionem in Africi belli præiudicia ſequimini? Vt videri poſſit recepta lectio, quam retinebat Faernus,non omnino improbum ſenſum habere.

Conſenſu ſuo conſtituit Curio] Faernus ex v. c. legebat: Conſenſu ſuorum conſtituit Curio.

Non ita magno,aut difficili & arduo aſcenſu] Faernus legebat:Non ita magno,at difficili, &c. nam ſequitur: Adiacent impeditæ valles, vt in aſcenſu niſi ſubleuati à ſuis, &c. Fortaſſe autem, magna,pro,magno,rectiùs eſſet.dixit enim ſuprà;Atq. valle non magna interiecta. Paulo pòſt pro, committeretur, v. c. meus habet,committerent. Alius liber, committeret, quod fortaſſe rectius eſt.

Sed amiſſis equis] v.c.& Faernus,admiſſis. Et paulo pòſt:Sed præoccupatus animus Attianorum militum timore & fuga,& cæde ſuorum, nihil de reſiſtendo cogitabat, &c. pro eo quod in vulgatis eſt:

Sed

Sed præoccupatis animis, &c. cogitabant.

Priuſquam telum abijci poſſit] Faernus legebat, adigi, pro eo quod in v.c. eſt adici, vnde adijci alij fecerunt. Sed ſiue abijci, ſiue adigi legatur, vtrunque rectum eſt. Nam Cæſar ipſe vtroque verbo vſus eſt: Abijcere quidem vſurpauit ſuprà, cùm dixit. Monet vt tragulam ad amentum deligata intra munitiones caſtrorum abijciat. & infrà cùm ait: Omniſque eius inſtructus exercitus, telis ex vallo abiectis, protegi poſſet. Adigere autem alibi, & lib. III. cùm inquit: Vt telum, tormentúmve miſſum adigi non poſſet. Reperitur item apud Cæſarem adijcerent, quod ex adicerent factum videtur ex antiqua ſcriptura, c. littera, pro, g. poſita, vt CESSIT, pro, GESSIT.

Vbi ille ſæpius appellatur] v.c. appellatus. & paulo pòſt: Hac fugientium multitudine.

Circiter ſexcentis interfectis, atque vulneratis] Diximus aliàs in v.c. apud me, ſcriptum eſſe: Circiter DC. interfectis ac ∞ vulneratis. quæ ſcriptura confirmatur loco Appiani ex lib. II. in quo eſt: Μάχης δὲ καρτερᾶς γινομένης, Κουρίων μὲν εἰς ἀνὴρ ἔπεσεν, Οὐάρου δὲ ἑξακόσιοι, καὶ κατετραύμησαν ἐπὶ πλείους. Et fortaſſe pro, ac ∞ vulneratis rectius eſſet, at ∞ vulneratis. Sed nihil temerè mutandum.

Minus v. & xx. millibus longè ab Vtica abeſſe] Videndum an vox, longè, adiecta ſit.

Nihil contra ſe Regem auſurum exiſtimabat] v.c. habet, niſurum. & paulo pòſt: Quæ paucis equitibus pares eſſe non potuerint?

Capti homines, equiteſque producebantur] Videtur legendum: Capti homines, equiq. producebantur.

Itinere totius noctis confecto] v.c. meus habet, confecti; quæ ſcriptura confirmatur loco Dionis ex lib. XLI. in quo eſt: ὁ δὲ Κουρίων, καί τοι τῶν στρατιωτῶν καὶ ὑπὸ τῆς πορείας καὶ ὑπὸ τῆς ἀγρυπνίας τεταλαιπωρημένων, εἰς χεῖρας σφίσι παραχρῆμα ἦλθε.

Ad ſpem morabatur] v.c. ab ſpe. Sed vtrunque videtur abundare.

Elephantiſque XL.lentius ſubſequitur] v. c. Elephantiſque LX. & paulo pòſt: Ne militibus quidem, vt defeſſis,&c.Item: Sed ij erant numero CC.reliqui in itinere conſtiterant.hi quancunque in partem, &c.

Sed neque longius fugientes proſequi] Proſequi hîc,vt alibi apud Cæſarem, poſitum eſt pro, perſequi. paulo pòſt legendum omnino,auerſos,non, aduerſos; nam circumuenti ab equitibus erant.

Vnam, vt in reliquis rebus, ſpem reliquam] v. c. Vnam,vt in miſeris rebus,ſpem reliquam,&c.& ita ſine dubio legendum.

At Curio nunquam ſe amiſſo exercitu,quem à Cæſare fidei ſuæ commiſſum acceperit,in eius,&c.]Ita v. c.In alijs deeſt vox,ſuæ.

Reliqui hoc timore]v.c.ob timorem. Et paulo pòſt habet idem v.c.lembunculi,pro,lenunculi .lenunculi tamen eſt in meo v. c. Et in veteri item apud me ſcriptione Lenuncularius,vt videtur à lenũculo: Q. CAECILIO. Q. L. NICANORI LENVNCVLARIO. R. TIB. Q. CAECILIVS. ANOPTES. TABVL. R. TIB. S. T. T. I. Lenunculus item reperitur apud Plautum , & Salluſtium hiſtor.lib. II.citante Nonio: Primo,inquit, incidit fortè per noctem in lenunculo piſcantis. Sic enim legendum putamus,non vt vulgò habetur:Indicit fortè ſuper noctem,&c.Marcellinus etiam lib.XIV. & XVI.habet lenunculum. Verùm Tacitus lib. XIV. Lembunculum appellat,cùm ait: Nando deinde occurſu lembunculorum Lucrinũ in lacum vecta. Gloſſarium verò, lemunculum edit, & interpretatur σκαφίδιον.Itemque Agellius lib.x.cap.XXV.

Aut naues adnare poſſent] Videtur legendum: Aut ad naues adnatare poſſent.Sic Hirtius lib.IV. Atque ad eas,quæ longius conſtiterant,naues adnatauit.

Miſſis ad Varum noctu legatorum numero centurionibus]

rionibus] Numero videtur hîc poſitum, pro, loco, vt numero deorum colere dixit Cicero, pro deorum loco, in Verrem lib. v. vtrunque Cicero iunxit, cùm ait: Numero & loco hoſtium duci. Sed v. c. habet: Miſſis ad Varum noctu legatis cum cēturionibus. vt cùm ſuprà Cæſar dixerit (Tribuni & Centuriones legatos ex ſuo numero ad Cęſarem mittunt) fortaſſe hîc legi poſſit: Miſſis ad Varum noctu legatis ex cēturionibus, &c.

Ipſe equo in oppidum vectus] Placeret, inuectus. Cicero de Prouincijs Cons. ſi in Capitoliū inuehi victor geſtiret. & lib. vi. de Rep. Sed cùm eris curru in Capitolium inuectus. Item Liuius lib. xlv. Vt ijs, quo die triumphantes vrbem inueherentur, imperium eſſet. Paulo pòſt v. c. habet: diebusque poſt paucis, &c. ſine dictione æquè.

NOTÆ
AD LIBRVM TERTIVM
DE BELLO CIVILI.

CONSVLES creantur Iulius Cæſar, & P. Seruilius] Suſpicor nomen Iulius adiectum eſſe; nam Cæſar cùm de ſe loquitur, nō ſolet illud ponere. Et fortaſſe cùm ſcriptum eſſet, Conſules creantur ipſe, & P. Seruilius, aliquis ad verbum ipſe, addidit, Iulius Cæſar. Appianus lib. ii. de Bello ciuil. ὑπάτους ἀπέφηνεν ἑαυτόν τε καὶ Σερουίλιον ἰσαυρικόν. Sed ibi mendosè Πομπήϊον legitur pro Σερουίλιον.

Is enim erat annus, quo per leges Conſulem ei fieri licebat] Leges deſignat tum veteres, tum nouam Corneliam, qua L. Sulla odio C. Marij, qui ſepties Cos. fuerat, veteres renouauerat, vt ſcribit Appianus lib. i. de Bell. ciuil. Veteres autē leges, quibus erat cautū, nequis eundem magiſtratum, intra quinquenniū gereret, refert Liuius lib. vii. cùm ait: Præter hæc inuenio apud quoſdam L. Genucium Trib. pl. tuliſſe ad populum,

lum, ne fœnerari liceret. Item alijs plebiſcitis cautum, nequis eundem magiſtratū intra decem annos caperet, nec duos magiſtratus vno anno gereret. Cùm verò multi, vt ex Faſtis conſularibus apparet, his legib. per populum ſoluti, intra decem annos ſæpe bis, aut etiam ter eundem magiſtratum geſſiſſent (quòd ex epitome quoque Liuiana lib. VI. conſtat, in qua eſt: Delatus eſt vltrò Scipioni Africano à S. P. Q. R. conſulatus, quem cùm ille capere ob legē, quę vetabat quenquā intra decem annos iterū Conſulem fieri licere, minimè vellet, ſicuti priore cōſulatu, legibus eſt ſolutus) lex Cornelia à Sulla lata eſt, qua veteres leges reuocauit.

Cùm fides tota Italia eſſet anguſtior] Simili modo Cicero anguſtias rei familiaris, anguſtias pecunię, item Ænarij anguſtias dixit. Plautus fidem ſubleſtā vſurpauit in Bacchidib. cùm ait: Lingua factioſi, inertes opera, ſubleſta fide. & in Perſa: Nam ad paupertatē ſi admigrēt infamiæ, grauior paupertas fit. fides ſubleſtior. Tacitus lib. XVII. afflictā fidē dixit, cùm inquit: Multi afflicta fide in pace, ac turbatis rebus alacres. Suetonius dixit labefactatā. Redijt, inquit, certè nihilo opulentior, & qui propè labefactata fide omnia prædia fratri obligaſſet. Cæſar igitur fidem tunc anguſtiorē fuiſſe tota Italia dicit, non tamen concidiſſe, vt dixit Cicero pro lege Manilia, cùm inquit: Nam tunc, cùm in Aſia res magnas permulti amiſerūt, ſcimus Romæ ſolutione impedita, fidem concidiſſe: non enim poſſunt vna in ciuitate multi rem atq. fortunas amittere, vt nō plures ſecum in eandem calamitatē trahant. & lib. II. de Officijs. Nec enim vlla res vehemētius Remp. continet, quàm fides, quæ nulla eſſe poteſt, niſi erit neceſſaria ſolutio rerum creditarum.

Vt arbitri darentur] Expreſſit antiquā formulam legum XII. tabularum, in quibus eſt: Prætor arbitros tres dato. Appianus lib. II. de Bello ciuili videtur ad hunc locum reſpiciens τιμητάς appellaſſe, cùm ait:

Τὰς μὲν συνθήκας ἀπεκοπτὰς ἔδωκεν, τιμητὰς δὲ τῶν ὠνίων ἀπέδειξεν, οὓς ἔδει τοῖς χρήσας τοῖς δανείσασιν ἀντὶ τῶν χρημάτων διδόναι.

Per eos fierent æſtimationes] Magis placeret, per quos fierent æſtimationes. nam librarij ſæpe in eo peccant, vt eos ſcribant, pro, quos. In XII. tamen eſt: Prætor arbitros tres dato, eorum arbitrio, &c. De hac autem re ita Suetonius ſcribit in Cæſare cap. XLII. De pecunijs mutuis, diſiecta nouarum tabularum expectatione, quæ crebrò mouebatur, decreuit tandem, vt debitores creditoribus ſatisfacerent per æſtimationem poſſeſſionum, quanti, quaſq. ante ciuile bellum comparaſſent. deducta (vel vt nos emendamus) deducto de ſumma æris alieni, ſi quid vſuræ nomine numeratum, aut perſcriptum fuiſſet, qua conditione quarta pars ferè crediti deperibat.

Timorem nouarum tabularum] Timebant enim creditores, ne primis tabulis abolitis, nouę conficerentur, quod niſi in rerum omnium perturbatione fieri non conſueuit. Salluſtius in Catilinæ bello: Tunc Catilina polliceri cœpit tabulas nouas, proſcriptionem locupletiũ. & Cicero lib. II. Offic. Tabulæ nouæ quid habent argumenti, niſi vt emas mea pecunia fundum, & eum tu habeas, ego non habeam pecuniam? Græci *σεισάχθειαν* vocant tabulas nouas. Plutarchus in Cæſare: *Καὶ σεισαχθεία τινὶ τόκων τοὺς χρεωφειλέτας ἐκούφισεν.*

Illis temporibus quibus in vrbem præſidia legionum Pompeius habuerat] Faernus pro, in vrbem, vt eſt in v.c. legebat, ad vrbem, ex loco ſimili libri I. in quo de his legionibus, vt ipſe putabat, ſcriptum ſic eſt: Ne ad eius periculum reſeruare & retinere eas ad vrbem Pompeius videretur. Sed videtur legendum, in vrbe, vt quidam codices habent, vna tantùm litera detracta, intelligendumque de eo præſidio, quo propter cædem Milonis Pompeius circa omnes Fori aditus, vt ſcribit Pædianus, diſpoſito, legem tulit de ambitu. Aſconij verba ſunt hæc ex argumento Milonianæ: Et

cum

cùm tractata ea res eſſet in Senatu,facto in Bibuli ſententiam Senatusconſulto,Pompeius ab Interrege Ser. Sulpicio v. Kal. Mart. menſe intercalari Cos. creatus eſt,ſtatimque conſulatum inijt.Deinde poſt diem tertium de legibus nouis ferendis retulit: Duas ex S.C. promulgauit; alteram de vi; alteram de ambitu, pœna grauiore & forma iudicij breuiore,&c.& pòſt: Euntibus ad tabellam ferendam poſtero die iudicibus, quî fuit iudicij primus a.d.III.Id.Apr. clauſæ fuerunt tota vrbe tabernæ;præſidia in Foro, & circa omnes Fori aditus Pompeius diſpoſuit: ipſe pro Aerario,vt pridie conſedit,ſeptus delecta manu militum.

Quæ iudicia alijs audientibus iudicibus, alijs ſententiam ferentibus] Omnino deeſſe videtur vox, teſtes,& illud,iudicibus,vel abundat,vel certè poſt verbum ferentibus reponendum; vt ſit: Quæ iudicia alijs teſtes audientibus, alijs ſententiam ferentibus iudicibus,ſingulis diebus erant perfecta,&c. Citati deinde teſtes (inquit Pædianus loco ſuprà citato) ſecundùm legem ,quæ vt ſuprà diximus, iubebat vt prius quàm cauſa ageretur,teſtes per triduum audirētur, dicta eorum iudices obſignarent, quarta die adeſſe omnes in diem poſterum iuberentur, iudices protinus ſeſſum irent,tum ad dicendum accuſator duas horas,reus tres haberet,reusque eodem illo die iudicaretur.

Qui ſe illi in otio ciuilis belli obtulerant] Videtur legendum: Quòd ſe illi initio ciuilis belli obtulerant, ſi ſua opera vti vellent,&c. nam voces,in bello,abundant. Cauſa igitur fuit, cur Cæſar condemnatos lege Pompeia reſtitui curarit,quòd ſcilicet eorum opera,& ſi vſus non ſit, perinde tamen æſtimabat, ac ſi vſus eſſet,quoniam ſui feciſſent poteſtatem. Sic enim legendum,non,ſuffeciſſent;itemque perinde,non,proinde. Cicero lib.XIII.epiſt.XLVII.ad Atticum:Erat in conſulatus petitione mihi pollicitus, ſiquid opus eſſet, quod ego perinde tuebar, ac ſi vſus eſſem, &c. Cæſar

P autem

autem eorum, quos reſtituit, opera, licet ipſe per ſe, vt dicit, vſus non ſit, per Curionem tamen in Sicilia vſus eſt. Cicero lib. x. epiſt. IV ad Atticum hæc à Curione audiſſe ſcribit: In primis nihil eſſe certius, quàm vt omnes, qui lege Pompeia condemnati ſunt, reſtituerentur, itaque ſe in Sicilia eorum opera vſurum, &c. Vſus eſt igitur, vt diximus per Curionem.

Statuerat enim hos prius] Prius hîc pro, potius poſitum videtur, vt apud Cornelium Balbum ep. XXVI. lib IX. ad Atticum, in qua eſt: Praſtabo Cæſarem prius tuæ dignitatis, quàm ſuæ vtilitatis rationem habiturum.

In præripiendo populi beneficio] Quidam legunt in præcipiendo, Liuiano adducti exemplo ex lib. VI. in quo eſt: Non præcipiam gratiam publici beneficij. Sed Cicero lib III. de offic. præripere Collegis & Tribunis popularem gratiam, dixit.

Eò legiones XII] Ita v. c. & rectè, licet quidam VII. reponant. Nam Appianus lib. II. de Bell. ciuil. habet XII. cùm ait: ἦν δὲ ἐς τότε Καίσαρι μὲ δέκα τέλη πεζῶν, καὶ κελτῶν ἱππεῖς μύριοι.

Vt anguſtè XV. millia legionariorum militum, & D. equites tranſporare poſſent] Erratum videtur à librarijs, vt ſæpe fit, in notis numerum legionariorum militum indicantibus: id quod apparet vel ex eo maximè, quod ſequitur: Atque eæ ipſę copiæ hoc infrequentiores imponuntur, quòd multi Gallicis tot bellis defecerant, longumque iter ex Hiſpania magnum numerum deminuerat. Scribendum igitur: Vt anguſtè VII. legiones, & DC. equites tranſportare poſſent. Hanc ſcripturam confirmat Cæſar ipſe, qui paulo pòſt ſic ait: Pridie Non. Ianuar. naues ſoluit, impoſitis, vt ſuprà demonſtratum eſt, legionibus XVII. Item Appianus libro ſuprà citato, cùm inquit: εὐθὺς ἐπὶ τὴν θάλατταν ἦγεν ἀπὸ τοῦ βήματος πέντε πεζῶν τέλη, καὶ ἱππέας λογάδας ἑξακοσίους, &c. καὶ δύο τελῶν ἐπελθόντων, ὧδε καὶ τάδε προσλαβὼν, ἀνήγετο χειμῶνος.

μὸν ἐπὶ ὁλκάδων. Plutarchus verò in Cæſare, omiſſis duabus legionibus, quas ſuperueniſſe dicit Appianus, v. tantùm edit legiones, & DC. equites. Sic enim ait: ἱππεῖς ἔχων λογάδας ἑξακοσίους καὶ πέντε τάγματα.

Hoc vnum inopia nauium Cæſari ad conficiendã belli celeritatem defuit] Videndum an voces, inopia nauium, ſint adiectæ σχολαστικῶς; nam alibi dixit: Equites curſum tenere, atque inſulam capere non potuerunt. Hoc vnum ad priſtinam fortunã Cæſari defuit.

Atque eæ ipſæ copiæ hoc infrequentiores imponuntur] Vox, copiæ, videtur abundare, adiecta fortaſſe ab eo, qui vocem, legiones, in legionarios milites mutauit. Has verò copias dicit VII. illas legiones, quas deminutas attritasque numero ob eas cauſas, quas memorat infrà, infrequentiores impoſuiſſe ait. Idque verum eſſe vel ex eo intelligitur, quòd ad has VII. legiones adiunctis alijs IV. ab Antonio poſtea adductis, nihilominus in acie Pharſalica XXII. tãtùm hominum millia habuit, vt infrà Cæſar ipſe ſcribit.

Pompeius anni ſpatium] v.c. & Faernus, annuum ſpatium. Pro eo verò quod in vulgatis eſt (Quòd vacuum à bello, atque ab hoſte otioſum fuerat) libentius legerem: Quòd vacuus & otioſus, &c. vt non ad tempus, ſed ad ipſum Pompeium referatur.

Regibusque omnibus & dynaſtis] Ita v. c. pro eo, quod alij reponunt, regionibusque omnibus. Cicero Philipp. lib. XI. itemque ſi cæteri reges, tetrarchæ, dynaſtæ feciſſent.

Societates earum prouinciarum] Societates deſignat vectigalium, quas Publicani contrahebant, de quibus ita Tacitus lib. XIII. Eodem anno crebris populi flagitationibus, immodeſtiam publicanorum arguentis, dubitauit Nero an cũcta vectigalia omitti iuberet; idque pulcherrimum donum generi mortalium daret. Sed impetum eius, multum priùs laudata magnitudine animi, attinuere Senatores, diſſolutionem

imperij docendo, ſi fructus, quibus Reſp. ſuſtineretur, diminuerentur: Quippe ſublatis portorijs ſequi (ita enim legendum, non ſequens) vt tributorum abolitio expoſtularetur: pleraſque vectigalium ſocietates (ſic enim legimus, non, neceſſitates, vt quidam repoſuerunt) à Cõſulibus & Tribunis pl. conſtitutas acri etiam tum populi Ro. libertate (ita enim huius loci poſtrema verba ſunt ſcribenda.) Societates autem dicũtur etiam corpora ipſa, & collegia, quibus qui præerant, vocantur Magiſtri Societatum.

Vnam ex Sicilia veteranam] Videndum an ex Cilicia ſit ſcribendum, quòd infrà Cilicienſis hæc ipſa legio appelletur his verbis: Cilicienſis legio coniuncta cum cohortibus Hiſpanis, quas tranſductas ab Afranio docuimus, in dextro cornu erat collocata. Eandem deſignat, vt videtur, Lucanus lib. VII. cùm ait:

At medij robur belli fortiſſima denſant
Agmina, quæ Cilicum terris deducta tenebat
Scipio, &c. Et fortaſſe hac ipſa legione Cicero ſuperiore anno, cùm proconſulari poteſtate Ciliciam obtineret, vſus eſt. Quo fit vt ex Cilicia magis, quàm ex Sicilia legendum putem; quamuis ſciam M. Catonem ex Sicilia legionem vnam adduxiſſe.

Quam factam ex duabus Gemellam appellabat] Gemellæ legionis nomen freqũens eſt in veteribus lapidum monumentis, atque eius appellationis rationem hanc affert Dio lib. LVIII. quòd ex reliquijs plurium legionum eſſet compacta. Dionis verba ſunt hæc: Τὰ δὲ καὶ ἑτέροις τισὶν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐκείνου, καὶ ὑπ' ἄλλων αὐτοκρατόρων ἀνεμίχθη, ἀφ' οὗπερ καὶ Δίδυμα ὠνομασμένα νενόμισται.

Quas Lentulus Cos. ſcribendas curauerat] Videtur legendum: Quas Lentulus conſcribendas curauerat, vel, ſcribendas. Nam de Lentulo ita infrà habetur: L. Lentulo, qui ſuperiore anno Conſul fuerat, &c. Igitur Conſul tunc non erat.

His Antonianos milites admiſcuerat] Apparet tum ex hoc

ex hoc loco, tum ex alijs, quos infrà notabimus, ſuperiorem librum mutilum eſſe, & mancum multis partibus, quæ ſuppleri aliquomodo poterũt, tum ex Dione & Appiano, tum ex Oroſio, apud quem lib. VI. cap. XV. ita habentur hæc, quæ de Antonianis militibus deſiderantur: At verò Dolabella partium Cæſaris, in Illurico per Octauium & Libonem victus, copijsq́. exutus, ad Antonium fugit. Baſilus & Salluſtius diuidentes ſingulas legiones, quibus præerant, ſimiliter & Antonius, Hortentius quoque ab intimo mari cum claſſe concurrens, omnes pariter aduerſus Octauium & Libonem profecti, & victi ſunt. Antonius cùm ſe Octauio cum XV. cohortibus dediſſet, omnes ad Pompeium à Libone deducti ſunt.

Cottus ex Thracia] V. C. Cotys, ex quo factum eſt Cotus antiqua ſcriptura, vt Sulla, & Murrha, deinde corruptè Cottus, vnde mendosè eſt apud Ciceronem in Piſoniana, regi Cotto vendidiſti, & infrà apud Cæſarem, regis Cotti. Dioni & alijs eſt, Κότυς.

Ex quibus DC. Gallos Deiotarus adduxerat, D. Ariobarzanes ex Cappadocia] Dio lib. XLI. Δηιόταρον Γαλάτην, & Ἀριοβαρζάνην τῆς Καππαδοκίας βασιλέα, partiũ Pompeianarum fuiſſe dicit. Hic autem Ariobarzanes à Cicerone lib. XV. ep. II. dicitur Euſebes & Philoromæus, vel, vt eſt in argenteo Græco nomiſmate, ΕΥϹΕΒΗϹ ΦΙΛΟΡΩΜΑΙΟϹ.

Et Saſalem filium miſerat] Lucanus lib. V.

Tunc Sadalem, fortemq́ Cotyn, fidumq́ per arma
Deiotarum, & gelidæ dominum Raſcipolin oræ
Collaudant, &c. Dio lib. XLI. habet Σάδαλον, cùm ait: Λογγῖνος μὲν ἐνταῦτα ὑπό τε τῶν Συτίωνος καὶ ὑπὸ Σαδάλου θρακὸς ἰσχυρῶς ἐσφάλη. Et paulo pòſt itidem, Σαδάλου θρακὸς.

DCCC. quos ex ſeruis ſuis, paſtorumq́ue ſuorum coegerat] Ita V. C. Sed videtur legendum: DCCCC. quos ex ſeruis paſtoribusq́. ſuis coegerat, nam ſuprà lib. I. dixit:

ſeruos paſtores armant, atque his equos attribuit. Ex ijs circiter ccc. (vel vt hîc) DCCC. equites confecit.

Ex Gallogræcia dederant] Pro, dederant, &, Tarcondatius, v. c. habet, tantundem, & Tarcondarius, pro quo, Dio, Tarcondimotus, & item Cicero lib. xv. ep. I. cùm ait: In finibus Licaoniæ, & Cappadociæ mihi litteræ redditæ ſunt à Tarcondimoto, qui fideliſſimus ſocius, trans Taurum, amiciſſimusque populi Ro. exiſtimatur, & pòſt ſcribendum ex v. c. à Commageno Antiocho; nam ſic habent Græci ſcriptores, & Dio lib. XXXV. Τόν τε τῆς Κομμαγηνῆς βασιλέα Ἀντίοχον.

Huc Bardanos] v. c. Huc Dardanos, & ita omnino legendum; nam Dardani populi ſuprà Macedonas & Illyrios, quos ſtatim Cæſar edit, ponuntur à Geographis.

Omni in ora maritima] Particula, in, abeſt à v. c. & certè abundat. Paulo pòſt v. c. habet, D. Lælius. Quod autem dicit C. Caſſium Syriacis nauibus præfuiſſe, id veriſſimum eſt. nam in argenteis eius denarijs hæc præfectura acroſtirij ſigno indicatur, addito etiam nomine M. Seruilij eius legati, cùm in altera parte ſit, C. CASSI. IMP. in altera, M. SERVILI. LEG. Vterq. autem inter Cęſaris poſtea percuſſores numeratus eſt & in denarijs M. BRVTI. IMP. alter LONGVS, alter CASCA, notis cognominibus, deſcribuntur.

Rhodijs C. Marcellus cum C. Pomponio] Scribendum C. Coponio, vt aliàs diximus in Familijs Romanis, nam C. hic Coponius Prætor fuit anno DCCIII. & eum deſignat Pompeius Procos. in epiſtola ad M. Marcellum, & L. Lentulum Conſules lib. VIII. ad Atticum, cùm ait: Ego ad P. Lupum, & C. Coponium Prætores miſi, vt ſe nobis coniungerent. item Cicero lib. I. de Diuinatione cùm ſcribit, C. Coponium ad ſe veniſſe Dyrrhachio, cum Prętorio imperio claſſi Rhodianæ præeſſet. Malè autem Q. infrà prænominatur à Cæſare, cùm ait: Claſſi Rhodiæ Q. Coponium præfuiſſe.

fuiſſe. C. enim COPONIVS PR. Ex S. C. in eius denario dicitur, in quo, quòd Tibure oriundus eſſet, Herculis inſignia expreſſa ſunt. Appianus in Parthico Κοπώνιον ἄρχοντα nominat, & item Velleius lib. II. Coponium virum Prætorium.

Scribonius Libo] Ad hunc pertinent, vt opinor, argentei denarij cum inſcriptione C. SCRIBONIVS LIBO, in quibus Libonis puteal expreſſum eſt, de quo Horatius ——— *Puteálque Libonis*
Mandabo ſiccis, &c. Videndus Feſtus Pompeius.

Toti tamẽ officio maritimo M Bibulus præpoſitus] Appianus lib. II Νῆες δὲ μακραὶ μὲν ἦσαν τῷ Πομπηΐῳ ἐντελεῖς τοῖς πληρώμασιν ἑξακόσιαι, πολὺ δὲ ὁλκάδων καὶ σκευοφόρων ἄλλο πλῆθος, ναύαρχοί τε πολλοὶ κατὰ μέρη, καὶ ἐπ' αὐτοῖς Μάρκος Βίβυλος. Sed in vulgatis libris corruptè habetur, Μάρκος Βούβιλος.

Poſtridie terram attingit Græcorum] V. C. habet minus corruptè, Germaniorum, pro eo quod Victorius repoſuit ex Dione & Appiano, Cerauniorum. Sed videtur hic locus ita interpungendus: Poſtero die terram attigit (Ita enim eſt in V. C. & lib. V. dixit: Prima luce terram attigit) Cerauniorum, ſaxa inter & alia loca periculoſa quietam nactus ſtationem. Sic planè dixit lib. VI. de Bello Gall. In ſegetes miſit, quas inter & caſtra vnus omnino collis intererat.

Erat Orici Lucretius Hiſpillo] Veteres libri variant in hoc cognomine; Alij enim habent Viſpullo, ſiue, Biſpullio, vt eſt in Pandectis quoque Florentinis, & Lexico Latinogræco, quod Viſpulliones interpretatur νεκροθάπτας. Alij, Viſpillo, ſiue Veſpillo, quod rectius eſt; nam in argenteis denarijs dicunt extare Q. LVCRETIVS. Q. F. VESPILLO. Qui vt videtur, filius fuit eius Lucretij, quem Cicero in Bruto, vt acutum, & iuriſperitum laudat. Veſpillo etiã habetur in lib. de viris illuſtribus, in quo eſt: Ti: Gracchi corpus Lucretij Ædilis manu in Tiberim miſſum eſt; vnde ille Veſpillo dict⁹.

tur. Deinde v. c. habet: Qua offerrentur.

Municipia etiam diuerſis partibus coniuncta] Non improbamus receptam lectionem. Sed cùm in v.c. ſit: Municipia etiam aduerſis partibus coniuncta, &c. videndum an rectiùs ſit: Municipia ex aduerſis partibus coniuncta, vt ad Marſos & Pelignos referatur, qui Pompeinarum partium primò fuerant.

Neque enim ex Marſis Pelignisque veniebant] Locus multis mendis, vt videtur, perturbatus, aliqua ex parte reſtitui poteſt. Si ita legatur: Namque ex Marſis Pelignisque veniebant, qui ſuperiore nocte centuriones commilitesque, quin & nonnulli grauiores ſermones militum vulgò duriùs accipiebãtur, &c. Illud, namque, itemque verbum, accipiebantur, habet v. c. Proxima verò nocte centuriones Marſos duos ex caſtris Curionis cum manipularibus ſuis viginti duobus ad Attium Varum veniſſe, ſuprà dictum eſt.

Nam neque prudentes] Faernus ex v. c. legebat, pudentes. & paulo pòſt: Quòd illis licentiam timor augeat noſter, his ſtudia diminuat. ſed legi etiam poteſt: Quòd illis licentiam timor augeat, his ſuſpicio ſtudia diminuat, &c. Reddit enim rationem, cur non oporteat pudentes ſuſpicari ſibi parum credi, ne ſcilicet talis ſuſpicio illis ſtudia diminuat. Verùm nimis longè à lectione veterum librorum diſcedere non debemus.

Quò minorem] v. c. Qua minorem. & paulo ſuprà: Quanto hæc diſſimulari, aut occultari, &c.

Aut pudore, aut metu tenentur] Simili ſententia vſus eſt ſuprà lib 1. cùm dixit: At lucem multum per ſe pudorem omnium oculis, multum etiam Trib. Mil. & Centurionum præſentiam afferre.

Neque tanti timoris, vt ipſe deficiam] Videtur legendum, vt ſpe deficiam: Quod alij etiam notarunt.

Prouinciamque Siciliam] v. c. nõ habet particulam, que, & certè abundat. Item paulo pòſt abundat particula,

cula,&,quam nec v.c.habet. Sed editi in eorum poteſtatem veniatis.

At credo, ſi Cæſarem probatis, in me offenditis, qui de meis in vos meritis præiudicaturus non ſum] Ita legitur hic locus in v.c.ſed particula, ſi, poteſt videri adiecta, ſi legamus, in me offenditis. Offendendi autem verbo vſus eſt Cæſar infrà lib. III. & Cicero pro Milone, cùm ait: Quæ ſi vos capit obliuio, aut ſi in me aliquid offenditis, cur non id meo potius capite luitur, quàm Milonis? Liber Faerni habet: At credo, ſi Cæſarem probatis, me offenditis.

Ducentas onerarias naues adduxerim.] Videtur legendum, abduxerim. & paulo pòſt: Corfinienſem ignominiam, Italiæ fugam, Hiſpaniarum deditionem, Africi belli præiudicia ſequimini? Nam particula, an, pluries repetita, videtur ex poſtremis ſyllabis verborum quæ antecedunt adiecta. In veteri quidem codice apud me habetur: Corfinienſem ignominiam in Italię fuga, an Hiſpaniarum deditionem in Africi belli præiudicia ſequimini? Vt videri poſſit recepta lectio, quam retinebat Faernus, non omnino improbum ſenſum habere.

Conſenſu ſuo conſtituit Curio] Faernus ex v. c. legebat: Conſenſu ſuorum conſtituit Curio.

Non ita magno, aut difficili & arduo aſcenſu] Faernus legebat: Non ita magno, at difficili, &c. nam ſequitur: Adiacent impeditæ valles, vt in aſcenſu niſi ſubleuati à ſuis, &c. Fortaſſe autem, magna, pro, magno, rectiùs eſſet. dixit enim ſuprà; Atq. valle non magna interiecta. Paulo pòſt pro, committeretur, v. c. meus habet, committerent. Alius liber, committeret, quod fortaſſe rectius eſt.

Sed amiſſis equis] v.c.& Faernus, admiſſis. Et paulo pòſt: Sed præoccupatus animus Attianorum militum timore & fuga, & cæde ſuorum, nihil de reſiſtendo cogitabat, &c. pro eo quod in vulgatis eſt:

Sed

Sed præoccupatis animis, &c. cogitabant.

Priuſquam telum abijci poſſit] Faernus legebat, adigi, pro eo quod in v.c. eſt adici, vnde adijci alij fecerunt. Sed ſiue abijci, ſiue adigi legatur, vtrunque rectum eſt. Nam Cæſar ipſe vtroque verbo vſus eſt: Abijcere quidem vſurpauit ſuprà, cùm dixit. Monet vt tragulam ad amentum deligata intra munitiones caſtrorum abijciat. & infrà cùm ait: Omniſque eius inſtructus exercitus, telis ex vallo abiectis, protegi poſſet. Adigere autem alibi, & lib. III. cùm inquit: Vt telum, tormentúmve miſſum adigi non poſſet. Reperitur item apud Cæſarem adijcerent, quod ex adicerent factum videtur ex antiqua ſcriptura, c. littera, pro, g. poſita, vt CESSIT, pro, GESSIT.

Vbi ille ſæpius appellatur] v.c. appellatus. & paulò pòſt: Hac fugientium multitudine.

Circiter ſexcentis interfectis, atque vulneratis] Diximus aliàs in v.c. apud me, ſcriptum eſſe: Circiter DC. interfectis ac ∞ vulneratis. quæ ſcriptura confirmatur loco Appiani ex lib. II. in quo eſt: Μάχης δὲ καρτερᾶς γινομένης, Κουρίων μὲν εἷς ἀνὴρ ἔπεσεν, Οὐάρου δὲ ἑξακόσιοι, καὶ κατετραύμησαν ἔτι πλείους. Et fortaſſe pro, ac ∞ vulneratis rectius eſſet, at ∞ vulneratis. Sed nihil temerè mutandum.

Minus v. & xx. millibus longè ab Vtica abeſſe] Videndum an vox, longè, adiecta ſit.

Nihil contra ſe Regem auſurum exiſtimabat] v.c. habet, niſurum. & paulò pòſt: Quæ paucis equitibus pares eſſe non potuerint?

Capti homines, equiteſque producebantur] Videtur legendum: Capti homines, equiq. producebantur.

Itinere totius noctis confecto] v.c. meus habet, confecti; quæ ſcriptura confirmatur loco Dionis ex lib. XLI. in quo eſt: ὁ δὲ Κουρίων, καί τοι τῶν στρατιωτῶν καὶ ὑπὸ τῆς πορείας καὶ ὑπὸ τῆς ἀγρυπνίας τεταλαιπωρημένων, εἰς χεῖρας σφίσι παραχρῆμα ἦλθε.

Ad

Ad ſpem morabatur] v.c. ab ſpe. Sed vtrunque videtur abundare.

Elephantiſque XI. lentius ſubſequitur] v.c. Elephantiſque LX. & paulo pòſt: Ne militibus quidem, vt defeſſis, &c. Item: Sed ij erant numero cc. reliqui in itinere conſtiterant. hi quancunque in partem, &c.

Sed neque longius fugientes proſequi] Proſequi hîc, vt alibi apud Cæſarem, poſitum eſt pro, perſequi. paulo pòſt legendum omnino, auerſos, non, aduerſos; nam circumuenti ab equitibus erant.

Vnam, vt in reliquis rebus, ſpem reliquam] v.c. Vnam, vt in miſeris rebus, ſpem reliquam, &c. & ita ſine dubio legendum.

At Curio nunquam ſe amiſſo exercitu, quem à Cæſare fidei ſuæ commiſſum acceperit, in eius, &c.] Ita v.c. In alijs deeſt vox, ſuæ.

Reliqui hoc timore] v.c. ob timorem. Et paulo pòſt habet idem v.c. lembunculi, pro, lenunculi. lenunculi tamen eſt in meo v.c. Et in veteri item apud me ſcriptione Lenuncularius, vt videtur à lenúculo: Q. CAECILIO. Q. L. NICANORI LENVNCVLARIO. R. TIB. Q. CAECILIVS. ANOPTES. TABVL. R. TIB. S. T. T. L. Lenunculus item reperitur apud Plautum, & Salluſtium hiſtor. lib. II. citante Nonio: Primo, inquit, incidit fortè per noctem in lenunculo piſcantis. Sic enim legendum putamus, non vt vulgò habetur: Indicit fortè ſuper noctem, &c. Marcellinus etiam lib. XIV. & XVI. habet lenunculum. Verùm Tacitus lib. XIV. Lembunculum appellat, cùm ait: Nando deinde occurſu lembunculorum Lucrinũ in lacum vecta. Gloſſarium verò, lemunculum edit, & interpretatur σκαφίδιον. Itemque Agellius lib. X. cap. XXV.

Aut naues adnare poſſent] Videtur legendum: Aut ad naues adnatare poſſent. Sic Hirtius lib. IV. Atque ad eas, quæ longius conſtiterant, naues adnatauit.

Miſſis ad Varum noctu legatorum numero centurionibus]

rionibus] Numero videtur hîc poſitum, pro, loco, vt numero deorum colere dixit Cicero, pro deorum loco, in Verrem lib. v. vtrunque Cicero iunxit, cùm ait: Numero & loco hoſtium duci. Sed v. c. habet: Miſſis ad Varum noctu legatis cum cẽturionibus. vt cùm ſuprà Cæſar dixerit (Tribuni & Centuriones legatos ex ſuo numero ad Cęſarem mittunt) fortaſſe hîc legi poſſit: Miſſis ad Varum noctu legatis ex cẽturionibus, &c.

Ipſe equo in oppidum vectus] Placeret, inuectus. Cicero de Prouincijs Conſ. ſi in Capitoliũ inuehi victor geſtiret. & lib. vi. de Rep. Sed cùm eris curru in Capitolium inuectus. Item Liuius lib. xlv. Vt ijs, quo die triumphantes vrbem inueherentur, imperium eſſet. Paulo pòſt v. c. habet: diebusque poſt paucis, &c. ſine dictione æquè.

NOTÆ
AD LIBRVM TERTIVM
DE BELLO CIVILI.

CONSVLES creantur Iulius Cæſar, & P. Seruilius] Suſpicor nomen Iulius adiectum eſſe; nam Cæſar cùm de ſe loquitur, nõ ſolet illud ponere. Et fortaſſe cùm ſcriptum eſſet, Conſules creantur ipſe, & P. Seruilius, aliquis ad verbum ipſe, addidit, Iulius Cæſar. Appianus lib. II. de Bello ciuil. ὑπάτους ἀπέφηνεν ἑαυτόν τε καὶ Σερουίλιον ἰσαυρικόν. Sed ibi mendosè Πομπήϊον legitur pro Σερουίλιον.

Is enim erat annus, quo per leges Conſulem ei fieri licebat] Leges deſignat tum veteres, tum nouam Corneliam, qua L. Sulla odio C. Marij, qui ſepties Cos. fuerat, veteres renouauerat, vt ſcribit Appianus lib. I. de Bell. ciuil. Veteres autẽ leges, quibus erat cautũ, ne quis eundem magiſtratum, intra quinquenniũ gereret, refert Liuius lib. VII. cùm ait: Præter hæc inuenio apud quoſdam L. Genucium Trib. pl. tuliſſe ad popu-

lum,

lum,ne fœnerari liceret. Item alijs plebiſcitis cautum, nequis eundem magiſtratũ intra decem annos caperet,nec duos magiſtratus vno anno gereret. Cùm verò multi, vt ex Faſtis conſularibus apparet, his legib. per populum ſoluti,intra decem annos ſæpe bis,aut etiam ter eundem magiſtratum geſſiſſent (quòd ex epitome quoque Liuiana lib. VI. conſtat,in qua eſt: Delatus eſt vltrò Scipioni Africano à S. P. Q. R. conſulatus,quem cùm ille capere ob legẽ,quę vetabat quenquã intra decem annos iterũ Conſulem fieri licere, minimè vellet, ſicuti priore cõſulatu,legibus eſt ſolutus) lex Cornelia à Sulla lata eſt,qua veteres leges reuocauit.

Cùm fides tota Italia eſſet anguſtior] Simili modo Cicero anguſtias rei familiaris,anguſtias pecunię,item Ænarij anguſtias dixit. Plautus fidem ſubleſtã vſurpauit in Bacchidib.cùm ait: Lingua factioſi, inertes opera, ſubleſta fide. & in Perſa. Nam ad paupertatẽ ſi admigrẽt infamiæ, grauior paupertas fit. fides ſubleſtior. Tacitus lib. XVII. afflictã fidẽ dixit,cùm inquit: Multi afflicta fide in pace, ac turbatis rebus alacres. Suetonius dixit labefactatã. Redijt,inquit, certè nihilo opulentior,& qui propè labefactata fide omnia prædia fratri obligaſſet. Cæſar igitur fidem tunc anguſtiorẽ fuiſſe tota Italia dicit,non tamen concidiſſe, vt dixit Cicero pro lege Manilia,cùm inquit: Nam tunc, cùm in Aſia res magnas permulti amiſerũt,ſcimus Romæ ſolutione impedita,fidem concidiſſe: non enim poſſunt vna in ciuitate multi rem atq. fortunas amittere, vt nõ plures ſecum in eandem calamitatẽ trahant. & lib. II. de Officijs. Nec enim vlla res vehemẽtius Remp. continet,quàm fides,quæ nulla eſſe poteſt, niſi erit neceſſaria ſolutio rerum creditarum.

Vt arbitri darentur] Expreſſit antiquã formulam legum XII. tabularum, in quibus eſt: Prætor arbitros tres dato. Appianus lib. II. de Bello ciuili videtur ad hunc locum reſpiciens τιμητάς appellaſſe, cùm ait:

Τὰς μὲν οὖν ἀποκοπὰς ἔδωκεν, τιμητὰς δὲ τῶν ὠνίων ἀπέφηνεν, οἷς ἔδει τοὺς χρήστας τοῖς δανείσασιν ἀντὶ τῶν χρημάτων διδόναι.

Per eos fierent æſtimationes] Magis placeret, per quos fierent æſtimationes. nam librarij ſæpe in eo peccant, vt eos ſcribant, pro, quos. In XII. tamen eſt: Prætor arbitros tres dato, eorum arbitrio, &c. De hac autem re ita Suetonius ſcribit in Cæſare cap. XLII. De pecunijs mutuis, diſiecta nouarum tabularum expectatione, quæ crebrò mouebatur, decreuit tandem, vt debitores creditoribus ſatisfacerent per æſtimationem poſſeſſionum, quanti, quaſq. ante ciuile bellum comparaſſent. deducta (vel vt nos emendamus) deducto de ſumma æris alieni, ſi quid vſuræ nomine numeratum, aut perſcriptum fuiſſet, qua conditione quarta pars ferè crediti deperibat.

. Timorem nouarum tabularum] Timebant enim creditores, ne primis tabulis abolitis, nouę conficerentur, quod niſi in rerum omnium perturbatione fieri non conſueuit. Salluſtius in Catilinæ bello: Tunc Catilina polliceri cœpit tabulas nouas, proſcriptionem locupletiũ. & Cicero lib. II. Offic. Tabulæ nouæ quid habent argumenti, niſi vt emas mea pecunia fundum, & eum tu habeas, ego non habeam pecuniam? Græci *συντάχθειαν* vocant tabulas nouas. Plutarchus in Cæſare: *Καὶ συνταχθεῖσά τινὶ τόκων τοὺς χρεωφειλέτας ἐκούφισεν.*

Illis temporibus quibus in vrbem præſidia legionum Pompeius habuerat] Faernus pro, in vrbem, vt eſt in v. c. legebat, ad vrbem, ex loco ſimili libri I. in quo de his legionibus, vt ipſe putabat, ſcriptum ſic eſt: Ne ad eius periculum reſeruare & retinere eas ad vrbem Pompeius videretur. Sed videtur legendum, in vrbe, vt quidam codices habent, vna tantùm litera detracta, intelligendumque de eo præſidio, quo propter cædem Milonis Pompeius circa omnes Fori aditus, vt ſcribit Pædianus, diſpoſito, legem tulit de ambitu. Aſconij verba ſunt hæc ex argumento Milonianæ: Et

cum

cùm tractata ea res eſſet in Senatu, facto in Bibuli ſententiam Senatusconſulto, Pompeius ab Interrege Ser. Sulpicio v. Kal. Mart. menſe intercalari Cos. creatus eſt, ſtatimque conſulatum inijt. Deinde poſt diem tertium de legibus nouis ferendis retulit: Duas ex S.C. promulgauit; alteram de vi; alteram de ambitu, pœna grauiore & forma iudicij breuiore, &c. & pòſt: Euntibus ad tabellam ferendam poſtero die iudicibus, qui fuit iudicij primus a.d. III. Id. Apr. clauſæ fuerunt tota vrbe tabernæ; præſidia in Foro, & circa omnes Fori aditus Pompeius diſpoſuit: ipſe pro Aerario, vt pridie conſedit, ſeptus delecta manu militum.

Quæ iudicia alijs audientibus iudicibus, alijs ſententiam ferentibus] Omnino deeſſe videtur vox, teſtes, & illud, iudicibus, vel abundat, vel certè poſt verbum ferentibus reponendum; vt ſit: Quæ iudicia alijs teſtes audientibus, alijs ſententiam ferentibus iudicibus, ſingulis diebus erant perfecta, &c. Citati deinde teſtes (inquit Pædianus loco ſuprà citato) ſecundùm legem, quæ vt ſuprà diximus, iubebat vt prius quàm cauſa ageretur, teſtes per triduum audirētur, dicta eorum iudices obſignarent, quarta die adeſſe omnes in diem poſterum iuberentur, iudices protinus ſeſſum irent, tum ad dicendum accuſator duas horas, reus tres haberet, reuſque eodem illo die iudicaretur.

Qui ſe illi in otio ciuilis belli obtulerant] Videtur legendum: Quòd ſe illi initio ciuilis belli obtulerant, ſi ſua opera vti vellent, &c. nam voces, in bello, abundant. Cauſa igitur fuit, cur Cæſar condemnatos lege Pompeia reſtitui curarit, quòd ſcilicet eorum opera, & ſi vſus non ſit, perinde tamen æſtimabat, ac ſi vſus eſſet, quoniam ſui feciſſent poteſtatem. Sic enim legendum, non, ſuffeciſſent; itemque perinde, non, proinde. Cicero lib. XIII. epiſt. XLVII. ad Atticum: Erat in conſulatus petitione mihi pollicitus, ſiquid opus eſſet, quod ego perinde tuebar, ac ſi vſus eſſem, &c. Cæſar

autem eorum, quos reſtituit, opera, licet ipſe per ſe, vt dicit, vſus non ſit, per Curionem tamen in Sicilia vſus eſt. Cicero lib. x. epiſt. IV ad Atticum hæc à Curione audiſſe ſcribit: In primis nihil eſſe certius, quàm vt omnes, qui lege Pompeia condemnati ſunt, reſtituerentur, itaque ſe in Sicilia eorum opera vſurum, &c. Vſus eſt igitur, vt diximus per Curionem.

Statuerat enim hos prius] Prius hîc pro, potius poſitum videtur, vt apud Cornelium Balbum ep. XXVI. lib IX. ad Atticum, in qua eſt: Præſtabo Cæſarem prius tuæ dignitatis, quàm ſuæ vtilitatis rationem habiturum.

In præripiendo populi beneficio] Quidam legunt in præcipiendo, Liuiano adducti exemplo ex lib. VI. in quo eſt: Non præcipiam gratiam publici beneficij. Sed Cicero lib III. de offic. præripere Collegis & Tribunis popularem gratiam, dixit.

Eò legiones XII] Ita v. c. & rectè, licet quidam VII. reponant. Nam Appianus lib. II. de Bell. ciuil. habet XII. cùm ait: Ἦν δὲ ἐς τότε Καίσαρι μὲ δέκα τέλη πεζῶν, καὶ κελτῶν ἱππεῖς μύριοι.

Vt anguſtè XV. millia legionariorum militum, & D. equites tranſporare poſſent] Erratum videtur à librarijs, vt ſæpe fit, in notis numerum legionariorum militum indicantibus: id quod apparet vel ex eo maximè, quod ſequitur: Atque eæ ipſę copiæ hoc infrequentiores imponuntur, quòd multi Gallicis tot bellis defecerant, longumque iter ex Hiſpania magnum numerum deminuerat. Scribendum igitur: Vt anguſtè VII. legiones, & DC. equites tranſportare poſſent. Hanc ſcripturam confirmat Cæſar ipſe, qui paulo pòſt ſic ait: Pridie Non. Ianuar. naues ſoluit, impoſitis, vt ſuprà demonſtratum eſt, legionibus XVII. Item Appianus libro ſuprà citato, cùm inquit: εὐθὺς ἐπὶ τὴν θάλατταν ᾔει ἀπὸ τοῦ βήματος πέντε πεζῶν τέλη, καὶ ἱππέας λογάδας ἑξακοσίους, &c. καὶ δύο τελῶν ἐπελθόντων, ὧδε καὶ τάδε προσλαβὼν, ἀνήγετο χειμῶνος

μᾶνος ἐπὶ ὁλκάδων. Plutarchus verò in Cæſare, omiſſis duabus legionibus, quas ſuperueniſſe dicit Appianus, v. tantùm edit legiones, & DC. equites. Sic enim ait: ἱππεῖς ἔχων λογάδας ἑξακοσίους καὶ πέντε τάγματα.

Hoc vnum inopia nauium Cæſari ad conficiendū belli celeritatem defuit] Videndum an voces, inopia nauium, ſint adiectæ σχολιαστικῶς; nam alibi dixit: Equites curſum tenere, atque inſulam capere non potuerunt. Hoc vnum ad priſtinam fortunā Cæſari defuit.

Atque ex ipſæ copiæ hoc infrequentiores imponuntur] Vox, copiæ, videtur abundare, adiecta fortaſſe ab eo, qui vocem, legiones, in legionarios milites mutauit. Has verò copias dicit VII. illas legiones, quas deminutas attritasque numero ob eas cauſas, quas memorat infrà, infrequentiores impoſuiſſe ait. Idque verum eſſe vel ex eo intelligitur, quòd ad has VII. legiones adiunctis alijs IV. ab Antonio poſtea adductis, nihilominus in acie Pharſalica XXII. tātùm hominum millia habuit, vt infrà Cæſar ipſe ſcribit.

Pompeius anni ſpatium] v.c. & Faernus, annuum ſpatium. Pro eo verò quod in vulgatis eſt (Quòd vacuum à bello, atque ab hoſte otioſum fuerat) libentius legerem: Quòd vacuus & otioſus, &c. vt non ad tempus, ſed ad ipſum Pompeium referatur.

Regibusque omnibus & dynaſtis] Ita v. c. pro eo, quod alij reponunt, regionibusque omnibus. Cicero Philipp. lib. XI. itemque ſi cæteri reges, tetrarchæ, dynaſtæ feciſſent.

Societates earum prouinciarum] Societates deſignat vectigalium, quas Publicani contrahebant, de quibus ita Tacitus lib. XIII. Eodem anno crebris populi flagitationibus, immodeſtiam publicanorum arguentis, dubitauit Nero an cūcta vectigalia omitti iuberet; idque pulcherrimum donum generi mortalium daret. Sed impetum eius, multum priùs laudata magnitudine animi, attinuere Senatores, diſſolutionem

imperij docendo, ſi fructus, quibus Reſp. ſuſtineretur, diminuerentur: Quippe ſublatis portorijs ſequi (ita enim legendum, non ſequens) vt tributorum abolitio expoſtularetur: pleraſque vectigalium ſocietates (ſic enim legimus, non, neceſſitates, vt quidam repoſuerunt) à Cõſulibus & Tribunis pl. conſtitutas acri etiam tum populi Ro. libertate (ita enim huius loci poſtrema verba ſunt ſcribenda.) Societates autem dicũtur etiam corpora ipſa, & collegia, quibus qui præerant, vocantur Magiſtri Societatum.

Vnam ex Sicilia veteranam] Videndum an ex Cilicia ſit ſcribendum, quòd infrà Cilicienſis hæc ipſa legio appelletur his verbis: Cilicienſis legio coniuncta cum cohortibus Hiſpanis, quas tranſductas ab Afranio docuimus, in dextro cornu erat collocata. Eandem deſignat, vt videtur, Lucanus lib. VII. cùm ait:

At medij robur belli fortiſſima denſant
Agmina, quæ Cilicum terris deducta tenebat
Scipio, &c. Et fortaſſe hac ipſa legione Cicero ſuperiore anno, cùm proconſulari poteſtate Ciliciam obtineret, vſus eſt. Quo fit vt ex Cilicia magis, quàm ex Sicilia legendum putem; quamuis ſciam M. Catonem ex Sicilia legionem vnam adduxiſſe.

Quam factam ex duabus Gemellam appellabat] Gemellæ legionis nomen freqũens eſt in veteribus lapidum monumentis, atque eius appellationis rationem hanc affert Dio lib. LVIII. quòd ex reliquijs plurium legionum eſſet compacta. Dionis verba ſunt hæc: Τὰ δὲ καὶ ἑτέροις τισὶν ὑπό τε αὐτοῦ ἐκείνου, καὶ ὑπ' ἄλλων αὐτοκρατόρων ἀνεμίχθη, ἀφ' οὗπερ καὶ Δίδυμα ὠνομασμένα νενόμισται.

Quas Lentulus Cos. ſcribendas curauerat] Videtur legendum: Quas Lentulus conſcribendas curauerat, vel, ſcribendas. Nam de Lentulo ita infrà habetur: L. Lentulo, qui ſuperiore anno Conſul fuerat, &c. Igitur Conſul tunc non erat.

His Antonianos milites admiſcuerat] Apparet tum ex hoc

ex hocloco,tum ex alijs,quos infrà notabimus, ſuperiorem librum mutilum eſſe, & mancum multis partibus,quæ ſuppleri aliquomodo poterūt,tum ex Dione & Appiano,tum ex Oroſio,apud quem lib. VI. cap. XV.ita habentur hæc, quæ de Antonianis militibus deſiderantur: At verò Dolabella partium Cæſaris, in Illurico per Octauium & Libonem victus,copijsq́. exutus,ad Antonium fugit. Baſilus & Salluſtius diuidentes ſingulas legiones,quibus præerant,ſimiliter & Antonius, Hortentius quoque ab intimo mari cum claſſe concurrens, omnes pariter aduerſus Octauium & Libonem profecti,& victi ſunt. Antonius cùm ſe Octauio cum XV. cohortibus dediſſet, omnes ad Pompeium à Libone deducti ſunt.

Cottus ex Thracia] V.C. Cotys,ex quo factum eſt Cotus antiqua ſcriptura, vt Sulla,& Murrha, deinde corruptè Cottus, vnde mendosè eſt apud Ciceronem in Piſoniana,regi Cotto vendidiſti, & infrà apud Cæſarem,regis Cotti.Dioni & alijs eſt,Κότυς.

Ex quibus DC.Gallos Deiotarus adduxerat,D.Ariobarzanes ex Cappadocia]Dio lib.XLI. Δηιόταρον Γαλάτην,& Ἀριοβαρζάνην τῆς Καππαδοκίας βασιλέα,partiū Pompeianarum fuiſſe dicit. Hic autem Ariobarzanes à Cicerone lib.XV.ep.II. dicitur Euſebes & Philoromæus, vel, vt eſt in argenteo Græco nomiſmate, EYCEBHC ΦΙΛΟΡΩΜΑΙΟC.

Et Saſalem filium miſerat]Lucanus lib.V.

Tunc Sadalem,fortemq́; Cotyn,fidumq́; per arma
Deiotarum,& gelidæ dominum Raſcipolin oræ
Collaudant,&c. Dio lib.XLI.habet Σάδαλον,cùm ait: Λογγῖνος μὲν ἐνταῦθα ὑπό τε τοῦ Σκυτίωνος καὶ ὑπὸ Σαδάλου θρακὸς ἰσχυρῶς ἐσφάλη.Et paulo pòſt itidem, Σαδάλου θρακός.

DCCC.quos ex ſeruis ſuis,paſtorumq́ue ſuorum coegerat] Ita V.C.Sed videtur legendum: DCCCC.quos ex ſeruis paſtoribusq́.ſuis coegerat,nam ſuprà lib.I.dixit:

ſeruos paſtores armant, atque his equos attribuit. Ex ijs circiter ccc. (vel vt hîc) dccc. equites confecit.

Ex Gallogræcia dederant] Pro, dederant, &, Tarcondatius, v.c. habet, tantundem, & Tarcondarius, pro quo, Dio, Tarcondimotus, & item Cicero lib. xv. ep. i. cùm ait: In finibus Licaoniæ, & Cappadociæ mihi litteræ redditæ ſunt à Tarcondimoto, qui fideliſſimus ſocius, trans Taurum, amiciſſimusque populi Ro. exiſtimatur. & pòſt ſcribendum ex v. c. à Commageno Antiocho; nam ſic habent Græci ſcriptores, & Dio lib. xxxv. Τόν τε τῆς Κομμαγηνῆς βασιλέα Ἀντίοχον.

Huc Bardanos] v.c. Huc Dardanos, & ita omnino legendum; nam Dardani populi ſuprà Macedonas & Illyrios, quos ſtatim Cæſar edit, ponuntur à Geographis.

Omni in ora maritima] Particula, in, abeſt à v. c. & certè abundat. Paulo pòſt v.c. habet, D. Lælius. Quod autem dicit C. Caſſium Syriacis nauibus præfuiſſe, id veriſſimum eſt. nam in argenteis eius denarijs hæc præfectura acroſtirij ſigno indicatur, addito etiam nomine M. Seruilij eius legati, cùm in altera parte ſit, C. CASSI. IMP. in altera, M. SERVILI. LEG. Verq. autem inter Cęſaris poſtea percuſſores numeratus eſt & in denarijs M. BRVTI. IMP. alter LONGVS, alter CASCA, notis cognominibus, deſcribuntur.

Rhodijs C. Marcellus cum C. Pomponio] Scribendum C. Coponio, vt aliàs diximus in Familijs Romanis, nam C. hic Coponius Prætor fuit anno DCCIII. & eum deſignat Pompeius Procos. in epiſtola ad M. Marcellum, & L. Lentulum Conſules lib. VIII. ad Atticum, cùm ait: Ego ad P. Lupum, & C. Coponium Prætores miſi, vt ſe nobis coniungerent. item Cicero lib. I. de Diuinatione cùm ſcribit, C. Coponium ad ſe veniſſe Dyrrhachio, cum Prętorio imperio claſſi Rhodianæ præeſſet. Malè autem Q. infrà prænominatur à Cæſare, cùm ait: Claſſi Rhodia Q. Coponium præfuiſſe.

fuiſſe. C. enim COPONIVS PR. Ex S. C. in eius denario dicitur, in quo, quòd Tibure oriundus eſſet, Herculis inſignia expreſſa ſunt. Appianus in Parthico Κοπώνιον ἄρχοντα nominat, & item Velleius lib. II. Coponium virum Prætorium.

Scribonius Libo] Ad hunc pertinent, vt opinor, argentei denarij cum inſcriptione C. SCRIBONIVS LIBO, in quibus Libonis puteal expreſſum eſt, de quo Horatius ——— *Puteálque Libonis*

Mandabo ſiccis, &c. Videndus Feſtus Pompeius.

Toti tamẽ officio maritimo M. Bibulus præpoſitus] Appianus lib. II Νῆες δὲ μακραὶ μὲν ἦσαν τῷ Πομπηΐῳ ἐντελεῖς τοῖς πληρώμασιν ἑξακόσιαι, πολὺ δὲ ὁλκάδων καὶ σκευοφόρων ἄλλο πλῆθος, ναύαρχοί τε πολλοὶ κατὰ μέρη, καὶ ἐπ' αὐτοῖς Μάρκος Βίβυλος. Sed in vulgatis libris corruptè habetur, Μάρκος Βουβίλιος.

Poſtridie terram attingit Græcorum] v. c. habet minus corruptè, Germaniorum, pro eo quod Victorius repoſuit ex Dione & Appiano, Cerauniorum. Sed videtur hic locus ita interpungendus: Poſtero die terram attigit (Ita enim eſt in v. c. & lib. v. dixit: Prima luce terram attigit) Cerauniorum, ſaxa inter & alia loca periculoſa quietam nactus ſtationem. Sic planè dixit lib. VI. de Bello Gall. In ſegetes miſit, quas inter & caſtra vnus omnino collis intererat.

Erat Orici Lucretius Hiſpillo] Veteres libri variant in hoc cognomine; Alij enim habent Viſpullo, ſiue, Biſpullio, vt eſt in Pandectis quoque Florentinis, & Lexico Latinogræco, quod Viſpulliones interpretatur νεκροθάπτας. Alij, Viſpillo, ſiue Veſpillo, quod rectius eſt; nam in argenteis denarijs dicunt extare Q. LVCRETIVS. Q. F. VESPILLO. Qui vt videtur, filius fuit eius Lucretij, quem Cicero in Bruto, vt acutum, & iuriſperitum laudat. Veſpillo etiã habetur in lib. de viris illuſtribus, in quo eſt: Ti: Gracchi corpus Lucretij Ædilis manu in Tiberim miſſum eſt; vnde ille Veſpillo dict⁹.

Minucius Rufus] Hunc opinor eſſe, qui in argenteis denarijs dicitur, Q. MINVCIVS. RVFVS.

Sed neque ij ſibi confiſi ex portu prodire ſunt auſi. Cùm Cæſar omnino XII. naues longas præſidio duxiſſet, in quibus erat & ipſe: neque Bibulus, &c.] In codice, qui eſt apud me vetuſtiſſimus, ita huius loci poſtrema pars habetur: In quibus erant conſtructæ illi, &c. corruptè ſine dubio, ſed ita, vt ex eius ſcripturæ veſtigijs vera lectio elici poſſit, quam putamus hanc eſſe: (cùm Cæſar omnino XII. naues longas præſidio duxiſſet, in quibus erant conſtratæ quattuor) parentheſi appoſita à dictione, cum, ad, quattuor. ex notis enim IIII. quæ quattuor ſignificant, fluxit vox, illi, quam tamen vt mendoſam aſteriſco notauit libri mei Corrector, adiecta ad marginem dictione, quattuor. Conſtratas autem naues dixit Cæſar, quas ſuprà, καταφράκτους à Græcis dici indicauimus, quaſq. Cæſar ipſe alibi tectas appellauit. Conſtratas quidem infrà his verbis: Atque omnes naues incendit XXXV. in quibus erant viginti conſtratæ. Tectas verò ſuprà lib. I. de Bell. ciuil. Maſſilienſes, inquit, vſi L. Domitij conſilio, naues longas expediunt numero XVII. quarum erant XI. tectæ.

Fuſius Calenus] v. c. Fufius Kalenus. & ita ſcribendum eſſe ſuprà ex antiquis denarijs admonuimus. Paulo pòſt cùm in eodem v. c. ſit: In eas indiligentiæ ſuæ, ac doloris iracundia erupit, &c. Videndum an legi poſſit: In eas indiligentiæ ſuæ dolor ac iracundiæ erupit. Nam infrà de Bibulo dixit: Cuſtodijsque diligentius diſpoſitis, Item: Prodit Libo, atque excuſat Bibulum, quòd is iracundia ſumma erat. & paulo pòſt: Ne res maximæ ſpei, maximæque vtilitatis eius iracundia impedirentur. Liuius autem lib. VI. videtur ſimili modo dixiſſe: Victæ plebis dolor erupit. Faernus legebat, iracundiam.

A Salonis] Ita v. c. Salonæ. item Dioni, & Ptolemæo, & Lucano lib. v.

Qua maris Adriaci longas facit vnda Salonas.

Hirtius tamen lib. IV. de Bell. Alexan. Plinius, & Mela, itemque Vetus inſcriptio habet, Salona: Stephanus vtrunque nomen ponit, cùm ait: Σαλῶνα πόλις ἰλλυρίδος, εἰσὶ καὶ Σαλῶναι πόλις δελματίας.

Neque ſubſidium expectans, ſi in Cæſaris complexum veniret. Sed poſt diſceſſum Liburnarum, &c.] Cùm in v.c. pro, complexum, ſit, conſpectum, & venire poſſet, pro veniret, videndum an ita legi debeat: Ne quod ſubſidium expectabat Cæſar, inconſpectum venire poſſet, &c. Vt inconſpectum poſitum ſit pro, non conſpectum, vt ſuprà inuiſum dixit pro, non viſum, cùm ait: Communi enim fit vitio naturæ, vt inuiſis, latitantibus, atque incognitis rebus magis confidamus, atque exterreamur. Bibulus enim cùm ex captiuis cognouiſſet Cæſarem ſubſidia expectare, omnibus viribus nitebatur, ne aliquod ſubſidium ſe inſcio venire poſſet. Itaque cùm dictio ſed, ex poſtremis litteris verbi poſſet, facta videatur, inducenda omnino, & alio principio legendum. Poſt diſceſſum Liburnarum, &c. Sed hic quoque locus pendet ex ijs, quæ in libro II. diximus deſiderari, in quibus erat, Scriboniũ Libonem (quem cùm M. Octauio Liburnicæ atque Achaicæ claſſi præfuiſſe paulo ſuprà dixit) Liburnis nauibus impoſitos milites xv. cohortium, quos per deditionem Antonij cepiſſet, ad Pompeium duxiſſe, poſt quarum diſceſſum, M. Octauium cum reliquis Liburnis nauibus Salonas veniſſe. Dio lib. XLI. Ἐν ᾧ δὲ δὴ ταῦτα ἔν τε τῇ Ῥώμῃ καὶ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ ἐγίγνετο, Μάρκος μὲν Ὀκταούιος, καὶ Λούκιος Σκριβώνιος Λίβων, Πούπλιον Κορνήλιον Δολαβέλλαν τά τε τοῦ Καίσαρος πράττοντα, καὶ ἐν τῇ Δαλματίᾳ ὄντα, ἐξήλασαν αὐτῆς, τῷ τοῦ Πομπηίου ναυτικῷ χρώμενοι. καὶ μετὰ τοῦτο Γάϊον Ἀντώνιον ἐπαμύναι οἱ ἐθελήσαντα, ἔς γε νησίδιόν τι κατέκλεισαν. Κἀνταῦθα πρός τε τῶν ἐπιχωρίων ἐγκαταλειφθέντα, καὶ λιμῷ πιεσθέντα, πανσυδὶ πλὴν ὀλίγων εἷλον. Appianus libro II. Καὶ τῶν αὐτῶν ἡμερῶν Ἀντώνιός τε περὶ τὴν

Ἰλλυρίδα ἡσσᾶτο ὑπὸ Ὀκταουΐου Δολοβέλλα, Πομπηΐῳ στρατηγοῦντος.

Ibique concitatis Dalmatis]v. c Delmatis,& ita antiqui lapides,& Faſti Capitolini,in quibus eſt Delmaticus,non, Dalmaticus. Velius item Longus ex auctoritate Varronis ita præcipit ſcribendum,cùm ait: Placet etiam vt Delmatiam, non Dalmatiam pronuntiemus, quoniam à Delminio maxima ciuitate tractum nomen exiſtimetur.

Hiſſam] Infrà eſt, Iſſam, & ita Polybius, Mela, & Ptolemæus,itemque Strabo,in cuius epitoma eſt, Iaſſa.Plinio etiam Iſſæi.Paulo pòſt in v.c.eſt: Neque denuntiationibus periculi,&c. ſed magis placet,denuntiatione,vt in vulgatis.

Opidum & loci natura, & colle munitum] Quidam legũt, & manu munitum, pro,& colle munitum, quòd ita Cæſar alibi dixerit. Sed lib I de Maſſilia dixit: Pars ea,quæ ad arcem pertinet,loci natura, & valle altiſſima munita.

Sed celeriter ciues Romani] Videndum an legi poſſit: Eò celeriter ciues Romani. Paulo pòſt in v.c. habetur: his ſeſe munierunt.

Præfectis omnium mulierum crinibus] Vitruuius lib.x. cap.xvI. Nam quæ fiunt in capitibus foramina, per quorum ſpatia contẽduntur,capillo maximè muliebri,vel neruo,funes, &c. Sed Cteſibius in libro de machinis bellicis de hac ex capillo muliebri funium, quos Græci τόνους appellant,conficiendorũ ratione latius ſcribit his verbis: ὁ δὲ ἐν τοῖς ἀγκῶσι τόνος, καὶ ἐκ τριχῶν γίνεται γυναικείων, αὗται γὰρ λεπταί τε οὖσαι, καὶ μακραί, καὶ πολλῷ ἐλαίῳ τεατρεῖσαι, ὅταν πλακῶσι, εὐτονίαν πολλὴν λαμβάνουσι, ὥστε μὴ ἀπάδειν τῆς διὰ τῶν νεύρων ἰσχύος.

Maximè re frumentaria laborabant] v. c. à re frumentaria.& ita dixit lib.vII.dè Bello Gallico: Ne à re, inquit, frumentaria duris ſubuectionibus laboraret. Paulo pòſt in eodem v.c.eſt: Quare miſſis ad Cæſarem

rem legatis. Item: Negligentiores Octauianos feciſſet,&c. non,effeciſſet.

Nacti occaſionem meridiani temporis diſceſſu eorum pueris mulieribuſque, &c.] Videndum an legi debeat: Nacti occaſionem,meridiano tempore diſceſſus eorum: Pueris,&c. nam ſuprà lib. I dixit: Interiectis aliquot diebus,noſtris languentibus, atque animo remiſſis,ſubito meridiano tempore cùm alius diſceſſiſſet,alius ex diutino labore in ipſis operibus quieti ſe dediſſet. In v.c.eſt: Pueris, mulieribuſque in muro depoſitis. & pòſt: Tantis detrimentis acceptis, &c. non,receptis.

Demonſtratum eſt L. Vibullium Rufum Pompeij Præfectum] v.c. habet, Demonſtrauimus L.Vibullium,&c. Ex hoc autem loco intelligimus alterum ex Pompeij Præfectis, quos Cæſar à ſe captos dimiſit, fuiſſe L.hunc Vibullium Rufum,quem hactenus non nominauit,cùm alterum Cn.Magium,ſuprà nominatim appellauerit lib. I. & in epiſtola ad Q. Oppium ſcripſerit ſe duos Præfectos Fabrûm Cn. Pompei deprehendiſſe,amboſque miſſos feciſſe.Cùm autem infrà dicat cognouiſſe Cæſarem miſſum in Hiſpaniam à Pompeio Vibullium Rufum, quem ipſe Corfinij captum dimiſerat,confirmare videtur id,quod hîc dicit, iterum in Hiſpania captum dimiſiſſe.

Illum ab Italia expulſum] v.c.non habet particulam,ab.& poſt habet, Afraniani exercitus, non,Africani, vt ad Afranij milites referatur, qui ſe Cæſari, Afranio ſuperato,dederant: ſed quàm rectè, aliorum ſit iudicium,mihi certè ea lectio non probatur.

Se morte Curionis, &c. militumque deditione ad Corcyram]Hæc habebantur,vt diximus,lib. II. nunc autem deſiderantur.Suppleri autem poſſunt ex Dione, Appiano,& alijs. Itemque ex Suetonio in Cæſare cap. XXXVI.in quo eſt: Omnibus ciuilibus bellis nullam cladem niſi per legatos ſuos paſſus eſt:quorum C. Curio in

rio in Africa perijt, C. Antonius in Illurico in aduerſariorum deuenit poteſtatem; P. Dolabella claſſem in eodem Illurico; Cn. Domitius Caluinus in Ponto exercitum amiſerunt. De morte quidem Curionis ad ea quæ ſuprà protulimus ex Dione addi poſſunt & hæc ex Appiani lib. II. *Κουρίων δὲ φιλοκινδύνως μαχόμενος, σὺν ἅπασι τοῖς παροῦσιν ἔπεσε, ὡς ἐπὶ τῷ Πολλίωνι μηδένα ἄλλον ἐπανελθεῖν εἰς Ἰτύκην. τοιοῦτον μὲν δὴ τὸ τέλος τῆς ἀμφὶ τὸν Βαγράδαν ποταμὸν μάχης ἐγένετο, καὶ ἡ κεφαλὴ Κουρίωνος ἀποτμηθεῖσα, ἐς Ἰόβαν ἐφέρετο.* De Antonij verò deditione ad Corcyram Nigram (quæ à Ptolemæo dicitur *Κόρκυρα μέλαινα* Illurico litori oppoſita) præter ea quæ ex Appiano & Dione, itemque Oroſio attulimus, ita Lucanus lib. IV.

Clauditur extrema reſidens Antonius ora,
Cautus ab incurſu belli, ſi ſola recedat
Expugnat quæ tuta fames.

Iam ipſis incommodis ſuis] v. c. habet, ipſi, non, ipſis. & poſt Faernus legebat: Interea expedire, & ipſis placere oportere, &c. Sed videndum an rectius ſit: Interea & Pomp. & ipſi placere oportere, &c. nam Cæſar cùm de ſe loquitur, voce, ipſe, vti ſolet, vt ſuprà libro I. Mittit ad Libonem in primis, vt ipſe cum Pompeio colloqueretur. Hic autem cum Pomp. ſcriptum eſſet, Reip. ab aliquo videtur factum, qui exiſtimarit ex ea lectione aptiorem ſenſum elici poſſe. Paulo pòſt in v. c. eſt: depoſitis armis, &c. ſine copula, que.

Vibullius his expoſitis Corcyræ] Alij legunt Vibullius his expoſitis à Cæſare. Sed v. c. meus retinet vulgatam lectionem, Corcyræ; vt fortaſſe legendum ſit: Is expoſitus Corcyræ; nam nomen Vibullius videtur adiectum. & paulo pòſt, verbum inciperet, itemque illud, antè, mihi ſuſpecta ſunt, vt fortaſſe totus hic locus ita ſit legendus: Is expoſitus Corcyræ, non minus neceſſarium eſſe exiſtimauit, de repentino aduentu Cæſaris Pompeium fieri certiorem, vti ad id conſilium

lium capere poſſet, quàm de mandatis agi.

L.Torquatus] Opinor deſignari L.Torquatú eum, qui III.vir monetæ cudendæ, torque & alijs eius familiæ monumentis argenteos denarios cum inſcriptione L. TORQVAT. Ex. S.C. ſignauit.

Cùm Græcos murum aſcendere, atque arma capere iuberet, illi autem contra Imperium Populi Ro. pugnaturos ſe negarēt. Oppidani autem etiam ſua ſponte Cæſarem recipere conarentur] Ita legitur hic locus in v.c. Imperium autem pro ipſo Imperatore & magiſtratu poſitum videtur; erat enim Cæſar tunc Conſul. Sic infrà: Erat plena litterarum, & imperiorum prouincia. Paulo pòſt pro, dedit, vt eſt in vulgatis, v.c. habet, edidit.

L.Straberius] v.c. & antiqui lapides, L.Staberius. Horatius lib. II. Satyra III. illo verſu:

Hæredes Staberi ſummam incidere ſepulcro.

Item Appianus lib. II. proximè ad rectam ſcripturam habet σαμέειος, cùm ait: Ἀπὸ δὲ τῆς ὠρίκου Καῖσαρ Ἀπολλωνίας ἠπείγετο, καὶ τῶν Ἀπολλωνιατῶν αὐτὸν δεχομένων, σαμέειος ὁ φρούραρχος ἐξέλιπε τὴν πόλιν.

Quorum cognita voluntate clam profugit Apolloniates ad Cæſarem, &c.] In v.c. ita legitur hic locus: Quorum cognita voluntate clam profugit Staberius Apollonia. Illi ad Cæſarem, &c.

Hos ſequuntur Bellidenſes Amatini] Legendum, Bullidenſes & Amantiani, ex loco inferiore, in quo eſt: Qui commeatus Bullide, atque Amantia importari in oppidum prohibebat. Item ex Plinio, qui lib. IV. cap. X. ſic habet: & Liberi Amantiani, atque Oreſtæ, coloniæ Bullidenſis, & Dienſis. Ptolemæus etiam & Stephanus, Βυλλὶς, Ἀμαντία.

Quæ imperaret, ſe facturos pollicerentur] Ita v.c. vt ſuprà: Contra imperium Populi Ro. pugnaturos ſe negarent. In vulgatis verò vtrobiq. deeſt dictio, ſe.

Tantusque terror incidit eius exercitui] Ita v.c. Videndum

dendum autem an pro, incidit, rectius ſit, inceſſit. Sic enim Cæſar dixit infrà: Tantusque eo facto timor inceſſit. Item: Magnúſque inceſſerat timor ſagittarũ, &c. & ſuprà lib. I. In caſtris Curionis magnus omnibus inceſſit timor. & alibi.

Cæſar profecto occupato itinere] A. Statius Luſitanus legebat: Cæſar profectus occupato itinere, ex loco ſimili apud Cæſarem. Alij, præoccupato itinere. Sed cùm in v. c. apud me ſit, Cæſar præfecto occupato itinere, videndum an legi debeat, Cæſar præcepto itinere, vt verbum, occupato, gloſſema ſit verbi, præcepto, quo vſus eſt Liuius, cùm ait: Nox, diéique inſequentis pars ad præcipiendum iter Philippo data eſt. Confirmat hanc lectionem Lucanus, vſus & ipſe verbo præcepit, lib. VI. cùm inquit de Cæſare.

Signa mouet, tectuſq; via dumoſa per arua.
Dyrrachio praceps rapiendas tendit ad arces.
Hoc iter æquoreo pracepit limite Magnus.

Vt vigilijs caſtelliſq. benemeritæ ciuitates tutæ eſſent præſidio] Faernus ex v.c. legebat eſſe, pro, eſſent; delebat item verbum, tutæ, ex coniectura; &, ciuitates, mutabat in, ciuitatem. Nos lectionem veterum librorum retinemus, in quibus eſt, eſſe, non eſſent, & tutæ itidem delemus, ſed, vigilijs, mutamus in, vicis; &, ciuitates, parua mutatione, in, ciuitatis, totúmque locum ita legendum exiſtimamus: vt vicis caſtelliſque benemeritæ ciuitatis eſſet præſidio. Nam quòd Apolloniatæ Cæſarem recepiſſent in vrbem, & commeatu opibuſque eum adiuuiſſent, timebat Cæſar, ne ob id Pompeiani vicos eorum caſtelláque incenderent, agróſque depopularentur; itaque vt benemeritæ ciuitatis vicis caſtelliſque præſidio eſſet, in eorum finibus ad flumen Apſum caſtra poſuerat. Sic infrà locutus eſt, cùm ait: Non ſolùm vrbibus, ſed penè vicis, caſtelliſq; ſingulis. Et Salluſtius apud Nonium, vicos caſtellóſque incendere dixit. In v. c. pro, ponit, ſcriptum

ſcriptum eſt, ſupponit. & pro, in naues poſitis, habet, in naues impoſitus.

Quantum nauium facultatem habebat] Faernus legebat, quam tum nauium facultatem habebat, &c. ſed vulgata lectio retineri poteſt, vt ſit, pro, copia nauium Antonium milites impoſuiſſe. Nam quòd non omnes qui Brundiſij erãt, fuerint in naues impoſiti, apparet ex eo, quod Kalenus expoſitis copijs, naues Brundiſium remiſerit ad reliquas tranſducẽdas. Quantum autem nauium dictum videtur, vt ſuprà, Tantum nauium reperit. Quidam legunt: Quùm primum nauigandi facultatem habuit; vt ſit ſenſus, Kalenum impoſitis in naues militibus, idoneum ventum ad tranſducẽdas copias expectare, vt eum nactus, ſtatim è portu ſolueret. Sic infrà: Cæſar ad ſuos ſcripſit, vt nacti idoneum ventum, ne occaſionem nauigandi dimitteret.

Magno caſu] v.c. Magnóq caſu Sic ſuprà Nam ſicut magno accidit caſu. Paulo pòſt. in v.c. eſt, Atque vno etiam tempore accidit.

Cum M. Acilio, & Statio Murco legatis] Opinor legendum, cum M. Acilio, quòd eo tantum prænomine Acilia familia vtatur, licet in argẽteo quodam denario ſit M. ACILIVS M. F ſed haud ſcio, an fabrili errato. Statius autem MVRCVS IMP. in argenteo item denario deſcriptus eſt, de quo diximus in noſtris familijs.

Huc addunt] Quidam legunt, adſuunt, pro, addunt, quod non placet; nam Cæſar ſic alibi loquutus eſt, & ſuprà lib. 1. cùm ait: Addunt ipſi, & affingunt rumores. Item: Huc pauca ad ſpem largitionis addit. Et paulo pòſt: Huc addit pauca de cauſa, & de copijs ſuis.

Et perfecturum aliquid de Bibuli mandatis exiſtimabatur] Cùm in v.c. ſit, & profectum aliquid, &c. videndum an legi debeat: Et perfectum aliquid de Vibulli mandatis exiſtimabatur. Habetur enim ſuprà, Cæſarem vbi primùm terram attigit Vibullium

lium cum mandatis de pace miſiſſe, à quo exiſtimabatur aliquid de illis mandatis eſſe perfectum, idque Bibulum ac Libonem deferre veriſimile erat. Vibulli autem nomen in, Bibuli, facilè mutauit librarius ex antiqua conſuetudine ponendi V, pro, B. & rurſus B, pro, V.

Cæſar eo tempore cum legione vna profectus ad recipiendas vlteriores ciuitates, & rem frumentariam expediendam, qua anguſtè vtebatur, erat ad Buthrotum oppidum Corcyræ] Ita hic locus legitur, & interpungitur in v. c. meo, & rectè, vt videtur, niſi quòd verbum, opidum, non ita placet, vt illud, oppoſitum, quod eſt in vulgatis.

Vt componerentur, atque ab armis diſcederetur] v.c. habet, vt componeretur. Atque eodem modo de eadem re locutus eſt Cicero in oratione pro Sex. Roſcio, cùm ait: Sciunt ij, qui me norunt, me pro illa tenui infirmaque parte, poſteaquam id quod maximè volui fieri non potuit, vt componeretur, id maximè defendiſſe, vt ij vincerent, qui vicerunt.

Quòd de concilij ſententia ſummam belli, rerumque omnium Pompeio permiſerint] Lucanus ita de hac re lib. v. cecinit.

Vos quorum finem non eſt ſenſura poteſtas,
Conſulite in medium patres, Magnúmque iubete
Eſſe ducem. Læto nomen clamore Senatus
Excipit, & Magno fatum patriaq́; ſuúmque
Impoſuit, &c.

Atque illum reliqua perfecturum] v.c. habet, per ſe acturum. & paulo pòſt: Neque tum reſpondendum Cæſar exiſtimauit. Item, prodantur, quod fortaſſe rectius eſt quàm, prodatur. & infrà v.c. habet: Neque hanc rem illis eſſe impedimenti loco.

Quæ vbi Cæſar intellexit] Ita v.c. ſed alij libri habent: Quem vbi Cæſar cognouit, &c. vt ad Libonem referatur. Fortaſſe autem rectius eſſet: Quod vbi Cæ-

ſar cognouit,&c. Nam ſic ſuprà lib. III. de Bell. Gall. dixit: Quod vbi Craſſus animaduertit, ſuas copias propter exiguitatem non facilè diduci, non cunctandum exiſtimauit, quin pugna decertaret, &c. & infrà hoc ipſo libro: Quod vbi hoſtes viderunt, &c.

Ad neminem vnum] Simili modo dixit Cicero: Nemo de nobis vnus excellat. & Auctor ad Herennium: Nemo vnus potuit debere, vt legibus interrogari non poſſit. Liuius lib. XXXVIII. Alij neminem vnum ciuem tantùm eminere. & Appuleius Apol. II. Qui vnum neminem in terris viliorem ſe, aut improbiorem, aut inquinatiorem reliquit.

Vbi primùm rurſus adhibito Libone, & L. Luceio, & Theophane, quibuſque communicare] Ita habet v.c. meus. Sed illud, rurſus, videtur abundare, nam vbi primùm cum Theophane & alijs Vibullius de mandatis Cæſaris agere cœperit, hactenus dictum non eſt.

Eum ingreſſum in ſermonem] v.c. meus. Quem ingreſſum in ſermonem. & ita Cicero locutus eſt lib. XV. epiſt. XI. ad Atticum, cùm ait: In quam orationem cùm eſſem ingreſſus, Caſſius interuenit. Nec tamen reijcimus vulgatam lectionem; nam Cæſar lib. I. dixit: Marcellus, ingreſſus in eam orationem.

Cuius rei opinio tolli non poterit, cùm in Italiam, ex qua profectus ſum, reductus exiſtimabor. Bello perfecto, ab his Cæſar hęc facta cognouit, &c.] Ita hic locus legitur, & interpungitur in v.c. qui apud me eſt. Infra eodem modo loquitur, cùm ait: Vt poſtea confecto bello reperiebamus. Item: Vt poſtea bello confecto cognitum eſt, &c. facta, autem pro, dicta, vt rurſus facto, pro dicto, Cæſar ſæpe poſuit.

Vnum flumen tantum intererat Apſus] Vel, Apſus, vel, tantum, abundare videtur. Suprà lib. I. ſic locutus eſt, cùm ait: Atque vna valle non magna interiecta. Item: Quos inter & caſtra vnus omnino collis intererat. Paulo pòſt in v.c. eſt: De pace legatos duos mitte-

re. Et pro, exponere poſſent, videtur legendū, exponere poſſe. Item: Qua ex frequentia T. Labienus prodit, &: Niſi Cæſaris capite delato, pax eſſe non poteſt.

M. Cælius Rufus Prætor cauſa debitorum ſuſcepta] Dio lib. XLII. copioſius narrat hæc, quæ de M. Cælij Prætura, itemque de cauſa debitorum ab eo ſuſcepta, Cæſar ſcribit. Sed corruptè Dio Cæcilium, vt lib. XLI. appellat, ait enim: ὁ δὲ δὴ Καικίλιος ὁ Μάρκος καὶ ἀπώλετο, τολμήσας τὰ περὶ τῶν δανεισμάτων ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ὁρισθέντα, καθάπερ ὑπηγμένου τε αὐτοῦ, καὶ ἐφθαρμένου, λῦσαι. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν Ῥώμην, καὶ τὴν Καμπανίαν ἐκταράξας. οὗτος γὰρ ἀντέπραξε πρῶτος τοῖς τοῦ Καίσαρος, δι᾽ ἃ καὶ στρατηγὸς ἀπεδείχθη. ὀργισθεὶς δὲ ὅτι τε μὴ ἠστυνόμησε, καὶ ὅτι καὶ ὁ Τρεβώνιος ὁ συνάρχων αὐτοῦ οὐ κληρωτὸς, ὥσπερ εἴθιστο, ἀλλ᾽ αἱρετὸς ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐς τὴν ἀστυνομίαν προεκρίθη, ἠναντιοῦτο πρὸς πάντα τῷ συνάρχοντι, &c. emendandum igitur Κοίλιος pro Καικίλιος.

Quæ per arbitrium fierent] v. c. per arbitrum, non tamen improbamus, per arbitrium. Paulo pòſt legerem: Sed ab hoc profectus initio, &c. interpunctionis nota ad nomen, Cælius, appoſita.

Vnam, qua mercedes habitationum annuas conductoribus donauit: alteram nouarum tabularum] Ita v. c. pro, aliam. Quo modo locutus eſt Cæſar alibi, & libro I. de Bell. Gall. cùm ait: Gallia eſt omnis diuiſa in partes tres: Vnam incolunt Belgæ, aliam Aquitani. De legibus autem à Cælio latis ita Dio lib. eodem: Νόμον ἰδίᾳ ἐξέθηκε, προῖκά τε πᾶσιν οἰκεῖν διδοὺς, καὶ τὰ χρέα ἀποκόπτων. In vulgatis autem eſt mendoſè, χρύσεα ἀποκόπτων pro χρέα, &c. χρεῶν ἀποκοπὰς Græci dicunt, quas hîc Cæſar, tabulas nouas; & item Cicero loco ſuprà à nobis citato ex lib. II. de officijs, cùm ait: Tabulę nouæ quid habent argumenti, &c. Quod item Cæſar dicit, mercedes habitationum annuas conductoribus donauit, id ſic habet Dio, προῖκά τε πᾶσιν οἰκεῖν διδοὺς. Quod genus largitionis improbat Cicero lib. II. de officijs, cùm ait:

Habitent

Habitent gratis in alieno. Quid ita? vt cùm ego emerim, ædificauerim, tuear, impendam; tu me inuito, fruare meo. Quid eſt aliud alijs ſua eripere, alijs dare aliena?

De quibus rebus Seruilius Cos. ad Senatum retulit. Senatuſque Cælium ab Rep. remouendum cenſuit: hoc decreto, eum Cos. Senatu prohibuit, & concionari conantem, de roſtris deduxit] Dio lib. XLII. *Καὶ ὁ μὲν Σερουίλιος ἐκεῖνον τοῦ τε συνεδρίου εἶρξε, καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος καταβοῶντά τι κατέσπασε, τόν τε δίφρον αὐτοῦ συνέτριψε.* Putamus autem Cæſarem hoc decreto, non, hoc Senatus conſulto dixiſſe, propterea quòd auctoritas tantum Senatus de remouendo Cælio fuerit perſcripta, Senatusconſultum, impedientibus Tribunis non ſit factum, vt indicare videtur Dio his verbis: *Καὶ κυρωθέντος μὲν μηδενὸς, οἱ δήμαρχοι γὰρ ἐκώλυσαν, συγγραφέντος δὲ τοῦ δόξαντος*, &c.

Clam nuntijs ad Milonem miſſis] Hæc quoque apud Dionem eodem libro habentur. Scribit autem Aſconius in Miloniana, quo anno Milo Clodium occidit, Cælium tunc Tribunatum pl. gerentem, cauſam Milonis cuius ſtudioſiſſimus erat, omni adhibita opera tutatum eſſe. Eundem poſtea cum Curione & Antonio Tribb. pl. ad Cæſarem veniſſe, Quæſtorem factum, in Siciliam Curionem ſequutum eſſe tradit Cæſar lib. I. Curionem, inquit, ſecutus M. Rufus Quæſtor nauibus XII. quas præſidio onerarijs nauibus Curio ex Sicilia eduxerat, &c. Demum à Cæſare Dictatore Prætor creatus, quòd Prætura Vrbana Trebonio extra ſortem data eſſet, offenſus, & poſt Cæſaris in Macedoniam tranſitum, turbas ciens, abrogato magiſtratu occiſus eſt cum Milone. Dio lib. XLII. *Νῦν δὲ ἐκ τῆς Καμπανίας ἐκπεσόντος τοῦ Μίλωνος, καὶ φθαρέντος, ἔς τε τὴν Βρεττίαν ἦλθεν ὁ Καίλιος, ὡς ἐνταῦθά γέ τι συστήσων, καὶ ἐκεῖ πρὶν ποιῆσαι λόγον τι ἄξιον ἀπώλετο. συστραφέντες γὰρ οἱ τὰ τοῦ Καίσαρος πράττοντες, ἀπέκτειναν αὐτόν.* Liuius in epitoma li-

bro CXI. M. Cælius Rufus (ſic enim legendum diximus) non, Cæcilius) Prætor cùm ſeditiones in vrbe quàm maximas concitaret, nouarum tabularum ſpe plebe concitata: abrogato magiſtratu, pulſus vrbe, Miloni exuli, qui fugitiuorum exercitum contraxerat, ſe coniunxit. Vterque cùm bellum molirentur, interempti ſunt. Velleius Paterculus lib. II. M. Cęlius, vir eloquio, animoque Curioni ſimillimus, ſed in vtroque perfectior, nec minus ingenioſè nequam, cùm immodica quidem (vel vt nos legimus) ne à dijs quidem ſeruari poſſet, quippe prior illi res familiaris, quàm mens erat, in Pręturà nouarum tabularum auctor extitit; nequijtque Senatus, & auctoritate Coss. deterreri; accito etiam Milone Annio, qui, non impetrato reditu, Iulianis partibus infeſtus erat, & vrbe ſeditionem magis, occultè autem bellicum tumultum mouens; primò ſummotus à Rep. mox conſularibus armis, auctore Senatu, circa Thurios oppreſſus eſt. Incepto pari ſimilis fortuna Milonis fuit; qui, Compſam in Hirpinis oppugnans, ictusque lapide, tum P. Clodio, tum patriæ, quam armis petebat, pœnas dedit; vir inquies, & vltra fortem temerarius.

Quòd magnis muneribus datis, gladiatoriæ familiæ reliquias habebat] Aſconius in argumento Milonianæ de Milone refert nonnulla ad hunc locum pertinentia. Sunt autem hæc: Studio populi propter effuſas largitiones, impenſas quoque ludorũ ſcenicorum, ac gladiatorij muneris maximas, in quas tria patrimonia effudiſſe eum Cicero ſignificat.

Ipſe cùm Caſſilinum veniſſet] v. c. habet, veniret, &, Caſilinum, vnico s, vt Strabo & alij, Κασιλῖνον. item, Thurinum, vt Græci, Θουρίους. Paulo pòſt v. c. habet: Et familia Neapoli viſa, atq. proditio opidi appareret, &c. pro eo quòd Faernus legebat, familia Neapoli viſa, de proditione opidi appareret.

Atque eum hoſtis loco habendum exiſtimabat] Videtur

detur legendum,exiſtimarat; præcedit enim,cœperat. Quod autem paulo pòſt in v.c.habetur: Quę mandata ad ſe per Vibullium delata eſſent (cùm in alijs ſit, per Bibulum) haud ſcio quàm rectè ſcriptum ſit, non enim conuenit cum ijs, quæ ſupra de Vibullio dicta ſunt.

Eò cùm à Q. Pedio Prætore cum legione lapide ictus eſſet] Mihi non ſit veriſimile deſignari Q. Pedium ſororis Cæſaris nepotem, & eius ex quadrante hæredem;qui cùm legatus in Gallia primùm fuerit,vt ex lib.II.conſtat, deinde in Hiſpania,vt ex lib. VI. de Bello Hiſpanienſi, ex qua etiam triumphauit, vt Dio tradit,malè nunc Trib.Mil.diceretur, vt doctos viros video probare. Magis verò placeret vulgata lectio,ſi addatur verbum,miſſo,ex v.c. vt ſit:à Q.Pedio Prætore cum legione miſſo. nam Senatum contra Milonem fugitiuos concitantem bellum decreuiſſe ſcribit Dio;& veriſimile eſt, Pedium à Cæſare Prætorem eo anno cum Trebonio & Cęlio factum, in Campaniam cum legione miſſum eſſe,vbi aliàs Cæſaris res Q. Pedium curaſſe apparet ex epiſtola XVIII lib. IX. ad Atticum. Nam quòd Q. Pedius nepos ſororis Cæſaris fuerit, & ab eo hæres ex quadrante inſtitutus, ſcribit Suetonius cap.XXCIII.his verbis: Sed nouiſſimo teſtamento tres inſtituit hæredes ſororum nepotes C. Octauium ex dodrante, L.Pinarium, & Q.Pedium ex quadrante.Quòd item ex Hiſpania triumphauerit, refert Plinius lib.XXXV.cap.IV.cùm ait: Q.Pedius,nepos Q.Pedij conſularis,triumphaliſque à Cæſare Dictatore cohæredis Auguſto dati, &c. Ex quibus locis non ſatis aptè, vt quibuſdam placet, Q.Pedius Trib. Mil.à Cæſare hìc diceretur. Cùm autem in vetuſtiſſimo libro qui eſt apud me,hic locus ita legatur:eò cùm à P.Pedio proditore cum legione lapide ictus eſſet ex muro, videndum an de alio Pedio ſit hìc intelligendum, & ex veſtigijs corruptæ ſcripturæ, ita ſit lectio

reſtituenda: eò cũ à P. Pedio funditore legionis lapide ictus eſſet ex muro,&c. nam particula, cum, ex ſuperiore cum, videri poteſt irrepſiſſe, quæ poſtea mutandi vocem, legionis, in, legione, cauſam dederit. De Milonis autem interitu Coſam in agro Thurino, vt ait Cæſar, oppugnatis, ſiue vt Paterculus, Compſam in Hirpinis, quæ tamen eadem eſt, ita Plinius ſcribit lib. II, cap. LVI. L. Paulo, L. Marcello Coſs. lana pluit circa caſtellum Cariſſanum, iuxtà quod poſt annum T. Annius Milo occiſus eſt,&c. Sed, poſt biennium, videtur apud Plinium legendum, vt fides hiſtoriæ conſtet. Annus enim hic, quo Milo occiſus eſt, Conſules habuit P. Seruilium Iſaricum, & C. Iulium Cæſarem, vt initio lib. III. habetur, inter quos & L. Paulum, & C. Marcellum numerantur Conſules L. Lentulus, & C. Marcellus.

Qui eò prædandi cauſa miſſi erant] Faernus legebat, præſidij cauſa; quod video alijs etiam in mentem veniſſe. Paulo pòſt v. c. habet: Ita magnarum initia rerum. quæ lectio magnopere placet.

Inſulamque quæ contra Brundiſinum portum eſt] Ita v. c. à Mela verò appellatur hæc inſula, Pharos. Paulo pòſt fortaſſe melius legeretur: Quàm omnia litora & portus cuſtodia teneri, pro eo quod in vulgatis eſt, cuſtodia clauſos tueri. Sic enim infrà locutus eſt Cæſar, cùm ait: Quòd tanta diligentia omnia litora à Pompeianis tenebantur,&c. Poſſet etiam legi: Cuſtodia claſſium teneri. Sic enim infrà: Hæc à cuſtodijs claſſium maximè vacabant. Nec tamen omnino diſplicet verbũ, clauſos; nam Cicero ſic locutus eſt, cùm dixit: Tanquam vnum aliquem portum tutum & clauſum teneri.

Et vnam frumento onuſtam adduxit] v. c. habet, abduxit; & ita videtur legendum. Quod autem dicit, (Et ſagittarijs in terram expoſitis) id ſimile eſt. Liuius annis illis ex lib. XIXIX. in quo eſt: Copiæ omnes in ter-

ram

ram expoſitæ ſunt. Eodem modo locutus eſt Hirtius lib. de Bello Alexandr. Item Cæſar ipſe ſuprà libro 1. cùm dixit: Neque affectum valetudine filium in terram exponere patitur.

Noſtri veterani in portum refugiebant] v.c. refugerunt. & paulo pòſt habet: aquari prohiberentur, pro, aqua prohiberentur. Videndum autem an illud, à Brundiſio, adiectum ſit; nam verbum diſceſſit, ſatis eſt ad ſententiam.

Et hiems præcipitauerat] v.c. habet, Et hiems iam præcipitauerat. Sic Cicero in oratione pro domo ſua: Tu tuo præcipitante iam & debilitato Tribunatu, &c. ac ſi dixiſſet, propè iam finito.

Duriusque quotidie tempus ad tranſportandum lenioribus ventis expectabant] Vel repugnantibus codicibus, expectabatur, legendum videtur. Durius autem tempus expectari dixit, quòd naues onerariæ, quibus milites trāsportabantur, commodius hieme, cùm turbida tempeſtas maris cuſtodias teneret, quàm vere lenioribus flantibus ventis. Paulo pòſt v. c. habet: Ne occaſionem nauigandi dimitterent: ſi, vel ad litora Apolloniatium curſum dirigere, atq; eò naues eijcere poſſent, &c. Eijcere verò naues, quid ſit, Cæſar ipſe paulo pòſt declarat, cùm ait: Gubernatorem in terram nauem eijcere cogunt. & Liuius lib. XLIV. Pars eorum qui propiores continenti littori erant, in Cytherā enarrarunt; pars velis datis ad Chium naues eiecere. Itaque Appianus lib. II. ſcribit, Cæſarem per epiſtolam ſuis ſignificaſſe, ne nauibus nimium parcerent, leuiusque (vt Cæſar ipſe ait) tempeſtatis, quàm claſſis periculum æſtimarent. Appiani verba ſunt hæc: Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν στρατὸν αὐτῷ ἐγέγραπτο ἄλλη, τὸν βουλόμενον αὐτῶν ἐπὶ τὰς ναῦς ἐπιβῆς τῷ Ποστουμίῳ, καὶ καταίρειν ἀναχθέντας ἐς χωρίον, ἐς ὅ, τι ὁ ἄνεμος ἐκφέρῃ, μηδὲν τῶν νεῶν φειδομένους. οὐ γὰρ νεῶν χρήζειν Καίσαρα, ἀλλὰ ἀνδρῶν.

Hæc à cuſtodibus claſſium loca maximè vacabant]

bant] Videtur legendum, à cuſtodijs claſſium.

Fuſio Caleno] v.c. habet hîc, Fufio Kaleno, vt etiam ſuprà, & Appianus Κόϊντον Φούφιον Καλῆνον, itemq. Dio lib. XLII. Paulo pòſt auctoribus veteribus denarijs, Cicerone, & alijs, ſcribẽdum C. Coponius. De Nymphęo autem videndus Appianus lib. II. & Plinius lib. III. cap. XXII. qui promontorium illud appellat, nõ portũ, quiq; lib. eod. cap. XXIII. in finibus Apolloniatium alterum ponit Nymphæum, cuius meminit Strabo libro V. & Dio libro XLI.

Et cùm iam noſtris] v. c. noſtri, & ita Faernus, & paulo pòſt vbique infrà legendum Liſſum, vt habet v. c. & Strabo lib. VII. Item ex v. c. ſcribendum: Leuiusque tempeſtatis, quàm claſſis periculum æſtimauerunt, &c. non, exiſtimauerunt; nã ita ſuprà locutus eſt Cæſar, cùm dixit: Hæc ſi grauia aut acerba videantur, multo illud grauius æſtimari debere, &c. Et apud Salluſtium in Bello Iugurth. habent veteres libri, vtrum grauius æſtimet, non, exiſtimet, vt vulgati codices.

Ita vt ad vnum] v. c. ad vnam. Et paulo pòſt v. c. habet, detraheretur, pro, diſtraheretur.

In noctem coniectæ] Ita Cicero locutus eſt in oratione pro Milone, cùm dixit: Age ſit ita factum. quæ cauſa fuit cur Romam properaret? cur ſe in noctem conijceret?

Nauigijs compluribus ſumptis] v. c. habet, ſummiſſis, pro, ſumptis. Sed vtrunque videtur abũdare. Itemque paulo pòſt abundant etiam illa, ſe compleuerat, nec ſunt in vv. cc. qui, pro fortitudine, miro conſenſu habent, firmitudine.

Qui omnes ad eũ perducti] v. c. habet, producti, & paulo pòſt: Quiq; eos armati ex præſidio ſecuti ſunt, non, quinque eos, &c. Item: Incolumes ſe ad noſtros receperunt, &c. quod magis placet.

Conuentus ciuium Romanorum, qui Liſſum obtinebant] Ita v. c. Plinius lib. III. cap. XXII. Promontorium

rium Nymphæum, Liſſum opidum ciuium Romanorum edit.

Ex omnibus copijs Antonius] Faernus (vt puto) ex coniectura fecit: Expoſitis copijs. Sed fortaſſe melius eſſet: Expoſitis omnibus copijs.

Pontones] Has infra appellat naues onerarias. Pro eo autem quod eſt in vulgatis, Liſſi reliquit. v.c. habet, Liſſi relinquit.

Quæ opinio erat edita in vulgus] Alibi dixit: Poſtquam in vulgus militum relatum eſt. vel vt eſt in v.c. elatum eſt. Paulo pòſt v.c. habet: Hæc eodē ferè tempore, &c. Item: Ipſi iter ſecundùm eas terra direxerant. quod placet. nam in vulgatis eſt, terras.

Pompeius, quia expedito itinere flumē ei tranſeundum non erat] Videtur legendum: Pompeius expedito itinere, quia flumen ei, &c. Paulo pòſt pro, Aſparagum, v.c. vbique conſtanter habet, Aſparagium.

Scipio detrimentis quibuſdam circa montē Amanum acceptis, ſeſe Imperatorem appellauerat] Scipionem Imperatorem appellatum ab exercitu fuiſſe, conſtat ex eius denarijs, in quibus ferè omnibus vtitur hoc titulo, Q. METELLVS. PIVS. SCIPIO. IMP. Sed ex Africa prouincia fuiſſe Imperatorem appellatum aliquando exiſtimaui, quod multi ex ijs denarijs, in quibus Imp. dicitur, ſint in Africa ſignati. Sed ſiue ex Africa, ſiue ex Syria prouincia, quam tunc obtinebat, ſeſe Scipio Imperatorem appellauerit, ridiculum eſt, ob detrimenta circa montem Amanum accepta, eo titulo affectum eſſe. Quare mendum aliquod ſubeſt fortaſſe in verbo, detrimentis, pro quo reponendum videretur aliquod aliud verbum, quod opponatur detrimentis. Opponitur autem detrimento emolumentum, vt oſtendit Cicero lib. III. de Finib. cùm ait: Et emolumenta & detrimenta, quæ ὠφελήματα & βλάμματα, appellant. Amani autem montis meminit Cicero epiſt. xx. lib. v. ad Atticum his verbis: Tarſum

veni a.d.III. non. Oct. Inde ad Amanū contendi, qui Suriam à Cilicia aquarum diuortio diuidit, qui mons erat hoſtium plenus ſempiternorum.

Et M. Bibulū in obſidione habuerant] M. Bibulum Suriæ Procos. Parthi obſederunt, vt ſcribit Cicero lib. v. ep. xvi. ad Atticum. & lib. xii. ep. xix. ad Cornuficium. Bellum, inquit, quod eſt in Suria, Suriamque Prouinciam tibi tributam eſſe à Cæſare, ex tuis litteris cognoui, &c. quòd ſi pares copias ad confligendū non habebis, non te fugiat vti conſilio M. Bibuli, qui ſe opido munitiſſimo, & copioſiſſimo tam diu tenuit, quam diu in Prouincia Parthi fuerunt.

Legiones, equitesq. ex Suria deduxerat] Videtur legendum, deduxit; nam paulo ſuprà dixit: Expectabat cum Scipione ex Suria legiones duas.

In Prouinciam cùm veniſſet] Deſignat Aſiam prouinciam, quam ſcribit Strabo lib. xiii. Attalū Pergami regem Populo Ro. ex teſtamento reliquiſſe. Quæri autem poteſt, cur Scipio in alienam prouinciam cùm veniſſet, pecunias in ea imperauit, aliaq. fecit, quæ in ſua tantùm quiſq. prouincia Procos. facere conſueuit. Sed fortaſſe id facere Scipioni licebat ex auctoritate alicuius Senatuſconſulti, quod à Senatu qui in caſtris tūc apud Pompeium erat, factum videri poteſt in eam ſententiam, qua extat illud de C. Caſſio apud Ciceronem lib. Philipp. xi. his verbis conceptū: Senatui placere C. Caſſium Procos. Prouinciam Suriā obtinere, vti qui eam optimo iure prouinciā obtinuerit, tumque à M. Criſpo Procos. L. Statio Murco Procos. A. Allieno leg. exercitus accipere, eosq. ei tradere, cumque ijs copijs, & ſi quas præterea parauerit, bello P. Dolabellam terra marique perſequi: eius belli gerendi cauſa, quibus ei videatur, naues, nautas, pecuniam, ceteraque, quæ ad id bellū gerendū pertineant, vt imperandi in Syria, Aſia, Bithynia, Ponto ius poteſtatemq. habeat, vtq. quamcunq. in prouinciam eius belli gerendi

cauſa

cauſa aduenerit, ibi maius imperium C. Caſſij Proconſule ſit, quàm eius erit, qui eam prouinciam tum obtinebit, cùm C. Caſſius Proconſule in eam prouinciam venerit: regem Deiotarum patrem, & regem Deiotarũ filium, ſi, vt multis bellis ſæpenumero, imperium Po. Ro iuuerint, item C. Caſſiũ Proconſule copijs ſuis opibusq. iuuiſſent, Senatui populoq. Ro. gratum eſſe facturos: itemq. ſi ceteri reges, tetrarchæ, dynaſtæq. feciſſent, S.P.Q.R. eorum officij nõ immemorem futurum: vtique C. Panſa. A. Hirtius Conſules, alter, ambóue, ſi eis videretur Rep. recuperata de prouincijs conſularibus, prætorijs ad hunc ordinem primo quoque tempore referant. Interea prouinciæ ab his, quibus obtinentur, obtineantur, quoad cuique ex S. C. ſucceſſum ſit.

In capita ſingula ſeruorum liberorum] Hæc Cicero lib. v. ad Atticum ἐπικεφάλαια vocat, cùm ait: Audiuimus nil aliud, niſi imperata ἐπικεφάλαια eos ſoluere non poſſe. & lib. III. ad Ap. Pulchrum epiſt. VIII. Niſi quòd, inquit, principes ciuitatum à me poſtulaſſent, ne in indictionem tributorum, & illam acerbiſſimam exactionem, quam tu non ignoras, capitum, atque oſtiorum inducerentur ſumptus minimè neceſſarij. & lib. XIII. ad Atticum: Columnarium vide ne vllum debeamus.

Cuius modò rei nomen] v. c habet, cuiuſmodi rei nomen. & paulo pòſt: Differta præceptis, &c. pro eo quod in vulgatis eſt, conferta præfectis. Item: Suo etiam priuato compendio, &c. ſine dictione, imperio.

Vt in ſorte fecerant] Videndum an legi debeat, vt in Suria fecerant; nam ita Faernus legebat, & ita eſt in aliquibus codicibus. Vt dicat Cæſar Scipionem in Aſia prouincia id feciſſe, quod Domitius Procos. in Suria fecerat, qui debitam biennij pecuniam à Publicanis in ea exegerat, & inſequentis anni mutuam ab ijſdem præceperat.

Ceteraſque eius deæ ſtatuas] Cùm in v. c. qui eſt apud me, ſcriptum ſit, ceteraque eius diei conſtituta, iamdiu eſt cùm ſtudioſos antiquitatis lectores admonui, videri mihi legendum eſſe, certaque eius rei die conſtituta, quòd ita Cæſar locutus ſit lib. VII. de Bello Gall. cùm dixit: Tempore eius rei conſtituto; & hoc ipſo libro: Certumque ei rei tempus conſtituitur. Alij, hanc coniecturam æmulati, repoſuerunt: certaque ei re die conſtituta, vel potius, certaque eius die cōſtituta. ego veſtigia veteris codicis, quoad fieri potuit, libenter ſum ſequutus.

Cuius pecuniæ ab ea parte, quæ libera appellabatur] Strabo extrema pagina lib. VII. Καὶ δὴ καὶ τὰ περὶ τὴν Λυγκηστὴν, καὶ πελαγονίαν, καὶ ὀρεστιάδα, καὶ ἐλίμειαν, τὴν ἄνω Μακεδονίαν καλοῦσιν, οἱ δὲ ὕστερον καὶ ἐλευθέραν.

Præſidijs aduerſariorum Calydone & Naupacto relictis] Videndum an pro, relictis, legendum potius ſit, deiectis. Sic enim Cæſar ſupra hoc ipſo libro locutus eſt, cùm ait: Præſidium equitum deiecit: nam infra vbi habetur, timens ne non reducti, ſed reiecti viderentur, &c. pro, reiecti v. c. habet, deiecti.

Adeſſe Scipionem cum legione] Videtur legendum cum legionibus; nam duas legiones Scipio in Suria habebat, vt ſupra dixit; nec veriſimile eſt, ſi vnam tantùm legionem habuiſſet, ad cuſtodiam impedimentorum octo cohortes relinquere voluiſſe.

Nam plerunq. in nouitate fama antecedit] Ita v. c. Poſſet etiam legi: Fama rem antecedit. Plinius libro XVI. cap. vlt. Magna Hyſuum fama præceſſerat.

Cum cohortibus IIX.] Videtur legendum, cum cohortibus IIII. Nam ex duabus legionibus, quas Scipio habebat, id eſt, XXX. cohortibus, ſi detractæ IIX. cohortes fuiſſent, non ſatis paratus Scipio aduerſus Domitium, qui tres legiones habebat, & D. equites, pugnaturus erat.

Regis Cotti] Videtur legendum, Cotys. nam Κότυς habent

habent Græci Scriptores, à quibus Latinos acceptum nomen, Cotys, & inde, Cotus, feciſſe diximus ſuprà.

Sine auxilio Scipionis] Videtur nomen Scipionis adiectum eſſe, cùm ſcriptum fuiſſet, eius, quòd ad Scipionem litteræ ſint.

Biduo commoratus] v.c. biduum. & infrà dixit: triduum moratus. Paulo pòſt in v.c. eſt: Ante frontem caſtrorum inſtruit. Item, pro caſtris ſe contineret, &c. idem v.c. habet, caſtris ſe continere, qui magna expectatione veniſſet. nam ſuprà dixit adeſſe Scipionem magna opinione & fama.

Q. Varus Præfectus equitum] An hic ſit Q. Varus, qui Præfectus itidem equitũ dicitur lib. VII. de Bello Gallico? Paulo ſuprà in v.c. eſt, à valle non diſcedere, pro eo, quod vulgati libri habent, à vàllo. Putamus autem verbum valle, ex verbo, quod præcedit campus, fluxiſſe.

Ex fremitu equorum illata ſuſpicione] v. c. habet, incuſſa ſuſpicione. & poſt: Noſtri cognitis hoſtium inſidijs, pro eo quod in vulgatis eſt, Noſtri cognitis inſidijs, hoc eſt, detectis inſidijs, & ab hoſte cognitis.

Ad Domitium deduxerunt] v. c. adduxerunt. Et paulo pòſt pro, ijsq́ue cuſtodiam nauium longarum tradidit, v.c. habet, ijſdemq́ue cuſtodiam, &c.

In interiorem partem poſt opidum reduxit] Ita infrà: Vectibus in interiorem partem tranſduxit. Sed videndum an vtrobique in interiorem portum ſit legendum.

Ab Acilio poſita] Vel hîc Caninio ſcribendum, vel ſuprà Acilio reponendum, vt hiſtoria conſtet. & ita Faernus emendabat hunc locum. Paulo ſuprà videtur legendum, Oricum venit, ſine Præpoſitione, ad, quæ fluxit ex poſtrema ſyllaba præcedentis verbi præerat, à librarijs, vt fit, geminata.

In quibus ad libram fecerat turres] Videndum an legi debeat: In quibus altiores fecerat turres; nam ſequi-

ſequitur ſtatim, ex ſuperiore pugnans loco.

Simul ex terra ſcalis] Videtur legendum: ſimul & terra, ſcalis; & claſſe, mœnia.

Scaphis excepti refugerant] v.c. refugerunt, & ita dixit infrà: Caſſius exceptus ſcapha refugit. & pòſt legendum: Eam nauem expugnauit.

Eodemq. tempore ex altera parte molem tenuit naturalem obiectam, quæ pænè inſulam contra opidum effecerat] Videndum an legi debeat: Eodemq. tempore exteriore parte molis, quæ tenui tramite obiecta (ſiue iniecta) Pæninſulã opidũ efficiebat, &c. Nam ſuprà de Pharo Cæſar ſic ait: Hæc inſula obiecta Alexandriæ portum efficit. Sed à ſuperioribus regionibus in lõgitudinẽ paſſuũ DCCCC. in mare iactis molibus, anguſto itinere, & ponte cum opido coniungitur. Orici autẽ ſitus, ſimilis huic fuiſſe videri poteſt ex eo, quòd moles, quæ cõtinenti opidum cõiungebat, Oricum vt Pæninſula eſſet efficiebat, & portum longum, tutumq. vt qui poſt opidum eſſet, reddebat. Itaq. de Orico dixit Plinius lib. II. cap. XXCIX. Epidaurus, & Oricum inſulę eſſe deſiere, &c. Tenui autem tramite potuit à librarijs facilè in verba, tenuit nãle, mutari. nam Mela lib. II. cap. III. ſic locutus eſt, cùm dixit: Tenui tramite in latum effunditur, & pòſt: anguſto tramite Peloponneſum annectit, &c. Exteriore parte, fecimus ex illis, ex alterã parte, quòd paulo pòſt ſequatur, in interiorem partẽ, niſi quis malit, in interiorem portũ, quòd magis placeret. nam quia moles ipſa anguſta erat, ab eius exteriore parte, qua mari alluebatur, Pompeius quattuor biremes, phalangis ſubiectis, ſuculis atq. vectibus tractas, in interiorem molis partem, atque adeò in ipſum intimum portum trãſduxit, quibus Cæſaris naues defenſoribus vacuas, & vt Cæſar dicit, inanes aggreſſus, partem incendit, partem abduxit. Id autem Pompeius facere nullo negotio potuit, qui ſimul & claſſe mari, & terra ſcalis, vt ſuprà dixit, mœnia tentabat.

Phalan-

Phalangis verò ſubiectis, ſuculis atq; vectibus tractas diximus, quòd ita putemus legi debere; nam ſuprà lib. I I. dixit: Machinatione nauali phalangis ſubiectis ad turrim hoſtium promouent. & ſuculis, non ſcutulis eſt apud Vitruuium lib. I. cap. I. cùm ait: Tenduntur ſuculis & vectibus è neruo torti funes. & lib. x. cap. III. Vectibus autem coacta ſucula verſabitur, & eriget per ſe machinam ſine periculo, &c. Scutularum autem nemo, quod ſciam, facit mentionem.

Biblide, atq. Mantinea] v. c. Bullide, atque Amantia; & ita ſcribendum ex Stephano, & alijs. At Cicero lib. XI. Philipp. Tenet, inquit, Byllidem, tenet Amantiam; inſtat Epiro. Byllidem igitur dixit, Græcam ſcripturam ſecutus, nam Latini more ſuo, y, in u, conuerſo, dixerunt Bullidem, vt Sulla, & alia.

Tertio die Macedoniam ad Pompeium] Ita v. c. ſine Præpoſitione, in. Et paulo pòſt habet, decernendi, pro, decertandi. Item: Totiusq. belli apparatum is eò contuliſſet, &c. cùm in alijs deſit, is.

Caſtra communit] Videtur legendum, communijt, & paulo pòſt v. c. habet: Comportare imperat. Item: In Epirum rei frumentariæ cauſa, Quinctilium & L. Canuleium legatum miſit; cùm in alijs deſit nomen Quinctilij.

Hæc expectans] v. c. ſpectans. & ſic ſuprà: Eadem ſpectans. Sed ſuprà item dixit: Hoc ſperans, & infrà: Hoc ſperans, vt mouendis caſtris commodiore re frumentaria vteretur. & Hirtius lib. VI. de Bell. Alexand. dixit: Illud ſperans.

XV. millia paſſuũ circuitu amplexus] Florus lib. IV. Cæſar, inquit, pro natura ferox, & conficiendæ rei cupidus, oſtẽtare aciẽ, prouocare, laceſſere, nũc obſidione caſtrorũ, quæ erant XVI. milliũ vallo obducta, &c. Lucanus tamen lib. VI. habet XX millia paſſuum, cùm ait:

Parua Mycenææ quantum ſacrata Dianæ
Diſtat ab excelſa nemoralis Aricia Roma.

Diſtat

Diſtat autem Aricia à Roma ſtadijs CLX. quę ſunt millia paſſuum XX. vt ait Strabo lib. V. cuius verba ſunt hæc: Μετὰ δὲ τὸ Ἀλβανὸν ἀρικία ἐστὶ πόλις ἐπὶ τῇ ὁδῷ τῇ ἀππίᾳ· στάδιοι δ' εἰσὶν ἐκ τῆς ῥώμης ρξ΄.

Quibus interim iumenta paſcerentur] v.c. paſceret. & paulo pòſt Faernus pro, munitiones videbant, legebat, munitiones iungebant. Sed videtur ita totus hic locus emendandus: Perpetuas munitiones perducebāt ex caſtellis, &c. Verbum autem timebant, Faernus expungebat.

Aut ex ſubcoactis] v. c. meus habet, aut ex coactis, quæ lectio probatur à doctis viris, qui Plinij locum libro VIII. cap. XLVIII. ita legunt: Lanæ per ſe coactam veſtem faciunt, &c. Vnde LANARIVS COACTILIARIVS in veteri apud me inſcriptione. In alio tamen codice eſt, ſubactis, non, coactis. Paulo pòſt pro, magna vi vterque vtebatur, videtur legendum, magna vi vterque nitebatur. nam ita locutus eſt Hirtius libro IV. de Bell. Alexandr. cùm ait: Maioribus viribus niti videbat. Malè enim in vulgatis libris legitur, vti. Sic Virgilius: Magna nituntur opum vi. & Cicero: Reſp. viribus ſuis nitens. Item Salluſtius de Bello Iugurth. Exercitu circumdato ſumma vi Cirtham irrumpere nititur.

Cum legio Cæſaris IX. præſidium quoddam occupauiſſet] Videtur omnino legendum, præſidio collem occupauiſſet. Paulo enim ſuprà dixit: Pompeius, vt quàm plurimos colles quàm maximo circuitu occuparet, &c. & paulo pòſt: Huic loco propinquum, & cōtrarium collem Pompeius occupauit. Verba tamen, huic loco, abundare videntur.

Recipere ſe iuſſit] v. c. & liber Faerni pro, iuſſit, habent, ſtatuit.

Legiones reduci iuſſit] Faernus legebat, legionem; nam vna tantùm erat legio, hoc eſt, IX. vt ex locis ſuperioribus conſtat. De Pompeio autem cùm dixit: Si ſine maximo detrimento legiones Cæſaris ſeſe

rece-

recepiſſent,&c. id ex vſitato more prolatum eſt.

Non reducti,ſed reiecti] Diximus ſuprà in v.c.eſſe, deiecti,pro,reiecti.& paulo pòſt v.item c.habet, conſtipati, non, conſpicati, vel vt alij legunt, conſpirati. Item pro, aduerſus pilũ, Faernus reponebat, aduerſus tumulum, quod non ita placet, vt lectio aduerſus cliuum, quomodo docti viri emendarunt, non longè diſcedentes à vulgata ſcriptura.

Præcipites Pompeianos egerunt] Poſt hæc verba in v.c.apud me adduntur hęc: Et terga vertere coegerũt.

Pauloque circa eum locum morati] Verbum,morati,abeſt à meo libro,& pro,circa, ſcriptũ eſt citrà eum locum.Item paulo pòſt v.c.habet: At contra integras, atque incolumes copias,&c. Pro eo,quod eſt in libris vulgatis,at tum integras,&c.

Meminerant ad Alexiam] v. c. Aleſiam vbique apud Cæſarem conſtanter. & ita Græci ſcriptores habent.

Eſt etiam genus radicis] De hac radice ita Plutarchus in Cæſare: Ἀλλὰ ῥίζαν τινὰ κόπτοντες οἱ στρατιῶται, καὶ γάλακτι φυρῶντες, προσεφέροντο. καί ποτε καὶ διαπλάσαντες ἐξ αὐτῆς ἄρτους, καὶ ταῖς προφυλακαῖς τῶν πολεμίων ἐπιδραμόντες, ἔβαλον εἴσω, καὶ διεῤῥίπτουν ἐπιλέγοντες, ὡς ἄχει ἂν ἡ γῆ τοιαύτας ἐκφέρῃ ῥίζας, οὐ παύσονται πολιορκοῦντες Πομπήιον. ὁ μέντοι Πομπήιος οὔτε τοὺς ἄρτους, οὔτε τοὺς λόγους εἴα τούτους ἐκφέρεσθαι πρὸς τὸ πλῆθος. Hinc Suetonius in Cæſare cap. LXVIII. vt Dyrrachina,inquit,munitione Pompeius viſo genere panis ex herba, quo ſuſtinebantur, cum feris ſibi rem eſſe dixerit, amouerique ocius, nec cuiquam oſtendi iuſſerit,ne patientia & pertinacia hoſtis,animi ſuorum frangerentur. Dioſcorides lib. III. cap. LXVI. ἡ δὲ ῥίζα ἑφθὴ, ἐδώδιμος ὥσπερ σταφυλῖνος.

Crebroque voces] v.c. Crebræque voces. Et paulo pòſt: Priùs ſe cortice,& ex arboribus victuros. Item: Et odore tætro ex multitudine cadauerũ. Lucanus lib. VI.

Sed languor cum morte venit,turbaq; cadentum

Aucta lues, dum mixta iacent incondita viuis
Corpora, &c.

Tum aquæ ſumma inopia affectos] v.c. afficeret. Et paulo pôſt videtur legendum: Qui tamē à quibuſdam prę ſidijs aberant longius, &c. omiſſa voce, fontes: vt illud, qui, ad puteos referatur.

Quibus quotidie melius ſuccedere tempus] v. c. habet ſubterere, pro, ſuccedere. Sed videtur mendum: nam ſi verbum videbant, mutetur in, videbatur, & vox tempus, inducatur, longè magis conſtabit ſententia. Sic enim loquuti ſunt veteres Scriptores. Plancus ad Ciceronem: Si proinde vt ego mereor, mihi ſucceſſerit. Cicero lib. de Oratore: ſi quando minus ſuccedet, magnum tamen periculum non adibit: Liuius libro xx. ſimul ſi ſucceſſiſſet cœptis, recepturum ſe afflictos. & Horatius: ——— *Succedere rectè*
Mœchis qui vultis.

Nocte cohortes] v. c. habet, noctu: Et paulo pôſt, aduerſi, pro, aggreſſi. Item, intra multitudinem.

Interim certior factus P. Sulla] Hic, vt opinor, in veteribus denarijs dicitur P. SVLA, antiquè, pro, P. SVLLA, vt Luculus, & Cina. Niſi ad P. Sullam pertineant denarij, qui cum L. Autronio Cos. fuit, Sullæ Dictatoris fratris filius. Deſunt autem, vt videtur, hoc loco multa. Nam de cohorte, & de caſtello item, cui ea cohors præpoſita fuerit, nihil hactenus apud Cæſarem habetur; nec pręterea cauſa apparet, cur P. Sullam Cęſar caſtris præfecerit. De cohorte quidem ita Suetonius in Cæſare cap. LXVIII. Denique vna VI. legionis cohors præpoſita caſtello, quattuor Pompeij legiones per aliquot horas ſuſtinuit, pænè omnis confixa multitudine hoſtilium ſagittarum, quarum circiter XXX. millia (Sic enim legendum, non vt in vulgatis editionibus, C. ac XXX.) intra vallum repoſita ſunt. Nec mirum, ſingulorum ſi quis facta reſpiciat, vel Caſſij Scæuæ, vel C. Acilij militis, ne de pluribus referam, Scæua

excuſſo oculo, transfixus femore & humero, cxx. ictibus ſcuto perforato, cuſtodiam portæ commiſſi caſtelli retinuit. Appianus lib. 11. meminit Scæuæ huius, cùm ait: ἐν δὲ ταῖς πείραις περί τι φρούριον ἡττωμένου τοῦ Καίσαρος, στρατοῦ λοχαγὸς, ᾧ Σκεύας ὄνομα ἦν, πολλὰ καὶ λαμπρὰ δρῶν, ἐς τε τὸν ὀφθαλμὸν ἐτρώθη βέλει, &c. Sed Appianus caſtelli portę pręfuiſſe ait Minucium (vel vt vocat Lucanus Numicium) cui ea ferè tribuit, quæ Suetonius Scæuæ, cùm inquit: καὶ τὸ φρούριον περιεσώθη, πολλὰ καὶ τοῦ φρουράρχου Μινουκίου παθόντος, ὅν γε φασὶ τὴν μὲν ἀσπίδα ἑκατὸν καὶ εἴκοσιν ἀναδέξασθαι βέλη, τὸ δὲ σῶμα ἓξ τραύματα, καὶ τὸν ὀφθαλμὸν ὁμοίως ἐκκοπῆναι. Lucani verſus ex lib. vi. ſunt hi:

Opportuna tamen valli pars viſa propinqui,

Quam Numici caſtella vocant. Sæpe autem in hoc nomine peccarunt librarij apud ſcriptores, vt Minucium pro Numicio, & ruríus pro Minucio Numicium poſuerint, vt ſuprà notauimus ad verſum Horatij ex lib. 1. Serm. Præfeciſſe verò P. Sullam caſtris eo potiſſimum tempore Cæſarem putamus, quoad Dyrrachium per proditionem occupandũ profectus multos ſuorum amiſit. id quod tum ex ipſo Cæſare paulo pòſt, tum ex Dione intelligi poteſt, qui lib. xli. ſic ſcribit: Αὐτοῦ δὲ δὴ τοῦ Δυῤῥαχίου μεταξὺ τῶν τε ἑλῶν καὶ τῆς θαλάσσης, νυκτὸς, ὡς καὶ προδοθησομένου, τῶν τε ἀμυνομένων περάσας, εἴσω μὲν τῶν στενῶν παρῆλθεν. προσπεσόντων δὲ οἱ ἐνταῦθα πολλῶν μὲν κατὰ πρόσωπον, πολλῶν δὲ καὶ κατόπιν, οἱ πλοίοις περακομισθέντες, ἐξαίφνης αὐτῷ ἐπέθεντο, καὶ συχνοὺς ἀπέβαλε, καὶ ὀλίγου καὶ αὐτὸν ἐφθάρη.

Alter omnia agere ad præſcriptum] Illud, omnia, non eſt in v.c. Quod autem ſequitur, alter liberè ad ſummam rerum conſulere debet, videndum an mendoſum ſit; nam Cæſar ſuprà dixit: De ſumma rerum deliberare incipit. & alibi: Neq; de ſumma belli ſuum iudicium, ſed Imperatoris eſſe exiſtimat. Cicero quoque ſic locutus eſt, cùm dixit: De ſuorum ſalute conſulere. Item: De ſua incolumitate grauius conſulere.

Quæ res tamen fortaſſe aliquem reciperet caſum] Ita locutus eſt ſuprà, vt ad eum locum notauimus. Videtur autem hîc legendum: Vt ſi res tanta fortaſſe aliquem, &c. Et paulo pòſt Faernus legebat: Pompeianis magnam res ad receptam difficultatem afferebat, pro, magna res. Item in v.c. eſt: Volcatius Tullus. Quæ ſcriptura confirmatur antiquis denariorum monumentis.

Suſtinuit cum cohortibus tribus] In v. c. apud me non eſt illud, cum. & paulo pòſt videtur legendum: Cum horum omnium ratio iniretur, &c. pro eo, quod in vulgatis eſt, haberetur.

Ad duorũ millium numero] Ita locutus eſt Siſenna lib. III. hiſtor. apud Nonium, cùm ait: Ad binûm millium numero ſaucijs vtrinque factis.

Millia ſagittarum circiter xxx.] Ex hoc loco apparet apud Suetoniũ in Cæſare capite ſuprà citato, mendosè legi, quarum c. ac xxx. millia, pro quarum circiter xxx. millia. Quod verò ſequitur, Cæſari renunciauerunt, pro eo v. c. habet renumerauerunt, ſiue, numerauerunt, vt eſt in alio libro manuſcripto.

Foramina ccxxx.] v.c. cxxx. & ita habet Plutarchus in Cæſare; licet Suetonius in Cæſare, Valerius Maximus lib. III. cap. xx. & Appianus lib. II. habeant cxx. ſed vt videtur, mendosè.

Donauit millibus ducentis æris] Vox, æris, non eſt in v.c. & rectè abeſt; nam ſeſtertiorum addendum ad intelligentiam loci. Item pro, donauit, habet v. c. donatum millibus ducentis, ab octauis ordinibus ad primum pilum ſe traducere pronuntiauit, &c. Primum pilum enim Cæſar habet ſuprà, & infrà item in v. c. & Liuius lib. VIII. Ex quibus ordo vnuſquiſque tres partes habebat, earum vnam quanque primum pilum vocabant. & lib. XXXII. Quater intra paucos annos primum pilum duxi, & lib. XLII. Tres & viginti centuriones, qui primos pilos duxerunt. Item: Tribuni

Militum

Militum SP. Liguſtino in legione prima, primum pilum, virtutis cauſa aſſignarunt. Videndus Polybius libro VI. & Vegetius de re militari.

Eiuſque opera] v.c. Eiuſque ope. Et poſt ſine voce, poſtea, v.c. habet, vt libri vulgati: Cohortemque duplici ſtipendio, frumentóve, & ſpeciarijs, militaribuſque donis ampliſſimè donauit. Vt intelligi poſſit, ſtipendium duplex, frumentumque in vſum cohortis dari ſolitum; alia verò militaria dona in ſpeciem. Liuius lib. VII. Ita rebus geſtis Conſul aduocata concione, P. Decij non cœptas ſolùm ante, ſed cumulatas noua virtute laudes peragit: & præter militaria alia dona, aurea corona eum, & centum bobus, eximioque vno albo opimo auratis cornibus donat. Milites, qui in præſidio ſimul fuerant, duplici frumento in perpetuum; in pręſentia ſingulis bobus, biniſque tunicis donati, & lib. XXIII. Præneſtinis militibus Senatus Romanus duplex ſtipendium, &c. Militaria verò dona, cuiuſmodi fuerint, docet Suetonius in Auguſto cap. XXV. cùm ait: Dona militaria aliquanto faciliùs phaleras, & torques, quicquid auro, argentoque conſtaret, quàm vallares, & murales coronas, quæ honore præcellerent, dabat.

Alteram noctem ſubnubilam nactus] Salluſtius libro I. Hiſtor. Sertorius nactus obſcuram noctē. Apud Cęſarem verò vel illud, alteram, abundat, vel aliquid deeſt, quod de Pompeio dictū ſit, qui ſub nubila nocte aut caſtra mouiſſet, aut ad munitiones acceſſiſſet.

Extructis omnium caſtrorum portis] Fortaſſe, obſtructis, rectius eſſet; nam ſupra dixit: obſtructis in ſpeciem portis ſingulis ordinibus ceſpitum. Item: Portas obſtruit, foſſas transuerſis vijs perducit.

Fuſium Calenum] Diximus ſuprà in v.c. haberi, Fuſium, & ita nominari ab Appiano lib. II. Q. vero Sabinum dici Caium ab eodem Appiano, & item ſuprà ab ipſo Cæſare. licet in veteribus denarijs, quos ta-

men ipſe non vidi, dicant extare Q. Caluiſium Sabinum.

Rutilius Lupus] De hoc Rutilio Lupo meminit Cæſar lib. I. & Prætorem eum nominat anni ſuperioris.

De voluntate ipſarum] Particula, de, non habetur in v.c. nec vox, vrbes, quæ paulo pòſt ſequitur, & certè videtur adiecta, vt illa etiam, ciuitates. Vt videatur ita legendum. Kalenus Delphos, Thebas, & Orchomenũ voluntate ipſarum ciuitatẽ recepit, nonnullas per vim expugnauit, reliquas circummiſſis legationibus, amicitiæ Cæſaris conciliare ſtudebat, &c. Sic enim legitur in v.c. non vt in vulgatis, amicitia. & ſic locutus eſt Cæſar ſuprà lib. VII. cùm dixit: Eam ciuitatem Aruernis conciliat. & lib. V. Principes ciuitatis ſigillatim Cingetorigi conciliauit.

Vti ne in eam telo, tormentóve adigi poſſet] v. c. Vti ne telo, tormentóve adigi poſſet, & ſic omnino legendum; niſi quis malit: Vti ne tela, tormentáve adigi poſſint. Sic enim dixit paulo ſuprà: Qui tantùm aberat à noſtro caſtello, vt telum, tormentúmve miſſum adigi non poſſet. Sed non eſt diſcedendum ab antiqua ſcriptura, & præſertim ab ea, quæ habet commodam lectionem.

Nihil adhuc arbitrari vitio factum eorum] Aliqua hîc videntur deſiderari ad ſententiam loci, qui fortaſſe ſic conceptus erat: Seſe omnia de pace expertum, nihil adhuc confeciſſe: arbitrari vitio factum eorum, &c. Paulo pòſt v.c habet: Sed magna etiam ex parte compellare, &c.

Præeſſe autem ſuo nomine] Ex Veteris codicis corrupta ſcriptura videtur legendum: Præeſſe enim ſuo nomine, &c.

Quos eſſe anguſtos demonſtrauimus] Vel hinc apparet aliqua deeſſe in hoc libro. Paulo pòſt v.c. pro eo quod eſt in libris vulgatis, Vbi nihil proficere equitatum, habet, vbi nihil profici equitatu.

Sed

Sed etiam fructus ex arboribus deficiebant] Faernus legebat, frondes, pro, fructus. Sed videndum an ſtrictus legi debeat, quæ vox cùm minus eſſet vſitata, in fructus mutari facilè potuit; nam ſuprà dixit, vt folijs ex arboribus ſtrictis equos alerent: & v. c. habet, deficiebat.

Locupletesque ex egentibus fecerat] Ita v. c. Et paulo pòſt videtur legendum: Rem diſpulit coràm, pro eo quod vulgò legitur, rem diſpulit totam; nam ſequitur ſtatim: Illos ſecretò caſtigauit.

Monuitque equites] Vox, equites, non eſt in v. c. & certè abundat. Abundare etiam videntur ea, quæ ſequuntur paulo pòſt: Reliqua ſperarent. Vt ſit ſenſus loci. Monuit equites Cæſar, vt ex ſua amicitia, & ex præteritis ſuis officijs omnia ſperarent.

Diſcedere à noſtris] v. c. habet, diſcedere à nobis. & paulo pòſt: Poſtquam id facinus viſum eſt, &c. pro eo quod libri vulgati habent, poſtquam id difficilius viſum eſt. Itē: Perinde ac ſatisfacere, &c. ſine voce ſuis.

Per omnia ſua præſidia circumduxit] v. c. non habet illud, per. & paulo pòſt ſine voce, vniuerſi, habet: Vulgò verò in Epiro, &c. & certè illud, vniuerſi, abundat, cùm tantundem valeat vulgò, ac, vniuerſi. Cicero in oratione pro Muræna: ſed vulgò, paſſim. Quid eſt vulgò? vniuerſos.

Et ſpatijs locorum, & cuſtodiarum vera diligentia animaduerſa] Locum corruptum eſſe indicant varietates lectionum. Nam alij legunt cuſtodiarum varia diligentia; alij, vniuerſa diligentia. Sed v. c. meus habet corruptiſſimè: In cuſtodiarum viriam animaduerſa diligentia, Vt videri poſſit poſtremam ſyllabam vocis, viriam, ex ſequentis verbi primis litteris geminatam eſſe ita, am, ani, cùm ſcriptum fuiſſet, incuſtodiarum vera animaduerſa diligentia. Vel quod magis placet: Cuſtodiarum indiligentia animaduerſa. Nam alius item codex qui eſt apud me, pro voce, viriam; ha-

bet,inuiriam,vt fortaſſe ſcriptum fuerit, cuſtodiarum incuria animaduerſa diligẽter. (Vel ſi liceat longius à veterum librorum ſcriptura diſcedere:) Et ſpatijs locorum à cuſtodia vacuis diligenter animaduerſis. nam ſuprà dixit Cæſar: Hæc à cuſtodijs claſſium loca maximè vacabant.

Atque aggerem iubet comportare] Ita v. c. qui paulo pòſt habet: Fuluium Poſthumum. Lentulus verò Marcellinus, qui à Cæſare hìc nominatur, poteſt eſſe filius Cn. Lentuli Marcellini Conſulis anno DCXCVII. qui in argenteo denario LENTVLVS MARCELLINVS Cos. dicitur, ſed ſiue is, ſiue alius fuerit, qui Cæſaris Quæſtor deſcribitur, à Marcellis omnino adoptatus videtur, cùm eſſet Cornelia familia oriundus. Et fortaſſe P. Lentulus eſſe poteſt is, qui à M. Marcello adoptatus, vt in Bruto refert Cicero, ex ipſa adoptionis formula Marcellinus dictus eſt. Ad indicandum verò vtriuſque familiæ honorẽ in altera denarij parte, Idææ Matris ſimulacrum Marcellini ſignare conſueuerunt, de quo extant apud Ciceronem hæc verba in oratione de Aruſpicum reſponſis. Sacra iſta maiores noſtri aſcita ex Phrygia Romæ collocauerunt: quæ vir accepit is, qui eſt optimus à Populo Ro. iudicatus P. Scipio. Femina autem, quæ matronarum caſtiſſima putabatur, Q. Claudia. Valerius Maximus lib. VII. cap. V. P. autem Scipio Naſica, togatæ potentiæ clariſſimum lumen, is qui Conſul Iugurthæ bellum indixit, qui Matrem Idæam Phrygijs ſedibus ad noſtras aras, focosq; migrantem ſanctiſſimis manibus excepit. Liuius lib. XXIV. Ouidius lib. IV. Faſt. Solinus cap. VII.

Millia paſſuum in circuitu XVIII. munitiones erat complexus] Vidẽdum an legi debeat, Millia paſſuum in circuitu XXVIII. munitionibus erat complexus. & item paulo pòſt, coniungeret, pro eo quòd vulgò habetur, contingeret.

Namque vt ad mare noſtræ cohortes IX. legionis]

Cùm

Cùm in v.c.ſit,inter cohortes,pro,noſtræ cohortes,videndum an ſcriptum fuerit, tres cohortes, & ex voce tres,factum ſit,illud,inter.

In interiorem vallum] Faernus legebat,anteriorem. Sed v.c.habet interiorem, quod placet. nam ſequitur ſtatim, interioris munitionis defenſores. Paulo pòſt v.c.habet:Tormentis cuiuſque generis.

Per mare nauibus expoſitis,in aduerſos noſtros impetum fecerunt] Faernus in ſuo libro habebat:Nauibus expoſiti in auerſos.

Hominum enim multitudine]v.c.Horũ enim,&c. vt fortaſſe,eorum,ſit legendum. Paulo pòſt v.c.,pro, viribus deficeret,habet,à viribus deficeretur,Item:Incolumemq́ue ad eum deferte.

Præter principem priorem] Ad huius loci intelligentiam faciunt,quæ à Sp. Liguſtino de ſe dicta refert Liuius lib.XLII. Biennium,inquit,miles gregarius fui aduerſus Philippum regem, Tertio anno virtutis cauſa mihi T. Quinctius decumum haſtatum aſſignauit. Inde miles voluntarius cum M.Porcio Cos.in Hiſpaniam ſum profectus.Hic me Imperator dignum iudicauit, cui primum haſtatum prioris centuriæ aſſignaret.Tertio iterum volũtarius miles factus ſum in eum exercitum,qui aduerſus Ætolos,& Antiochum miſſus eſt,à M.Acilio mihi primus princeps prioris centuriæ eſt aſſignatus.quater poſt intra paucos annos primum pilum duxi,&c.Ex Cæſaris autem loco,apparet aquilam in prima cohorte principum in legione fuiſſe.

Atque opera vt demonſtrauimus,circum muniret] v. c.& Faernus habent,opere.& ita legendum. Cùm autem dixit Cæſar,demõſtrauimus,deſignauit locum, qui habetur ſuprà his verbis conceptus.In his cùm legio Cæſaris IX.præſidio collem occupauiſſet,& munire cœpiſſet, huic propinquum & contrarium collem Pompeius occupauit, atq.opere prohibere cœpit, &c. &poſt,Noſtri verò,qui ſatis habebant ſine detrimento

diſcedere,compluribus interfectis,v.ſuorum omnino amiſſis,quietiſſimè ſe receperunt,pauloque citra eum locum alijs comprehenſis collibus, munitiones perfecerunt,&c.Ex quo loco videtur hîc apud Cæſarem legendum : Cùm ſe nonæ legioni Cæſaris obieciſſent Pompeianæ copiæ,atq.opere,vt demonſtrauimus(deinde deſiderantur huiuſmodi quædam:noſtros prohiberēt,magnis autem Pompeio detrimentis illatis,paulo citra eum locū alios colles Cæſar occupauiſſet, eoſq́ue)circummuniret, caſtra eo loco poſuit.

Ita complures dies manſerant caſtra] Verbū, manſerant,ſuſpectum eſt, vel ſaltem addenda vox, vacua. Deinde videtur legendū: Eò ſigna legionis illata, pro eo quod vulgò legitur;Eò ſigno legionis illato, &c.

T.Pulcione] Videtur legendū,T.Pulſione. ſic enim lib.v.de Bell.Gall. nominatur.Quod autem dicit,proditum exercitū C.Antonij demonſtrauimus, deſignat eum locum,quem deſiderari in lib.II.diximus.

Eo loco propugnante]v.c.habet,è loco,&c.Et paulo pòſt:Et quòd eo pulſo legio ſeſe receperat,nonnullos ibi repugnantes,&c.

Cùm portam quærerent caſtrorum, quòd eam munitionē eſſe arbitrarentur]v.c.Cùm portam quęrerēt, caſtrorumq. eam munitionem arbitrarentur,Sed fortaſſe rectius eſſet: Cùm portam quærerent caſtrorum, quorum eam munitionem eſſe arbitrabantur. Nam arbitrabantur,eſt in alio codice,& ita Faernus legebat: Arbitrabantur autem eam munitionem eſſe caſtrorum,quorum portam quærebant.

Protinus his munitionibus defendentē nullo] v. c. habet: Poſitis munitionibus. vt legi poſſit, potiti munitionibus. Dixit enim infrà,potitum ſe hoſtium caſtris.Sed cùm in alio codice ſit, pro vt ijs munitionib⁹, poſſet etiam legi, prorutis munitionibus.

Celeri ſpe ſubſidij confirmata] Videndum an ſit melius, celeris ſpe ſubſidij. Sic enim legebat Faernus,

& ſic

& ſic Cæſar ipſe locutus eſt ſuprà lib. VII. cùm dixit: Spe celeris victoriæ.

Per aggeres aſcendebat] Videndum an legi debeat: Per aggeres aſcenderat. & paulo pòſt, receptu ſuo timens, pro, receptui. Ita enim tertium caſum eſſe formandum docuit Cæſar in libris Analogicis, vt ſcribit Agellius lib. IV. cap XVI. & ita in veteribus libris reperitur. Nam paulo pòſt, vbi habetur, eodem, quo venerant, receptui conſulebant, v.c. habet ibi: eadem, qua venerant, receptu ſibi conſulebant.

Ex parte, ex qua proruebat] v.c. ex parte, quàm proruebat. vt fortaſſe legendum ſit, Ex parte quâ proruerat Faernus legebat: Ea parte, qua perruperat.

Tumultus, timoris, fugæ plena] v. c. & fugæ plena. Et paulo pòſt Faernus legebat, admiſſis equis, pro, dimiſſis. Item v.c. confugerent, pro, conficerent.

His tantis rebus hæc ſubſidia ſuccurrebãt] Sic alibi locutus eſt, cùm dixit: His difficultatibus duę res erãt ſubſidio. & paulo pòſt v. c. habet: Equites q́. eius anguſtis portis, atq. his à Cęſaris militibus occupatis. Vel vt in alio codice: Portisq́. à Cæſaris militib' occupatis.

Propriam & expeditam victoriam interpellarũt] Ita locutus eſt Hirtius lib. de bell. Afric. cũ ait; Victoriã ſibi propriã à Dijs immortalibus portẽdi. & de Bell. Alex. Victoriam ſe eis propriam daturũ pollicetur. Sed Cæſar partam iam atque exploratam victoriam dixit.

Trib. Mil. L. & centuriones XXX.] Videndum an illud, L. additum fuerit ex præcedenti L. legendumq́ue ſit: Tribunos Mil. & centuriones XXX.

Pars magna in foſſis, munitionibusq́ue, & fluminis ripis] Videndum an legi debeat: Pars magna in foſſis munitionis, & fluminis ripis; nam ſuprà dixit: Ne in anguſtias inciderent, X. pedum munitionis ſeſe in foſſas præcipitant. & Hirtius de bell. Alex. Horum primis in ipſa foſſa munitionis magna vi oppreſſis.

Signaq́ue ſunt militaria XXXII. amiſſa] Ita v. c.

& ita

& ita Plutarchus in Cæſare, qui ſcribit, δύο καὶ τριάκοντα σημεῖα λαβεῖν τοὺς πολεμίους. Appianus verò habet XXIIX. errore ductus, vt videtur, ex ipſa numerorum tranſpoſitione, cùm in ſuo codice pro XXXII. legiſſet, XXIIX. ſic enim habet: καὶ σημεῖα τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἔλαβον ἐν ταῖς δύο μάχαις ὀκτὼ καὶ εἴκοσι.

Pompeius eo prœlio Imp. eſt appellatus] In Cn. Pompeij argenteis denarijs, CN. MAGNVS IMP. dicitur ex Hiſpania prouincia, multo antè hanc victoriam, vt videri poſſit id nomē pluries obtinuiſſe. Nam ex Africa etiam prouincia Imperatorem appellatum eſſe Cn. Pompeium, ſcribit Plutarchus in Pompeio. Quæ verò ſequuntur: Hoc nomen obtinuit; videntur eſſe ſuperuacanea. Niſi dicamus à Senatu, qui tunc in caſtris Pompeij erat, id nomen obtinuiſſe. Cicero in Philippicis: An ſi quis Hiſpanorum, aut Gallorum, aut Thracum duo millia occidiſſet, non cum hac conſuetudine qua increbuit, Imperatorem appellaret Senatus?

Inſignia laureæ protulit] Placeret, prætulit, vt habet v.c. meus. Nam lictores laureatos conſueuerant qui eſſent Imperatores appellati præferre, & litteras ad Senatum laureatas de rebus à ſe geſtis mittere, vt ex Ciceronis epiſtola VIII. & IX. lib. VII. ad Atticum intelligi poteſt, & ex oratione item in Piſonem, in qua eſt: Appellatus eſt hic illius prouinciæ Imperator. ne tum quidem tabellas Romam cum laurea mittere audebas. & poſt: Primùm, quâ veneris cum laureatis tuis victoribus, quis ſcit? ex Liuio item pluribus locis apparet litteras etiam laureatas Imperatores mittere ſolitos fuiſſe. Plinius lib. XV. cap. vlt. de lauro. Romanis præcipuè lætitiæ victoriarumque nuntia: additur litteris, & militum lanceis piliſque: faſces Imperatorum decorat.

Omneſque deductos oſtentationis, vt videbatur, cauſa] v.c. habet, productos. Produci autem Labienus capti-

captiuos voluit, vt fidem faceret fugæ eorum. Sic ſuprà libro v. de Bello Gallico: Ambiorigem oſtentant fidei faciendæ cauſa. Cùm enim in v.c. ſit, quò maior perfugæ fides haberetur, fortaſſe ſcriptum erat, quò maior eorum fugæ fides haberetur.

Atque anguſtias præoccupatis caſtris] v. c. habet, in præoccupatis caſtris. vt fortaſſe totus hic locus ita ſit legendus: Non iniquitatem loci, atque anguſtias, non præoccupatis caſtris ancipitem terrorem, intra extraque munitiones. Ancipitem autem timorē dixit, quòd timerent, ne intercluderentur, cùm intra extraque immineret hoſtis.

Cauſam fuiſſe cogitabant] v.c. habet, cauſæ, pro, cauſam. & paulo pòſt: Quàm paruulæ ſępe cauſæ, &c. ſine voce, quorum, vt fortaſſe legi debeat: Quamque paruulæ ſæpe cauſæ, &c.

Obiectæ religionis] Non eſt cauſa, cur obiectæ, in abiectæ, mutetur; nam Cicero libro de Diuinatione in Verr. ſic locutus eſt, cùm ait: Tum illa, vt mos in Sicilia eſt omnium Veneriorum, & eorum qui Veneri ſe liberauerunt, vt Præfecto illi religionem Veneris, nomenque obijceret. & Liuius lib. xxxvIII. Oratores ijdem redeunt excuſantes, religione obiecta venire reges non poſſe.

Vel Tribuni vitio in exercitu eſſet offenſum] v.c. habet, exercitum. Quod autem ſequitur, in vnum locum coacto exercitu, &c. videtur ſine voce, locum, in vnum coacto exercitu, legendum, Sic enim Salluſtius in bello Iugurth. locutus eſt, cùm dixit: Paulatim milites in vnum conducit. Item: Eorum multitudinem in vnum cogit.

Qua facilitate] v.c. felicitate. & ita ſuprà: Incredibili felicitate Auſter, qui per biduum flauerat, in Africum ſe vertit. Item: Quaſi non felicitas rerum geſtarum exercitus beneuolentiam Imperatoribus, & res aduerſæ odia concilient.

Si

Si non omnia cederent ſecunda] Legendum, cederent, vt eſt in v. c. Et paulo pòſt v.c. habet. Eius iuri potius. Vt ad Fortunam referatur, quæ in omni re, vt ipſe ait, dominatur. Alij libri habent: Cuius vis potius. Alij: exercitus potius.

Locum ſecurum] Petrus Victorius ex antiquo codice, in quo eſt, locum ſecum (ita enim & in meo habetur) fecit, locum ſe æquum. Sed cùm alij libri habeant, locum ſe tantum, fortaſſe rectius eſſet: locum ſe tutum. Paulo pòſt. v.c. habet: Potitum eſſe hoſtium caſtris. Item: Interpellauiſſet.

Quod ſi eſſet factum] Videndum, an ſcribi debeat: Quod ſi ſit factum. Sic ſuprà: ſi id ſit factum, nociturum ſe nemini.

Atq. ij, qui ante dimicare timuiſſent] v.c. meus: Atq; ei qui ante dimicare, &c. vt fortaſſe legendum ſit: Atq; eo quod ante, &c. vt ſit, eo detrimentum in bonū verteret, quòd qui ante dimicare timuiſſent, vltro, &c.

Pœnæ loco] Huc reſpexit Suetonius in Cæſare cap. LXVIII. cùm de Cæſaris militibus ita ſcribit: Quanta fortitudine dimicauerint, teſtimonio eſt, quòd aduerſo ſemel apud Dyrrachiū prœlio, pœnā in ſe vltro depoſcerūt, vt conſolādos eos magis Imperator, quā puniēdos habuerit. Vidēdus Appian. lib. II. de bell. ciuil.

Relictisq. munitionibus] Videtur legendum, retentisq. munitionibus. Putabat enim Cæſar ſibi in caſtris non eſſe permanendum, quod famem timeret. Sic lib. V. de bell. Gall. vbi ſcripti libri habent, retentis, mutatum eſt id verbum in, relictis. & Dio lib. XLI. de Cæſare ſcribit poſt cladem apud Dyrrachium acceptam, timuiſſe famem, ſi in caſtris permanſiſſet. ὁ οὖν Καῖσαρ ὡς ταῦτά τε συνεβεβήκει, καὶ ὁ σῖτος αὐτὸν ἐπελελοίπει, δείσας μή τοι περιεδρεύων (id enim eſt retentis caſtris) καταπολεμηθῇ, &c. πάντα μὲν τὰ ᾠκοδομημένα κατέστρεψε, πάντα δὲ τὰ παραβεβλημένα προσδιέφθειρεν.

Et ne citiſſima eius profectio cognoſceretur] Faernus

nus legebat: Et ne ciuiſſimè. Sed v. c. habet, & quàm ſueciſſimè.

Ad flumen Genuſum] Liuius lib. XLIV. vocat Genuſuum, & corruptè item Ptolemæus, γανύασον lib. III. Lucanus lib. V. incorrupta ſcriptura cum Cæſare Genuſum edit, cùm ait:

Prima duces iunctis vidit conſiſtere caſtris
Tellus, quàm volucer Genuſus, quàm mollior Apſus
Circumeunt ripis. Erat igitur Genuſus propè Apſum flumen, vbi primùm Cæſar & Pompeius caſtra poſuerant.

Ipſique incolumes] v. c. ipſi incolumes. Et pòſt: Militesque omnes intra vallum continuit, &c. ſine voce caſtrorum. Item: II X. millia paſſuum, pro, I IX. millibus paſſuum.

Equitatumque ex Italia expectaret] v. c. ſpectaret, & ita alibi Cæſar locutus eſt. Paulo pòſt in eodem v. c. eſt: & ſuis vt eſſet auxilio, & ad opprimendos aduerſarios ne occaſioni temporis deeſſet.

Sed Cæſarem Apollonia à directo itinere auerterat] Faernus, à recto itinere. v. c. à directo itinere. Sed fortaſſe legendum: Sed Cæſarem Apollonia de recto itinere auerterat. Ex varietate itē aliarum lectionū poſſet legi: Sed Cæſar Apolloniā recto itinere diuerterat.

Latius, inflatiusque] Videtur legendum, elatius, inflatiusque, vt diximus ſuprà. & paulo ſuprà ex v. c. legēdum: Acceſſit etiam ex improuiſo. Item: Heracliam Sinticam. Sic enim habet Liuius lib. XLII. & XLV. Plinius lib. III. cap. X. & Ptolemæus.

Vt pluribus dimiſſi itineribus à Cæſare ad Domitium] v. c. habet, dimiſſis. Vnde apparet legendum: Vt pluribus dimiſſis à Cæſare ad Domitium.

Paucis ante diebus] v. c. pro, diebus, habet, menſibus. & paulo pòſt, Lariſam, &, Lariſæos, vnico s. quo modo ſcribendum eſſe docent antiqua numiſmata ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ.

Sed poſtea caſu ciuitatis comprehenſis ex captiuis cognito] Videtur omnino legendum, Gomphenſis, pro, Comprehenſis. Sequitur enim: Collata fortuna Metropolitum (ſiue vt eſt in v. c. Metropolitarum) cum caſu Gomphenſiũ, vel vt Faernus legebat, Gomphenſi. Vox autem Gomphenſis, obſcura librario cùm eſſet, mutata eſt in comprehenſis, otioſum verbum, & corruptum, vt apparet ex eo, quod in v. c. eſt, compreſſis. De Gomphis à Cæſare captis, & item Metropoli ita ſcribit Dio lib. XLI. Γόμφοις δὲ δὴ πολίχνῃ τινὶ Θεσσαλικῇ προσπεσὼν, καὶ κρατήσας, πολλούς τε ἔκτεινε, καὶ πάντα διήρπασεν, &c. αὐτίκα γοῦν μητρόπολις ἕτερόν τι πόλισμα οὐδὲ ἐς χεῖρας αὐτῷ ἦλθεν, ἀλλ᾽ ἀμαχὶ ὡμολόγησεν.

Conſulares, Prætoriosque ſeruorum habere numero, dicerent] Plutarchus in Pompeio: ἐν αἰτίαις, inquit, ἦν Πομπήϊος οὐ Καίσαρα καταστρατηγῶν, ἀλλὰ τὴν πατρίδα, καὶ τὴν βουλὴν, ὅπως δὴ παντὸς ἀρχῇ, καὶ μηδέποτε παύσῃ τοῖς ἀξιοῦσι τῆς οἰκουμένης ἄρχειν, χρώμενος ὑπηρέταις καὶ δορυφόροις, &c. Eadem refert in Cæſare, cùm ait: ὡς δὴ μὴ βουλόμενον ἀποθέσθαι τὴν μοναρχίαν, ἀλλ᾽ ἀγαλλόμενον ἡγεμόνων τοσούτων ἐξηρτημένων αὐτοῦ, καὶ φοιτώντων ἐπὶ σκηνήν.

Alij domos, bonaq; eorum, qui in caſtris erant Cæſaris, petebant] Cicero lib. XI. epiſt. VI. ad Atticum: Me, inquit, diſceſſiſſe ab armis nunquam pœnituit, tanta erat in illis crudelitas, vt non nominatim, ſed generatim proſcriptio eſſet informata, vt iam omnium iudicio conſtitutum eſſet, omniũm veſtrum bona prędam eſſe illius victoriæ. & poſt: L. Lentulus Hortenſij domum ſibi, & Cæſaris hortos, & Baias deſponderat.

L. Hirtij] v. c. habet L. Hirri. Sed notauimus ſuprà ad librum primum, Hirij, ſcribendum eſſe. Miſſum autem à Pompeio fuiſſe L. Hirium ad Orodem Parthorum regem, ſcribit Dio lib. XLI.

Vt præſtaret, quod proficiſcenti promiſiſſet] v. c. non habet particulam, vt, & pro verbo promiſiſſet, habet, recepiſſet.

Quod geſtum in Hiſpania diceret] Plutarchus in Cæſare: Ἀφράνιος δὲ, (νεωστὶ γὰρ ἐξ Ἰβηρίας ἀφίκετο) κακῶς στρατηγήσας, διαβαλλόμενος ἐπὶ χρήμασι προδοῦναι τὸν στρατόν.

Quod ſatis perſpectum habere videretur] v.c. habet: Quùm ſatis perſpectum militum animum habere videretur.& poſt: Quod nam Pompeius propoſiti,&c.

Hoc ſperans]v.c.habet,Hæc ſperans.Sed,ſpectans, alibi Cæſar dixit. Et poſt in v.c.eſt: Vt eſſent animo parati ad prœlium. Item: Ex delectu horum annorum,&c.non,ex delectis. Et: Plerique ſunt ex colonis Tranſpadanis,&c. non, & pleræque ſunt ex colonijs Tranſpadanis.

Animo percipiebant] v. c. meus habet, præcipiebant,&c.quomodo Cæſar alibi (vt notauimus ſuprà) locutus eſt.& hanc ipſam rem, eodem modo expreſſit Plutarchus in Cæſare,cùm ait: Καὶ τὸ νίκημα τῆς ἐλπίδος προειληφότες. Liuius lib.VII. Adeò duorum militum euentum, inter quos pugnatum erat, vtraque parte animis præceperat.

Quarum vna prima,altera tertia appellabatur] Notauimus ſuprà ad librum VIII. de Bell. Gall. quarta, non,tertia,hîc ſcribendum eſſe. Quartam enim hanc legionem appellat Lucanus lib.VII.cùm ait:

——— cornu tibi cura ſiniſtri
Lentule cum prima,quæ tum fuit optima bello,
Et quarta legione datur.tibi numine pugnax
Aduerſo Domiti, frons dextri tradita Martis.

Malè autem libro ſuprà memorato apud Hirtium legio hæc modò XV.modò XII.dicitur, & malè item hîc III.cùm ſit vbique IV.ſcribendum.In prima verò legione cùm omnes conueniant, in hoc tamen diſſentiunt, quod Appianus lib.II. in dextro cornu Lentulum,aliter ac Lucanus;in ſiniſtro Domitium ponit, ſic enim ait: Πομπηίῳ μὲν ὁ κηδεστὴς Σκιπίων ἐν μέσῳ, καὶ ἐπὶ τοῦ λαιοῦ Δομίτιος, ἐπὶ δὲ τοῦ δεξιοῦ Λέντλος. Et Plutarchus in Cæſa-

ce,& Pompeio ait: *Πομπήϊος δὲ τὸ μὲν αὐτὸς εἶχε τῶν κεράτων, τὸ δὲ εὐώνυμον Δομίτιος.*

Quas tranſductas ab Afriano docuimus] Deſignat locum qui deſideratur in lib. II.

Hæc erant millia LV.] v. c. meus habet: Hæc erant numero millia XLV. Quam lectionem confirmat Plutarchus, qui in Cæſare ſic ſcribit: *τετρακισμύριοι καὶ πεντακισχίλιοι παρετάττοντο δισμυρίοις καὶ δισχιλίοις.* & Appianus libro II. de Bell. ciu. *Καίσαρι μὲν ἐς δισχιλίοις ἐπὶ δισμυρίοις, καὶ τούτων ἱππεῖς ἦσαν ἀμφὶ τοὺς χιλίους. Πομπηΐῳ δὲ ὑπὲρ τὸ διπλάσιον, καὶ τούτων ἱππεῖς ἐς ἑπτακισχιλίους.* Ex quibus locis videtur legendum apud Cæſarem: Numeroque cohortes XC. expleuerat, &c. inuerſis litteris, pro, CX. Nam cùm cohors ex quingẽtis hominibus conſtaret, vt infrà ſuo loco dicetur, legio verò decem cohortes haberet; neceſſe eſt nouem legiones, quas Pompeium habuiſſe ſuprà dictum eſt, nonaginta cohortes efficerẽt. quod confirmat etiam Oroſius, qui eas LXXXXIIX. numero fuiſſe ait.

Euocatorum circiter duo millia] Faernus legebat, circiter duæ, & ad cohortes referebat. Item: Diſperſæ erant, pro, diſperſerat, ad eaſdem cohortes referens.

Dextrum cornu eius riuus quidam impeditis ripis muniebat] Enipeum fluuium deſignat, vt ex Appiano intelligitur & Lucano, qui ait lib. VII.

At iuxta fluuius, & ſtagna vndantis Enipei.

In ſiniſtro cornu obiecerat] Præpoſitio, in, abeſt à v. c. & paulo pòſt habet v. c. Tametſi erat Dyrrhachinis prœliis vehementer attenuata.

Cohortes in acie LXXX. conſtitutas habebat] Ita v. c. & Oroſius, hoc eſt, octo legiones in tertia acie: nam in cornibus tres tantùm conſtitutas habebat, nempe decimam in dextro, nonam & octauam in ſiniſtro, vt numerus XI. legionum conſtet, quas Cæſarem trãſduxiſſe duobus commeatibus habetur ſuprà. Vidẽdus Florus lib. IV. cap. II. vbi habetur: Si exercitus, hinc XI. legiones, inde XVIII.

Ipſe

Ipſe contra Pompeium conſiſtit] v.c. conſtitit, quomodo in Pandectis Florentinis antiqua ſcribendi ratione habetur, ex qua conſtiteremus, pro, conſiſteremus poſitum reperitur. Paulo pòſt v.c. habet, celeriter ex tertia acie ſingulas cohortes detraxit, &c. Quæ lectio veriſſima eſt. Nam cùm ſtatim ſequatur: Atque ex his quartam inſtituit, &c. neceſſe eſt vt præcedat tertia, de qua ita paulo pòſt: Eodem tempore tertiam aciem Cæſar, quæ quieta fuerat, & ſe ad id tempus loco tenuerat, procurrere iuſſit, &c. Ac fortaſſe ſuſpicari quiſpiam ex hoc loco poterit, nouem tantùm legiones Cęſarem in hac ad Pharſalum pugna habuiſſe, ex quibus tres in cornibus, vt dictum eſt, poſuiſſe, ſex reliquas in tertia acie locaſſe; ex quibus ſingulis, detractis ſingulis cohortibus, quartam aciem conſtituiſſe, quę ex ſex cohortibus conſtiterit, vt ſcribit Plutarchus in Pompeio, cúm ait: μετεπέμψατο σπείρας ἓξ ἀπὸ τῶν ἐπιταγμάτων, καὶ κατέστησεν ὄπισθεν τοῦ δεκάτου, κελεύσας ἡσυχίαν ἄγειν, ἀδήλους τοῖς πολεμίοις ὄντας. & Appianus lib. II. Συνεὶς δὲ ὁ Καῖσαρ, τρισχιλίοις εὐτολμοτάτοις πεζοὺς ἐνήδρευσεν, οἷς ἐκέλευσεν, ὅταν αἴσθωνται τοὺς πολεμίους περιθέοντας, ἀναπηδᾶν, &c. Quibus ſanè verbis videri poteſt Plutarchus æmulatus locum Cęſaris, qui paulo pòſt habetur: Quod vbi Cęſar animaduertit, quartæ aciei, quam inſtituerat ſex cohortium numero, ſignum dedit, &c. Ita enim legendum, non, ex cohortium, &c. Atque has ſex cohortes plurimùm ad victoriam Cæſari contuliſſe ſcribit Frontinus libro II. cap. III. de ſtratagematis, cùm ait: Sex deinde cohortes in ſubſidio retinuit ad res futuras, ſed dextro latere conuerſas in obliquum, vnde equitatum hoſtium expectabat, collocauit. Nec vlla res ad victoriam plus eo die Cęſari contulit. Diximus autem ſuprà, cohortem quingentos milites habuiſſe, vnde pro ſex cohortibus τρισχιλίους πεζοὺς, Plutarchus poſuit. Itaque ſi nouem tantùm legiones Cæſar ad bellum Pharſalicum transduxit, vt ex locis mo-

dò adductis apparet, videndū eſt an ſuprà initio huius libri pro, xv. millia legionariorū militum, legēdum ſit, v. legionum milites. & poſt: impoſitis, vt ſuprà demonſtratum eſt, legionibus v. I I. die terrā attigit. Sic enim de hoc ſecundo commeatu, quo Antonium IV. legiones tranſduxiſſe Plutarchus ſcribit, cùm Cæſar ipſe v. tranſduxiſſet, habetur apud Cęſarem: Nacti, inquit, Auſtrum, naues Brundiſio ſoluunt, atque altero die Apolloniam Dyrrhachiumque præteruehuntur, &c. Videndum item an illa quæ paulo ſupra habentur, cohortes in acie LXXX. conſtitutas habebat, &c. ſincera ſint, nam cohortes LXXX. hoc eſt, legiones V I I I. adiunctis tribus illis, quæ erant in cornibus conſtitutæ, XI. legionum numerum efficiunt. Itaque omnino tota hæc de numero legionū Cæſaris hiſtoria ita perturbata eſt, vt vltima primis non reſpondeant.

In earum cohortium virtute conſtare] Alibi dixit, conſiſtere, vt paulo ſuprà, conſiſtit, poſitum eſt in v. c. pro, conſtitit. Cōtra lib. V I I. de Bell. Gall. vbi ſcriptum eſt: Quòd ſuum periculum in aliena videat virtute conſiſtere, v. c. habet ibi, conſtare. vt lib. VI. in quo eſt: Quòd pæne in eo ſi opidum retinuiſſent, ſummam victoriæ conſtare intelligebant. At lib. I. de Bell. ciuil. Neque quiſquam omnium erat, qui non in eius diei caſu ſuarum omnium fortunarum euentum conſiſtere exiſtimaret.

Erat Craſtinus] Ita v. c. & ita Lucanus libro V I I. cùm ait:

Dij tibi non mortem, quæ cunctis pœna paratur,
Sed ſenſum poſt fata tuæ dent Craſtine morti.

Quam conſtituiſtis operam date] ſunt, qui legunt, quam conſueuiſtis. Sed nihil mutandum; nam conſtituiſtis, pro, conſueuiſtis alibi poſuit Cæſar, vt lib. V I I. de Bell. Gall. Quieta Gallia Cæſar, vt conſtituerat, in Italiam ad conuentus peragendos proficiſcitur. At libro v. dixit: Diſcedens ab hibernis Cæſar, vt quotannis fa-

nis facere conſueuerat,&c.quod poſitum eſt pro,conſtituerat,ſiue inſtituerat,vt alibi dixit: Vt inſtituerat, in Italiam ad conuentus peragendos profectus eſt.

Atq.cum milites electi circiter cxx. voluntariè] Faernus legebat voluntarij,quos Græci ἐθελοντὰς dicunt.

Ex dextro cornu procurrit]v.c.procucurrit,& infrà, infeſtis pilis procucurriſſent. Item: Vniuerſi procucurrerunt. &, Celeriter procucurrerunt. & ſic Cæſarem ſcripſiſſe Chariſius tradit. Deinde videtur legendum: Leuiùs quoque caſura pila ſperabat, &c. non, leuiusque.

Quæ ſtudio pugnandi incenditur] Faernus legebat ex v.c. Qui ſtudio pugnandi incenduntur. Et infrà: Et ordines ſuos conſeruauerunt. Item: à latere aperto circumuenire cœperunt,&c. non,circumire.

Quam inſtituerat ex cohortium numero] Videtur legendum,vt ſuprà diximus, ſex cohortium numero. & pro,infeſtisque ſignis, magis placeret, infeſtisque pilis. Nam Cæſar eas cohortes admonuerat, ne pila mitterent, ſed faciem equitum infeſtis pilis vulnerarent,& vt Oroſius tradit, milites ſedulò monebat his verbis: Faciem feri.

Loco excederent] Videndum an legi debeat, loco cederent; nam ſuprà dixit: Sed paullum loco motus ceſſit. Et paulo pòſt: à ſiniſtra parte circumuenta, ſine verbo erat.

Eam partem, cui maximè confidebat] Deſignat Afranij cohortes, quas in dextro cornu collocarat, & legionem Cilicienſem,ſiue(vt ſuprà habetur) Sicilienſem.Paulo pòſt v.c.non habet illa,quàm maximè, ſed tantùm,alijs diffiſus.

Vt facilè exiſtimari poſſet]v. c. æſtimari. Et paulo pòſt: Qui non neceſſarias conquirerent voluptates. Sic dixit Valerius Max.lib.II.cap.VI.Audierant enim lautitiam inde,& immodicos ſumptus, & omnia non neceſſariæ voluptatis genera fluxiſſe.

Querens, tantam ſe opinionem feſelliſſe] v. c. habet: Querens, tantum ſe ſuam opinionum feſelliſſe. Quod autem infra eſt: Vniuerſi ſimul Lariſſam verſus ſe recipere cœperunt. v. c. meus habet, vniuerſi iuris eius Lariſam verſus ſe recipere cœperunt. Quomodo in alijs codicibus reperiſſe ſe Petrus Victorius teſtatur. Ex quo, viris equis, alij fecerunt. Sed Velleius lib. II. videtur eo modo locutus, cùm ait: Oppreſſus auſpicijs Pompeij, inſidijs filij Pharnacis, Mithradates vltimus omnium iuris ſui regum præter Parthicos, &c. Ad locum autem Cæſaris facit quod ſcribit Valerius Max. lib. IV. cap. V. Magnus Pharſalica acie victus à Cæſare, cùm poſtera die Lariſam intraret, opidique illius vniuerſi populus obuiam ei proceſſiſſet, ite, inquit, & iſtud officium præſtare victori.

Militibusque ſuis iuſſit] v. c. habet, commendauit, pro, iuſſit, & paulo pòſt: circiter millia XV. vt Oroſius. & rectè. nam ſi ex XLV. millibus, quot Pompeius habuit, in deditionem venerunt amplius XXIV. millia, eorum qui ceciderunt, verus erit numerus XV.

Seſe Sullæ ſimiliter dediderunt] v. c. non habet vocem, ſimiliter. Sed habet, aquilæ. IX. pro, LIX. vt videatur legendum IIX. nam ex nouem legionum aquilis, quas Pompeius habuit, veriſimile eſt aliquam vnam ſeruatam fuiſſe. Cùm autem tres manipulos cohors haberet, & ſinguli manipuli ſua ſigna, videndum an numerus ſignorum, quæ relata ſunt, ſincerus ſit.

Cum claſſe ad Brundiſium venit] Illud, ad, vel abundat, vel ex peſtrema ſyllaba vocis Aſiat. factum videtur, cùm veriſimile ſit ſcriptum fuiſſe cum claſſe Aſiat. Brundiſium venit. Nam claſſi Aſiaticæ Lælium præfuiſſe, dictum eſt ſuprà & eodem modo de Caſſio dixit Cæſar ſupra item: Ijſdem ferè temporibus Caſſius cum claſſe Syrorum, &c.

Longius productam] Ita v. c. non, perductam. & Hirtius lib. VIII. de Bello Gallico: Cum fuga vehe-

menti Voluſenum longius produxiſſet.

Vibone ad fretum] v.c. habet, Liboqueád fretum. Et rurſus infrà: Profectus eſt, & Libonem, pro eo, quod in vulgatis eſt, profectus eſt Vibonem.

Atque omnes naues incendit, è quibus erant xxv. roſtratæ] Ita v.c. nam illud, xxxv. videtur adiectum. Et poſt: Et eo ipſo tempore nuntij, &c. ſine voce, quidam. Item: Caſſius ad Sulpicianum, &c. Et poſt: Pari atque antea ratione egit. ſecundum nactus ventũ, &c,

Qui ex veteribus legionibus erant relicti præſidio nauibus] Veteres legiones poſuit pro, veteranas, vt Hirtius lib. IV. de Bell. Alexan. cùm ait: Thorius Cordubam veteranas legiones adducit.

Et quantum itineris] v.c. habet: & quantumcunque itineris. Et paulo pòſt idem liber habet, Arcem ante captam eſſe, non, arcem Antiochiam. Quod autem dicit, ciuiumq. Ro. qui illic negotiantur: id ſimile eſt illi formulæ, quæ habetur in veteri inſcriptione: CIVES ROMANI QVI MYTILENIS NEGOTIANTVR, vbi Mytilenæ numero multitudinis dicuntur, vt paulo ſupra apud Cæſarem Mytilenos, pro eo quod veteres omnes Geographi, Mytilenem dicunt.

Nam quicumque] v.c. Qui cum. Vt fortaſſe vera lectio ſit: Namque cùm ex fuga Pompeium ſequerentur. De hac autem re ita Lentulus filius ad Ciceronem epiſt. XIV. lib. XII. Sed ijdem illi (Rhodij ſcilicet) qui fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pompeium, qui ceteros viros clariſſimos non receperunt.

Naues ſoluere iubebantur] Fortè legendum, cogebantur. Sed v. c. habet, naues ſoluerunt.

Ad ciuitates perferebatur] Videtur legendum: Ad ciuitates Aſiæ perferebatur; nam ſequitur: Pompeius depoſito adeundæ Suriæ conſilio, &c. & ſic Cæſar locutus eſt lib. VI. de Bell. ciuil. cùm ait: Celeriter ad omnes Galliæ ciuitates fama defertur.

Et à quibuſdam priuatis ſumpta] Videndum, an

deſit vox, mutuò. Et paulo pòſt videtur legendum; Quos partim ex familijs ſocietatum delegerat. Societates autem deſignat Publicanorum, qui vectigalia publica redempta habebant.

T. Appium] v.c. habet, T. Ampium, pro quo, Tampium habet Velleius. T. Ampia verò familia nota eſt ex antiquis denarijs, & lapidibus.

Vt ijs teſtibus ſumma pecuniæ vteretur] v.c. meus habet, in ſummam pecuniæ, &c. vt fortaſſe legendum ſit: in ſumenda pecunia.

Quod ante ipſam Mineruam collocatum eſſet, & ad ſimulacrum Mineruæ ſpectauiſſet] Ita legitur hic locus in v.c.

Vt in muris armata ciuitas diſcurreret] Hunc locum ita æmulatus eſt Oroſius: Tantus verò in aëre armorum ſtrepitus fuit Antiochiæ, vt quaſi aduentu hoſtium in muros concurrerent, ſiue vt habet Valerius Max. lib. I. cap. VI. in muros concurreretur. Ex quibus locis apparet apud Cæſarem legendum eſſe, in muros.

Pergami in in occultis ac remotis templis] v.c. pro, remotis, habet, reconditis, ſiue vt eſt in alio libro, conditis. De hac re ita Valerius Max. libro ſuprà memorato: Sonum tympanorũ Pergami abditis delubris editum, &c. Deſignantur autem Bacchi templa, quę erant Pergami, vt docet Dio lib. XLI. v.c. habet, Pergamiq;.

Palma per eos dies in tecto inter coagmenta lapidum ex pauimento extitiſſe] Videtur legẽdum vnico verbo coniunctim, intecto, vt ad pauimentum referatur, quod eſſet id lapidibus conſtratum, ex quo palma extiterit. Valerius Max. lib. I. cap. VI. Palmam viridem Trallibus in æde Victoriæ ſub Cæſaris ſtatua inter coagmenta lapidum iuſtę magnitudinis enatam. Plutarchus in Cæſare: Περὶ Τράλλεις ἐν ἱερῷ νίκης ἀνδριάς εἱστήκει Καίσαρος, καὶ τὸ περὶ αὐτὸ χωρίον, αὐτό τε στερεὸν φύσει, καὶ λίθῳ σκληρῷ κατεστρωμένον ἦν ἄνωθεν. ἐκ τούτου λέγουσιν ἀνατεῖλαι φοίνικα παρὰ τὴν βάσιν τοῦ ἀνδριάντος. Dio lib. XLI.

Quæ

Quas ex Pompeianis militibus confecerat] Dio libro XLI. ſcribit, Pompeianos milites, qui in deditionem venerant, à Cæſare in ſuas legiones deſcriptos fuiſſe. & Plutarchus in Cæſare: τῶν δὲ πεζῶν τῶν ἁλόντων κατέμιξε τοῖς πλείστοις ὁ Καῖσαρ εἰς τάγματα.

Photinus] Sic & Lucanus eum appellat. Plutarchus tamen Ποθεινὸν vocat. Paulo pòſt Faernus legebat: Corripi atque interfici iuſſit.

Bibuli filios duos] Seneca ad Marciam, cap. XIII. Bibuli melioris, quàm fortioris viri, duo ſimul filij interfecti ſunt, Ægyptio quidem militi ludibrio habiti, &c. & Valerius Max. lib. IV. cap. I. M. Bibulus vir ampliſſimæ dignitatis, & ſummis honoribus functus, cùm in Suria moraretur prouincia, duos egregiæ indolis filios ſuos à Gabinianis militibus Ægypti occiſos cognouit. Paulo ſuprà apud Cæſarem in v. c ita habetur: Qui inueterauerant compluribus Alexandrię bellis, hi omnes Ptolemæum patrem in regnum reduxerant. Bibuli filios, &c.

Hunc vſum rei militaris habebant] Videndum an legi debeat, magnum vſum, &c. Sic enim locutus eſt lib. I. de Bell. Gall. cùm dixit: Quòd non magnum in re militari vſum habebat. Item: Qui magnum in caſtris vſum habebat. & lib. II. de bell. ciuil. Quòd magnum habere vſum rei militaris ſciebat.

Quarum erant. L auxilio miſſæ] Ita v. c. Appianus tamen habet LX. Et paulo pòſt v. c. habet, roſtratæ omnes, pro, conſtratæ.

Hæc inſula obiecta Alexandriæ portum efficit] Virgilius hunc locum imitatus videtur, cùm cecinit lib. I.

——— inſula portum
Efficit obiectu laterum ———

Paullum ſuo curſu deceſſerint] Docti quidam viri legendum putant, deflexerint, pro, deceſſerint, quòd ita poſcat linguæ Latinæ conſuetudo. Sed nihil mutandum putamus: nam Cicero in oratione pro Cluen-

tio, de via decedere, dixit. vt Suetonius in Iulio, cap. XXXI. Cùm deceſſiſſet via diu errabundus, &c. & Q. Curtius lib. v. Nullo regente deceſſerant militari via.

Quæque vbique naues] v. c. habet, quæque vbi naues, vt fortaſſe legendum ſit, quęque ibi naues. Et paulo pòſt habet: Deduxit autem circum omnes propinquas prouincias. Item: Nec tractu opidi. &c. vt etiam Faernus. Sed fortè, hoc tractu opidi, legendum eſt.

Magnis enim iacturis ſibi quiſque eorum omnes conciliabat] Eodem modo dixit ſuprà lib. VI. de Bell. Gall. Eosque ad ſe magnis iacturis pollicitationibuſque perduxerant, &c. Quod videtur poſitum pro, largitionibus.

Procurator regni in parte Cæſaris] Docti viri, pro, in parte, reponunt, in poteſtate; eo potiſſimum adducti, quòd paulo ſuprà Cæſar dixerit: Quo facto Regem, vt in ſua poteſtate haberet, Cæſar effecerat. Placet tamen vt retineamus vulgatam lectionem, quæ confirmatur Hirtij loco, ex lib. IV. in quo eſt: Hanc locis ſuperioribus fundere in partem Cæſaris non intermittebat. & poſt: Erat autem magna multitudo opidanorum in parte Cæſaris, quàm domicilijs ipſorum non mouerat, &c. Duas autem deſignat partes, vnam Arſinoæ filiæ maioris Ptolemæi & Achillæ, alteram Regis Ptolemæi & Cæſaris, in qua erat Photinus Eunuchus.

Hæc initia belli Alexandrini fuerunt] Hæc verba non habentur in v. c. & certè videntur adiecta.

NOTÆ

NOTÆ
AD LIBRVM IV. HIRTII DE BELLO ALEXANDR.

VT quam anguſtiſſimam partem opidi] Videndum an legi poſſit: Vt quia anguſtiſſimam, &c. Volebat enim Cæſar hanc paludē à reliqua parte opidi excludere, quòd ea & pabulum & aquam præbere largè poſſet. Paulo pòſt pro, illud exſpectans, placeret, illud ſpectans, quomodo alibi Cæſar locutus eſt.

Per quas fines Ægypti] Placeret, qua fines Ægypti. &c. Et paulo pòſt v.c. habet: Magnumque numerum in opidum telorum, atque tormentorum conuexerant. Deinde legendum videtur: Et innumerabilem hominum multitudinem adduxerant; nam paulo pòſt dicit: Hac multitudine diſpoſita.

Integris viribus ad auxilium ferendum opportuni eſſent] v.c. habet, opponi poſſet, pro, opportuni eſſent. & pòſt: Subiectiſque eas rotis, &c. vt illud, eas, ad ambulatorias referatur, de quibus vidēdus Vitruuius lib. x. cap. xix. Item v.c. habet hoc loco, directis pluteis, non, plateis. Vt videatur ita hic locus interpungendus eſſe, & legendus: Funibus iumentiſque obiectis pluteis in quamcūque, &c. Nam pluteorum obiectu protegebantur iumenta & homines, qui turres mouebant. Et lib. I. habetur: Miles dextra ac ſiniſtra muro tectus, aduerſus plutei obiectu.

Vt noſtri illorum opera imitari viderentur] v.c. habet, imitati, non, imitari. & paulo pòſt videtur legendum: Populum Ro. paulatim in conſuetudinem eius regni venire, &c. ſine verbo, occupandi, quod adiectum videtur.

Vt ad extremum caſum periculi omnes deducti viderentur] Ita v. c. meus. Qui paulo pòſt habet: puteis foſſis aquam dulcem, &c. nam infra dixit, ad

fodien-

fodiendos puteos. Item in v.c.eſt: Munitiones nudari nolebat,&c. non, nudare. Et poſt videtur legendum: Cùm longius prædatum proceſſiſſent. nam verba à nauibus, videntur adiecta.

Cæſar ad terram detraxit] v.c. detrahit. & poſt: ſi quid grauius illis accidiſſet. Videndum item an paulo poſt legi debeat: vt vix ædificia defendi poſſent, &c. pro eo quod in vulgatis eſt, ædificijs. nam ſuprà lib.III. de bell. ciuil. dixit: Vt cùm eſſet legio præſidio Meſſanæ, vix opidum defenderet.

Videbant enim non auxilia Cæſaris] Videtur legendum, Cæſari, &c. & paulo pòſt v.c. habet: Ad naturale & domeſticum bonum refugere cupiebant.

Vna in curſu litore Ægyptio defecerat] Videndum an legi debeat, deceſſerat. Sic enim ſuprà lib. III. de bell. ciuil. habetur: Quęque tempeſtate paullulum ſuo curſu deceſſerint. & paulo poſt v.c. habet: Qui intraſſent, & ad explicandum, & ad receptum, &c. Item: Quàm reliquam claſſem potueris explicare, &c. pro, poſſis, & rurſus in v.c. eſt paulo pòſt: Noſtris enim prorſus, neque terra, neque mari effugium dabatur, Omniaque victoribus, &c.

Per paucos de ſumma] v.c. habet, de ſumma rerum. Alibi tamen de ſumma re Cæſar dixit. & poſt v.c. habet. Reliquis etiam eſſet cauendum, &c. pro eo quod in vulgatis eſt, cadendum.

Neque numero nauium præſtantibus] v.c. habet: Neque numerum nauium præſtantibus. quod magnopere placet. Et poſt pro, neque flexi ad virtutem, v.c. habet, neque flecti; Vt videatur legi poſſe, Neque electi, vel ſi magis placet, neque freti.

Capitur hoc prœlio quinqueremis vna, & biremis] Ita v.c. & paulo poſt in v.c. habetur: Et illa in vrbe vno tempore tentari poſſe confidebat. Item: Diſtinendæ manus cauſa conſtratis nauibus aggreditur, præmijsque magnis propoſitis, &c.

Neque

Neque verò diutius ipſi ex munitione ſe continere potuerunt] Videtur legendum, in munitione, &c. & poſt v.c. habet. DCCC. paſſuum interuallum, &c. pro, interuallo. Sed cùm ſupra habeatur DCCCC. videndum vter locus ſincerior ſit.

Pugnabatur à noſtris] v.c. habet, à nobis, quod videtur rectius.

Cohortium trium, qui in ponte] v.c. habet, quæ in ponte. Et paulo ſupra: Quorum fuga incitati Alexandrini, plures ex nauibus egrediebantur. Item infrà: Nonnulli feliciore exitu expeditas ad ancoram naues conſecuti, incolumes diſceſſerunt. Pauci alleuatis ſcutis, & animo, &c.

Aut ſuopte conſilio] v.c. Aut ſuo priore conſilio, per occultos nuntios Regi probatos, &c. & ſic alibi, ſecretis nuntijs, vt eſt in v.c.

Puellæ fiduciario regno] Quid ſit fiduciarium regnum, diximus ſuprà in notis ad lib. II. de Bell. ciuili. vbi fiduciariam prouinciam repoſuimus, pro, fiduciariam operam, vt eſt in vulgatis.

Bonitate tantùm adductus, ac non prudentiſſimo conſilio] Ita v. c. Et poſt: Sine quo nulla vnquam dimicatio maritima, nulla etiam parum feliciter confecta erat. Item: Et illi triremem hoſtium perforaſſent, ac demerſiſſent.

Auctoritate ea, quæ plerunque adeſt victori, placarat] Magis placeret, pacarat. Item, pro, à mari coniungitur, legerem, mari coniungitur, ſine particula, à. Ait enim Nilum lõgè diſtantibus locis diuiſum mari coniungi. Item verba, à Cæſare, delerem; nam ſatis eſt, interclusum à ſe retineri. & paulo pòſt in v.c. habetur: Quorum impetum Mithradates magna cum prudentia, conſuetudine noſtra caſtris vallatis ſuſtinuit. vt fortaſſe legendum ſit, magna cum prudentia conſtantiaque militum, conſuetudine, &c.

Planicies ex omnibus partibus ſubiecta] v.c. habet, planicia;

planicia;antiquè.&paulo pòſt videtur legendũ: Vnum latus erat deiectum ad flumen Nilum. Sic enim locutus eſt Cæſar lib. II. de bell. Gall.

Magnis arboribus exciſis] Videndum an verbum, exciſis, abundet; nam paulo pòſt habetur, proiectis.

Cæſar re præclariſſimè geſta] Ita paulo pòſt locutus eſt. Hic tamen v.c. habet: Cęſar pręclariſſima re geſta. Item: Et loci natura munita animaduerteret.

Non quòd id minori numero militum cõſequi difficile factu putaret] Videndum an legi debeat: Non quod id minori militum numero difficile factu putaret. & paulo pòſt v.c. habet: Vna, quam liberum acceſſum habere demonſtraui.

Cohortes illò circuire caſtra] Faernus legebat: Cohortes tres circuire caſtra. & paulo pòſt v.c. habet: Magnam multitudinem hoſtium in caſtris interfecerunt. Item: Magna ruina oppreſſis, pro eo quod in vulgatis eſt, magna vi oppreſſis.

Cæſar magnæ victoriæ fiducia] Legendũm, Cæſar magna victoriæ fiducia. & pòſt: Atque ea parte opidi victor introijt. Item videndum an legi debeat paulo pòſt: Neque eum fefellit, quin hoſtes eo prœlio audito, &c. nam ſic locutus eſt Cæſar lib. III. de bell. ciuil. cùm dixit: Neque verò Cæſarem fefellit, quin ab his cohortibus initium victoriæ oriretur.

Deducere ex regno ſtatuit] Dio lib. XLII. ſcribit Arſinoem in triumpho à Cæſare Romam fuiſſe ductam.

Quinctumque Patiſcium] Cicero libro XII. epiſt. XVIII. Patiſcum PRO Q. nominat. Sed v.c. habet Patiſiũ; vt fortaſſe is ſit, quem idem Cicero Petiſium dicit lib. Philipp. XII. & XIII. & Appianus, vbi ſcribit de morte Cæſaris. Paulo ſuprà ad C. Plætoſium, Quæſtorem legendum, vt in v.c. non Prætorium.

Interim legati à Pharnace reſponſum referũt] v.c. habet, reſpõſa. Itẽ paulo pòſt: Has eſſe opportunitates. Et: Cùm aduentaret Nicopolim, &c. ſine particula, ad.

Cùm

Cùm extra foſſam in equitatum Regis] v. c. in equites Regis. Et poſt videtur legendum: Auerſoſque hoſtes aggrederetur, pro eo quod in vulgatis eſt, auerſos. Item: Cùm paullulum auerſus hoſtis ceſſiſſet, foſſam autem tranſire vt ſecunda acies conata eſſet.

Eaque quæ morte eſſent miſeriora] Placet vt legatur, ea, pro, eaque, vt eſt in v.c. Supplicia verò deſignat ea, de quibus infrà: Neque exectis virilitatem reſtituere poſſe, quod quidem ſuppliciũ grauius morte Ciues Ro. ſubijſſent. Videndus Appianus lib. 11.

Se reliquis ex fuga collectis, cõpuliſſe audiret] v. c. habet: ſe reliquijs ex fuga collectis contuliſſe audiret, & poſt: Crebrò incommoda accipiebant.

Literas in Achaiam, atque Calenum miſit] Placeret, litteras in Achaiam ad Kalenum miſit, vt ſibi claſſem mitteret, &c. non mitterent, ſic enim eſt in v.c. & Cæſar lib. 111. de Bell. ciuil. dixit: Altera quam ex Achaia à Fuſio, ſiue Fufio, vt nos legimus, legato euocauerat. quo loco v. c. malè habet, ex Achaia, atque Fuſio. Kalenus verò Fufiæ familiæ cognomen eſt.

Ad inſulam Tauridem] Hanc appellant Latini ſcriptores Tragurium, & Græci itidem, τραγύειον. Paulo poſt in v.c. habetur: Neque numero parem eſſe fortuitæ dimicationi, &c. non, futuræ; quod placet. Sequitur enim: Fortunæ rem committere noluit.

Pentiremem vnam] v. c, Penteremem. Item, dicrotas. Quod autem dicit, poſt diem tertium, id valet, ipſo die tertio, vt latius ſuprà libro 1. de Bello Gallico.

Erat Maeum nobiliſſimum] v, c. Erat in eum nobiliſſimum, &c, Vt fortaſſe legẽdum ſit; Erat in ea nobiliſſimum, &c. & ad Iſſam referatur. Paulo pòſt, pro, His autem temporibus, v, c. habet, Ijs autem temporibus, &c. & Palæpharſali, pro, prœlio Pharſali.

Tam

Tam etiam maiore] Videndum an legi debeat: Cum periculo magno, tamen maiore periculi fama, &c.

Vel initis ſignis] Faernus legebat, vel mutis ſignis, ex v.c. in quo eſt, vel mutuis ſignis.

Seſtertia c.] v.c. meus habet: Seſtert. c. ſed ſcribendum HS.c. hoc eſt, HS cētenos, hoc eſt, denarios xxv. ſingulis militibus. Idem Hirtius ſuprà lib. VIII. de Bello Gallico dixit: Militibus pro tanto labore ducenos ſeſtertios, centurionibus II. millia numûm prędæ nomine pollicetur.

Medobragam] Suprà dicuntur Medubricenſes, & vetus item inſcriptio, MEDVBRICENSES.

Ita magna etiam ſollicitudo periculorum ad iacturas, & detrimenta rei familiaris adiungebatur] Ita v.c. Et paulo pòſt: Augetur odium ex ipſo delectu, &c. ſine copula, &.

Eoque ipſo die meridiana hora] v.c. tempore poſtmeridiano. Et poſt: Inter ſaxa, quæ iacebant in itinere. Item: Relato domum Caſſio, &c. ſine particula, ad. Manilius autem Tuſculus puto mendoſum eſſe, pro quo ſcribendum eſſe Mamilius Tuſculanus. Liuius facit mentionem Mamilij cuiuſdam Tuſculani, id cognomen adepti, quòd familia Mamilia Tuſculo oriunda eſſet.

Secundarij veriti] v.c. Secundani. Pro cohortibus autem xxx. fortaſſe Hirtius ſcripſit, legionibus III. hoc eſt, xxx. xxI. II.

Ijſdem cruciatibus affectus L. Mergilio Squillus] Videtur legendum: Iſdem cruciatibus affecti L. Mergilio, & Squillus, nominant plures. Nam ſupra habetur: L. Mergilio, L. Licinius Squillus.

Nam palàm ſeſtertijs decem cum Calpurnio paciſcitur, & cũ Q. Sextio L.] v.c. habet: Nam alàm. ss. x. cum Calpurnio paciſcitur, & cum Q. Sextio L. &c. hoc eſt, ſeſtertium decies centena millia cũ Calpurnio, & ſeſtertium quinquagies cum Q. Sextio paciſcitur.

Vtrum nil timere] v.c.timeret. & paulo pòſt in v. c. habetur: Æquè autem Romę delectum inſtituit, quoſ-que ex omnibus conuentibus, colonijsq; conſcriptos habebat, tranſmarina, &c. Vt legendum videatur: Quem autem Romæ delectum inſtituit, quoſque ex omnibus conuentibus, colonijſque conſcriptos habebat, tranſmarina, &c.

Totum exercitum luſtrat] v. c. habet, notum, vt legi poſſit, nouum. Moris autem fuiſſe vt Duces & Imperatores nouum exercitum luſtrarent, diximus ſuprà ad lib. v. de Bell. Gall.

Qui eo tempore Tr. Mil. in legione vernacula fuerat] Ita v.c Placeret tamen vt legeremus, erat, pro, fuerat; nam dixit, eo tempore. Niſi, fuerat, pro erat, vt alibi, poſitum eſt. Traiectum autem ſuprà dixit fretum Herculeum, quâ exercitum traijcere parabat. Itaq. infrà dicit, ad ſecundam legionem contendiſſe, quæ ad fretum alio itinere ducebatur ad traijciendum.

Noctu cum v. cohortibus vndeuiceſimanorũ egreditur] Videndum an legi debeat, cum vi. cohortibus vno & viceſimanorum. Nam reliquę iv. cohortes, xxi. huius legionis, quam Caſſius habebat, paulo pòſt nominantur. Quod autem ſequitur, manè peruenit, &c. id mancum videtur; nam nomen loci deſideratur, quò peruenit. Supplendum igitur, manè Ilurgim peruenit, hoc eſt, ἰλύργιν, vt habet Ptolemæus; ſiue vt Plinius appellat, Ilurgitin.

Carbonam contendit] Videtur legendum, Carmonam: Sic enim ſuprà lib. i i. de Bell ciuil. appellat, cùm ait: Iiſdem diebus Carmonenſes, quæ eſt longè firmiſſima totius prouinciæ ciuitas. & Strabo lib. i i i. habet Κάρμων, licet Ptolemæus Χαρμώνια.

Hic cum legio xxx. & xxi. & cohortes iv. & v legio] Videtur legendum: Hic cum legio xxx. & vigeſimaprimæ cohortes iv. &c. nam Caſſius egreſſus fuerat cum vi. cohortibus legionis xxi. nunc au-

tem reliquæ IV.& V.legio,& XXX. conueniunt.

Interim Torius] v.c.Thorius, & ita eſt in veteribus denarijs, qui ab ipſo Thorio ſignati circumferuntur. In nomiſmate etiam Græco, quod putamus in Ætolia cuſum eſſe à Proconſule ibi Thorio, inſcriptum eſt, ΕΠΙ ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ ΘΩΡΙΟΥ,in cuius altera parte Calydonius aper ſignatus eſt ad Ætolos per Meleagrum pertinens,in altera Iunonis Soſpitæ caput,quæ Lanuuij colebatur, vnde oriundus erat Thorius, cum inſcriptione, ΗΡΑ ΛΑΝΟΙΑ ΠΡΩΜΗ, quod noſtram de Lanuuio opinionem mirificè adiuuat, quæ habetur in libro de Familijs, Lanuuij ſcilicet, non Lauinij Iunonem ſoſpitam cultam fuiſſe. Illud autem ΠΡΩΜΗ videtur reſpondere Latino verbo, REGINA,quod habetur in argenteo Thorij denario, in quo eſt: I. S. M. R. hoc eſt,vt nos interpretamur, IVNO SOSPITA MAXIMA REGINA, pro quo in Græco eſt, IVNO LANVVINA REGINA. Videndus liber de familijs in Papia gente. M.autem Marcellus,qui paulo ſuprà nominatus eſt, deſignatur is, qui Aſerninus dictus eſt, de quo meminit Dio lib.XLIII.

Maioribus viribus vti videbatur] Pro verbo,vti,Libentius legerem,niti;nam ſic alij ſcriptores, & Virgilius dixit:Magna nituntur opum vi. & ſuprà,vbi habetur:Magna vi vterque vtebatur, diximus legendum eſſe nitebatur, vt ad eum locum plenius notauimus.

Sed,id qua mente commotus fecerit, coniectura ſciri non poteſt] v.c.meus aliter habet,& quidem diuerſo ſenſu,ita: ſed id qua mente,communis erat coniectura.Paulo pòſt,vbi habetur: Frequens legionibus conuentus obuiam prodit, &c. pro, legionibus, legi poſſet,legionariorum.niſi malumus conuentum, qui Cordubæ erat ciuium Romanorum, legionibus frequentem obuiam veniſſe, oratum ne vrbē diriperent.

Neque ſuæ poteſtatis eſſe] Deſideratur verbum, vetare, aut, prohibere. & paulo pòſt videtur legendum,

dum, Vliam, non Vllam; nam & Ptolemæus οὐλίαν habet, & Plinius lib. III. cap. I. Strabo verò, corruptè ἰοῦλία, pro ἡ οὐλία.

Sed propè iam conſtituta] Deſideratur vox, re; vt ſit: Propè, iam conſtituta re.

Lepidus eodem tempore, Marcellusque Cordubam cum ſuis proficiſcitur, Caſſius Narbonam. Sub idem tempus Trebonius Procos. &c.] Ita legitur hic locus, & interpungitur in meo v.c. cùm in vulgatis præter malam interpunctionem deſit nomen Caſſius. Sed pro Narbonam, omnino videtur legendum Carmonam, vt ſuprà. Conueniunt autem ea, quæ hîc dicuntur de Caſſio, & Trebonio cum ijs, quæ habentur apud Dionem lib. XLII. Hiſpanos ſcilicet à Cæſare petiuiſſe, vt Caſſio ſucceſſorem mitteret, illum autem miſiſſe Trebonium.

Atque indulgentia Trib, Mil.] v.c. habet, indiligentia. Et paulo pòſt: Quæ maiore ſunt dignitate, non, maiores. Item: legionibus, Suriæque præfecit.

Venit Comana vetuſtiſſimum & ſanctiſſimum in Cappadocia Bellonæ templum] *Strabo lib. XII.* τὸ τῆς Ἐνυοῦς ἱερὸν ὃ ἐκεῖνοι Κόμανα ὀνομάζουσι. πόλις δὲ ἐστὶν ἀξιόλογος, &c. Videndus Dio lib XXXV. & alij.

Nicomedi Bithynio] Strabo lib. ſuprà memorato meminit Nicomedis huius, quem corruptè λυκομήδην appellat.

Deiotarus natura, diſciplinaque noſtra] Pro, natura, legendum ſine dubio, armatura, ex loco ſuperiore, in quo eſt: Duas legiones à Deiotaro, quas ille diſciplina, atque armatura noſtra complures annos conſtitutas habebat.

Repræſentaturus eſſet] v. c. habet, re præſtaturus eſſet. & paulo pòſt: Ziela eſt oppidum, &c. Stephanus: Ζῆλα τριτυλλάβως πόλις Καππαδοκίας, οὗ ἔκτισε Νικομήδης υἱὸς Ζήλας, &c. & Plinius lib. VI. cap. III. Ciuitas Ziela nobilis clade Traiani, & victoria C. Cæſaris.

Quorum editiſſimus vnus] Appianus appellat Σχορόβαν.

Non opinantibus] v.c. habet, neque opinantibus. & poſt: Seruitia agerentur iuſſit, &c. & fortaſſe totus locus ita legendus: Huc omnem comportare aggerem è caſtris ſeruitia iuſſit. nam infrà ſic habetur: Magnam illam ſeruorum multitudinem, quæ aggerem portabant, &c.

Quo in prœlium deſcenderat, vallem aſcendere] v.c. habet: quo præruptā deſcenderat in vallē, aſcendere, &c. Item: Imparatusque oppreſſos, &c. & poſt: Quodque ſubiti periculi recordatio lætior.

Cœlio Vintiano] v. c. habet Viniciano, quo modo ſcribendum aliquando exiſtimaui, ductus auctoritate veteris argentei denarij, in quo nomen Viniciæ familiæ notatum eſt. Ita Cælij quoque locum in epiſt. ad Cicer. IV. lib. VIII. corrigendum puto, vbi eſt: M. Cælium Vinicianum, &c. nam ibi malè legitur, Vinicianum. Opinor autem aliquem è Vinicia familia à Cælio adoptatum, Cælium Vinicianum dictum fuiſſe ex vſitata illa adoptionum formula, qua etiam Q. Cæcilius Pōponianus Atticus eſt appellatus. Craſſus etiam quidam Iunianus apud Ciceronē in epiſt. ad Q. Fratrem nominatur, quòd eſſet è Iunia familia in Liciniam adoptatus. cuius & in argenteo quoque nummo mentionem inueni hac inſcriptione, CRASSVS IVNI. Id autem quod eſſet ignotius, occaſionem aliquibus dedit deprauādi potiùs, quàm corrigēdi cognominis.

De controuerſijs cognoſcit, & ſtatuit. iura in tetrarchas, Reges, ciuitates diſtribuit. Pergamenum Mithradatem, à quo rem feliciter, celeriterq. geſtā, &c.] Ita hic locus legitur, & interpungitur in meo v. c. & paulo pòſt ex Dione videtur legendum: Eidem Tetrarchiam GalloGræcorum, &c.

NOTÆ

NOTÆ
AD LIBRVM QVINTVM
DE BELLO AFRICO.

ET Inſulam petere Aponianam; quæ non abeſt à Lilybæo] Ita v.c. Sed Aponianę inſulæ nulla fit mentio, quòd ſciam, à ſcriptoribus; vt fortaſſe, Paconianæ, ſiue, Paconiæ ſcribendum ſit. nam Ptolemæus nominat *πακωνίαν* inſulam Lilybæo obiectam.

Deinde Alieno] Allieno ſcribendum eſt ex veteribus eius familiæ denarijs, in quibus A. hîc ALLIENVS deſignatur Siciliæ PROCOS. C. Cæſare iterum cos. ex ſigno trium crurum, à quibus ea inſula dicta eſt Trinacria. De eo ita infrà: Allienus interim Procos. è Lilybæo in naues onerarias imponit legiones XII. & XIV. &c. Idem tamen, vt ex hoc Hirtij loco apparet, Prætoria primum poteſtate Siciliam prouinciam, deinde Proconſulari obtinuit. Ad quos honores indicandos in altera denarij parte, Siciliæ ſymbolum expreſſum eſt, vt diximus, tria crura.

Et à clupea] v.c. Et à clupeis, quomodo habetur apud Cæſarem lib. II. de Bell. ciuil. vbi eſt: Hic locus abeſt à clupeis, &c. Diximus autem ad eum locum, Clupea, Cæſarem ipſum alibi ſcripſiſſe, & reliquos ferè omnes ſcriptores.

Ante portum frequentes conſidunt] v.c. Ante portam. quod placet; nam Cæſar expoſitis militibus, caſtra ante opidum poſuerat; opidani verò vt ſe defenderent, ante opidi portam conſtiterant.

Quòd neque certum locum gubernatoribus, præfectiſque quod peterent] v.c. habet: Quòd neque circum loca gubernatoribus profectis, quid peterent, &c. & paulo pòſt fortuito.

Tum captiuus, Venio à Cæſare] v.c. Immò à Cæ-

ſare. Sed verba quæ ſtatim ſequuntur, oſtendunt legendum eſſe, Venio à Cæſare Imp. vel certè, ab Imperatore.

Et ſubito exeunt] v. c. exiſtunt. Et paulo pòſt: Fieri poſſet nec ne, locum vllum excuſatio haberet.

Regium enim equitatum Scipio ex prouincia Africa alebat. Tanta homines eſſe dementia] Ita v. c. De hac autem Iubæ, & Scipionis ſocietate videndus Dio libro XLIII.

Cum Sulpicio & Vatinio] De Vatinij claſſe ſuprà habetur apud Hirtium lib. IV. de Bell. Alexand.

Cælo albente] Ita v. c. pro eo quod in vulgatis eſt, albeſcente; & ita infrà. & paulo ſuprà: Tanta homines eſſe dementia, &c. Quod autem ſequitur: Et aduectis militum, equitumque copijs, &c. videndum an ibi, pro, aduectis, legendum ſit, adauctis. Sic enim ſuprà: Vno tempore auctus frumento, auxilijsque.

Qui in præſidijs relicti ſui milites fuiſſent, vt nihil propter ſuorum paucitatẽ, &c.] Ita v. c. Et paulo pòſt: Progreſſus eſſet à caſtris. Item: Quorum paruus è caſtris exierat numerus, accerſi atque ordinatim ſigna ſe leniter conſequi, &c. & ad eam pugnam parari, &c. Quos autem Hirtius anteceſſores equites dicit, cùm Cæſar antecurſores dicat, videndum an ita oporteat apud Hirtium item ſcribi.

Artificio magis, quàm viribus decertandum videret] v. c. habet, decernendum. Et paulo pòſt: Subito ex condenſis turmis pedites Numidiæ, &c. Item: Dum equites rurſus curſu renouato.

Cæſariſque equites, iumenta ex nauſea recenti, ſiti, lãgore, paucitate, vulneribus, defatigata ad inſequendum hoſtem, perſeuerandumque curſum tardiora haberent] Ita v. c. & poſt: Maxima autem auxilia haberet Numidarum equitum, leuiſque armaturæ. Item: Præterea ex fuga, prœlioque Pompeiano, Labienus quos ſecum à Brundiſio tranſportauerat.

Germa-

Germaniſque DCCC.] v.c. meus ∞ D C. Sed in alio eſt, ∞ DCCC. & paulo pòſt: Auxilio adhibito militibus ∞ D c. peditum, ac leuis armaturæ quater tanto.

His copijs prid. Non. Ian. poſt diem tertium, quàm Africam attigit] Videtur legendum: Poſt diem VI. quàm Africam, &c. Quæ lectio ex locis ſuperioribus & v.c. meo elicitur. Nam cùm Kal. Ian. ad opidū Ruſpinam Cæſar caſtra poſuerit, vt habetur ſuprà, & ante vna nocte, & die, Adrumeti reſponſum Conſidij expectauerit, neceſſe eſt vt III. Kalend. Ian. terram Africam attigerit, quod ex loco ſuperiore apparet, in quo habetur, Cæſarem conſcendiſſe naues a.d. VI. Kal. Ian. & poſt diem quartum, ſcilicet III. Kal. in conſpectum Africæ veniſſe.

Vltro citroque commeare] v.c. habet, commeatus. Et paulo pòſt: Cuius copiæ legionū VIII. & equitum III. millium eſſe nuntiabantur. Sed Appianus lib. II. inquit: οὐ πολὺ δὲ ὕστερον αὐτῷ τε Σκιπίων ὀκτὼ τέλεσι πεζῶν, καὶ ἱππέων δύο μυριάσιν, ὧν οἱ πολλοὶ Λίβυες ἦσαν. Vulgata lectio habet, IV. millium.

Etiam animaduertebat] v.c. Et animum etiam aduertebat. & poſt: Frumento ſe in Africa niſi importaticio vti non poſſe. Item: Aliquantum frumenti numerum. Et: Iubet in ploſtris deligatos Adrumetum deportari. Et: Incendebant, atque expugnabant.

Iſtius ætatis cùm eſſet, & animaduertiſſet] v.c. Iſtuc ætatis, &c. quomodo Terentius in Heautontimor. locutus eſt. & fortaſſe legi poſſet: Iſtuc ætatis cùm animaduertiſſet; nam cetera videntur adiecta.

Et aqua dulci elota] v.c. eluta. Plutarchus de hac re ſic ſcribit: ἀλλὰ τὸ ῥύσιον ἠναγκάζοντο θαλαττίης ἀπολυθείσης τῆς ἁλμυρίδος, &c.

Cùm antea conſtitiſſet in ſtatiuis caſtris] Cùm in meo codice ſit: Cùm antea conſtituiſſet, &c. videndum an totus hic locus ita legi debeat: Cùm antea ſtare conſtituiſſet in ſtatiuis caſtris, & æſtate inita, &c.

bellum cum aduerſarijs ſuis gerere, tunc litteras celeriter, &c. conſcripſit, & per cataſcopum miſit, &c. Cataſcopum autem explicat Iſidorus, nauigium ſpeculatorium lib. XIX. cap. I. & Plutarchus in Catone vocat κατασκοπικὸν πλοῖον.

His ſe miſeris] v.c. ijs ſe in miſerijs. & paulo pòſt: C. Vergilius Prætorius, pro eo quod in vulgatis corruptè eſt, Petronius. Sic infrà C. Decimius Quæſtorius, & Tullius Rufus Quæſtorius & Velleius ſæpe ita locutus eſt.

Eidem ſcaphas de nauibus] v.c. addit copulam, &. Vt ſit: Et eidem ſcaphas, &c. & paulo pòſt, pro, mutuis prœlijs, habet, minutis prœlijs; quomodo Hirtius infrà locutus eſt, cùm dixit: Prœlijs minutis cominus dimicabant. Item: Deſpecta patientia Cæſaris, exercitusque eius, Iuba vniuerſis copijs, &c. In vulgatis deeſt nomen, Iuba.

Quique pabulandi, aut lignandi, aut etiam muniendi gratia vallem petierant] Ita v.c. Poteſt tamen retineri vulgata lectio, vallum, ob verbum, muniendi. Paulo ſuprà, pro, ad decumanam defixo, v.c. habet, ad terram defixo.

Sapientem ſe, timidumque hoſtium opinioni præbebat] Legendum omnino, patientem, non ſapiētem, ſuprà enim dixit: Deſpecta patientia Cæſaris. & infrà: Itaque ex eius patiētia in magnum timorem coniecti: & Cæſar ipſe lib. VI. de Bell. Gall. ſimul militum permotus vocibus, qui illius patientiam, pænè obſeſſionem appellabant.

Cæſaremque eius affinem eſſe audiebant] C. Marius Iuliam C. Cæſaris amitam, vxorem habuit, quam Cæſar ipſe pro Roſtris defunctam laudauit, vt in fragmento orationis habetur, cuius initium eſt: Amitæ meæ Iuliæ maternum genus, &c. Plutarchus in Cæſare: Ὅτε τῆς Μαρίου γυναικὸς ἀποθανούσης, ἀδελφιδοῦς ὢν αὐτῆς, ἐγκώμιόν τε λαμπρὸν ἐν ἀγορᾷ διῆλθεν, καὶ περὶ τὴν ἐκφορὰν

φορὰν ἐτόλμησεν εἰκόνας Μαρίου περιθέσθαι, &c.

Ex Acilla ciuitate]v.c.habet, Achila, & Ptolemæus Ἄχολα; Plinius verò lib.v.cap.iv. Acola. Sed legendum Achola vbique videtur.

Etiam vndique ad Cæſarem veniunt] v. c. habet diſiunctim,& iam vndique,&c.

C.Decius Quæſtorius vir]v.c.C. Decimius Quæſtorius,ſine voce,vir, vt ſuprà, C.Virgilius Prætorius, & infrà,Tullius Rufus Quæſtorius.

Auxilijſque tandem ſuis exhilaratis animo, atque leuata ſollicitudine]v.c.Auxilijſque tandem ſuis hilaratus,annonæque leuata ſollicitudine.

Vi expugnando eſt potitus] Videtur legendum: Vi & pugnando eſt potitus. quomodo dixit Plautus in Milite Glor. Vi, pugnandoque hominem capere certa res eſt.

Occiſis vulneratiſque]v. c. conuulneratiſque. Et paulo pòſt:In eo loco,quo paulo antè commemoraui. Item:Et in acie in cornu dextro,ac ſiniſtro & iniquiore loco,&c.

Item altera nauis triremis] v. c. retinet Græcum verbum,trieris. & paulo pòſt habet: Apud Thapſum cuſtodiæ cauſa in Salo eſſe iuſſerat. Sed vùlgati libri non habent verba,in Salo.

Sed in tertio,quartoque die procedendo] Videndum an legi debeat: Sed in tertio,aut quarto quoque die,&c. & paulo pòſt v. c. pro,tranſportauerat habet tranſportabat.

Corijſque contectis] v. c. contextis. Sed placeret, contecti. Deinde ſic eſt in v. c. Itaque ſubito imbre, grandineq.conſecuta,grauata pondere,tenebris aquaque omnia ſubruta, diſiectaque nocte, &c. Putamus autem legendum: ijſque ſubito imbre, grandineque conſecuta,grauatis pondere,ventis aquaque omnibus ſubrutis,deiectiſque nocte, &c.

Exercitus Scipionis à terrore Cæſaris] Hæc verba

dicent docti viri, quòd locus ſit mendoſiſſimus. Videndus tamen Appianus lib. 11.

Erat in caſtris Scipionis] v.c habet, Cæſaris, non, Scipionis, Sueton. in Cęſare cap. LXV. Cùm expectatio aduẽtus Iubæ terribilis eſſet, conuocatis ad cõcionem militibus, Scitote, inquit, pauciſſimis his diebus Regem affuturum cum x. legionibus, equitum xxx. leuis armaturæ c. millibus, elephantiſque, ccc. Proinde deſinant quidam quærere vltra, aut opinari, mihique qui compertum habeo, credant, &c.

Magnus terror, & expectatio] Ita v.c, non, expectatione. & poſt: Suſpenſiore animo. Item: Speluncæ in modum ſubrutis. Et: tranſgredienda, pro, tranſeunda. Deinde addendum verbum, eſſe, vt ſit: Prius neceſſe eſſe conuallem, &c.

Et præterea poſt montem, collesque ſubitò ſe Cæſari oſtenderat, & equites in occulto collocauerat] Ita v.c. & paulo pòſt, oblata facultate, non, ablata. Sic infra: Qua facultate oblata.

Partim viuis ſunt potiti] v.c. partim viuorum, &c. & ſic infra locutus eſt.

Is hac ratione opus inſtruebat] v.c. Ij hac ratione, &c. vt legendũ videatur: Id hac ratione, &c. & paulo pòſt v.c. habet, acciderat, pro, accidebat.

Puteiq. ibi nonnulli fieri complures poterãt] Ita v.c. & paulo pòſt, acie, pro, acici, ἀρχαϊκῶς, vt illud Virgilij:

Libra die ſomniq́ pares vbi fecerit horas.

Quod autem dicit, ſub hoſte ſtabat, id Cæſar, ſub armis, dicere ſolet.

Equites Cæſariani vi vniuerſæ, &c.] Ita v.c. & poſt: In quas quiſque poterat regiones.

Militibusque tempore neceſſario] Illud, que, videtur abundare. & paulò pòſt v.c. habet: Quantum poteſt, pro, potes, tum hîc, tum infra, vbi eſt, quantum poteris. cuius formulæ extat exemplum veteris Scriptoris apud Agellium.

Item-

Itemq. te A. Fontei, quòd Trib. Mil. &c.] M. Fonteius Trib. Mil. in argenteis denarijs habetur, ſed non hic eſt, de quo nunc Cæſar. Paulo pòſt v. c. habet, T. Saliene, de quo ſuprà.

Concitandisque militibus aduerſariorum noſtrorum Imperatoris] v. c. veſtrorũ. Sed videtur legẽdum: concitãdisq. militibus aduerſus veſtrũ Imperatorem.

Et ſingulis nõ amplius ſingulos additos ſeruos, &c.] Ita v. c. & paulo pòſt: Neceſſitateque coactus. Item: Proximè locum Vzitæ locata.

Cùm nihilominus eius ſermonem nuntius ad ſe referret, reſtaretque, vt reliqua quæ vellet, perageret] Ita eſt hic locus legendus ex meo codice. Ex alijs tamen varietatibus legi poteſt: Cum nihilominus ipſe teſtaret, vt reliqua quæ vellet, perageret. Deinde eſt in v. c. Viator præterea, &c.

Quàm aut Scipionis obtemperaſſe nuntio] Particula, aut, reponenda videtur poſt verbum accepiſſet, vt ſit: Et ei qui honores à populo Ro. accepiſſet, aut incolumi patria, &c. & paulo pòſt in v. c. eſt: Namque cùm Scipio, &c. Item: Vt procul ſimplex eſſet acies media à legionarijs, &c.

Ipſum aut dextrũ cornu] Videtur addenda vox circa, vt ſit: Circa ipſum, aut dextrũ cornu. & paulo pòſt legendum ex v. c. Ideo conſilio fecerat, vt ſuũ dextrum latus munitionibus adiuuaretur. Item v. c. habet: Frenatus autem Labieni eques. Et: Multisq. equis ſaucijs.

Et ne iugo à Cæſare excluderetur adproperare] Ita v. c. & poſt videtur legendum, ſummittit, non, ſui mittit. Vt ſit. L. Ciſpium cum claſſe XXVI. nauium ad Thapſum verſus in ſtationem præſidij gratia commeatus ſummittit.

Quintium Aquilam] Ita v. c. Pontius tamen Aquila dicitur a Cicerone in Philipp. & Suetonio in Cæſare. Et paulo poſt in v. c. eſt. Ad Leptim egreſſis militibus. Item: Quibus rebus Varus ex perfuga cognitis, &c.

Ibíque moratus, omnes vt ſe naues conſcenderet, primùm, &c.] v.c. habet: Ibíque moratur. Vt fortaſſe hortatur, legendum ſit Sed cùm pro, primùm, habeat v.c. poſtea, videtur omnino, verbum moratur, vel moratus retinendum.

Se à Naſidij claſſe captum] Ita v. c. Deinde habet: Quod poſtquam Cæſar ex perfuga cognouit. Item: Primo impetu legionum. &: Et non totos centum paſſus horís quattuor, &c.

In Numidas infeſtos] v.c. confertos. Et poſt: Amplius duûm millium numero, &c.

Namque elephantes in Italiam tranſportari iuſſerat] Videtur legendum, ex Italia, non in Italiam. Nam ita habet Dio lib. XLIII. in quo ita ſcribit: Ἐν φυλακῇ οὖν τὸ στρατόπεδον ἐς ὅσον ἐδύνατο ποιῶν ὁ Καῖσαρ, στρατιώτας τε ἐκ τῆς Ἰταλίας, καὶ ἐλέφαντας μετεπέμπετο, οὐχ ὡς καὶ ἀξιόμαχόν τι δι' αὐτῶν δράσων (οὐδὲ γὰρ πολλοὶ ἦσαν) ἀλλ' ἵνα οἱ ἵπποι πρός τε τὴν ὄψιν καὶ πρὸς τὴν φωνὴν αὐτῶν ἐκμελετήσωσιν, &c.

Virtutem beſtiæ] Paulo pòſt dicit: Earumque tarditatem cognoſcebant. &c. vt fortaſſe hîc quoque ita ſit legendum. & paulo pòſt pro, conſuetudine captarum, legi poſſet, conſuetudine capta earum.

Atque in conſuetudinem equos patientia beſtiarum adduxerat] Videndum an legi debeat: Atque equos conſuetudine in patientiam beſtiarum adduxerat. & paulo pòſt, cùm in v.c. ſit: exiſtimabant æquè poſt diem tertium, &c. videtur legendum: Exiſtimabat itaque poſt diem tertium, &c.

Vzitæ] v.c. Zetæ. quod placet. Nam ſuprà habetur Cæſarem Zeta oppido potitum. Et paulo pòſt v.c. habet: Per idem tempus Deorum voluntate, ſtudioque erga Cæſarem, &c. Nam de eorum. pro, Deorum, manifeſtum mendum. Sic autem Cæſarem locutum, & Salluſtium, alioſque ſuprà docuimus.

A Scipionis circiter duûm millium] v. c. habet, à Scipione. & paulo pòſt: Poſteroque die, &c, Item: tricenos,

tricenos, pro, trecentos. &: deſtitit, pro, deſiſtit.

Fortiter repugnante P. Cornelio Scipione euocato] v.c. habet, Scipionis euocato, &c. quod placet. & poſt: Ad aquam facit caſtra. Item: Atque inde quarta vigilia egreſſus, pro, quarta die.

Orantque vt ſuis Fortunis præſtò, quòd benemeriti eſſent, auxilium ferret] v.c. Orantque, vt ſuis fortunis, quòd P.R. (ſiue vt in alio, quòd de P.R.) benemeriti eſſent, auxilium ferret.

M. Criſpum Tribunum] v.c. habet, Marcium Criſpum. & ita habet Cicero lib. XI. Philipp in quo eſt: Q. Marcio Criſpo Procos. L. Statio Murco Procos. Cùm verò Dio lib XLVII. ſæpius faciat huius Criſpi mentionem, nominetque eum, M. Criſpum conſtanter vbique, adducor vt tum hîc, tũ apud Ciceronem M. Criſpum, ſcribendum putem.

Cum cohorte] v.c. Cũ cohortibus. & poſt: XX. millibus paſſuum. Item: Turmas Iulianas circumfundendi. &: Ex prima legione, quæ ei præſidio conſtiterat.

Cælo albeſcente] v.c. albente, vt ſuprà. Et paulo pòſt v.c. habet, tubicina, pro, tubicen. Quod autem dicit, caſtris præſidio Aſprenate Proconſule cum legionibus II relicto, &c. videndum an illud, Proconſule, ſincerum ſit.

Vmbilici fine ingreſſi] Sic locutus eſt Salluſtius, cum, fine inguinum, dixit. Vt non neceſſe ſit in, tenus mutare, vt placuiſſe dicunt Faerno.

Quò poſtquam peruenerunt, ea quoque ab Iulianis militibus] Videtur legendum: Quò poſtquam peruenerunt, eaque ipſa vel, ipſi ab Iulianis militibus teneri vident, deſperata, &c.

Occiſiſq. hoſtiũ X. millibus] At Plutarchus Quinquaginta millibus edit. Sic enim habet: πεντάκις μυρίους τῶν πολεμίων ἀνῃρηκὼς, οὐδὲ πεντήκοντα τῶν ἰδίων ἀπέβαλεν, &c.

Præmijs, ac fortiſſimo cuique] v. c. Præmia, ac fortiſſimo

tiſſimo cuique,&c. Vt videatur legendum: Totum exercitum veteranorum donauit, præmiaque fortiſſimo viro cuiq. ac benemerenti pro ſuggeſtu tribuit. Faernus ex v. c. legebat: Exercitum veteranum præmia fortiſſimo cuique, &c. vt fortaſſe legi poſſit: Milites collaudat, totumque exercitum. Præmia veteranorum fortiſſimo cuique ac benemerenti pro ſuggeſtu tribuit. Nam verbum, donauit, abeſt à quibuſdam codicibus. Paulo pôſt v. c. habet Rebilo, ſine prænomine.

M. Cato quòd in Vticenſibus] Faernus ita legebat hunc locum: M. Cato, quòd in Vticenſibus, propter beneficium legis Iuliç, parum ſuis partibus prçſidium eſſe exiſtimabat.

Et ante portam, belli cauſa] Cùm in v. c. ſcriptum ſit: Et ante portam Bellicam; & ſuprà habeatur: Ad portam, quæ appellatur Bellica, &c. quæ Vticæ erat; videtur error fluxiſſe ex eo, quòd librarius primùm ſcripſerit, bellicam, inde ab alio, qui exiſtimarit illud, cā̃m, notam eſſe ſignificantem cauſam, factum ſit, belli cauſa.

Atque in regnum ire contendit] v. c. pro, ire, habet, Iubæ. & poſt: Qui tum ei Proquæſtore fuerat.

Vnà cum ccc. qui pecuniam Scipioni ad bellum faciendum contulerunt] De hac re ita Appianus lib. II. Καὶ πυθόμενος Κάτωνα μὲν τὴν παρασκευὴν τοῦ πολέμου ναυσὶ καὶ πεζῶν τινὶ μέρει φρουρεῖν ἐν Ἰτύκῃ, μετὰ τῶν τριακοσίων, οὓς ἀπὸ σφῶν ἐκ πολλοῦ προβούλους ἐπεποίηντο τοῦ πολέμου, καὶ Σύγκλητον ἐκάλουν, &c.

Qui dum anima non dum expirata concidiſſet] Non eſt neceſſe particulam, dum, in, cum, mutare, nam ſuprà eadem particula eodē modo vſus eſt, cùm dixit: Iamque Cæſar dum exercitum reducere intra munitiones cœpiſſet.

Vt aliquid ſibi ex ea re auxilij pararet] Ita v. c. Et paulo pòſt: Q. Ligario, C. Conſidio filio. Item: Liuineio

neio Regulo, vt habet etiam denarius argẽteus eius familiæ. Et: Cæcinæ, C. Ateio, P. Atrio. Qui tamen Atrius, ciuis Romanus de conuentu Vticenſi, in poteſtatem Cæſaris venit, vt habetur ſuprà.

M. Epio] M. Eppio. v. c. M. autem hic EPPIVS Scipionis in Africa legatus dicitur in argenteo denario, Q. METELLI. PII. SCIPIONIS. IMP.

Ita támen, qui eorum ipſa ſua bona redemiſſet] Ita v. c. & poſt videtur legendum: Se bonorum venditionem inducturum, &c. non, indicturum. Liuius libro XXXIX. Quas legationes cùm Senatus precibus & lacrimis publicanorum victus, induci, & de integro locari iuſſiſſet.

Catonem Vticæ ſibi ipſum manus attuliſſe. Regem vagum à ſuisq. deſertum] Ita v. c. Deinde videtur legendum: Plætorio Ceſtiano. Ita enim eſt in argenteis denarijs. Niſi Ruſtiano, retineamus, vt eſt in v. c. vt ſit ruſtius aliquis in Plætoriam familiam adoptatus, & ex formula Ruſtianus dictus.

Triginta centenis millibus ponderis olei, &c.] Cùm in v. c. ſit, tricies, pro, XXX. legendum videtur: Tricies centenis millibus pondo olei, &c. Paulo ſuprà legendum: Ibi Criſpo Salluſtio Proconſule relicto, &c. nam verba, Populi Romani ſunt adiecta.

Duodetriceſimo die] v. c. habet, Triceſimo, antiquè, vt REMISSA QVADRAGENSIMA in æreis nummis. Contra in aliquibus nominibus, n, litteram antiqui reijciebant, vt Cicero, qui Horteſium dicebat, non, Hortenſium. Videndus Velius Longus de Ortegraphia.

NOTÆ

NOTÆ AD LIBRVM SEXTVM DE BELLO HISPANENSI.

ITEM nonnullæ portas contra cludebant] Ita v.c.ſed in alio eſt:Cõtra nonnullę portas cludebãt.&paulo pòſt v.c.habet:Neq; vt ipſe voluit,&c. præcedit enim, celerius. Item videtur legendum poſt: Per idem tempus Sex. Pompeius frater,cum præſidio Cordubam tenebat.

Vllam oppidum oppugnabat] Vliam legendum eſſe diximus ſuprà.& Ptolemæus οὐλίαν habet. Et paulo pòſt in v.c.eſt.Clàm præſidia. Vel,vt eſt in alio, Clàm præter præſidia.

Meritum eſſe ſciebat,ſex cohortes] v.c. Meritum eſſe ſciens,celeriter VI.cohortes , &c. pariq́ue turmas equitum numero, &c. Sic enim videtur legendum ex loco inferiori.Vel:DC.equites,pro, cohortes,&c. nam ſequitur,pariq́ue equites numero. Vt verbum, cohortes,non habeat hìc locum,ſi retineatur lectio,Pariq́ue equites numero.

Vento afflictaretur aditus, qui in tempeſtatis, &c.] Ita v.c. & poſt videtur legendum: Quod incommodum.Item:Cùm ad eum locum venerũt,&c. Sed poteſt vox eum,ad aditum referri.

Ab oppidanis ſunt recepti pedites equitesq́ue nocte.Sed diſpoſitis partibus,oppidani & equites & pedites clamore ſublato , eruptionem in aduerſariorum caſtra fecerunt] Ita v. c.

In equis recipiuntur]v.c.Cum equis non recipiuntur.Et poſt omnino legendum : Pari item conditione Pompeius.Item ex v.c. Vt modò hi, nonnunquam illi,&c.Et:Ab vtriſque cominus pugna inita,&c.pro eo quod in vulgatis eſt,iniqua,

Hìc alter alteri non ſolùm mortem] v.c.habet:Hìc alter

alrer alterius non ſolùm mortem,&c. Et poſt videtur legendum ſine particula, de, bello decernere. Item: Quos ideo ab Vlia retraxerat,&c.pro,à via. Vlia enim cùm in edito monte ſita eſſet(vt habetur libro ſuperiore)& Cn.Pompeius eam oppugnaret,Cæſar inde eum retraxerat eo conſilio,vt in æquum locum cùm deduxiſſet,pari cum eo conditione bello decerneret.

Id cùm animaduerteret aduerſarios minimè velle] Ita v.c.Cùm in alijs libris deſit dictio,id.& paulo pòſt v.c.habet;Partim vti equitatus, pro, ſub equitatu, vt legendum videatur:Partim vt equitatus,&c. de hac re ita Frontinus lib.III.cap.IV. Stratagematum. Bello ciuili cum Ategua vrbs in Hiſpania Pompeianarum partium obſideretur, Marcius interim Rex tanquam Cæſarianus Tribuni Cornicularius vigiles quoſdam excitauit, è quibus aliquos euitans, conſtantia fallaciæ ſuæ per medias Cæſaris copias præſidium Pompei tranſduxit.

Et vna facta ex colonis] v.c.colonijs. Et pòſt v.c. habet: Pompeius,quòd eodem iugo tegebatur. Item: Non eſſe commiſſurum Cęſarem, vt in tanta loci difficultate ad ſubſidium ſubmittendum ſe mitteret. Et: Suo loco prætercitus eſt.Item,Bæbio,non,Babilio.

Et opido potiri poſſe ſe ſperant] Ita v. c, Et paulo pòſt videtur legendum, miſſos facere loricatos, non, fecere;nam ſequitur: Orabant,&c. & ita eſt in v. c.in quo legitur,qui,non,quique.&: Quin eruptioné,&c. non,irruptionem.

Auerſati ſunt prœlium facere]Ita habet v.c. pro eo quod eſt in vulgatis,aduerſati. & poſt videtur legendum:Cum pedite congreditur&c.non, progreditur.

Quæ ſtramenticiæ ab noſtris hibernorum cauſá ædificatæ erant]Ita v.c.& poſt habet idem v.c.Cuius funeſtæ laudes, quoniam ad hanc fortunā reciderunt. Item:Eum,qui ita locutus eſſet,&c.

Ita facturus]v.c.Ita fune crure:Quod etſi mendo-

ſum eſt,ad veram tamen lectionem licet corruptis veſtigijs aliquo modo ducit. Poſt habet v. c. De muro ſunt proiectæ. Item: L. Munatius,non,Minucius.& ita Dio lib. XLI. & Valerius Max.lib. IX. cap. II. licet Plancus ab altero cognominetur, ab altero Flaccus, vt ſuprà lib. IV.de bell. Alexand.

Me in te eſſe præſtabo] Videtur legendum: Me tibi etiam præſtabo,&c.nam vox, futurum, abundare videtur. Paulo pòſt in v.c. habetur: ſequenti luce. Item: ſeruus eſt deprehenſus.

Serui ſunt in crucem ſublati,militibus ceruices abſciſſæ] Ita v.c & poſt: Reliquos verſum opidum iuſſit deduci. Item v.c. habet: Buſauonenſes,pro quo legendum, Vrſaonenſes. Infrà enim eſt, Vrſao, licet Plinius corruptè lib. III. cap. I. habeat Vrſo,pro, Vrſao.

Ex legione v. flumen tranſgreſſi duo] Ita v. c. Et poſt: Ex his, vtroque genere pugnæ complures ſunt vulneribus affecti, in queis etiam Clodius Arquitius,&c. Deinde ex v.c. ita interpungendum: Gloria ſe efferentes poſtero die ab Soricaria, &c. vel potius, Soritia. nam infra eſt: Prœlium ad Soritiam quod geſtum eſt.

Noſtri magna in cæde verſabantur] v.c. Non parum magna in cæde verſabantur. Et paulo pòſt: Quo ſubſidio, niſi aduesperaſſet,&c. Vt fortaſſe legi poſſit: Quo ſubſidio, niſi aduesperaſſet, à paucioribus noſtris priuati eſſent. Item v.c. habet: Centurionum interitio, non, internitio.

Et planicie in æquo loco conſtiterunt] v. c. Et planicie iniquiore loco conſtiterunt,&c. Et paulo pòſt: In æquum locum non ſunt auſi deſcendere. Deinde in v.c.eſt: Opus cælatum opponerent.

Leui armatura] v.c. leuem armaturam. Deinde videtur legendum: Præſidij cauſa non longè ab opere caſtrorum conſtitiſſent noſtri, equites in receptu, dum ad caſtra redeunt, aduerſarij cupidius inſecuti, vni-

uerſi

uerſi clamore facto,&c. nam, noſtri eſt in v. c. Sed ſi, noſtros, retineamus, placeret, leuis armatura.

Quas mittebat Saonam] Hîc quoque Vrſaonem legendum eſt, vt notauimus ſuprà.

S.v.G.E.v.] Omnino ſcribendum: S.V.B.E.E.V. hoc eſt: Si valetis, bene eſt, ego valeo. Seneca libro II. epiſt. xv. Mos antiquis fuit vſque ad meam ſeruatus ætatem, primis epiſtolæ verbis adijcere, Si vales, bene eſt,&c. Exempla huius formulæ peti poſſunt à Cicerone,& alijs. Deinde in v.c.eſt: Celerius quàm opinio veſtra fert, bellum, &c.

Cohortes animo habeo] v. c. Cohortes in animo habeo. & paulo pòſt: Prœlium ad Soritiam, quod factum eſt,&c. ſine verbo, affore. Item: Et contra Hiſpalim in oliueto conſtituit.

Quòd Verſaonenſium ciuitate fuiſſent fautores] Videtur legendum: Quòd Verſaonenſium ciuitati, vt ſibi eſſent fautores,&c. Nam vt confirmaret id, quod per litteras ſcripſerat, ſtare ſcilicet per Cæſarem, quo minus prœlio decerneretur, copias extra vallum educebat. hac enim opinione, opidanos ſibi fauturos ſperabat.

Loca excellentia tumulus continet: interim nulla planicia diuidit: quod eo incidit tempore] Ita legitur hic locus in v. c. Deinde habetur: Vt quicquid poſt horam cras fieret, &c.

Ne quid temerè culpa ſua admitteretur] Ita videtur legendum, inducta voce, ſecus. Et paulo pòſt, telorumque miſſu, non, miſſus.

Ita ipſis liberalibus, fuſis fugatiſque] Ita v.c. De hác pugna Plutarchus in Cęſare ſic ſcribit: Ταύτην τὴν μάχην ἐνίκησε τῇ τῶν Διονυσίων ἑορτῇ, καθ' ἣν λέγεται καὶ Πομπήϊος Μάγνος ἐπὶ τὸν πόλεμον ἐξελθεῖν. Liberalia verò Romæ XVI. Kal. Apr. in vetere Kalendario habentur.

Et hoſtium cadaueribus ſunt complexi] v c. circumplexi. & poſt videtur legendum: Qui caſtris ante à

Pompeio præpoſitus eſſet. Item ex v. c. eum minus bellè habere.

Cæſar ex prœlio munitione circumdata] Videtur deeſſe nomen Munda, vt ſit: Cæſar ex prœlio Munda munitione circumdata. ſic enim eſt infrà.

Item optimis inſternẽdam veſtimentis] Ita v.c. ſiue vt eſt in alio, Item optimis inſternit veſtibus. & paulo pòſt habet v. c. Reſinam, & nardum identidem ſibi infundit. Item: Alterum ſe cito iugulare. &: Caſtra contra opidum poſuit.

Vt clamor in caſtra noſtra perueniret ferè inter Cęſarianos, & Pompeianos. Erant hîc legiones, &c.] Ita in v.c. legitur, & interpungitur.

Erat benè magnum intra Pompeianarum partium] Ita v.c. vt illud, intra, videatur poſitum pro, intus. Deinde v. c. habet: Clàm quendam Philonem, illum qui, &c. Item: Hic clàm præſidia.

Rurſus in Hiſpalim] v.c. Reuerſus in Hiſpalim. & paulo pòſt videtur legendum: Qui imparati à Carteia profecti ſine aqua fuiſſent. Item ex v. c. infrà legendum: Atque exeſum locum, vt in ſpeluncam Pompeius ſe occultare cœpit. & poſt: Cùm Cæſar Gadibus fuiſſet, Hiſpalim prid. Id. Apr. caput allatum, &c.

Hoc acciderat] Videtur legendum: Huc accedebat. Sequitur enim paulo pòſt: Tum præterea accedebat. & ita locutus eſt alibi.

Peculiarem ſibi conſtitiſſe] v.c. conſtituiſſe. & poſt: Inſequenti tempore Præturæ ampliato honore, &c. licet Suetonius in Cæſare cap. XVIII. dicat eum ex Prætura vlteriorem Hiſpaniam ſortitum fuiſſe. Plutarchus tamem ex Quæſtura & Prætura obtinuiſſe.

Ab ſe in Senatum inductis] Videtur omnino legendum, inductos; nam ex Gaditanis quoſdam in Senatum legit.

More barbarorum Populo Romano magna tranſiero, &c.] Locus ſine dubio corruptus, reſtitui aliquo modo

modo poteſt,ſi legatur: More barbarorum Præt.Tribuniſque ſacroſanctis manus,&c. Vel: Tr.Pl.ſacroſanctis manus,&c. Vel:Populi Romani magiſtratibus ſacroſanctis manus, &c. Loquitur autem de Caſſio Longino Propr.Deinde videtur legendum ex v.c.ſæpè & ſæpiùs attuliſtis luce clara.

Decem habere legiones] v.c. habet: Decem lectas habere legiones.

FINIS.

NOTÆ

AD SALLVSTII BELLVM

CATILINÆ.

ALTERVM cum belluis cõmune eſt] Varro Caprino prœlio apud Nonium,videtur non abſimili ſententia vſus,cùm ait: Nam virtutem propriam mortalibus fecit,cetera promiſcuè voluit communia habere.

Nam diuitiarum & formæ gloria] v.c. pro, gloria, habet,gratia,tum hîc,tum infrà, vbi eſt; Salutare plebem , & conuiuijs gloriam quætere . nam ibi in v.c. ſcriptum planè eſt,gratiam, non,gloriam. Et fortaſſe apud Pacuuium in Duloreſte,vbi citante Nonio legitur(Hiccine eſt,quem famæ gloria ante omnis nobilitat viros) legi poſſet, Quem formæ gratia ante omnis,&c.Tale quiddam eſt illud Appulei in Apologia: ſi hæc probans,formæ aut diuitiarum gratia.ſed ibi gratia,pro,cauſa poſitum eſt.

Vbi conſulueris, maturè facto opus eſt] Placeret magis,ſi diſtinctionis nota poneretur ad verbum, maturè.nam infrà eſt:Facto,non, conſulto in tali periculo opus eſſe. & Iſocrates item in hanc ſententiam ait: Βουλεύου μὲν βραδέως, ἐπιτέλει δὲ ταχέως τὰ δόξαντα. A quo

accepit fortaſſe Demoſthenes, cùm dixit: Δεῖ μὲν βουλεύεσθαι ἐφ᾽ ἡσυχίας, ποιεῖν δὲ τὰ δόξαντα μετὰ σπουδῆς.

Nam in terris] v.c. non habet illud nam; vt fortaſſe legendum ſit: Nam terris, nomen imperij id primùm fuit. Quod autẽ ſequitur (ſua cuiq. ſatis placebãt) ſimile eſt illis, quæ habentur infrà in Bello Iugurthæ, vbi eſt: Debere illi res ſuas ſatis placere, &c. Vtrũq. certè, licet diuerſis prolatum verbis, reſpondet Horatianis illis:

Qui fit Mæcenas, vt nemo quam ſibi ſortem
Seu ratio dederit, ſeu ſors obiecerit ipſa,
Contentus viuat.

Quæ homines arant, nauigant, ædificant, virtuti omnia parent] Eadem ſententia vſus eſt infrà, cùm dixit: Cui cùm ad occaſum ab ortu ſolis omnia domita armis parerent. Item: Cuncta maria, terræque patebant. Niſi fortè, parebant, ibi ex his locis legendum ſit. Thucydides tamen in Epitaphio Periclis dixit: ἀλλὰ πᾶσαν μὲν θάλασσαν καὶ γῆν, ἐσβατὸν τῇ ἡμετέρᾳ τόλμῃ καταναγκάσαντες γενέσθαι.

Artis bonæ famã quærit] Videndũ an, famas ſcribi debeat, pro, famã, auctore Seneca, qui teſtatur ſcripſiſſe Salluſtiũ, Inter bella ciuilia æqui boni famas petit.

Scriptorem & auctorem rerum] Videtur Salluſtius ſcriptorem, & auctorem rerum, eundem putaſſe eſſe, cùm tamen auctor rerum, pro, actor, ab alijs ponatur. Vnde in aliquibus codicibus, actorem, pro, auctorem apud Salluſtium irrepſit. Sed Tacitus eodem quo Salluſtius modo auctorem rerum vſurpauit, cùm ait lib. III, Matrem Antoniã non apud auctores rerum, non diurna actorũ ſcripta reperio vllo inſigni officio functam. Item: Salluſtius rerum Romanarum florentiſſimus auctor. Vnde in æreo numiſmate inſcribitur SALVSTIVS AVTOR, non tamen ſatis recta orthographia.

A ſtudio ad Remp. latus ſum] Loci ſimilitudo in epiſtola de rep. ordinanda, adducit vt putem ſcribendum hic eſſe: ſed ego adoleſcentulus initio, ſicuti plerique

rique ſtudio ad Remp.latus ſum. Nam & infrà dixit: Sed mihi ſtudium fuit adoleſcentulo Remp. capeſſere. Paulo tamen pòſt habetur: Vt à quo incepto ſtudioque me ambitio mala detinuerat, &c. Ad ea verò quæ hîc ſequuntur apud Salluſtium, facta dictis æquanda, facit quod ait Liuius lib. VI. Cùm ea quoque quæ bello geſta eſſent, pro faſtigio rerum, oratione etiam magnifica, facta dictis æquando, memoraſſet.

Et mihi reliquam ætatem à Rep. procul habendam decreui] Poſſet aliquis ſuſpicari pro, habendam, Salluſtium ſcripſiſſe, agendam. Sic enim poſuit in Bell. Iugurth. cùm ait: Atque ego credo fore, qui quia decreui procul à rep. ætatem agere. & poſt: Procul ab imperio regis ætatem agebant. Sed nihil mutãdum; nam in Bello item Iugurthæ dixit: Vbi adoleſcentiam habuere, ibi ſenectutem agant, &c. Non abſimili quadam ſententia vſus videtur Cato, quem Salluſtius pluribus locis æmulatur, cùm ait in Q. Thermum: Ego iam à principio in parſimonia, atque in duritia, atque induſtria omnem adoleſcentiam meam abſtinui, &c. Ibi tamen, obſtinui legendum eſt, quod pro obfirmaui, poſitum eſſe docet Feſtus in Obſtinato, qui in Repaſtinari citat Catonis locum.

Quàm veriſſimè potero, paucis abſoluam] Ita legendum, licet Victorinus Grammaticus, breuiſſimè legat pro, veriſſimè; nam Tacitus Salluſtij æmulator ſic habet hunc locum imitatus: Quàm veriſſimè expediam, ſi pauca ſuprà petiuero.

Priùs quàm initium narrandi faciam] Putamus Salluſtium ſcripſiſſe, facio, non, faciam; nam in Bell. Iugurth. ſic locutus eſt, cùm ait: Sed priùs quàm huiuſmodi rei initium expedio, pauca ſuprà repetam. & Cicero lib. I. Philipp. Antequam de rep. dicere incipio. & in Somnio Scipionis: Gratias tibi ago ſumme Sol, qui priuſquam ex hac vita migro. Virgilius lib. IV.

Ante pudor quàm te violo, aut tua iura reſoluo.

Nam id facinus in primis ego memorabile exiſtimo] Accepit hanc ſententiam, vt videtur, à Thucydide, qui lib. 1. ait: ἐλπίσας μέγαν τε ἔσεσθαι καὶ ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων, τεκμαιρόμενος, &c. Vbi verbum ἐλπίσας poſitum eſt Græca conſuetudine pro νομίσας, & vt Salluſtius ipſe vertit, exiſtimans.

Cuiuſliber rei ſimulator] Nonius in ſimulare, legit, Cuius rei libet ſimulator. & fortaſſe ita ſcripſit Salluſtius. nam in epiſtola de Rep. ordinanda dixit: Cuius rei libet periculum facere.

Reip. capiundæ] Quid ſi legamus, occupandæ, pro, capiundæ? nam ſequitur: Neque id quibus modis aſſequeretur, dum ſibi regnum pararet, quidquam penſi habebat. & paulo pòſt de eodem Catilina. Opprimendæ Reip. conſilium capit, &c. Infrà in epiſt. de Rep. ord. ſic locutus eſt, cùm ait: Per idem tẽpus maledictis iniquorum occupandæ Reip. in ſpem adducti homines, quibus omnia probro, & luxuria polluta erãt. & in Bell. Iugurth. At qui ſunt hi, qui Remp. occupauere? homines ſceleratiſſimi.

Quomodo Remp. habuerint] Scio Tacitum, qui Salluſtium frequenter imitatur, ſimili modo locutum eſſe, cùm dixit lib IV. Ceteras Reipubl. partes, quibus modis ad eam diem habitæ ſunt. Placeret tamen ſi pro habuerint, legeremus, auxerint. nam infrà habetur: Vbi labore atque iuſtitia Reſp. creuit. Item: Regium imperium, quod initio conſeruandæ libertatis, & augendæ Reip. fuerat.

Initio habuere Troiani] Illud, habuere, à Græcis Salluſtius accepit, Itemque æmulator eius Tacitus, qui ſuos annales ita exorditur: Vrbem Romam ab initio Reges habuere. Homerus in Catalogo dixit, οἵ τ' εἶχον, &c.

Reip. conſultabant] Iure ſuo videtur poſuiſſe pro, frequenter conſulebant, vt agitare, ductare, dictitare, & alia huiuſmodi. Alibi conſulebant dixit, vt in epiſtola

ſtola de Rep. ordinanda, vbi eſt: Apud illos vna Reſp. erat, ei conſulebant. & in oratione Cottæ: Tolerate aduerſa, & conſulite Reip.

In ſuperbiam, dominationemque ſe conuertit] v.c. habet: In ſuperbiam dominationem ſe conuertit; vt fortaſſe legi poſſit; In ſuperbam dominationem. Sed Cæſar in Anticatone dixit. Vnius arrogantiæ, ſuperbiæque dominatuque.

Cœpere ſe quiſque magis extollere] v.c. habet: Per ſe quiſque, &c. ſed nihil mutandum. Vel legendum vt in epiſt. de Rep. ord vbi eſt: Neque aliter quiſquam extollere ſeſe, & diuina mortalis attingere poteſt.

Vſu militiam diſcebat] Poſſet aliquis ſuſpicari Salluſtium ſcripſiſſe, Vſum militiæ diſcebat. In Bell. Iugurth. dixit: Militiæ magna ſciētia. & Cæſar lib I. Non magnum in re militari vſum habebat.

Magiſque in decoris armis, & militaribus equis] Videndum an legi debeat: In decoribus armis. Priſcianus enim lib. IV. alium ex hiſtorijs locum çitat huic ſimilem, in quo eſt: Equis & decoribus armis. Nonius tamen profert, vt vulgò habetur.

Sic ſe quiſque hoſtem ferire] v.c. non habet illa, ſic ſe, quæ nulla iactura poſſunt abeſſe. & poſt habet: Ea diuitias, ea bonam famam putabant. & infra: Ea populus lætari. In epiſtola tamen de Rep. ord. dixit: Eam virtutem, & magnitudinem animi æſtiment.

Pugnaudo ceperit] Eodem modo locutus eſt in Bell. Iugurth. cùm ait: Vrbes aliquot pugnando cepit. Eſt autem antiqua ſcribendi forma, qua vſus eſt Plautus Mil. Glor. cùm dixit: Vi, pugnandoque hominem capere certa res eſt. Et Hirtius de Bell. Afr. Caſtello in monte loco munito locato vi & pugnando potitus eſt. Sic enim ſcribendum notauimus ad illum locum, non vt in vulgatis editionibus habetur, vi expugnando cepit. & in Columna Duilij eſt: PVGNANDOD CEPET.

Ea res cunctas ex lubidine magis, quàm ex vero celebrat] Simili ſententia vſus eſt in epiſt. de Rep. ord. cùm ait: Quia pleraſq. res Fortuna ex libidine ſua agitat. Quod autem hîc dixit, ex vero, id in bell. Iugurth. dicit, ex merito. Et omnes, inquit, honores non ex merito, ſed quaſi debitos à vobis repetit. Sed Tacitus Salluſtij imitator, ex vero, vſurpauit, cùm dixit: Neque Philippum potentia, ſed ex vero ſtatuiſſe.

Sicuti ego exiſtimo] v. c. æſtimo. ſic apud Cæſarem ſæpius verbum æſtimo, in, exiſtimo, mutatum oſtendimus.

Cuncta maria terræque patebant] Videndum an legi debeat, parebant, pro patebant, ex loco ſuperiore, vbi eſt, virtuti omnia parent. Videndus item locus Thucydidis, quem ibi adduximus.

In pace verò beneficijs magis] v. c. In pace verò, quòd beneficijs magis. Et fortaſſe dictiones, in pace, vt ſuprà, illæ, in bello, additæ ſunt.

Propius virtuti erat] v. c. Proprius virtuti eſt. Sic Cicero lib. I. de offic. Prius de ijs rebus, quæ virtuti propiores ſunt, dixerimus.

Quem in Aſia ductauerat] v. c. in Aſiam. Infrà eſt: Sed is Piſo in prouinciam iter faciens, & ſic Liuius lib XXXIX.

Quippe ſecundæ res ſapientum animos fatigant] Eadem ſententia vſus eſt Cato pro Rhodienſibus libro VII. cap. III. cùm ait: ſecundæ res lætitia tranſuerſum tradere ſolent à rectè conſulendo, atque intelligendo.

Sua parui pendere] Lucilius libro XXVIII. apud Nonium: Nihil parui ac penſi, &c. Nihil penſi vſurpat ſæpius Salluſtius, & eius imitator Tacitus. Penſum verò, vt Nonius docet, ſignificat exęquatum, quòd ſine inclinatione ſunt, quæ penduntur.

Quæ clariſſimi viri victores reliquerunt] Videtur deeſſe vox, victis, vt ſit victores victis reliquerunt.

querunt. vel vox, victores, in victis mutanda. Cicero lib. IV. in Verrem: Nimium hæc forſitan illi mirantur atque efferunt. Eſto. Veruntamen honeſtius erit Reip. noſtræ, Iudices, ea quæ illis pulchra eſſe videntur, Imperatorem noſtrũ in bello reliquiſſe, quàm Prætorem in pace abſtuliſſe, &c. Quibus verbis Salluſtianam ſententiam planè expreſſit.

Non minor inceſſerat, viri pati muliebria] v.c. Non minus inceſſerat. viros pati muliebria, &c. Sic in oratione Lepidi: Homines maximi nominis, non minus optimis maiorum exemplis. & Tacitus lib XIII. Non minus inſignis eo anno impudicitia. Poteſt tamen vulgata lectio defendi. Nam idem Tacitus lib. III. dixit: Hinc Gracchi & Saturnini turbatores plebis, nec minor largitor nomine Senatus Druſus.

Vacuam domum ſceleſtis nuptijs feciſſe] Hunc locum imitatus videtur Cicero in Catil. I. cùm ait: Quid verò nuper cum morte ſuperioris vxoris nouis nuptijs domum vacuam feciſſes, &c.

In præſens] Cicero, in præſentia, ſolet dicere. Tacitus Salluſtium imitatus, in præſens, dixit libro XV. Omiſſa in præſens Achaia. Item: In præſens haud animaduerſum.

Gratuito potius malus erat] Eadem ſententia vſus eſt in epiſtola de Repub. ord. cùm dixit: Malitia præmijs exercetur; vbi ea dempſeris, nemo omnium gratuito malus eſt.

Ipſi conſulatum petendi magna ſpes] Atqui iam petebat, vt apparet ex loco inferiore, in quo eſt: Hæc ipſa, vt ſpero, vobiſcum Conſul agam. Vnde aliqui legunt, petenti. Sed fortaſſe non malè legeretur: ipſi conſulatus magna ſpes.

Hortari alios, alios tentare; opes ſuas, &c. v.c. habet: Primò ſingulos hortari, ac tentare opes ſuas, &c. Vt fortaſſe legi poſſit: Primò ſingulos hortari, ac oſtentare opes ſuas, &c. Opes ſcilicet, vt in epiſtola

Mubra-

Mithradatis: Scio equidem tibi magnas opes virorum, armorum. & infrà: Poſtulauere plerique coniuratorum vt proponeret, quid vbique opis, aut ſpei haberet. Sed nihil mutandum. nam Cicero in Catilin. III. habet verbum tentare, cùm ait: Omnia norat, omnes aditus tenebat: appellare, tentare, ſollicitare poterat, audebat.

M. Porcius Læca] Puto deſignari eum, qui in argenteis denarijs eodē quo hic titulo M. PORC. LAECA, deſcribitur. Qui verò paulo pòſt nominatur P. Sulla, in veteri denario eſt. P. SVLA, antiqua ſcribendi conſuetudine, vnico L.

Participes nobiles] Videndum an vox, nobiles, adiecta ſit ab aliquo, qui loci expoſitionem in margine poſuerit.

L. Torquatum] Opinor deſignari L. Torquatum, qui, vt ſcribit Cicero in Piſonem, Prouinciam Macedoniam ex S.C. obtinuit, & ex ea Imp. appellatus eſt. In denarijs autem Manliæ familiæ deſcribitur L. TORQVAT. EX. S. C. Ad Salluſtij autem locum faciunt, quæ refert Pædianus in Corneliana. P. Sulla, inquit, & P. Autronius Cos. deſ. cùm eſſent, eorum alterum L. Cotta, alterum L. Torquatus ambitus damnarunt, & in eorum locum Cos. creati ſunt.

Poſtea Piſo in citeriorem Hiſpaniā Quæſtor Proprætore miſſus eſt] Ad hunc CN. Piſonem pertinet vetus inſcriptio ex marmore:

CN. CALPVRNIVS
CN. F. PISO
QVAESTOR. PRO. PR. EX. S. C.
PROVINCIAM HISPANIAM
CITERIOREM OPTINVIT.

Nos eam rem in medio relinquimus] Q. Claudius Annal. lib. I. apud Agellium libro XVII. cap. II. dixit: Nos in medium relinquemus. Videndus ibi Agellius. Neque verò Tacitus hunc locum omiſit, qui lib. de moribus

moribus Germanorum ait: Quod ego vti incompertum in medium relinquam.

Ceterum mihi indies magis animus accẽditur] v.c. habet: Indies magis ac magis animus accenditur.

In paucorum ius atque ditionem conceſſit] Eodem modo locutus eſt Liuius lib. xxxvi. Ita Athamania omnis in ius ditionemq́ue Philippi conceſſit. & ipſe Salluſtius in orat. Macri. Itaque omnes conceſſere iam in paucorum ditionem. Ibi tamen, dominationem vulgò legitur.

Nobiles atque ignobiles vulgus ſumus] Videtur legendum, nobiles æquè atq. ignobiles. Fieri enim poteſt, vt librarius ſimilitudine literarum deceptus, omiſerit illud, æquè.

Non ne emori per virtutem præſtat] Placeret magis, ſi, mori, pro, emori, legeretur. Sic in orat. Lepidi: Eſt ne viris reliqui aliud, quàm ſoluere iniuriam, aut mori per virtutem? Tacitus lib. xix. Salluſtij locum imitatus, ait: Moriendum victis, moriendum deditis. Id ſolum referre; nouiſſimum ſpiritũ per ludibrium, & contumelias effundant, an per virtutem, &c. Videndum tamen, an apud Salluſtium pro eo, quod in vulgatis eſt, per dedecus amittere, legendum ſit, per dedecus agitare. Nam vitam agitare ſolet alibi dicere.

Tametſi illis quieta mouere] v. c. Quietam R.P. mouere.

Cùm ad iuſiurandum populares ſui ſceleris adigeret] Præpoſitio, ad, abundare videtur. Nam adigere, ſeu, adicere iuſiurandum, dici ſolere èx Liuio, Cæſare, & alijs oſtendimus in notis ad Cæſarem.

In pateris circumtuliſſe] v. c. non habet præpoſitionem, in, quæ ſanè videtur rectè abeſſe.

Facinoribus coopertus] Ita planè locutus eſt in Bello Iugurth. cùm dixit: Inopem & coopertum miſerijs efficit. Quin & ipſe Salluſtij æmulator Tacitus lib. III. ſic ait: Ne quis vita probroſus & opertus infamia prouinciam

uinciam ſortiretur. Cato apud Agellium libro XIII. cap. XXIII. diuerſis quidem verbis, eandem tamen ſententiam protulit. Tuum, inquit, nefarium facinus peiore facinore operire poſtules. Horatius item Satyra I. lib. II. ſimili quadā tranſlatione vſus eſt, cùm ait:

Formoſisq́ Lupo cooperto verſibus. At Varro lib. I. cap. II. Italiam viribus coopertam dixit.

Prorſus multæ facetiæ] v. c. habet, multa facetia, &c. quod poſitum eſt, quomodo apud Plautum, delicia. Et paulo pòſt in veteri eodem codice habetur: Ad cauendum dolos aſtutiæ deerant. Item: Neque inſidiæ quas Conſuli in campo fecerat, proſperè ceſſere. Niſi fortè pro proſperè ceſſere, ſcribēdum ſit, proceſſere. nam infrà dixit: Quòd neq. inſidiæ Conſuli procedebant.

C. Iulium in Apuliam] v. c. habet, C. Iunium, & fortaſſe is eſt, qui argenteo denario C. IVNI. C. F. deſcribitur.

Vbi intelligit quantum periculum Conſuli impendeat] v. c. habet: Vbi intellexit quantum periculum Conſuli impendebat. & paulo pòſt vbi in vulgatis editionibus eſt, dolore iniuriæ, in v. c. abeſt vox, iniuriæ.

Sed Prætores Q. Pompeius Rufus Capuā, Q. Metellus Celer in agrum Picenum] Opinor deſignari Q. Pompeium Rufum, filium Q. Pompei Rufi eius, qui Cos. cum L. Sulla fuit. A.V.C. DCLXV. quique Præturam vrbanam geſſerat. A.V.C. DCLII. & ab eo ſignatos eſſe denarios in quibus honos hic Præturæ & Conſulatus patris expreſſus eſt Cellę Curulis inſignibus cum inſcriptione. Q. POMPEI. Q. F. RVFVS. COS.

Quibus pro Reipubl. magnitudine] Videtur ſcribendum, pro rei magnitudine. & fortaſſe totus hic locus ita legendus: Ad hoc mulieres, quibus ille timor inſolitus ceſſerat, pro rei magnitudine afflictare ſeſe.

Diffi-

Diſſimulandi cauſa, & quaſi ſui expurgandi, ſicuti iurgio laceſſitus foret, in Senatum venit] v. c. habet: Aut ſui expurgandi. In alio eſt: Tum ſui expurgandi. Vt fortaſſe ſcribendum ſit: An ſui expurgandi. Nam Tacitus, quem conſtat Salluſtij locutiones multis locis imitatum eſſe, ita planè locutus eſt lib. xv. cùm dixit: Nihil metuens, an diſſimulando metu, & libro VII. legiones metu, an contumacia locum deſeruiſſe. & libro II. Metu inuidiæ, an ratus conſcientiam ſatis eſſe. Item: Finem vitæ ſponte, an fato impleuit.

Vt omnia bona in ſpe haberet] Videtur illud, bona, adiectum eſſe. Nam Cicero cùm alibi, tum libro XII. epiſt. ſine eo verbo locutus eſt, cùm ait: Omnia eſſe in Bruto tuo. & lib. VI. Omnia habebo à te.

Perdita Repub. opus eſſe] v. c. habet: Perditam Rempubl. opus eſſe, quod poteſt retineri. Sic enim Q. Claudius in Annalib. locutus eſt apud Agellium libro XVII. cap. II. cùm inquit: Nihil ſibi diuitias opus eſſe.

Multa ſecum ipſe volutans] Illud, ipſe, non eſt in v. c. & paulo pòſt videtur legendum, antecapere, inducta voce multa, ſic: Antecapere quæ bello vſui forent.

Aliaque belli facinora parent] Ita v. c. & ſic infrà: In vrbe parata eſſe, quæ iuſſerit. Item: Cùm conuicti, confeſſique ſint, cædem, incendia, aliaq. fœda, atq. nefaria facinora in ciues, patriamq; patrauiſſe. Niſi fortè ibi, patrauiſſe; & hîc patrent, legendum ſit. Sic enim infrà locutus eſt, cùm dixit: Si Romę ſocij incepta patrauiſſent. & ſuprà: Peſſimum facinus patratum foret. Erant autem iam parata, quæ nunc patranda Catilina iubet.

Sæpe maiores veſtrum miſeriti plebis] vv. cc. habent, maiores noſtri. Quod videtur rectius. Maiores enim veſtri, magiſtratus ad populũ verba faciẽs, vſurpabat, aut maiores veſtrum. In Senatu verò, maiores noſtri,

noſtri, vt in oratione Cæſaris. Hîc autem cùm ad Imperatorem verba fiant, ratio poſcere videtur, vt noſtri, ſcribatur.

Re cognita, grata mihi] v.c. habet: Re cognita mihi magnis meis in periculis, &c. Vt fortaſſe primùm ſcripſerit Salluſtius: Egregia tua fides, gnara mihi magnis meis in periculis, &c. deinde alius quidam, qui vellet vocem, gnara, quòd eſſet obſcurior, exponere, addiderit verbum, cognita, quod in ſeriem, vt fit, à librarijs receptum ſit. Tacitus libro xv. qui Salluſtium paſſim imitatur, ſic locutus eſt, cùm dixit: Idque nulli magis gnarum quàm Neroni, & alibi: At nobis ea pars militiæ maximè gnara eſt.

Non quin æs alienum] Totus hic locus ita in v.c. habetur: Non quia æs alienum ſumptum meis nominibus, ex poſſeſſionibus ſoluere non poſſem.

Honore honeſtatos] Quid ſi pro honeſtatos, legamus, honoros? nam vv.cc, variant in huius verbi ſcriptura, cùm partim habeant, honeſtos, partim, vt hîc, honeſtatos. & Tacitus Salluſtij imitator voce honorus, vſus ſit. Vnde Plinius vſurpauit inhonorus, cùm ait: Inhonorus eſt, neque in templo vllo Hercules.

Neque ſolùm illis aliena mens erat] v.c. Alia mens erat. & ſic infrà, cùm ait: Longè mihi alia mens eſt P.C. Item: Haud ſanè alio animo belli euentum expectabant.

Nam poſtquam Cn. Pompeio, & M. Craſſo Coſ, Tribunicia poteſtas reſtituta eſt] Pædianus in Diuinatione. Primus Sicinius Trib.pl. nec multo pòſt Quinctius, & poſtremò Palikanus perfecerunt, vt Tribuniciam poteſtatem populo darent Conſules Cn. Pompeius Magnus, & M. Licinius Craſſus, &c. Ad quam rem indicandam in denarijs Palikani Roſtra Libertati ſacra impreſſa ſunt.

Dubijs rebus nouandis] Videndum an debeat induci vox, dubijs, quæ poteſt eſſe ab aliquo adiecta.

Vicit Fortuna Reip.] Ita v.c. Sed dubium non eſt, quin Fortuna P.R. ſcribendum ſit. Nam apud Tacitum ſic eſt lib. XIX. Affuit, vt ſæpe aliàs, Fortuna P. R. & in veteribns ex argento denarijs eſt FORT. P. R. Itemque in numiſmate Neruæ Imp. itidem ex argento, FORTVNA. P. R.

In agro Piceno, Bruttio] v. c. habet Brettio; Quæ vera ſcriptura eſt. nam Græca numiſmata habent, ΒΡΕΤΤΙΩΝ.

Bellique grauiſſimi inuidiam] vv.cc. habent: Grauiſſimam inuidiam. & ſic infra: Magnam illi inuidiam conflauerant.

Dies prolatando] v. c. Protelando, quod mendum eſt. nam prolatando habet Tacitus lib. v. cùm ait: Sed vbi diem ex die prolatabant. & paulo pòſt v. c. habet: Quod ſignatum ad ciues ſuos perferunt. niſi fortè illud, ſuos, additum ſit.

C. Pomptino] Ita Cicero, & Dio, qui Πομπτίνου edit. Sed rectiùs habet v.c. Pomptinio. nam ita dicunt extare in veteribus numiſmatibus. Et in epitome Liuiana CIII. manuſcripta, C. Pomptinius eſt, pro eo quod mendosè in vulgatis libris habetur, C. Politius.

Quibus rebus confectis omnia properè per nuntios Conſuli declarantur] v.c. habet: Quibus rebus ita confectis, eam properè, &c. vt fortaſſe ſcriptum fuerit: ea properè.

Ceparium Tarracinenſem] v.c. habet: Ceparium quendam Tarracinenſem, &c. vt ſuprà, P. Volturcium quendam Crotonienſem. ſed ſcribendum, Terracenenſem, ex antiquo marmore.

Fingere alia omnia] Alia omnia, ex antiqua formula Salluſtius poſuit pro, contraria, & diuerſa. Nam vt Feſtus ait, cùm Conſules ſententiam Senatores rogarent, ominis gratia, ne dicerent, qui non cenſetis, præibant his verbis: Qui alia omnia, in hanc partem, cùm prius dixiſſent, qui hoc cenſetis, illuc tranſite.

At Lentulum diſſimulantem coarguunt] Rectius in v.c. Ac Lentulum, &c. & paulo pòſt: Abdicatus magiſtratu, &c. cùm in vulgatis libris ſit: Abdicato magiſtratu. Quod non ita reſipit veterem formulam Romanam.

Q. Cornificio] Hic vt opinor in veteri denario dicitur, Q. CORNVFICIVS AVG. IMP. Imperator, ſcilicet ex Africa prouincia, in conſulatu Ciceronis Competitor, & in auguratu collega, vt in epiſtolis Ciceronis ad eum ſcriptis intelligimus.

L. Tarquinius] Vetuſtiſſimus liber habet, Tarquitius, & ita Tacitus manuſcriptus libro XII. in quo eſt: Statilium Taurum opibus illuſtrem, hortis eius inhians peruertit recuſante Tarquitio Priſco. In vulgatis autem editionibus mendosè habetur, Tarquinio. Tarquitius item, vt alibi admonuimus, non, Tarquinius eſt in fragmento Salluſtianæ hiſtoriæ manuſcripto, quod iam pridem à nobis, vt legi debet, emendatum, ex libro de familijs Romanis peti poteſt. Nec item aliter in argenteis denarijs, quàm C. TARQVITIVS nominatur.

Tametſi verum exiſtimabat] In v.c. eſt, vera, nõ, verum. & paulo pòſt: Tantam iracundiam, &c. ſine voce, illam; quæ tamen retinenda videtur ex loco ſuperiore, in quo eſt: Tanta mala iſta effugiatis.

Paullò ſæuior] v.c. habet, ſæua. & paulo pòſt videtur legendum. Sin leuius eſt, &c. inducta voce, quia, quæ fortaſſe adiecta eſt.

An quia lex Porcia vetat?] Porciam legem deſignat, quæ vt ait Liuius lib. X. pro tergo ciuium Romanorum lata eſt. De qua ita Cicero pro C. Rabirio. Porcia lex, inquit, libertatem ciuium lictori eripuit. In denarijs autem argenteis Porciæ familiæ, quos P. Porcius Læca ſignauit, huius legis ſymbola expreſſa ſunt hæc. Vir togatus, ſiue vt in alijs, magiſtratus in ſella ſedens curuli, qui medius inter lictorem, & eum qui prouocat,

ciuis

ciuis Romani libertatem lictori, vt inquit Cicero, eripit, cum hac inſcriptione, PROVOCO.

Sed vbi imperium ad ignaros] v.c. habet, ignauos. Et paulo pòſt videtur legendum: Fabulas, veſtes, pro eo quòd vulgò legitur, tabulas veſtras. nam paullò ſuprà dixit: Nam vti quiſque aut domum, aut villam, poſtremò vas, aut veſtimentum alicuius cõcupiuerat.

Nullius vnquã delicti gratiam feciſſem] Eodẽ modo locutus eſt in Bell. Iugurth. cùm ait: Ceterùm Boccho, quoniam pœnitet, delicti gratiam facit. & lib. IV. hiſtoriar. Poſt reditum, inquit, eorum, quibus Senatus belli Lepidiani gratiam fecerat.

Non votis, neque ſupplicijs muliebribus auxilia deorum parantur] Supplicia hìc pro hoſtijs & ſacrificijs, ſiue ſupplicationibus Salluſtius poſuit, vt Tacitus lib. III. cùm dixit: Sed tunc ſupplicia dijs, ludiq. magni à Senatu decernuntur. & ſuprà ipſe Salluſtius: In ſupplicijs deorum magnifici. Eadem ſententia vſus eſt in oratione Lepidi, cùm ait: Non prolatandum, neque votis paranda auxilia. Videndus Feſtus in, ſupplicia.

Tanta negotia ſuſtinuiſſet] Eodem modo dixit in Bell. Iugurth. Quantum negotij ſuſtineam. & Horatius illo verſu:

Cùm tot ſuſtineas, & tanta negotia ſolus.

Hìc tamen videtur Salluſtius ſuſtinere, vſurpaſſe pro, gerere, & patrare, vt in Bell. Iugurth. Ac non perinde habeantur, vt eorum qui ea ſuſtineant, virtus eſt.

Vt quemque caſus armauerat] Nonius in Spatos, legit, Vt quoſque caſus, &c. Et paulo pòſt legendum omnino, in Galliam verſus. nam ſic eſt in vv. cc. & Grammatici ita citant. Varro etiam ita locutus eſt libro IV. de ling. Lat. cùm dixit: Conum, quod cogitur in cacumen verſus.

Vnus ab vrbe, alter à Gallia obſtat] Huic ſententiæ ſimilis eſt illa Varronis lib. I. cap. VII. de re ruſt. Quòd quæ ſunt ſuo quæque loco poſita, ea minus loci occu-

 pant,

pāt,& minus officit alius alij ab Sole,& Luna,& vēto.

Illis ſuperuacaneum eſt pro potentia paucorum pugnare] Expreſſit Græcam vocem,qua vſus eſt Demoſthenes eadem ſignificatione, cùm dixit: *οὗτος δὲ ἐκ περιουσίας κατηγορεῖ μου.*

Nemo niſi victor pace bellum mutauit] Tacitus hanc loquendi formulam hinc accepit, cùm dixit libro III. Miſeram pacem vel bello mutari. & ipſe Salluſtius in fragmentis: Togam paludamento mutauit: Horatius:

Exilio domos & dulcia limina mutant.

Paullo pòſt v. c. habet,ab hoſte,non,hoſtibus.

Reliqua ſigna in ſubſidijs locat] Quid ſi legamus? Reliquas in ſubſidijs artius collocat. vt ad cohortes, præcedentem vocem,referamus.nam infrà dixit: Ille cohortes veteranas, quas tumulti cauſa conſcripſerat, in fronte; poſt eas ceterum exercitum in ſubſidijs locat. v. c. habet: Reliquarum ſigna in ſubſidio artius collocat. Quæ ſcriptura noſtram coniecturam aliquo modo confirmat.Paulo pòſt v.c.habet,inermos, quomodo Tacitus,ſemermos.

Ab his centuriones omnes,& euocatos]v.c. Ab his centuriones omnes lectos,præterea, &c. ſed verbum lectos,gloſſema eſt vocis,euocatos,quæ in v.c.deſideratur. Nam Seruius in lib. II. Aen. ſic citat hunc locum: Ipſe ab his omnes euocatos & centuriones, præterea, &c.

In fronte; poſt eas ceterum exercitum in ſubſidijs locat] Nonius citat hunc locum in Tumulti, & ita legit: In frontem poſitas, ceterum exercitum in ſubſidio locat. Quod videtur veriſſimum; nam Tacitus libro III. hunc locum imitatus, ait; In frontem ſtatuerat ferratos, & in cornibus cohortes, à tergo ſemermos. & in vita Agricolæ: Veritus, inquit, ne ſimul in frontem, ſimul in latera ſuorum pugnetur.

Equo

Equo circumiens vnumquemque nominans] v. c. Equo circumiens, quemque nominans. Et paulo pòſt: Inter hoſtilia cadauera, &c. quomodo legiſſe videtur Seruius. & infrà: Voluentes hoſtilia cadauera. Item: Paullulum etiam ſpirans, &c. ſine voce, adhuc, quam non habet v. c.

NOTÆ
AD LIBRVM DE BELLO IVGVRTHÆ.

AGIT, atque habet cuncta, neque ipſe habetur] Verbum habet, & habetur, eodem, quo Græci ſenſu, Salluſtius vſurpauit, apud quos notum eſt illud Demoſthenis, ἔχω τὴν λαΐδα, καὶ οὐκ ἔχομαι.

Cædem, fugam, aliaque hoſtilia] In v. c. additur vox, incendia, &c. & legitur: Cędem, fugam, incendia, aliaque horribilia. & ſic ſuprà in Bell. Catil. dixit: cædem, incendia, aliaque belli facinora.

Quàm virtus eorum famam, atque gloriam adæquauerit] Videtur abundare vox, virtus, adiecta ab expoſitore. nam in v. c. eſt, adæquauerint. Quòd verò ſequitur, ad inceptum redeo, Tacitus lib. IV. ſic imitatur, cùm ait: Sed ad incepta redeo.

Hominem tam acceptum popularibus] Sic dixit infrà: Hominem nobilem, magnis opibus clarum, acceptumque popularibus ſuis. Quem locum imitatus Tacitus lib. XII. ait: Clarus, acceptuſque popularibus. Quod verò poſt ait, ſtatuit eum obiectare periclis, id quoque ſic æmulatur Tacitus lib. II. Vt ea ſpecie dolo ſimul & caſibus obiectaret; & Virgilius dixit. caput obiectare periclis.

Et Iugurtham beneficijs vincere aggreſſus eſt] Quid ſi legamus? beneficijs vincire aggreſſus eſt. Nam Ci-

cero pluribus locis ita locutus eſt. Ad Atticum lib. VI. epiſt.x. Mea, inquit, cauſa alia eſt, quòd beneficio vinctus, ingratus eſſe non poſſum. & lib.XIII. ad Memmium: Tum viros primos, & homines honeſtiſſimos ſummo beneficio in perpetuum tibi, tuiſque deuinxeris. Sed nihil omnino mutandum; nam Salluſtius ipſe infrà eodem modo locutus eſt, cùm dixit: Nunquam populum Romanum beneficijs victum eſſe. & Apuleius Apologia II. Malum filium beneficio vinceret, me inuidia liberaret.

Quàm liberis ſi genuiſſem] Vox, liberis, videtur abundare, legendumque: quàm ſi genuiſſem. Itemque paulo pòſt tollendæ voces, ex tribus, ſcribendumque: Ne medius (quod apud Numidas honori ducitur) Iugurtha foret. Ad hunc autem locum facit verſus Virgilij de Didone.

——— *mediámque locauit*,

cùm ſuprà accumberet Æneas, infrà Achates.

Ne medius ex tribus] Hinc de Didone dixit Virgilius verſu ſuprà citato: mediamque locauit, quod is locus, vt ait Salluſtius, apud Numidas honori duceretur. & fortaſſe voces, ex tribus, abundant, vt diximus ſuprà. Quod autem paulo pòſt ait: Inter alias res iacit, id videtur imitatus Tacitus cùm dixit libro I. Quædam de habitu, cultuq; & inſtitutis eius iecerat.

Promiſſis onerat] v.c. præmijs onerat; quod aliquo modo nititur loco inferiore, in quo eſt: Præmia modò, modò formidinem oſtentare. Sed nihil mutandum; nam Tacitus Salluſtij æmulator dixit lib. XVII. Poſtquam vario ſermone callidos, audaceſque cognouit, pretio, & promiſſis onerat. & lib.XX. Multis in Senatu laudibus cumulatum promiſſis onerat.

Ceterùm ius & imperium penes vos eſſe] Tale illud Liuij lib.XLV. de Maſgaba Maſſaniſſæ filio. Maſſaniſſa, inquit, meminiſſe regnum à P.R. partum, auctumque & multiplicatum habere, vſu regni conten-

tum,

tum,ſcire dominium,& ius eorum,qui dederint, eſſe.

Ac maximè deberi mihi beneficia à P.R.] Videndum an vox,beneficia,abundet. & paulo pòſt legendum: Quorum progenies vos,P.C.nolite pati,&c.Sic Varro de re ruſt. lib. II.cap. XLV. Ibi contra progenies eorum. & Cicero de vniuerſitate: Veteres, qui ſe progeniem deorum dicebant.

In imperio veſtro] Eodem modo locutus eſt Cæſar lib.I.de Bell.Gall.cùm dixit: Quod in tanto imperio P.R.turpiſſimum ſibi,& Reipub.eſſe arbitrabatur. & lib.II.Qui minus in imperio noſtro eam rem conſequi poterat.

Eos multum laborem ſuſcipere] v.c. Eos multum laboris ſuſcipere.

Quò accedam, aut quos appellem?] Donatus legit (quà accidam) in Commentario Hecyræ Terentianæ, & ita habent recentiores editiones.Videtur tamen antiqua lectio, accedam, verior eſſe; nam ita Salluſtius ipſe paulo ſuprà locutus eſt,cùm dixit: Quò potiſſimum infelix accedam? & infrà: Pleraque loca hoſtiliter cum equitatu accedit. Item: Bocchus cum magna multitudine Iugurtham accedit. & pluribus alijs locis.

Vna occidendum nobis eſſe] Simili ſententia vſus videtur Liuius lib. XLV. & fortè à Salluſtio eam mutuatus eſt,cùm dixit: Maſſaniſſam victoria Romanorum lætari mirum non eſſe,qui ſortem omnem fortunæ regniq́ue ſui cum rebus Romanis immiſcuiſſet.

Virtute ac Dijs volentibus] Eodem modo locutus eſt in oratione Cottæ,cùm dixit: Multa mihi pericula domi,militiæq́ue,quo cum alia toleraui,partim repuli Deorum auxilijs, & virtute mea. Cæſar quoque ita locutus eſt,vt in noſtris ad eum notis oſtendimus.

Sociorum iniurias curare licet] v.c.habet,tutare, pro,curare. & ita Plautus Mercatore,cùm ait: Inuoco, Lares Diales,vt me tutetis.& Næuius apud Nonium:

Tuos qui celſos terminos tutant. Sed curare, poteſt etiam retineri. Sic enim ſuprà: Quibus pro magnitudine imperij ius & iniurias omnes curæ eſſe decet.

Neque privata amicitia Iugurthæ, parum cognita, tranſuerſos agat] Ita locutus eſt ſuprà, cùm dixit: Quę etiam mediocres viros ſpe prædæ tranſuerſos agit. & Cato tranſuerſos trudere dixit.

Æmilius Scaurus homo nobilis] Hic, vt puto, pater eſt eius Scauri, cuius Ædilitas celebratur à ſcriptoribus, & in eius denario deſcribitur, cũ titulo: M. SCAVR. AED. CVR. In quo item denario, eiuſdem ſub Pompeio Magno ProQuæſtura, & in Syria Præfectura, & geſta contra Aretam regem Arabum expreſſa ſunt.

Ab ortu Solis decliuem latitudinem] Videtur legendum, altitudinem, non latitudinem. Nam Pomponius Mela lib. I. ait: Catabathmos vallis deuexa in Aegyptum, finit Africam.

Bonus pecori, arbori infecundus] Tacitus hunc locum ſic imitatur lib. de morib. Germ. Frugiferarum arborum impatiens, pecori fecunda. Seruius in I. Aen. citans hunc Salluſtij locum, ſic habet: Frugum, pabuli lætus ager. Quod autem ſequitur: Cęlo terráque penuria aquarum, id ſic æmulatur Q. Curtius libro IV. Terra cæloque aquarum penuria eſt.

Ab ea fama, quæ pleroſque obtinet, diuerſum eſt] Verbum, eſt, nõ habet v.c. & fortaſſe illud, pleroſque, in, plerunque, mutandum eſt. Paulo pòſt videntur abundare voces, vti pecoribus. nam Pomponius Mela, qui hunc locum imitatus eſt, habet: Humi quies, epulæque.

Oblonga, curuis lateribus tecta, quaſi nauium carinæ ſunt] Videtur hic locus ita interpungendus: Oblonga curuis lateribus, tecta quaſi nauium carinæ ſunt. Cato mapalia rotunda, veluti cohortes eſſe dicit.

Medis autem & Armenijs acceſſere Libyes] v. c. habet: Medi autem & Armenij acceſſere Lybies. quod placet.

placet.nam ſuprà dixit: Hi paulatim per conubia Gætulos ſecum miſcuere, &c. Vt igitur Perſæ, Gætulos, ſic Medi & Armenij Lybies ſecum miſcuere.

Ac poſtea nomo Numidæ] Videtur vox, nomo, adiecta ab aliquo, qui Numidas à nomo dictos indicare vellet. ea poſtea mendoſè in, nomine, vel vt alij codices habent in, nemo, mutata eſt.

Nam de Carthagine ſilere melius puto, quàm parum dicere] Huc reſpexit Appuleius in Coſmographia, cùm dixit: De rectore quippe omnium, non vt ait ille, ſilere melius eſt, ſed vel parum dicere.

Igitur ad Catabathmum] Non eſt dubium, quin legi debeat à Catabathmo. nam poſt Catabathmum Aegypto venientibus prima occurrit Cyrene. ſecundo autem mari dixit, maritimam oram tenentibus.

Sed vbi plerunque noctis proceſſit] Infrà dixit: Plerunque noctis barbari more ſuo lætari. Item: Multum dies proceſſerat.

Vno die inter duos reges cœptum atque patratum bellum foret] v.c. Vno eodemque die, &c. Quam ſcripturam videtur agnoſcere aliquo modo Tacitus, qui multa huiuſmodi ſolet à Salluſtio mutuari, cùm dixit lib. XII. Ac ni prœlium nox diremiſſet, cœpta patrataque expugnatio eundem intra diem foret. De hac verò loquendi formula videndus Quintilianus lib. VIII. cap III. in quo eſt: Ductare exercitum, & patrare bellum Salluſtius dicit, quæ nunc ridentur.

Vtrum grauius exiſtimet] v. c. æſtimet; quomodo legendum putamus. nam Cæſar lib. VII. ita planè locutus eſt, cùm ait: Hæc ſi grauia, aut acerba videantur, multò illa grauius æſtimari debere. & lib. III. de Bell. ciuil. Leuiuſque tempeſtatis, quàm claſſis periculum æſtimauerunt.

Vt Iugurthæ ſcelerum oſtentui eſſem] Hoc tantundem valet, ac ſi dixiſſet, vt Iugurthæ ſcelera oſtentarem, ſiue in me Iugurthæ ſcelera oſtenderentur. Id

quoque imitatus eſt Tacitus lib. XII. cùm ait: Auribus deciſis viuere iubet, oſtentui clementiæ ſuæ. & lib. XV. Et ore ac membris in eum pallorem albentibus, vt oſtentui eſſet multum ſpiritus egeſtum.

Seſe caſum victoriæ inuenturum] Caſum poſuit pro, occaſionem, vt infrà, cùm dixit: Fortunam illis præclari facinoris caſum dare. & Tacitus libro XI. Caſus Mithridati datus eſt occupandi Armeniam vi militis.

Adherbalis potiretur] v. c. Adherbale, & ita legit Seruius; licet pro conueniret, habeat, videret: Nonius tamen, conueniret, vt vulgatæ editiones.

Quod ab oppugnatione non deſiſteret] Magis placeret ſi, ab, præpoſitio tollatur, quomodo lib. I. hiſtor. locutus eſt, cùm dixit: Vt actione deſiſteret. & Terentius Phormione: His deſiſtat litibus.

Lege Sempronia prouinciæ futuris Coss. Numidia atq. Italia decretæ] Cicero de Prouincijs conſularibus. Decernendæ, inquit, nobis ſunt lege Sempronia duæ prouinciæ, &c. Tulit autem legẽ C. Sempronius Gracchus, vt futuris Coss. ſingulis annis Senat⁹ duas prouincias decerneret, quas creati Coss. ſortirentur, vel inter ſe compararent. Videndus Feſtus in, Parare.

Omnia venum ire in animo hæſerat] Ita Liuius lib. III. Legem fecerunt, vt liberi liberæq. venum irent. Sed Tacitus veno vſurpauit, cùm dixit lib. XIV. Et poſita veno irritamenta luxus. & lib. XIII. Niſi in his quæ veno exercerent. v. c. habet, omnia venire.

L. Beſtia Calpurnius] v. c. non habet nomẽ Calpurnius, quod videri poteſt adiectum ab aliquo, vel certè ſcribendum L. Calpurnius Beſtia.

Porrò ex Sicilia in Africam tranſuectæ ſunt] Salluſtius addit hìc præpoſitionem, quã in verbis quæ præcedunt, omiſit, cùm dixit: Per Italiam Rhegium, atque inde Siciliam. Sic Tacitus lib. I. Et comite vno Fabio Maximo Planaſiam vectum, & lib. XII. Samũ traiecerunt.

iecerunt Quod verò ſequitur pugnando cepit,id pertinet ad antiquam formulam,de qua alibi diximus.

De omnibus pactionibus præſens agere] Vidẽdum an vox,pactionibs,abundet: Itémque illud non,quod paulo pòſt non habetur in v.c.in quo eſt: Atque equi multi cum paruo argenti pondere.

Multa me dehortantur à vobis Quirites] v. c. non habet voces illas, à vobis, quæ videri poſſunt adiectę. Nam in oratione Catonis contra Seruium Galbam libro VII. orig. non leguntur, ex qua oratione videtur Salluſtius hęc verba ſumpſiſſe.Multa,inquitCato,me dehortata ſunt Quirites huc prodire, anni, ætas, vox, vires,ſenectus. Verùm enimuero cùm rem tãtam publicam agier arbitrarer,&c. de C. Memmio videndus Cicero in Bruto, & fortaſſe is eſt, ad quem pertinent denarij cum inſcriptione, C. MEMMIVS. C. F.

Quibus vos decet eſſe terrori] Ita v. c.cùm in alijs deſit,vos.ſuprà in Bell.Catil.dixit: His obnoxij, quibus ſi Reſp.valeret,formidini eſſemus.

Neceſſe eſt ſuometipſi more præcipites eãt] Videndum an verba,neceſſe eſt,abundent.

Sed incedunt per ora veſtra magnificè]v.c. magnifici.Liuius lib. XXI. Veſtros liberos traductos per ora hominum.licet lib. XXXVIII. dixerit, Præter omnium oculos.& Tacitus lib.XX Præter ſuorum ora.

Bis per ſeceſſionem armati Auentinũ montem occupauere]Vtramq. ſeceſſionẽ ponit Liuius.Sed primam quidem lib. II.ex opinione Piſonis, qui Sicinio quodã auctore iniuſſu Conſulum ſcripſerit plebem ſeceſſiſſe in Auentinum. Alteram verò libro III. in quo refert plebem rurſus in Auentinum ſeceſſiſſe. Idem tamen Liuius magis probat opinionem eorum, qui non in Auentinum, vt Piſo, ſed in ſacrum montem ſeceſſiſſe primam plebem dicunt, trans Anienem amnem tria ab vrbe millia paſſuum. Deinde iterum in Auentinum mõtem: Ad quam opinionem reſpexiſſe videtur

Sallu-

Salluſtius lib.1.hiſtor.cùm dixit: Tunc plebs armata montem ſacrum, & Auentinum inſedit, &c. quibus verbis vtramque ſeceſſionem indicauit.

In Rempub.damna] v.c. At in Remp.damna. Illud verò, At, à librarijs in, Ad, conuerſum ex conſuetudine mutandi t, in d, occaſionem dedit alijs ſcribendi, Ad Rempub.&c.

Dominationis eorum ſatietas tenet] Videndum an, ſatias, ſcribendum ſit. nam hanc vocem ſæpe vſurpaſſe Salluſtium Scriptores veteres notant. & ita habetur lib. 11. hiſtor. Ex inopia grauis ſatias facta. Paulo pòſt, ad illud prœlia & paces, videtur reſpexiſſe Sergius in artem 11. Donati, cùm ſcripſit: Legimus apud Salluſtium paces & luces, &c.

Vos autem, hoc eſt, P.R.] Videndum an dictiones, hoc eſt, adiectæ ſint ab expoſitoribus.

Serui ære parati iniuſta imperia dominorum non perferunt] Salluſtium multa accepiſſe à Catone, veteres etiam ſcriptores notant. Hunc autem locum ſumpſit ex libro quem Agellius lib. x. cap. 11. citat de Falſis pugnis, in quo ſcriptum erat: Serui iniurias nimis ægrè ferunt: quid illos bono genere natos, magna virtute præditos, opinamini animi habuiſſe, atque habituros dum viuant?

Vos Quirites in imperio nati] v. c. Vos Quirites imperio nati. & ſic locutus eſt Cicero, cùm dixit in oratione de prouincijs conſularibus: Syri natio, nata ſeruituti. & Tacitus in vita Agricolæ: Nata ſeruituti mancipia.

Hoſti acerrimo prodita Senatus auctoritas] Hunc locum ſic imitatus eſt Tacitus lib. 1. An ciues vos appellem, quibus tam proiecta Senatus auctoritas, &c. Proiecta igitur dixit pro eo quod Salluſtius dicit, prodita. Sed Liuius vtrumque ſimul iunxit, cùm ait: Proiectas ac proditas ad inconſultam atque improuidam pugnam legiones.

Tanta

Tanta vis auaritiæ in animos eorum inuaſerat] Videtur, in, præpoſitio abundare; nam non habetur in Bell. Catil. in quo eandem ſententiam protulit ijſdem verbis, cùm dixit: Tanta vis morbi, atque vti tabes pleroſque ciuium animos inuaſerat. Tacitus tamen & alij, ea præpoſitione vſi ſunt

Suam fidẽ interponit] Sic Cicero pro Sex. Roſcio. Inque eam rem fidem ſuam interponeret. & Cæſar lib. v. de Bell. Gall. Inque eam rem ſe ſuam fidem interponere.

Sed ſe ſuaſque ſpes corrupturum] v. c. habet, opes, non, ſpes. & paulo pòſt videtur legendum: Multitudo, quæ aderat, &c. ſine dictionibus, in concione, quæ videntur adiectæ.

Quæ ita fieri amat] Quintilianus lib. IX. cap. III. Ex Græco, inquit, tranſlata Salluſtij plurima: quale eſt: Vulgus amat fieri, hoc eſt, φιλεῖ. Tacitus lib. IV. Vt ferè amat poſterior adulatio. Appuleius lib. III. Florid. Quod genus in comœdia fieri amat.

Cum Q. Minucio Rufo conſulatum gerebat] Videndum an hîc ſit, qui in argenteis denarijs Q. MINV. RVF. dicitur.

Itinera, egreſſuſque eius] Vocem, egreſſus, vſurpauit etiam Tacitus eodem ſenſu, cùm dixit: Et quia aditu Neronis prohibebatur, egreſſus obſidens, audiret inſontem clamantem.

Indicium profitetur] Profiteri indicium quid ſit, intelligi poteſt è ſcriptorum locis, quos adducam. Tacitus lib. v Et ſummum, inquit, ſupplicium parabatur, ni profeſſus indicium foret. Suetonius in Domitiano, cap. XVII. Profeſſus conſpirationis indicium, & ad hoc admiſſus, legenti traditum à ſe libellum, & attonito, ſuffodit inguina. Plinius lib. III. epiſt. ad Nep. Scribonianum cùm illa profitetur indicium.

Quem ProPrætorem in caſtris] Scribendũ, Quem ProPrætore in caſtris, &c. cùm autem hic idem A. Albinus

binus paulo pòſt Legatus dicatur, integra eius inſcriptio erit, Legatus ProPrętore. Sic enim in antiquis numiſmatibus reperitur, LEG. PROPR. &c. vt in notis ad Cæſarem diximus.

Hiemantibus aquis paludem fecerat] Sic ſcribendum eſſe, non, hiemalibus, vel ex hoc Senecæ loco epiſt cxv. apparet, in qua ita ſcriptum eſt: Dixit Salluſtius aquis hiemantibus: Arruntius non deſinit omnibus locis hoc verbum infulcire.

Die, noctuque] Seruius in I. Georg. Profert alium Salluſtij locum huic ſimilem, in quo eſt: Die noctuque laborare, feſtinare. Tacitus lib. xv. Continuum die noctuq. iter properabant. Infrà tamen dixit Salluſtius, Diu, noctuque. vt lib. I. hiſtor. citante Chariſio, in quo erat: Noctu diuque ſtationes & vigilias tentare. Item: Diu noctuque fatigare animum.

Mortis metu multabantur] Ita vv. cc. & ita locutus eſt in Bello Catil. cùm dixit: Pace bellum mutauit. & in oratione Philipp. Quorum nemo non diurna mercede vitam mutauerit. Lucillius apud Nonium: Et vno hoc non muto omnia.

Suo atque populi iniuſſu nullum potuiſſe fœdus fieri] Ad hunc locum illuſtrandum pertinent illa Liuij ex lib. IX. Conſules, inquit, profecti ad Pontium in colloquium, cùm de fœdere victor agitaret, negarunt iniuſſu populi fœdus fieri poſſe, nec ſine Fecialibus, cæremoniaque alia ſollenni. Itaque non, vt vulgò credunt, Claudiusque etiam ſcribit, fœdere pax Caudina, ſed ſponſione facta eſt. & paulo pòſt: Sp. Poſtumius, qui ſponſionem fecerat, in Senatu ſententiam à Coſs. rogatus, ita diſſerit. Hæc ſententia teſtis erit, mihi ne an legionibus veſtris pepercerim, cùm me ſeu turpi, ſeu nęceſſaria ſponſione obſtrinxi, qua tamen, quando iniuſſu populi facta eſt, non tenetur populus Rom. neque quiſquam ex ea, quàm corpora noſtra debentur Samnitibus. Dedamur per

Fetia-

Fetiales nudi, vinctique exoluamus religione populum, ſi qua obligauimus. Et poſt: Neque ego inficias eo, Patres conſcripti, tam ſponſiones, quàm fœdera ſancta eſſe apud eos homines, apud quos iuxta diuinas religiones fides humana colitur, ſed iniuſſu populi nego quicquam ſanciri poſſe, quod populum teneat.

Animo ardebat,] Simili modo locutus eſt Cæſar libro VII. de Bell. Gall. cùm dixit: Vercingetorix animo laborabat, vt reliquas ciuitates adiungeret. & Salluſtius ipſe in epiſt. de Repub. ord. dixit: Ardet omnibus animus.

C. Mamilius Limetanus] Ita nos iampridem emendauimus ex auctoritate veterum codicum, itemq; numiſmatum, in quibus eſt, C. MAMIL. LIMETAN.

Ex copia rerum ſtatuit] Ita locutus eſt infrà, cùm ait: Marius ex copia rerum conſilium trahit. Alibi verò dixit: Ex inopia, quod optimum videbatur, conſilium trahit.

Ex libidine ſua] Videndum an vox, ſua, abundet. Quod autem paulo pòſt dicit, Alteri alteros vincere, &c. videtur id, vt pleraque, Salluſtius à Catone accepiſſe, cuius hæc ſunt apud Agellium: Alteri alteros occidere.

Quantum temporis æſtiuorũ imperio fui] V. c. addit præpoſitionem, in, nam habet: in imperio fui.

Tranſuerſis itineribus] Sic infrà, tranſuerſo itinere; dixit. Item: tranuerſis principijs. & tranſuerſis prœlijs.

Ex nuntijs accepit] Nonius in codicibus manuſcriptis hunc locum citans in verbo innocens, habet, ex nuntijs acceptis, &c. vt ad ea quæ ſequuntur, certior factus, referatur. & ſic infrà Salluſtius locutus eſt, cùm dixit: Marius vbi ex nuntijs, quæ Ligus ageret, cognouit.

Legatos ad Conſulẽ cum ſupplicijs mittit] Supplicia

hîc

hic poſuit, pro ijs, quas Græci *ἰκετηρίας* vocant. Ad illa verò quæ ſequuntur (contra faciem belli) pertinet quod ait Tacitus in vita Agricolæ: Ea enim pugnæ facies erat. & lib. x i i. Dum poſitis loricis in faciem pacis venirent.

Parati frumentum dare] Eodem modo dixit infrà: Proinde parati, intentique eſſent, ſigno dato Romanos inuadere. Et Tacitus Salluſtij æmulator lib. xxi. Paratúsque decernere. Virgilius Bucolicis:

Et cantare pares, & reſpondere parati.

Et ſi paterentur opportunitates loci] Videndum an legi debeat, & ſi pateretur, opportunitate loci, &c. vt illud pateretur, ad Iugurtham referatur.

Et commeatum iuuaturum exercitū] Placeret magis, commeatu. & item, patratis rebus, non, paratis, vt vulgò legitur.

A`quo aberat mons fermè millia paſſuum xx.] Videtur librarius lapſus eſſe in notis, vt ſæpe alibi, numerorum. Nec enim fieri potuit vt Rutilius ab hoc monte præmiſſus à Metello ad flumen, vno eodemque die eò peruenerit, caſtra munierit, & à Bolmilcare prœlio ſuperatus, rurſus redierit ad Metellum, ſi tantum ſpatij interfuiſſet. Quare videndum an pro xxx. vt eſt apud Nonium, qui hunc locum citat in Vaſteſcant, ſcribendum ſit, i i i. Pro, vaſtus, autem apud eundem Nonium habetur in manuſcriptis codicibus, vaſtatus ab humano cultu, vt fortaſſe legi poſſit, vaſtus ab hominum cultu. Sic enim loquitur Tacitus Salluſtij æmulator lib. ii. cùm ait: Milesque nullo illic hominum cultu ſanè abſumptus, & poſt: Inſulam Gyarum immitem, & ſine cultu hominum.

Quæ ab Imperatore decuerint omnia ſuis prouiſa] Videndum an ſcribi debeat, Quæ ab Imperatore debuerint, &c. nam Tacitus qui hunc locum imitatur libro xxi. ſic ait: Quæ prouideri aſtu ducis oportuerit, prouidiſſe, &c.

Illum

Illum diem aut omnes labores & victorias confirmaturum, aut maximarum ærumnarum initium fore] Videtur Tacitus hanc ſententiam imitatus, cùm dixit lib. XII. Enimuero Caractacus huc illuc volitans, illum diem, illam aciem teſtabatur, aut recuperandæ libertatis, aut ſeruitutis æternæ initium fore. Sed non eſt conſilium ſingulos Salluſtij locos indicare, quos Tacitus eſt ęmulatus. Sunt enim innumeri, atque omnibus in promptu.

Et tamen incerti quid nam eſſet] Non diſpliceret ſi, incertati, legeretur, hoc eſt, vt infrà dicit, obſcurati, à verbo incerto, de quo videndus Nonius.

Transuerſis principijs] Infrà habetur: Ipſe cum ſiniſtræ alæ equitibus, qui in agmine principes facti erant, &c. paulo pòſt videtur legendum: Ne fortè cedentibus receptui ac poſt munimento foret, &c. ſine voce, aduerſarijs, quæ videtur adiecta ab expoſitorib⁹.

Itaque multum diei proceſſerat] Videtur ſcribendum, Et iam multum diei proceſſerat, vel vt eſt in v. c. die, pro diei. Sic enim habetur infrà in v. c. Et iam die veſper erat. Item: Iamque dies conſumptus erat. Die verò ἀρχαϊκῶς dixit, vt Plautus Pſeudolo: Vides iam die multum eſſe. & Virgilius Georgicis.

Libra dies ſomníque pares vbi fecerit horas.

Qui ſua loca defendere nequiuerat] Videndum an legi debeat: Qui ſuis locis ſe defendere nequiuerant: nam ſic infrà locutus eſt, cùm dixit: Iugurtha niſi ex inſidijs, aut ſuo loco pugnam facere.

Exercitum plerumque in ijs locis operiri iubet] Videtur legendum, plerumque exrcitus, hoc eſt, maiorem exercitus partem. Sic locutus eſt Liuius, cùm dixit lib. XLV. Hic finis fuit inclyti per Europæ plerumque, atque Aſiam omnem regni. Ipſe Salluſtius ſuprà eodem modo dixit: Vbi plerumque noctis proceſſit. & infrà: Plerumque noctis barbari more ſuo lętari. Item: Qua tempeſtate Carthaginenſes pleræque Africæ im-

peritabant. Quod autem infrà habetur: Qui plerumque exercitũ ductare ſeorſum à Rege ſolitus erat, &c. ibi illud plerumque, pro, ſæpe, poſitum eſt.

Auijs itineribus ignoratus] Imitatur Tacitus verbum, ignoratus, pluribus locis. nam lib. xx. dixit: Eadem in Voculam parabantur, niſi ſeruili habitu per tenebras ignoratus euaſiſſet. & lib. xix. Ignoratus apud Cornelium Primum paternũ clientem delituit. Item: In arreptis ſcutis ignorati vincula & libramenta tormentorum abſtuliſſent.

Cùm alij ſuper vallum præcipitarentur] Fortaſſe non malè legeretur: Cùm alij ſe per vallum præcipitarent. Sic enim locutus eſt Cæſar lib. III. de Bell. ciuil. cùm dixit: Plerique ne in anguſtias inciderent, decem pedum munitionis ſeſe in foſſas præcipitabant. & Tacitus: ſeque è vallo præcipitantibus. Poteſt tamen defendi vulgata lectio ex loco inferiori, in quo eſt: Præterea alios ſuper vallum munimentis locare, vigilias ipſi circumire.

Oppidani oppugnare] Videtur legẽdũ, propugnare. Agell. lib. xv. cap. 1. cũ L. Sulla oppugnaret Piræeum, & contra Archelaus Mithradatis pręfectus ex eo oppido propugnaret. Et paulo pòſt pro, lenius agere, fortaſſe melius legeretur, lentius agere.

Iam ſcalis egreſſi milites] Ita v. c. non vt in alijs eſt, aggreſſi; & ita habetur infrà, vbi eſt: Propè ad ſummum montis egreſſus eſt. Ita etiam Tacitus libro xx. Multos in mœnia egreſſos pugionibus fodere.

Cùm ipſe ad imperãdum Tiſidium vocaretur] Faciunt ad hunc locum verba Ciceronis ex lib. IX. epiſt. xxv. in qua eſt: Nunc ades ad imperandum, aut ad parendum potius. Sic antiqui loquebantur. Seneca lib. VI. de Beneficijs, cap. XVI. Imperatori poſuiſſe videtur, pro eo, cui imperat?

Vbi primum ætas militiæ patiens fuit] Amicus meus tollebat vocem, ætas, quòd ſibi videretur abundare,

dare. Sed ipſe Salluſtius in Bell. Catil. eodem modo locutus eſt, cùm dixit: Iam primùm iuuentus ſimul ac belli patiens erat.

Annos natus circiter xx.] Ita v. c. nec eſt neceſſe mutare in xvii. vt Amicus meus putabat, quòd Plutarchus in Mario de hoc Metelli filio dixerit: ἦν δὲ ὁ παῖς Μετέλλου παντάπασι μειράκιον, &c. & Cicero pro Plancio: Hic adoleſcentulus cum A. Torquato profectus in Africam, ſic ab illo ſanctiſſimo viro dilectus eſt, vt & contubernij neceſſitudo, & adoleſcentuli modeſtiſſimi pudor poſtulauit, &c. Nam apud Romanos moris fuit, vt exercitus ductores, filios aliquando ſuos in contubernio haberent, & eoſdē quandoq. legionarios milites facerent. Frontinus in libro ſtratagematū: P. inquit, Rutilius Cos. cùm ſecūdùm leges in contubernio ſuo filium habere poſſet, in legionem militem fecit, &c. Cùm autem dicat Salluſtius militaſſe tunc apud patrem Metelli filium, militariſque ætas ab anno xvii. inciperet, rectè illud xx. poſitum videtur.

Dimidia pars exercitus ſibi permitteretur] Non improbo vulgatam lectionem, licet magis placeat manuſcriptus liber, qui habet: Dimidia pars exercitus ſi ſibi permitteretur. nam particula, ſi, poteſt videri à librario omiſſa, propter ſequentem primam ſyllabam, vocis, ſibi.

Inteſtabilis, improbus] Verba ſunt xii. Tabularum, vnde Salluſtius ſumpſit, & eum imitatus Tacitus libro xv. cùm ait: Incuſat vltrò inteſtabilem, & conſceleratum.

Ad perniciem eius dolum quærere] Nonius citans hunc locum in verbo, ſuſpiciens, legit: Et perniciem eius dolo quærere, &c. In ijs autem quæ præcedunt, idem Nonius non agnoſcit vocem, ipſe, quæ tamen non eſt otioſa. pro, ſuſpiciens, Tacitus, ſuſpectans vſurpauit.

Vaſa cuiuſque modi, pleraque lignea] Pomponius

Mela de iiſdem vaſis dixit: Vaſa ligno fiunt, aut cortice. Quod verò paulo ſuprà dixit: Frequentarent Marium; id Tacitus lib. xvIII. imitatur, cùm ait: Digreſſis qui Pacænium frequentabant.

Nihil iam Metello infectum credens] Quid ſi pro, infectum, legamus, inuictum. Nam Tacitus in vita Agricolæ videtur ad hunc locum reſpexiſſe, cùm dixit: Vt obſtupefacti hoſtes, qui claſſem, qui nauem, qui mare expectabãt, nihil arduum aut inuictum crediderint ſic ad bellum venientibus, &c. Infectum, autem ſi retineamus, tantundem valebit ac ſi dixiſſet, Nihil eſſe quod Metellus efficere non poſſet, qui naturam vicerat, &c.

Mare magnum eſſe, & ſæuire cœpit ventis] Videtur hic poſitum, magnum, pro, inflatum tempeſtate. ſic lib. III. hiſt. dixit: Immenſum aucto mari, & vento gliſcente. Cæſar lib. III. de Bell. Gall. Cùm ſæuire ventus cœpiſſet. & Salluſtius ipſe mare ſæuum & importuoſum dixit: Alibi tamen mare magnum, pro, latum vſurpauit. vt ſuprà, cùm dixit: Mare magnum, & ignara lingua commercium prohibebant.

Ita facies locorum ſimul cum ventis mutatur] Hunc locum ita imitatus eſt Tacitus lib. xIII. Non vt hominum vultus, ita locorum facies mutantur.

Nuda gignentium] Gignentia dixit Salluſtius, & eum imitatus Appuleius, quę Vitruuius naſcentia, hoc eſt, arbores ipſas & ſtirpes, quæque alia è terra gignuntur. Sic infrà: Fortè in eo loco grandis ilex coaluerat inter ſaxa, paullum modò prona, deinde inflexa, atque aucta in altitudinem, quò cuncta gignentium natura fert. Appuleius de dogmate Platonis: Gignentiumque omnium inſtar, ceræ formas, & figurationes ex illa exemplorum impreſſione ſignati. & poſt: Animam verò animantium non eſſe corpoream, nec ſanè perituram, cum corpore fuerit abſoluta, omniumque gignentium eſſe ſeniorem, atq; ideo & temperare & regere ea, quorum

rum curam fuerit, diligentiamque ſortita. Vitruuius lib.v.cap.1.Non minus, quod etiam naſcētium oportet imitari naturam, vt in arboribus teretibus. & poſt: Ergo ſi natura naſcentium ita poſtulat. & libro VIII. cap.1.Si inuenientur naſcentia, tenuis iuncus, ſalix erratica,&c. Sed rurſus gignentia dixit Ambroſius Orat. de fide Reſurrectionis: Deniq. multa gignentia quamuis iugi ſerenitate, humo arida, arenoſaque naſcuntur, quoniam & ipſa terra ad humorem ſufficit, &c. Lactantius lib.1.de ira Dei cap.XII. Aiunt enim multa eſſe in gignentibus,& in numero animalium, quorum adhuc lateat vtilitas, ſed eam proceſſu tēporis inueniri.

Quibus nomen Philænis erat] Videndus de Philęnis Pomponius Mela, & item Valerius Maximus.

Quos fines populo ſuo peterent] Videndum an legi poſſit: Quo fines, &c. nec tamen diſplicet lectio vulgata.

Profunda auaritia] Profunda, poſuit, pro immenſa, vt infrà: Profunda auaritia. & Cicero pro Cn. Plancio, Mare profundum & immenſum. & eodem modo ipſe Salluſtius in epiſtola Mithradatis locutus eſt, cùm ait: Cupido profunda imperij & diuitiarum. item in epiſtola de Repub. ord. Profundam libidinem dixit. & Cicero in Piſonem: Quùm partem eius prædæ profundæ libidines deuoraſſent.

Libidinem imperitandi] Sic Pomponius Mela verbis prope Salluſtianis lib.III. cap.III. Bella cum finitimis gerunt, cauſas eorum ex libidine arceſſunt, atque imperitandi, prolatandique quæ poſſident.

In ſuperbiam vertebant] Infrà pro, vertebant, dixit, trahebant, cùm ait: Omnia non benè conſulta in virtutem trahebantur. Vnde Tacitus libro XVIII. Ornatum ipſius municipia, & coloniæ in ſuperbiam trahebant.

Dictitare, ſeſe conſulatum ex victis illis ſpolia cepiſſe] Plutarchus in Mario pro eo quo Salluſtius dixit,

ex victis illis, ait: *σκύλον τε βοῶντος αὐτοῦ τὴν στρατείαν φέρεσθαι τῆς τῶν ἀγνῶν καὶ πλουσίων Μαλακίας.*

Quia neque plebi militia volenti, putabatur] Ita locutus eſt infrà cùm dixit: Non tam diffidentia futurum, quæ imperauiſſet, quàm vti militibus exæquatus cum Imperatore labor volentibus eſſet. & Tacitus libro I. Vt quibus bellum inuitis, aut cupientibus erat, &c. & lib. XV. Hæc atque talia plebi volenti fuere. & in vita Agricolæ: Eoque initio erecta prouincia, vt quibus bellum volentibus erat. Item Macrobius libro II. Sat. cap. X. Si vobis volentibus eſt. Hanc autem loquendi formam à Græcis Salluſtium accepiſſe docet Priſcianus, prolato Demoſthenis exemplo, & hoc ipſo Salluſtij loco. Demoſthenis quidem verba ſunt hæc: *ἃ βουλομένοις ἦν τούτοις ἀκούειν*. Cùm autem in Græco exemplo verbum, ἦν, poſitum ſit, & item in Latinis, quæ adduximus; videndum an apud Salluſtium deſit verbum, erat, & legendum ſit: Ac quia neque plebei militia volenti erat, putabatur Marius aut belli vſum, aut ſtudia vulgi amiſſurus.

Quantum cum maxumo veſtro beneficio negotij ſuſtineam] Videndum an legi debeat. Quantum in maxumo, &c. nam infrà dixit: Sed in maximo veſtro beneficio, &c.

Ad hoc alij ſi quid deliquere] Cicero de lege agraria II. Simili quadam ſententia vſus eſt, cùm dixit: Quemadmodum cùm petebam, nulli me vobis auctores generis mei commendarunt, ſic ſiquid deliquero, nullæ ſunt imagines, quæ me à vobis deprecentur.

Mihi ſpes omnes in memet ſitæ] Ita ſuprà locutus eſt, cùm ait: Quippe cuius ſpes omnis in fuga ſita erat. Infra tamen dixit: Ea tempeſtate ſpes atque opes ciuitatis in illo ſitæ. Item: Et ſpes opesque eius omnes ex patre penderent.

Hominem veteris Proſapiæ] Videndum an legi debeat, Proſapie, pro, Proſapiei, vt die, ſuprà poſuit, pro, diei.

diei. Nam & Nonius citat Catonis locum ex libro I. Originum, in quo Cato veteres Proſapias vſurpauit; & Salluſtium conſtat ex Catone multa ſumpſiſſe.

Nam gerere, quàm fieri tempore poſterius, re atque vſu prius eſt] Ita v.c. Hunc autem locum imitatus eſt Tacitus lib. xv. cùm ait: Nam culpa, quàm pœna tempore prior; emendare, quàm peccare poſterius eſt.

Contemnunt nouitatem meam, ego illorum ignauiam] Tale quiddam Catonis illud apud Agellium libro xv. cap. xxII. Vitio vertunt, quia multa egeo; at ego illis, quia nequeunt egere.

Nam me quidem ex animi ſententia] v.c. habet, Ex animi mei ſententia. Quæ videtur optima lectio. eſt enim antiqua formula loquẽdi, qua vtuntur frequẽter veteres Iuriſconſulti, vt lib. I I I. Paragrapho eiuſdem, Digeſtis de teſtamentis. Ex ſententia animi tui te æſtimare oportet. & Petronius Arbiter in Satyro fœderis tabulas in hæc verba factas eſſe commemorat: Ex tui animi ſententia Tryphena, vt nec iniuriam tibi factam à Gytone quereris, neque ſi quid ante hunc diem factum eſt, obijcies, vindicabiſve, aut vllo alio genere perſequendum curabis. & infrà: Licha ex tui animi ſententia, vt tu Eumolpum nec verbo contumelioſo inſequeris nec vultu.

Exercitum ſupplicio cogere] Infrà dixit: Pudore magis, quàm malo exercitum cogere, &c. Ergo ſupplicio, poſuit, pro malo.

Neque dono datur, neque accipitur] Contra in oratione Cottæ dixit: Vt ſine dedecore cum ciuibus, fama & fortunis integer agas; id dono datur, atque accipitur.

Conſultor idem & ſocius periculi vobiſcum adero] Hoc quoque Tacitus à Salluſtio accepit, cùm ait lib. IV. Qui conſultor aderat omnibus. & ipſe Salluſtius infrà: Vti fautor, conſultorque adſit.

Omnia matura ſunt, victoria, præda, laus: quæ ſi

 dubia,

dubia,aut procul eſſent] Simili quadam ſententia vſus eſt Cato lib.de re ruſtica, à quo fortaſſe Salluſtius accepit: Nullus ſumptus eſt,& ſi ſumptus eſſet, tamen valetudinis cauſa experiret.

Cum his A.Manlium legatum proficiſci iubet] Hic (vt opinor,in aureo numiſmate L.Sullæ Quæſtor deſcribitur,cum hac inſcriptione A. MANLI. A. F. Q. & fortaſſe L.Manlij frater eſt, qui in argenteis denarijs, L.item Sullæ, PRO. Q. dicitur hoc titulo: L. MANLI. PRO. Q.

Ceterum alia leuia alijs locis facere] Quid ſi legamus? ceterùm leuia, alia alijs locis facere.

Id ſimulauerit ne, quò improuiſus grauior accederet] Ita v.c.& ita infrà,vbi eſt: Ac ſtatim profecti,quia de improuiſo acceſſerant dubio atque hæſitante Iugurtha. Alij tamen libri habent,accideret, quomodo Cæſar lib. III. de Bell.Gall.cùm ait: Et tela emiſſa à Gallis grauius acciderent.

Inopia cibi acrior] Videndum an vox,cibi,abũdet.

Sic incepto ſuo occultato] Inceptum poſuit pro, conſilio,vt infrà,cùm dixit: Praua incepta conſultoribus noxæ ſunt.

Aequaliter diſtribuerat] Videtur legendum, diſtribuebat; nam ſequitur: vt fierent curabat. Et paulo pòſt ſcribendum: à latere caſtelli,quod auerſum prœliantibus erat.

L.Siſenna] Deſignat L.Cornelium Siſennam, qui hiſtoriarum libros XXII.conſcripſit, quorum fragmenta habentur in extremo huius voluminis. quique Siſenna in ænea apud me tabella Prætor inter ciues & peregrinos deſcribitur M. Lepido, Q. Catulo Cos. Cuius filius Cn. Cornelius Siſenna habetur in argenteis denarijs cum inſcriptione, CN. CORNELI. L. F. SISENA, vnico s.antiquè.

Familia propè iam extincta] Illud,propè non habet Seruius,qui Salluſtij locum citat lib. VII. Æneid nec

Tacitus

Tacitus,qui lib. IV.ait: Vtque familiæ ipſæ iam exſtinctæ ſint, reperies qui ob ſimilitudinem morum aliena facta ſibi obiectari putent.

Pudeat magis, an pigeat diſſerere] Nonius citat hunc locum & legit: Pudeat ne, an pigeat magis diſſerere.

Multis rogantibus, alijs per ſe ipſe beneficia dare, inuitus accipere] Ita v. c. & ita infrà: Et me hercule Sulla ante recognitam, multis orantibus, alijs vltrò egomet opem tuli. Quæ verò ſequuntur, ita videntur ordinanda: Inuitus accipere, ſed ea properantius reddere. Æs mutuum ipſe ab nullo repetere.

Pars equos eſcendere] Ita v.c.& ita Cornelius Fronto. Antiquum etiam Gloſſarium habet: Eſcendit, ἐμβαίνει,&c.licet ibi corruptè ſit, συμβαίνει.

Veteres nouique, & ob ea ſcientes belli] Noui, & ſcientes belli,contraria ſunt.quare videndum an illud, nouique,adiectum ſit.Scientes autem belli dictum eſt Græca forma,εἰδότες πολέμοιο.

Vtrique colle multitudine circumdato] Videtur legendum,circumdata. Nam lib.I.hiſtor.dixit: Occupatusq; collis editiſſimus apud Ilerdam,& cum multa opera circundata.

Non tam diffidentia futuri,quæ imperauiſſet] v. c. futurorum.Sed futurum omnino videtur legendum, & fortaſſe totus locus ita ſcribendus: Non tam diffidens futurum,quæ imperauiſſet, &c. Eſt autem formula loquendi antiqua, cuius meminit Agellius lib. I. cap. VII. qua vſum dicit Q. Claudium Quadrigarium lib. II. Annalium, in quo erat: Dum ij conciderentur, hoſtium copias ibi occupatas futurum. Item Valerium Antiatem libro IV. cuius verba profert ita concepta: Si hæ res diuinæ factæ,riteque perlitatæ eſſent, haruſpices dixerunt omnia ex ſententia proceſſurum, Quin & Cicero ipſe libro v. in Verrem,huiuſmodi formula vſus eſt,cùm dixit: Hanc ſibi rem præ-

ſidio ſperant futurum. Item Tacitus lib. x1x. Vacuam arcem furtim tradi futurum.

Pudore magis, quàm malo] Huic ſententiæ ſimilis eſt illa Terentiana: Pudore liberos retinere ſatius eſt, non malo coactos.

Quæ ceteri miſerias vocant] Huc reſpexiſſe videtur Tacitus libro xx. cùm dixit: Virgulta poſtremo & ſtirpes, & internatas ramis herbas vellentes, miſeriarum patientiæque documenta fuere.

Solus inter tela hoſtium vitabundus erumpit] Huic ſimile eſt illud ex lib. 111. hiſtor. Inter molem atque inſulam mari vitabũdus claſſem hoſtium ad oppidum peruenit. Videndus Agellius lib. x1. cap. xv.

Tunc ſpectaculum horribile in campis patentibus, ſequi, fugere, occidi, capi] Tacitus in vita Agricolæ hunc locum iiſdem planè verbis imitatur, cùm ait: Tum verò patentibus locis grande & atrox ſpectaculum, ſequi, vulnerare, capere, &c. & lib. xv111. Si cum exercitu Cæcina patentibus campis tam paucas cohortes circumfudiſſet.

Numidiæ partem, vnde Iugurtham expulerit, iure belli ſuam factam] Videtur legendum, Vnde Romanos expulerit; nam ſuprà habetur: Iugurtha Boccho pollicetur Numidiæ tertiam partem, ſi Romani Africa expulſi eſſent. De hac ipſa re ita infrà: Numidiæ partem, quam nunc peteret, tunc vltrò aduenturam.

Exercitu in hibernaculis compoſito] Tacitus libro x1v. Cohortes, alæque nouis hibernaculis locatæ. Sed prior Liuius lib. xl. hibernacula vſurpauit, à Salluſtio, vt videtur, id nominis mutuatus.

Licentiam illis ipſis permittit] Vſus eſt hac voce Salluſtius in oratione Lepidi, in qua eſt: Denique necis ciuium & vitæ licentia. Item Tacitus lib. x1v. cùm ait: Data & abſoluendi licentia. & alibi:

Ad Sullam profugiunt, quem Conſul, in expeditionem proficiſcens, ProPrętore reliquerat] Sic ſuprà: Albinus

binus Conſul, Aulo fratre in caſtris ProPretore relicto, Romam deceſſit. Hi Legati Pro Prætore alibi dicũtur à Salluſtio, & in veteribus numiſmatibus quòd extra ordinaria imperia his titulis ornarentur. Sulla itaque, qui Marij Quæſtor erat, & ſtatim Quæſtor item dicitur, Quæſtor ProPrætore hoc loco, vt videtur, nominandus eſſet.

Nam etiam tum largitio multis ignota erat: munificus nemo putabatur] Videtur legendum, Namque tum, ex Nonij corrupta ſcriptura, qui hunc locum citat in Munes, ex quo ſuſpicari aliquis poſſit, non munificus, ſed, munesque hîc ſcribendum eſſe.

Qui Quæſtor ſtipendium in Africam portauerat] Quæſtor ſciliceteius, qui Africam prouinciam ProPrætore, vel Proconſule obtinebat. nam Quæſtor Marij Sulla tunc erat, vt ex locis ſuperioribus conſtat.

Neque his ſecus atque alijs armis aduerſus tela hoſtium, quòd ea leuia ſunt, muniti] Quid ſi legatur? Neque hi ſecus atque alij armis, &c. vt dicat eos qui velitaria portabant arma, non ſecus atque alios munitos eſſe aduerſus tela hoſtium, quòd ea tela leuia ſint.

Igitur ſe quiſque expedire: arma atque tela tentare, intendere] Non diſpliceret, ſi ita legeretur: Igitur pro ſe quiſque expedire arma, telaque: tentare, &c. nam Liuius lib. XXXVIII. dixit, expedire tela, armaque militibus iuſſis, &c. Item: Qui tela equosq. expediſſent. & Tacitus lib. XX, Quidam expedire arma, telisq. tanquam in aciem accingi.

In caſtris ignesque quàm creberrimos fieri] Placeret magis: Ignesque in caſtris quam creberrimos fieri.

Quò ire intenderant, peruẽtum eſt] Videtur abundare verbum ire, nam ſine eo verbo infrà dixit: Quò initio intẽderat. Item: Quò intenderat, Cirthã redijt.

Dabat internuntius, ſanctus vir, ex ſententia ambobus iurat] vv, cc. habent: Dabat internuntius, ſanctè iurat ex ſententia amborum. Quæ lectio confirmatur

loco

loco Cæſaris ex libro 1. de Bello Gallico.

Ad ea Sulla pro ſe breuiter & modicè, de pace, & de communibus omnibus multis diſſeruit] Vox, multis, ſi cum verbo diſſeruit coniungatur, poteſt videri adiecta. nam contraria eſt illis, breuiter & modicè. Nec habet eam vocem Tacitus, qui Salluſtij locum ſic æmulatus eſt lib. xx. cùm ait: Domitianus de abſentia patris fratriſque ac iuuentute ſua pauca & modicè diſſeruit.

Remotis ceteris] Videndum an vox, ceteris, abundet; nam ait, adhibitis amicis, ac ſtatim remotis; vt ſcilicet, immutatam voluntatem indicaret.

Occulta oris patefeciſſe] vv. cc. variant. nam alij habent: Occulta pectoris, ſpecie oris patefeciſſent. Alij: Occulta pectoris oris immutatione patefeciſſe. In aliquibus eſt: Occulta pectoris patefeciſſe dicitur. Sed vnus apud me liber vetuſtiſſimus: Occulta pectoris patefeciſſent. Quæ lectio vera videtur.

Iugurtha Sullæ vinctus traditur] De hac Iugurthæ traditione, quæ à Fauſto Sullæ filio in numiſmatibus quoq; veteribus ſignata eſt, Plinius lib. xxxvii. cap. 1. ſic ait: Sulla Dictator traditione Iugurthæ ſemper ſignauit. & Valerius Maximus lib. viii. cap. xv. L. autem Sulla, & ſi ad neminem Scriptorum animum direxit, tamen Iugurtha à Boccho rege ad Marium perducto, totam ſibi laudem cupidè aſſeruit, vt anulo quo ſignatorio vtebatur, ſcalptam illam traditionem haberet.

Cum Gallis pro ſalute, non pro gloria certare] Huc reſpexiſſe videtur Tacitus, cùm in vita Agricolæ dixit: Romanis redit animus, &c. ſecuri pro ſalute, de gloria certabant.

NOTÆ

NOTÆ
AD LIBRVM PRIMVM HISTORIARVM.

Res Populi R. M. Lepido, Q. Catulo Coſ. ac deinde militiæ & domi geſtas compoſui] Videtur Salluſtius æmulatus eſſe exordium, quo, Thucydides hiſtoriam ſuam exorſus eſt, cùm dixit: Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων, ὃν ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους. Nam verbum, compoſuit, eodem modo vſurpauit, quò Græcus ſcriptor, ξυνέγραψε, quod poſitum eſt, pro, συγγράψω. Ad Salluſtium reſpexit Tacitus cùm dixit lib. 11. Res Imperatoris Domitiani compoſui. M. autem Lepidi, & Q. Catuli conſulatus, deſcriptus eſt in veteri apud me Senatusconſulto, quod in ænea tabella inciſum eſt ita: ΕΠΙ ΥΠΑΤΩΝ ΚΟΙΝΤΟΥ ΛΥΤΑΤΙΟΥ ΚΟΙΝΤΟΥ ΥΙΟΥ ΚΑΤΛΟΥ ΚΑΙ ΜΑΡΚΟΥ ΑΙΜΙΛΙΟΥ . . . . ΜΑΡΚΟΥ ΥΙΩΝΟΥ ΛΕΠΙΔΟΥ, &c.

Fannius verè] Adducit hunc locum Marius Victorinus, apud quem legitur: Fannius verò breuitatem, pro, quo alij repoſuerunt, Fannius verè. Sed cùm Salluſtius breuitatem Catoni tribuerit, fortaſſe pro, breuitatem, ſcribendum erit, vbertatem. nam illud, verè, non placet, & factum videtur ex eo, quod in vulgatis eſt, verò.

Ad bellum Perſi] Perſi, pro, Perſis, vſurpauit etiam Tacitus Salluſtium imitatus, cùm dixit libro IV. Per bella Perſi.

At diſcordia, &c. Dum metus à Tarquinio] Ita locutus eſt Liuius lib. XLV. cùm dixit: Cùm maior à Romanis metus, timorem à principibus ſuis viciſſet. Paulo pòſt videtur omnino legendum: Et ceteris experti-

tibus.

tibus, ſoli in imperio agere,&c. cũ in alijs ſit, ceteris ex partibus; nam Salluſtius ipſe in bello Catilinæ eodem modo dixit: Crudelitate fœneratorum plerique patria, ſed omnes fama atque fortunis expertes ſumus. Ad id verò quod ſequitur in eodem fragmento, Et Auentinum inſedit,&c. facit quod ait Liuius lib. III. Eunt agmine ad vrbem,& Auentinum inſidunt.

Poſtquam remoto metu Punico, ſimultates exercere vacuum fuit] Huic ſimile eſt illud Taciti lib. XVIII. ſed vbi ſubacto orbe, & æmulis vrbibus, regibusque exactis, opes concupiſcere vacuum fuit.

Maximeq. ferocia regis Mithradatis in tẽpore bellaturi] Videndum an legi debeat, rebellaturi. Sic enim habet Tacitus lib. XII. Tamquam aduerſus deſertores & in tempore rebellaturos. Pro eo autem quod vulgò habetur, ferocia, libentius legerem, fiducia.

Ne aut ipſi, nefanda quę non exiſtumatis, ea parum credendo de alijs, circumueniamini] Verba ſunt ex oratione M. Lepidi Cos. ad populum: quæ ita in v. c. apud me leguntur. Ne quæ ipſi nefanda æſtimatis, ea parum credendo de alijs, circumuenimini, &c. quæ lectio vera videtur, ſi parentheſis tantùm addatur à voce præſertim ad verbum, eximat. Illud autem, inteſtabilior, vſurpauit etiã Tacitus lib. xx. cùm ait: Quùm interim inteſtabilior & ſæuior expertus ſit.

Et vtrunq; per iniuriam malunt, quàm optumo iure liberi agere] Verba ſunt ex eadem oratione. Sed v. c. pro eo, quod in recenti editione eſt, liberè, habet, liberi. Putamus autem illud, vtrunque, nõ vacare mendo, ſi, liberi, legamus, cui vt opponamus alterum contrarium, poſſet reponi pro, vtrunque (ſi placeret) vincti, aut aliquid tale. Paulo pòſt vbi habetur: Nam quid vltra? Quæ humana ſuperant,&c. Placeret magis, ſi legeremus: Nam quid vltra ſuperat? Sic locutus eſt infrà, cùm dixit: Eſt ne iuris reliqui aliquid? & poſt videtur legendũ: Exſutus imperio, gloria, iure iudicãdi,&c.

non,

non, iure cogitandi, ſiue vt eſt in recentioribus editionibus, iure agitãdi. Noſtram coniecturam adiuuat locus Aſconij Pædiani in Diuinationẽ, vbi eſt; His enim x. annis victore Sulla ciuilibus bellis ſpoliatus eſt populus Ro. poteſtate Tribunicia, iudicandi iure, &c.

Qui præmia turbarum queror] Hæc quoque ex eadem oratione ſunt. Sed v.c. habet: Quia præmia, &c. & paulo pòſt pro, quæ rabiæ contracta tolerauimus, in v.c. eſt: quæ rabie contracta, &c. vt fortaſſe legendum ſit, rabie contacti. Appuleius libro IX. de cane rabido dixit: Certè venenatis morſibus contacta nonnulla iumenta, efferata ſimili rabie. Liuius lib. II. Bona Tarquiniorũ diripienda plebi data, vt contacta regia præda, ſpem in perpetuum, cum his pacis amitteret. & Cicero lib. II. de Diuinat. dixit: contactum aliquo morbo cor bouis. Tacitus verò, contactu vſurpauit libro I. cùm ait: Diſcedite à contactu. & lib. V. Plures infecti quaſi valetudine & contactu. Infrà in hac eadem oratione: Nec patiamini licentiam ſcelerum quaſi rabiem ad integros contactu procedere. Vbi fortaſſe legendum: Quaſi rabie contactu, &c. vt rabie poſitum ſit, quo modo die, pro, diei, gignendi caſu.

Sed veſtra ſocordia] Hæc quoq. ſunt ex eadem oratione. v. autem c. habet, ſocordia, & ita Cato ſcripſit. Videndus Feſtus Pompeius in ſecordia, quam dicit ex ſe, & corde compoſitã, quaſi ſine corde. Paulo pòſt, ad illa, Peſſimis ſeruorũ, facit locus Taciti ex lib. I. in quo eſt: Complebantur templa peſſimis ſeruitiorum. & lib. XVII. Deterrimi ſeruorũ, &c. Quæ verò ſtatim ſequũtur, ſic videtur interpungẽda: Niſi fortè Tribuniciam poteſtatem euerſum profecti ſunt, per arma conditam à maioribus ſuis, &c. Videnda quæ notauimus ad Cæſaris lib. I. de Bello ciuil. Quod item ſequitur. Secundæ res mirè ſunt vitijs obtentui, &c. id videtur ſimile illis, quæ habentur in epiſtola de Rep. ord. Tabella, inquit, obtentui erit. & ita locutus eſt Tacitus libro I.

cùm

cùm dixit: Pietatem erga parentem, & tempora Reip. obtentui, &c. & lib. XVIII. obſcurum noctis obtentui fugientibus. Seneca lib. V. ſuaſoriarum, cõtrouerſ. XXV. citat locum Salluſtij, prolata etiam ſimili ſententia ex Thucydide. Verba verò cũ mutila ſint in vulgatis codicibus, ita ſupplenda ſunt ex manuſcriptis. Tum deinde retulit quandam Thucydidis ſententiam: Δειναὶ γὰρ αἱ εὐπραξίαι καὶ συσκιάσαι, vel vt eſt in alio libro, συγκρύψαι τὰ ἑκάστων ἁμαρτήματα, &c. Deinde Salluſtianam: Res ſecundæ mirè ſunt vitijs obtentui.

Turbamenta Reip.] Ex hac item oratione accepit, vt videtur, Tacitus vocem turbamenta, cùm ait libro XVII. Quæque alia turbamenta vulgi. Deinde in v. c. legitur. Et tradite exemplum poſteris ad Remp. ſuimet ſanguinis mercede circumueniendam Quod autem habetur paulo pòſt: M. Æmilium Conſulem, ducem & auctorem ſequimini, &c. Id ex veteri formula ſumptum videtur, cuius extat typus quidam apud Liuium libro XXXIV. in quo eſt: Clamitans, vt qui ſaluam Rempub. vellent, auctorem & ducem libertatis ſequerentur.

Tunc verò & poſci] Videtur deeſſe nomẽ proprium ducis, quod ex his reliquijs licet corruptis concinnandum eſt, legendumque. Tum V. . . . . poſci, cùm ceteri eiuſdem cauſa ducem ſe nactos rati, maximo gaudio irritare.

Curionem, &c. ætati concederet Mamerci] Suprà in bello Iugurthæ dixit: Itaque Sulla cuius facundiæ, non ætati, à Manlio conceſſum, &c.

Omnium flagitioſorum poſtremus] Verba ſunt ex oratione L. Philippi in Senatu, quæ ſimilia illis, quæ habentur in epiſtola Mithradatis, in qua eſt: Poſtremus ſeruorum Archelaus. Paulo pòſt cùm in v. c. ſit: Et ignoſcendo P. R. magnitudinem auxiſſe, &c. Faernus legebat, populum Romanum, non, populi R. cui ſententiæ non abſimilis illa in bell. Catilinę. Et accepta

iniuria

iniuria ignoſcere, quàm proſequi malebant. Sed vti labore atque iuſtitia Reſp. creuit.

Cum legatis adhuc iure parentibus] Ex eadem oratione hæc quoque ſunt. Sed illud, adhuc, licet in v.c. ſit, videtur tamen in, adhoc, mutandum, quo alibi Salluſtius, pro, præterea vſus eſt. Paulo pòſt ad illa: Bellum ex bello ſerunt, facit id, quod habetur in epiſtola Mithradatis: Bella ex bellis ſerendo magni facti. Liuius quoque eodem modo dixit: lib. xl. Ex bellis bella ſeruntur. & Tacitus lib. xxi. Prœlia ſerere. Quod verò ſequitur apud Salluſtium: Quod ego vos oro, atque obſecro P.C. &c. rectum eſt. nam ita v.c. habet, & ita infrà locutus eſt Salluſtius, cùm ait: Quod ego vos moneo, quęſóque vt animum, &c. Item pro, armis ſolicitatæ. vv.cc. habent, armis ſolicitæ.

Quod multo propius eſt ab eo, quo agitat ſtatu] Ex eadem item oratione hæc quoque ſunt, quibus non abſimilia illa Plinij lib. xiv. cap. iv. Tam propè ab origine rerum ſumus. Cicero tamen lib. i. Tuſcul. dixit: Antiquitas, quæ quò propius aberat ab ortu & diuina progenie. & in epiſtola quadam ad Atticum libro i. Quoniam propius abes. Paulo pòſt pro, animos mouent? in v.c. eſt: animos mouere? Quæ forma loquendi Terentio perfamiliaris eſt. Item pro, qui ademptam negat, v.c. habet, quibus ademptam, &c. & pro luctus curæ ſunt, videtur melius, curæ ſint.

Noſtri prouidus, iſtis inuidus] Hæc quoque ex eadem oratione: Sed vv.cc. pro inuidus, habent, infidus. & fortaſſe verius; nam illud F digamma poſitum pro littera, u, opinatus fortaſſe librarius pro f poſitum eſſe, ex infidus fecit, inuidus. Sic ex vides apud Ciceronem, factū eſt, fides. Paulo pòſt pro, vt te neque hominum, neque deorum pudeat, vv.cc. habent, pudet, quo modo Terentius loquitur, cùm ait: Vt nihil pudet. Item pro, Quos perfidia, aut periurio violaſti, in vv.cc. eſt: Quos per fidem, &c. & ſic locutus eſt Liuius libro i.

cùm dixit: Cuius ad ſolenne, ludosque per fas & fidem decepti veniſſent.

Quàm maturrimè] ex eadem oratione hæc quoque ſunt. Chariſius lib. I I. docet Catonem ſimilia quædam protuliſſe in oratione dierum dictarum de conſulatu ſuo, à quo Salluſtium illud, maturrimè accepiſſe veriſimile eſt. Catonis verba ſunt hæc: Item vti à Thermopylis atque ex Aſia maximos tumultus quàm maturrimè diſieci, atque conſedaui, &c. Inde Tacitus lib. xv. Vt templum Diuo quàm maturrimè publica pecunia poneretur. & rurſus Salluſtius ipſe paulo pòſt in fragmento, Vti Lepidus & Catulus decretis prouincijs quàm maturrimè proficiſcerentur.

Remp. in tutam] Ex eadem item oratione hæc ſunt. Alij verò pro, intutam, legunt, inultam. Sed nihil mutandum. nam Cæſar lib. I. de Bell. Gall. vſus eſt ea voce, & Tacitus lib. x I x cùm dixit: Non intuta mœnium firmare. Paulo pòſt ſequitur apud Salluſtium: Ex libidine leges imperantur, &c. pro quo libentius legerem, ex libidine leges imperatæ; nam verbũ, impoſita, iam præceſſit, licet rectum ſit, & ſuprà dixerit: Annuite legibus impoſitis. Item in v. c. habetur: Armato Lepido vos inermos retinet, non, inermes. & illa: Decus atque omnes ordines interierunt. Sic in v. c. leguntur: Decus ordinis huius interijt. Quod verò ſequitur: Parate vobis Cethegos, atque alia proditorum patrocinia, &c. v. c. habet, Cethegi. Item: Sin libertas & vera magis placent, &c. non, & bella magis, &c. & ſic infrà Salluſtius locutus eſt, cùm dixit: Si vera & honeſta flagitiũ ſuperauerit. In extremo huius orationis tollenda ex veteris codicis auctoritate copula, &, legendumq. ita: Adeſt nouus exercitus, ad hoc, coloniæ veterum militum, &c. non, & ad hoc. Ad illa verò, Fortuna meliores ſequitur, &c. reſpexiſſe Tacitus videtur, cùm dixit: Fortuna melioribus affuit. Videnda item quæ notauimus ad librum I. Cæſaris de Bello ciuil. nam faciunt

ad

ad Salluſtiana illa ex antiqua formula: Operamque dent, ne quid Reſpubl. detrimenti capiat.

Vti Lepidus,& Catul9,&c.] Videndũ an de bell.Ital. hîc agatur. Lepidus enim & Catulus Cõſules habẽtur in ænea apud me tabella,in qua Italici belli fit mentio.

Magnis opibus profectus,obſidium cepit,per L.Catilinam legatum] Diximus ſuprà in notis ad epiſtolam Cn.Pompeij, Salluſtium poſuiſſe obſidium pro obſidione, & in vv. cc.ita reperiri. Itaque videtur hîc legendum,obſidium cœpit.nam Tacitus Salluſtij æmulator ita locutus eſt lib. I V.cùm dixit: Obſidium cœpit per præſidia,quæ opportuna iam muniebat.

Domitium Procos.ex citeriori Hiſpania] Non puto deſignari Cn.Domitium Caluinum Conſulem anno DCCXIII.cum C.Aſinio Pollione, quique ex Hiſpania de qua Procos.triumphauerat, Imp. deſcribitur in argenteo denario Oſcæ ſignato cum inſcriptione DOMIT. COS. ITER. IMP. OSCA.

Illo profectus,vicos,caſtellaque incendere] Ita v.c. apud Nonium. & ita Cæſar lib. III.de Bell.ciuil.dixit: Non ſolùm vrbibus, ſed pænè vicis, caſtelliſque ſingulis Item: vt vicis caſtelliſque benemeritæ ciuitatis præſidio eſſet. Sic enim legendum eſſe,ſcripſimus in notis ad Cæſarem.Tacitus lib. XII. Ac ni citò è vicis,& caſtellis proximis ſubuentum foret, copiæ Ro. occidione occubuiſſent.

Iuſſu Metelli Cornicines occanuerunt] Ita legẽdum, non, occinuerunt; nam infrà habetur: Cornua occanuerunt.& Tacitus lib.II.Iam Sentius occanere cornua tubaſque & peti aggerem iuſſit.

Equi ſine rectore exterriti] Tacitus in vita Agricolæ: Ac ſepe vagi currus exterriti ſine rectoribus equi, vt quemque formido tulerat, tranſuerſos aut obuios incurſabant. & lib. I. Equis maximè vulnera ingerit. illi ſanguine ſuo, & lubrico paludum laxantes excuſſis rectoribus obuios proiicere iacentes.

Ardebat omnis Hiſpania citerior] Eodem modo dixit Cæſar lib.v.ardere Galliam. & Tacitus lib. x i i. Arſiſſet bello prouincia.

Et ponere validam vrbem multos dies reſtantem] Nonius manuſcriptus habet, Et Digonem validam vrbem, &c. vt nomen poſſit eſſe vrbis eius, de qua ſermo, licet mendoſum. Reſtantem verò poſuit, pro, reſiſtentem, vt Liuius lib. xxx i i. Qui pauci plures vincere ſoliti eſtis, nunc pauci plures reſtatis? & Tacitus lib. i i i. Paullum moræ attulere ferrati, reſtantibus laminis aduerſum pila & gladios. Quod verò ſequitur, pugnando vicit, ſimile eſt illi quod habetur in veteri inſcriptione Duilij, PVGNANDOD CEPIT. In ſequenti fragmento, vbi eſt: Itaque Sertorius, &c. cùm in v.c. ſit, furtim aut celeritate, videndum an legi poſſit, furtim ac celeritate, &c. licet, furtiua celeritate, non diſpliceat, ſi lectio eſt vetuſti libri.

Poſtquam tantas aſperitates] vv. cc. habent, ſpiras, non, aſperitates, quod verbum ab alijs repoſitum eſt. Feſtus exponit ſpiram, hominum multitudinem. Profertque Ennij verſum: *Spiras legionibus nexunt.*

Fugam maturabat] Sic Virgilius dixit: Maturate fugam. & Tacitus lib. v. Fugam maturauit ſpe auxilij.

Medio diei] Ita locutus eſt Tacitus, Salluſtij locum, vt videtur, imitatus lib. xix. cùm dixit: Sed medio diei exarſerant.

Militiæ peritus] Suprà dixit: Doctus militiam, In vtroque Græcos imitatus, qui dicunt, εἰδὼς μάχης, ſiue πολέμοιο, vt apud Homerum, οἱ εἰδότες μάχην.

Sertorius Parthis] Videtur illud, Parthis, eſſe mendoſum, & fortaſſe, portis, ſcribendum, vt integra lectio ſit: Sertorius portis turba morantibus, &c. Erant igitur portæ ita turba occupatæ, vt nec Tribunus, neo ipſe Imperator peruadere poſſet. Imperij autem poſuit, vt videtur, pro, Imperatoris.

NOTÆ

NOTÆ
AD LIBRVM SECVNDVM
HISTORIARVM.

GENVS militum ſuetum à pueritia latrocinijs] Videtur Q. Curtius reſpexiſſe ad hunc locum, cùm dixit lib. VI. Mardorum erat gens confinis Hiſpaniæ, cultu vitæ aſpera, & latrocinijs aſſueta.

Flumen Thuriam, quod Valentiam paruo interuallo præterfluit] Ita ſcribendum videtur. Græci quoque Scriptores Θουρίαν ποταμὸν edunt, licet de eo flumine, à quo Thurios appellatos eſſe dicūt, quod ex ipſis etiam Thuriorum numiſmatibus conſtat, in quibus Crathis quidem fluuius taurina forma impreſſus eſt, Thuria verò fons, Leonis capite aquam fiſtula ex ore fundente. Hîc autem de Thuria intelligendum, qui Vibonem, ſiue Valentiam præterfluit.

Ne illa tauro parita ſint] Particulam, ne, pro, nedum, poſitam docent Grammatici. Sic Appuleius Apologia I. At ego Æmiliano, non huic Afro, ſed illi Africano & Numantino, & præterea Cenſorio vix crediderim, ne huic frutici credam, non modò odium peccatorum, ſed ſaltem intellectum ineſſe.

Dædalum ex Sicilia profectum cùm Minonis fugeret iram, atque opes] Videtur ex hiſtoria legendum; Dædalum in Siciliam profectum, cùm Minonis, &c. Herodotus lib. VII. λέγεται γὰρ Μίνω κατὰ ζήτησιν Δαιδάλου ἀπικόμενον ἐς Σικανίην, τὴν νῦν Σικελίην καλουμένην, &c. Vnde in alio fragmento eſt: Ariſtæus cum Dedalo in Sardiniam tranſiuit. Niſi fortè dicamus Dædalum in Siciliam primò profectum, ex Sicilia rurſus in Iapygiam Apuliæ conterminam veniſſe. Quam ſanè à Iapyge eius filio dictam docent Græci ſcriptores, & confirmat Græcum vetus numiſma in Apulia apud Daunios

nios ſignatum Arpis ſiue Argyrippæ, in cuius altera parte alatum Iapygis, ſiue Icari Dædali filij ſimulacrum expreſſum eſt, in altera Diomedeæ aues duæ, ea planè qua Plinius & alij tradunt forma, Diomedis vrnam ſepulcralem, vt idem ait Plinius, circumſtantes, qui Argyrippæ conditor dicitur.

Vt actione deſiſteret] Sic alibi locutus eſt ipſe Salluſtius, & Terentius Phormione, cùm dixit: Herus his deſiſtat litibus. Item Virgilius lib. IV. Méne incepto deſiſtere victam.

Neque virgines nuptum à parentibus mittebantur] Placeret magis, promittebantur, vel, tradebantur.

Quem corpore & lingua, &c. Barbuleium appellabant] An hoc de Hirtuleio dictum, cuius mentio eſt infrà. Ita (vt ait Suetonius) Tiberius Nero, per iocum dictus, Biberius Mero.

Fortunam in temeritatem declinando] Videtur legendum: Fortia in temeritatem declinando; nam præceſſit; aduerſa in prauitatem, ſecunda in caſum.

Concurrentium vndique virile & muliebre ſecus] Huc reſpexit Tacitus, ſi modò eius verba mendo vacant, quæ leguntur lib. IV. Virilis & muliebris ſexus omnis effuſus.

Exornatis ædibus per aulæa & inſignia] Illud, inſignia, videtur mendoſum, & mutandum, in, ſigna: nam in epiſtola de Repub ordinanda ita locutus eſt, cùm dixit: Nam domum extruere, eam ſignis, aulæis, alijsque operibus exornare.

Epulæ quæſitiſſumæ] Accepit hanc vocem, vt multas alias, Tacitus à Salluſtio, cùm ait lib. II. Excepere hunc Græci quæſitiſſimis honoribus.

Vice pecorũ] Liui⁹ lib. XL. Modò, inquit, pecorũ fugiẽtes per ſaltus auios. Et Tacitus lib. XII. Modo pecorũ barbari trahebãtur. In orat. M. Lepidi dixit, more pecorũ. Sed Tacit⁹ illud vice, vſurpauit eodẽ ſenſu lib. VI. cùm ait: Qui omnia facta dictaq. vice legis obſeruans.

Ictu

Ictu tragulæ] Vſus eſt hac voce Suidas: Τραγύλας, inquit, ὅπλον, ᾧ χρησάμενος ὁ Κότλας, οὕτω βίαιον ἀφῆκε τραγυλὶν, ὥστε τὸν ἐλαθέντα, καὶ διὰ τῶν πλευρῶν διαπείρας, καὶ τῇ γῇ προσπηλῶσαι.

In renunculo piſcantis] Non improbamus hanc ſcripturam, licet in notis ad Cæſarem dixerimus, Lenunculum, pro, renunculum reperiri in veteribus lapidum monumentis. Quomodo Ammianus vſurpauit libro XVII. cùm ait: Lenunculo ſe commiſiſſe piſcantis. Tacitus tamen Lembunculum dixit lib. XIV. Nando deinde occurſu Lembunculorum, &c.

Capiti affligebant] Puto legendum, caput, ex Frontone, qui fragmentum adducit; nam ita Salluſtius locutus eſt lib. III. cùm dixit: Aut afflicti alueos vndarũ vi. & Tacitus Salluſtij æmulator lib. XIV. Fuſte caput afflixit. & alibi: Lapide caput afflixit.

Immane quantum animi exarſere] Huc reſpexit Tacitus lib. XIX. cùm dixit: Flauianus exercitus immane quantum animo. &c. & lib. XX. Immane quantum ſuis pauoris & hoſtibus alacritatis indidit. Ipſe Salluſtius ſuprà: Immane dictu eſt quanti, &c. & Horatius eodem modo: Immane quantum diſcrepat.

NOTÆ
AD LIBRVM TERTIVM
HISTORIARVM.

SI TOTIENS labores & pericula ſuſcepiſſem, quotiens à prima adoleſcentia] vv. cc. habent: Si tot labores, &c. quot à prima, &c. Verba verò ſunt ex epiſt. Cn. Pompeij ad Senatum. Pro illis autem quæ ſequũtur, Hac in ſpe, placeret magis, Hacine ſpe, ſiue vt eſt in veterũ legum fragmentis, Hacine. Item paulo pòſt tollẽda vox, quidem: nam in vv. cc. eſt tantùm, nouis militibus.

Apud flumen Durium, &c. & dux hoſtium C. Herennius cum vrbe Valentia, &c.] Verba ſunt ex

eadem epiſtola. Cùm autem in vv.cc.ſit, Duriam, parua mutatione mendoſum nomen corrigemus, ſi Thuriam ſcribamus, de quo ſuprà libro I. Hiſtor. ſic dixit: Inter læuam mœnium, & dextrum flumen Thuriam, quod Valentiam paruo interuallo interfluit. Thuria verò flumen eſt in agro Brettiorum, quod Vibonem, ſiue (vt Salluſtius vocat) Valentiam, præterfluit, eodem nomine cũ Thuria fonte, de quo ſcripſimus ſuprà.

Cum vrbe Valentia & exercitus deleti] Ex eadem epiſtola ſunt item hæc. Sed vv. cc. habent exercitu, non, exercitus. Item paulo pòſt vv.cc. habent: Pro queis ô grati Patres, &c. non, proque his ô grati, &c. Et poſt videtur legendum: At nunc malis fructibus ipſa vix agitat, non, Et nunc, &c. Agitat verò videtur poſitum eo modo, quo Tacitus vſurpauit lib. III. cùm dixit: Non modò apud illos homines, qui tunc agebant, etiam ſecutis temporibus vario rumore tractata. & Terentius: Quàm vos facillimè agitis. & in eius vita: Tempus qui agitabant.

Ex inopia graui ſatias facta] Ex hoc loco poteſt confirmari coniectura noſtra, vbi ſuprà pro ſatietas, verbo ſatias, apud Salluſtium ſcribi debere diximus.

Immenſum aucto mari, & vento gliſcente] Ad hũc locum reſpexiſſe videtur Tacitus, cùm dixit lib. IV. In vrbem trepidam ob multitudinem familiarum, quæ gliſcebat immenſum maiore in dies plebe ingenua.

Cunctique omnium ordinum extrema munia exſequi] Videtur illud, extrema, abundare; nam in Bello Catil. dixit: Strenui militis, & boni Imperatoris officia exſequebantur.

Qua ſuper omni corpore quietus, &c.] Magis placeret: Omni corpore ſupinus, vel pronus, &c. atq. inter molemq. & inſulam vitabundus, &c.

Niſi quia voſmet ipſi] Verba ſunt ex oratione Marci Lepidi ad plebem. vv. autem cc. habent: Vobiſmetipſis, quæ lectio placet; nam ſequitur, dominos deſtinatis.

natis. Paulo pòſt, vbi eſt: ſi veſtra receperitis, ad vos redibunt,&c. illud, redibunt, non eſt in vv. cc. nam ad verbum conceſſere, quod præcedit, refertur oratio. Item: Ceteri validiorum, habent vv. cc. non cetera. &: Num officere quid vobis,&c. non, ne officere,&c. Deinde habetur in vv. cc. Incaſſum agebantur, &c. non, agerentur, quæ lectio magis placet; nam ſequitur, facturi erant.

Et quamquam L. Sicinius primus de poteſtate Trib. loqui auſus,&c,] Sunt hæc ex eadem oratione, ad quæ faciunt illa Aſconij in Diuinationem. Primus, inquit, Sicinius Tribunus plebis, nec multo pòſt L. Quinctius, & poſtremo Palikanus perfecerunt, vt Tribuniciam poteſtatem populo darent Conſules Cn. Pompeius Magnus,& M. Licinius Craſſus.

In tempus arſere] Hæc quoque ex eadem ſunt oratione. Videtur autem ad hanc loquendi formam reſpexiſſe Tacitus, cùm dixit libro I. ſentit miles in tempus conficta,& lib. IV. Quod omnium malorum ſuffragium in tempus erat. & libro XIV. & ſcena in tempus ſtructa.

Impigræ linguæ, animi ignaui, non vltrà concionis locum memores libertatis] Videtur imitatus Homeri verſum: ὦ πέπονες, κάκ' ἐλέγχε', ἀχαΐδες οὐκέτ' ἀχαιοί.

Qui tribunis plebei mandando Patricium Magiſtratum] Locus eſt ex mēdoſa ſcriptura nòn nihil obſcurus. Nam Lepidiana ſententia eſt, non opus ſibi eſſe hortari plebem ad virilia illa, quibus maiores eius Tribunatum pleb. & Patricium magiſtratum, hoc eſt, conſulatum ipſum, nec non libera ſuffragia parauerunt. Sed vt nūc in codicibus habetur, talis ſenſus elici vix poteſt, Itaque videndum an legi poſſit: Queis Tribunos pl. modò, modò patricium magiſtratū, &c. nam in v. c. apud me legitur, quos Tribunos pl. modò &c. vt illud quos, ex queis factum fortaſſè ſit. Porrò plebem Tribunatum plebis per ſeceſſionem ſibi pa-

raſſe, tradit Liuius libro II. cùm ait: Agi deinde de concordia cœptum, conceſſumque in conditiones, vt plebei ſui magiſtratus eſſent ſacroſancti, quibus auxilij latio eſſet aduerſus Conſules, néve cui patrum eum magiſtratum capere ſibi liceret. Ita Tribuni plebei creati duo, &c. Item patricium magiſtratum, hoc eſt, Conſulatum, & libera ſuffragia ſibi plebem paraſſe, idem Liuius auctor eſt libro VIII. cùm ait: Tres leges ſecundiſſimas plebei, aduerſus nobilitati tulit. Vnam, vt plebiſcita omnes Quirites tenerent; alteram, vt legum, quæ comitijs centuriatis ferrentur, ante initum ſuffragium patres auctores fierent; tertiam, vt alter vtique ex plebe, cùm eò ventum ſit, vt vtrunque plebeium fieri liceret, Conſul crearetur, &c. Sed de liberis ſuffragijs poſt auctores patres Liuius libro I. ſic ſcribit: Decreuerunt, vt cùm populus legem iuſſiſſet, id ſic ratum eſſet, ſi patres auctores fierent; hodieque in legibus magiſtratibusque rogandis vſurpatur idem ius vi ademptum, priuſquam populus ſuffragium ineat, vt in incertum comitiorum euentùm patres auctores fierent. Et Cicero pro Cn. Plancio: Nam ſi ita, inquit, eſſet, quod patres apud maiores noſtros tenere non potuerunt, vt reprehenſores eſſent Comitiorum, &c. Illud autem, modò, quod nos addidimus, in v. c. non eſt, ſed omiſſum videtur à librarijs, ob alterum, modò, quod præcedit. Sic autem locutus eſt Salluſtius tum in bello Iugurthæ, tum in epiſtola I. de Rep. ordinanda, cùm dixit: Fertur accenſus in ſocios modò, modò in ciues, &c.

Quamuis Quirites in vobis ſit] Verba ſunt ex eadem oratione, quæ ita in v. c. meo leguntur: Quamuis omnis Quirites in vobis ſit. Vnde apparet perſpicuè legendum eſſe: Quom vis omnis Quirites in vobis ſit. Paullo pòſt pro eo quod vulgò habetur, abſit periculum & labos, videtur legendum; Ab ijs abſit periculum & labos, quibus nulla pars fructus, &c.

Ex

Ex ijs verò quæ ſequuntur: Repentina iſta frumentaria lege, &c. intelligi poteſt, latam fuiſſe legem factione patrum, vt quini modij tritici ſingulis menſibus viritim diuiderentur.

Hi profectò non amplius poſſunt alimentis carere] Aliter hæc verba, & quidem ex eadem Lepidi oratione, habentur in v. c. in quo ita eſt: Qui profectò non amplius poſſunt alimentis carceris, &c. Vt illud, non amplius alimentis carceris, poſitum videatur pro eo quod eſt, non amplius quàm alimenta. Sic enim Tacitus, amplius vnciario fœnore dixit, & Salluſtius ipſo ſuprà, amplius vna die aut nocte. Poſſunt verò, pro, promittunt, tum Plautus pluribus locis, tum Terentius vſurpauit in Heautontimor. Alimenta autem carcerum, & ſeruorum quini modij (ita enim habet vetus etiam codex meus) idem eſt, dabanturque ſingulis menſibus, & dicebatur dimenſum. Seneca epiſt. ccxi. Seruus eſt, quinque modios accipit. & epiſtola xviii. Liberaliora ſunt alimenta carceris. ſepoſitos ad capitale ſupplicium non tam anguſtè qui occiſurus eſt paſcit, &c. Salluſtius in oratione Lepidi: Populus Romanus paullo antè gentium moderator, &c. neque ſeruilia quidem alimenta reliqua habet, &c. quibus verbis quinos hos modios intellexit.

Namque vtilis exiguitate mors prohibetur] Ex eadem oratione hæc quoque ſunt. Placet autem lectio veteris codicis mei, in quo eſt: Namque vti illis, &c. Vt dicat. quemadmodum quæ in carcere dantur alimenta, quòd exigua ſunt, prohibent quidem mortem, ſed ſenium accelerant. Simili quadam ſententia vſus eſt Tacitus libro xvi. cùm dixit: Vidua implexa luctu continuò, nec vllis alimentis, niſi quæ mortem arcerent, &c. & Hieronymus in Commentarijs ad cap. iv. Ezechielis, Demoſthenem edit auctorem ſententiæ, cùm ait: Decem panis vnciæ diurnæ, & aquæ tertia ſextarij pars, anima magis trahitur, quàm ſuſtentatur.

Demo-

Demoſthenis autem verba ex Olynthiaca. III. ſunt hæc: ἃ τοῖς ἀσθενοῦσι παρὰ τῶν ἰατρῶν σιτίοις διδομένοις ἔοικε, καὶ γὰρ οὔτε ἰσχὺν ἐκεῖνα ἐντίθησιν, οὔτε ἀποθνήσκειν ἐᾷ. Quod autem paulo pòſt habetur, Vindices libertatis, facit ad inſcriptionem numiſmatis argentei Auguſti, in quo eſt, LIBERTATIS P. R. VINDEX.

Sic vt neque abſolui] Verba ſunt ex eadem oratione. Sed particula, vt, non eſt in v. c. in quo ita legitur totus hic locus: Sic neque abſolui cura familiari tam parua re, & ignaui cuiuſque tenuiſſima ſpe fruſtratur. Paullo pòſt Faernus legebat, qua tamen, pro eo quod vulgò habetur, quæ tamen. Item, oſtentaretur, non, oſtenderetur, quæ lectio confirmatur à codice etiam meo manuſcripto. Deinde videtur legendum: Malle Principem volentibus vobis eſſe, quàm illius dominationis ſocium: vel, Malle Principem volentibus vobis, quàm illius dominationis eſſe ſocium, ſiue, quàm inuitis dominationis eſſe ſocium. Nam ſuprà habetur: Tutiuſque rati volentibus, quàm coactis imperitare. Ad illa verò quæ habentur in extremo huius orationis (neque ignorantia res claudit) facit quod ex Salluſtio item citat Donatus in Terentium: Nihil ſocordia claudebat. Itèm paullo pòſt abundat, vt videtur, vox, libertatem; legendumque: Abundè rati, quia tergis abſtinetur. Nam ſic Tacitus Salluſtij, vt diximus, imitator, libro XVIII. locutus eſt, cùm dixit: Ipſe abundè ratus, ſi præſentibus frueretur.

Ingens ipſe virium atque animi] Imitatus eſt hoc Tacitus lib. I. cùm dixit: Sed femina ingens animi.

Caſtriſque collatis, pugna tamen ingenio loci prohibebatur] Caſtra caſtris conferre dixit etiam Cæſar lib. VII. vt ad eum locú notauimus. Item Ennius Hectoris lytris: Caſtriſque caſtra vltrò iam conferre parat. Sic enim legendum apud Nonium in, Occupatus. Huc etiam pertinent illa Taciti ex lib. V. locorum ingenio ſe tuebatur. & illa fortaſſe ex epiſtola Mithradatis,

datis, Quia multitudinem arctis locis pugna prohibuere.

Sed Pompeius,&c. Similem fore ſe credēs Alexandro Regi] Plutarchus tradit Cn.Pompeium ita ſimilem forma fuiſſe Alexandro Magno, vt ſermone fautorum,fuerit Alexander appellatus.

Poſt reditum eorum,quibus Senatus belli Lepidani gratiam fecerat] Sic locutus eſt in Bell. Catil.& in Bello Iugurthæ,cùm dixit: Delicti gratiam fecit.

Atq.eum Curio laudatum] v.c.habet, Cupio, vt fortaſſe,Scipio legendum ſit,vel,Cæpio. Videndus Liuius lib.xxvii.de Maſſiua à Scipione dimiſſo.

Fine inguinum] Cato de re ruſtica capite xxviii. Poſtea operito terra radicum fini.& cap. cxiii. Amphoras nolito implere nimium, anſarum infimarum fini.Hirtius de Bello Africo: Vmbilici fine.ex quibus locis,& ex hoc Salluſtij corrigendus Appuleius lib. ii. de Aſino,vbi legi debet,inguinum fine, non vt vulgo, inguinum ſana lacinia remota.

Igitur diſcubuere]Hoc fragmentū, cùm olim mendoſiſſimum circumferretur, nos ex vv.cc. & auctoritate vetuſtorum numiſmatum, in priſtinum nitorem, quantum fieri potuit, reſtituimus. L. autem hic Fabius Hiſpanienſis, & item C. Tarquitius,Sertorianarum,vt apparet,partium,habentur in argenteis denarijs, quos protulimus in libro de familijs Romanorum.

Quarum vnam epiſtolam]Ita Gallus quidam apud Cæſarem in caſtra Q. Ciceronis epiſtolam Cæſaris alligatam iecit. & fortaſſe hîc,verbum,epiſtolam,adiectum eſt.

NOTÆ

NOTÆ
AD LIBRVM QVARTVM
HISTORIARVM.

ANXIVS animi,atq.incertus] Sic Tacitus lib.v.& XIX,incertus animi, dixit.

Amiſſumque aſſideri] Aſſideri,pro,obſideri vſurpauit etiam Tacitus exemplo Salluſtij, qui cùm de Ponto Euxino hîc agat, videndum an, Amiſumque obſideri,legendum ſit,quę ciuitas eſt maris Euxini.

Niſi hoſtes opportuni] Verba ſunt ex epiſtola Regis Mithradatis, quæ videtur ferè tota tranſlata ex oratione Corcyræorum ad Athenienſes apud Thucididem libro I. Ad hunc autem locum facit,quod habetur in Bello Iugurthæ: Cauere tamen oportet necubi hoſtis oportunus fieret. Paullo pòſt in eadem epiſtola videntur mendoſa illa, decem millibus talentorum; nam ex Liuio, & Appiano in libro Syriaco, legendum eſt, Quindecim millibus talentorum. Liuij verba ſunt hæc ex libro XXXVII. Aſiaque omni, quæ cis Taurum eſt, decedite: pro impenſis deinde in bellum factis, quindecim millia talentûm Euboicorum dabitis, quingenta præſentia,duo millia & quingenta, cùm Senatus populuſque Rom.comprobauerint, mille deinde talentûm per duodecim annos. Item paulo pòſt pro eo quod in vulgatis eſt: Initio prodidere Antiocho, pacis mercede poſt habita, cuſtodi agri captiui, &c. v. c. habet: Initio prodidere Antiocho, pacis mercedem; poſt Attalum cuſtodem agri captiui,&c. quæ lectio conſideranda. Nam quæ ſequuntur verba, ſimulatoque impio teſtamento, &c. omnino ad Attalum pertinent: De cuius teſtamento, vt omittamus multos ſcriptorum veterum locos, proferemus vnum tantùm Porphyrionis manuſcripti,

apud

apud quem ita habetur in Horatij verſu ex Ode XVIII. libro II.

——— Neque Attali
Ignotus heres regiam occupaui.

Attalus Rex Aſiæ, Pergami regnauit, cuius hereditatem Pop.Rom.accepit. Dicendo autem, heres occupaui, ſuſpicionem dat, qua exiſtimemus, falſo teſtaméto Romanos hanc ſibi hereditatem vindicaſſe, &c. De Ariſtonico autem variant inter ſe veteres Hiſtorici non parum. Nam Liuius epitoma lib. LVIII. Eumenis Regis filium dicit, & item Iuſtinus libro XXXVI. qui non iuſto matrimonio, ſed ex pellice genitum ſcribit. At Florus, regij ſanguinis ferocem iuuenem appellat. Pomponius verò Lętus auctor recens, Eumenis nepotem tradit. quod placet, ſi veteris hiſtorici auctoritate nititur. Rurſus Eumenem alij edunt Attali patrem, alij patruum. vt in tanta Hiſtoricorum varietate, fortaſſe locus ſit aliquid ſuſpicandi de mendo vulgatæ lectionis.

Poſtremò totam Bithyniam] Hæc quoque ſunt ex eadem epiſtola. Sed vox, totam, non eſt in vv. cc. in quibus ita leguntur ea, quæ ſequuntur paullo pòſt: Cretenſes ſolos omnium liberos ea tempeſtate, & Regem Ptolemæum. Item in vv. cc. paulo pòſt habetur: Ptolemæus in diem, ſiue vt in alijs libris eſt, in dies, bellum prolatans, &c. Sed lectio vulgata, Ptolemæus diem belli prolatat, &c. non diſplicet, nam ſuprà habetur: Mithradates diem bello circumſpicit.

Cum exercitu in obſidione moranti] Hæc quoque ſunt ex eadem epiſtola. Sed in vv. cc. pro obſidione, ſcriptú eſt, obſidio; qua voce ſuprà lib. I. Hiſtoriarum vſus eſt Salluſtius citante Feſto Pompeio. Paulo pòſt videtur legendum: Neque quicquam à principio niſi raptum habere. &c. non partum. Nam verbum, coniuges, non aliò, quàm ad raptum Sabinarum refertur. Galgalus etiam apud Tacitum in vita Agricolæ, Rapto-

Raptores orbis appellat Romanos, Illudq́. Virgilij, viuere rapto, huc ſpectat. legendum autem ſine nota diſtinctionis, vt in vv.cc. illa, conuenas olim ſine patria.

Trahant, excidantque, omniaque & maximè regna, hoſtilia ducant] Hæc verba ex eadem quoq. epiſtola, ita in vv.cc. leguntur: Trahant, excidant, omniaque non ſerua, & maximè regna, hoſtilia ducant. Quæ lectio non diſplicet; nam paulo ſuprà dixit: Me, quia fama erat diuitem, neque ſeruiturum eſſe, per Nicomedem bello laceſſiuerunt. Paulo pòſt Faernus legebat: Regnum Perſidis inclutum diuitijs, non, inclytis. Item in vv.cc. eſt: Quod haud difficile eſt, pro eo quod vulgò legitur, quod difficile non eſt.

Si tu Meſopotamia, &c.] Totus hic locus ex eadem epiſtola ſic habetur in v.c. qui eſt apud me, Si tu Meſopotamia, nos Armenia circumgrediemur exercitum ſine frumento, ſine auxilijs, fortuna, haud noſtris vitijs adhuc incolumem, &c. Hoc tantùm nos mutauimus, vt cùm in v.c. ſit, aut noſtris vitijs, nos ex coniectura fecimus, haud noſtris vitijs; quod poſitum videtur pro eo quod eſt, noſtra culpa, vel ſecordia. Exercitum autem intelligit Romanorum. Paulo pòſt in eodem v. c. habetur: Neu malis pernicie noſtra tuam prolatare, pro eo quod vulgò legitur, neu malis pernicie noſtra tuum imperium prolatare. Veteris autem ſcripturæ ſententia eſt, Arſacem perniciem ſuam prolatare tantiſper, dum Mithradates vincitur, quo ſuperato, ipſe quoque caſurus ſit.

Naues codicariæ] Feſtus in epitoma: Caudicariæ, inquit, naues ex tabulis craſſioribus factæ. At in veteri inſcriptione, CODICARI NABICVLARI INFERNATES: Item: CODICARII NAVICVLARII ET QVINQ. CORP. NAVIGANTES. Videndus Seneca in Commentario de vitæ breuitate, vbi de Cladio Caudice. & Varro de vita populi Ro. lib. III. apud Nonium, qui citat locum Salluſtij; nam habet: Quod antiqui plureis tabulas

bulas coniunctas codices dicebant, à quo in Tiberi naues codicarias appellamus.

Qui prætergrediebantur equites Cataphracti] Huc pertinet alterum Salluſtij fragmentum, quod eodem loco Seruius profert his verbis conceptum: Equis paria ornamenta erant, quæ lintea ferreis laminis in modum plumæ adnexuerant, &c. Ex quo loco ſatis apertè Seruius docet, Cataphractos equites eſſe, qui & ipſi ferro muniti ſint, & equos ſimiliter munitos habent. Videndus Tacitus lib. XVII. Vbi de Cataphractis ait: nobiliſſimo cuique tegmen ferreis laminis, &c. & Liuius lib. XXXV. cuius verba ſunt: Equitum mirabilem vim traijci Helleſpontum in Europam partim loricatos, quos cataphractos vocant, partim ſagittis ex equo vtentes.

Ad menſtrua ſoluenda montem aſcēdunt] Tacitus lib. XXI. de Aſphalte: Fugit cruorem, veſtemq. infectam ſanguine, quo feminæ menſes exſoluunt.

Simul eos, & cunctos iam inclinatos, &c.] Videndum an legi poſſit: Cunctos iam inclinatos laxitas loci, & plures cohortes, &c. pariter arces inuadunt.

Hi locorum perigrinari, &c.] Fortaſſe legendum, Quòd inopia ſcutorum fuere, ab ea arte, &c. Quod autem ſequitur fragmentum (de pecore coria recens detracta, quaſi glutino adoleſcebant) videtur coniungendum cum eo, quod citat Seruius: Vtrunq. ita concinnari ſimul poteſt: Lucani de vimine facta ſcuta corijs tegebant, quæ de pecore recens detracta, quaſi glutino adhæreſcebant; nam vox, coria, hîc abundat.

In quis notiſſimus quiſq. &c.] Videtur legendum: Aut mulcato corpore, in prora patibulo eminens affigebatur, &c. Nam hoc in nauibus factum eſſe vel ex eo conſtat, quod ait, aut malo dependens verberabatur. Mulcato verò corpore dixit alibi, & item Tacitus lib. I. cùm ait: Magna pars nudo, aut mulcato corpore.

NOTÆ
AD LIBRVM QVINTVM
HISTORIARVM.

LEGIONES Valerianæ comperto,&c.] Ita locutus eſt Tacitus lib. XI. cùm dixit. Comperto quoque Græcam litteraturam non ſimul captam,abſolutamque.& lib. I. Cęcina comperto vanam eſſe formidinem. Item Liuius lib. XXXI. Satis comperto Ordiæam petituros Romanos. & Salluſtius ipſe ſuperiore fragmento dixit: At Lucullus,audito Q. Marcium Regem Procos.

Regem auerſabatur] Sic Tacitus lib. XX. Vulgus aduerſari Regem,inuidere Ægypto,ſibi metuere.

Ceteri negotia ſequebantur] Videtur legẽdum: Ceteri negotia exſequebantur. Quomodo notauimus ſuprà ad fragmentum lib. III. Scribendum eſſe vbi eſt: Cunctiq. omnium ordinum munia exſequi. & in bell. Catilinę ſic dixit: Cetera multitudo cõiurationis ſuum quiſque negotium exſequebatur.

Et vxori eius frater erat] Sic ſuprà in bell. Iugurthæ dixit: Liberis eius auunculus erat.& Tacitus libro IV. Aſinius Gallus,cuius liberis Agrippina matertera erat. Sic enim apud Tacitum legendum videtur, non vt in vulgatis editionibus,liberorum.

Sæpe celebritatem nominis intellego timentem] Videndum an legi debeat: Sed te celebritatem,&c.

NOTÆ
AD FRAGMENTA
INCERTI LIBRI.

POMPEIVS oris improbi] At de Pompeio dixit Plinius lib. VII. cap. XII. Illud os probum reddentes.eodemque modo Salluſtius ſuprà: Illius probi oris & venerandi.

Exerci-

Exercitum argento fecit] Simili modo dixit Tacitus lib.v. Ac mittit qui auxilia mercede faceret.

Et vobis genius hic deos Penates meos] Verba ſunt ex oratione C. Cottæ. Sed in v.c. qui eſt apud me, pro, vobis genitus, eſt, bis genitus; quod non diſplicet; nam infrà dixit: Vos Quirites rurſus mihi patriam, Deos Penates, cum ingenti dignitate dediſtis. & Cicero lib. III. ad Atticum, diem quo ab exilio reuocatus eſt, natalem ſuum appellat, cùm ait: Natalem diem reditus mei, cura vt in ædibus tuis amœniſſimis agam tecum.

Cùm omnia memorata apud Inferos ſupplicia] Ex eadem oratione hæc quoque ſunt. Sed v.c. meus habet: Quin omnia, &c. & paullo pòſt ex fragmento inferiore videtur legendum: Caninam facundiam, non, callidam facundiam. Nam Nonius in Rabula ſic citat id fragmentum quod modò indicauimus: Salluſtius, inquit, Canina, vt ait Appius, facundia exercebatur. Columella in operis præfatione: Sed ne caninum quidem, ſicut dixere veteres, ſtudium præſtantius, locupletiſſimum quemque ad latrandi, & contra innocentes, ac pro nocentibus, neglectum à maioribus, à nobis etiam conceſſum intra mœnia, & in ipſo Foro latrocinium? Iſidorus de ſummo bono lib. III. cap. LX. quid ſit canina facundia, docet, cùm ait: Antiqui Forenſem eloquentiam, caninam facundiam nuncupabant, eò quòd cauſidici in certaminibus cauſarum, omiſſis quæ agunt, veluti canes, alter alterum ſeſe lacerant, iurgiaque cauſarum ad iniurias ſuas commutant. Prudentius in Hamartigenia:

Inde canina Foro latrat facundia toto.

Videnda quæ infra notauimus ad fragmentum canina, vt ait Appius, facundia exercebatur,

Qui victus cum illa ſimul] Verba ſunt ex eadẽ oratione, pro quibus v.c. habet: queis victus. & poſt, pro eo quod vulgò legitur, Ita claſſe, qua commeatus vehebatur, habet, ita claſſe, quæ commeatum conuehebat;

 bat;

bat; vt illud, ita, pro, præterea poſitum videri poſſit. Deinde in v.c.eſt: Agite vt monet ira,& ſupplicium ſumite, &c. non vt in vulgatis: Agite vti libet, & ita ſupplicium ſumite. Item in eodem v. c. ſic leguntur quæ paulo poſt habentur: Neque mox ingenuo corpori honeſtius, quàm pro veſtra ſalute finem vitæ fecerim,&c. nam vulgò malè legitur ,fecerit. In extremo orationis hæc verba ita ponuntur in eodem v.c. Nam talem honorem bonus nemo volet, cùm fortunæ, & maris, & belli ab alijs acti ratio ſit reddenda. nam in vulgatis editionibus eſt, & pacis, pro eo quod eſt in manuſcripto libro, & maris.

Et Marius victus duplicauerat bellum] Sic Tacitus lib.xv. Audita, inquit, interim per Gallias Germaniasque mors Vitellij duplicauerat bellum.

Fugam noſtris fecere] Placeret magis, Fugam noſtri fecere. Simili pænè modo prolatum eſt illud in Bello Iugurthæ: Poſt Auli fœdus, & exercitus noſtri fœdam fugam.

Quò cupidius in ore ducis] Tacitus lib.xix. Iulianus ad Vitellium productus, & vulneribus fœdatus in ore eius iugulatur. Sed in Bello etiam Iugurthæ Salluſtius ita locutus eſt.

Ventis per caua terræ citatis, rupti aliquot montes, tumulique ſedere] Huc fortaſſe pertinet fragmentum, quod ſupra lib.iv. habetur ex Nonio: Atq. hiauit humus multa vaſta & profunda. Nam Salluſtius agebat hîc, vt apparet, de ingenti quodam terræ motu, & fortaſſe de eo, de quo Athenæus facit mentionem lib.iii. ex hiſtorijs Nicolai Damaſceni, in quibus ſcriptū erat: Ἀνεφάνησαν περὶ τὴν χώραν αὐτῶν λίμναι τε αἳ πρότερον οὐκ οὖσαι, καὶ ποταμοὶ, καὶ ἄλλαι πηγαὶ ὑπὸ τῆς κινήσεως διανοιχθεῖσαι. Ad Salluſtij certè locum reſpexit Tacitus, cùm dixit de terræ motu quodam lib. ii. Neque ſolitum in tali re effugium ſubueniebat in operta prorumpendi, quia deductis terris hauriebantur, ſediſſe immenſos mon-

tes,

tes, viſa in arduo quę plana fuerant, effulſiſſe inter ruinam ignes memorant.

Saguntium] Huc poſſunt referri, quæ refert Hieronymus in Commentario Abacuc, cùm ait: Criſpus loquitur in hiſtoria: Saguntini fide atque ærumnis incluti, per mortalium ſtudium maiores, quàm opibus: quippe qui etiam tum ſemiruta mœnia, domus inte,æ, parieteſque templorum ambuſti, manus Punicas oſtentabant.

Immodicus animi] Tacitus lib. XVII. huc reſpexit, cùm dixit: Corpore ingens, animi modicus.

Inſolens vera accipiendi] Hoc quoque ex Salluſtio accepit Tacitus, cùm dixit lib. XV. Audiendi quæ faceret, inſolens erat.

M. Atilius Palicanus humili loco] Videndum an ad hunc pertineat denarius argenteus, in quo Roſtra expreſſa ſunt cum titulo, PALIKANVS, quod is Trib. pl. cùm eſſet, Tribuniciam poteſtatem auctore Pompeio reſtituerit, vt ſcribit Aſconius Pædianus & alij. A nobis tamen cognomen Palikanus Lolliæ familiæ tributum eſt in libro de familijs, & fortaſſe non ita rectè.

Septimium, neque animo, neque lingua ſatis compotem] Huc pertinent illa, quæ habentur ſuprà: Neque auribus, aut lingua competere. Ad quæ reſpexit Tacitus, cùm dixit lib. III. Oppidani neque auribus neque oculis ſatis competebant. & lib. XIX. Trepidus miles, dux ſegnis, & veluti captus animi, non lingua, non auribus competere.

Vulgus amat fieri] Simile illud eſt, quod ſuprà habetur: Quæ ita fieri amat. Seneca lib. de conſolatione ad Marciam cap XVI. Nullum, inquit, amat fruſtra cadere telum, quod in confertum agmen immiſſum eſt. Sic enim legitur hic locus in v. c.

Cicero caninā facundiā, vt Appius inquit, exercuit] Videnda quæ ſupra notauimus ad orationem M. Lepidi, in qua ex hoc loco mutauimus callidam facun-

diam, in, caninam facundiam Lactanctius lib. VI. cap. XVIII. ad hoc fragmentum reſpexit, cùm ſcripſit: ſed quia ipſe caninam illam facundiam, ſicut Sallustius ab Appio dictum refert, exercuit, voluit quoque hominem canino more viuere, vt remorderet laceſſitus. Hieronymus in epiſt. ad Auguſtinum: Sed incidit, inquit, tempus difficillimum, quādo mihi tacere melius fuit, quàm loqui ita, vt noſtra ſtudia ceſſarent, & iuxta Appium, canina exerceretur facundia. &c. & aduerſus Luciferianos: Proximè accidit, vt quidam Luciferi ſectator cum alio Eccleſiæ alumno, odioſa loquacitate contendens, caninam facundiam exercuerit.

Magna gloria Tribunus militum in Hiſpania. T. Didio imperante, &c.] Suſpicor ſcribendum eſſe T. Didio Imp. vt habetur in argenteo Didij huius denario, in quo T. DIDI. IMP. deſcriptus eſt, licet Plutarchus habeat ὑπὸ Δειδίῳ ϛρατηγῷ, quod eſſet, Didio Prætore. Videtur autem librarius illud IMP. quod erat IMPERATOR, vertiſſe in verbum, Imperante. Quæ verò ſequuntur, ita legenda putamus: Multaque tum ductu eius curata, primò per nobilitatem, deinde per inuidiam ſcriptorum celata ſunt, &c. Paratu verò militum & armorum vſurpauit. item Tacitus libro XVII, cùm dixit. Igitur nauium, militum, armorum paratu ſtrepere prouinciæ. & in vita Agricolæ: Paratu magno, maiore fama, vti mos eſt de ignotis, oppugnare vltrò caſtella adorti.

Mare Ponticum dulcius quàm cetera] Sic locutus eſt Tacitus, cùm dixit: Quanto violentior cetero mari Oceanus. Ad hunc autem locum videtur reſpexiſſe Iſidorus, cùm ait libro XIII. cap. XVI. de ſinu Pontico: Quod mare ex multitudine fluminum, dulcius quàm cetera, nebuloſumque, & breuius eſt, &c. & fortaſſe totum ferè caput ex Salluſtio deſcriptum eſt.

Rebus ſuprà votū fluentibus] Tacitus lib XIX. Salluſtium imitatus, dixit: Cunctis ſupra vota fluentibus.

Impe-

Impediebant iuſſa nautarum] Videtur Tacitus huc reſpexiſſe lib. II. cùm ait: Miles pauidus, & caſuum maris ignarus, dum turbat nautas, vel intempeſtiuè iuuat, officia prudentium corrumpebat.

Qua tempeſtate ex Ponto vis piſcium erupit] Huc reſpexit Tacitus lib. XII. cùm ſcripſit: Quippe Byzantium fertili ſolo, fecundoque mari, quia vis piſcium in Pontum erúpens, & obliquis ſubter vndas ſaxis exterrita, omiſſo alterius litoris flexu, hos ad portus defertur.

Grauiori bello, qui prohibituri venerant, ſocij frigere] Videndum an legi poſſit, afflixere, vel potius, fugere.

Cui nomen obliuionis condiderant] Videtur legendum, indiderant. Nam de Lethe flumine Hiſpaniæ loquitur, quem Strabo libro III. appellat Limium, & de quo Mela dicit, cui obliuionis nomen eſt Limio.

Morbi graues ob inediam inſolita veſcentibus] Sic legendum; nam Tacitus habet: De obſidione cunctantibus, ſolita inſolitaque alimenta deerant. Videndum autem an ad hæc fragmenta addi poſſit illud, quod ab Ambroſio citatur epiſt. ad Marcellinum. V. Breui, inquit, multitudo diuerſa atq. vaga, concordia ciuitas facta erat, &c. Nam paulo antè, nominatur Salluſtius; vt ad eum hæc quoque referri poſſint.

NOTÆ AD SALLVSTII EPISTOLAM I. AD C. CÆSAREM

DE REP. ORDINANDA.

POPVLVS R. antea obtinebat regna, &c.] Placet lectio veterum librorum, in quibus eſt: Populus R. pro vero antea obtinebat, regna atque imperia Fortunam dono dare, &c. Sed cùm in aliquibus vv. cc. Fortuna ſcriptum ſit mendoſè, pro eo alij fecerunt, Fortunæ dono dari.

Fabrum eſſe ſuæ quenq. Fortunæ] vv.cc. Fabrũ ſuæ eſſe quemq. Fortunæ. Huc autẽ reſpexiſſe videtur Liuius, cùm de Catone dixit lib. XXXIX. In hoc viro tanta vis animi, ingeniiq́. fuit, vt quocunq. loco natus eſſet, fortunã ſibi ipſe facturus videretur. Plautus Trinũmo: Nam ſapiẽs quidem pol ipſe ſibi fingit fortunã ſuam.

Poſt alius alium] Placeret magis, alius poſt alium. vel, poſt alium alius; vt in bello Iugurthæ: Deinde ab eo magiſtratus alium poſt alium ſibi peperit. Itẽ: Rurſus aliis poſt alios minitari.

De te ipſo primùm, quia compoſiturus es, quod optimum factu eſt] vv.cc. habent, qui ea cõpoſiturus es, quid optimum, &c. Vidẽdum item an, optimũ factum ſcribi debeat, pro, optimum factu. Sic enim locuti ſunt veteres ſcriptores. Seneca de vita beata, cap. II. in v.c. Quamuis, quid optimum factum ſit, non quid vſitatiſſimum. & Salluſtius ipſe in Bell. Iugurthæ: Quare optimum factum quidem tibi, &c. Sic enim eſt in vv.cc. Item Cicero in Catil. I. vt eſt in v.c. Ego ſi hoc optimum factum iudicarem. & Plautus Aulularia in v.c. Hoc mihi factum optimum eſt, &c.

Eam vitam bellum æternum & anceps gerere] Vox, vitã, abundat, vt videtur, legendumq́. puto: Eũ, bellum æternũ gerere, &c. vel retẽta etiã voce, anceps, ſi placet.

Plebem Romanam in Villa Publica pecoris modo conſciſſam] De Villa Publica, videnda quę notauimus ad denarium familiæ Didiæ & Fonteiæ. Modo autem pecoris dixit, quod ſuprà, more pecorum. & lib. II. hiſtor. Ceteri, inquit, vice pecorũ obtruncabantur. Tacitus lib. XII. Modo pecorũ barbari trahebantur. & Liuius lib. XL. Modo pecorum fugientes per ſaltus inuios confectati ceciderũt. Sed apud Salluſt. hoc loco non eſt neceſſe mutare, pecoris, in, pecorũ, cũ ipſe alibi dixerit, bonus pecori ager & Cæſar item, Magna vis pecoris.

Et finem ſumptuum ſtatueris] Copula, &, videtur abundare.

Neque

Neq.quiſquam te ad crudeles pœnas,aut acerba iudicia inuocat]Hoc ſimile eſt illis,quæ ſuprà habentur: Ne vos ad virilia illa vocem. Tacitus lib.xvii.Cùm neque ad bellum vos,neque ad periculum voco.

Nec immeritò ciues patria expellerentur] v.c.meus habet:Ne meritò,&c.vt ſit;Ne ciues ea cõmittant, ob quæ meritò patria expellantur. Sic enim magis placet quã,expellerẽtur;& fortaſſe illud,cõſuluiſſe, abundat.

Pecuniæ vſum atq.decus adẽpſeris]Ita eſt in v.c. & ita Salluſt.dixit infrà: Verùm ſi pecunię decus adẽpſeris.Itẽ: Ergo in primis auctoritatẽ pecuniæ demito,&c paulo pòſt v.c. habet, clari viri,non clariſſimi viri.

Quæ res populos,nationesq. magnis auctoribus auxiſſent]v.c.habet,Quæq.res, &c.Sed pro auctoribus, videtur omnino ſcribẽdum, auctibus,vt ex locis,quos hîc adducam,intelligi poterit. Liuius lib.xxix. Eaq.vos omnia benè in vobis,bonis auctibus auxitis. & lib.iv. Cuius rei præmiũ ſit in ciuitate, eam maximis ſemper auctibus creſcere.Tacit.lib.xvii. Tiberis immenſo auctu,prorupto ponte ſublicio,&c. & lib.xx. At ciuilem immenſis auctibus (ſic enim legendum ibi, non,actibus)vniuerſa Germania extollebat, ſocietate nobiliſſimis obſidum firmata.

Eamque ſignis, aulæis alijſque operibus exornare] v.c.non habet copulam,que.

Nequaquam eo poſtea hebeti & claudo pro exercitio]v.c.habet: Nequidquam eo poſtea hebeti & claudo pro exercito, &c. Vt fortaſſe legendum ſit, præ exercito vti volunt,&c.

Vti,quæ tibi placuerint, ea Dij immortales approbent,beneque euenire ſinant] Sic in epiſtola ſequenti: Ceterùm Deos immortales obteſtor, vt, quocunque modo ages, ea res tibi, reique publicæ proſperè eueniat.Liuius lib.vi. Harum omnium rerum cauſa,vobis antiquandas cenſeo iſtas rogationes. Quod faxitis, Deos velim fortunare.

NOTÆ
AD EPISTOLAM II.
DE REP. ORD.

SED per ceteros mortales] v.c. habet: ſuper ceteros mortales, &c. Videtur autem legendú: Sed præter ceteros mortales,&c. nam ſuprà eadem vſus ſententia,dixit: Atque in te maximè,qui tãtùm alios prætergreſſus es,&c. Vnde videtur paulo ſuprà alio item loco ſcribendum: Quibus præter ceteras gẽtes maximi & clari eſtis, &c. non,per ceteras gentes.Hæc autem epiſtola, quantum conijcere poſſumus,ad Cæſarẽ ſcripta eſt antequam in Hiſpaniam cõtra Petreium & Afraniũ profectus eſſet.

Nihil tam ex alto reperiri poſſe] Quid ſi legamus? ex alto repeti poſſe. Virgilius Æneid. Quid cauſas petis ex alto?

Quæ dicam de ſumma reip.] v.c.habet,de ſumma Rep.& ita veteres ſcriptores locuti ſunt. Virgilius Aeneid. II.Quo res ſumma loco Panthu? Ennius & alij.

Ceteros beneficio,quã metu retinere maluit] Huic ſententiæ ſimilis eſt Terentiana illa in Heautontimor. Act. I.Pudore ac liberalitate liberos retinere ſatius eſſe credo,quàm metu.

Et bonis & malis rebus ea creatur] Videtur ſine dubio,pro,rebus,ſcribendum,rationibus; nam peccatum librarij agnoſcimus ex,rationibus,in, rebus. Sic Cato dixit agrum bonis & malis rationibus colendum. & Metellus apud Agellium lib.I.cap. VI. Quid ergo nos à dijs immortalibus diuinius expectemus, niſi malis rationibus finẽ facimus. Cicero pro Rabirio Poſtumo dixit, Augere rem bonis & honeſtis rationibus. Idem error irrepſit in librũ I.Cęſaris de Bel.Ciuil.in quo eſt: Tamen omnibus rebus in eo perſeuerandum putabat. cùm,pro, rebus,debeat legi,rationibus, vt ad eum locum notauimus.

FINIS.

NOTÆ AD LIVIVM

AD LIB. I.

FETIALIS erat M. Valerius. is Patrem patratum Sp. Fuſium fecit, verbena caput capilloſque tangens, &c.] Poſſet aliquis ſuſpicari ex verſu Virgilij, qui habetur libro XII. Æneid.

(Velati lino, & verbena tempora vincti) poſſet apud Liuium legi, tegens, pro eo, quod vulgò legitur, tangens. Nos tamen non improbamus receptam lectionem, quæ fortaſſe obſcuro aliquo antiquitatis teſtimonio confirmatur.

Nec mirari oportet, hūc ordinem, qui nunc eſt, poſt expletas quinq. & XXX. tribus, duplicato eorum numero, centurijs iuniorum, ſeniorumq́ue ad inſtitutam ab Ser. Tullio ſummam non conuenire, &c.] Locus eſt obſcuriſſimus, ad cuius intelligentiam libet hîc Octauij Pantagathi totam de centurijs opinionem proferre, quam Antonius Auguſtinus à ſe accuratè olim litteris mandatam, ac his planè verbis deſcriptam ad me miſit. Explicat, inquit, Liuius paucis, quid comitia centuriata Tullij ab ijs, quæ Liuij tempore habebantur, differrent. ea differentia notior fuit ijs, qui eodem tempore vixerunt, quàm nobis, qui non ſolùm comitia Liuiana, ſed & ipſos annales Liuij, & Liuium in Liuio deſideramus. vſq. eò perierunt ſcripta veterum, & ea, quæ exſtant, malè accepta à librarijs ſunt. vt hoc neſcio quid, quod ſcimus, multis teneamus in tenebris. Sed hoc primùm in his verbis agnoſcere videmur, differre illa comitia à poſterioribus, quòd poſt expletas XXXV. tribus, alia ſumma confecta ſit, non LXX. centuriarum in omnibus claſſibus, aut in duabus claſſibus, vt ex Philipp. II. Ciceronis non nemo ſuſpicabatur; ſed in ſin-

in ſingulis claſſibus. Sic videtur dicere eam ſummam centuriarum Tullianarum duraſſe,quoad xxxv.explerentur. Additque (Quadrifariam enim vrbe diuiſa regionibus,collibuſq quæ habitabātur partes, tribus eas appellauit,vt ego arbitror,ab tributo: nam eius quoq; æqualiter ex cenſu conferendi ab eodem inita ratio eſt. Neque hæ tribus ad centuriarum diſtributionem, numerumque quicquam pertinuere.) Ex his verbis tribus vrbanas quattuor à Ser. Tullio inſtitutas elicimus: de ruſticis mirum ſilentium. originem nominis à tributo,quæ parum grata eſt; cùm alia ſit potior à numero trium antiquiorum Ramnenſium, Titienſium, & Lucerum. Sed quod poſtremum eſt,maximè quærebam; eas tribus regionibus & collibus diuiſas, non vt alias hominum genere, & nationibus nihil ad Seruianam centuriarum diſtributionem,& numerum pertinuiſſe.nam poſt expletas xxxv.tribus pertinuerūt,tum ad centuriarum diſtributionem,tum ad numerum.dixerat enim prius duplicari numerum xxxv. tribuum centurijs ſeniorum, & iuniorum; ita ſummam effici aliam. Nam vt in libro de legibus dictum à nobis eſt, prima claſſis conſtat xxxv.centurijs equitum,xxxv.iuniorum,totidem ſeniorum peditum centurijs. Secunda claſſis totidem habet ſeniores pedites, atque iuniores; equites nullos habet. Sic tertia,quarta,& quinta. Fiunt centuriæ CCCLXXXV. Singulæ centuriæ diſtinguuntur nominibus tribuum: eſt enim, vt Cicero ait in Planciana, centuria pars tribus, binæ enim centuriæ peditum ſunt in ſingulis claſſibus,vnà equitum in prima claſſe ex ſingulis tribubus. Quòd ſi quis etiā equites exiſtimat in ſeniores,& iuniores diuiſos fuiſſe: tum LXX.equitum centuriæ fuerint neceſſe eſt, & numerus omnium centuriarum CCCCXX. Sed ſiue hæc ſumma fuerit,ſiue ſuperior: verè à Seruiana ſumma longè differret. Nomina ſingularum centuriarum nominibus tribuum explicare poſſumus,vt enim apud Liuium inuenimus

uenimus lib. XXVII. Galeriam iuniorum, centuriæ nomen fuiſſe, quæ prærogatiua fuerit centuriatorum comitiorum; & lib. XXVI. Veturiam Iuniorum, quæ habuerit alios ſeniores, cum quibus conſuluerit; hoc eſt, centuriam eiuſdem tribus, & claſſis Veturiam Seniorum dictam. Sic facilè perſuaſi ſumus, omnes centurias ita appellari. *Primæ claſſis Palatina equitum, quæ ſi duplex fuit, Palatina Equitum Seniorum, Palatina Equitum Iuniorum, item Peditum Palatina Seniorum, Palatina Iuniorum. Sic Suburana Equitum, &c. Sic ceteræ ex tribuum nominibus. Secundæ autem claſſis item peditum Palatina Seniorum, Palatina Iuniorum, Suburana Seniorum, Suburana Iuniorũ, &c. Sic tertiæ, quartæ, quintæ claſſis. Vides hac ratione tribus ad comitia centuriata poſterioris temporis pertinuiſſe, ad prioris non pertinuiſſe, vt Liuius ait. Hac etiam de cauſſa ſæpe centuriæ tribus appellantur, vtpote tribus, vt diximus, partes. Cicero in ſecunda agraria. (Itaque me nôn extrema tribus ſuffragiorum, ſed primi illi veſtri concurſus; neque ſingulæ voces præconum, ſed vna voce vniuerſus populus R. Conſulem declarauit.) Sic & prærogatiua centuria, & ceteræ iure vocatæ tribus ſæpe appellantur. Nam Ciceronem non tributis comitijs Conſulem, ſed cẽturiatis factum eſſe, apparet ex illis verbis orationis poſt reditum in Senatu. (Vt eædem centuriæ, quę me Conſulem fecerant, conſulatum meum comprobarent.) De prærogatiuis Aſconius videndus lib. II. in Verrem. In Liuio tempus mutationis comitiorum requirimus, & quia decem libri deſiderantur, in quibus hæc fortaſſe dilucidè fuerunt explicata, excuſationem accipimus. præſertim cùm credamus illis temporibus expletas fuiſſe quinq. & triginta tribus. nam duabus ex Floro didicimus adiectas eo tempore eſſe. neq. quod alio loco dicitur, expletas eſſe XXXV. ſed XXV. putamus, vt Sigonius rectè putat. Cur autem dicemus, & pręrogatiuæ, & tribuum

buum feciſſe mentionem in his eiſdem decem libris, qui extant? memoriæ'ne peccatum, an librariorum erratum eſſe? Verba Liuij ſunt lib. v. anno V.C. CCCLVI. ſi faſtos Capitolinos ſequimur. Haud inuitis patribus P. Licinium Caluum prærogatiua Tribunum militum non petentem creat.) & mox. (Qui prius, quàm renuntiarentur, iure vocatis tribubus, permiſſu Interregis, P. Licinius Caluus ita verba fecit.) Sigonius, prærogatiuæ, ego prærogatiua ſcribo, ſed creat, non, creant. Idem lib. x. (Nemini dubium erat, quin Q. Fabius omnium conſenſu deſtinaretur: eumq. & prærogatiuæ, & primo vocatæ omnes centuriæ Conſulem cum L. Volumnio dicebant.) Hæc anno DLVII. Prærogatiuæ ius obtinuiſſe primã claſſem exiſtimo pro veteri iure; quo ſi variatum non eſſet ab equitibus, & primę claſſis centurijs, id fiebat, quod illi ſtatuiſſent, cùm conſtarent ex pluribus centurijs Dionyſio teſte. At immutato numero centuriarum, ne prima quidem, & ſecunda claſſis id obtinerent. Quamobrem in comitijs conſularibus de Dolabella hęc verba Ciceronis ſunt in nobiliſſima oratione Antoniana ſecunda. (Ecce Dolabellæ comitiorũ dies: ſortitio prętogatiuę, quieſcit; renũtiatur, tacet. Prima claſſis vocatur; renuntiatur: deinde vt aſſolet, ſuffragatũ ſecunda claſſis vocatur. quæ omnia citius ſunt facta, quàm dixi. confecto negotio bonus Augur, Lælium diceres, aliq die, inquit.) Ad ſecundã claſſem venire neceſſe non fuerat, ſi nulla varietas erat in ſuffragijs, vt Liuius diſertè ſcripſerat. Verbum ſuffragatum nos primi ſcribendum eſſe Paulo Manutio noſtro conſulenti reſpondimus. Prius enim obſcurè, atque adeò turpiter ſcriptum fuerat, (deinde vt aſſolet, ſuffragia. Tum ſecunda claſſis vocatur) in quo, iure ſe Gracchus torſit. neque enim poterat excogitare apta ſuffragia poſt renuntiationem ſuffragiorum primæ claſſis, ante vocationem ſecundæ. Fuiſſe autem claſſes quinq. eodem tempore, conſtat ex fragmentis hiſtoriarũ. C. Sal-

luſtij

luſtij Criſpi,ſic enim ad C. Cæſarē amicus dixiſſe fingitur. (Sed de magiſtratibus creandis haud mihi quidem abſurdè placet lex, quam C. Gracchus in Tribunatu promulgauerat, vt ex confuſis quinque claſſibus ſorte centuriæ vocarentur.) Tollebat Gracchus prærogatiuam primæ claſſi,& claſſium ordinem; ne in optimatum poteſtate centuriata comitia eſſent. Semper enim iure vocatæ centuriæ ſequebantur prærogatiuæ ſuffragium;vt Cicero refert. Quòd ſi prærogatiua non erat primæ claſſis, non conſuleret hac lege C. Gracchus plebi, cùm ex ſorte prærogatiuæ penderent tota comitia, ſi tolleret prærogatiuam alijs claſſibus. In prima verò claſſe tum equites erant,tum patricij,& Senatores ditiſſimi quique; is enim erat maximus cenſus. Plebeij paucis exceptis in alijs claſſibus cenſebantur. Maximum argumētum ex nomine centuriarum à Liuio relatarum ſumo; vt credam id primæ claſſi conceſſum, vt ex eius tantùm centurijs ſortitio prærogatiuæ fieret;non enim Liuius adiecit,cuius claſſis eſſet Galeria Iuniorum, aut Veturia Iuniorum; propterea quòd certum erat eſſe primæ claſſis, quæ prima vocabatur. Hoc igitur exiſtimo datum primę claſſi,pro veteri iure, quo vis omnis ſuffragiorum in centurijs equitum, & peditum primæ claſſis,ſi non variaret, conſiſteret. Similis locus ſuperioribus,in quibus Liuius non videtur temporis habere rationem,eſt lib. VI. (Tum vt bellum iuberent,latum ad populum eſt, & ne quicquam diſſuadentibus Tribunis plebis,omnes tribus bellum iuſſerunt.) Dicendum erat omnes centuriæ: aut omiſſo verbo tribus,omnes iuſſerunt. Cupio etiam lib. XXIV. mutare Liuij verba, vt addatur tertium nomen centuriæ cuiuſdam prærogatiuæ, ſic enim ſcriptum eſt. (Eo die cùm ſors prærogatiuæ ante iuniorum exiſſet;eaque T. Otacilium,& M. Æmilium Regillum Cos. diceret.) pro, ante, ſcribo, Anien hoc eſt, Anienſis. Item proxima pagina. (Iterum prærogatiua ſuffragium init.)
non

non, Interim. Quod verò libro XXVI. de Veturia Iuniorum, & Veturia Seniorum dicitur, mutatum vidimus in quibuſdam libris in centuriam Iuniorum, & Seniorum, non rectè. Sic etiam Grucchius in mendoſum librum incidiſſe viſus eſt, cùm multa præclarè de comitijs abſoluiſſet. Addo titulum ſtatuæ Veſpaſiani temporibus ſtatutæ à tribulibus Suburanæ Iuniorum, cuius verba hæc ſunt:

PACI. AETERNAE
DOMVS
IMP. VESPASIANI
CAESARIS AVG.
LIBERORVM. Q. EIVS
SACRVM
TRIB. SVC. IVNIOR
DEDIC. XV. K. DEC.
L. ANNIO. BASSO COS.
C. CAECINA. PAETO.

In hac baſi ſcripta ſunt nomina multorum ciuiũ Romanorum per centurias quaſdam diuiſa. nomina centuriorum hæc ſunt.

TI. CLAVDI. NICIAE
D. ROETI. SECVNDI.
CN. POMPEI. PELATIS
C. CORNELII. SVCCESSI
L. RVBRI. SECVNDI
TI. IVLI. PRIMIGENI
M. CAELI. LESBI
SEX. IVVENIS

Idem Liuius lib. XLIII. ita ſcribit. (Prior Claudius cauſam dixit: & cùm ex XII. cẽturijs equitum VIII. Cenſorem cõdemnaſſent, multæque aliæ primę claſſis: extemplo principes ciuitatis in conſpectu populi, anulis aureis poſitis, veſtem mutarũt.) Locus eſt valdè mendoſus, neq. enim tanta vmquam penuria equitum fuit. Scribo igitur ſic. (& cùm XIIX. centuriæ equitum Cenſorem

ſorem condemnaſſent.) De illis Liuij verbis conſiderandum eſt, quid ſit, quod ita ſcripſerit lib. XL. in cenſura M. Æmilij Lepidi, & M. Fuluij Nobilioris an. verbis DLXXIV. (Mutarunt ſuffragia; regionatimque generibus hominum, cauſiſque & quæſtibus tribus deſcripſerũt. Nam Cicero in centuriatis comitijs non ita multa deſcripta eſſe ſignificat. Eius verba ſunt lib. III. de legibus. (Ferri de ſingulis niſi centuriatis comitijs noluerunt. deſcriptus enim populus cenſu, ordinibus, ætatibus, plus adhibet ad ſuffragium auxilij, quàm fusè in tribus conuocatus. Hoc etiam Cenſoribus dat in effictа lege. Populique partes in tribus deſcribunto: exin pecunias, æuitates, ordines partiunto.) Cenſu enim, ſiue pecunia diſtinguntur claſſes, item Senatorum, equitum, & peditum cenſus, vt etiã ordinibus, quamuis in centuriatis comitijs non legi Senatores ab alijs diſtinctos, equites à peditibus diſtingui certum eſt. ætatibus Seniores. hoc eſt, maiores XLV. annis à iunioribus, hoc eſt, minoribus, item puberes ab impuberibus. Regiones fuerunt aut vrbanæ, de quibus P. Victor, & Sex. Rufus ſcripſerunt, aut extra vrbem intra Italiam, de quibus Plinius ſcribit. Sed & tribuum diuiſio eſt etiam regionũ diuiſio, tam intra vrbem, quàm extra. quod & apud Gellium affirmat Lælius Felix. Cùm ex generibus omniũ ſuffragium feratur, curiata comitia eſſe. Cùm ex cenſu, & ætate, centuriata. Cùm ex regionibus, & locis, tributa. hominum autem ſcribo, vt apud Liuium, pro omnium. genera hominum non diſtincta locis, ſunt curiales curijs triginta diſtincti, quæ diſtinctio perſonarum eſt, non ex loco, in quo ipſi vel maiores habitarunt, quamuis haberent loca, in quibus curiæ ſacra fierent, vt etiam familiæ habebant ſacra quędam gentilicia, certis in delubris, vel templis; non tamen loco ſacrorum diſtinguebantur, ſed perſonarum qualitate. genera etiam diſtingui putemus apud Liuium, ſi libertinos ab ingenuis ſeparemus. nam li-

bertini olim in patronorum tribu,mox in vrbanis tantùm, tandem in vna tribu Eſquilina ſuffragium tulerunt, vt idem ait lib XLV. cauſas & quæſtus, quid appellet Liuius, non facilè dixerim: niſi quis præcones, fabros, tubicines, ſcribas, accenſos, putat in ſuffragijs ferendis diſtinctos, vt aliquot ex his in Seruiano cenſu diſtinguebantur. Hactenus Ant.Auguſtinus.

Aruns Tarquinius,& Tullia minor,&c.] Ex Dionyſio,& alijs.videtur legendum Lucius.non,Aruns,& ex ijs etiam, quæ apud Liuium ſequuntur.

Enimuerò manifeſta res viſa] Placeret magis: Tum verò manifeſta res viſa.

AD LIB. II.

Salis quoque vendendi arbitrium, quia impenſo pretio venibat in publicum, omni ſumptu ademptum priuatis,&c.] Locum ſine dubio mendoſum,docti viri reſtituere conati,magis,vt videtur,corruperunt. Nam illud conceſſum,quod eſt ab ipſis ſubſtitutum,non reperitur in vv. cc. in quibus item conſtanter non legitur vox,priuatis,&, ademptum, habetur, non, ademptо,vt ipſi repoſuerunt. Vt fortaſſe huius loci ſententia ſit, iniquum videri, pretio ſalē diuendi,quod nulla impenſa in publicum veniret.id enim valet,impenſo pretio, hoc eſt, nullo ſoluto pretio, vt Cicero etiam vſurpauit libro XIIII.epiſt.XII.ad Atticum,in qua ſic eſt:Scribis enim eſſe rumorem, me, ad lacū quod habeo,vēditurum, minuſculam verò villam vtiq. Quincto traditurum, vel impenſo pretio, &c. Sed vt locus ſuæ integritati penitus reſtituatur, videtur neceſſariò repetenda extrema ſyllaba verbi publicum, vt ita totus locus legatur: Salis quoque vendendi arbitrium, quia impenſo pretio venibat in publicum,cum omni ſumptu ademptum,&c. omiſſa voce priuatis, quam diximus nō extare in manuſcripto codice,qui eſt apud me.

Romæ tribus vna ex XXX.factæ] Videtur neceſſariò ſcribendum,vna & XX. nam lib.VI. Liuius ſcribit

tribus

tribus additas fuiſſe quatuor. lib. VII. duas. lib. VIII. duas. lib. IX. duas. lib. X. duas. lib. XIX. item duas. quæ numerum efficiunt Tribuum XXXV. alioqui Liuius parum verus, & ſibi parum conſtans videretur. Numerus tribuum habetur in veteri inſcriptione, cuius exemplum ſubieci:

IMP. CAESARI
DIVI. NERVAE. F
NERVAE. TRAIANO. AVG
GERMANICO. DACICO
PONTIFICI. MAXIMO
TRIBVNIC. POT. VIII.
IMP. IIII. COS. V. PP
TRIBVS XXXV
QVOD. LIBERALITATE
OPTIMI. PRINCIPIS
COMMODA. EARVM. ETIAM
LOCORVM. ADIECTIONE
AMPLIATA. SINT

Extat etiam apud me fragmentum tabulæ marmoreæ, in qua habebantur nomina tribuum, & numerus earum, & quibus locis, &c. cuius fragmenti exemplum eſt hoc:

NVMERVS. TR ....
QVIBVS. LOCIS ....
PAL. H. IIII. CLXXXXII ...
SVC. H. IIII. LXVIII. IN ..
ESQ. H. ∞ƟLXXVII. A ...
COL. H. CCCCLVII. I ...
ROM. H. LXVIII.
VOL. H. LXXXI.

AD LIB. III.

Tantum hoſtium non ſolùm intra muros eſt, ſed in arce ſupra Forum, curiamque: comitia interim in Foro ſunt: Senatus in curia eſt: velut cùm otium ſuperat, Senator ſententiam dicit, alij Quirites ſuffragium

 ineunt,

ineunt,&c.]Ex hoc loco ſatis apparet, Forum Romanum ibi olim fuiſſe,vbi nunc eſt Noſocomium Beatæ Mariæ Conſolationis,ad radices ſcilicet arcis Tarpeię: Comitium autem paullo ſuprà Curiam,qua parte Forum Romanum viæ ſacræ iungebatur, vbi Cloacinæ Veneris ſignum colebatur, de qua paullo pôſt ait Liuius,propè Cloacinæ ad Tabernas, quibus nunc Nouis eſt nomen.Nam de Tabernis Varro,ſub Nouis,inquit,dicta,pars in Foro ædificiorum, &c. Confirmat hunc locum de Foro, Comitio, & Curia, Cicero pro P.Seſtio,cùm ait: Cùm Forum, Comitiũ, Curiamque multa de nocte armatis hominibus occupauiſſent, &c.

Quòd autem in Foro prope Comitium, & Curiam fuerint Roſtra,præter Roſtra ipſa marmorea,eo in loco reperta, vbi olim Deæ Rumiæ Sacellum, nunc eſt Diui Theodori, vel hæc ex eadem oratione Ciceronis verba indicant ſatis apertè,quæ ſunt de Q. Fratre ſcripta;Pulſus,inquit, è Roſtris in comitio iacuit.

Non minore motu animorum cædis memoria renouata, quàm quem noua fama de Virginia adeo fœdè ad libidinem petita accẽderat]Videtur illud,quem, mutandum eſſe, in, quidem, vel omnino delendum. Numitorius verò, quem ſupra Liuius nominat, non is eſt,qui in argenteis,& æreis numiſmatibus L. NVMITORIVS dicitur,ſed ex ea,vt videtur,familia.

Ne nunc dulcedine ſemel capti ferant deſiderium] Illud, ne, non videtur ſatis vſitata forma prolatum. Itaque Octauius Pantaghatus pro ea particula, legebat,Ea nunc,vel,an nunc, vel potius, Nunc dulcedine ſemel capti ferant deſiderium?

Et ab ijs qui creati eſſent, cooptari collegas iuberet] Videtur legendum:Vt ab ijs,qui creati eſſent,&c.

AD LIB. IIII.

Euectus effreno equo]Plinius lib.de viris illuſtribus ſcribit, frena apud Romanos equitibus detrahi ſolita, ne qua ſpes reuocandorum equorum periculi vitandi cauſa relinqueretur.

Anxur fuit,quæ nunc Tarracinæ ſunt] v.c.habet, Terracenæ,vt in antiqua etiam inſcriptione habetur, quæ ibi reperta eſt.& ita habet Porphirionis liber, qui eſt apud me vetuſtiſſimus,in quo ita ſcriptũ eſt: Olim Anxur dicebatur,vbi Iouem Anxurum colebant,cuius & Virgilius meminit,cùm ait: Iuppiter Anxurus aruis præſidet, &c. meritò autem reperimus,inquit Horatius, & impoſitum ſaxis, quoniam illis tẽporibus Terracenenſis vrbs in altiſſimo monte erat,inde poſtea in æquiorem locum depoſita eſt,vt non ſolùm ſint adhuc veſtigia ædificiorum in monte, ſed & murorum, &c. IOVIS autem antiquè, pro IVPPITER, & AXVR, non Anxurus in argenteis denarijs Vibiæ Familiæ ſignatum eſt.

AD LIB. V.

Sed dijq.& homines prohibuere redemptos viuere Romanos]v.c.habet:Sed dij quoq.& homines,&c. vt legi poſſit: Sed dij quique & homines. Paullo pòſt in eodem v.c.pro eo,quod in vulgatis editionibus habetur, quòd cùm in publico deeſſet aurum,&c. Scriptum eſt,quod cùm inde publico,&c. vt videatur fortaſſe legendum: quòd cùm de publico, &c.

AD LIB. VI.

Clariora deinceps certioraque ab ſecunda origine,&c.] v.c.habet,clariora deinde certioraque ob ſecundam originem,&c.Sed illud,ob, ex litura apparet fuiſſe, ad.

Eæque xxxv.tribuum numerum expleuere]Videntur hæc verba adiecta eſſe ab aliquo, qui non animaduertit infrà libro VII.à Liuio ſcribi, duas adiectas eſſe tribus,item totidem lib.VIII.item duas lib.IX.& duas præterea alias lib.X.quæ hac ratione numerum efficerent tribuum, non, XXXV, ſed XLI. Vide quæ notauimus ad lib. I.

Et non contentus agrarijs legibus,quę materia ſemper Tribunis Plebis ſeditiorũ fuiſſet, idem moliri cœpit]

pit] Faernus poſtrema verba ex v.c. ſic emendabat: fidem demoliri cœpit. acriores quippe, &c. nã primam litteram verbi, fidem, cùm librarius putaſſet digamma eſſe Æolicum, omiſit, vt videtur; & fecit. idem, & pro, demoliri, ſcripſit moliri, omiſſa prima verbi ſyllaba, ob ſimilem præcedentem vocis fidem.

Sunt qui Duumuiros, qui de perduellione anquirerent, creatos, auctores ſint. Damnatum Tribuni, &c.] Faernus ita totum hunc locum legebat, interpungebatque. Sunt qui per Duumuiros, qui de perduellione anquirerent, creatos, auctores ſint, damnatum Tribuni, &c.

An placeret fœnore circumuentam plebem, ni potiùs quàm ſortem creditam ſoluat, &c.] Faernus legebat, ni plus, quàm ſortem creditam ſoluat, &c.

AD LIB. VIII.

Palæpolis fuit haud procul inde, vbi nunc Neapolis ſita eſt. duabus vrbibus populus idem habitabat, Cumis erant oriundi. Cumani Chalcide Euboica originem trahunt. Claſſe qua aduecti ab domo fuerant, multum in ora maritima eius, quod accolunt, potuere. Primùm in inſulas Ænariã, & Pithecuſas egreſſi, &c.] Locus hic Liuij mirificè illuſtratur verbis Strabonis, quæ habentur lib. v. Μετὰ δὲ Δικαιαρχίαν ἐστὶ Νεάπολις Κυμαίων. ὕστερον δὲ καὶ Χαλκιδεῖς ἐπῴκησαν, καὶ Πιθηκουσαίων τινὲς, καὶ Αἰναρίέων, ὥστε καὶ Νεάπολις ἐκλήθη διὰ τοῦτο. Cùm autem in vulgatis Strabonis codicibus, Ἀθηναίων mendosè legeretur, nos ex hoc Liuij loco, Αἰναρίέων, iampridem emendauimus. quam emendationem veram eſſe exiſtimamus.

AD LIB. X.

Etruriam rebellari ab Arretinorũ ſeditionibus motu orto nuntiabatur: vbi Licinium genus præpotens diuitiarum inuidia pelli cœptum] v.c. qui eſt apud me ſcriptus manu doctiſſimi viri, Poggij Florentini, habet, Cilniuin genus, non, Licinium. Vnde videtur, tum

hic

hîc, Cilinium genus, ſcribendum eſſe, tum paulo pòſt, Cilinio genere, non, Licinio, vt vulgò habetur, his planè verbis. Pacatam, inquit, ab Dictatore Etruriam eſſe, ſeditionibus tantùm Arretinorum compoſitis, & Licinio genere cum plebe in gratiam reducto, &c. Huius autem loci emendatio, ne, quem ſua laude fraudemus, debetur Octauio Pantagatho, qui primus animaduertit, tum apud Liuium, qui fortaſſe Mæcenati hoc loco gratificari voluit, tum apud alios ſcriptores in nullo magis nomine librariorum vitio erratum eſſe, quàm in eo, quo C. Cilnius Mæcenas affectus fuit. Quem tamen Arretinum, ſplendido genere, &, vt ait Horatius, atauisque Regibus ortum, Auguſti maximè familiarem ſcimus fuiſſe. Equitem item Romanum, nullo alio functum magiſtratu, vt T. Pomponius Atticus dimidium animæ Ciceronis. Is verſus aliquot ſcripſit, in quos inuehitur Seneca, licet aliquos etiam laudet. Et in eum rurſus luſit Auguſtus in epiſtola, cuius aliquot verba refert Macrobius, ſed mendoſiſſima. Sunt autem hæc: Vale mel gentium, metuelle, * ebur ex Etruria, laſer Arretinum, adamas ſupernas, Tiberinum margaritum, Ciliniorum (ſic enim legendum pro Cilneorum) ſmaragde, Iaſpis figulorum, berylle Porſenæ, carbunculum habeas, ἵνα συντέμω πάντα μαλάγματα mœcharum. Tacitus certè ſolus lib. v. pænè incorruptum hoc nomen edit, cùm ait: Ceterùm Auguſtus bellis ciuilibus Cillinium Mæcenatem equeſtris ordinis cunctis apud Romam, & Italiam præpoſuit. Pantagathus autem emẽdationem ſuam, Silianis maximè verſibus tuebatur ex lib. VII. belli Punici.

Cilinus Arreti Tyrrhenis ortus ab oris.

Clarus nomen erat, &c. Nam à Cilino Cilinius eſt, vt à Licino Licinius, ab Æmilo Æmilius, à Tullo Tullius, à Rutilo Rutilius, à Plauto Plautius, à Planco Plancius, atque alia id genus. Nec poteſt Silianum carmen in Licinum mutari, nam prima ſyl-

laba corripitur, vt in hoc veteri carmine:

Marmoreo in tumulo Licinus iacet, at Cato paruo,

Pompeius nullo, credimus eſſe deos? Mæcenatis autem cognomen reperitur in veteribus monumentis per AE, vt etiam in vetuſtiſſimis libris, non per OE ſcriptum, vt Mæcia tribus, Mæcianus, & Mæcilius item in numiſmatibus antiquis.

Bellona, ſi hodie nobis victoriam duis: aſt ego templum tibi voueo] Pro, aſt, legendum, aſti, vt eſt in v. c. Quod videtur poſitum pro eo, quod in inſcriptione veteri Fratrum Arualium eſt TVNC, vt in notis ad eam inſcriptionem plenius ſcripſimus, prolato etiam Tertulliani loco ſimili. Reperitur autem, aſti, apud alios etiam veteres ſcriptores, eodem, quo hîc apud Liuium ſignificatu, vſurpatum.

AD LIB. XXI.

Et ſi diutius vixiſſet Amilcare duce Pœnos arma Italiæ illaturos fuiſſe] Placeret, Et ſi diutius vixiſſet Amilcar, eo duce, Pœnos arma Italiæ illaturos fuiſſe, &c. Confirmatur hęc lectio loco etiam Polybij, cuius Græca verba, quia in prōptu ſunt, recitare ſuperſedebimus.

AD LIB. XXII.

Præterquam quòd nihil hauſtum ex vano velim] Videtur legendum, ex vario, &c. Parua mutatione; vt ad ſcriptorum varietatem, quam ſubobſcurè Liuius innuit, referatur. Paulo pòſt, tota illa de vere ſacro rogatio ita videtur deſcribenda. Velitis, iubeatisne; ſi res Populi Romani Quiritium ad quinquennium proximum, ſicut velim eam, ſalua ſeruata erit hiſce duellis, quæ duella cum Gallis ſunt, qui cis Alpes ſunt, quod ver attulerit ex ſuillo, ouillo, caprino genere, quæque profana erunt, Ioui fieri, ex quo die Senatus Populusque Ro. iuſſerit, donum datum duit populus Ro. Quiritium. Qui faciet, quando volet, &c. & in extrema rogatione legendum eſt: Si antidea Senatus, Populusque iuſſerit, &c. vnica dictione, pro eo, quod eſt in vulgatis

gatis, ante id ea, &c. Illud autem, Probè factum eſto, additum eſt ex veteri formula, quę frequens eſt in antiquis legum tabulis.

Claſſem grauem commeatibus, impeditam ſuo ipſam inſtrumento] Cùm in v.c. ſit, ſuo & ipſam inſtrumento, fortaſſe legi poterit, ſuometipſam inſtrumẽto.

Sol ſeu de induſtria ita locatis, ſeu fortaſſe ita ſtando] v.c. habet, ita ſtare, vt legi poſſit, ita ſtarent.

Vt ſacrum anniuerſarium Cereris intermiſſum ſit] Videndus Feſtus. Minuitur, inquit, populo luctus, &c. cùm in caſto Cereris eſt, &c. Item, Græca, inquit, ſacra feſta Cereris ex Græcia tranſlata, quæ ob inuentionem Proſerpinæ matronæ colebant. Quæ ſacra, dum non eſſent matronæ, quæ facerẽt, propter cladem Cannenſem, & frequentiam lugentium, inſtitutum eſt, ne amplius centum diebus lugeretur. De Caſto autem Cereris ita ſcribit Arnobius lib. v. Quid temperatus fabæ alimonio panis, cui rei dediſtis nomẽ Caſtus; nónne illius temporis imitatio eſt, quo ſe numen Cereris à fruge violentia mœroris abſtinuit?

Ne quid ab Romanis noui periculi eſſet] In v.c. eſt, fieret, pro quo videtur ſcribendum, foret.

AD LIB. XXIV.

Ac remiſſi ab eo cum Hannibale nobili adoleſcentulo Hippocrates, & Epicydes, &c.] Non eſt mutanda huius loci ſcriptura, vt video feciſſe doctos viros, qui ob hiſtoriæ ignorationem, fecerunt: Ac remiſſi ab eodem Hannibale nobiles adoleſcentuli Hippocrates, &c. Nam Hannibalis tertij legati, cuius ignoratio doctos viros perturbauit, ſatis apertè fit mentio à Polybio in primo eius fragmẽto per nos edito, quod imitatus eſt Liuius hoc loco. Σπουδῇ, inquit, πάλιν ἀπέπεμψε τοὺς πρέσβεις, σὺν δὲ τούτοις Ἀννίβαν τὸν Καρχηδόνιον.

In eas tollendas deſuper murum eminentem, &c.] Faernus ex v.c. in quo eſt eas tollendo, &c. elicuit veram lectionem, quæ eſt: In eas tolleno, &c. Notum eſt

autem quid ſit Tolenno ex auctoribus de machinis bellicis, & ipſo Liuio lib. XXXVIII.

Aut maritimis viribus arceret] Sine dubio legendum, maritimis vrbibus arceret, vt eſt in v. c. & paulo pòſt legendum item; Agmenque Romanum importunè vexatum ab equitibus hoſtium fuerat, &c. Alij verò repoſuerunt, verſatum, pro eo quo in vulgatis libris eſt, incurſatum.

AD LIB. XXV.

Hæc cùm ab optimo quoque pro atrocitate rei acta eſſent] Videndum an legi potius debeat, iacta eſſent.

Reſtituit tamen his animos] In v. c. additur, qui erant adiecti, mendosè ſcilicet, pro, abiecti. Sed videtur id additum ab aliquo, qui locum Liuij παραφραστικῶς, illuſtrare voluerit.

AD LIB. XXVI.

Quid autem, ſolùm ſe reſtantem prodeſſe Reipub. potuiſſe? niſi ſi mors ſua remedio publicis cladibus futura eſſe, potuiſſet] Videtur legendum, futura eſſet, vt eſt in v. c. nec aliter ſenſus conſtare poteſt. Verbum autem reſtantem, vſurpauit Salluſtius eodem, quo Liuius, ſignificatu.

Et quæ dum pauent Romanis interrupta acies videatur; etiam ſi ſe vtrinque in hoſtem vertat, &c.] Faernus ita hunc locum reſtituebat: Et quæ, dum pauent Romanus, interrupta acies videatur: eam ſi ſe vtrinque in hoſtem vertat, &c.

His motus ad Turiam fluuium caſtra retulit] v. c. habet, Tutiam, non, Turiam, quomodo Silius manuſcriptus lib. XIV. hoc verſu:

Caſtra locat, nulla latens vbi gramina ripa
Tutia deducit tenuem ſine nomine riuum,
Et tacitè Tuſcis inglorius affluit vndis.

Facilè autem Librarius labi potuit, vt Turiam, quod nomen eſt fluuij notioris, pro Tutiam, obſcurius nomen, ſcripſerit.

C. Vibius Virius] Videtur legendum Varus, non, Virius, ex antiquo denario Vibiæ familiæ, in quo eſt: C. VIBIVS. VARVS. & infrà item ſcribendum Hanc orationem Vari.

Primo die legiones in armis quattuor millium ſpatio decurrerunt] Omnino videtur legendum, decurrerent. nam ſequitur: Secundo die arma curare, & tergere ante tentoria iuſſit.

AD LIB. XXVII.

Improuiſo in agro Vticenſi excurſionem fecit] Cùm in v. c. ſit, ex improuiſo in agrum Vticenſem aſcenſionem fecit, &c. nõ eſt dubium, quin legi debeat, exſcenſionem, quo verbo vſus eſt Liuius hoc ipſo libro, cùm inquit: In Bargyletico ſinu exſcenſionem ad Iaſſum fecerunt. Verbum etiam eſcendere vſurpauit Liuius in huiuſmodi re narranda lib. XXIX. pro, aſcendere.

Si innoxium comperiſſent] Videtur neceſſariò legendum ob ea, quæ ſequuntur: Sin noxium comperiſſent, &c. Aliter ſi legatur, ſententia non conſtabit.

Non quæ in ſolo modo antiquo ſunt Græcæ magis vrbes ſunt] Sententia poſtulare videtur, vt legamus: Non quæ in ſolo modo Attico ſunt, &c. Et paulo pòſt vbi de M. Acilio legitur: In hunc maximè, quod multa congiaria habuerat, &c. videtur ſcribendum, exhibuerat, non habuerat.

AD LIB. XXVIII.

Præmiſſo Silano ad Colcam] Legendũ ex fragmento Polybij, quod à nobis editum eſt, Colichanta: Græcè enim Polybius habet κολίχαντα.

Sed vbi iam haud plus quingentos paſſus acies inter ſe aberant] Ex fragmento item Polybij, in quo eſt, περὶ ςάδιον, videtur apud Liuium legendum, centum quinquaginta paſſus, &c. tot enim paſſibus ſtadium apud Græcos conſtabat.

Seruorum delectu, ac libertorum] Videndum an legi debeat, ſeruorum de cataſta, aut liberorum, &c.

Seruus

Seruus de cataſta, qui dicatur, notum eſt.

Periculi tandem quantum adeatur, quem fallit?] v.c. habet, quid periculi tandem, quantúmne adeatur, &c. vt fortaſſe legendum ſit, quantúmve adeatur.

AD LIB. XXX.

Tamen ſi integer, quàm ſi victus peteret pacem, æquiorē impetrari poſſe ratus] Placeret magìs, æquiora impetrari, &c.

AD LIB. XXXI.

Rhodij Ceam ab Ægina, inde per inſulas Rhodum nauigarunt] Scribendum Ciam, non, Ceam, ex Polybij fragmento v. in quo eſt: ἀνήχθησαν εἰς τὴν Κίον ἐπὶ τὰς νήσους μετὰ τοῦ στόλου. Eſt enim Cia, vt Ptolomæus docet, inſula Eubœæ oppoſita.

AD LIB. XXXIII.

Nam & ad Philippum gratias agentes pro redditis hominibus, perinde atque id ipſi à Quinctio & Romanis datum eſſet, &c.] Locus eſt mendoſus, quem docti viri emendare conati, nimis longè à vera lectione diſceſſerunt, quæ tamen ex Polybij fragmento VIII. elici poteſt, ſi ita legatur: Perinde atque id ipſi, non à Quinctio & Romanis datum eſſet, &c. Polybij verba, quæ Liuius imitatus eſt, ſunt hæc: ἔπεμψαν δὲ καὶ πρεσβείαν πρὸς τὸν Φίλιππον, τὴν εὐχαριστήσουσαν, ἐπὶ τῇ τῶν νεανίσκων χαριδόσῳ, λυμαινόμενοι τὴν τοῦ Τίτου χάριν. Id enim eſt: Non à Quinctio datum eſſet. Barcillæ nomen apud Liuium, ex eodem Polybio, mutandum eſt, in Brachyllam, vt in manuſcriptis etiam Liuij codicibus legitur.

Decianorum libertate Quinctius Pruſiæ ac Bythiniorum regi ſcriberet] Locus corruptiſſimus; ex Polybij fragmento IX. ita poteſt emendari: De Cianorum libertate Quinctius Pruſiæ Bythiniorum Regi ſcriberet. Polybius ſic habet: περὶ τῆς Κιανῶν ἐλευθερώσεως Τίτον γράψαι πρὸς Προυσίαν, &c.

Et naues omnes tectas tradere, præter lembos: quin & regiam vnam, inhabilis propè magnitudinis, quam ſexde-

ſexdecim verſus remorum agebant, &c.] Videtur ex Polybio legendum ita: præter lembos quinque & regiam vnam, &c. Polybij verba ex fragmento IX. ſunt hæc: Ὁμοίως δὲ καὶ τὰς καταφράκτους ναῦς, πλὴν πέντε σκαφῶν, καὶ τῆς ἑκκαιδεκήρους, &c. Id enim eſt, Quam ſexdecim verſus remorum agebant. Confirmat hanc lectionem locus Appiani ex Macedonico, in quo eſt: Ναῦς τε ὅσας εἶχε χωρὶς ἑξήρους μιᾶς, καὶ σκαφῶν πέντε καταφράκτων, &c. Videtur tamen Appianus in eo mendoſus, quòd regiam nauem ἑξήρη, non vt Polybius, & Liuius ἑκκαιδεκήρη, dixit.

Phocenſes, Locrenſesque ſicut ante fuerant, adiecta decreti auctoritate, his contribuerunt] Ita legendus hic locus ex Polybio, cùm in vulgatis editionibus mendoſiſſimè legatur, Locrenſes, & quæ ſicut ante fuerãt, &c. Verba Polybij, quę Liuius imitatus eſt, ſunt hęc ex fragmento IX. Τούς τε φωκέας, καὶ τοὺς Λοκρούς, συνεχώρησαν αὐτοῖς ἔχειν, καθάπερ εἶχον καὶ πρότερον ἐν τῇ συμπολιτείᾳ. Ex eodem fragmento legendum paulo ſuprà apud Liuium, Perrhæbos, non, Perrhæbios; Græcè enim eſt περραιβούς.

Pleurato Lingus & Partheni dati] Videtur legẽdum Lychnidus, ex Polybio, & Strabone, non Lingus. Polybius enim ſic habet in fragmento IX. Ἔδωκαν δὲ καὶ Πλευράτῳ λυχνιδοῦντα καὶ πάρθον, οὔσας μὲν ἰλλυρίδας, ὑπὸ Φιλίππον δὲ ταττομένας, &c. & Strabo lib. VII. Ἐξ Ἐπιδάμνου, inquit, καὶ Ἀπολλωνίας περὶ τὴν ἐπὶ Κανδαουίας ὁδὸν, αἵ τε λίμναι εἰσὶν αἱ περὶ λυχνιδοῦντα, &c.

L. Sertinius Hepheſiam, & Thaſum] Malè ex Plutarcho docti viri emendarunt L. Titilius, pro, L. Stertinius. Nam Polybius habet, στερτίνιος, propiore ad Sterti niũ ſcriptura, & familia Stertinia notiſſima eſt, cùm Titiliam nemo nominet ſcriptorum, quos legerim. Paulo pòſt apud Liuium ex eodem Polybio videtur legendum, Bargylias, licet Polybius neutro genere edat, βαργύλια.

AD LIB. XXXVI.

Poſtulo vt Dicæarchum ciuem veſtrum ſine mora dedatis,

dedatis,& Menetam Epirotam, &c. Meneſtam,habet v.c.Polybius in fragmento XIII.Meneſtratum,corruptè. Δικαίαρχον,inquit,ἔκδοτον δοῦναι,καὶ Μενέστρατον τὸν ἠπειρώτην,&c.cùm in fragmento XXVIII. habeat, Μενέσταν.

AD LIB. XXXVII.

Diaphane omnibus his copijs præpoſito]v.c.habet, Diophane,& ita Polybius in fragmento XX. in quo eſt: ὧν ἡγεῖτο Διοφάνης ὁ Μεγαλοπολίτης.

Ludis Apollinaribus, ad quintum Idus Quintiles,&c.] Scribendum: Ludis Apollinaribus. a.d. II. Idus Quintiles,&c.& ita ſuprà corrigendum; vbi III. ſcriptum eſt pro, II. nam in antiquo Kalendario eſt, PRID. ID. quod veteres ponebant pro, ante diem ſecundum.

Adduci eos à Tyrrhæo iuſſit] Malè à doctis viris, à Purrheo hîc repoſitum eſt,cùm legēdum ſit à Thyreo, ſiue Thureo. Polybius in fragmento XXVIII. habet: Ἔγραψε τοῖς Θυρρείοις ἀνακομίζειν ἄνδρας ὡς αὐτὸν, &c. Sic enim ibi emendauimus,cùm male, Φουρείοις legeretur. Stephanus, Ἐστὶ δὲ,inquit, καὶ ἀκαρνανίας Θύριον, διὰ τοῦ. ι. τὸ ἐθνικὸν, Θυρεύς. Ἀνδροτίων δὲ Θουρεῖς φησίν. In nummis argenteis Acarnanum eſt, ΘΥΡΡΕΙΩΝ. Ex quibus locis apparet,ſuprà legēdum eſſe,aduerſus Phurreum quod vocant,&c.& item lib.XLIII.vt ibi notauimus.

Aeniade cum vrbe,agriſque Acarnanum ſunto]Videtur omnino legendum, Oeniade. Sic enim habet Polybius in fragmento XXVIII. Ἡ δὲ πόλις, inquit, καὶ ἡ χώρα ἡ τῶν Οἰνιαδῶν, Ἀκαρνάνων ἔστω. Græci etiam Scriptores edunt Οἰνιάδας,quæ ciuitas eſt Acarnanię prope Acheloum fluuium.

AD LIB. XXXVIII.

Argenti probi XII. millia Attica talenta dato intra duodecim annos penſionibus æquis.talentum,ne minus pondo LXXX.Romanis ponderibus pendat,&c.Ad huius loci intelligentiam Antonius Auguſtinus talia quædam notauit. Quæritur, inquit,à Budæo, & alijs,

quo

quo pacto talentum Atticum, quod conſtat ſex drachmarum Atticarum millibus, ſiue totidem denariorum millibus vt Varroni, & Polybio placet, pondo LXXX. ſit, cùm vix LX. pondo attingat. Augent difficultatem eiuſdem Liuij verba lib. XXXIV. (Multitudinis eorum argumentum eſt, quod Polybius ſcribit, centum talentis eam rem Achæis ſtetiſſe, cùm quingentos denarios pretium in capita, quod redderetur dominis, ſtatuiſſent. mille enim ducentos ea ratione Achaia habuit.) Etenim eadem ratio in his verbis eſt, quæ in ſuprascriptis, vt ſex millia denariorum talentum efficiant: eamdẽ rem ſcribit Plutarchus in Apophtheg. & drachmis pro denarijs vtitur, vt veriſimile eſt Polybium vſum fuiſſe. Sic etiam Fannij carmina ſunt, quæ docent maiorem fuiſſe libram Græcis, quàm Romanis, & Atticas minas alijs, his verbis.

Hæc magno in Latio libra eſt, gentique togatæ:
Attica nam minor eſt, ter quinque hanc deniq. drachmis,
Et ter vicenis tradunt explerier vnam.
Accipe præterea, patrio quam nomine Grai
Mnam vocitant, noſtriq; minam dixere priores,
Centum hæ ſunt drachmæ. quòd ſi decerpſeris illis
Quattuor, efficies hanc noſtram denique libram,
Attica, quæ fiet, ſi quartam dempſeris hinc, mna.
Cecropium ſupereſt poſt hæc docuiſſe talentum,
Sexaginta minas, ſeu vis ſex millia drachmas.
Quod ſummum doctis perhibetur pondus Athenis.
Nam nihil his obolóve minus, maiúſve talento.

In his verſibus dici videtur libram Romanis fuiſſe XCVI. drachmarum, Græcorum minam cẽtum drachmarum. Atticam LXXV. drachmarum. in talento ſexaginta minas fuiſſe, ſiue ſex millia drachmarum. Eodem pertinet, quod Plautus ſignificat in Moſtellarijs: duobus talentis magnis CXX. minas contineri. Et apud Senecam XXIV. HS. millibus talentum Atticum æſtimari. Ex altera parte maiores fuiſſe denarios, quàm

quàm drachmas Atticas, tum alijs exemplis, tum ex his Liuij verbis conſtat lib. XXXIV. cùm de triumpho T. Quinctij ſcribit. (Signati argenti octoginta quattuor millia fuere Atticorum, tetradrachmam vocant, trium ferè denariorum in ſingulis argenti eſt pondus.) Nec dubium eſt, ſeptem denarijs vnciam conſtaſſe, quæ Græcis omnibus octo drachmis penderetur. Sunt, qui dubitent Liuij ne verba mendoſa ſint, cùm Attica talenta LXXX. pondo æſtimat, atque arbitrantur aut pro Atticis talentis Euboica eſſe ſubſtituenda. aut pro LXXX. tantum pondo LX. ſcribi oportere. Nos Greca Polybij, vt putamus, verba referemus à Conſtantino relata, quibus conſtabit quid ſit, quod mutari debeat. Ἀργύριον δὲ δότω Ἀντίοχος Ἀττικοῦ Ῥωμαίοις ἀρίστου τάλαντα μύρια δισχίλια ἐν ἔτεσιν. ιβ΄. διδοὺς καθ' ἕκαστον ἔτος χίλια. μὴ ἔλαττον δ' ἑλκέτω τὸ τάλαντον λιτρῶν Ῥωμαϊκῶν. π΄. καὶ τοῦ σίτου. φ΄. καὶ μ΄.... τυθ΄. ἐν ἔτεσι τοῖς πρώτοις. ε΄. κατὰ τὸ ἔτος τῷ ἐπιβαλλομένῳ καιρῷ. Καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἀποδίδωσι καὶ τοῦ σίτου καθὼς ἐτίμησεν ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος τάλαντα. ϛκξ΄. καὶ δραχμὰς χιλίας. σ. ὀκτώ. οὓς συνεχώρησεν Εὐμένης λαβεῖν γάζαν εὐαρεστουμένην ἑαυτῷ, &c. In his verbis ſunt quædam mendoſa poſt illas notas. φ΄. καὶ. μ΄. quæ ex Liuianis verbis corrigi poſſunt. Sunt etiam alia, quæ Liuius omiſit. Tamen illa ipſa, de quibus dubitamus, integra ſunt: & ni fallor, ita accipienda ſunt, vt omnis pecunia proba ſit, atque Attica, & numerus talentorum idem ſit, qui Græcis, & Latinis verbis expreſſus eſt; ſed pondus eius pecuniæ Atticæ non id ſit, quod Athenis talentum expenditur: Sed id, quod Romæ LXXX. libras efficiat. Non rectè igitur hoc talentum Atticum appellabitur, ſed talentum Atticę pecunię Romanum. Atticum erat LX. minarum, in ſingulis centum drachmæ continebantur; in hoc erunt LXXX. minæ, ſiue libræ, in ſingulis XCVI. erunt drachmæ. Simul efficient, ni fallor, 7680. drachmas. Si verò ſingulæ libræ centum drachmarum ſint, efficient octo drachmarum millia, ſed vt diximus, Atticarum.

Confir-

Confirmemus hæc alijs Liuij verbis libro XXXVII. de eodem fœdere, cum Antiocho Rege, hæc ſunt Africani verba. (Pro impenſis deinde in bellum factis XV. millia talentûm Euboicorum dabitis, quingenta præſentia, duo millia, & quingenta, cum S.P.Q.R. pacem comprobauerint. mille deinde talentûm per XII. annos. Eumeni quoque reddi CCCC. talenta, & quod frumenti reliquum ex eo, quod patri redditum eſt, placet.) Hoc loco eadem XII. millia talentûm non Attica, ſed Euboica dicuntur. Græca verba ex eodem ſcriptore, quem Polybium eſſe credimus, hæc ſunt: Πρὸς δὲ τούτοις εὐβοϊκὰ τάλαντα ἀποδοῦναι μύρια καὶ πεντάκις χίλια Ῥωμαίοις ἀντὶ τῆς εἰς τὸν πόλεμον δαπάνης. Τούτων δὲ. φʹ. μὲ παραχρῆμα. δισχίλια δὲ καὶ. φʹ. πάλιν, ἐπειδὰν ὁ δῆμος κυρώσῃ τὰς διαλύσεις. τὰ δὲ λοιπὰ τελεῖν ἐν ἔτεσι. ιβʹ. διδόντα καθ᾽ ἕκαστον ἔτος χίλια τάλαντα. ἀποδοῦναι δὲ καὶ Εὐμένει. υʹ. τάλαντα προσοφειλόμενα, καὶ τὸν ἐλλείποντα σῖτον κατὰ τὰς πρὸς τὸν πατέρα συνθήκας. Remanet ſcrupulus ex his, quæ ad Sex. Pompeium olim notauimus. neque enim Euboica talenta Atticis ſunt quarta parte maiora, ſed potius Ægyptia, quæ apud Plinium Varro ait LXXX. pondo fuiſſe. At Euboicas LXX. minas efficere Atticas LXXII. poſt Aelianum conſcripſimus. Vidi tamē alicubi ſcriptum, ἐπίτριτον, eſſe proportionem inter Antiochena, & Attica talenta. Hæc fortaſſe ſunt Romani in hoc fœdere ſecuti; qui diſertis verbis affirmant, quo pondere ſibi talenta ſolui velint. Eſt enim alius Liuij locus libro XXXVIII. in quo de fœdere agitur, cum Ætolis, & Ambraſienſibus his verbis. (dein vt quingenta Euboica darent talenta, ex quibus CC. præſtantia, CCC. per annos ſex, pēſionibus æquis) & poſtea. (pro argento ſi aurum dare mallent, darent conuenit, dum pro argenteis decem aureus vnus valeret. Hæc aptius à Græco ſcriptore coniuncta ſunt, & plenius: Δώτωσαν δ᾽ Αἰτωλοὶ ἀργυρίου μὴ χείρονος ἀττικοῦ παραχρῆμα μὲ τάλαντα εὐβοϊκὰ. σʹ. τῷ στρατηγῷ τῷ ἐν τῇ ἑλλάδι. ἀντὶ τρίτου μέρους τοῦ ἀργυρίου χρυ-

σίου ἐὰν βούλωνται, διδόντες τῶν δέκα μνῶν ἀργυρίου καὶ χρυσίου μνᾶν. διδόντες ἀφ' ἧς ἂν ἡμέρας τὰ ὅρκια τμηθῇ ἐν ἔτεσι τοῖς πρώτοις ἓξ, κατὰ τὸ ἔτος ἕκαστον τάλαντα .ν'. &c. Ex his verbis apparet in Antiocheno fœdere non de Atticis talẽtis agi, ſed de pecunia proba Attica. Hîc apertius: ἀργυρίου μὴ χείρονος Ἀττικοῦ τάλαντα εὐβοϊκὰ, &c. Liuius hoc loco omiſit Atticæ pecuniæ mentionem, illic obſcurè eſt locus, dum Attica talenta ſcribit. nec non quod de minis hoc loco dictum eſt Græcè, id Liuius de nũmis aureis, & argenteis expreſſit, quod eadem eſſe ratio videretur.

Atque ita XVII. quibus vincula per tumultum iniecta erant, interfecti ſunt. LXIII. poſtero die comprehenſi, à quibus Prætor vim arcuerat] Conuenit numerus interfectorum cum ijs, quæ ſcribit Polybius, cuius in hac re narranda Liuius ſecutus eſt auctoritatem: Χρόνῳ δὲ, inquit Polybius de Philopœmene apud Plutarchum, ἐγκαλέσας τι τοῖς Λακεδαιμονίοις στρατηγῶν ὁ Φιλοποίμην, τοὺς μὲν φυγάδας κατήγαγεν εἰς τὴν πόλιν, ὀγδοήκοντα δὲ Σπαρτιάτας ἀπέκτεινεν, ὡς Πολύβιος φησίν.

Poſtero die ad Cobulatum amnem progreſſi.] Cùm apud Polybium in fragmento XXXI. ſit: Ἡνίκα Γναῖος διῄει τὸν Κολοβάτον προσαγορευόμενον ποταμόν, &c. videndum an apud Liuium in eo nomine, litterarum tranſpoſitio facta ſit, & Colobatum ſit ſcribendum.

Termeſſenſes eo tempore Iſiondæ arcem vrbe capta, oppugnabant] Duo menda in hæc Liuij verba irrepſérũt; vnum, quia Thermenſes, in, Thermeſſenſes mutatum eſt, cùm antiqua ænea tabula edat Thermenſes, & v.c. minus corruptè Telmenſes, vt etiam Polybianum fragmentum πελμησσὸς, ſed malè pro τερμησσός. Græci enim nummi habent, ΤΕΡΜΗϹϹΕΏΝ. Alterum, quia Iſindæ ex auctoritate Stephani Byzantij, non Iſiondæ ſcribendum fuit, licet in Polybij fragmento XXXI. ſit: Ἦλθον πρὸς αὐτὸν πρέσβεις ἐκ τῆς Ισιόνδης προσαγορευομένης πόλεως. δεόμενοι σφίσι βοηθῆσαι, &c. Quæ ſcriptura, quia cõſtanter apud Polybium altero etiam loco

repe-

reperitur, poterit retineri apud Liuium quoque. Nam quod docti viri repoſuerunt, Hyrienſium, id prorſus ineptum eſt.

Néve plures, quàm decem naues actuarias, nulla quarum pluſquam xxx. remis agatur, habeto: néve monerem ex belli cauſa, quod ipſe illaturus ſit] Videtur poſtremum membrum Liuianum non conuenire cum Polybij verbis, quæ voluit Liuius imitari hoc loco, Sunt autem hęc ex fragmento xxxi. Καὶ μηκέτι ἐχέτω πλὴν δέκα καταφράκτων, μηδὲ τριαντόκωπον ἐχέτω ἐλαυνόμενον, μηδ' αὐτὸ πολέμου ἕνεκεν, οὗ ἂν αὐτὸς κατάρχῃ. Liber manuſcriptus Liuij habet: Néve minorem ea, belli cauſa, &c. quod minus placet, quàm monerem, licet vt dixi, non reſpondeat Græcis, μὴ δ' αὐτὸ πολέμου ἕνεκεν, &c. Sed ſiue Polybium ſequamur, ſiue Liuium, vterque aptam ſententiam nobis ſuppeditabit.

Clazomenijs ſuper immunitatem, & Drymuſam dono dederunt] v.c. habet, Dromiſam. Sed Drymuſſam ſcribendum ex Polybij fragmento xxxvi. in quo eſt: Κλαζομενίοις δὲ καὶ δωρεὰν προσέθηκαν τὴν δρυμοῦσσαν καλουμένην νῆσον, &c. In manuſcripto tamen Polybij exemplari erat, Δρομοῦσσα, propiore ſcriptura ad librum manuſcriptum Liuianum, ſed Stephanus item edit, Δρυμοῦσσα.

AD LIB. XXXIX.

Vt in intentiore eum cuſtodia aſſeruarent] Placeret magis, vt eſt in v. c. ſine particula, in, vt intentiore, &c. & paulo pòſt ex eodem veteri libro legendum: Tutoris optio ita eſſet, quaſi ei vir teſtamento dediſſet, &c.

Admonent deinde quidam, eſſe theſaurum publicum ſub terra, &c.] Accepit hoc Liuius à Polybio, vt alia multa, non vt docti viri putarunt, Plutarchus à Liuio, quod ex eo loco, quem ſupra protulimus de Philopœmene conijci poteſt. Græca Polybij verba Plutarchus in Philopœmene profert hęc, licet Polybium non nominet: Οὐ μὴν ἀλλὰ κομίσαντες αὐτὸν εἰς τὸν καλούμενον θη-

σαυρὸν, οἴκημα κατάγειον, οὔτε πνεῦμα λαμβάνον, οὔτε φῶς ἔξωθεν, οὔτε θύρας ἔχον, ἀλλὰ μεγάλῳ λίθῳ περιαγομένῳ κλειόμενον, ἐνταῦτα κατέθεντο.

AD LIB. XL.

Duello magno, &c.] Huius tabulæ, cuius Atilius etiam Fortunatianus meminit, poſtrema verba ita videntur emendanda. Inter Epheſum, Samum, Chiumque inſpectante eos ipſo Antiocho, exercitu omni, equitatu, elephantisque, Claſſis Regis Antiochi victa, fuſa, fugataque eſt. ibique eo die naues longæ cum omnibus ſocijs captæ XIII. Ea pugna pugnata, rex Antiochus regnumque eius in poteſtatem popul. Romani redactum. Eius rei ergò ędem Laribus Permarinis vouit.

AD LIB. XLI.

Et carceres in circo, & oua ad notas curriculis numerandas, &c.] Legendum: & oua ad metas, curriculis numerandis, &c.] Ouorum enim ſuper metas erectionibus (vt ex Varronis loco ex lib. I. de re ruſt. intelligitur, ſeptem illa circenſium ludorum curricula numerabantur. quod etiam Caſſiodorus apertius indicat, cùm ait: Nec illud putetur irritum, quòd metarum circuitus, ouorum erectionibus exprimatur, &c. Dio quoque lib XLIX. Scribit Agrippam, quòd videret errare homines in circo propter circuituum numerum, delphinos & ouata opera poſuiſſe, quibus curſuum circuitiones, & conuerſiones oſtenderentur, &c. Huiuſmodi oua, & delphini metis impoſiti, in ipſa Circi Maximi deſcriptione, quæ habetur in veteribus tum numiſmatibus, tum lapidibus, diſertè expreſſi ſunt. Erant autem oua hæc, quæ metis ſuperimponebantur, Caſtori, & Polluci dicato, vt ait Tertullianus libro de Spectaculis. Et metæ ipſæ, cùm priùs ligneæ fuiſſent ac Tophinæ, poſtea marmoreæ à Claudio Imp. factæ ſunt, vt ſcribit Suetonius cap. XXI. De ſeptem verò circenſibus curriculis, cum plures alij Scriptores faciunt mentionem, tum Varro apud Agellium lib. III, cap. X.

cùm

cùm ait: Ludorum Circenſium curricula ſollemnia ſeptem ſunt, &c.

Ianos tres faciendos, &c.] Ianos intelligit Liuius ſummum, medium, & imum, qui in Foro erant Romano ad Baſilicam Æmiliam, vt ſcribit Porphyriò in verſum Horatij lib. 1. epiſt. 1.

——— Hæc Ianus ſummus ab imo
Perdocet ———

Suetonius in Domitiano: Forum, inquit, porticibus, tabernisq́ue claudendum, & Ianos tres faciendos, &c, & in Auguſto: Pompeij quoque ſtatuam contra theatri eius regiam, marmoreo Iano ſuperpoſuit, &c. Quibus locis, vt hîc apud Liuium, Ianus accipiendus eſt pro arcu marmoreo, & fornicata tranſitione. Iani Primi mentio eſt in veteri apud me inſcriptione, in qua eſt:

C. IVLIVS. C. L. NICO
MACHVS. A. IANO
PRIM. PAL.

Medij, in altera item apud me inſcriptione, quę habet:

C. LEPIDIVS
C. L. ANICETVS
A. IANO. MEDIO.

Sed Iani medij meminit etiam Cicero in Philippicis, vbi ſcribit Fœneratores, qui ad Ianum medium erāt, ſtatuam L. Antonio poſuiſſe cum hac inſcriptione:

A. IANO. MEDIO. PATRONO.

Ita enim eſt in v. c. non, IANI MEDII, quod ſubſtitutum eſt ab alijs, ob formulæ ignorationem.

AD LIB. XLII.

Euerſam, & Callicritum] Puto legendum, Callicratem, quem nominat Pauſanias in Laconicis, Achæorum res ad Romanos trahentem. Romanos verò legatos, quos hîc nominat Liuius, T. Claudium. P. Poſtumium, &c. Polybius in fragmento LXIV. edit οἱ περὶ τὸν Τιϐέριον, καὶ Ποστύμιον, &c. vt, Ti. Claudium, videatur apud Liuium ſcribendum eſſe.

Midon Bereus] Polybius in fragmento LXXI. habet: Μίδων βεροιεὺς, &c. Vnde videtur apud Liuium Medon Berœus ſcribendum, ſiue, Beræus, ex Græco numiſmate ΒΕΡΟΙΑΙΩΝ.

Achaico Concilio Argis agitato] Scribendum ex Polybio, Aegij, non, Argis. nam ſic eſt in fragmento LXXIV. Διὸ συναχθείσης αὐτοῖς τῆς βουλῆς εἰς Αἴγιον, &c. & Liuius ipſe lib. XLV. T. Quinctio Aegij datum eſt concilium, &c.

Et quotieſcunque delectus erit, quem hîc Cenſores magiſtratum habebunt, &c] Locus eſt mendoſiſſimus, vt videtur, ſed qui aliquo modo reſtitui poſſit, ſi legamus: Et quotieſcunque delectus erit, quum hi Cenſores magiſtratum habebunt, &c.

AD LIB. XLIII.

In Acarnaniam deinde legati profecti ſunt. Tyrrei concilium legatis Acarnanes dederunt, &c.] Supra in notis ad lib. XXXVII. diximus, Thurreo, ſiue Thyreo, ibi ſcribendum eſſe, non Purreo, quæ lectio hîc quoque reponenda eſt, vt Thurrei, ſiue Thyrrei legamus, non Purrei. nam Polybius in fragmento LXXV. habet: Κατὰ τὴν Ἀκαρνανίαν συναχθείσης τῆς ἐκκλησίας εἰς Αἴγιον, &c.

Aduerſus amentiam eorum, qui ad Macedonicam gentem trahebant, &c.] Videtur deeſſe verbum, res, quod alibi poſitum eſt à Liuio, & habetur apud Polybium, in huius rei narratione, fragmento LXXV. Εἶναι δὲ περὶ αὐτοὺς, τοὺς ἀποφέροντας τὰ πράγματα πρὸς Περσέα καὶ Μακεδόνας, &c.

AD LIB. XLIV.

Cùm arma, viros, equos, cùm cura inexiſſet] Verbum mendoſum, inexiſtet, fortaſſe reſtituetur, ſi in, inſtruxiſſet, mutetur.

Nondum hæ effuſione inducta beſtijs omniũ gentium Circumcomplendi] Omnino videtur legendum, beſtijs omnium generum, vt parua mutatione locus reſtituatur.

Tribu

Tribu quoque is motus, & operarius factus ad opera publica facienda Cum eis dimidium, &c.] Legendum ſine dubio: Tribu quoque is motus, & ærarius factus. Ad opera publica facienda, cum eis dimidium ex vectigalibus eius anni attributum ex S. C. à Quæſtoribus eſſet, &c. Confirmat hanc emendationem alius locus, qui lib. XL. habetur, in quo eſt: Cenſores, &c. tres eiecti de Senatu. retinuit quoſdam Lepidus à collega præteritos. Opera ex pecunia attributa, diuiſaque inter ſe, hac confecerant.

Thraces duos id iumentum ex medio alueo in ſuam ripam trahentes, &c [Locus mendoſus reſtitui poterit, ſi legatur: Thracesque duo id iumentum ex medio alueo in ſuam ripam traherent, &c. Paulo pòſt videtur ſcribendum, argyraſpides, pro eo, quod in vulgatis eſt, aglaſpides.

AD LIB. XLV.

Pullo amictus illo Perſeus ingreſſus eſt caſtra] Quid ſi legamus? Pullo amictus ſolus Perſeus ingreſſus eſt caſtra, &c. Locus certè mendoſus eſt. Nec ſatis placet illud, pallio, quod ab alijs ſubſtitutum eſt.

Tunc quoque petenda ſocietas videbatur, non quæ tutiores eos ab alijs faceret (nec enim timebant quenquam præter Romanos) ſed quæ ipſos Romanis minus ſuſpectos, &c.] Ita legendus hic locus ex fragmento Polybij XCIII. cùm dictio, ipſis, quę in vulgatis libris malè poſita eſt, pro, ipſos, totam ſententiam perturbet. & paulo pòſt legendum: Si Lycia, & Caria ademptæ ab Rhodijs forent, &c. non vt eſt in vulgatis editionibus, ademptæ ab Romanis forent, &c. quæ lectio ex eodem Polybij fragmento elicitur, in quo eſt: Διότι δεῖ Κάρας καὶ Λυκίους, ἐλευθέρους εἶναι πάντας, ὅσους προσένειμε Ῥοδίοις, &c. Nam & apud ipſum Polybium librarij ſæpe in eo peccarunt, vt Ῥωμαίους, pro, Ῥοδίους ſcripſerint.

Summàm omnis captiui auri, argentiq. tranſlati HS.

millies ducenties fuiſſe] Paterculus libro I. habet, bis millies centies HS. De hac item ſumma Plinius libro XXXIII. cap. III. pondo trium millium auri, &c.

Ab alterius funere filij currum ex Capitolio propè iam expirantem veni, &c.] Videtur ex hiſtoria legendum: Ab alterius funere filij curru in Capitolium; ad alterum ex Capitolio propè iam expirántem veni, &c. Niſi ita legamus, ſententia non conſtabit, locusq́ue remanebit mutilus, & mendoſus ex oſcitantia librarij, qui deceptus videtur ob vocem Capitolij à Liuio bis poſitam.

Hæc de Pruſia noſtri ſcriptores. Polybius eum Regem indignum maieſtate nominis tanti tradit: pileatum, capite raſo, obuiam ire legatis ſolitum, libertumq́ue ſe P.R. ferre, & ideo inſignia ordinis ei⁹ ferre, &c.] Quæ de Rege Pruſia Liuius dicit ſe à Polybio accepiſſe, cùm integra in fragmento non ſit à nobis edito, poterunt ſuppleri ex alio fragmento, quod è Polybio item, vt videtur, Diodorus Siculus deſcripſit. Nam quæ ab alijs ex Appiani Mithradatico prolata ſunt, ea partem tantùm Liuianorum exprimunt, partem omittunt. Licet ea appareat Appianum quoque à Polybio ſumpſiſſe. Græca ipſa Diodori verba ex fragmento ipſius à nobis cum Polybianis edito, peti poterunt. In quibus illud præcipuè notatu dignum, quod pilei colorem, præter Diodorum, nemo alius indicat, cùm ait: *Μιμησάμενος δὲ τὴν τῶν προσφάτως ἠλευθερωμένων παρὰ Ῥωμαίοις τάξιν, ἀπλώτησεν ἐξυρημένος τὴν κεφαλὴν, καὶ πίλεον ἔχων λευκὸν, ἔτι δὲ φορῶν τήβενναν*, &c. Ex quibus verbis hoc quoque intelligitur, nouos libertos apud Romanos albis veſtibus olim vſos fuiſſe, vt nunc itidem, qui ex antiqui hoſtis ſeruitute, aqua ſalutari tincti, liberantur. Pilei autem & raſi capitis mentionem facit Plautus in Amphitruone, niſi fallor, illo verſu,

Vt hodie raſo capite capiam pileum

Itemq́ue pileum notam eſſe libertatis conſtat ex nummis

mis veteribus, in quibus pileus eſt, & LIBERTAS item adſcriptum eſt. Præterea pileum, ac virgam, quæ vindicta dicebatur, virginem ferre in nummis videmus. Item in M. Bruti denarijs, pilei, & duarum ſicarum imaginem agnoſcimus; & Iuſtiniani conſtitutionem habemus de libertis, qui funus patroni proſequebantur pileati.

FINIS.

NOTÆ
AD VELLEIVM
AD LIB. I.

PENTHELVS, & Tiſamenus] Scribĕdum eſt, Penthilus, ſic enim habet Pauſanias, & Gręci ſcriptores. Pauſaniæ verba ex Corinthiacis ſunt hæc: τὸν δὲ Ὀρέστου νόθον Πενθίλον Κιναίθων ἔγραψεν ἐν τοῖς ἔπεσιν Ἠριγόνην τὴν Αἰγίσθου τεκεῖν.

Teminus, & Creſphontes] Ex eodem Pauſania, Timenus, non, Teminus, ſcribendum eſt, conſentientibus etiam alijs Græcis ſcriptoribus. Pauſaniæ verba ſunt hæc ex Corinthiacis item: Τίμενος μὲν καὶ Κρεσφόντης Ἀριστομάχου, &c.

Immiſtusq́ue caſtris hoſtium, de induſtria, imprudenter, rixam ciens, interemptus eſt] Ex hiſtoria videtur ita interpungendus hic locus, emendandusq́;, Immiſtusq́ue caſtris hoſtium de induſtria, ab imprudente, rixam ciens, interemptus eſt. Hiſtoria peti poteſt ex Pauſania, Apollodoro, & alijs.

Athenienſes in Euboea Chalcida Erethriam colonis occupauere] Scribendum: Athenienſes in Euboea Chalcidem, & Eretriam colonis occupauere. Poteſt

etiam retineri, Chalcida, ex Homeri verſu in Catalogo:
Χαλκίδ' ἐρέτρειαν τε, πολυστάφυλόν τ' ἵστιαν,

Non eſt mirandum, quòd ſępe illud vſurpat] Deſunt Græca verba Homeri, οἷοι νῦν βροτοὶ εἰσιν, quæ referebat Velleius ex Iliadis lib. v.

Pharnaces Medus imperio, vitaque priuauit] Iuſtinus libro I. Arbacem habet, non, Pharnacem. Nos pro Arbacem, emendamus, Arſacem ex nummis Græcis, & hiſtoria.

Sutrium deducta colonia eſt] Satricum, ex Liuio, & alijs legendum eſt. & paullo pòſt ſcribendum: P. Decio Mure quartum, &c. non, Q. Decio, &c. Item ex epitoma libri XIX. Fregenæque, non, Fregellæque ſcribendum.

Caſſio autem Longino, & Seſtio Caluino] Scribendum: Sex. Caluino. nam Sextius, familiæ nomen eſt, non, prænomen. Sex. autem Domitius Caluinus Conſul fuit cum C. Caſſio Longino, A. P. R. C. DCXXX.

AD LIB. II.

Hæc vrbs nunquam. x. plura, quàm propriæ virtutis armauit] Docti viri emendarunt: Hæc vrbs nunquam plura, quàm. x. millia propriæ virtutis armauit. Sed vſitatior modus loquendi, & Velleio familiaris, poſtulat vt legamus: Hæc vrbs nunquam x. millibus plura propriæ virtutis armauit.

Is, victus à M. Perperna, ductusque in triumpho, ſed M. Aquillio] Dictio, ſed, abundat, legendumque, Ductusque in triumpho à M'. Aquillio, capite pœnas dedit, &c.

Præclara in Hiſpania militia A. Bruti fuit] Omnino D. Bruti legendum eſt, non, A. Bruti. nam A. Poſtumius Albinus Bruti filius, qui habetur in argenteo denario, non ad eum, de quo hîc agit Velleius, ſed ad D. Brutum, Cæſaris percuſſorem refertur, qui M. Bruti conſanguineus fuit, & ab A. Poſtumio Albino Cos.

Coſ. vt videtur, adoptatus, BRVTI F. ex adoptionis formula dictus eſt.

Quem C. Gracchus in locum Tiberij fratris III. virum nominauerat, eumque ſocium regalis aſſumpſerat potentiæ] Legendum: Quem, &c. III. virum nominauerat, & ſocium regalis aſſumpſerat potentiæ.

Italicorum autem fuerunt celeberrimi duces, Silo Poppædius, Hirnus Aſinius, T. Vettius Cato, C. Pontius Teleſinus, Marius Egnatius, Papius Mutilus] Ita Appianus libro I. Bell. Ciuil. Profert hæc nomina, & fortaſſe aliquanto emendatiora, quàm nunc ſunt in Vellei codicibus. Illud certè quod eſt in libris vulgatis, Inſteius Cato, penitus diſplicet, pro quo Cicero in Philippicis, & Appianus libro ſuprà memorato, habet, T. Vettius Cato, quod placet.

Vt per biennium continuum duo Romani Conſules, Rutilius, ac deinde Cato Porcius ab hoſtibus occiderentur] Cùm in antiqua editione ſit: Vt per biennium continuò, &c. poſſet legi: Vt per biennium continui, &c. quod magis placeret. & paullo pòſt ex eadem antiqua editione legendū: Caput imperij ſui Corfinium legerant Italicani. Paullatim deinde, &c.

Marius poſt Sextum Conſulatum, annoque LXX. nudus, &c.] Placeret magis: Marius poſt Sextum Conſulatum, annoſque LXX. nudus, &c. nam illud, annoſque ad dictionem poſt, quæ præcedit, referendum eſt.

M. Antonius, princeps ciuitatis, atque eloquentiæ, gladijs militum, quos ipſos facundia ſua moratus erat, &c.] Non dubito, quin, ipſe, ſcribendum ſit, non, ipſos. vt legatur: Quos ipſe facundia ſua moratus erat, &c. nam verbum, ipſe, aliquantò ἐμφατικώτερον videtur.

Et cum collegæ eius, quibus diem dixerat, metu ad Sullam profugiſſent, &c.] Cùm in antiqua editione ſit,

ſit,motu ad Sullam profugiſſent,&c. vidēdum an pro, motu, legendum ſit,noctu. De cuius tamen lectionis veritate hiſtorici conſulendi ſunt.

Superaret,quod erat domeſticum] Verborum ſeries poſcere videtur,vt legamus,ſuperare; quod verbū pendet ab eo,quod præcedit, exiſtimauitque, &c.

Grates Dianę,cuius numini regio illa ſacratā eſt,ſoluit:aquas ſalubritate, medendiſque corporibus nobiles,agroſque omnes addixit Deæ. Huius gratæ religionis memoriam, & inſcriptio templi affixa poſti,& hodieque tabula teſtatur ærea infra ædem. Inde Conſules,&c.]Totus hic locus ita videtur legendus,partim ex vetere editione,partim ex coniectura doctorum virorū, quam nos aliqua ex parte de noſtro etiam ſuppleuimus.

Vir animi magis,quàm æui paterni,qui multa,fortiterque molitus,&c.]Ita legendus hic locus,cùm in alijs editionibus deſit illud,qui.

Damaſippus Prætor Domitiū Scæuolam etiam,&c.] Locus eſt mendoſus,& aliqua ex parte mutilus. Nam poſt nomen Domitij,vel coniunctionis nota,vel ſaltem interpūctionis addenda eſt, legendumque Domitium, Scæuolam etiam,&c.Vt autem locus ſuæ integritati penitus reſtituatur,addendum item putamus C. Carbonem, & P. Antiſtium. de quibus ita ſcribit Eutropius lib.v.Damaſippus Prætor incētore Mario Cos.Q.Scæuolam, C.Carbonem. L.Domitium, P.Antiſtium,in curiam quaſi ad conſulendum vocatos crudeliſſimè occidit.

Paullo antequàm Sulla ad Sacriportum dimicaret, magnificis prœlijs partium eius viri hoſtium exercitum fuderant,duo Seruilij apud Pluſium,&c.] Hæc Seruiliorum de Italicis victoria habetur in argēteo quodam apud me denario,in cuius vna parte ponè caputRomę, cui ITALIA ſubſcriptum eſt,ſignata eſt corona quędam victoriæ huius,vt videtur, index, quod ſignum in alijs etiam Seruiliæ gentis denarijs impreſſum eſt. in altera

Caſtorum equitantium auerſis equis ſimulacra expreſſa ſunt, cum litteris Oſcis, quibus indicari nomen, prę-nomenque Seruilij putamus. Nam Oſcis etiam litteris ſignati ſunt hi denarij, in quibus Italica hæc contra Romanos conſpiratio, & velut fœdus quoddam cæſa porca impreſſum eſt. Paullo ſuprà ſcribendum apud Velleium, Ofella Lucretius, vnico L.

Nec tamen in eos, qui contrà arma tulerant, ſed in multos inſontes ſæuitum, &c.] Videndum an ſcribi debeat: Nec tamen in eos, &c. vel, Nec tantùm in eos, &c. ob illud, ſed, quod ſequitur.

Hoc conſulatu Pompeius Tribuniciam poteſtatem reſtituit, cuius Sulla imaginem in iure reliquerat] Legerem parua mutatione, cuius Sulla imaginem ſine re reliquerat, &c. Nam verbum imaginem quod pręcedit, ita poſtulat vt legatur, & Cęſar de hac ipſa re dixit lib. 1. de Bello ciuil. Sullam nudata omnibus rebus Tribunicia poteſtate, &c.

Qui ante ſeptem annos ex Conſulatu ſortitus eſt Aſiam] Licet hæc lectio non diſpliceat, magis tamen placeret, ſi ita legeretur: Qui, ante ſeptem annos ex S.C. ſortitus eſt Aſiam, &c. nam in antiqua editione eſt, ex Cos. quod videri poteſt factum ex, ex S.C. quæ vſitata erat formula in decernendis prouincijs.

Ne ab huius quidem vſura gloriæ temperauit animum Cn. Pompeius] Ex epitome Liuiana poſſet ita legi: Ab huius quidem vſura gloriæ vix temperauit animum Cn. Pompeius.

Neque vllo in operis ſui minorem] Catullum, pro, Catulum, quod eſt in antiqua editione, docti viri repoſuerunt. Sed haud ſcio, quàm rectè. Nam & Q. Catulus numeratur inter nobiles eius ætatis poëtas.

Cypro deuicta, nulli aſſignanda gloria eſt] Non dubitamus, quin legendum ſit: Cypri deuictæ, nulli aſſignanda gloria eſt. & ita ſcripſiſſe Velleium putamus. Et paullo pòſt ſcribendum: Gallias primùm Domitio, Fabio-

Fabioque nepote Paulli, &c. nam ab antiqua editione, quoad fieri poteſt, diſcedendum non eſt.

Ab eodem facta] Locus eſt mutilus, & mendoſus. Cùm autem de C. Cæſare hoc loco loquatur Velleius, poſſet ſic reſtitui: Ab eodem Britannia fracta, &c. nam præcedit verbum infractæ, in quo videtur Velleius lepidè iocatus eſſe.

Numidicus Ciliciã perdomuit, niſi viciſſet poſt bellum Antiochenum Vulſo Manlius Gallogræciam] Ita poteſt aliquo modo hic locus emendari, cùm, vox, viſa, ſi retineatur pro, niſi, penitus inepta ſit.

At Ti. Cæſar, quàm certam Hiſpanis parendi confeſſionem extorſerat parem] Videtur vox, parem, in parẽs, mutanda eſſe, & totus locus ita legendus: At Ti. Cæſar, quàm certam Hiſpanis parendi confeſſionem extorſerat parẽs, Illyrijs, Dalmatiſque extorſit, &c. eleganter autem à Velleio verbum extorſit repetitum eſt, quod de C. Cæſare Ti. patre, ſupra poſuerat.

T. Ampius] L. Tampius ſcribendum eſt ex antiquo denario, & veteri item inſcriptione, vt in notis ad Cęſarem diximus. & totus hic locus ita legendus: L. Tampius, & T. Labienus Tribuni pl. legem tulerunt, vt is ludis Circẽſibus corona aurea, &c. nam in antiqua editione eſt, vt ſi ludis Circenſibus, &c. ex quo alij fecerunt, vt S. Ludis, &c.

Quanto opere conata eius, qui obtinebat Aſiã magiſtratus P. R. motu ſuo deſtituerit] Cùm in antiqua editione ſit, deſtituere, videndum an totus hiç locus ita legi poſſit: Quanto opere conata eius, qui obtinebant Aſiam magiſtratus P. R. metu ſuo deſtituere.

Et ius his reſtitutum, &c] Placet doctorum virorum emendatio, qui legunt: & ius ciuitatis reſtitutum. &c. Nam ſupra de Campanis item Velleius dixit: Ab hinc annos autẽ CCCL. Sp. Poſtumio, Veturio Caluino Cos. Cãpanis data eſt ciuitas, partiq. Samnitiũ ſine ſuffragio.

Sera Cn. Pompeij cura, verùm & capito interitu, &c.]

Locus

Locus eſt ſine dubio mendoſus, qui poſſet ita reſtitui: Sera Cn.Pompeij cura,&, vt cœpit, interrita,&c.

Inuictum par Conſulum] Cùm in v.c. ſit. Victus pars Conſulum,&c.poſſet legi: Vetus par Conſulũ,&c. & paullo pòſt ſcribendum: Cæſari, lege, quam Pompeius ad populum tulit,&c.

Exemplo inutili,facto ſalutari Reip.]In antiqua editione eſt: exẽplo inutiliter facto,&c. Vnde legendũ putamus: Exemplo inutili,ſed facto ſalutari Reip.&c.

Perfectis muneribus theatri, & aliorũ operum, quæ ei circũdedit]Vox muneribus,mihi ſuſpecta eſt,atq;eo magis, quòd homo doctiſſimus Bernardinus Rutilius pro ea,merib⁹, in ſuo codice ſubſtituerit. quod,quid ſit mihi non liquet, niſi fortè mœnijs ſcribere voluerit; quod verbũ pro ædificijs,vt Feſtus dicit, antiqui ponebant.Munera tamen pro ædificijs Velleius poſuit infra, vt ſuo loco dicemus.itaque nihil mutandum reor.

Et ſe in petitione conſulatus ſuffragijs P.R.committere decreuerat. Verba,quæ præcedunt,& ipſa ſententia poſtulat,vt legatur, committeret, decreuere: ratus bellandum,&c.

Quid aliud,quàm nimium occupatos dixerim,quos in ætate, & tanti,& pęnè noſtri ſæculi, principis viri fefellit quinquennium?]Ita ſupplendus hic locus,cùm in vulgatis editionibus deſit verbum, principis, quod ad ſententiam neceſſariò requiritur.

Cùm ſummum ei à militibus deferretur imperium] Cùm in antiqua editione ſit: Cùm ſummũ ei ambitus deferretur imperium,&c.poſſet legi: Cùm ſummum ei ab illis deferretur imperium,&c.

De cuius origine,etiam ſi præuentis, & pauca dicenda ſunt]In antiqua editione eſt: De cuius origine, etiã ſi præuenit,& pauca,&c. Sed fortaſſe legendum: De cuius origine,etiam ſi peruetert & pauca,&c.

Appellatusq.in ea Imperator]Legendum: Appellatusque ex ea Imperator. &c. Nam de hoc ipſo Octauio

extat

extat vetus inſcriptio, in qua eſt: IMP. APPELLATVS EX. PROVINCIA. MACEDONIA.

Semetipſum videri indignum] Legendum videtur: Sibimetipſum videri indignũ, &c. nam præcedit: Quo nomine Cæſari dignus eſſet viſus, &c. Paullo pòſt legendum: Inſertis falſis ciuitatibus, corruptiſque Commentarijs, &c. Atque hæc lectio non diſcedit ab antiqua ſcriptura, quam alij mutantes, emendarunt ita: Inſertis falſis, indubitateque corruptis Commentarijs. In ijs verò, quæ ſtatim ſequuntur: Atq. omnia pretio temperata, &c. Videndum an pro, temperata, legendum ſit, temptata.

Eum Senatus, honoratum equeſtri ſtatua, &c.] De hoc equeſtris ſtatuæ honore à Senatu C. Cæſari decretæ, extat mentio apud alios etiam ſcriptores. At non à Senatu, ſed à populo Romano decretũ eum honorem fuiſſe, apparet ex argenteo denario, in quo adiecta eſt inſcriptio, POPVLI IVSSV; Quamuis in alio etiam ſimili denario, S.C. inſcriptio poſita ſit. Vt videri poſſit duas C. Cæſari adoleſcenti equeſtres ſtatuas decretas fuiſſe, vnam à Senatu, alteram à populo Romano. De ea, quam decreuit Senatus pręter denarium in quo eſt, S. C. meminit hoc loco Velleius, & Cicero etiam in epiſtola ad Brutum xv. & ad Q. Fratrem lib. III. De ea verò, quam populus Romanus poſuit, argenteus item Auguſti denarius extat, in quo diximus inſcriptum eſſe, POPVLI IVSSV.

Ab eo annum agente viceſimũ, fortiſſimè circa Mutinam adminiſtratum eſt] Legendum: Id ab eo annum agente, &c. nam præcedit vox, bellum.

Dum Reſp. conſtaret concordia] Videtur neceſſariò legendum. Dum Reip, conſtaret concordia. aliter ſententia vix conſtat.

Per auerſa caſtrorum proruto vallo militibus receptus eſt] Hæc lectio nobis valdè placet; nam auerſa caſtrorum Velleius dixit Græca forma, qua multa alia à

Latinis

Latinis prolata eſſe cõſtat. Poſſet etiam legi: Per auerſam caſtrorum portam proruto vallo, &c. nam auerſam habet antiqua editio, & verbum portam, poteſt videri omiſſum à librario, qui deceptus ſit ex ſimilitudine ſequentis vocis, proruto.

Quàm ſe amici vltione debere] Vltioni, legendum eſſe, non, vltione, nemo non videt. & paullo pòſt locus mendoſiſſimus ita ſanari poſſet, ſi coniectura longius diſcedere liceret: Cùm ne à dijs quidem ſeruari poſſet, &c. pro eo, quod in vulgatis eſt mendoſe: Cùm ne in modica quidem ſeruari poſſet, &c.

Acceptis à Statio Murco, & Criſpo Marcio Prætorijs viris, imperatoribus, præualidis legionibus, &c.] Ita legendus hic locus, deleta voce, qui, ante verbum, præualidis. Statius aut Murcus in argenteo etiam denario IMP. dicitur. Et paullo pòſt ſcribendum: Vatinioque circa Dyrrhachium volenti legiones extorſerat, &c. non, vt eſt in vulgatis editionibus, volentes.

Ac malè multatum] Placeret magis: Ac malè mulcatum, &c. Cicero tamen, malè multare dixit libro de Claris Oratoribus.

Staius Murcus] Legendum (vt ſuprà diximus) Statius Murcus, & ſic infrà. De hoc autẽ Murco videndus liber noſter de Familijs.

Is tum, vt prædiximus, occupata Sicilia] In antiqua editione eſt, Iſtum, &c. pro quo legi poſſet, iſte: ſed recens quoque lectio, is tum, æquè placet.

Quam tranſgreſſi ad deos ſacerdotem, ac filiam] Vox, filiam, hoc loco prorſus inepta eſt, totamque ſententiam perturbat. Placeret magis ſi, Iliam, pro, filiam legeremus; Vt Velleius dicat Liuiam, relato in numerum deorum Auguſto, ſacerdotem eius, & quaſi Iliam quandam, quæ ſacerdotio Veſtæ, & Martis coniugio licet furtiuo dignata eſt, à Tiberio filio conſtitutam eſſe; vt de Antonia Claudij matre legimus, quę in argenteo denario apud me, SACERDOS DIVI AVGVSTI di-

citur. Ex digamma autem Æolico, F, error fieri potuit, vt Filiam, pro, Iliam, Librarius ſcripſerit.

Ex equeſtri ordine Cos. creatus eſſe] Placeret magis, creatum eſſe. nam illud, creatus, ex verbo, proximo, quod præceſſit, factum eſt.

Et Arruntium Actium] Reponenda vetus lectio, quæ eſt in antiqua editione: Et Arruntium, ac Titium, &c. & poſtea legendum: Statium autem Murcum, &c. vt ſuprà diximus.

Hoc M. Antonio acto] Videndum an legi poſſit: Hoc M. Antonius acto, illis legionibus ſaluti fuit, &c. Paullo pôſt legendum putamus: Nequid oneri deeſſet, &c. non, honori. quod verbũ videtur ſubſtitutum ab eo, qui non animaduertit Velleium iocari voluiſſe in voce aureis, quòd conſtet aurum ceteris metallis grauius eſſe.

Nauium hæc magnitudo, modicáve celeritate, aduerſa illa ſpecie terribilior] Videndum an hic locus qui manifeſtè mẽdoſus eſt, ita corrigi poſſit: Nauium hinc magnitudo modica, ſed celeritate, aduerſa illa ſpecie terribilior, &c. Et paulo pôſt pro ijs, quæ in vulgatis editionibus mendosè item ſunt: Nam de illis exemplis vitæ natura Dolabella ad Cæſarem virq. clariſſimus, &c. an poſſit aptiore ſententia legi: Inde illius exemplo vir audax Dolabella, virque clariſſimus, &c. nam verba, ad Cæſarem, ex inferiore loco irrepſerunt.

Dextrum nauiũ Iulianarum cornu M. Lario commiſſum] Legendum putamus, M. Lurio, non, M. Lario, & gentilis fortaſſe eius eſt, qui in æreis Auguſti numiſmatibus dicitur P. LVRIVS. AGRIPPA. III. VIR. A. A. A. F. F.

At Cleopatra fruſtratis cuſtodibus, illata aſpide, morſu ſanè ei*] Verba ſunt partim luxata, partim corrupta, quæ ita reſtituenda putamus: At Cleopatra fruſtratis cuſtodibus, illata aſpide ſinui, morſu eius expers muliebris metus, ſpiritum reddidit.

Auguſti

Anguſti claui pęnè contentus] Placeret magis. Anguſto clauo pænè cõtentuș, &c. & paullo pòſt: Æquetur prædictæ iam Calpurniæ Antiſtij Seruilia, &c. Ita enim eſt in antiqua editione.

Quæ Craſſo oppreſſo Orodes, quæ Antonio pulſo filius eius Phraates ceperant] Dio & ceteri ſcriptores Orodis filium Pacorum, non Phraatem edunt, vt fortaſſe hîc quoq. Pacorus, pro, Phraates reponendũ ſit.

Hoc tractu temporum Ti. Claudius Nero, quo primo, &c.] Placeret: quo puero, &c. licet, quo trimo, vt alij emendarunt ex loco ſuperiore, placeat magis. Sed paullo pòſt quod de eodem Tiberio ſubiungit Velleius: Viſusque prætulerit principem, &c. id videtur ita emendandum: viſuque prætulerat principẽ, &c. nam præcedit, ſperari potuerat, &c. Sententia verò reſpicit Euripidium illud,

εἶδος ἄξιον τυραννίδος.

Præpoſitis Cai & Lucij nominibus] Videtur legendum, prænominibus, non, nominibus, & paullo pòſt, rigore, non, vigore, &c. ita poſtulante ſententia, quæ his verbis concipitur à Velleio: Eſſe mores eius rigore, ac lenitate mixtiſſimos, &c.

Viſendi eius gratia, ad quem conuenientes, ſemper priuatos, illa maieſtas priuata nunquam fuit, faſces, &c.] Videtur hic locus ita legendus: Viſendi eius gratia, ad eum cõuenientes, (ſemper priuatus ille, maieſtas priuata nunquam fuit) faſces, &c. Poteſt etiam retineri, illa, dummodo parentheſi includantur verba (ſemper priuatus, illa maieſtas priuata nũquam fuit,) faſces, &c. Sed, ille, magis placet.

Adoptatus eadem die etiam M. Agrippa, &c. Prænomen M. videtur abundare.

Inſolens longè pacis bonis, & adulta viribus Dalmatia] Placet magis: Et adiuta viribus Delmatiæ, &c. & paulo pòſt legerem: Pars petere Italiam iuncta ſibi, &c. vt verbum, iuncta, referatur ad præcedentem

vocem, pars. Sic infra Velleius locutus eſt, cùm dixit: Magna Thracum manu vinctus prædictis Rhœmetalces, &c. Deinde, pro pars in Macedoniam erupcrat, &c. legerē: Pars ſe in Macedoniam effuderat, &c. nam antiqua editio habet, effugerat. Item legerem: Proxima duobus Batoni, ac Pinneti ducibus auctoritas erat, &c. nam infra habetur: Batonemq; & Pinnetem excelſiſſimos duces, &c. Batonibus autem, manifeſtum mendum.

Quia tantus etiam huius belli metus fuit] Placet magis: Quin tantus etiam huius, &c. & paullo pòſt pro, viribus hoſtis elangueſceret? &c. legerem: Virus hoſtis elangueſceret?

Mœtalces Thraciæ rex] In antiqua editione eſt, Rhomo & Alces, ſed mendoſiſſimè. Scribendū Rhœmetalces ex antiquo apud me numiſmate æreo, in cuius vna parte ſignata eſt imago Auguſti cum inſcriptione, ΣΕΒΑCΤΟC. ΚΑΙCΑΡ, &c. in altera, effigies Rhœmetalcis regis huius, cui adſcriptum eſt, ΡΟΙΜΗΤΑΛΚΟΥ. ΒΑCΙΛΕΩC.

Et A. Licinius Nerua Selianus, &c. Præreptus immaturè, & fructu ampliſſimæ principis amicitiæ, & conſummatione euectæ in altiſſimum, paternumq. faſtigium imaginis, &c.] Videtur legendum ex antiqua editione: præferens immatura, & fructu ampliſſima principis amicitiæ, conſummatione euectæ in altiſſimum, paternumque faſtigium imaginis, &c. Huius autem Neruæ extat argēteus denarius cum inſcriptione, A. LICINIVS. NERVA. IIIVIR. & æreus item ita inſcriptus: A. LICINIVS. NERVA. SILIAN. III. VIR. A. A. A. P. F.

Tantùm quòd vltimam impoſuerat] Tātùm quod, videtur poſitum pro, Tantum non, quod Græci dicunt μονονουχὶ. niſi, tantum non, Velleius quoq. ſcripſit.

Quippe ita ſe res habet, vt plerunq. qui fortunam mutaturus eſt, conſilia corrumpant, &c.] Ex antiquæ lectio-

lectionis veſtigijs videtur ſcribendum: Quippe ita ſe res habet, vt plerunque fortunam mutaturus deus, conſilia corrumpat,&c.

At Volumnius,legatus Vari, &c.] Cùm in manuſcripto Vellei codice ſcriptum fuiſſet, Valnumonius. ex eo alij fecerũt Valumnius;alij, quòd ea familia non reperiretur inter Romanas, emendarunt Volumnius. Sed vtrunque mendoſum eſt. Scribendumque Vala Numonius, cognomine Vala poſito ante nomen Numonius.nam ſæpe ſolet Velleius cognomina præponere nominibus, vt cùm dicit, Mancinus Hoſtilius, Carbo Papirius,Lepidus Æmilius, & cetera id genus. Huius autem Valæ extat denarius argenteus cum inſcriptione C. NVMONIVS. VAALA, de quo cognomine abundè ſcripſimus in libro de familijs Romanis. Putamus autem eum eſſe, ad quem Horatius ſcripſit epiſtolam xv.lib.I.cuius initium eſt:

Quæ ſit hiems Veliæ, quod Cælum Vala Salerni. nam in libris manuſcriptis,qui ſunt apud me, epiſtola inſcribitur, AD NVMONIVM. VALAM. Denarium verò,cuius ſupra meminimus,Traianus Imp. vt multos alios reſtituit, vt apparet ex titulo, qui ei adiectus eſt: IMP. CAES. TRAIAN. AVG. GER. DAC. PP. REST. nam reliqua,quæ ſignata in eo ſunt, repræſentant ea planè,quę ab ipſo Numonio,vel ab aliquo eius familiæ,in antiquiore denario cuſa ſunt.

Qua ille prudentia Rhaſcupolim, interemptorem fratris ſui filij Cotys, conſortiſque eiuſdem imperij formam euocauit?] Ita legitur hic locus, in antiqua editione.Sed verbum,formam, ſententiám perturbare cùm videretur,omiſſum eſt à doctis viris. Nos tamen illud retinemus, & formam, mutamus, in, Romam,hiſtoria præſertim conſentiente.

Quanta ſua,ſuorumque nomine extruxit opera?] Videtur legendum ſine dubio: Quanta ſuo, ſuorumque nomine,&c.

Quàm magnifico animi temperamento Cn. quoque Pompeij, munera abſumpta igni reſtituit?] Munera videtur hoc loco poſuiſſe Velleius prò ipſis ædificijs, vt ſuprà, cùm dixit de Pompeio item: Perfectis muneribus Theatri, &c. Itaque nihil mutandum puto: Vel ſi mœnibus ibi pro, muneribus, reponendum eſt; hîc quoque mœnia, pro, munera ſcribendum cenſeo.

Si aut natura patitur, aut mediocritas recipit hominum; apud aures deorum de his queri, &c.] Ita hunc locum emendarunt docti viri, cùm in antiqua editione eſſet: Auro deo cùm de his queri, &c. Vel vt alij ex coniectura poſtea fecerunt: Auribus deorum de his queri, &c. Nos putamus commodiorem ſenſum ex ijs verbis elici poſſe, ſi ita legantur: Si aut natura patitur, aut mediocritas recipit hominum, de deo cum deis queri.

Iuppiter Capitoline; & auctor, ac ſtator Romani nominis, Gradiue Mars, &c] Placet coniectura doctorum virorum, qui legunt: Iuppiter Capitoline; ac ſtator, & auctor Romani nominis Gradiue Mars, &c. nam illud ſtator ad Iouem tantùm referri poteſt, non item ad Martem. Nobis tamen non diſpliceret, ſi parua mutatione ſcriberetur, ſator, pro, ſtator, legereturque Iuppiter Capitoline; & auctor, ac ſator Romani nominis Gradiue Mars, &c.

F I N I S.

NOTÆ
AD TACITVM
AD LIB. I.

Ne iis quidem annis, quibus Rhodi ſpecie ſeceſſus exulem egerit, aliquid quàm iram, &c.] Ita eſt in omnibus vulgatis libris,& in codice item, quem habeo domi ſcriptum manu accurati viri Iocundi Veronenſis. Illud autem, exulem egerat.licet non ita vſitatum ſit, Latinè tamen dici,exemplis aliorum ſcriptorum confirmari poteſt. Vt non neceſſe ſit,exulem,in,exul mutare,nec aliquid,in,aliud.Cùm præſertim conſtet Tacitum ab vſitatis loquendi formulis plerunq. diſceſsiſſe, ſecutum Salluſtij ſcripta, qui & ipſe M.Catonis antiqua verba, & phraſes pænè iam exuletas in pleriſque imitatus eſt.

Poſtremò Liuia grauis in remp.mater, grauius domui Cæſarum nouerca] Faernus legebat: Poſtremò Liuia grauis in remp. mater, & grauis domui Cæſarum, &c. vel ſi magis placet, legi poteſt: grauis in remp.mater,grauior domui. &c. & paulo pòſt idem Faernus ex coniectura legebat: Comparatione deterrimi ſibi gloriam quæſiuiſſe, &c. pro eo,quod vulgati libri habent,comparatione deterrima,&c.Quæ lectio magnopere placet.

Mox celebratio annuum ad Prætorem tranſlata] Antonius Auguſtinus putabat rectius legi poſſe: Mox celebratio annua, &c.] Videndum autem an paulo pòſt legendum ſit: ob mœſtitiam, aut gaudium, &c. pro eo, quod vulgò habetur: ob iuſtitiam, aut gaudium, &c. nam mœſtitiæ gaudium oppoſuit Tacitus addita,aut,particula.

An Prætorias cohortes,quæ binos denarios acceperint] Putamus Faernum rectè conieciſſe legendú eſſe:

An Prætorias cohortes, quæ binos denarios acciperent,&c.& ita poſcit ſententia, vt legatur.

Renitentis centuriones] Faernus legebat: Renitentes centuriones, &c. Poteſt tamen illud, retinentis, in vulgatis editionibus poſitum eſſe pro, retinentes. Paulo pòſt pro eo, quod vulgò legitur, intus operis ac laboris, &c. Antonius Auguſtinus legendum putabat, intus operis, ac labore foris, &c. Sed videtur nimium audax coniectura.

Ac rerum Capitalium damnatos ſibi iam miſcent] Faernus legebat: Ac rerum Capitalium damnatos ſibi immiſcent, &c. Deinde videndum an legi debeat: Proſtratos verberibus mulcant,&c. pro eo, quod vulgò legitur, mulctāt. nam infrà hoc ipſo libro habetur: Nudo, aut mulcato corpore. A'quo verbo fortaſſe factum eſt id, quod Græci dicunt ῥυμουλκεῖν, Latini, remulcare.

Interea legati ab Senatu regreſſi] Faernus legebat regreſſum, pro, regreſſi, & ad Germanicum referebat. De qua lectione mihi non liquet.& paulo pòſt ſcribebat: Eo in motu arguere Germanicum omnes, &c. non, eo in metu,&c.

Quis ille flebilis ſonus? quod tam triſte?] Videtur deeſſe aliquod verbum. & fortaſſe legi poteſt: Quod tam triſte ſpectaculum.

Legatum legionis primę C.Cetronium] In antiqua inſcriptione nominatur quidam Q. CETRONIVS. Q. F. PASSER, qui poteſt ad hunc C. Cetronium, qui à Tacito nominatur, pertinere.

Reſiſtentisque Germanico, aut Druſo] Faernus legebat, reſiſtentique Germanico, &c. pro, reſiſtentis, vel, vt in alijs, reſiſtentes.

Vt opus,& alij prœlium inciperent] Faernus locum hunc, vt videtur, mutilum, ita reſtituebat: Vt alij opus, alij prœlium inciperent,&c.& paulo pòſt legebat: Atque ipſi paſſim adiacere vallo, oberrare tentorijs, &c,

pro

pro eo,quod vulgò legitur,adiaceret,& oberraret,&c. Item poſt legebat:Simul hæc,cum delectis ſcindit agmen,equiſque maximè vulnera ingerit,&c deleta,&, coniunctione.

Facta arguebantur,dicta impunè erant] Hæc verba Petrus Daneſius putabat ex alio Taciti loco irrepſiſſe, eaque vt prorſus ab hoc aliena, reijciebat conſentientibus libris.

Quantoque incautius efferbuerat, pœnitentia patiens tulit abſolui reum maieſtatis] Faernus optima,vt videtur,coniectura reſtituebat: Quantoque incautius efferbuerat,tanto patientius tulit abſolui reum,&c.

De modo Lucaris] In fragmento marmoreo, quod eſt apud me, de Ludis Sæcularibus,inciſum eſt: DE LVCARI LVDORVM SAECVLARIVM, Item; LVCARIS NOMINE,&c. nam Lucar, vt docet Plutarchus, dicebatur,τὸ τελούμενον εἰς τὰς θέας,ſiue vt eſt apud Gloſſarum ſcriptorem,τὸ θεατρικὸν,vt notauimus ad librum de legibus,& antiquis Senatusconſultis,in quo Sęcularium ludorum fragmentum hoc protulimus.

Centeſimam rerum venalium poſt bella ciuilia inſtitutam,&c.] De centeſima hac,quam Tiberius poſtea Ducenteſimam fecit, ita ſcribit ipſe Tacitus infra lib II.Regnum in prouinciam redactum eſt, fructibusque eius leuari poſſe Centeſimę vectigal profeſſus Cæſar,Ducenteſimam in poſterum ſtatuit,&c. Hanc poſtea remiſit C. Cæſar Caligula, vt ex eius nummo æreo,qui eſt apud me, intelligimus; in cuius vna parte inſcriptum eſt: C. CAESAR DIVI. AVG. PRON. AVG. S. C. in altera, COS. QVAT. PON. M. TR. P. IIII. PP. R. CC. hoc eſt, Remiſſa Ducenteſima, ſiue,Remiſſio Ducenteſimæ,vt in nūmo Galbæ Imp. R. XL. hoc eſt,Remiſſa Quadrageſima, ſiue, Remiſſio Quadrageſimæ.Ducenteſimę igitur vectigal,quod erat aurei ſemiſſis in centenarium,primus inſtituit Tiberius ſublata centeſima, remiſit autem C. Caligula,

vt ſcribit Suetonius cap. XVI. Ducenteſimam, inquit, auctionum Italiæ remiſit, &c.

AD LIB. II.

Datus à Cæſare Armenijs Tigranes] Expreſſit Tacitus antiquam formulam, quæ in veteribus quoq. numiſmatibus extat: REX ARMENIS. DATVS. REX. PARTHIS. DATVS. & cetera id genus.

Miſſis ad cenſus Galliarum, P. Vitellio, & Cantio] Docti viri legunt, Scantio, neſcio an ex aliqua hiſtoria mihi ignota. Si coniecturæ locus ſit, magis placeret, C. Antio, ne à Scriptura veterum librorum longius diſcedamus.

Citæ remis, augebantur alacritate militum, &c.] Qui huius loci ſententiam diligentius inſpexerit, probabit, vt opinor, Faerni coniecturam, qui, agebantur, legebat, quod de nauibus propriè dicitur.

Claſſis Amiſiæ relicta lęuo amne, erratumque in eo, quod non ſubuexit. tranſpoſuit militem, &c.] Verba ſunt, vt videtur luxata, quæ vt reponantur vnde mota ſunt, ſic videntur ordinanda: Claſſis Amiſiæ relicta. erratumq. in eo, quòd non ſubuexit. læuo amne trāſpoſuit militem, &c.

Meminiſſent modò auaritiæ, crudelitatis, ſuperbię: quid aliud ſibi reliquum, &c.] Ita legitur hic locus in codice manuſcripto, cùm in vulgatis editionibus deſit illud, quid. Paulo pòſt fortaſſe legendum: Incubuerat ſagittarijs, illâ erupturus, &c. non, vt vulgò legitur, rupturus.

Seio Tuberoni] De Tuberonis cōſulatu extat mentio in veteri hac inſcriptione:

CERERI. AVGVST. MATRI. AGR. L. BENNIVS
PRIMVS. MAG. PAGI. BENNIA
PRIMIGENIA. MAGISTRA FECER.
GERMANICO CAESARE II.
L. SEIO TVBERONE COSS. DIES. SACRIFICI.
XIII. K. MAI.

Vt ſi

Vt ſi murum ſuccederent] Muro ſuccederent, vſitatius eſſet. Sed nihil temerè mutandum reor. nam à Tacito, vt ſuprà diximus, cõmunis vſus ſcribendi non eſt in omnibus nimiũ requirẽdus. Paulo pòſt Faernus legebat: Qui humilis Germaniæ terris, &c. non, vt habent editiones vulgatæ, qui tumidis Germaniæ terris.

Senatus cognitionem poſcit, & vocantur patres] Faernus legebat: Senatus cognitionem poſcit, aduocantur patres, &c. & poſt legebat: Piſo quamquam abfuturum ſe dixerat Cæſar, &c. non, adfuturum. quæ lectio placet: nam ſequitur: ob id magis agendum cenſebat, vt abſente principe, &c. .

Eandem vim in me tranſmittere] Antonius Auguſtinus ex antiqui codicis ſcriptura, quæ eſt, tranſmerei, faciebat, tranſmittei. Et poſt legebat: Cæſarique cùm nexa adulterio teneretur, &c. pro eo, quod vulgò habetur, Cæſarique connexa adulterio teneretur, &c. Quæ lectio nobis valdè probatur.

Igitur, aliaque quæ ibi varietate fortunæ, & noſtri origine veneranda, relegit Aſiam, &c.] Faernus locum hunc mutilum, mendoſumque ita veteribus libris adiutus reſtituebat: Igitur Ilium, aliaq; ibi varietate fortunæ, & noſtri origine veneranda cùm aſpexiſſet, relegit Aſiam, &c.

Et erant qui formam, ætatem, &c.] Videtur deeſſe particula, ob, legendumque: & erant qui ob formam, ætatem, &c. & ita legebat Daneſius.

Sedesque curules Sacerdotum Auguſtalium locis, ſuperque eas querceæ coronæ ſtatuerentur] De hoc ponendi coronas querceas, vel etiam aureas ſuper curules ſellas antiquo more, & veteres Scriptores meminerunt, & ex argenteis denarijs conſtat, in quibus ſellæ huiuſmodi ſuperimpoſitis coronis ſignatæ ſunt. & fortaſſe denarius Auguſti, in cuius altera parte, ſella curulis habetur cum duabus coronis, ad honorẽ pertinet Cæſari decretum, de quo ita Dio lib. XLIV. ἐψηφίσαντο,

σαντο, inquit, τόν τε δίφρον αὐτοῦ τὸν ἐπίχρυσον εἰς τὰ θέατρα, καὶ τὸν στέφανον τὸν διάλιθον, καὶ διάχρυσον εἰσάγεσθαι. Itaque Sellæ curuli in eo denario inſcriptum eſt, CAESAR DIC. PERP.

Sepulchrum Antiochæ vbi crematus: tribunal Epidaphne, quo in loco vitam finierat, &c.] In æreo numiſmate, quod eſt apud me, ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΤΩΝ ΕΠΙ ΔΑΦΝΗ, inſcriptum eſt, quod facit ad Taciti locum.

Cùm cenſeretur Clypeus, &c.] De hac Clypei ponendi conſuetudine, & quando primùm Clypei imaginum publicè, quando in domibus poſiti, itemque de æreis Clypeis cum argenteis imaginibus, vidēdus Plinius lib. xxxv. cap. II. & III. Ad ea verò quæ docti viri de huiuſmodi Clypeis protulerunt, addi poteſt locus ex oratione XII. Hadriani Imp. quem refert Chariſius lib. II. Diuus, inquit, Hadrianus orationum XII. A' vobis P.C. peto, & impetratum validiſſimè cupio, vt proximè imaginem Auguſti argenteum potius Clypeum, ſicut Auguſto ponatis, &c. Atque hîc ipſe ex argento Clypeus ſignatus eſt in pluribus Auguſti denarijs cum inſcriptione, CL.V. hoc eſt, CLVPEVS, antiqua ſcriptura, vt Sulla pro, SYLLA, niſi fortè ſit, CL. V. pro Clypeus votiuus. Præterea Pedianus in Verrem lib. II. Fornix, inquit, Fabianus arcus, &c. Atque huiuſmodi ſcuta in argenteo denario M. Lepidi columnis Baſilicæ Æmiliæ affixa vidētur. Suetonius in Caio cap. XVI. Caio inter reliquos honores decretus eſt Clypeus aureus, quem quotannis certo die collegia Sacerdotum in Capitolium ferrent. Trebellius Pollio in Claudio. Claudio, inquit, Clypeus aureus Senatus totius iudicio in Romana curia collocatus eſt, &c. De Clypeo Scipionis cum imagine patris & patrui videndus Silius Italicus, lib. VII.

Exacta & à Titidio Labeone Viſtilię marito, cur, &c.] Fae. Faernus addebat vocem, ratio, & legebat: Exacta & à Titidio

TitidioLabeone Viſtiliç marito ratio,cur,&c.Fieri autem potuit,vt id verbum, quòd duabus tantùm litteris notatum eſſet, rõ, facilè librarius omiſerit. Paulo pòſt magis placeret: Et Cæſar quamuis poſt habitam decies ſeſtertium,&c.non,ſeſtertio.

AD LIB. III.

Compleretur nõ modò portus, & proxima maris] Nihil eſt mutandum, quamuis proxima mari, vſitatius ſit.

Non enim eadèm decora principibus viris,& Imperatori,populoque modicis domibus,&c.] Omnino videtur addendum, quæ, quod omiſſum videri poteſt à librario,ob alterum,que,prçcedens.Itaq.legendum: Non enim eadem decora principibus viris,&Imperatori,populoque quæ modicis,&c.

Et priuatas inimicitias noui Principis vlciſcar] Faernus legebat, non vi Principis, &c. Antonius verò Auguſtinus, non vt Princeps, &c. quæ lectio non diſplicet.

Scripſiſſent expoſtulantes] Locum eſſe mutilum indicant verba,quæ Faernus addebat ex manuſcripto libro.Sunt autem hæc,quæ nihilominus non implent: Scripſiſſent: inſtabant accuſatores ſtatim ſcribi ſententias expoſtulantes, &c. Paulo pòſt videtur legendum: Et accepto quinquagies ſeſtertium,&c. non, ſeſtertio,vt ſuprà.

Cum honeſta ſuopte ingenio peterentur] Quæ prçcedunt verba,vetuſtiſſimi,&c.& quæ ſequuntur, cuperent,&c.poſtulant,vt legatur, peterent, non, peterentur.licet & hoc ferri poſſit.

Tum Cn.Pompeius, &c. Suarumq. legum auctor idem.& ſubuerſor,quæ armis tuebatur, armis amiſit] Hæc verba Cæſaris locum,quem hîc adducam, nõ ſolùm illuſtrant, ſed vulgatam etiam eius ſcripturam cõfirmant,quæ dubitari poteſt,an ſincera ſit. Sic enim Cçſar lib.1.de bell.ciuil. Nouum in Rep.introductum

exem-

exemplum queritur, vt Tribunicia interceſſio armis notaretur,atque opprimeretur; quæ ſuperioribus annis armis eſſet reſtituta, &c. Dubium autem non eſt, quin Taciti quoque verba ad Tribuniciam poteſtatem à Cn.Pompeio reſtitutam referenda ſint. Vidēda quæ ad Cæſarem eo loco notauimus.

Viſi à priuilegijs parentum ceſſaretur] Illud, viſi, mendoſum eſt,proque eo Daneſius,niſi,reponebat,vt totus locus ita legatur: Acriora ex eo iudicia, cuſtodes etiam lege Papia Poppæa præmijs inducti, niſi à priuilegijs parentum ceſſaretur, &c. nam vocem,inditi,ex ea, quæ ſequitur,inducti, repetitam eſſe ſuſpicari poſſumus. Paulo pòſt Antonius Auguſtinus legebat. Hæc tamen initia faſtigij,&c.nō ac tamen,&c.

Multa duritie veterum melius & lætius mutata] Videtur legendum, duritiæ, non, duritie. Et paulo pòſt: Cæſium Cordum Proconſule Cretæ, &c. non, Proconſulem.& ita eſt in vv.cc.ex antiqua formula.

Et fugientibus Conſilite] Ex loco inferiore, qui eſt lib.v. Alioſque occultos Conſilit,&c.videtur hìc ſcribendum: & fugientes Conſilite, &c.

Rubellius Blandus] Videndum an hic ſit, qui in æreis numiſmatibus dicitur C. RVBELLIVS. BLANDVS. III. VIR. A. A. A. F. F. de quo item infrà Tacitus mentionem facit.

Verùm hæc nobis maiores, &c.] Faernus addebat vocem,aduerſus,& ita legebat: Verùm hęc nobis aduerſus maiores,&c. Sed incertum,an ea lectio ex coniectura ſit, an ex vetere aliquo libro. Paulo pòſt legebat: Non æmulationi,non odio,&c. pro eo, quod vulgò legitur,æmulatione,&c.

Auſis ad Cæſarem codicillis] Faernus legebat, miſſis ad Cæſarem codicillis, &c. & paulo pòſt: Cytheram potius concederent,&c.non,concederet. Videndum item an illud, minutura, quod eſt paulo ſuprà, mutandum ſit in,minus tuta. De Iunia verò Torquata Si-

ta Silani ſorore, & de Manlia Torquatorum familia per adoptionem in Iuniam Silanorum inſerta diximus in lib. de Familijs, additis veteribus inſcriptionibus de hac ipſa Iunia Torquata.

AD LIB. IV.

Inter ceteros metus crederetur] Faernus pro corrupto verbo, crederetur, reponebat, oriretur. Sed legi etiam poſſet, creſceret. Paullo pòſt Faernus ita legebat: Neque femina amiſſa pudicitia alia abnuit, &c. quod magis placet quàm illud, abnuerit.

Queis præcipuum fuit rerum omnium iudicium ea qua tempeſtate Græci, &c.] Corruptè penitus. Faernus legebat: Queis præcipuum fuit rerum omnium iudicium tempeſtate qua Græci, &c. Paullo pòſt pro, Oſcum quondam ludicrum leuiſſimæ apud vulgum oblectationis, &c. Faernus, & Daneſius legebant: Oſcam quendam ludium leuiſſimæ, &c. vt auctoritate patrum coercendus ſit.

Sed liberalitas Auguſti auulſa] Daneſius addebat ex v.c. particulam, &, legebatque: Sed & liberalitas, &c. Videndum autem an paulo pòſt ſit ſcribendum: Innocentem Cornutum, & falſo exterritum, &c. pro, falſa.

Interceſſit Gallus Aſinius, Gyaro aut Donuſa claudendum cenſeret] Locum corruptum eſſe nemo non videt. Faernus legebat: Interceſſit, vt Gallus Aſinius, Gyaro aut Donuſa claudendum cenſuerat.

Etiam gloria, ac virtus infenſos habet, vt animus ex propinquo diuerſa arguens] Videndum an illud, animus, ſit mutandum in, nimis, vt ex ea mutatione aptior ſenſus eliciatur. Et paulo pòſt pro, namq; ſpreta exoleſcunt, vt eſt in vulgatis, legendum videtur: Namq. quæ ſpreta exoleſcunt, &c. Nam lapſus eſt librarius in voce quæ, iterum non repetita.

Præfectum vrbis Druſum] v.c. habet præfectum vrbi, &c. & ſic eſt in antiqua formula, Q. IVNI. RVSTICI.

STICI. PRAEF. VRBI. Infrà item ex v.c. legendum: Ruſus Seianus non iam de matrimonio, &c. non vt in vulgatis, non tam de matrimonio, &c.

Quanquam Lentulus Gætulicus Cos. Des. lege Iulia damnaſſet] v.c. habet: Quamque Lentulus, &c. Et paulo pòſt Faernus legebat: Nam patre eius L. Antonio ob adulterium Iuliæ morte punito, &c.

Saxoque caput adflixit] In v.c. eſt, alliſit, non, adflixit. Sed malè. nam Tacitus id verbum accepit à Salluſtio, qui lib. I v. hiſtor. dixit: Aut mulcato corpore, in prora patibulo eminens adfligebatur. & lib. I I. Caput adfligebant, & ipſe Tacitus infrà lib. X I V. Fuſte caput adflixit. Illud autem alliſit, videtur eſſe gloſſema verbi adflixit.

Simul æque armenta (vt mos barbaris) iuxta clauſa, &c. Videtur illud, atque repetitum ex præcedente verſu, & fortaſſe legendum: Simulque armenta, &c. vt Danesius etiam notauit. Paulo pòſt videtur ex v.c. legendum: Eſſe in ciuitate pateretur Germanici coniugem, &c. Nā in libris vulgatis deeſt verbū, pateretur.

Adſimulabatque iudicis partes aduerſus Germanici ſtirpem, &c.] Faernus legebat coniectura, vt videtur, non mala: Adſumebatque iudicis partes, &c. Et poſt legebat: Qui Dux gentis Etruſcæ cùm auxilium appellatus tuliſſet, &c. Nam vulgò legitur corruptè: Cùm auxilium appellatum tauiſſet, ſiue, ductauiſſet.

Speciem arctæ amicitiæ facere] Faernus legebat, fecere. & paulo pòſt: Sed Cæſar ſollennia incipientis anni Kal. Ianuarijs, &c. non, Ianuarias.

Verùm vt cunctationes Cæſaris aperirentur] Immò legendum: Verùm ne cunctationes, &c. Paulo pòſt in v.c. eſt: Et poſtquam non ſubueniebatur, &c. pro ſubueniebat. Item L. Apronio inferioris Germaniæ Proprætore, &c. non Proprætori.

AD LIB. V.

Feſtiſque in Cæſarem ominibus] Placeret magis: Fauſtis-

Fauſtisque in Cæſarem ominibus, &c. nam ſic eſt in antiquis formulis. Paulo pòſt Faernus legebat: Quippe elapſum cuſtodia pergere ad paternos exercit⁹, &c. non, lapſum, &c. vt eſt in vulgatis. Nam illud lapſum, à librario factum eſt, qui omiſit litteram, e, ob præcedentem alteram verbi, quippe.

AD LIB. VI.

Tum retulere Scipiones] Faernus legebat: Tum de ſe retulere Scipiones, &c. Et paulo pòſt legebat: Prorupere pridem concepta odia, &c. non, Prorupere per idem, &c. Deinde ſcribendum: Vt verò Latini Latiaris ingreſſus eſt accuſator, &c. & ſic legebat Daneſius. Item, præbebant, magis placeret, quàm præbebatur, ſi pro, Acrius, reponatur, ac reus. vt totus locus ita legatur: Accuſator, ac reus, iuxta inuiſi, gratiſſimum ſpectaculum præbebant.

C. Cæſarem quaſi inceſtæ virilitatis] Videtur ſcribendum: In C. Cæſarem, &c. nam paulo pòſt habetur: ſeu compoſuerat quædam in C. Cæſarem, vt impudicum.

Quid repens, aut vetuſtate obſcurum] In v. c. eſt: Quid recens, &c. quod placet. Et paulo pòſt ex eodem v. c. Ant. Auguſtinus legebat: Seius Quadratus, cuius originem non reperi, &c. nam in vulgatis editionibus deeſt verbum, cuius.

Feruntque ab Romulo Dentrem Romulium] Vel hîc ex Liuio, Dentrem Liuium, eſt ſcribendum. vel apud Liuium ex Tacito, Dentrem Romulium, reponendum.

Cilinium Mæcenatem equeſtris ordinis] Scribendum Cilinium Mecenatem, &c. vnico L. Sic enim eſt in vv. cc. tum apud Tacitum, tum apud Macrobium in luſibus Auguſti, qui Mæcenatem appellat, Ciliniorum Smaragdum. Cilnium autem pro, Cilinium, corruptè habent codices Liuiani manuſcripti, vnde docti viri Tacitum emendari poſſe putarunt, cùm potius ex

Tacito, apud quem minus corruptum legitur hoc nomen, Liuius emendandus fuiſſet. Neque verò apud Silium, repugnantibus præſertim omnibus libris, mutandum fuit Cilinus, in, Cilnius; Sed potius ex Silij verſu debuit confirmari Taciti pænè incorrupta ſcriptura. Nec etiam defuere qui ex antiqua inſcriptione, quam ſubijciam, Iunium Mæcenatem hîc apud Tacitum ſcribendum putarint. Adeò fatale fuit, vt in Mæcenatis nomine non tantùm oſcitantes librarij, ſed curioſi etiam antiquitatis viri ſæpius fallerentur. Inſcriptionis exemplum hoc eſt:

C. IVNIO. THALATIONI
C. MAECENATIS. LIBERTO
FLATVRARIO
SIGILLARIARIO
C. IVNIVS. EVCKATVS. FELIX
TIT. DD.

At Rubrio Fabato] In veteribus denarijs nominatur ROSCIVS quidam FABATVS. Sed non putamus ex eius denarij auctoritate quicquam apud Tacitum mutandum eſſe. Paulo pòſt Faernus corruptum locum ita reſtituebat: cuſtodes additi ſunt. Sanè is repertus apud fretum Siciliæ, &c.

Ser. Galba, L. Sulla Coſs.] Atqui in eburnea teſſera, quæ apud me eſt, habetur: L. SVLP. L. SVLLA. Quid igitur? erratum dicemus apud Tacitum? Non puto. nam Sulpiciam gentem duobus ſimul prænominibus vſam fuiſſe, L. &, Ser. diximus in familijs Romanis ad denarium L. SERVII. RVFI, qui cùm ex Sulpicia eſſet familia, duobus his prænominibus, vt ibi notauimus, vſus eſt.

Deinde redditis abſentiæ cauſis admodum vagis] Placeret magis, vanis; niſi illud, vagis, ſit verbum Tacito familiare, vt pleraque alia, quæ ab exoleta prorſus antiquitate ſumpſit. Paulo pòſt Faernus legebat: Et offenſiones ob remp. captas, &c. non, ceptas, vel vt alij reponunt,

reponunt, ſuſceptas. Quod tamen non eſſet æquè improbandum.

Ac famam præceps dabat] Niſi ſit phraſis Tacito familiaris, ſciberem: Ac famam in præceps dabat, &c. & paulo pòſt legendum: Millies ſeſtertium, &c. non ſeſtertio. quod mendum ſæpe apud Tacitum irrepſit. Deinde Faernus pro vulgatis illis, aurariasq. eius, &c. legebat, argentarias eius, &c. deleta copula, que.

Sponte vel neceſſitate, incertum habebatur] Tacito magis familiare fuiſſet: Sponte an neceſſitate, &c. Et paulo pòſt in v.c. habetur: Tradidere quidam præſcriptum fuiſſe Macroni. &c. non, deſcriptum. Item poſt: Vt a.d. quintum decimum K. Nouembris, &c. nam in vulgatis editionibus deſunt notæ. A. D.

Phœnix auis in Ægyptum venit] Totum hunc Taciti locum de aue Phœnice mirum in modũ illuſtrant quæ ſcribit Achilles Statius Alexandrinus lib. III. de Leucippe, & Clitophonte, cuius Græca verba hîc ſubijcere operæ pretium exiſtimamus: Φοῖνιξ μὲν ὁ ὄρνις ὄνομα, τὸ δὲ γένος αἰθίοψ, μέγεθος κατὰ ταῶνα, τῇ χροιᾷ ταὼς, ἐν κάλλει δεύτερος, κέχρωσται μὲν τὰ πτερὰ· χρυσῷ καὶ πορφύρᾳ, αὐχεῖ δὲ τὸν ἥλιον δεσπότην, καὶ ἡ κεφαλὴ μαρτυρεῖ, ἐστεφάνωσε γὰρ αὐτὴν κύκλος εὐφυὴς, ἡλίου δέ ἐστιν ὁ τοῦ κύκλου στέφανος, εἰκών. κυάνεός ἐστι ῥόδοις ἐμφερὴς, εὐειδὴς τὴν θέαν, ἀκτῖσι κομᾷ, καὶ εἰσὶν αὗται πτερῶν ἀνατολαί. μερίζονται δὲ αὐτοῦ αἰθίοπες μὲν, τὴν ζωὴν, αἰγύπτιοι δὲ, τὴν τελευτήν. ἐπειδὰν γὰρ ἀποθάνῃ (σὺν χρόνῳ δὲ τοῦτο πάσχει μακρῷ) ὁ παῖς αὐτὸν ἐπὶ τὸν νεῖλον φέρει. σχεδιάσας αὐτῷ καὶ τὴν ταφήν. σμύρνης γὰρ βῶλον τῆς εὐωδεστάτης, ὅσον ἱκανὸν πρὸς ὄρνιθος ταφὴν, ὀρύττει τε τῷ στόματι, καὶ κοιλαίνει κατὰ μέσον, καὶ τὸ ὄρυγμα, θήκη γίνεται τῷ νεκρῷ. ἐνθεὶς καὶ ἐναρμόσας τὸν ὄρνιν τῇ σορῷ, καὶ εἰς τὸ χάσμα γηΐνῳ χώματι. ἐπὶ τὸν νεῖλον οὕτως ἵπταται, τὸ ἔργον φέρων. ἕπεται δὲ αὐτῷ χορὸς ἄλλων ὀρνίθων, ὥσπερ δορυφόρων, καὶ ἔοικεν ὁ ὄρνις ἀποδημοῦντι βασιλεῖ, καὶ τὴν πόλιν οὐ πλανᾷ τὴν ἡλίου. ὄρνιθος αὕτη μετοικία νεκροῦ. ἔστηκεν οὖν ἐπὶ μετεώρου σκοποῦ, καὶ ἐκδέχεται τοὺς προπόλους τοῦ θεοῦ. ἔρχεται δέ τις ἱερεὺς αἰγύ-

πτιος, βιβλίον ἐξ ἀδύτων φέρων, καὶ δοκιμάζει τὸν ὄρνιν ἐκ τῆς γραφῆς. ὁ δὲ, οἶδεν ἀπιστούμενος, καὶ τὰ ἀπόρρητα φέρει τοῦ σώματος, καὶ τὸν νεκρὸν ἐπιδείκνυται. καὶ ἔστιν ἐπιτάφιος σοφιστής. ἱερέων δὲ παῖδες ἡλίου, τὸν ὄρνιν τὸν νεκρὸν παραλαβόντες, θάπτουσι. ζῶν μὲν οὖν, αἰθίοψ ἐστὶ τῇ τροφῇ ἀποθανὼν δὲ, αἰγύπτιος γίνεται τῇ ταφῇ. Hæc quidem Achilles Statius de Phœnice. Suſpicor autem in Taciti verbis illis, mille quadringentos ſexaginta vnum interici, duo menda ſubeſſe: vnum, factum ex notis obſcurioribus; quæ cùm eſſent CDLX. à librarijs mutatæ ſunt partim, in, DLX. partim in CIↃCDLX. addita nota Φ ad eam ſummam, quam Tacitus ediderat, CDLX. Cuius additionis cauſa apparet fuiſſe ignoratio notæ CD. quam librarius putauit eſſe, CIↃ. Plinius certè libro X. cap. II. edit annos DCLX. niſi & ipſe ex hoc Taciti loco emendandus ſit. Alterum mendum putamus eſſe in verbis illis, vnum interici, pro quibus ſcribi poſſet, vnum in terris, &c.

Effuſæ clemētiæ, modicus ſecuritate] Placeret magis, modicus ſecuritatis, &c. nihil tamen mutandum cenſeo. poteſt enim eſſe phraſis Tacito familiaris. Paulo pòſt v. c. habet: Modò equites tres prœlij more, &c. pro, equeſtris prœlij more, &c. vt eſt in vulgatis. Sed lectio libri manuſcripti videtur mendoſa. Cùm vulgata confirmetur loco Liuij, apud quem ita legitur libro XXII. Minimè equeſtris modò pugnæ, &c. Quod ideo dictum eſt à Liuio, quoniam equitibus, vt Polybius ait, neque conuertere ſe, neque iterum in hoſtem procurrere licebat.

Alioſque occultos conſilit] Vſus eſt Tacitus hoc verbo ſupra, vt ad eum locum notauimus. Quod verò obſcurius videretur, Faernus pro eo, reponebat, conſcios, vel propius ad vulgatam ſcripturam, conſilij. Nos putamus nihil mutandum eſſe. Paulo pòſt idem Faernus legebat: Et continuum abſceſſum, velut exilium obiectando, &c. non, vt vulgò legitur, & continuo abſceſſu, &c. Item: Ceteraſque vrbes, quæ à Macedoni-

cedonibus ſitæ,&c. cùm in vulgatis deſit prępoſitio, à, Et infrà: Et ſi qui alij delectum capiendo diademati diem naui (vel vt eſt in v.c.) naui diem non concelebrauerant.

AD LIB. XI.

Dedita per prouincias fama] Faernus optima coniectura legebat, didita, non, dedita. quo verbo vtitur ſępe Lucretius, cuius ſi rectè memini, eſt illud, per terras didita fama.

Sed conſultanti ſuper abſolutione Aſiatici] Faernus legebat, conſultantes, &c. & paulo pòſt videtur legendum: Pergitque Suilius agere reos, &c. non, reddere. niſi verbum reddere Tacitus ex antiquo aliquo ſumpſit Scriptore; vt verbum grauitatem, quod ſequitur paulo pòſt, pro quo libentius legerem, caritatem. nam caritatem annonæ vſurpauit Cicero, & alij etiam Scriptores.

Exin validiſſimas præfecturas inuaſit, & recuperare Armeniam, in Vibio Marſo, &c.] In v.c. eſt: Exin validiſſimas præfecturas inuiſit, & recuperare Armeniam parabat, in Vibio. &c.

Quo exemplo Claudius tres litteras adiecit] Hoc idem Suetonius ait. Sed tres litteræ, quæ fuerint, non ſcribit. Vnius certi ſumus ex titulis, vt ampliauit. alteram exiſtimo fuiſſe II pro H Græco: tertia littera quęratur, & fortaſſe pro ω aliqua nota.

Sæpe aduerſis Reip. temporibus accitis, quorum monitu, &c] Non diſplicet veteris libri ſcriptura, qui habet, accitos, pro, accitis, quamuis & accitis æquè placeat. Paulo pòſt videtur legendum: Non alium infenſius contra patriam, ac deos Penates, quàm parentem eius exercuiſſe, &c. In vulgatis autem libris eſt, parentes, &c. quod non placet.

Qui natione Caninefas] Scribendum eſt, Cannanefas, ex antiqua inſcriptione apud Vulſinios ſuperioribus annis reperta, cuius exemplum hoc eſt:

L. CANNVLEIVS
IN. ITALIA. VOLSINIENSIVM. PATRIAE. SVAE. ITEM FERENT. ET. TIBVRTIVM
ITEM. COLONI. ITALICENSIS. IN. PROV. BAETICA. PRAET. ETRVR.
POPVLOR SACERDOTI. CAENINENSIVM. M. HELVIVS. M. F. CLEMENS
ARNENSI. DOMO. CARTAGINE. PRAEF. EQ. ALAE. PRIMAE. CANNANEFATVM
PRAESIDI. SANCTISSIMO. ET. RARISSIMO. CVRAM. AGENTE. L. ACONIO
CALLISTO, TRIBVNO. MIL. LEG. XIIII. GEM. SEV.

Quæ nimia, & incertum an falsò iacta] v.c. habet: Quæ munia, & incertum an falsò iactata, &c. Sed de verbo, iactata, dubius non ſum. de munia, hæreo.

De ſe Nonius, conſcios non edidit] Videtur deeſſe verbum, confeſſus, quod Faernus addebat, ſic legens: De ſe Nonius confeſſus, conſcios non edidit, &c. Paulo pòſt v.c. habet: Niſi cœtus aligenarum velut captiuitas inſeratur, &c. non, inferatur.

Vt iudicium cenſorum, ac pudor ſpõte cadentium] Faernus legebat: Vt iudicium cenſorium, &c. Et paulo pòſt pro eo, quod in vulgatis eſt, Quo cenſa ſunt ciuium LXIX. centena, & CXLIIII. millia, &c. Antonius Auguſtinus legebat: Quo cenſa ſunt ciuium ſexagies nonies centena millia, & centũ quadraginta quattuor.

Noctem denique actam licentia coniugali] Videndum an illud, denique, mutandum ſit in, diemque. Item paulo pòſt, an addendum ſit prænomen Cai, vt Faernus legebat: Ac primo Calliſtus iam mihi circa mortem C. Cæſaris narratus, &c.

Tum quicquid habitum Neronibus & Druſis] Iam pridem Faernus auitum, pro, habitum, emendauit, vt alibi etiam, auitas, pro, habitas. Paulo pòſt ſcribẽdum eſt, Cæſoninus, ex antiquis titulis.

AD LIB. XII.

Cœlibi vitæ intonanti] Amicus meus homo doctiſſimus putabat huic loco mẽdum aliquod ſubeſſe, legebatque Cœlibis vitæ intoleranti. Ego nihil mutandum cenſeo. Nam ex vulgata lectione aptus elicitur ſenſus, & phraſis reſipit antiquitatem eam, cuius ſtudio-

ſtudioſum fuiſſe Tacitum diximus.

Ne femina experta fecunditatis] Sine dubio legendum, expertæ fecunditatis, quo modo Faernus quoque legebat. & paulo pòſt fortaſſe rectius eſſet, & vſitatius: Serere crimina in Silanum, &c. nam & ita ſæpe Salluſtius locutus eſt, cuius Tacitum imitatorem fuiſſe diximus.

Sed & filium Vononis nepotem Phraatis accerſere] Daneſius legebat, accedere. Et paulo pòſt videtur fortaſſe legendum: Clementiamque ac iuſtitiam, quantò ignoratiora barbaris, tantò lætiora capeſſeret, &c. non, vt vulgò legitur, tolerantiora. Deinde interpungēdum ſic: vt externis quoque gentibus quietem velit. Datum poſt hæc C. Caſſio, qui Suriæ præerat.

Rexque Arabum Abbarus aduenerat] Hic in numiſmate æreo Gordiani Pij Imp. dicitur ΑΒΓΑΡΟC ΒΑCΙΛΕΥC. in cuius numiſmatis altera parte caput ipſius regis diadematum cum titulo ſi rectè memini, ΕΔΕCCΕΩΝ, ſignatum eſt In alio autem eiuſdē Gordiani numiſmate item æreo, rex ipſe Camelo inſidens impreſſus eſt cum eodem titulo. Camelus autem Arabum inſigne eſt in argenteo etiam denario familiæ Plautiæ, in quo REX ARETAS inſcriptum eſt.

Atque Claudius quanquam, &c.] Videtur vel delenda copula, que, vel legendum: At Q. Claudius, &c. Et paulo pòſt ſcribendum: Et publicis actis perſcriptum, &c. non, præſcriptum.

Colonia Camulodonum valida veteranorum manu deducitur] Faernus legebat, manus, &c. quod placet. Camulus verò deus, ſiue Sangus, ſiue alius, à Sabinis Italiæ populis colebatur, vt ex antiquo lapide apud Sabinos reperto conſtat, in quo Camuli ipſius ſimulacrum inciſum eſt, cum titulo, CAMVLVS: Sed ab eo Camulodonum nominatum eſſe, vix credi poteſt, præſertim cùm in inſcriptione vetere Nomentana ſit, CAMOLODONVM.

Supplicium mei obliuio ſequeretur] Videndum an legi debeat, ſequetur. Et paulo pòſt Faernus legebat: Ac ni cito è vicis & caſtellis proximis ſubuentum foret, copiæ Ro. occidione occubuiſſent, &c. Deinde ſcribebat: Vt quondam Sugambri excisi, aut in Gallias traiecti forent.

Et Cæſar adulationibus Senatus ceſſit] In v. c. additur verbum mẽdoſum, liberis, pro quo ſcribi poſſet, libens, vt ita legatur: Et Cæſar adulationibus Senatus libens ceſſit. Miror autem Tacitum omiſiſſe hîc alios honores Neroni adoleſcenti tunc decretos, de quibus extat memoria in aureis apud me nummis cũ inſtrumentis ſacrorum, & inſcriptione in vno, SACERD. COOPTATVS. IN. OMNE. CONL. SVPRA. NVMER. in altero, cum titulo, quem hîc Tacitus ponit: EQVESTER. ORDO. PRINCIPI. IVVENTVTIS, & Clypei dedicatione, quam Tacitus prætermiſit.

Qui mos ſacerdotibus, &c.] Magis placeret, qui honos, &c. Nã id eſt vſitatius & paulo pòſt fortaſſe legẽdum. Aſperius, pro eo, quod vulgo legitur, Caſperius.

Ne dubitaret armis, quam incruentas conditiones malle] Libri veteres variant nam alij habent: Ne dubitaret armatus, quàm circumuentus conditiones malle, &c. alij: Ne dubitaret armis incruentas conditiones malle, &c. quod magis placet.

Quod dedecorum barbaris trahebatur] v. c. habet, habebatur, non trahebatur, Illud autem, dedecorum, Daneſius mutabat in, modo pecorum, quod pluribus locis Salluſtius vſurpauit in fragmentis hiſtoriarum.

Vt ſæpe Principes Romani in eandẽ Armeniã, &c.] Ita Daneſius legebat. In vulgatis autem deeſt, in, prępoſitio. Et paulo pòſt Faernus legebat: Erat Cappadociæ procurator Iulius Poſthumus ignauo & deridiculo, &c.

Poſtquam cognita cæde eius, haud obtemperatum eſſet] Faernus legebat: Poſtquam cognito, Cai iuſſis haud

haud obtemperatum eſſe, &c. Sed locus videtur mutilus,& cui non ita facili medicina mederi poſſit. Paulo pòſt magis placeret: Ac tãtum ſpatiũ amplexus,&c. pro eo,quod eſt in vulgatis: Attamẽ ſpatiũ amplexus.

AD LIB. XIII.

Ad mortem agitur inuito Principe] Videtur legendum,adigitur,vt eſt in v.c.quod magis placet, quàm illud,agitur.& paulo pòſt videtur abundare vox, quidem,legendumq́ue,Ne deſignatis Quęſtoribus edendi gladiatores, &c. Sunt enim verba Senatus decreti. Videtur item abundare verbum, dixerant, quod eſt paulo pòſt;legendumq́ue.Contra alij melius euenisſe, quàm ſi inualidus ſenecta, & ignauia Claudius, &c. poteſt enim videri illud,dixerant,adiectum eſſe.

Pleraque in ſumma fortuna auſpicijs & conſilijs, quàm telis,& manibus geri] Magis placet,pluraq.&c. & ita aptius ad ſententiam. Et paulo pòſt Faernus legebat: Simul pontes ſuper amnem Euphratem,&c. non,vt in vulgatis,per pontem, &c. Et deinde pro eo, quod vulgò legitur,Et Vologeſes quò bellum ex ęquo modo pararet,&c.Faernus legebat: Et Vologeſes quò bellum ex æquo mox appararet,&c.

Quando vxore ab Octauia nobili quidem & probitatis ſpectatæ] Magis placeret nobili quamquam , & probitatis, &c. Et paulo pòſt addenda videtur dictio, ſe,legendum q́ue,Senecæq́ue ſe permitteret.

Quia cibus potusq́ue eius delectus miniſtri guſtu explorabatur] Ita legendum, deleta dictione ex;quam tamen retinebat Daneſius,legebatq. ex miniſtris, &c. Hic autem miniſter in antiquis inſcriptionibus dicitur, PRAEGVSTATOR,vt in hac apud me inſcriptione.

TI. CLAVDIVS. TI. AVG. LIB. ARRIO
CLAVDIONIANO SCRIB. LIBEL.
TI. CLAVDIVS. FLAMMA. CLAVSVS. TI.
AVG. PRAEGVSTATOR. FRATRI. PIISS
ET. FIDELISSIMO. FEC.

Vt perinde ignaram fuiſſe, atque Octauiam ſororem Britannici conſtiterit] Ita Faernus legebat: & paulo pòſt: Quæ vt coniugi Imperatoris ſolitum & matri ſeruabantur, &c. Deinde legebat: Illa ſpe vltionis caſu oblata, &c. non, vt in vulgatis, vltionis cauſa, &c.

Coniugioque eius etiam imperio Remp. rurſus inuadere] Faernus legebat: Coniugio eius etiã imperium rurſus, &c. Nec diſpliceret, ſi ita legeretur: Coniugioque eius petito Remp. rurſus inuadere, &c.

Et ore præ ferret] Daneſius ex v. c. legebat: Et ore ſe Cæſarem ferret, &c. Et paulo pòſt: Quia vi attentantem acriter repulerat, &c. non, vt vulgò, vim tentantem, &c. quamuis nec illud, vim tentantẽ, diſpliceat.

Comprobauere patres, incuſata Antiſtij licẽtia] Videtur legendum, non probauere, &c. Contra ſuprà, ex, non mutaſſent, factum fuit, commutauiſſent.

Redditur ordini Luſius Varius] Placeret, L. Varius. Et paulo pòſt legendum, vt in v. c. De capite famaque coniugis cognouit, & inſontem pronuntiauit, &c. non, vt vulgò habetur, nuntiauit. Deinde Faernus legebat: Quia abſoluere nequibat Cęſar, traxit ſententiam donec mortem obiret, &c. nam illud, ſenecta, quod eſt in vulgatis, mendoſum videtur, & ſine ſenſu.

Nihil in ſumma pacis proficiebatur] Faernus rectiſſimè, vt opinor, legebat: Nihil in ſummã pacis, &c. & paulo pòſt Daneſius, offerri, legebat, pro, afferri, ſiue vt alij, auferri.

Omnia potius toleraturum, quàm veterem ac olim partam, &c.] Faernus legebat: atque olim partam, &c. & ita eſt in v. c. Et paulo pòſt videtur legendum: Se ire ad illam, ſibi conceſſam dictitans nobilitatem, &c. Deinde pro, accepto aditu, vt eſt in vulgatis, ſcribendum eſt fortaſſe, hac cepto aditu, &c.

Ibi ſe ſumma fortuna dignam viſere] In v. c. eſt, videri, pro, viſere. Faernus tamen retinebat verbum, viſere, & pro, digna, legebat dignam.

Acri

Acri etiam populi Ro. tum libertate] Videtur venuſtior lectio veteris libri, quæ eſt, Acri etiam tum populi Ro. libertate. Paulo pòſt Faernus legebat: Valuitque pecunioſa orbitate & ſenecta, quam vltra eorum vitam produxit, quorum impetum euaſerat, &c. pro eo, quod vulgò legitur, quorum ambitu euaſerat, &c.

Cùm dubius Auitus accepta à Paulino prouincia] Rectè à doctis viris emendatum eſt, Vibius Auitus, nam ita eſt in manuſcripto etiam libro. Paulo poſt Faernus legebat: Seruarent ſanè receptus gregibus inter hominum famem, &c. & ita Daneſius pro eo, quod in vulgatis eſt, Seruarent ſanè receptos inter hominum famam, &c. Deinde Faernus legebat: Cuncta viua occidioni dantur, &c. non, victa, vt eſt in libris vulgatis. Item Daneſius: Aut quo alio humore renitetentur, &c. pro, niterentur.

AD LIB. XIV.

C. Vipſano] Legendum C. Vipſtano, ex fragmentis inſcriptionum Fratrum Arualium, in quibus eſt: ADFVERVNT. A. VITELLIVS. M. APONIVS. SATVRNINVS. L. SALVIVS. OTHO. TITIANVS. SVLPICIVS. CAMERINVS. C. VIPSTANVS. APRONIANVS. P. MEMMIVS. REGVLVS. C. PISO. Item: ADSTANTIBVS. SVLPICIO. CAMERINO. MAGISTRO. L. SALVIO. OTHONE. TITIANO. C. VIPSTANO. APRONIANO.

Fecunditatem, & verum animum timeri] Iampridem Faernus emendauit: Fecunditatem, & veterum annuum, &c. quæ lectio eò mihi magis placet, quod eam video probari doctis etiam alijs viris, quibus ſic emendare in mentem venit. Daneſius verò pro eo, quod eſt in vulgatis, aperiat, legendum putabat, operiatur.

Et recuperatam matris gratiam] Magis placeret,

vt Faernus legebat: Et recuperatam matri gratiã,&c. Paulo autem pòſt licet, lembucunculorum, bona lectio ſit,lenunculorum tamen reperiri in vv.cc. Eamque lectionem confirmari teſtimonio veterum aliquot inſcriptionum diximus in notis ad Salluſtium, & Cæſarem.

Queſtibus,votis,clamore,diuerſa rogantium] Daneſius ex v.c,legebat,rogitantium. & paulo pòſt Faernus legebat: Iam in mortem centurioni ferrum diſtringenti,&c.non,vt in vulgatis,Nam in mortẽ, &c.

Ac poſtea quàm fruſtra oblata ſint, infenſa, &c.] Daneſius legebat: Ac poſteaquam fruſtrata, vt infenſa,&c.& paulo pòſt Faernus pro, Temporum quoque Claudianorum oblita inſectatione,&c.legebat: Temporum quoque Claudianorũ addita inſectatione,&c. ſiue abdita inſectatus, vt ex veteris libri veſtigijs legi etiam poteſt.

Iturium & Caluiſium] Titurium,habet v. c.& pòſt Faernus prò vulgatis illis: Nec dum inſignis ætatis nati conſidere,&c.legebat: Nedum, &c. Sed Daneſius ita totum locum reſtituebat. Contractis quibus aliqua pangendi facultas, nedum inſignis ætatis vatibus conſidere,&c.

Si conſideret] Daneſius addebat dictionem,ne, legebatque.Ne ſi conſideret, &c. & paulo ſuprà emendabat: Quæ clariorem effecit,&c.non, vt in vulgatis, quam, &c.

Quoties P.R.ſederet] Faernus legebat: Quoties P.R.ludos ederet,&c. & paulo pòſt pro lectione vulgata, An iuſtitiam augurij,&c.reponebat: An ius augeri,& decurias equitum,&c.

Et feminæ in furore turbatæ] Faernus legebat: Et feminæ in furorem turbatę,&c.& paulo pòſt pro,motis,reſtituebat,amotis, legebatque, Neque amotis ſenibus,& feminis,&c.

Sed tunc non vt tantis maioribus ortam, &c. Videndum

dendum an legi debeat: Se tunc non vt,&c. nam fieri poteſt,vt illud ſet, quod ita ſcribebãt antiqui pro, ſed, ex primæ litteræ ſequentis verbi tunc,factum ſit.

Detentuſque rebus gerundis Suetonius,&c.]Faernus legebat: Demotuſque rebus gerundis Suetonius,&c. & paulo pòſt, Vinicio Rufino, non, Vicio Rufino. Deinde delebat particulam,ſi,legebatque: Vt perinde pœna teneretur, ac publico iudicio calumniæ condemnatus,&c.

Quæ ne in metu quidem pericula noſtra auertit?] Faernus legebat: deleta,in,præpoſitione,Quæ ne metu quidem,&c. Et paulo pòſt videndum an addenda ſit interrogationis nota ad verba illa, deliberatum eſt? Illud autem,iure cæſum videri,ex antiqua iudiciorum formula Tacitus ſumpſit.

Multa ſceleris indicia præueniunt,quæ ſi ſerui,&c.] Ita Daneſius legebat. nam in vulgatis deeſt illud,quę. & poſt videtur delẽdum illud,non,legendumque,Inulti inter nocentes agere.

Et publicæ clementiæ maximum exemplum futurum] Faernus legebat,futurus, pro, futurum. quod magis placet. Et paulo pòſt pro illis, Ac quæ illis pro cognatis moribus fuere,&c.legebat: Quę illi pro gente & maioribus fuere,&c.

Illudere voces,quoties caneret] Magis placeret, vocem.Et paulo pòſt Faernus legebat: Innumeram pecuniam circumdediſti, &c. nam in vulgatis deeſt illud,circum.

Sed in ea ipſa ætate,cuius auctoritas,&c. Totus hic locus ita legi commodius poſſet: Sed in ea ipſe ætate, cuius auctoritas tueretur quicquid illi(vel vt Faernus) illis,& qualecunque tribuiſſet.ac tamen neutrum datis à ſe præmijs exuit,&c.

Pudet referre libertinos, qui te ditiores ſunt] Ita Daneſius legebat,addito,te, quod in vulgatis deeſt. Et Faernus paulo pòſt legebat: Aut me Claudio poſtponis,&c.

nis,&c. non, vt in vulgatis, præponis, &c. Deinde: Innatumque robur ſubſidio, &c. non, vt vulgò legitur, inornatumque,&c.

Quæ turbidos, & negotiorum appetentes faciat] Faernus legebat: facit. & paulo pòſt: Et ad Senatum litteras miſit,&c.non, ſed ad Senatum, &c. Deinde: Amouetur tamen primo, &c. non, Mouetur, vt in vulgatis.

Et quæſtionibus ancillarum eluſerat] Faernus legebat,eluſa erat,&c. Niſi magis placeat, illuſum erat. Et paulo pòſt idem Faernus legebat: Cumque Germanici,& poſtremo Agrippinę nomen cieret,&c.non, vt in vulgatis,Communeque Germanici,&c.

AD LIB. XV.

Et diſſenſione Hyrcanorum gentis validæ] Faernus legebat, & deditione, &c. Et paulo pòſt: Omitteret ocius obſidionem,&c non,omitteret potius,&c. Paulo ſuprà in v.c.eſt,quoſdam viuos congeſtis arenę obdidit,&c. non,abdidit.

Calauius Sabinus] Placeret,Flauius Sabinus. Et paulo pòſt Faernus delebat dictionem,ſed, legebatq; Nihil mutato conſilio, vi ac minis alares exterruit.

Et alij propria ignauia,aut metu Corbulonē opperientes] Ita eſt in v. c. nam in vulgatis deſunt illa,aut metu.Et paulo pòſt videtur legendum omiſſa,pro,dictione: Quod Armenijs ſemper Romanę ditionis,&c.

Quid de Armenia cernerent: Adieciſſe deos dignū Arſacidarum,ſimul & de legionibus Romanis ſtatuerent] Videtur ex v.c.ita legendus hic locus: Quò de Armenia decernerent. Adieciſſe deos dignum Arſacidarum,ſimul vt de legionibus Romanis ſtatuerent.

Ducum inter ſe breuis ſermo ſecutus eſt, hæc conquerentium] Faernus legebat: hoc conquerente, &c. Paulo pòſt pro,frumentum plebis,fortaſſe legendum, frumentum publicum. nam in v. c. eſt frumentum pull.ſed corruptè.

Ergo aduerſus nouam prouinciarum ſuperbiam] Faernus legebat, prouincialium, pro, prouinciarum. Et paulo pòſt legendum: Structam ante Auguralem aram,&c.non, ſtructa, quod mendoſum eſt. De Augurali autem porta mentio eſt ſupra, vbi ſcriptum eſt, Augurali egreſſus,&c.

Prouincias Orientis maximè Æguptum, ſecretis imaginationibus agitans] Nihil mutandum, quamuis fortaſſe melius legeretur,machinationibus, pro, imaginationibus. Paulo autem pòſt Faernus legebat: Nihil vſquam periculoſum ſibi publicis locis,&c. pro eo, quod vulgò legitur: Nihil vſquam perinde lætum ſibi,&c.

Cuncta deniq. ſpectata, quæ etiam in femina nox operit] Danefius ex v.c legebat,aſpectata, nō, ſpectata. Et paulo pòſt ex eodē v.c. legendū: Ad hæc lamenta pauentium feminarum, feſſa ætate ſenes,aut rudis pueritiæ ætas,&c. In vulgatis deeſt verbum, Senes.

Quia à prædijs Tigillini Æmilianis proruperat] Suetonius in Claudio cap. XVIII. Quum Æmiliana pertinacius arderent, &c. Videnda quæ ſcripſimus ad verba illa Varronis ex lib III. de re ruſtica (Qui habitant extra portam Flumentanam, aut in Æmilianis, &c.) vbi inſcriptionem etiam protulimus, quæ apud me eſt in ænea tabella, De naui oneraria, quæ ſeruit in Æmilianis.

Quippe in regiones XIV. Roma diuiditur] Conuenit hoc cum alijs Scriptoribus, & antiqua etiam inſcriptione, in qua eſt: MAGISTRI. VICORVM. VRBIS. REGIONVM. XIIII.

Multa ſeniores meminerant, quæ reparari nequibant] Videndum an legi debeat, reperiri, pro eo, quod eſt in vulgatis, reparari. Quod verò dicit Tacitus XIV. Kal. Sextiles, pro eo Liuius lib. VI. habet. XV. Kal. Sept.

Cuſtodes: & ſubſidia reprimendis ignibus, &c.] Faernus addebat particulā, vt, ad ſenſum neceſſariam, lege-

legebatque. Vt cuſtodes,& ſubſidia reprimendis ignibus,in propatulo quiſque haberet,& c Et paulo pòſt delcta,in,particula,legebat:Haud perinde crimine incendij, quàm odio generis conuicti. Et pereuntibus addita ludibria,&c. Deinde: Vt flammandi,&c.non, aut flammandi.

Prohibueratque oſtentare, vanus aſſimulatione] Videndum an potius ſit legendum, vana æmulatione,&c.Et paulo pòſt ex v.c. legendum: Neque Senatui,quod in manus eſſet,prouiſum, quónā modo pœnas euerſæ reip.daret, &c. nam in vulgatis corruptè eſt: Neque Senatui,quod inane eſſet,&c.

Prior tamē Natalis totius coniurationis magis gnarus,ſimul arguendi peritior] Faernus parua mutatione legebat: Simul arguenti paratior. Et paulo pòſt pro, Senatores intantis tormentis,&c.legebat: Senatoresque in tacti tormentis, &c. Sed Daneſius, ne intentatis quidem tormentis,&c.

Retinuit,infregitque impetum] Non eſt dubium, quin,renuit,legendum ſit,pro, retinuit. & ita Faernus emendabat.Et paulo pòſt legebat: Quod vnum tantùm,& pulcherrimum habeat, &c. pro eo quod vulgo legitur: Quod vnum iam tamen & pulcherrimum habebat,&c. Deinde delebat verba, bonarū artiū, &c.

Seneca interim durante tractu, & lenitudine mortis] Placeret magis, vt Faernus legebat, lentitudine mortis.Et paulo pòſt Daneſius emendabat: Frigidus iam artubus,&c.non,frigidis,&c.

Is proximo in agro ſcrobem effodi iuſſit, quem Flauius vt humilem & anguſtam increpans, &c.] Faernus ex v. c. legebat: Quam Flauius vt humilem & anguſtam,&c. ad ſcrobem,referens.

Statius proximus veniam, quam ab Imperatore acceperat, vanitate exitus corrupit] Faernus rectiſſimè,velocitate,legebat,pro,vanitate.Et poſt,addita voce,claros,legebat: Tamquam claros viros & inſontes ob in-

ob inuidiam aut metum extinxiſſet. Item addita rurſus voce, iram, legebat paulo pòſt: Neu compoſitam, & obliteratam manſuetudinem principis, iram nouam ad ſæuitiam retraheret.

Et venerationem hominum merito] Verbum, hominum, licet retineri poſſit, magis tamen pro eo, placeret, numinum.

AD LIB. XVI.

Aut memoria tantùm infenſi nominis ad diſcordias vteretur] Scribendum, vt Faernus legebat: Ac ne memoria tantùm infenſi nominis, &c. Et paulo pòſt delendum eſt verbum, exterritus, ſcribendumq́. Nam Silanus intentior metu, & exitio patrui ad præcauendum erat, &c. Deinde Faernus legebat. Sed non præripere percuſſori gloriam, &c. non, vt in vulgatis, ſed non permittere, &c.

Et Nero interceſſit, mortem ſine arbitrio permittens] Videndum an legi debeat: Et Nero interceſſit, mortis arbitrium permittens. Paulo pòſt Faernus legebat: Et cùm deûm honores Pompææ decernerentur, &c. non, decernuntur.

Qui tibi laſciuiam exprobrent] Faernus legebat: Quaſi tibi laſciuiam exprobrent, &c. Et paulo pòſt: Sperans exterritum Thraſeam ſcripſiſſe per quæ claritudinem principis extolleret, &c. pro eo, quod eſt in vulgatis: Spe exterritum Thraſeam ſenſiſſe per quæ claritudinem, &c.

Et quantum nunc ſæuitia accuſationis, &c.] Cùm in v.c. Faernus ſcriptũ inueniſſet: Et quantũ mĩę, &c. vel, vt in alio, Et quantum nunc, &c. ex ea voce fecit miſericordiæ, &c. quam lectionem ita planè ſcriptam vidimus poſtea in alijs libris manuſcriptis. Paulo pòſt pro, habitu & ore ad exprimendam imaginẽ honeſti, & exerciti, &c. Faernus legebat, honeſti exercitus, &c. Sed Daneſius non malè, honeſti, & exercitio, &c. quamuis lectio Faerni magis placeat.

AD LIB. I.

Ab exceſſu Neronis.

Atque omnem poteſtatem ad vnum conferri] Non diſplicet lectio Daneſij, qui habet ex v.c. Atque omnium poteſtatem, &c. & paulo pòſt magis placeret: Sed ambitionem ſcriptoris facilè aduerteris, &c. non auerſeris, vt eſt in vulgatis, ſiue, auerſeris.

Cluuius Rufus, vir facundus, & pacis artibus, belli inexpertus] Videtur deeſſe vox, clarus, quam addebat Faernus, legebatque & pacis artibus clarus, belli inexpertus, &c. & paulo pòſt idem Faernus emendabat: Hunc vel illum ambitioſis rumoribus deſtinabant, &c. non, ambitionis, vt erat in vulgatis.

Ijſdem erga aliena ſumptibus, quibus ſua prodegerant] Videtur illud, erga, abundare. Et paulo pòſt Faernus emẽdabat: & inquieta vrbs auctoribus, &c. non, actionibus, vt erat in vulgatis. Sic ſuprà, Bis & vicies millies ſeſtertium, &c. legebat.

Occidi Othonem poſſe] Ant. Auguſtinus legebat: Occidi Piſonẽ poſſe, &c. Et paulo pòſt Faernus: Non erat Othoni mollis, & corpori ſimilis animus, &c. pro eo quod in vulgatis eſt: Non erat Othonis mollis, &c.

Per Tiberianam domum in Velabrum, inde ad Miliarium aureum ſub ædem Saturni pergit, &c.] Domum Tiberianam ad radices Palatini montis fuiſſe, didicimus ex inuẽtis nuper in eo loco laminis plumbeis cum inſcriptione Tiberij Cęſaris. Tacitum autem illuſtrant verba Suetonij de eadem re. Sunt autẽ hæc: Vt ſe in Foro, ſub ædem Saturni ad Miliariũ aureum operirentur, &c. Et rectè. Nam Forum Romanum ſub æde Saturni fuit ea parte, quæ eſt inter arcem Tarpeiã, & Palatinum montem, vt ex Dionyſio etiam apertiùs conſtat. Quin & ipſa Saturni ædes Tarpeij montis radices attingebat, vt ex veteri inſcriptione de Ærario ibi reperta intelligimus. Tacitus etiam ipſe infra libro III. ſic habet: vix dum regreſſo in Capitoliũ Martiale,

tiale, furens miles aderat, nullo duce, ſibi quiſque au-ctor: cito agmine ad Forum, & imminentia Foro templa prætervecti, &c. & ſuprà lib. XII. Per ima montis Palatini ad aram Conſi, mox ad Curias veteres, tum ad Sacellum Larium, Forumque Romanum, &c. Larium enim Sacellũ fuiſſe in ſumma ſacra via, qua parte Foro Romano iungebatur, ſcribit Solinus, cap. 11.

Pars clamore, & gladijs, pars ſilentio, &c.] Faernus legebat: Pars clamore, & gaudijs, &c. Et paulo pòſt: Sed perinde à nobis plus donatiui ob fidem, quàm ab alijs, &c. pro eo quod eſt in vulgatis: Sed proinde à nobis donatiuo ob fidem, quàm ab alijs, &c.

Sumpto thorace Galba irruenti turbæ neque ætate, neque corpore ſiſtens] Faernus emendabat, reſiſtens, &c. nam, re, ſyllaba videtur à librario prętermiſſa, ob præcedentem poſtremam verbi, corpore. Et paulo pòſt legebat, prehenſare arctius, cõplecti armis, &c. non prehenſare manibus, &c. vt puto ex v. c.

Infauſtam adoptionem aduerſantes] Faernus mutabat ex v. c. verbum aduerſantes, in, verſantes. Paulò pòſt Plutarchus in Galba pro, Vergilionem, edit Seruilionem. Item Arcadium, pro, Lecanium. Sed à Græcis ſcriptoribus fides in Latinis nominibus non eſt nimium requirenda.

Diſpenſator Argius è prioribus ſeruis, &c.] Faernus rectè ex v. c. reſtituebat: è primoribus ſeruis, &c. Et paulo pòſt ex eodem v. c. reſtituebat: Et publicè ciuitate Romana donatos, &c. cùm in vulgatis tantùm ſit: publicè donatos, &c.

Ita comitatem bonitatemque fauentes vocabant] Daneſius ex v. c. ſtatim addebat: ſimul, auiditate imperãdi, quòd ſine modo, ſine iudicio donaret ſua, &c. Pro A. verò Cæcina, qui paulo pòſt nominatur, non putamus rectè emendatum eſſe, Allienus Cæcina: nam Cæcina non cognomen, ſed nomen familiæ fuiſſe, conſtat ex alio Cæcina, qui C. CAECINA LARGVS

dicitur in inſcriptione fratrum Arualium, & alio item, qui in baſi ſtatuæ Veſpaſiani Imp. dicitur C. CAECINA PAETVS. Hic autem ipſe A. Cæcina habetur apud me in antiquo lapide, ita planè inſcriptus, A. CAECINA. Nomina verò familiarũ apud Romanos omnibus litteris ſcribebantur, cùm prænomina vnicis tantùm, vel duabus, aut ad ſummum tribus litteris notarentur.

Imponere iampridem Imperatoris dignationem & auferre priuati ſecuritatem, &c.] Faernus omiſſa copula, &, legebat: Imponere iampridem Imperatoris dignationem, auferre, &c.

Pari ſimulatione vinculorum fruſtratur] Faernus emendabat: Partim ſimulatione, &c. & ita poſtulat ſententia. Paulo pòſt Daneſius ſic legebat: Et Galba redditus Lugdunenſium occaſione iræ in fiſcum verterat, &c. In vulgatis autem eſt, reditus, &c.

Quoties pecuniæ materia deeſſet, ſtupris & adulterijs exorabatur] Ita legebat Faernus, omiſſa copula, &, quæ eſt ante verbum, ſtupris. Et paulo pòſt: Rapuerint pecuniam miſſam in ſtipẽdium Caſtelli, &c. non, rapuerunt, vt in vulgatis.

Statim intra intimos amicos habuit] Magis placeret, inter intimos, &c. & paulo pòſt, qua velocius erat, &c. non, quia, vt habent vulgatæ editiones. Daneſius autem illud, vnde, quod ſequitur, mutabat in, aliunde, & ſic legebat: Aliunde nulla innocentiæ cura.

Hiſpalienſibus, & Emeritenſibus] Faernus legebat: Hiſpalenſibus, &c. & poſt. Vetãdi metu, vel agnoſcendi pudore, &c. pro eo, quod habent libri vulgati, cognoſcendi pudore, &c. Deinde legebat: Ibi ſæuitia vulnerum, hìc miſericordia abſumpti, &c. non, vt in vulgatis: Ibi ſæuitia, hìc miſeria vulnerum abſumpti, &c.

Tempus in ſuſpicionem, cauſa in crimen, affectatio quietis in tumultum eualit] Placeret, euadit, pro, eualit, niſi verbum ſit à Tacito ex obſcura antiquitate erutum, vt pleraque alia.

Ne diffidere dubijs,ac parum gaudere proſperis viderentur] Fortaſſe rectius eſſet : Aut parum gaudere proſperis,&c.&paulo pòſt videtur legendū: Et Othoni eadē,quæ nuper priuato,dicenti adulatio,&c.non, vt vulgò legitur: Et priuato Othoni nuper,atque eadem dicendi adulatio.

Sed præcipuus , & cum præſenti exitio etiam futuri pauor,ſubita inundatio Tiberis, &c.] Ita Faernus legebat,cùm in alijs ſit,inundatione . quod non ita placet. Paulo pòſt pro verbo,inuitatus,quod eſt in vulgatis,Faernus emendabat, initio datus, &c. legebatque, Ad obſeruandam honeſtiorum fidem initio datus,&c. Et deinde pro,expedire, vt eſt in vulgatis, legebat,expeditos ire, ſiue,expediri, ſi magis ita placeret.

Sub Tiberio & Caio tantum pacis aduerſa Reip. pertimuere, &c.] Daneſius pro verbo,pertimuere,reponebat,parti nocuere.

AD LIB. II.

Ab exceſſu Neronis.

Lætumque Reip.aut atrox,&c.] Cùm in v. c. ſit ſemē Reip.aut atrox,&c. Daneſius ex ea lectione emendabat, Semel Reip.atrox, &c. Sed amplius de hac lectione conſiderandum cenſeo.

Et inclinatis ad credendum animis loco ominum etiam Fortun.]Ita videtur legendum.nam illud, omnium,pro,ominum,perturbat ſententiam.

Si rediret,offenſam haud dubium victoris] Daneſius legebat: offenſarum . Sed fortaſſe melius legeretur,offenſam haud dubiam victoris . Paulo pòſt pro, infenſarum,fortaſſe legi poſſet,infenſorum. Vt ſit:obliuiſcendum infenſorum de bello agitantibus, &c.

Quantumque illis roboris diſcrimina & labor,tantum his vigoris addiderat integra quies, & inexpertus belli labor] Daneſius legebat ,ardór,non labor, &c. ne repeteretur vox,labor,ſupra iterum poſita.

Sed bellantibus alijs placuit expectari bellum, cùm

 in vi-

in victores, victosq. numquam ſolida fides coaleſceret] Daneſius ſic legebat: Sed bellantibus alijs placuit expectari bellicum: victores victosque numquam ſolida fide coaleſcere, &c.

Tanta mole belli nihil in ſumma profutura] Placet, vt Daneſius legebat, in ſummam profutura, &c. quæ ſcriptura non eget exemplo, vt confirmetur.

Qui pro Othone & accitum Cæcinã clamitabant] Daneſius legebat: Quin pro Othone etiam accitum Cæcinam clamitabant, &c. Et paulo pòſt pro, robur ac cædem, videtur ſcribendum, robur ac ſedem bello legiſſet.

Fraude illata ignis alimenta credidit à quibuſdam è vicinis colonijs inuidia & æmulatione, &c.] Ita videtur legendus hic locus ex vetere codice adiuto coniectura ex parte aliqua. Nam illa, à quibuſdam è vicinis v. c. ſuppeditauit. Cetera, nituntur coniectura.

Quoniam Galliæ tumeant] Fortaſſe legendum, timeant. Sed Daneſius pro, quoniã, legebat, quanquam. Et paulo pòſt idẽ Daneſius: Vnadeuiceſima, cui cognomen Rapaci, &c. De qua legione Plutarchus in Othone. Item: Vnadeuiceſimanorum principis, &c.

Aut Vitellium contumelijs] Addenda videtur, in, præpoſitio, legendumque: Aut in Vitellium, &c. Et paulo pòſt ſcribendum: Quamuis odium Vitellius vernilibus blanditijs velaret, &c. nõ, humilibus blanditijs, &c. & ita Daneſius legebat.

Non minax triſtibus] Daneſius legebat: Non minis triſtibus, &c. Et paulo pòſt: Tertia decima ac ſeptima ſuis hibernis redditę. Vndecimani ſtruere amphitheatra iuſſi, &c. non, vt in vulgatis, Vndecima, & ſeptima ſuis hibernis redditæ. Tertiadecimani, &c. Deinde: Inter initia belli aſſumptus, &c. pro eo quod in vulgatis eſt, Inter inania belli, &c.

Sed luxu & ſaginæ mancipatus, emptusque] Videtur legendum: Sed luxu, & ſagina, &c. Et paulo pòſt v. c. ha-

v.c.habet: Præfectus Ægupti Ti. Alexander, &c. Vt fortaſſe illud, Ti.ob præcedentem poſtremam ſyllabam Ægupti,omiſſum ſit à Librario, Suetonius certè Ti. Alexandrum Auguſti præfectum edit in Veſpaſiano,cap.VI.

Accelerata interim Veſpaſiani cœpta exercitus ſtudio tranſgreſſi in Parthos] Ita habet v. c. cùm in vulgatis deſit verbũ,tranſgreſſi.Paulo pòſt pro,Tectium, Dareſius legebat, Titium.

Mare quoque Eteſiæ flabant,&c] Totum hunc locum Daneſius ex v. c. ita legebat: Mare quoque Eteſiarum flatu in Orientem nauigantibus ſecundùm; inde aduerſum erat,&c.

AD LIB. III,

Ab exceſſu Neronis.

Vt innocuum exercitum Mœſicum] Faernus pro, innocuum,legebat,inuictum. & paulo pòſt: Nequid diſcordia externa molirentur,&c,pro eo, quod vulgò legitur:Ne inter diſcordias,&c.

Tanquam inſultãtes Vitellio ſcripſiſſent] Verbum, ſcripſiſſent,videtur mendoſum. Itaque pro eo Faernus, corripuiſſent, reponebat. & paulo pòſt legebat: Rapiuntur arma metu proditionis:ira militũ in Tampium Flauianum incubuit, &c. Tampia verò familia ex denarijs,& antiquis titulis nota.

Sed vbi totis in caſtris in fama proditio]Illud, Infama,vnico verbo in v.c,legitur.& poſt, Vndeuiceſimæ Rapaci. vt ſupra lib. II. Sed videndus Plutarchus in Othone.Paulo pòſt pro, immenſam belli luem, Faernus legebat:immenſam belli molem,&c.

Et maiorem rapiendi licentiam] Daneſius ex v. c. legebat:Sed maiorem,&c.nam ex particula ſed, facta eſt copula &,omiſſa s,litera,ob extremam præcedentis verbi,irrumpentibus. Paulo verò poſt videtur legendum: Et pro clamore, ac vulneribus, clementiæ gloriam inanem laturos, &c. pro eo, quod mendosè le-

gitur in vulgatis, clementiam & gloriam inania laturos,&c.

Quartam Macedonicam dextro ſuorũ cornu] Faernus legebat,dextrum,non dextro cornu,&c.Et poſt in v.c.eſt: Duodeuiceſimanosque & primanos, &c.

Voce flebili precabatur vt placatos patris manes, néve ſe vt parricidam aduerſarentur] Faernus legebat: Voce flebili precabatur ne piatos patris manes, séve ſe vt parricidam auerſarentur.

Sed in tribunos,centurionesque vbi precium cędis erat,reuerteretur] Videtur legendum, verteretur. & paulo pòſt: Verberibus, tormentisque domorum abdita ſcrutari,&c.non,vt in vulgatis, dominorum abdita, &c. Deinde Daneſius legebat: Vtique exercitui vario linguis,&c.non, Vtque exercitu,&c.

Non more vulgi agere] Faernus legebat: Non lege vulgi agere, &c. Sed nimis longè à vulgata ſcriptura; ad quem proprius accederemus, ſi legatur, in ore, pro,more.

Addidit facinori fidem,nobili gaudio,&c.] Placeret,notabili gaudio,&c.&ita legebat Faernus.Et paulo pòſt pro eo, quod in vulgatis eſt, auidos periculorum, idem Faernus emendabat, pauidos periculorum,&c.

Non ſine motu cohortium iunxit cæterarum] Ita Faernus legebat ex v. c. cùm in vulgatis ſit, adiunxit, & deſit verbum,cohortium. Paulo pòſt idem Faernus pro eo,quod vulgò legitur,& ipſos in legione bello attrita,&c,legebat,in regione bello attrita, &c. Deinde: Diſtulerunt tanquam maiora meritum,&c. non, diſtulerant,&c. vt habent vulgati.

Nec quicquam niſi iucundum, & læſurum acciperet] Faernus legebat,acciperent,&c. ad aures referẽs. & poſt Daneſius ex v.c. legebat: Vt priuatũ Vitellium pateretur,ne victum quidem laturus, &c. Cùm vulgò legatur,ne victos quidem laturus,&c.

Circa

Circa lacum Fundani deſcendentibus] Lacus Fundani fit mentio in antiqua apud me inſcriptione, in Quirinali reperta eo loco, quo Dei Fidij, ſiue Sanci Sabinorum lingua, templum erat. Eius exemplum ſubieci:

L. CORNELIO
SVLLAE. FELICI
DICTATORI
VICVS. LACI. FVND.

Et præmia nauatæ operæ petebant] Daneſius legebat, enauatæ. Et paulo pòſt Faernus pro vulgatis illis: Domos araſque fœdare,&c. legebat: Domos, araſque fœdatas,&c. vel ſi magis placet, fœdas.

AD LIB. IV.

Ab exceſſu Neronis.

Paucos erumpere aulos, circumrecti preſſere] Faernus legebat, oppreſſere. & paulo pòſt fortaſſe legendum: Dein L. Vitellius, par vitijs fratri, in principatu eius vigilantior, nec perinde proſperis ſocius, quàm aduerſis in Germanias tractus, &c. Nam fratri, quod eſt in vulgatis, non ita placet vt, fratri; & illud abſtractus, penitus ineptum.

Nec tam Muſonius, aut Publius, quàm Priſcus, & Marcellus ceteriquè motis aduultionem deletionibus expectabantur] Ita Faernus iampridem emendauit pro, motis adulationibus animis expectabãtur.

Miſſi ad Caninefates] Diximus ſuprà, Cannanefates ex antiqua inſcriptione legendum eſſe vbique apud Tacitum.

Quas incenſis caſtellis illuc appulerat] Daneſius legebat: Quaſi incenſis, &c. Et paulo pòſt: Sed paruum prouiſum, vt copiæ, &c. pro, Parum prouiſum, ni copiæ, &c. Deinde: Tum vix quinque millia armatorum tuebantur, &c. In vulgatis enim libris deeſt illud, Tum.

Quin potius interfecto traditore] Videndum an le-

gi debeat,proditore.& paulo pòſt Faernus legebat: At ciuilem immenſis auctibus,&c.non,actibus,&c. Sed niſi longiùs diſcederetur à vulgata ſcriptura, placeret magis,laudibus,&c. Quamuis illud,auctibus, Tacitus acceperit à Salluſtio.

Et alia manu Moſam amnem tranſiri iubet] Ita Faernus legebat pro, tranſire. Et paulo pòſt: Romano nomine Agrippinenſes vocarent,&c.non, Romanorum.

Eius nomen epiſtolis,edictisq́. proponebatur] v.c. habet,præponebatur. In alio autem eſt præferebatur. Ius penes Mutianum erat,niſi quod, &c. Paulo ſupra idem v.c.habet: Et Titio Iuliano,&c.& ſic infrà conſtanter,pro, Tertio Iuliano.

Signatus,& ſacerdotio fulgens]Faernus legebat,ſaginatus, quod non diſplicet ob ea, quæ præcedunt. Paulo pòſt pro eo quod vulgò legitur, Et electus in eandem ſpem,&c. magis placeret: Erectus in eandem ſpem,&

Summaque etiam miſcentis] Faernus rectiſſimè legebat: Summaque & ima miſcentis, &c. Et paulo pòſt legebat: Et pace ſuſpecta tutius bellum,&c. deleta,in,præpoſitione. Deinde: Læta Piſoni omina,&c. non,omnia,vt in vulgatis.

Ingreſſi milites,quibus fauſta nomina] Ita iampridem Faernus emendauit, adductus Ciceronis loco ex lib.I.de Diuin.& Plinij ex lib.XXVIII. cap.II. in quo eſt:cur publicis luſtris etiam nomina victimarum ducentium proſpera legimus?

Præeunte Plautio Æliano] Ita legendum eſt ex vv. cc. In quibus paulo ſuprà eſt: aqua trinis è fontibus, amnibusque hauſta. Quæ lectio non diſpliceret, ſi aliquo antiquitatis teſtimonio confirmaretur. Ant. Auguſtinus legebat: Aqua è riuis,& fontibus amnibusq́. hauſta perpluere,&c.Deinde ſcribendum:Luſtrata Suouetaurilibus area,&c.Vt iampridem emendauimus

dauimus ex vv.cc.& ipſa antiqui ritus notitia.

Cum ducibus Germanorum,&c.]Faernus legebat: Treuirorum,&c Et paulo pòſt: Pecunia nuper etiam è donatiuo ſuffecit,&c.

Reuulſæ imperatorum imagines,innexa ſigna,&c.] Cùm in v.c.ſit in hora,pro innexa, poſſet legi, mota ſigna,&c.

Arretinum Clementem] Scribendum Arricinum, ex antiqua inſcriptione, quam vidimus olim in ſchedis apud Benedictum Ægium Spoletinum, Romanæ antiquitatis virum curioſum & ita emendãdum item apud Suetonium in Domitiano,cap.11.

Nos quanquam totiens laceſſiti, iure victoriæ id ſolùm vobis addimus]v.c.habet,adijcimus, ſed placeret,ademimus.

AD LIB. V.

Ab exceſſu Neronis.

Et Belus amnis Iudaico mari illabitur, circa cuius os coniectæ arenæ miſto nitro,&c.] Faernus legebat, conlectæ arenæ mixto nitro,&c. & ita Daneſius quoque legebãt.

Et dira omnia obſeruari]Faernus emendabat,& dira omina, &c. quod mendum alibi irrepſit tum apud Tacitum,tum apud alios etiam ſcriptores. Paulo pòſt idem Faernus legebat,copula,&,deleta: Vtque ad fallendum ſilentio,ita cœpta cæde, quo plus terroris adderent,&c.

Adiecta ingens lintrium vis,vehentium ad tricenos, quadragenosq; ceu armamenta Liburnicis, ſoli haud indecore pro velis iuuabant, &c.] Ita Faernus legebat hunc locum, addito verbo, vehentium, quod deeſt in vulgatis.

AD LIBRVM DE MORIBVS

Germanorum.

Vidimus ſub diuo Veſpaſiano Veledam diu apud pleroſque numinis loco habitam] De Veleda Tacitus ſuprà

ſuprà lib.IV.ab exceſſu Neronis ita ſcribit: Mummius Luporcus legatus legionis inter dona miſſus Veledæ. Ea virgo nationi Bructeræ latè imperitabat, &c. Statius Siluar.lib.1.

——— *Captiuæq́ preces Veledæ.*

Feminæ autem quãto in honore apud Germanos fuerint, ex his etiam antiquis inſcriptionibus intelligere poſſumus.

MATRONIS
RVMAEABVS
SACR.
L. VITELLIVS
CONSCRS. EXPO.
LEG. VI. VICTR.

T. FRATERNVS
MATRIBVS
GALLAICIS
V.S.L.M.

Cibi ſimplices, agreſtia poma, recens fera, aut lac cõcretum] Daneſius legebat, recens caſeus, &c. quod placet, ſi ea lectio veterem librum habet auctoré. Paulo pòſt videtur legendum: Nam nec tributis conteruntur, &c. non, vt in vulgatis, contemnuntur. Deinde pro, Sed prout ferox bello & melior, &c. placeret: Sed prout ferox, & bello melior.

Nec defuit audentia Druſo Germanico] Daneſius legebat, Druſo, Germanicoq́. &c. & paulo pòſt ex v.c. ſcribendum: Marcomanis, Quadiſque vſque ad noſtram memoriam, &c.

AD AGRICOLAE VITAM.

Non tamen pigebit vel incondita, ac rudi voce memoriam prioribus ſenectutis, &c.] v.c. habet: prioris ſeruitutis, &c. Et paulo pòſt ex v. item c. legendum: Nihil appetere in iactationem, &c. Item pro vulgatis illis, Dum in Templo, Liguriæ pars eſt, hoſtiliter populatur, &c. v.c. habet: Dum in Temelium, Liguriæ vrbs eſt, hoſtiliter, &c.

Conſilium id diuus Auguſtus vocabat Tiberius præcipuè] v.c. habet, Tiberius præceptum. Et paulo pòſt videtur legendum: Alternis manus centurionum, alternis

alternis ſeruos vim & contumelias miſcere,&c. addita voce,ſeruos,ex v.c.

Tum Agricola,quanquam tranſacta æſtas,ſparſi per prouinciam numeri] Legendũ videtur innumeri, &c. Et paulo pòſt Daneſius legebat: Nec ex cõmendatione aut precibus centurionum comites aſciſſere, &c.

Officijs & adminiſtrationibus præponere potiùs non peccaturos, &c.] Ita eſt in v. c. cùm in vulgatis deſit verbum præponere, pro quo alius liber habet, præficere. Vt alibi apud Tacitum vv. cc. eodem loco quidam habent,præponere,quidam præficere.

Contracto exercitu multum in agmine laudare modeſtiam,&c.] v. c. habet, multus pro, multum; placeret tamen magis, militum, &c. Pro eo verò quod in vulgatis eſt, ponendiſque inſuper caſtellis ſpatium fuit, &c. v.c. habet,telis,non,caſtellis. & paulo pòſt Daneſius legebat: Solum,cælumq. & ingenia, cultuſque hominum haud multum à Britannia differt.eius aditus, &c.

Et infeſta hoſtili exercitu itinera timebantur] v.c. habet,hoſtilis exercitus ,&c. & paulo pòſt: Caledoniam incolentes populi, &c. Item: oppugnare vltrò Caſtellum adorſi,&c.

Primo ſtatim congreſſu vnde oſtendamus quos ſibi Caledonia viros ſepoſuerit] Daneſius pro, vnde oſtendamus,legebat,non oſtendamus,&c. interrogationis nota poſita ad verbum,ſepoſuerit? Deinde pro, Noſtris illi diſceſſionibus,&c.legebat, Noſtris illi diſſenſionibus, &c.Et ita v.c. & Faernus etiam legebat.

Et vix monitis coercitum militem,&c.] v.c. habet, munimentis,pro,monitis,&c.& totus locus ita legendus ex eodem v.c.Et vix munimentis coercitum militem,accendendum adhuc ratus,&c. vel,vt eſt in alio libro,militem adhuc cohortandum ratus,&c.

Crebrò per eos dies apud Domitianũ abſens accuſatus, abſens abſolutus eſt] Ant. Auguſtinus legebat: præſens

præſens abſolutus eſt. Et paulo pòſt pro vulgatis illis: Aderat iam annus, quo Proconſulatum Aſiæ Africæ ſortiretur,&c.v c.habet: Aſiæ & Africę. Sed Daneſius, Aſiæ aut Africæ.

Sed in nullum rei poſt vſum] Scribendum ex v. c. Sed in nullum Reipublicæ vſum, &c. Et paulo pòſt legendum eſt: crebrius quàm ex more principis per nuntios viſentis,&c. Et deinde: Natus erat Agricola Caio Cæſare tertium Conſule,&c.

Nam ſicuti magnæ cuiuſdam felicitatis eſſe, durare in hac beatiſſimi ſæculi luce,&c.] Ita legendus hic locus ex v.c.& deinde: Nos Mauricium, Ruſticumque diuiſimus,&c.

Admiratione te potius, quàm æmulatione decoremus,&c.] Ita legitur in v. c. pro eo verò quod eſt in vulgatis,militum, &c.fortaſſe,imitatione virtutú, &c. emendatiùs legeretur. Vt totus locus ita legatur: Admiratione te potius, quàm æmulatione; etſi natura ſuppeditet,imitatióne virtutum decoremus,&c.

Non quia intercedendum putem imaginibus] Videtur legendum, interdicendum, non, intercedendum,&c.

AD DIALOGVM

De Oratore.

Non minus notos eſſe in extremis partibus terrarum,&c.] Ita videtur legendum, cùm in vulgatis deſit verbum,notos,ſine quo ſententia ſtare non poteſt. Et paulo ſuprà libentius legerem, Qua accinctus & minax,&c.pro eo,quod vulgò legitur, Qui accinctus & minax,&c.

Cùm Vrbanus Meſſalla] In v.c.eſt Vibanius Meſſala. Sed fortaſſe, Vibianus ſcribendum.

Quòd vos viri optimi,& optimi temporum noſtrorum oratores,&c.]Ita videtur legendum,cùm in vulgatis deſit,alterum,optimi,à Librario non repetitum. Deinde Ant.Auguſtinus legebat: Nam vt de Cicerone ipſo

ne ipſo loquar, Hirtio nempe & Panſa Conſulibus, vt Tiro libertus eius ſcripſit, VII. Idus Octobris occiſus eſt,&c. In vulgatis autem deeſt, illud, Octobris.

Supra modum exultans,& ſuperfluens & parũ antiquus videretur, &c.] Videtur legẽdum, parum Atticus,&c. Et paulo pòſt: Nunc mihi cum vniuerſis negotium eſt,&c. non, vt in vulgatis, Nec mihi,&c.

Vidit namq. vt paulo antè dicebam, conditionem temporum,& diuerſitates auctorum] Magis placeret, auditorum,&c.& paulo pòſt: Cùm vix in corona quiſquam aſſiſtat,&c. non, in cortina,&c.

Viderimus an iudicium eius vis aut animi aut ingenij defecerit,&c.] Videtur hic locus ità legendus pro eo quod in alijs eſt, iudicio,&c. ſufficeret,&c.

Quod optimum dicendi genus eſt] Sententia poſtulat, vt legatur, diſcendi, non, dicendi.

Quamuis in diuerſis ingenijs, eſſe quandã iudicij, ac voluminis ſimilitudinem,&c.] Foraſſe legendum, voluntatis ſimilitudinem,&c. ita requirente ſententia. & paulo pòſt Faernus legebat: Perge, inquit, Maternus, de antiquis loquens,&c.

Nam in iudicijs ferè de æquitate, in deliberationibus de honeſtate dicimus,&c.] Loc⁹ videtur mutilus, & ita fortaſſe ſupplẽdus: Nam in iudicijs ferè de æquitate, in deliberationibus de vtilitate, in laudationibus de honeſtate dicimus,&c.

Et Cicero his, vt opinor, verbis, quicquid in eloquẽtia effecerit, ait ſe nõ Rhetorum, ſed Academiæ ſpatijs conſecutũ,&c.] Ita legẽdus hic locus ex ipſo Cicerone.

Paruum & ridiculũ fortaſſe videtur, quod dicturus ſum,&c.] Magis placet, videbitur, quàm vulgata lectio, videtur; ita præſertim poſtulante ſententia.

Forum non emẽdatæ, nec vſquã ad votum compoſitæ ciuitatis argumentũ eſt, &c.] Ita legebat Faernus, cùm in vulgatis ſit, emendare, pro, emendatæ.

FINIS.

NOTÆ

AD SVETONIVM.

AD C. IVLII CAP. I.

ANNVM agens, &c.] Cùm multa initio huius capitis deſiderentur, fortaſſe nõ malè, ijs quæ extant, hæc adiungi poterunt ex ipſa temporum & verborum ratione: Cn. Papirio Carbone II. L. Cornelio Cinna, IV. Cos. annum agens Cæſar XVI. patrem amiſit, ſequentibus Conſulibus flamen, &c.

AD CAP. IV.

Cum vno medico, & cubicularijs duobus, &c.] De tribus Cæſaris ſeruis, conſtat Cottæ quoque teſtimonio apud Athenæum lib. VII. in quo ſic ſcriptum eſt: Ἰούλιος δὲ Καῖσαρ πρῶτος πάντων ἀνθρώπων περαιωθεὶς ἐπὶ τὰς Βρεττανίδας νήσους μετὰ χιλίων σκαφῶν, τρεῖς οἰκέτας τοὺς πάντας συνεπήγετο, ὡς Κόττας ἱστορεῖ ὁ τότε ὑποστρατηγῶν αὐτῷ, ἐν τῷ περὶ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας συγγράμματι, &c. Sed Plutarchus in Cæſare, cùm pro medico ſeruo edit amicum (inquit enim, μεθ' ἑνὸς φίλου, καὶ δυοῖν ἀκολούθοιν, &c. &, amico, etiam in vno codice inuenitur) differt non ſolùm à Suetonio, ſed ab ipſo etiam Cotta, qui diſertè habet τρεῖς οἰκέτας τοὺς πάντας, &c. quo verbo complexus eſt, medicum ſeruum, & cubicularios, qui ſerui item erant à cubiculo. Rurſus Plutarchum ſi ſequamur, illud in litore, quod ſtatim ſequitur apud Suetonium, mutandum erit in, Mileti, & ita legẽdum: Numeratis deinde L. talentis, expoſitus Mileti, &c. Paulo autem ſuprà verbum indignatione, ſine dubio corruptum eſt, & ſcribendum, dignatione.

AD CAP. VI.

In Corneliæ autẽ locum Pompeiam duxit Q. Pompeij filiam, L. Sullæ neptem] Q Q. Pompeios patrem & filium, vtrumque interfectos fuiſſe bello ciuili refert

fert Liuius lib. xxii. Qui Pompeium filium, generum fuiſſe ait L. Sullæ; è quo nata ſit hæc Pompeia, quam Suetonius Sullæ neptem appellat.

AD CAP. VII.

Quæſtori vlterior Hiſpania obuenit: vbi cum mandato populi Romani iure dicundo conuentus circumiret] Illud, populi Romani in v.c. qui eſt apud me, notatum eſt duabus interpunctis litteris hoc modo, P.R. quibus notis Prætorem putamus ſignificari, eſſeq. hîc ſcribendum, cum mandato Prætoris, &c.

AD CAP. XV.

Q. Catulum de refectione Capitolij, &c.] Ad hanc Capitolij refectionem pertinet verſus Martialis:

Sic laudant Catuli vilia templa patres.

Ita enim legendum, non vt vulgò, Iulia templa, &c. Miratur enim Martialis, vilia Catuli templa laudari à maioribus natu, cùm habeant ditia Flauiæ gentis templa. Nam Flauij quoque Capitolium, cùm Vitelliano tumultu arſiſſet, multo magnificentiùs refecerunt.

AD CAP. XVI.

L. Vectio Indice] Ex argenteo denario ſcribendum putamus, L. Vettio Indice, tum hîc, tum apud Ciceronem in oratione contra Catilinam. In eo denario eſt: T. VETTIVS. IVDEX. Quem Sabinum fuiſſe, intelligimus ex Tatij regis Sabinorum in altera denarij parte, impreſſa imagine.

Antequam prouinciæ ordinarentur] In v.c. eſt, ornarentur, pro, ordinarentur. Quam lectionem exemplis confirmare putamus non eſſe neceſſarium.

AD CAP. XX.

Poſtremò in vniuerſos diuerſę factionis inductum præmijs, &c.] Locus eſt, vt videtur, mendoſus, & ita fortaſſe corrigendus. Poſtremò in vniuerſos diuerſæ factionis induxit Vettium præmijs, &c.

AD CAP. XXIII.

In vrbem prouinciæ ſuæ Lucam], Cæſar ex S. C.

vtramque Galliam cum Illurico acceperat. Luca verò cum Liguriæ vrbs ſit, vt Pomponius Mela docet, & Liguria Galliæ pars, vt Lucanus cecinit:

Et nunc tonſe Ligur, quondam per candida colla
Crinibus effuſis toti prælate Comata, &c.

rectè Suetonius Lucam prouinciæ Cæſaris vrbem dixit. Quæ nihilominus, quòd Apennini radicibus propinqua eſt, poterat ob vicinitatem ad Liguriæ conuentus & iuriſdictionem pertinere.

AD CAP. XXVI.

Cuius area ſuper ſeſtertium millies conſtitit] vv. cc. habent, ſuper HS mille. & poſt quæ in extremo huius capitis verba habentur: Ac ſingula interdum mancipia & prædia viritim dedit, &c. mendoſa ſunt. Legendum enim eſt: ex præda viritim dedit.

AD CAP. XXX.

Hæc voluerunt: tantis rebus geſtis C. Cæſar, &c.] Hunc locum ita Plutarchus expreſſit ex Aſinio: τοῦτο ἠβουλήθησαν εἰς τοῦτο μὲ ἀνάγκης ὑπήγαγον, ἵνα Γάϊος Καῖσαρ ὁ μεγίστοις πολέμοις κατορθώσας, εἰ προηκάμην τὰ στρατεύματα, κἂν κατεδικάσθην, &c.

AD CAP. XXXII.

Iacta eſt alea, inquit] Verbum, inquit, non habetur in v. c.

AD CAP. XXXV.

Neque loco, neque tempore anni æquo, ſed hieme, &c.] Ita legendus hic locus ex v. c. cùm in vulgatis ſit: Neque loco, neque tempore æquo, ſed hieme anni, &c.

AD CAP. XXXIX.

Munus gladiatorũ] vv. cc. habent, gladiatoriũ, &c. Paulo pòſt fortaſſe legendum eſt: Seſſum in XIIII. podium è ſcena per orcheſtram tranſijt, &c. nam pro verbo, podiũ, in aliquibus codicibus eſt, ſolium. quod videtur mendoſum. Podium verò dicebatur locus, vnde principes ſpectabant. è ſcena igitur, vbi Laberius

hiſtrionicam fecerat, tranſiturus in XIIII. podium & orcheſtram, Senatores omnes neceſſariò prçterijt, quò maior rei indignitas foret.

AD CAP. XL.

Quò autem magis in poſterum è Kal. Ianuarijs nobis temporum ratio congrueret] Illud, nobis, ſine dubio mendoſum eſt, proque eo, nouis, eſt ſcribendum. Nam librarius iure ſuo, v, litteram, vt tunc erat conſuetudo ſcribendi, in b, mutauit, & ex ea mutatione fecit, nobis, pro, nouis.

AD CAP. XLI.

Nudatos opere cenſorio, aut ſententia iudicum de ambitu condemnatos] Videtur legendum: Notatos opere cenſorio, &c. Nec puto eam emendationem egere exemplis, vt confirmetur. Item paulo pòſt, pro eo, quod vulgò legitur, Quos ipſe dediſſet, &c. Videtur ſcribendum: Quos ipſe edidiſſet, &c.

AD CAP. XLII.

Minórve decem] v. c. habet, Minórve XI. &c. & paulo pòſt pro, minus tertia parte, &c. v. c. habet: plus tertia parte, &c. Deinde legendum: Deducto de ſumma æris alieni, &c. pro eo, quod eſt in vulgatis: Deducta ſumma æris alieni, &c.

AD CAP. XLIV.

Data M. Varroni cura comparandarum, ac dirigendarum] v. c. habet: digerendarum, &c. & ſic videtur legendum.

AD CAP. XLIX.

Miſſa etiam facio edicta Bibuli, quibus proſcripſit collegam ſuum, Bythinicam reginam, &c.] Videtur pro, proſcripſit, emendandum, præſcripſit. Nomina enim Conſulum in edictis præſcribebantur. Tacitus de Tiberio lib. I. Ne edictum quidem, quo patrem in Curiam vocabat, niſi Tribuniciæ poteſtatis præſcriptione poſuit ſub Auguſto acceptæ. Verba edicti fuere pauca, & ſenſu permodeſto, de honoribus parentis conſultaturum, &c. Suetonius ipſe ſuprà dixit: Edicto

præfatus de ſumma ſe Rep. acturũ,&c. Sic igitur fortaſſe præſcripſit: M. Bibulus & Bythinica regina collegæ Coss. &c. Illa verò quæ paulo pòſt ſequuntur, à ſatellitibus eum in cubiculum regium eductum, &c. ſic habētur in v. c. In cubiculum regiũ deductum,&c. vel, vt in alio, inductum,&c.

AD CAP. L.

Cui & proximo ſuo conſulatu,&c.] v. c. habet: cui & primo ſuo conſulatu,&c. Et paulo pòſt pro vulgatis illis: Quo melius, inquit, emptum ſciatis,&c. v. c. habet: Quo vilius,&c. quod magnopere placet.

AD CAP. LV.

Eloquentia militari,&c.] Ant. Auguſtinus legebat: Eloquentia mirabili,&c. & certè verbum, mirabili, facilè potuit ob ſimilitudinem ſcripturæ in, militari ab imperito librario mutari.

AD CAP. LVI.

Sed dum vòluit, alios habere paratam, &c.] v. c. habet, parata, &c. & paulo pòſt, Epiſtolæ quoque eius ad Senatum extant, quas primus videtur ad paginas,&c. pro eo, quod vulgo legitur, quas primùm videtur, &c.

AD CAP. LIX.

Cui ad opprobrium vitæ, Salutioni cognomē erat] vv. cc. habent, Saluntoni.

AD CAP. LXIII.

L. Caſſium partis aduerſæ] Fortaſſe legendum, C. Caſſium,&c. ex hiſtoria.

AD CAP. LXVIII.

Quarum centum ac triginta millium intra villum reperta ſunt] Aliter habet Plutarchus in Cæſare, & ſi rectè memini, CXLIV. millia. Sed ex hoc Suetonij loco videtur Cæſar emendandus, qui lib. III. de bello ciuili habet: Millia ſagittarum circiter triginta, &c. cùm illud, circiter, in centum, murandum ſit. Niſi fortè hoc loco variāt inter ſe ſcriptores, vt paulo pòſt pro c. & xx.

ictibus,

ictibus, quos Suetonius edit, Cæſar habet foramina cxxx. & Plutarchus totidem.

AD CAP. LXXII.

Et in diuerſorio loco, quod vnum erat, ceſſerit] Videtur legendum, vt eſt in v. c. Et in diuerſorio, quod vnum erat, loco ceſſerit, &c.

AD CAP. LXXVII.

Vt T. Ampius ſcribit] Legendum: Vt Tampius ſcribit, &c. Sic enim eſt tum in vv. cc. tum in antiquis inſcriptionibus, itemque Tampiæ familiæ denarijs.

AD CAP. LXXIX.

Proximo autem Senatu percrebuit fama, &c.] Verba, percrebuit fama, non habentur in vv. cc. & certè videntur adiecta.

AD CAP. LXXX.

Gallos Cæſar, &c.] Hos verſus trochaicos eſſe Faernus dicebat, ita eos ſcribens:

Gallos Cæſar in triumphum, ducit idem in Curiam:
Galli braccas depoſuerunt, latum clauum ſumpſerunt.

In vv. autem cc. legitur: Gallos Cæſar in triumphum duxit: Inde in Curia Galli, &c. & paulo pòſt Faernus legebat: Brutus, qui reges eiecit, &c. Hic qui Conſules eiecit, &c. vtrobique deleta littera, a, voce qui, retenta.

AD CAP. XCII.

Cæſar Caſcæ brachium abreptum graphio traiecit] In v. c. eſt: Cæſar Caſcæ brachium, abrepto graphio, &c. & ita videtur legendum Plutarcho lectionem confirmante his verbis: πρῶτος δὲ Κάσκας ξίφει παίει παρὰ τὸν αὐχένα, πληγὴν οὐ θανατηφόρον, οὐδὲ βαθεῖαν ἀλλ' ὡς οὐκὸς ἐν ἀρχῇ τολμήματος μεγάλου ταραχθεὶς, ὥστε καὶ τὸν Καίσαρα μεταστραφέντα τοῦ ἐγχειριδίου λαβέσθαι, καὶ κατασχεῖν.

AD AVGVSTI CAP. IV.

Priuſquam confiteri ſe candidatum cōſulatus poſſet] In v. c. pro verbo confiteri, ſcriptum eſt, profiteri. De cuius lectionis veritate non puto dubitandum eſſe.

AD CAP. V.

Natus eſt Auguſtus M. Tullio Cicerone, & M. Antonio Coſ. nono Kal. Octob.] De die natali Auguſti verum eſt, quod Suetonius tradit. nam præter Romanum vetus Calendarium, confirmat eam hiſtoriam antiqua etiam inſcriptio, cuius exemplum, quia non eſt in promptu, recitare ſuperſedebo.

AD CAP. VII.

Ferreis, ac iam propè exoleſcentibus litteris] Huiuſmodi imaguncularum reliquiæ, quas nobis videre permultas contigit, admonet, vt hîc legamus: Ferrugineis, ac iam propè exoleſcentibus litteris, &c.

AD CAP. VIII.

Vix tum firmus à graui valetudine] Videtur legendum: Vix dum firmus, &c.

AD CAP. X.

Ac ne publicum quidem, ac tranſlaticium vlla in re, &c.] Videtur deeſſe verbum, ius, quod ſupplendum eſt ex v.c. in quo eſt: Ac tranſlaticium ius vlla in re, &c. Quid autem ſit ius tranſlaticium, omnibus notum eſſe putamus.

AD CAP. XII.

Ceteroſque duces & exercitus conſentire pro patribus] v.c. habet: Conſentire pro partibus, &c. & ſic videtur legendum.

AD CAP. XIII.

Alios patrem & filium pro vita rogantes, ſortiri, vel dimicare, iuſſiſſe] In v.c. eſt, micare non dimicare.

AD CAP. XVI.

Traiecto in Siciliam exercitu, quum partem reliquam copiarum continenti repeteret] In v.c. multo rectiùs eſt: Quum ad partem reliquam copiarũ continentem repeteret, &c. Quod autem paulo ſuprà dixit, Auguſtum ſub horam pugnæ ſomno deuictum eſſe, id intelligendum eſt de inſtante iam tempore pugnæ. Nam ſub horam, cùm dicimus, inſtantis iam temporis vicini-

viciniratem deſignamus. Vt cùm Virgilius Georg. libro IV. dixit, Sub lucem exportant apes,&c. id non planè per lucem,aut in luce,ſed aduentante iam luce, intelligendum. Paulo pòſt apud Suetonium videtur legendum: Conceſſa vita circeros in perpetuum relegauit,&c.non circeijs.

AD CAP. XIX.

Andaſius atque Epicadus Iuliam filiam, & Agrippam nepotem ex inſulis,quibus continebantur, rapere ad exercitus:Telephus quaſi debita ſibi fato dominatione, & ipſum, & Senatum aggredi deſtinauerant,&c.]Ita videtur totus hic locus legendus. Veteribus etiam libris aliqua ex parte auctoribus.

AD CAP. XXI.

Ex quibus Sueuos,& Sicambros] v.c.habet: Ex quibus Vbios,& Sugambros,&c.

AD CAP. XXII.

Tertio clauſit]Videtur legendum: Ter clauſit. Nam Auguſtus Ianum primò clauſit poſt deuictos Antonium & Cleopatram. Secundò, poſt Cantabricam victoriam: tertiò,cùm iam toto orbe pax eſſet.

AD CAP. XXIV.

Diſciplinam ſeueriſſimè rexit] Videtur ſcribendum, exegit,non,rexit.& ita eſt in vv.cc.

AD CAP. XXV.

Id eſt,Feſtina tardè,tutus enim eſt melior,quàm temerarius Imperator] Hæc verba non habentur in vv. cc. & certè ab aliquo adiecta ſunt,qui Græcam ſententiam Latinè reddere voluit.

AD CAP. XXVI.

Ceteros autem ſex,aut nouem,&c.]Locus eſt mendoſus, & ſic corrigendus ex v. c. Ceteros, aut nouem, &c.deletis verbis,autem ſex,quæ adiecta ſunt.

AD CAP. XXVII.

T.Iunium Philopœmenem]vv.cc.habent, T.Vinium,&c.& ita corrigendum ex antiquo lapide.

AD CAP. XXIX.

Templum Apollinis in ea parte Palatinæ domus excitauit]v. c. pro verbo, excitauit, habet, exertauit, Quod verbum, quia obſcurius erat, à librarijs mutatum eſt in,excitauit. Paulo pòſt legendum ex v. c. à L. Munatio Planco,&c. De qua re extat veteris inſcriptionis fragmentum ad cliuum Tarpeij montis repertum,ex quo Saturni templum,& ærarium ibi fuiſſe intelligere poſſumus. L. PLANCVS. L. F. COS, IMP. ITER. DE. MANIB.

AD CAP. XXXI.

Compitales Lares ornare bis anno inſtituit]In v, c. eſt:Compitalitijs Lares ornari bis anno, &c. & paulo pòſt legendum : Marmoreo Iano ſuppoſuit, &c. Et tum hîc, tum infrà, Ianus accipiendus eſt pro arcu marmoreo, & fornicata tranſitione.

AD CAP. XXXII.

Ad tres iudicum decurias,quartam addixit]v. c. habet,addidit,pro,addixit.

AD CAP. XXXIII.

Ne culeo inſueretur] In vv.cc.ſcriptum eſt conſtanter,culleo,geminata, l. littera.

AD CAP. XXXV.

Quo tempore æſtimatur lorica ſub veſte munitus] vv.cc.habent rectius,exiſtimatur, non,æſtimatur. & poſt: ſed prout libuiſſet, perrogabat, &c. non prærogabat.

AD CAP. XXXVII.

Curam operum publicorum,viarum,aquarum, aluei Tiberis,frumenti populo diuidendi,&c.]Ita legitur hic locus,& interpungitur in v.c.deleta copula,&, ante vocem,aquarum,&c.

AD CAP. XXXVIII.

Protinus virilem togam, latum clauum inducere] v c. habet: Protinus virili togæ latum,&c. Et poſt pro illis, Qui maiores annorũ quinq. & triginta retinere eum

eum nollent,&c.v.c.habet: Annorum quinq. & quadraginta retinere eum vellent.

AD CAP. XXXIX.

Impetratiſque à Senatoribus decem adiutoribus] v.c.habet,à Senatu,&c.non,à Senatoribus.

AD CAP. XL.

Singula millia nummûm à ſe aſſe diuidebat, &c.] Ita eſt in v.c. nam illud à ſe,videtur omiſſum ob ſimilitudinem ſequentis verbi, aſſe. Et poſt ſtatim: Magni præterea æſtimans,&c.non vt in vulgatis,exiſtimans.

AD CAP. XLI.

Modo quadringenos,modò tricenos] Legendum videtur: Modò quadringenos,modò trecenos,&c. ſimilis error in hoc eodem verbo apud Varronem de re ruſtica,& alios ſcriptores irrepſit.

AD CAP. XLII.

Atque ita poſt hanc rem temperauit] v.c.habet: Atque ita poſthac rem temperauit, &c.& deinde: Quam populi rationem duceret,&c.non deduceret.

AD CAP. XLV.

Præterquam ludos,& ſcenam] Scribendum ex v.c. Præterquam ludis,& ſcena.

AD CAP. LI.

Tiberio quoq. de eadem re ſedulò violentius,&c.] v.c.habet,vt videtur, rectius: Tiberio quoque de eadem re,ſed violentius,&c.

AD CAP. LIV.

Antiſtius Labeo Senatus lectione quum trium virum legeret] Videtur legendum ex v.c. Antiſtius Labeo Senatus lectione,quum vir virum legeret,&c.

AD CAP. LV.

Qui libellos,aut carmina ad infamiam cuiuſpiam ſub alio nomine edant]v.c.habet,ederent.

AD CAP. LVII.

Vt Apollinem Sandaliarium] Apollo Sandaliarius

ſuprà autographam epiſtolam dicit, Plutarchus in apophthegm. Antigoni ſecūdi, antigraphā dixit (ſi modò ea vox mendo vacat) quæ eſſet proprij chirographi.

AD CAP LXXII.

Aut in alicuius libertinorum ſuburbanum] In v.c. eſt: Aut in alicuius libertorum Suburbanum, &c. & deinde: Qualia ſunt capita immanium belluarū, &c. non, vt vulgò legitur, Qualia ſunt Capreis immanium, &c.

AD CAP. LXXIV.

Ac frequentiſſimè aretalogos] Aretalogos videtur dixiſſe, quaſi ἀρετὰ λέγοντας, quos Latini circulatores appellant, quòd delectabili garrulitate populares aures caperent.

AD CAP. LXXV.

Atque alia id genus titulis obſcuris, & ambiguis] Titulis hoc loco pro lemmatis accipiendum. Nam Xenia in Saturnalibus cum lemmatis & præſcriptionibus ſuis mitti ſolita fuiſſe, docet Martialis. Auguſtus verò lemma ipſum, & lemmatis verſiculos, ita ambiguè ſcribebat, vt varias interpretationes reciperet.

AD CAP. LXXVI.

Ex hac obſeruantia nonnunquam, &c. Videtur legendum, vt eſt in v.c. Ex hac inobſeruantia, &c.

AD CAP. LXXXIII.

Seſtertio vel lodicula inuolutus] Legendum: Segeſtrio, vel Segeſtri. Eſt autem Segeſter, vel Segeſtrium, pellis nautica, ac quicquid inuolucri vſum præſtare poteſt. Iacobus Cuiacius homo de litteris noſtra ætate optimè meritus, dicit eſſe cilicia è pilis caprarū contexta, lib. XIII. cap. XIII. ſuarum obſeruationum. Paulo pòſt videtur legendum, aut ocellatis nucibus ludebat, &c. Vt ocellatas nuces accipiamus, in oculi figuram compoſitas. Deſignatur enim Ludus, quem hodie quoque pueri ludunt, & Ouidius in libello de nuce indicat, cùm ait:

Quæ-

Quattuor in nauibus iunctis nan alea tota eſt,
Cùm ſibi ſuppoſitis additur vna tribus.

AD CAP. LXXXIV.

Quamuis non deficeret ad ſubita ex temporali facultate] v. c. habet: Quamuis non deficeretur ad ſubita,&c.

AD CAP. LXXXVII.

Ponit aſſiduè,& pro ſtulto blaccolum]Non improbamus vulgatam lectionem. nam βλάκας Græci ſtultos dicunt. Sed fortaſſe legendum, batteolum, quem Auguſtus ἀπὸ τοῦ βαττολογεῖν potuit appellaſſe, quòd multa, inepteque loqueretur. Sic Batto illi Cyrinenſi à linguę impedimento nomen factum eſſe Græci ſcriptores tradunt.

AD CAP. LXXXIX.

Deinde etiam eruditione vana repletus, Sperarci philoſophi filiorumque eius Dionyſij, & Nicanoris contubernio: non tamen,&c.]Ita legitur in v.c. non vt in vulgatis, contubernium inijt: non tamen, &c. nam pendet ſentẽtia à verbo, vſus, quod ſupra poſitum eſt. Pro Sperarei verò, vt videtur, corrupto nomine, fortaſſe Sphæri ſcribendum, de quo Dio lib. XLVIII.

AD ÇAP. XCIX.

Admonebatque Prætores, ne paterentur nomen ſuum commiſſionibus obſoleſieri] An quòd, committere,& commiſſio, verba ludicra ſint & ſunica? committere enim ludos, exhibere eſt. & commiſſio ludorum, ipſa exhibitio dicitur. Cicero in epiſt. ad Q. Fratrem: Hæc ſcripſi quo die ludi committebantur.& alibi: Tecumque ago, vt ab ipſa commiſſione ad me ſcribas quemadmodum accipiantur hi ludi.

AD CAP. XCI.

Stipem quotannis die certò emendicabat à populo] Hinc in veteribus inſcriptionibus in ſacra via Romæ repertis eſt:

IMP. CAESAR. DIVI. F. AVGVSTVS
PONTIFEX. MAXIMVS
IMP. XIII. COS. XI. TRIB. POTEST. XV
EX. STIPE. QVAM. POPVLVS. ROMANVS
ANNO. NOVO. ABSENTI. CONTVLIT
NERONE. CLAVDIO. DRVSO
T. QVINCTIO. CRISPINO. COS
VOLCANO

Item in Fragmento:

. . . .
EX. STIPE. QVAM. POP. . . .
KALENDIS. IANVAR. . . .
C. MARCIO. CENSORINO
C. ASINIO. GALLO. COS.
. . . .

Item

LARIBVS. PVBLICIS. SACRVM
IMP. CAESAR. DIVI. F. AVGVSTVS
PONTIFEX MAXIMVS
TRIBVNIC. POTESTAT. XVIIII
EX. STIPE. QVAM. POPVLVS. EI
CONTVLIT. K. IANVAR. APSENTI
C. CALVISIO. SABINO. L. PASSIENO. RVFO. COS.

AD CAP. XCII.

Aut Nonis quicquam rei ſeriæ inchoaret] An quòd Nonarum tutela deo careat, vt ait Ouidius, quum Idus Ioui, Kalendæ Iunoni ſacratæ ſint? Auguſtus autem Nonas cauebat, vt nullius dei tutela dignatas. Illud autem δυσφημίαν ominis, mutandum eſt in, δυσφημίαν nominis, vt cauſa appareat, cur Nonas caueret Auguſtus. Eadem nominis δυσφημία, Maleuentum, in Beneuentum mutauit.

AD CAP. XCIII.

Paulò deflectere ad viſendum Apim] In v.c. eſt paulum deflectere, &c.

AD CAP. XCIV.

Ac radiata corona ſuper laureatum currum] v. c. habet, deauratum currum, &c. Quod autē dicit Suetonius, Auguſtum thema ſuum vulgaſſe, deſignat eo verbo ſitum ſtellarum, ac planetarum, ac ſi dixiſſet, cęli configurationem. Itaq. cùm nota Capricorni extat argenteus denarius ab ipſo Auguſto ſignatus.

AD CAP. XCVII.

Non, ſi omnia morarentur] Videtur legendum: Non ſi omina morarentur, &c.

AD CAP. XCVIII.

Quæ tunc quidem appulerat] v. c. habet: Quæ tantum quod appulerat, &c.

AD CAP. C.

Tunicati & diſcincti] Tunicatos hîc accipiendum pro ſola tunica, depoſita toga, indutos. Erat enim tunica interior veſtis, cui ſubcinctæ ſuperinducebatur toga. Tunicæ verò ſubuculam ſubditam fuiſſe docet Horatius illo verſu:

Si fortè ſubucula pexa
Trita ſubeſt tunicæ, &c.

AD CAP. CI.

Cohortibus vrbanis] Verbum cohortibus non eſt in vv. cc. in quibus pro annuum diem, ſcriptum eſt, annuam diem, &c.

AD TIBERII CAESARIS CAP. II.

Iliciam viatorem ſuum dixit] Quidam, Glauciam ſcribunt ex Liuio, pro, Iliciam. Sed ex Faſtis Capitolinis ſcribendum Gliciam. Et paulo pòſt legendū: Etiam Virgo Veſtalis patrē, iniuſſu populi triumphantē, &c. non, vt in vulgatis, fratrem. Cicero pro Cæcina, & Valerius Maximus lib. v. cap. IV. Deinde ſic interpungendum: Extant & feminarum exempla diuerſa æquè. Siquidem, &c. Claudiæ autem duæ denariorū veterum monumentis celebrantur. vna, quę Virgo Veſtalis cùm eſſet, triumphantem patrem comitata eſt; altera, quæ

nauem

nauem cùm ſacris Matris Deûm adhærentem Tiberino vado extraxit.

AD CAP. VI.

Infantiam,pueritiamq. habuit luxurioſam, & exercitatam] Placeret magis: Infantiam,pueritiamq. habuit laborioſam;exercitamq. &c. Et paulo pòſt legendum: Semel cùm à nutricis vbere, iterum cùm à ſinu matris,&c. nam illud,item, quod eſt in vulgatis, non ſatisfacit.

AD CAP. XIX.

In omni ducatu expertiſſimo] v. c. habet: In omni ductu expertiſſimo,&c.

AD CAP. XXI.

Ego verò,mi Tiberi laudo, & inter tot rerum difficultates, ϗ τοσαύτlω ῥαθυμίαν] Sic legitur in v.c. cùm in vulgatis deſit verbum, laudo. & poſt, quàm tu te geſſeris,&c,

AD CAP. XXIV.

Seipſum quod præſtet, tardè polliceri] v. c. habet: Sed ipſum,quòd præſter, &c.

AD CAP. XXV.

Vt æquarentur ſtipendio prætoriani Germanicanis] In v.c.eſt: Vt æquarentur ſtipendio prætorianis Germanici.&c.

AD CAP. XXIX.

Et inde omnes alloquens dixit] v.c.habet: Et inde omnes alloquens,dixi, &c.

AD CAP. XXXV.

Feminæ famoſæ] Illud, famoſæ, videtur abundare, nam non habetur in v.c. In quo paulo pòſt pro, refugium, legitur, perfugium. Et deinde: Quòd vxorem pridie ſortitionis, &c. non,vt in vulgàtis, pridie ſortitione, &c.

AD CAP. XXXVII.

Et aliam à Cotti regno] Scribendum, Cotis, vt alibi diximus,& paulo pòſt, Rhaſcupolim.

AD CAP. XLII.

Et quaſi ciuitatis oculis remotus] v.c. habet: remotis,non,remotus,& fortaſſe non malè.

AD CAP. XLIII.

Ne cui in opera edenda exemplar imparatæ ſcenæ] Legendum ſine dubio, imparatæ ſchemę, &c. Schema verò bis apud Nonium à librarijs in verbum ſcena vt hîc, mutatum eſt. Primò, cùm ait: Petauriſtæ à veteribus dicebantur, qui ſaltibus vel ſcenis leuioribus mouerentur, &c. Secundò, cùm dixit: Sanniones dicuntur à Sannijs, qui ſunt in dictis fatui, & in motibus, & in ſcenis, &c. vtrobique enim ſchemis legendum eſt. Idem error irrepſit in Appulei lib. IV. in quo eſt: Scenam denique, quam ſpontè ſumpſerat, cum anima retinens, nunc fugiens, nunc reſiſtens, varijs corporis ſuis ſcenis, ac motibus, &c. Legendum enim eſt, ſchemam, &, ſchemis. Schemas verò Suetonius dicit figuras & modos concubitus iuxta illud in obſceno carmine: Quæ tot figuris, quot Philenis enarrat, &c. Gręci σχήματα dicunt, de quibus ita Ariſtophanis Scholiaſtes Ranis: Κυρήνη ἑταίρα τὶς ἐπίσημος δωδεκαμήχανος ἐπικαλυμένη, διὰ τὸ τοσαῦτα σχήματα ἐν τῇ συνουσίᾳ ποιεῖν, &c. Illud autem Caprineum, quo nomine Suetonius dicit Tiberium vocitatum, in v.c. eſt, C. Apronem. Sed quia de nomine inſulæ ſic vocatum ait, placeret magis, vt in, καπρᾶν Græcum verbum mutaretur.

AD CAP. XLV.

Atellanico exodio] Atellanica exodia, non quòd extra cantum eſſent, ita dicta ſunt; Sed quia velut obiter inſerta fabulis, quaſi ex diuerticulo, & ἀπὸ τῆς ὁδοῦ.

AD CAP. XLVI.

Vnam modò liberalitatem ex indulgentia vitrici conſecutus] v. c. habet: Vna modò liberalitate ex indulgentia vitrici proſecutus, &c.

AD CAP. LI.

Eius è ſacrario] In v.c. legitur, Secretario, pro, Sacrario.

AD CAP. LIII.

Per vim ore diducto, inferciri cibũ iuſſit] Ita videtur ſcribendum pro eo, quod eſt in vulgatis, infulciri, &c.

AD CAP. LV.

Nepotemq́ue ſuum ex Druſo filio naturali]Ita v.c. habet,non,naturalem,vt eſt in vulgatis.

AD CAP. LXI.

Inter capreas] Capreas dicit ſcorta illa Tiberiana, quibus vetulus hircus naturam liguriret. Sic in Claudio ſcriptum eſt,Flagello cæſum à Capreis.

AD CAP. LXVII.

Dij me,Deæq́ue pœnis perdant,quem quotidie perire ſentio,ſi ſcio] Videtur ex Tacito ſcribendum: Dij me, Deæq́ue peius perdant, quàm quotidie, &c. Et paulo pòſt ex v. c. Ideoq́ue vt imperium inierit, &c. non,iniret.

AD CAP. LXX.

Imitatus Euphorionem,& Arrianum] v.c. habet Rhianum;& ita ſcribendum eſt. nam ita Græci ſcriptores eum nominant; cuius verſus etiam Græcos quoſdam proferunt,inſcriptos Ῥιανοῦ conſtanter. Illud autem ἔμβλημα,quod paulo pòſt Suetonius ponit, mihi non ſatisfacit. nam in decreto Patrum non video cur nominandum emblema fuerit: Placeret potius, problema,vt dicunt extare in manuſcriptis libris,quo verbo vtitur Cicero in epiſt.quadam ad Atticum,cùm non haberet Latinum proprium. Atque hoc verbum non ita ἁπλῶς queſtionem ſignificat. Sed queſtionem demùm ambiguam,& coniectaneam, poſitamq́ue in incerto,& adhuc quærendam.

AD CAP. LXXII.

Rediens ergo propè Campaniam Aſturæ] v. c. habet:Rediens ergo properè,in Campaniam Aſturę,&c.

AD C. CALIGVLAE CAP. VI.

Salua Roma, ſalua patria, ſaluus eſt Germanicus] Carmen eſt trochaicū, à ceteris verbis diſtinguendū.

AD CAP. XI.

Et ganeas, atque adulteria capillamento celatus] v.c.habet:Ganeas,atque popinas capillamento, &c.&

h paulo

paulo pòſt pro, Phaëthontem, v.c. habet, Phitonem ſeu Pythonem. Quæ lectio non diſplicet, quando ſe mel à ſerpentibus metaphoram duxit. Præterea educare verbum in veteri prouerbio de ſerpente dicitur.

AD CAP. XV.

Sacramentis adijcerentur] v.c. habet: addicerentur. Minus corruptè. Sed adigerentur, legendum eſt, ſiue, adicerentur, ex antiqua ſcribendi ratione. de qua lectione diximus in notis ad Cæſarem, & Salluſtium.

AD CAP. XVI

Ducenteſimam auctionum Italiæ remiſit] Diximus in notis ad Tacitum extare nummum æreum Caij cum titulo R. cc. hoc eſt Remiſſa Ducenteſima, ſiue, Remiſſio Ducenteſimæ.

AD CAP. XVII.

Ac feminis faſcias purpuræ, ac conchylij diſtribuit] v.c. habet: Ac feminis faſces purpuræ, &c.

AD CAP. XVIII.

Quum lege Luciana apparatum circi proſpicientem pauci ex proximis Mænianis poſtulaſſent] Alia editio habet: Cùm elegantiam apparatus Circi proſpicientem pauci ex proximis Męnianis poſtulaſſent, &c. Sed vtrumque mendoſum eſt. Poſtrema verba poſterioris editionis ita doctus vir mutabat: Cùm elegantiam apparatus Circi proſpicere pauci ex Mænianis poſſent.

AD CAP. XXII.

Aede Caſtorum in veſtibulum transfigurata] Caius, cùm ad Forum vſque Romanum ædes ſuas promouiſſet, templum Caſtorum, quod in Foro item erat, quaſi veſtibulum earum fecerat. Illud verò, tetraones, quod poſitum eſt paulo pòſt, videtur mutandum in, Erythrotaones.

AD CAP. XXIII.

Aufidium Lingonem] Legendum, Aufidium Lurconem, qui notiſſimus eſt ex hiſtoria.

AD CAP. XXVI.

Erat enim & is M.Antonij ex Helenæ filia nepos] Videtur legendum: ex Selene,&c.ex hiſtoria. & paulo pòſt ex v.c Ad eſſedum ſibi currere togatos, &c. non occurrere. Deinde legendum: viliſſimos,ſenioq; confectos.

AD CAP. XXIX.

Propagati ſibi commeatum ſæpius deſiderantem] v.c.habet: prorogati ſibi,&c.

AD CAP. XXX.

Ita fieri]v.c habet: Ita feri,&c. & ſic legendum eſt poſtulante ſententia,ob ea,quæ ſequuntur.

AD CAP. XXXV.

Vetera familiarum inſignia nobiliſſimo cuique ſtirpis antiquæ ademit,&c.]Sic legendum, deletis paulo pòſt verbis, ſtirpis antiquæ, quæ luxata ſunt, & loco ſuo mota.

AD CAP. XXXVI.

M. Neſtorem Pantominum]Scribendum eſt,Mneſtorem Pantomimum, tum hîc, tum infra cap. LV. & cap.LVII.ex Tacito,& Dione.

AD CAP. XXXVIII.

Vt vetera & obſoleta deflebat] Videtur pro, deflebat, ſcribendum, delebat. Et infra: Expergefactæ à ſomno Cæſoniæ. Deinde, mattyas legendum ex Athenæo,non,macteas.

AD CAP. LV.

Incitati equo] Ita videtur legendum, non incitato equo,&c. Neq enim illa dona ſignificat data eſſe aurigæ,quod non ita fuiſſet mirum,homini ſcilicet,qui illis vti poſſet. Sed equo,cui dare donum,ſupellectilem, ac demùm conſulatum, planè ridiculum fuit.

AD CAP. LVII.

In quo actor proripiens ſe ruina] Videtur legendum,In quo auctor prorepens è ruina,&c.

AD CAP. LX.

Cæſares omnes,quibus Caij prænomen fuit, ferro

perijſſe] Hoc falſum eſt nam pater Dictatoris non ferro perijt, vt Plinius ſcribit, ſed moritur repentinò.

AD CLAVDII CAP. I.

Τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία] Quidam codices habent: τοῖς κοινολεχέσιν. ex quibus verbis ſatis aptus ſenſus ad rem, de qua ſermo, elici poteſt. Verba verò quę ſunt paulo pòſt, Species barbaræ mulieris humana amplior, &c. videndum an ad Veledam deam, peculiare numen Germanorum, de qua meminerunt Tacitus, & Statius, ſint referenda.

AD CAP. IV.

Μὴ προσυποκείμενον ἡμῖν] Legendum videtur: μὴ προσυποκειμένου ἡμῖν, &c. & ſuprà, ἠλαττιῶσθαι. & infrà, μετεώρως, vt in editionibus vulgatis, quod poſitum eſt pro, negligenter, vt μετεωρία, pro ipſa negligētia. Deinde ſcribendum: Ex parte ſexta nuncuparet, &c. non, vt vulgo legitur, ne parte, &c. & paulo ſuprà: Quid poſt hęc Auguſtus conſtituerit, &c. non, Quin poſt hæc, &c.

AD CAP. VI.

Circa ſeſtertiûm vicies] v. c. habet: Circiter ſeſtertiûm, &c.

AD CAP. IX.

Cùm verò detecta eſſet Lepidi & Gætulici coniuratio] Ad hunc locum pertinet fragmentum Lapidis Fratrum Arualium, in quo eſt:

. . A. D. VI. K. NOVEMB.

. . OB DETECTA. NEFARIA. CO. . .

. . VM. CN. LENTVLI. GAE. . . . Apparet autem ex his reliquijs, Fratres Aruales, ob detecta nefaria conſilia Cn. Lentuli Gætulici in Claudium, immolaſſe hoſtias alicui Deo, cuius nomen in eo lapide inciſum erat.

AD CAP. XI.

Currum elephantorum Auguſteo ſimilem] v. c. habet: Auguſtino ſimilem, &c. Deſignatur autem currus elephantûm, in quo Auguſtus ramum Lauri manu ge-

au gerens vehitur in argenteo eius denario.

AD CAP. XV.

Nullo delectu culpæ, niſi quis in aliqua neceſſitate ceſſaſſet] Videtur legendum, vt eſt in v.c. Nullo delectu, culpa ne quis, an aliqua neceſſitate ceſſaſſet. Quod verò infrà habetur: Item ex tabella pronuntiaſſe creditur, &c. pertinet ad eas tabellas, quæ iudicibus in ferenda ſententia dabantur, de quibus Cicero ſæpe in Orationibus, & Pedianus.

AD CAP. XVIII.

Et naues mercaturæ cauſa fabricantibus magnâ commoda conſtituit pro conditione cuiuſque Ciui vacationem legis Papiæ Poppeæ, Latiniſque ius Quiritium, &c.] Ita videtur legendus hic locus ex v. c. coniunctis poſtremis verbis huius capitis cum capite ſequenti.

AD CAP. XX.

Opera magna potius, quàm neceſſaria multa perfecit] Ita v.c. habet. nam illud, quàm, quod eſt ante verbum, multa, omnino abundat. Paulò pòſt pro, alterum à Diuo Iulio, &c. v.c. habet: Ceterùm à Diuo Iulio, &c.

AD CAP. XXI.

Intermiſſos eos Auguſtum multo pòſt] Locus videtur mendoſus.

AD CAP. XXIII.

Edicto abrogauit] v.c. habet, obrogauit, quod magis placet. & fortaſſe illud edicto, mutandum eſt in, addito. vt ſit: capiti, &c. à Tiberio Cæſare, &c. addito, obrogauit.

AD CAP. XXIV.

Vt epiſtola communis legionum nomine, &c.] v.c. habet: communi, &c. quod videtur melius.

AD CAP. XXV.

Talis vbique plerunque] In v.c. eſt: Talis vtiq. plerunque, &c. quod non diſplicet.

AD CAP. XXVII.

Druſum,Pompeium puberem amiſit] Manifeſtum mendum. Fortaſſe legendum: Druſum propemodum puberem,&c.& paulo poſt: Claudiam vt Liberto ſuo Botere conceptam,&c.

AD CAP. XXX.

Plectra linguæ titubantia,&c.] Videtur legendum: Præterea linguæ titubantia,&c. nā illud plectra,nullo modo placet. AD CAP. XXXIV.

Accitum ab vrbe veſperam vſq.] v.c.addidit,ad veſperam vſq. &c. De meridianis autem gladiatoribus, qui infra nominantur,videndus Seneca lib.1.epiſt.

AD CAP. XXXV.

Niſi vt ſpiculatores cum lanceis] v.c.habet.Niſi vbi ſpiculatores,&c. Addidit autem cū lanceis,vt δορυφόροι Græcum nomē,expreſſius ſignificaret.Paulo pòſt pro, & ne cui vis comiti,&c.v.c. habet: Et ne cuius comiti,&c. AD CAP. XXXVIII.

Scaphas obuiam non miſerint] v.c.habet: Non miſerant,&c.& paulo pòſt: Nec tamen ante perſuaſit,&c.

AD CAP. XXXIX.

Poſtero die & in conſilium] v.c.habet, in conuiuium,&c.quod magis placet.& paulo pòſt: & in gremio ſuo natam,& educatam,&c.

AD CAP. XLII.

Quarum cauſa veteri Alexandriæ Muſæo alterum additum,&c.]Ita eſt in v.c.cùm in vulgatis deſit verbum alterum.& paulo pòſt pro,diebus ſtatutis,fortaſſe legendum,diebus ſtatis.

AD CAP. XLIV.

Conſciam quoq.]Placeret magis,conſcientia quoque,&c.Videtur autem illud conſciam, factū ex conſcientia,quod verbum fortaſſe fuit ſuperpoſita litterá ſcriptum,conſcia.

AD NERONIS CAP. II.

In hunc Licinius Craſſus orator] v.c.habet,L.Craſſus,

ſus;&c. Sed vtrunque rectum eſt. Os autem ferreum, dixit Craſſus, impudens, &c. vt Comici, os durum.

AD CAP. V.

Notatus ob hæc & ſororis ioco, querentibus, &c.] v.c habet: Notatus ob hæc & Cæſaris ioco, qui quærentibus, &c.

AD CAP. VI.

Nero natus eſt ante nouem menſes] v.c. habet: Nero natus eſt Antij poſt nouē menſes, &c. & paulo pòſt legitur in v.c. Eiuſdem futuræ felicitatis ſignum, &c, non vt in vulgatis, infelicitatis.

AD CAP. IX.

Memorię Domitij patris honores maximos habuit] Cuiuſmodi honores expreſſi ſunt in fragmento lapidis Fratrum Arualium, in quo ita inciſum eſt:

.... IDVS. DECEMB

.... M.ARVALIVM.NOMINE.IMMOLAVI.IN.SACRA.VIA

.... MORIAE. CN. DOMITI. AHENOBARBI. B. M.

AD CAP. XI.

Anusque matronas recepit ad luſum] v. c. habet: Anusque, & matronas, &c.

AD CAP. XII.

Inſtituit & quinquennale certamē primus omnium Romę, &c.] De hac re extat Neronis nummulus ęreus perelegans cum inſcriptione: CERT. QVINQ. ROM. CON. hoc eſt: Certamine quinquennali Romæ conſtituto. Tacitus lib. IV. ſcribit id certamen inſtitutū Nerone IIII. & Cn. Cornelio Coſſo Cos. Paulo pòſt pro, ſede Prætorum v.c. habet: Sed & Prætorios, &c. quod magis placet, licet recepta lectio non diſpliceat.

AD CAP. XIV.

Ianum Geminum clauſit, tam nullo, quàm reſiduo bello] Faernus legebat: Ianum Geminū cluſit tanquam nullo reſiduo bello, &c. cōiungebatq. hęc verba, cū ijs, quæ ſunt in extremo ſuperioris capitis, hoc modo. Ob quæ Imperator cōſalutatus, laurea in Capitolium lata,

Ianum Geminum cluſit, tanquam nullo reſiduo bello,&c.In Neronis æreo numiſmate porta ipſa Ianualis ſignata eſt, cum hac inſcriptione: PACE. P. R. TERRA MARIQ. PARTA. IANVM. CLVSIT. De qua porta Ianuali ita ſcribit Varro lib. IV. de ling. Lat. Tertia eſt Ianualis, dicta ab Iano, & ideo ibi poſitum Iani ſignum; & inſtitutum à Numa Pompilio, vt ſcribit in Annalibus L. Piſo, vt ſit aperta ſemper, cùm bellum ſit. Nuſquam traditum eſt memoriæ, niſi Pompilio rege fuiſſe clauſam: & poſt T. Manlio Conſule, bello Carthaginiẽſi primo confecto, ſed eodem anno apertam,&c. Hæc verba eò libentius recitaui, quòd in vulgatis editionibus mendoſiſſimè legũtur. In alio nummo inſcriptum eſt, PACE P. R. VBIQ. PARTA. IANVM. CLVSIT.

AD CAP. XV.

Sed conſcriptas ab vno quoque ſententias tacitus ac ſecretò legens, quod ipſi libuiſſet,&c.] Ita eſt in v. c. & poſt: per Conſules plerunque recitabat.

AD CAP. XVI.

Afflicti ſupplicijs Chriſtiani] v. c. habet: Affecti ſupplicijs Chriſtiani,&c. quod magis placet.

AD CAP. XVIII.

Defuncto Coctio] v. c. Cotto. Sed Coty, legendum eſſe ſuprà diximus,& in notis ad Tacitum.

AD CAP. XX.

Aliquid ſe ſufferri, &c.] Suffercim, legendum à ſuffercio, quaſi confuſius,& commixtius; quod laudatur in muſico.

AD CAP. XXI.

Quodam Prætorum] v. c. habet: Quodam Prætorio,&c. Quæ lectio magis placet.

AD CAP. XXII.

Aliquo liberto mittente mappam] Caſſiodorus libro III. Var. Cùm Nero prandium prætenderet,& celeritatem, vt aſſolet, auidus ſpectandi populus flagitaret,

gitaret, ille mappam, qua tergendis manibus vtebatur, iuſſit abijci per feneſtram, &c. Quod verò paulo pòſt habetur: Vt primùm Caſſiopem traiecit, &c. Illud Caſſiopem ex Græco numiſmate ΚΑCCΩΠΑΙΩΝ, in Caſſopen mutandum eſt.

AD CAP. XXVII.

Inſignes ganeæ matronarum inſtitoria opera imitantſum] Ita legitur hic locus in v.c.

AD CAP. XXVIII.

Per ſolenni nuptiarum celeberrimo officio] v.c. habet: Per ſolenne nuptiarum celeberrimo, &c. quod magis placet. Et paulo pòſt: Ne ferox, ac præpotens mulier etiam hoc genere, &c.

AD CAP. XXX.

Piſcatus rete aurato] v.c. habet: reti aurato, &c.

AD CAP. XXXII.

Eo nomine eſſent] Legendum ex v.c. eſſet. Et pòſt: ſtudioſis viris, &c. non, vt vulgò, iuris. Et deinde ex v.c. ſcribendum: Reuocauit & præmia ciuitatum, quæ vnquam ſibi in certaminibus coronas detuliſſent, &c. non, vt vulgò legitur, præmia coronarũ, quæ vnquam ſibi in certaminibus ciuitates detuliſſent, &c.

AD CAP. XXXIX.

Quod naupli mala benè cantitaret] v.c. habet: naublide; quæ lectio placet. vt naublis pro barbito poſitum ſit, diminutiua forma. Muſici verò peritiores etiam mala cithara benè canunt.

AD CAP. XLIV.

Aurum obryzum] v.c. habet, aurum obruſſum. In alio eſt: Aurum ad obruſſam, Plinius lib. XXXIII. cap. III. Aurique experimentum ignis eſt, vt ſimili colore rubeat, igneſcatque, & ipſum obruſſam vocant, &c. Ita enim legitur in libris manuſcriptis, pro eo quod eſt in vulgatis, atque ipſum obryzum vocant, &c. Hinc ſolidi obryzati, ſiue obruſſati Cod. lib. XI. tit. X. & lib. XII. tit. XLIX. & in ipſis aureis veteribus ſolidis inſcriptum

 eſt,

eſt, CONOB, hoc eſt, Conſtantinopoli obruſſati, ſiue, obryzati.

AD CAP. I.

Impoſitum colle hortorum] v.c. habet, colli hortorum, &c. Sic in Galba cap. IV. dixit: In villa colli ſuperpoſita, &c.

AD SER. GALBAE CAP. IV.

In villa colli ſuppoſita] In v.c. eſt: In villa colli ſuperpoſita, &c. Sergius autem vbiq. in hoc libro, qui VII. eſt in v.c. in Seruium mutãdus ex omnibus libris manuſcriptis, & item antiquis numiſmatibus, in quibus Ser. Sulpicius Galba appellatur. Peculiare verò prænomen Seruius Sulpiciæ familiæ ita fuit, vt ſæpe pro ipſo familię nomine vſurparetur. Quod conſtat etiam ex eo, quod Suetonius dicit Galbam vſque ad tempus imperij Lucium nomen pro Seruio vſurpaſſe, cùm tamen alijs familijs Seruius prænomen ſit.

AD CAP. V.

Seſtertiûm namque quingenties] Videtur ſcribendum, quinquagies. & poſt: Legatum ad quingenta reuocante, &c. non, quinquaginta, vt habent libri vulgati. Item: Quia notata, non perſcripta, &c. deleta voce, verò, quæ nón eſt in v.c.

AD CAP. VI.

A Caio Cæſare ludis ſubſtitutus] v.c. pro, ludis, habet Gætulico. Quæ lectio confirmatur illo verſu, qui paulo pòſt habetur: Diſce miles militare, Galba eſt: non Gætulicus.

AD CAP. VIII.

Ne ad geſtandum quidem aliter vnquam iter ingreſſus] Ita eſt in v.c. cùm in vulgatis deſit, illud, aliter.

AD CAP. X.

Ac ſubinde Alexandrina nauis detorſa appulit] Antonius Auguſtinus emendabat, Detorſam, quod oppidum eſt in Hiſpania.

AD CAP. XIII.

Venit io ſimus à villa] Ant. Auguſtinus legendum putabat,venit Oneſimus à villa,&c.

AD CAP. XIV.

Hic erat T.Iunius legatus eius in Hiſpania] Ex v.c. & antiqua itē inſcriptione legēdum eſt:T.Vinius, &c.

AD OTHONIS CAP. I.

Maiores Othonis ſunt orti oppido Ferentino] In v. c.eſt,Ferento. & ita habet Strabo lib.v.Plinius tamen Ferentinum edit,lib.III.cap.v.

AD CAP. II.

Vt damnatum de repetundis conſularem virū] Ita legendum ex v.c.Nam in vulgatis deeſt, de, particula.

AD CAP. V.

Sed poſtquam Piſone prælato] v.c.habet, relato.& paulo pòſt: Ac primò quinq. ſpeculatoribus cōmiſſa eſt res, &c. non ſpiculatoribus , vt habent vulgati. Sed illud,ſpeculatoribus, mihi non ſatisfacit.

AD CAP. VI.

Tulerat animus] Magis placeret, Fuerat animus,&c.

AD CAP. VII.

Τί γὰρ σοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς;] v.c.habet,δούλοις.pro, αὐλοῖς.& fortaſſe eo verbo,quinque illos ſpiculatores deſignat,& perditos alios,qui cū ad imperiū euexerant.

AD CAP. IX.

Nec illi pugnæ affuit]v.c.habet:Nec ille pugnę affuit.& paulo pòſt: Integrisq; etiā tunc,&c.nō,vt vulgò,nunc.

AD CAP. X.

XIII.legionis tribunis Auguſti clauius] In v. c. eſt: anguſti clauius.

AD CAP. XI.

Foribus adapertis arctiſſimo ſomno quieuit]In v.c. eſt:Foribus adopertis, &c. & paulo pòſt videtur legēdum:celeriter ac paruo cultu,(nam ita pręceperat)funerat⁹,&c.pro illis,quę ſunt in vulgatis: celeriter apud Veliternum (ita præceperat)funeratus,&c.

AD

AD VITELLII CAP. II.

Sectionibus & conſuturis] v. c habet, cogniturįs. Sed fortaſſe, ſuturis legi poſſet, vt dicat, vtroque quæſtu ditatum, dum & Sutor eſt & Sector. Alioqui ſupervacanea, & ieiuna locutio fuiſſet, ſectionibus, & ſuturis, quaſi non omnes ſutores ſecent coria.

AD CAP. IV.

Ideoque egreſſum theatro reuocauerat, quaſi, &c.] v.c, habet: Ideoque egreſſum theatro reuocauerit, & quaſi, &c.

AD CAP. VII.

Per communem factionis ſuę fauorem] Legendum, vt in v.c. Per communem factionis Venetæ fauorem.

AD CAP. XIII.

Nec cuiquam minus ſinguli apparatus quadrigenis millibus nummûm conſtiterunt, &c.] Videtur legendum, minoris, &c. non, minus. Dio de hac re ità habet: ὥστε ὀλίγων ἡμερῶν διελθουσῶν, ἑκατὸν εἰς τὸ δεῖπνον μυριάδας ἀνηλῶσαι, &c. Corruptus locus, ſed ex quo quadringenis millibus nummûm legendum videatur.

AD CAP. XIV.

Et Chaldæos dicere] v.c. habet, edicere.

AD VESPASIANI CAP. III.

Ferentini genito] v.c habet; Ferenti genito, &c. Diximus autem ſuprà in Othone ad cap. I. Ferentum dici à Strabone, quod Plinius Ferentinum. & ibi etiam in v.c ſcriptum eſſe, Ferenti.

AD CAP. IV.

Vnoquoque & altero prœlio] Placet magis, vt eſt in v.c. vnoquè & altero, &c.

AD CAP. V.

Non perannauit] Videndum an legi debeat, Non perennauit. & paulo pòſt in v.c. eſt: Recenter eidem exemptum, &c. pro eo quod vulgò legitur: Recenter quidem, &c. Et deinde pro comitia ſecundi conſulatus ineunte Galba, &c. in v.c. habetur: in comitio ſecundum

cundum conſulatum ineunte Galba, &c.

AD CAP. VI.

Reuocatis ad officium muneris parumper] v. c. habet, numeris pro, muneris; quod verbum videtur poſitum pro, ordinibus. Siquidem diſtribuere in numeros eſt, diſtribuere in ordines. Paulo pòſt pro, optantis, v. c. habet, hortantis. De Ti. autem Alexandro Ægypti præfecto, videndus Tacitus lib. 11. ab exceſſu Neronis

AD CAP. XIV.

Abire Morboniam iuſſerat] v. c. habet: Abire in Orboniam iuſſerat, &c.

AD CAP. XIX.

Alexandrini Cybiotatem tum vocare] v. c. habet Cibiotem. Sed veritas huius lectionis ex hiſtoria petenda eſt.

AD CAP. XXIII.

Εἰρήση Κύρυλος] v. c. habet: ἔση Κύρυλος.

AD CAP. XXIIII.

Annum gerens ætatis] In v. c. eſt: Annum agens ætatis, &c.

AD TITI CAP. IV.

Marciam Fuluiam] v. c. habet: Marciam Fuluillam. & paulo pòſt, Taricheas, non, Taricheam, vt libri vulgati.

AD CAP. VII.

Quod conſtabat in concionibus patris nundinari, præmiariq́ue ſolitum] v. c. habet: Quod conſtabat in negotiationibus patris nundinati, prædariq́ue ſolitum, &c. quod non diſplicet.

AD CAP. IX.

Venturum quandoque & ab alio] v. c. habet: Venturum quoque. Sed ab alio, &c. & poſt: meditantemq́ue fugam, &c.

AD DOMITIANI CAP. II.

Relictum ſe principem imperij] v. c. habet: Relictum ſe participem imperij, &c.

AD CAP. III.

Ex qua in ſecūdo ſuo conſulátu filiū tulerat] Hunc infantulum mortuum, in Diuos relatum, & immortalitate donatum fuiſſe ex argenteo Domitiæ denariò intelligimus, in cuius altera parte puerulus nudus quaſi ſupra cælum collocatus videtur.

AD CAP. IV.

Et quid ſibi viſum eſſet ordinatione proxima, &c.] v.c. habet: Et quod ſibi viſum eſſet, &c. & paulo pòſt: Maximo imbres perſpectauit, &c. non, proſpectauit: Item: Et aliquantò plurium, quàm nunc eſt, coronarum, &c. non, vt eſt in vulgatis, coronatorum.

AD CAP. X.

Munerario imparem dixerat] In v.c. eſt, Retiario, pro, Munerario, &c. & poſt: Acilium Glabrionem in exilio, &c. nam in vulgatis deeſt, in, præpoſitio. Item pro, Poſt abductam vxorem laudāti vocem ſuam, &c. Ant. Auguſtinus legebat: Laudanti vicem ſuam, &c. Deinde in v.c. eſt: Diuortium ſuum cum vxore taxaſſet, &c. non, vt in vulgatis, tractaſſet. De Flauio autem Sabino, quem hîc Suetonius nominat, extat inſcriptio vetus ex lapide Tiburtino his verbis concepta:

EX AVCTORITATE
IMP. CAESARIS
TITI. VESPASIANI. AVG.
IN. LOCO. QVI.
DESIGNATVS. ERAT. PER.
FLAVIVM. SABINVM
OPERVM. PVBLICORVM
CVRATOREM. TEMPLVM
EXTRVXERVNT
NEGOTIATORES. FRVMENTARI

AD CAP. XI.

Auctorem ſummarum] Legendum ex v.c. Actorem ſummarum, &c. vt accipiamus, partium. Et deinde ex antiqua inſcriptione, Arricinum Clemētem, &c. non,

non, Arretinum vt in vulgatis libris hîc, & apud Tacitum. Nam vidimus inſcriptionem ad hunc ipſum Arricinum pertinentem, in qua ARRICINVS CLEMENS inciſum eſt. Præterea extat alia inſcriptio, quæ habet, M. ARRICINI. HELI. Vt dubitari non poſſit de huius nominis ſcriptura.

AD CAP. XII.

Præter cæteros Iudaicus Fiſcus acerbiſſimè actus eſt] De hac re in numiſmate Neruæ ſic habetur, IVDAICI. FISCI, CALVMNIA. SVBLATA.

AD CAP. XIII.

Acclamari etiam in amphitheatro epulari die libenter audit.] Legendum audijt, ex v.c.

AD CAP. XVII.

Οὐκ ὁρᾷς, ὡς κἀγὼ καλός τε μέγας τε. Eadem tamen manent me cum capillo fata] Ita legitur hic locus in v. c. & rectius, quàm in vulgatis libris.

AD CAP. XIX.

Præbentisque pro ſcopulo] v.c. habet, ſcopo. & ſic legendum, non ſcopulo.

FINIS.

NOTÆ

NOTÆ
AD SPARTIANI
HADRIANVM.

LYCIA denique ac Palæſtina rebelles animos efferebãt] Illud efferebant; factũ opinor ex corrupto verbo, quod in veteri editione erat, afferebant. Sed magis placeret, efferebant; quo verbo Sueton. etiã in ſimili re vſus eſt.

Ad deprimendum tumultum Mauretaniæ] Magis placet, ad reprimendum tumultum, &c.

Statim curſum fiſcalem inſtituit] Videndum an potius ſit legendum, inhibuit. Quod autem Spartianus dicit de ſyngraphis in Foro Diui Traiani, quò magis ſecuritas omnibus roboraretur, incenſis, &c. Id verum eſſe ex Hadriani quoque aureo numiſmate intelligimus, in quo Imperator ipſe ſignatus eſt, accenſa face ſyngraphas inflammans, circumſcriptis litteris: RELIQVA. VETERA. HS. NOVIES. MILL. ABOLITA. Quæ ſumma eſt noſtratis monetæ, ducenties vicies quinquies centena millia aureorum, id eſt, vt nunc loquimur, XXII. milliones, & dimidium vnius millionis ſcutorum.

Omnes cauſarijs liberalitatibus ſubleuauit] Videtur legendum: Omnes cauſarios liberalitatibus, &c.

Et Græci quidem volente Hadriano eum conſecrauerunt] Extat huius conſecrationis monumentum in Græcis etiam Antinoi numiſmatibus, in quibus inſcriptum eſt ex vna parte ΑΝΤΙΝΟΟϹ ΗΡΩϹ. ex altera, ΠΟΛΕΜΩΝ. ΑΝΕΘΗΚΕ. ϹΜΥΡΝΑΙΟΙϹ. Item: ΟϹΤΙΛΙΟϹ. ΜΑΡΚΕΛΛΟϹ. Ο. ΙΕΡΕΥϹ. ΑΝΤΙΝΟΟΥ. ΑΝΕΘΗΚΕ. ΤΟΙϹ. ΑΧΑΙΟΙϹ.

De iudicibus omnibus ſemper cuncta ſcrutando] Videtur legendum: De indicibus omnibus, &c. ſic enim poſcit ſententia, vt legatur.

Recce-

Receptura viſum, ſi id feciſſet] Legendum: Recepturam viſum, &c.

AD ÆLIVM VERVM.

Maximianus, atque Conſtantius] Legendum: Maximinus, atque Conſtantius.

Et vt quidam dicunt, tamen iureiurando] Scribendum: Et vt quidam dicunt, tantum iuſiurando, &c.

Qui in adoptionem venirent] Videtur omnino legendum: Quique in adoptionem venerint, &c.

NOTÆ
AD IVLII CAPITOLINI
ANTONIVM PIVM.

OMNES ſuos religioſè colens, atq. adeò & conſobrinorum, &c.] Sententia poſtulat, vt legatur, atque ideo, &c.

Abagarum regem ex Orientis partibus] Scribendum, Abgarum regem, &c. Nam in æreo Gordiani Pij numiſmate eſt, ΑΒΓΑΡΟϹ. ΒΑϹΙΛΕΥϹ. Et paulò pòſt legendum, Rhœmetalcem in regnum Boſphoranum, &c. Nam in æreo item Auguſti numiſmate habetur: ΡΟΙΜΗΤΑΛΚΟΥ ΒΑϹΙΛΕΩϹ.

Ipſe dixerit permittite, inquit, illi, &c.] Magis placeret: Ipſe dixit, &c.

AD M. ANTONINVM.

Pater Annius Verus] Extat numiſma æreum, in cuius vna parte inſcriptum eſt: ANNIVS. VERVS. M. ANTONINI IMP. P. in alterâ, SALVS. AVG. S. C.

Ab Hadriano Annius Veriſſimus vocatus eſt] Videtur legendum, Annius Verus, &c. & ſuprà rectè repoſitum eſt: Habuit & ſororem natu minorē Anniam Cornificiam, &c. pro eo, quod in veteri editione erat: Habuit & vxorem natu, &c. Nam infra dixit: Patrimonium paternum ſorori tantum conceſſit.

Amauitque ex condiſcipulis præcipuos Senatorij ordinis]

ordinis] Cùm in v.c. ſit præcipuo, libentiùs legerem, præcipuè.

Et quaſi pater L. Commodi eſſet, Verum eum appellauit] Ita videtur legendum, deleta copula, &, ante cognomen, Verum.

Atque ita in publicum proditet] Ex eo quod præcedit, videtur legendum, proderet. Et paulo pòſt: ex lege Lætoria.

Tamen poſt mortem Lucium tantum, Parthicum ſe Germanicum] Videtur legendũ: Tamen poſt mortem Lucij tantùm, &c.

Cunabulis, poſt puerorum lapſum culcitras ſubijci iuſſit] Ant. Auguſtinus pro mendoſo verbo, cunabulis, emendabat, Funambulis, &c. & rete, item paulo pòſt pro, recte, reponebat.

Retardataque belli profectione ſit] Videtur legendum: retardataq; belli profectio ſit. Nam id, quod alij repoſuerunt (retardatusque à belli profectione ſit) aliquantum longiùs abeſt à veteris codicis ſcriptura.

Et vano cuidã, qui diripiendę vrbis occaſionẽ, &c.] v.c. habet: Et plano cuidam, &c. Item infrà conſtanter vbique, Agacletus, pro, Agaclytus.

Quòd ab dijs commodatus, ad deos redijſſet] Ita iampridem emendauit Ant. Auguſtinus, pro eo quod in vulgatis erat: Quòd ab alijs accommodatus, &c.

Sanguine illius ſeſe Fauſtina ſubleuaret] Placet magis, ſublineret, quàm illud, ſublauaret, quod ab alijs repoſitum eſt.

Poſt fratrem primùm corpus eius Romam deuectum eſt] Locus eſt mendoſus, & fortaſſe aliquot verbis mutilatus.

Et iuuenum nobilium ſacra Serapidis à vulgaritate Peluſiæ ſummouit] Videtur legendum: à vulgaritate Peluſia, &c.

Dederunt etiam crimini, quod liberti multum potuere. ſub eo verò, maximè Geminas, & Agacletus] Videtur

detur legendum: Quod liberti multum potuere ſub eo hero, maximè, &c. vel deleta voce, hero, ſcribendum: Quod liberti multum potuere ſub eo, maximè, &c. Poſſet etiam legi: Quod liberti multum potuere: Sub eos verò maximè, &c. Hæc autem verba, cũ ſint in veteri editione, miror omiſſa eſſe in recẽtiori.

AD ÆLIVM VERVM.

Hac proſapia genitus, patre ab Hadriano adoptato, in familiam aliam deuenit] Putamus legendum eſſe, in familiam Æliam deuenit, &c.

Quæ data eſt Marco iccirco, quia hic ad hoc impar videbatur ætate] Videtur legendum: Quia hic adhuc impar, &c.

Lucius quidem Marco vicem reddens, ſi ſuſciperet, obſecutus, &c.] Fortaſſe legendum: Lucius quidem Marco vicem reddens, ſic ſuſcipere, eſt obſecutus, vt legatus Proconſule, vel præſes Imperatori, &c.

Multas à Venetianis eſt paſſus iniurias, quòd turpiſſimè contra eos faueret] Illud, turpiſſimè, videtur mendoſum, & pro eo fortaſſe reponendũ, Praſinis, &c. nam ſequitur ſtatim: Nam & volucri equo Praſino aureum ſimulacrum fecerat, &c.

Et hæc vitæ diuerſitas, &c.] Videndum an legi debeat: Et hanc vitæ diuerſitatem, &c.

NOTÆ
AD VVLCATII GALLICANI
AVIDIVM CASSIVM

NAM de Pertinace & Galba paria ſentiebat] Videtur legendum: Nam de Galba, & Pertinace, &c. Fuit enim Galba ante Pertinacem.

Nam & Alexandriæ filiæ Caſſij, & genero Druenſiano] Capitolinus in Marco habet: Vt Alexandria filia Caſſij, & Druncianus gener, &c. Alter igitur ex altero emendandus.

NOTÆ
AD ÆLII LAMPRIDII
COMMODVM.

APpellatus eſt autē Cęſar puer cum fratre ſuo Seuero] Videtur legēdum: Cū fratre ſuo Vero, &c.

Obijciebatur, quòd ſcribere voluiſſent Commodum hæredem] Sententia poſtulat, vt legatur: Quòd ſcribere noluiſſent, &c.

Cùm ſumptus eius iniurijs Romani imperij ſuſtinere non poſſent] Locus eſt mendoſus, & fortaſſe ita corrigendus: Cùm ſumptus eius, vires Romani imperij ſuſtinere non poſſent, &c.

Appellatus eſt etiam Romanus Hercules] Extant numiſmata ærea Commodi, in quibus inſcriptum eſt: HERCVLI. ROMANO. AVG. S. C. Item: HER. ROM. CONDITORI. P. M. T. R. P. XVII. COS. VII. PP.

Qui ſe vermes ſectari crederet] Videtur legendum ſine dubio: Qui vermes ſectari crederetur, &c.

Quibus aut ſingulos tuliſſent oculos, aut ſingulos pedes fregiſſent] Ita fortaſſe legendus hic locus.

Quos libentiùs ſuis oculis applicabat] Verba, quæ præcedunt, poſtulant, vt legamus, ſuis oſculis applicabat, &c.

In Vectilianas ædes] Scribendum Vettilianas tum hîc, tum ſupra ex P. Victore. Ex quo item Minucia, paulo pòſt ſcribendum.

Et ſententiam Senatus conſulti] Videtur totus locus ita legendus: Ipſas acclamationes de Marcio Maximo indidi ex ſententia Senatus conſulti.

Perroga, præſentiam tuam rogamus] Scribendum videtur. pręroga, ex locis ſuperiorib⁹. Illud autē, te viro imperante, fortaſſe mutandū in, te vno imperāte, &c.

Paricida ſepultus ſeruatur, trahatur] Scribendū fortaſſe: Paricida ſepultus eruatur, trahatur, &c. Supra enim habetur: Paricida ſepultos eruit.

NOTÆ
AD IVLII CAPITOLINI
PERTINACEM.

PEdibus ab Antiochia ad legationem ſuam] ſine dubio legendum, ad legionem ſuam, &c. non legationem, &c. vt in vulgata editione.

Nam pater eius tabernam coactiliariam in Liguria exercuerat] Hinc LANARIVS COACTILIARIVS. in antiqua inſcriptione. Vnde coactiliariam hîc, malè faciunt, qui mutant in, coctilitiam, ſiue, coactilitiam, &c.

Et quum tantum pecuniam ærarij haberet] Videtur legendum: Et quum tantam penuriam ærarij, &c.

Denique ex verſu Luciliano Grauius Mergus] v. c. habet: Grauius Mergus.

Ingreſſique porticus Palatij vſque ad locum, qui appellatur Sicilia, & Iouis cenatio] Illud, Sicilia, mendoſum eſt, & mutandum fortaſſe in, ſub Velia. Nam P. Victor mendosè & ipſe habet, Suelia, ſiue, Sicelia, vt Pomponius Lætus in ſuo autographo, pro eo, quod in vetuſtiſſimo manuſcripto eſt, S. Velia. Vt illud verbum ita interpunctum, ſignificare poſſit Subuelia, vel Summa Velia. P. Victoris verba ſunt hæc in Reg. x. Palatij: S. Velia, Iouis cenatio, &c. Cùm enim Velia eſſet pars Palatij, Summa Velia dicebatur quæ pars eius editior erat, vt Subuelia, quæ depreſſior, quaſi ima Velia. Hinc Liuius ſcribit lib. II. L. Valeriū Poplicolā, quòd in ſumma Velia domū ędificaſſet eminenti loco, tanquā affectatæ tyrannidis à populo accuſatū, in ima Velia, hoc eſt Subuelia, poſtea ædificaſſe, &c. Porticu verò Palatij puto indicari porticum templi Apollinis Palatini, de qua porticu videndus Propertius lib. II. Elegia, quæ incipit: Queris, &c. Deinde legendum: Faltone & Claro Coſs. &c. pro eo, quod vulgò habetur, Falcone, &c. Falto autem & Clarus Coſs. fuerunt A. V. C. DCCCC.

NOTÆ
AD ÆLII SPARTIANI
DIDIVM IVLIANVM.

SED dum hæc egit Iulianus] Magis placeret: Sed dum hęc agit, &c. & paulo pòſt fortaſſe legendum: Sed pacem ſimulatam eſſe mandatamque cædem Seueri Tullio Criſpino, &c. Nam verbum, tentatamque, quod repoſitum eſt pro tantamque, vt mendoſè erat in vetere editione, non ſatisfacit.

AD PERTINACEM.

Itaque fruſtra, & hominem tantum valetudine] Locus eſt, vt videtur, mendoſus. Paulo pòſt in v. c. ſic legitur: Eaque quæ Getæ nomine inſcripta erat, corruit; & tota comminuta eſt, &c.

AD PESCENNIVM NIGRVM.

Quibus Commodus adeò deditus fuit, vt & caput raderet, & Anubim portaret, & omnes partes expleret] Ant. Auguſtinus legebat: & omnes pauſas expleret, &c. ex loco ſimili in Antonino Coracalla, vt ibi dicetur.

AD ANTONINVM CARACALLAM.

Quorum vnum exercitus, alterum pater Auguſtum dixit] Ita opinor ſupplendum hunc locum. Nam in vulgatis editionibus deeſt verbum, Auguſtum, quod nos ex inferiore loco repoſuimus, in quo eſt: Eo ſanè tempore, quo ab exercitu appellatus eſt Auguſtus viuo patre, &c.

Vt cauſa eius melior fieret, qui occideret] Placet magis, qui occiderat. Deinde Ant. Auguſtinus legebat: Vt & Anubim portaret, & pauſas ederet, &c. pro eo quod eſt in vulgatis, & Pauſa ſederet. Sic ſuprà in Peſcennio emendatum eſt: Vt & caput raderet, & Anubim portaret, & omnes pauſas expleret, &c. nam ibi in vulgatis eſt: & omnes partes, vel, vt in alijs, parcas expleret. Et paulo pòſt fortaſſe ſcribendum: Non ab re

eſt etiam diaſyrticum quoddam in eum addere dictum, &c. Iuliæ autem, de qua paulo ſuprà, extat numiſma, in quo inſcriptum eſt: IVLIA. PIA. FELIX. AVGVSTA. MATER. SEN. MATER. PATR. hoc eſt, Mater Senatus, Mater patriæ.

AD OPELLIVM MACRINVM.

Opilius Macrinus præfectus prætorio.] Scribendum, Opellius, nam in numiſmatibus ita inſcribitur: M. OPELLIVS. SEVERVS. MACRINVS. & ita in antiquis etiam lapidum monumentis.

Statimque ad bellum Parthicum profectus, & vindicandi ſe militibus, &c.] Ita videtur legendum pro eo, quod eſt in vulgatis: & vindicandi de ſe militibus, &c.

Diadumenum filium meũ vobis notum &c] Scribendum eſt, Diadumenianum &c. Nam ſic habent veteres nummi argentei, & item ærei, vt infrà latiùs dicetur. & paulo poſt vbiq. ſcribẽdũ, Elagabalus, nõ Heliogabalus, auctoribus item veteribus numiſmatibus.

Reddidit etiam Mezentij ſupplicium, quòd ille viuos mortuis alligabat &c.] Sic placeret magis, quàm illigabat.

AD DIADVMENIANVM.

Antonini Diadumeni pueri, &c.] Diximus ſuprà, Diadumeniani, ſcribendum eſſe, tum hîc, tum in Macrino. Nam ita eſt in veterib. nummis. In Latinis quidem, M. OPEL. ANTONINVS. DIADVMENIANVS. CAES. PRINC. IVVENTVTIS. In Græcis verò Apolloniatum: M. ΟΠΕΛ. ΑΝΤ. ΔΙΑΔΟΥΜΕΝΙ. & ſic emendandus eſt Politianus in Herodiani Latina tralatione, & alij etiam ſcriptores.

Congiarium etiam prędictum Antoninianum promiſit.] Videtur ſcribendum: Cõgiarium etiam dictum Antoninianum, &c. Et paulo pòſt pro eo quod habent vulgati libri, quos ſapientia, bonitas, pietas, conſecrata ſit: Scribendum, quorum ſapiẽtia, bonitas, pietas, &c.

NOTÆ
AD ÆLII LAMPRIDII
ELAGABALVM.

VItam Elagabali Antonini] Ita ſcribendum eſſe, non, Heliogabili, diximus ſuprà.

Elagabalnm in Palatino monte iuxta ædes Imperatoris conſecrauit] Itaque ipſe Antoninus in eius numiſmatibus SACERDOS. DEI. SOLIS. ELAGABALI. inſcribitur.

Qui ei benè naſatos perquirerent] v.c. habet: Qui ei benè vaſatos, &c. Verſus etiam ille ſic legitur in manuſcriptis:

Grandia Dulichij vaſa tuliſſe viri, &c.

non, viſſa. Sic paulo pòſt legendum: Vt ex eo conditiones bene vaſatorum hominum colligeret. Item benè vaſatos, & maioris peculij opponi, Et alibi, vaſatos, vbique.

Corpore toto expolitus] Placeret magis, expilatus, ita poſtulante ſententia. & paulo pòſt: Vt tympanum arriperet, & alia ſacra, &c. pro eo, quod habent vulgati: Vt typum eriperet, &c. Nam præceſſit: Et adeò debacchatus eſt, &c. ex quo nemo non videt, vt tympanum arriperet, legendum eſſe.

Cædit & humanas hoſtias] Placet magis: dedit & humanas hoſtias, &c. Deinde legendum: Coegit deniq; ſcriptores nonnullos, nefanda, immo potius impia dictu de luxuria eius diſputare, &c. non impia dicta, vt in vulgatis.

Eo tempore, quo Macrinus perijt cõſobrinus huius Antonini, &c.] Ita ſupplendum ex v. c. cùm in vulgatis deſit verbum, perijt.

Ad vigeſimam Hereditatium] Sic legendum. Curatores autem vigeſimæ Hereditatium in antiquis inſcriptionibus ſæpe nominantur.

Præter ædem Elagabali dei, quem Solem alij, alij Iouem

Iouem dicunt] In eius numiſmatibus, vt ſuprà diximus, inſcriptum eſt: SVMMVS. SACERD. DEI. SOLIS. ELAGAB. legendum autem: Et amphitheatri inſtaurationem, &c. nam præceſſit: præter ædem, &c.

Piſum cum aureis, lentem cũ ceraunijs, fabam cum electris] Scribendum, electrinis. Et paulo pòſt: Cùm & vrſos decem, & decem glires, &c. non, griles, vel vt alij emendarunt, gryllos.

Paraſitis in ſecunda menſa ſæpe ceream cenam, ſæpe ligneam, ſæpe eburneam, &c.] Videtur legendum, ceream cenationem, &c. niſi fortè cenam poſuit pro cenatione. Seneca lib. XIV. epiſt. Vtrum tãdem ſapientiorem putas, aut qui verſatilia cenationum laquearia ita coagmentat, vt ſubinde alia facies, atque alia ſuccedat, & toties tecta, quoties fercula mutentur. Suetonius Nerone, cap. XXXI. Præcipua cenationum rotunda, quæ perpetuò diebus ac noctibus vice mundi circumagerentur, &c. Hinc ſuprà, ipſe Lampridius dixit, triclinia verſatilia.

Pupilla eiecta exoletos] Videtur deeſſe, ad, particula, vt legatur: Pupilla eiecta ad exoletos, &c.

Barbam pſilotro accurans eo die, &c. quo mulieres accurabantur: Et eadem hora raſit] Pro, eo die, ſcribendum, eodem, & delendum, hora.

Deinde illud, quod clementia tua ſolet dicere, crediciſſe, &c.] Locus eſt mendoſus, & fortaſſe, credidi, ſcribendum.

AD ALEXANDRVM SEVERVM.

Aurelius Alexander] In æreo Græco numiſmate Nicæenſium, ita inſcriptum eſt: Μ. ΑΥΡ. ΣΕΥΗ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟC. CEB.

Singula quæq. quæ publicè priuatimq́. agebat, &c.] ſcribendum videtur: Singulaque quæ publicè, &c.

Rogatusque eſſet Aurelius Alexander Cæſar Auguſtus, vt concineret] Videtur legendum, vt conueniret, &c.

Antoninus idem Pius] Placeret magis: Antoninus item Pius, &c.

Sin minùs benefactum eſſet aliquid, etiam ipſe conuinceret, idque infectum, & ſine amaritudine animi, confeſſum omnibus ſemper offerret &c.] Ita legitur hic locus, & interpungitur in V. C.

In theſauris veſtem nunquam niſi aurum eſſe paſſus eſt] Ita V. C. pro quo alij, annum, ex, aurum, fecerunt. Poſſet legi, auream.

Iſim, & Serapium decenter ornauit] Scribendum puto: Iſium & Serapium, &c. Eſt enim, Iſium, Iſidis templum.

Non ſecundam menſam Alexandrum habere, ſed ſecundam] Ant. Auguſtinus legebat: ſed fecundam.

Vt Martialis Coci Epigramma ſignificat] Scribendum videtur: vt Martialis quoque &c.

Argẽtum & miniſtros autem quãdo poſcebat, &c] Ita videtur legendum pro vulgatis illis, argentum & miniſtros antè quando poſcebat, &c. & paulo pòſt: Qui ſine his eſſe nõ poſſẽt, &c. pro quòd ſine his, &c.

Vel non multum, vnde ſuos ſumptus augerent] Ita recens editio. Sed placeret etiam, vel non tantum, vnde, &c. in V. C. eſt, vel nonnullum, &c. Sed mendosè. Sed poſt iuſſu Imperatoris occiſus eſt] V. C. habet: Sed poſtea iuſſu Imperatoris, &c.

NOTÆ AD IVLII CAPITOLINI MAXIMINOS.

ET in prima quidem pueritia fuit paſtor nonnunquam porcorum] Ita emendabat Ant. Auguſtinus, cum in vulgatis medosè ſit, paſtor nonnunquam procer, &c.

Sed occiſo Alexandro, Maximinus, primum è corpore militari, &c.] Videtur legendum: primus è corpore militari.

Audiebat enim alios in crucem ſublatos] Scribendum: Audiebant enim, &c. Et paulo poſt: Quid minus Scurra , &c.

Deinde ſine delicto conſulares viros, & duces multos interimeret.] Ant. Auguſtinus legebat, ſine delectu ,&c.

Deū Bellenum per Aruſpices ſpopondiſſe]In veteribus inſcriptionibus eſt, BELENVS, vnico L. & fortaſſe is eſt qui ab Herodiano dicitur Βέλις Α'πόλλων, libro VIII, nam in vetere lapide ſic eſt inciſum:

APOLLINI
BELENO. AVG.
IN. HONOREM
C. PETTI. C. F. PAL.
PHILTATI. EQ. P.
PRAEF. ET. PATRON.
COLLEGIORVM
FABR. ET. CENT.
DIOCLES. LIB.
DONVM. DEDIT.
L. D. D. D.

Manſerunt autem apud eam aræ regiæ] Scribendum videtur, arræ regiæ &c. Eas enim arras ſtatim nominat, & appellat inſignia ſponſaliorum regia.

AD LIBRVM DE REBVS GESTIS GORDIANORVM.

ET primis diebus ſui natalis Antoninus eſt appellatus. Mox in Senatu Antonini nomē eſt editum] Puto legendū eſſe: Mox in Senatu Antoni nomen, &c. Nam M. Antonius Gordianus inſcribitur in veteribus titulis,& nummis item æreis, Et de Gordiano Seniore ſupra ita ſcripſit. In plurimis autem libris inuenio, & hunc Gordianum, & filium eius pariter Imperatores appellatos , & Antoninos cognominatos. Alij verò Anto-

Antonios, &c. Veteris inſcriptionibus exemplum ſubieci:

IMP. CAESARI
M. ANTONIO. GORDIANO
FELICI. INVICTO
AVGVSTO
PONTIF. MAX. TRIB. POT. II.
COS. PROCOS. PP.
&c.

AD GORDIANVM. IVN. NEPOTEM.

Gordiano iam iterum,& Papiniano Coss.] Scribendum putamus, Pompeiano, ex cod.lib.II.tit.XXXVIII. non, Papiniano.

Et ipſe pro pietate aliquid ſaperet] Scio Gordianũ hunc in æreis eius nummis PIVM inſcribi. Sed quid pietati hoc loco cum ſapientia? Itaque magis placeret ſi legeremus: Et ipſe pro ætate aliquid ſaperet.

Quod nos Maurus venderet] Scribendum videtur: Quom nos Maurus venderet,&c.

Miſitheo autem quadriga equorum] Cùm in v.c. ſit, quadraginta ex equorum,&c. puto legẽdum: Quadriga ſex equorum,&c.

L.Caryſtiæ,Claudianæ L. Syennitedes L. &c.] Ita eſt in v.c. & paulo pòſt: Quorum ipſe XII. miſerat, Alexander XX.

Trium Gordianorum hæc fuit vita,qui omnes Auguſti appellati ſunt,duobus in Africa interemptis,tertio in Perſidis finib⁹. Tertio Gordiano ſepulchrũ,&c.] Ita hic locus legitur,& interpungitur in v.c.

AD MAXIMVM ET BALBINVM.

Niſi fiſtulas aquarias populus incidiſſet] Hę ipſę fiſtulę ex plumbo ſuperioribus annis repertę ſunt effoſſis ruderibus in ea vrbis parte, quæ olim dicebatur, Viuarium, quod erat caſtris Prætorijs contiguum, vt iudicat Suetonius in Nerone,cap.XLVIII. Atque in ipſis tabulis plumbeis litteræ inciſæ erant,quæ docebant ex du-

ex ductu aquæ Marciæ in caſtra Prætoria eam aquam deriuatam eſſe. Earum exemplum ſubieci:

Q. AQVILLIO. SABINO Cos. CASTR. PRAET. L. VRVAS. OFF. PED. CCCCL XXXIII
SEX. AVR. ANVLINO AQVA. MARC.

Item:

L. IVNIO. CLARO. ET. AVR. SEVERO. COS. CASTRVM. PRAETORIVM. P. LXXL.

NOTÆ
AD IVLII CAPITOLINI
MAXIMVM ET BALBINVM

GRatulatus Italiæ, quam cùm maxima ab hoſtibus vaſtatione defendiſtis] Placet magis: Quam tum maxima ab hoſtibus, &c.

NOTÆ
AD TREBELLII POLLIONIS
VALERIANVM PATREM ET FILIVM.

ATque eum, qui erat princeps? tum Senatus, ſententiam rogaſſet, abſente Valeriano] Ita videtur legendum, interrogationis nota ad verbum, princeps? appoſita. & paulo pôſt pro, addiderunt omnes, vt eſt in vulgatis, ſcribendum videtur, addixerũt omnes, &c.

Cui vita impar eſt confidenda] Videtur legendum, confitenda, &c. & paulo pôſt delendum nomen, Belſolis, ſiue, vt eſt in alijs, Belſolus.

AD GALLIENVM.

Et Galienus comperta patris captiuitate] Gallienus geminata littera L. ſcribendum ex aureis, argenteis, & æreis nummis, in quibus eſt, IMP. C. P. LICINIVS. GALLIENVS. P. F. AVG. & ex hac Græca inſcriptione:

ΑΓΑΘΗΙ ΤΥΧΗΙ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΚΑΙϹΑΡΑ ΠΟΠΛΙΟΝ ΛΙΚΙΝΙΟΝ ΙΓΝΑΤΙΟΝ. ΓΑΛΛΙΗΝΟΝ. ΕΥϹΕΒΗ. ΕΥΤΥΧΗ. ϹΕΒΑϹΤΟΝ.

Ex qua ſanè inſcriptione intelligimus Gallienum, nominatum præterea fuiſſe Ignatium.

Ita vt miranda quædam, & ſtupenda monſtraret] Videtur legendum, monſtrarent. nam præceſſit verbum, luxerunt, &c.

AD SALONINVM.

Fuit denique hactenus ſtatua in pede montis Romuli, hoc eſt, ante ſacram viam, intra templum Fauſtinę aduecta ad arcum Fabianum, &c. Ex his verbis apparet ſacram viam ante Fauſtinę templū fuiſſe ad Fornicem Fabianum, in cuius ruinis ante ipſum Antonini & Fauſtinæ templum effoſſæ ſunt ſuperioribus annis veteres inſcriptiones hoc exemplo:

Q. FABIVS. Q. F. MAX SVMVS. AED. CVR. RESTITVIT.

Item:

Q. FABIVS. Q. F MAXSVMVS	L. AEMILIVS. L. F. PAVLLVS.	P. CORNELIVS. PAVLLI. F. SCIPIO
AED. CVR.	COS. II CENS. AVGVR	COS. II. CENS. AVGVR
	TRIVMPHAVIT. II.	TRIVMPHAVIT. TER

A matre ſua Salonina appellatum eſſe dicant, quam is perditè dilexit, Piparam nomine, &c.] Eutropius nominat Pipam. De SALONINO autem & SALONINA extat hæc inſcriptio:

IMP. C. IVLIO. FILIO GALLIENI AVG. ET. SALONINAE AVG.

IVL. NOBILISSIMAE PVELLAE. AVG. ET. SALONINAE. AVG.

ORDO. ET. POPVLVS. SVESSANVS. PARENTIBVS EORVM. PVBLICAE. PRIVATIMQ. DEVOTI.

&c.

NOTÆ
AD TREBELLII POLLIONIS
XXX. TYRANNOS

CYRIADES. I.] In æreo numiſmate dicitur. IMP. CAESAR. M. CYRIADES. P. F. AVG. in cuius monetæ altera parte inſcriptum eſt: IMPERATORVM. AVGG. ADVENT.

POSTHVMVS II.] In numiſmate nominatur: IMP. CAESAR. CASSIVS. LABIENVS. POSTVMVS. in cu-

In cuius numiſmatis altera parte inſcriptum eſt: RESTITVTORI GALLIAE.

POSTHVMVS IVNIOR III.] In numiſmatibus eſt: IMP. C. POSTVMVS. P. F. AVG. & in altera parte nummi eſt Æſculapius cũ inſcriptione, SALVS. EXERCITVS.

LOLLIANVS IV.] In Lolliani numiſmatis ærei altera parte eſt Statua equeſtris, & miles labarum ferens, cum militibus ſigniferis & inſcriptione, FIDES. MILITVM EXERCITVS GALL.

VICTORINVS V.] De hoc extat ęreũ numiſma ita inſcriptum: IMP. C. VICTORINVS P. F. AVG. à tergo, FIDES. MILITVM. Ad ea verò quæ paulo poſt leguntur (Victorino filio Cæſare à matre Victorina, ſiue Victoria, quæ Mater caſtrorũ dicta eſt, appellato &c. pertinet aureum Victorini numiſma, in cuius altera parte ſignata eſt ara ardens, & mulier dextra orbem Imperatori porrigens, ac ſiniſtra volumen tenens; à tergo ſunt ſigna, aquilæ & labarum, Imperatorque loricatus & paludatus, ſceptrum gerens leua, dextra orbem, cui tribunus militum adeſt cum inſcriptione: VICTORIA. MATER. CASTRORVM. F. M. P. A.

MARIVS. VII] In antiquis numiſmatib. dicitur. IMP. C. MAMVRIVS, (Sed fugientibus litteris) P. F. AVG.

INGENVVS. IX.] Huius extat nummus æreus inſcriptus IMP. C. INGENVS. P. F. AVG. in cuius nummi altera parte eſt: VIRTVS. AVGVST. SIRM. P.

REGILLIANVS IX.] In ęreo numiſmate, vnico L, ſcribitur: IMP. C. REGILIANVS P. F. AVG. in altera numiſmatis parte tẽplum impreſſum eſt, in cuius medio eſt Oſtiũ, è quo emicat ignis ſupra tectum, cũ titulo CONSECRATIO. Ante verba verò, quę ſequũtur, Alius continuò &c. fortaſſe deſunt talia quædam: Et vnus à reflexum, inquit, opinor: Alius &c.

AVREOLVS] X.] Sic in æreo nummo. IMP C. AVREOLVS. P. F. AVG. Epigramma verò, quod Latinè tantum ponit Trebellius, ſic extat Græcè.

ΚΛΑΥΓΔΙΟC. ΑΥΓΕΟΛΟΝ. ΜΕΤΑ. ΔΗΙΟΝ. ΑΡΕΑ ΚΑΙCΑΡ
ΤΑΚΤΕΡΕΑ ΘΝΗΤΩΝ ΩC ΘΕΜΙC. ΕΝΔΙΔΩCΙ.
ΤΩΙΓΑΡ ΚΑΙ ΖΩΗΝ ΑΛΛ' ΟΥΚ ΕΘΕΛΗCΕ ΦΡΟΝΗΜΑ
ΠΑCΙΝ ΕΠΙΡΡΗΤΟΙC ΤΟΥ CΤΡΑΤΟΝ ΑΝΤΙΒΙΟΝ
ΚΕΙΝΟ ΔΟΙΚΤΙΡΜΩΝ ΚΑΙ CΩΜΑΤΟC ΕCΧΑΤΟ ΠΙΖΩΝ
ΑΥΡΕΟΛΟΥ ΓΕΦΥΡΑΝ CΤΗCΑΤΟ ΤΗΝΤΕ ΤΑΦΗΝ.

Sed hoc epigramma cum manuſcriptis libris conferendum.

MACRIANVS XI.] Extat Macriani nummus cum hac inſcriptione: IMP. MACRIANVS. OPTIMVS. PRINCEPS. in huius monetæ altera parte ſunt tres imagines, Macriani ſcilicet patris, & Macriani & Quieti filiorum eius, in ſellis curulibus ſupra ſuggeſtum, quibus à tergo aſſiſtit Pallas cum litteris P. M. TR. P. LIBERALITAS AVGG. nam ibi donantur compluſculi.

MACRIANVS IVNIOR XII.] In numiſmate eſt: IMP. C. MACRIANVS. P. F. AVG.

QVIETVS XIII.] Nummus argenteus QVIET habet: IMP. C. QVIETVS. P. F. AVG. & à tergo, SPES PVBLICA.

ODENATVS XIV.] Odenati nummus æreus habet, vſitatum titulum: IMP. C. ODENATVS. P. F. AVG.

HERODES XV.] Huius numiſma habet ex vna parte IMP. C. HERODES. P. F. AVG. Ex altera aram quadratam cum igne & litteris, PRINCEPS IVVENTVTIS.

MAEONIVS XVI.] Mæonius vſitato titulo in nummis inſcribitur: IMP. C. MAEONIVS. P. F. AVG.

BALISTA XVII.] Huius nummus æreus habet ex vna parte, IMP. C. BALISTA. P. F. AVG. ex altera ſimulacrum mulieris cum hac inſcriptione, ANNONA. AVG. Verba verò quæ paulo pòſt leguntur (diſpoſitionem me Baliſtæ, &c) corrupta ſunt in v.c. legendumque (Diſpoſitionem mei Baliſtæ, &c.) Deinde ſine copula, &, ſcribendum: Nullum aſcriptitium,

tium,id eſt, vacantem haberet Tribunum,&c.

VALENS XVIII.] Videndum an ad hunc, vel ad eum (qui dicitur Valẽs ſuperior.XIX.) pertineat nummus argenteus ita inſcriptus: QVINTVS. NO. C. VALENS. HOSTIL. AVG. in cuius nummi altera parte inſcriptum eſt: MARTI PROPVGNATORI. Ad eundem certè pertinet inſcriptio, quæ extat Valentiæ hoc exemplo:

C. VALENTI. HOSTILIANO. MESSIO. QVINTO. NOBILISSIMO. CAES. PRINCIPI. IVVENT. VALENTINI. VETERANI. ET. VETERES

Huius coniugem putamus fuiſſe Salluſtiam Barbiam Orbianam,vel hac adducti ratione,quod eodem in loco apud Valentiam, ipſa quoque in alia inſcriptione nominatur.

PISO XX.] Extat Piſonis nummus æreus cum hoc titulo: IMP. C. PISO. FRVGI. P. F. AVG. In altera verò nummi parte habetur Victoriæ ſignum Palmiferum,quod dextra manu coronam Imperatori imponit cum hoc titulo, THESSAL. AVGVST.

AEMILIANVS XXI.] In æreis nummis eſt, C. IVLIVS. AEMILIANVS. in argenteo vno, IMP. CAES. AEMILIANVS. P. F. AVG. & ſic in altero æreo, qui habet in altera parte nudam mulierem humi procumbẽtem, ſiniſtro brachio innixam caniſtro floribus pleno, & leua cornu Amaltheæ habentem cum ciconia. Habet præterea & equeſtrem ſtatuam, quæ dextra orbem apprehendit, & à tergo adeſt miles cum labaro, & hoc titulo, ADVENTVS. AVG. AEGYP. In veteri etiam inſcriptione, quæ Romæ extat, habetur: D. N. C. AEMILIANO. FORTISSIMO. PRINCIPI,&c.

SATVRNINVS XXII.] Saturnini numiſma ex ære habet vſitatum titulum, IMP. C. SATVRNINVS P. F. AVG.

TETRICVS SENIOR XXIII.] Vidimus Tetrici nummos æreos duos cum inſcriptione, IMP.C. TETRICVS. P. F. AVG. In vnius aduerſa parte titulus erat, PIETAS.

AVG. in alterius LAETITIA. Atque hic nummus imaginem Tetrici habebat radiatam.

TETRICVS. IVNIOR. XXIV. ET. TREBELLIANVS. XXV.] Horum extant numiſmata cum vſitatis titulis. In Trebelliano autem per initia legendum ex V.C. Siquidem inerat in eo luxuria, &c.

HERENNIANVS. XXVI. & TIMOLAVS. XXVII] Horum numiſma ex vna parte habet: HERENNIANVS ET TIMOLAVS AVGG. ex altera, PRINC. IVVEN. In Timolao poſtrema verba ita vidētur ſcribenda: Vt breui conſecutus, quæ inſinuauerat Grammaticus, eſſe dicatur; petiuiſſe quin etiam, ſummum Latinorum rhetorem faceret.

CELSVS. XXVIII.] Celſi extàt nummus cum vſitata epigraphe IMP. C. CELSVS. P. F. AVG.

ZENOBIA. XXVIIII] Vidimus Zenobiæ nummum æreum cũ hac inſcriptione, ZENOBIA. AVG. TOTIVS. ORIENTIS. R. à tergo nummi, VIRTVS AVGVST. &, FIDES. EXERCIT.

VICTORIA. XXX.] De Victoria, quæ caſtrorum mater in nummo æreo inſcribitur, diximus ſuprà in Victorino V.

TITVS] Huius extat nummus argenteus, qui ex vna parte habet DIVO TITO, ex altera templum, & titulum CONSECRATIO. Sed fortè ad Titum Veſpaſiani filium pertinere poteſt is nummus, qui tamen poſterioribus temporibus cuſus videtur.

AD DIVVM CLAVDIVM.

Ad principem Claudium] D. CLAVDIVS inſcribitur in argenteo nummo Græco. In æreo autem permagno AMACCEΩN eſt: ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΥΡ. ΚΛΑΥΔΙΟΝ. CEY. Et in vetuſto item lapide: M. AVRELIVS CLAVDIVS. Huius verò frater Quintillus, de quo paulo pòſt fit mentio, in æreo numiſmate dicitur: M. AVRELIVS. QVINTILLVS. P. F. AVG. à tergo: PAX. AVGVST.

Vel vt Grammatici loquuntur, Clypeum aureum] Videtur

Videtur ſcribendum, Clupeum aureum, &c. vt dicat Grammaticos Clupeum neutro genere dicere; non, Clupeus; & rurſus, Clupeum, non, Clypeum, vt Sulla dicebat, pro, Sylla.

Quæ tantùm barbarici timoris excerpit] Scribendum; excepit, vel vt alij habent, accepit. Et deinde parentheſi includenda verba illa (Hanc autem ipſe dictaſſe perhibetur.)

Dicit Ennius de Scipione, quantam ſtatuam faciet P.R.] Ant. Auguſtinus legebat: O' quantam, &c.

Sin minus lauaretur in publico] Scribendum videtur: Si minus lauaretur in publico, &c. & paulo pòſt: Nec exercitus ducum loco accipit, &c. & deinde: Decius Meſſalæ Præſidi ſalutem, &c.

AD FLAVII VOPISCI DIVVM AVRELIANVM.

Cumque ad templum Solis veniſſemus, ab Aureliano, &c.] In nummis æreis Aureliani quàm plurimis extat Solis ſignum, ad eam templi dedicationem indicandam. In æreo autem numiſmate Græco ita Aurelianus deſcriptus eſt: ΑΥΤ. Κ. Μ. ΔΥΑΛ. ΑΥΡΗΛΙΑΝΟϹ, &c. In Latini autem Aureliani numiſmatis altera parte eſt, VABALATHVS REX.

His accedit, quod ex palliolo purpureo quod Soli ſui temporis Imperator obtulerat, &c.] Cùm in veteri editione ſit: Quod Soli ſui tempus, &c. Legendum puto: Quod Solis ſui templo Imperator obtulerat, &c. Nam diximus in plurimis Aureliani nummis Solis imaginem impreſſam eſſe.

Tecum de eius virtute, ac ſedulitate conferrem] Videtur ſcribendum: Te, cum eius virtute, &c.

Subſtitutæ fecunditatis prolis ornaret] Scribendum videtur: ſubſtitutæ fecunditate prolis, &c.

Tranſactis igitur quæ ad Sectiones, atque vrbis ſtatum, & ciuilia pertinebant] Placeret magis: Tranſactis igitur quæ ad ſeditiones, &c.

Ea forma, qua videtur] Placeret magis, videretur, &c. Apollonij autem Tyanci imaginem in æreis antiquis numiſmatibus expreſſam olim vidimus, & in libro illuſtrium imaginum repræſentauimus.

Quod apud Palmyram aquilifer legionis tertiæ] Ex v. c. legendum, Aquiliferi, &c. Nam in legione plures erant aquilæ.

Balbati filij nomine] Scribendum, Vabalathi, ex æreo numiſmate, in cuius vna parte Aureliani effigies impreſſa eſt, in altera Valabathi huius imago.

Sublato exercitu & prouincialibus reliquit] Delenda copula, &, quę ſententiam perturbat, legendumque: Sublato exercitu, prouincialibus, &c.

Quid hoc eſſe dicam, &c.] Videtur legendum cum interrogationis nota: Quid hoc eſſe dicam?

AD TACITVM.

Et ſpeciatim in monimentis publicis inſerenda ea in poſteros, &c. Poſſet ex v. c. etiam legi: Inſerenda ad poſteros, &c. Tacitus autem in æreo numiſmate ſic inſcribitur: IMP. C. M. CLAVDIVS. TACITVS. P. F. AVG.

AD FLORIANVM.

Huic ſucceſſit Florianus frater] Florianus in numiſmatibus, quæ vidimus, ſic inſcribitur: IMP. C. M. ANNIVS. FLORIANVS. P. F. AVG.

AD PROBVM.

Probus oriundus è Pannonia, ciuitate Sirmienſi] Probi numiſma habet: IMP. C. AVR. VALERIVS. PROBVS. & ex altera parte currum triumphalem cum titulo, TRIVMPHVS AETHIOPVM. DE BLEMIIS. In aliquot etiam Probi nummis æreis adiectum eſt, SIRM. ad eius patriam, vt videtur, indicandam.

Sed ego S.C. ipſum inueni] Immò videtur legendum: Sed ego S.C. ipſum non inueni, &c.

Quod adhuc extat, tumulo vſque ad ducentos pedes lato] Scribendum videtur, elato, &c.

Accepto

Accepto igitur hoc S.C. ſecundùm orationem permiſit Patribus,&c.] Videtur legendum: Accepto igitur hoc S.C. per ſecundam orationem,&c.

Et cetera herbatica animalia] Scribendum putamus: Et cetera erratica animalia,&c.

His addit dictum eius graue] Totus hic locus ita fortaſſe legendus eſt: His additur dictum eius graue, ſi vnquam eueniat, ſalua re, Reip. breui milites, &c.

Apparet ſtudijs incumbere] Ita v. c. pro quo placeret, appeteret ſtudijs incumbere, &c. ſed recentior lectio magis placet, ſi ex v.c. eſt: pacis ſtudijs incumberet, erudiretur artibus, nauigaret,&c.

AD FIRMVM.

Alijſque medicamentis inferris domum induxiſſe perhibetur] Ita recens editio habet pro eo, quod in veteri erat mendosè, domum introduxiſſe,&c. Sed poſſet commodiùs legi, domum inſtruxiſſe,&c.

Integer veniet, ſi vobis, &c.] Placeret magis: Integer veniet, ſit vobis cum Senatu concordia, &c. licet recens lectio non diſpliceat, Integer veniret, ſi vobis, &c.

AD FL. VOPISCI BONOSVM.

Bonoſus homo,&c.] Hic in æreis eius numiſmatibus, BONOSVS, dicitur.

AD CARVM.

Veniamus ad Carum] Carus in æreis eius numiſmatibus dicitur M. AVRELIVS CARVS. & in veteri item Græca inſcriptione, cuius exemplum ſubiecimus:

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ. ΚΑΙΣΑΡΑ. Μ. ΑΥΡΗΛΙΟΝ ΚΑΡΟΝ. ΕΥΣΕΒΗ. ΕΥΤΥΧΗ. ΣΕΒΑΣΤΟΝ Η. ΙΕΡΑ. ΔΕΛΦΩΝ. ΠΟΛΙΣ. ΕΔΩΚΕΝ

AD NVMERIANVM.

Et Aurelium Apollinarem amborum ſcriptorem] Manifeſſum mendum. Scribendum eſt: iamborum Scriptorem,&c.

Atque auo meo. Quibus hoc dictum à Druide ipſe retulerat] Ita videtur legendus hic locus, & interpungendus. nam illud, cuius, quod eſt in vulgatis, non ſatisfacit.

AD CARINVM.

Carinus homo, &c.] In veteri inſcriptione Tarraconenſi de Carino, inciſum ſic eſt: VICTORIOSISS. PRINCIPI. IVVENTVTIS. M. AVR. CARINO. NOBILISS. CAES. COS. PROCOS. M. AVRELIVS. VALENTINIANVS. V. C. PRAESES. PROVINC. HISP. CIT. LEG. AVGG. PROPR. D. N. M. Q. EIVS.

Vt Regem denique illum Illurici, plerique vocarent Præfectum. Nunquam, &c.] Ita putamus interpungendum, & emendandum hunc locum. nam illud Præfectus, non placet.

FINIS.

APPROBATIO.

HÆC *Fragmenta Hiſtoricorum* doctè & laborioſè dudum collecta ab Antonio Auguſtino viro peritiſſimo ; nunc verò à Fuluio Vrſino diligenter & fideliter emendata, nihil continent quod S. Rom. Eccleſiæ, Cathol. religioni, vel Regię Maieſt. contrarium eſt: & propter variorum locorum corruptorum reſtaurationem, & explicationem, ad ſtudioſorum vtilitatem, digna ſunt & vtilia, vt imprimantur & legantur. Dat. Antverp. An. M. D. XCV. die XV. Cal. Martij.

Henricus Zibertus Dungæus,
S.T. Doct. Canonic. Cathed.
Eccleſ. B. Mariæ Virg. Librorum Cenſor.